Валентин Йорданов

ЗОРАТА НА ЧОВЕШКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Сборник с изследвания

Второ допълнено издание

София, 2026

Предна корица: Детайл от архитектурен фриз, в който се редуват букрании с т. нар. „цвете на Всевишния Тангра“. Тези стилизирани символни божествени образи са изпълнявали функцията на пазители на украсяваната от тях обществена сграда, както и на политическите лица, които упражнявали дейността си в нея.

Музей на остров Самотраки. Фото В. Йорданов, 2023 г.

Задна корица: Каменна стела в човешки ръст на младия Хермес/Тот/Меркурий, носещ кадуцей, обут в крилати сандали. До него стои отецът му Зевс-Амон/Юпитер/Йови, превъплътен в Свещения овен.

Стелата е изправена на главната улица на античния град Ефес, на Средиземноморското крайбрежие на Турция. Фото В. Йорданов, 2011 г.

Валентин Йорданов, автор, 2026
Калоян Йорданов, корица, 2026
Печатница Дея, 2026

ISBN: 978-619-266-105-2

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Предговор ……. 5

Двойната брадва: балта = лабрис. Сътворението и реинкарнацията
според античния светоглед и космология ……. 7

Приказката „Снежанка и седемте джуджета“ – митологична
версия за началото на човешкото царство …… 57

Потомците на боговете Посейдон, Зевс и Хадес в Тракия …… 115

Планини и върхове с имена на божества ……. 135

Заселването на Тракия през VII-мо хилядолетие преди Христа ……. 145

Одрос, Одриса и одриси …… 201

Древното тракийско племе серди и неговият мегаполис …….. 215

Етимология на етнонима траки и на хоронима Тракия ……. 225

Траки, котраги и българи …….. 241

Произход на етнонима българи и на хоронима България ……. 269

Хестия и Хелиос – родоначалници на народите хети, гети, готи,
скити и келти. Цивилизационни центрове и миграции ……. 285

Свещеният дъб …….. 339

Океан и неговият домейн Океания, по-късно Атлантида ……. 345

Началото на човешката наука или за езическите прототипи
на Сатаната, Луцифер и Антихриста ……... 391

Розетата от Плиска, България – модел на Слънчевата система ……..... 417

Древният календар. Месеците в годишният цикъл ……..... 453

ПРЕДГОВОР

Древната история на народите не е онова, което е удобно и желано от бившите и съвременни имперски казионни кръгове и поднасяно настойчиво-услужливо на световното общество от господстващата политическа, религиозна, научна и образователна конюнктура.

Древното човешко общество реално е било такова, каквото го описват историческите извори и каквото го представят археологическите находки. Добросъвестният изследовател трябва прецизно да ги следва; да анализира и синтезира огромно множество данни, за да сгради солидната и достоверна сграда на историческото познание, всяка тухла (исторически факт) в което да лежи на единственото си правилно място.

Темите за възникването на цивилизацията, за създаването на човека и култивирането му в определени цивилизационни параметри, са извънредно важни. Те не случайно са били подложени през последните 3 000 години на най-безмилостна и агресивна манипулация, на най-плътно завоалиране.

Истинното историческо знание „отваря“ очите в тази посока, то разкрива кой, кога, как и защо е сътворил човека. Какво трябва да бъде хармоничното общество, в синхрон със себе си и с природата. Защото демиургията е полезна, но трябва да се прилага с мяра, природосъобразно.

Истинното историческо знание разкрива също така кой ни е дал Закона за общежитие и божиите заповеди. Негативни действия и прояви като убийство, война, кражба, прелюбодеяние, лъжа, са били забранени още преди повече от десет хиляди години, което е гарантирало добър начин на живот за всеки индивид, а тогавашното общество се е състояло от свободни, градивни и жизнерадостни хора.

* * *

В настоящия сборник „Зората на човешката цивилизация“ са поместени мои научни изследвания, по които съм работил в периода 2002-2016 г., като част от тях са публикувани от 2016 до 2024 г. в периодичното издание „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, което издавах заедно с покойната вече и непрежалима моя съпруга Валентина Маринова.

Списание „Горгони“ бе печатано обаче в твърде ограничен тираж и не можа да даде добър достъп на заинтересуваната публика до проучванията, посредством които бяха постигнати твърде интересни и понякога неочаквани резултати. Разбира се, сториха ни се неочаквани, именно защото в нашата младост бяхме ограничени в рамката на псевдо-историческото знание, за което бе загатнато по-горе.

Настоящата книга би трябвало да спомогне информацията за началото на нашата цивилизация да достигне по-лесно и изчерпателно до любопитните читатели.

Тази информация е базова при изграждането светогледа на всяка личност.

Хубаво е да знаем кога, от кого и как сме били създадени, чий ген носим, чия кръв тече в нашите вени. Тези данни са фиксирани в някои древни текстове, както и в артефактите на някои народи като образи на божества-родоначалници. Тези данни са фиксирани, разбира се, в нашата генетика, която вече успешно се изследва и дава достоверна информация за произхода и родството между народите, ако бъде представяна добросъвестно.

Хубаво е да знаем в каква система и с каква цел са били възпитавани нашите предци, колко древна е символиката, въплътена във фолклора и празниците.

Кой и кога е научил нашите предци да строят градове, храмове и пътища? Кой ги е разделил за пръв път по отраслов признак и обучил като земеделци, скотовъдци и рудари (леяри и ковачи)?

Кой им е дал езика, прототипните писмени системи и древните книги, съдържащи първичното знание? Кои божествени творци, прочути в древността, са работили в сферата на книжовността, за благото на цялото човечество.

Кой, представян в античното изкуство като Бога, държащ Рòга на изобилието, им е дарил древния лимец и първото домашно животно?

През 1961 г. по време на гостуване при моите баба и дядо по майчина линия, бидейки петгодишно дете, се впечатлих от тържествената молитва, произнесена на масата преди хранене от стопанина на дома (дядо ми), в която той изрази благодарност към Бога за дарения от него хляб. Присъствал съм и на пролетен български курбан – жертвоприношение на първородени агне и козле.

Самата лексема *курбан* е сглобена от две морфеми: Кур [Хор] – Пан [Козел]. Има значението „Козелът Хор“, тъй като приносът се прави в чест на бог Хор (Дионис/Бакхус), когото древните българи са наричали Хурсá, а славяните – Хорс или Дажбог.

Тези традиции са много древни и съставляват част от Култа към Бога-Слънце. Нямат нищо общо с късните религии: Юдаизъм, Християнство и Ислям, които са ги приспособили към своите ритуални практики. За да се уверим в това, достатъчно е да влезем в музея и да разгледаме керамичните олтарчета от неолита, халколита или бронзовата епоха, в които прадедите ни са жертвопринасяли (изгаряли) чрез свещен огън първите класове и зърна, събрани при жътва. Защото, за да им се позволи да ползват реколтата от *дарената* от боговете пшеница, хората трябвало първо да им благодарят за тяхното благодеяние.

И т.н., и т.н.

София, 16.03.2026 г.

ДВОЙНАТА БРАДВА: БАЛТА = ЛАБРИС. СЪТВОРЕНИЕТО И РЕИНКАРНАЦИЯТА СПОРЕД АНТИЧНИЯ СВЕТОГЛЕД И КОСМОЛОГИЯ

I. Символика на двойната брадва

И преди съм писал в списание „Горгони“ за двуединния знак на *Сътворението*, напр. в уводната статия „Силата на U/V формата“ /**Горгони**, кн. 1, 2016, с. 6/, както и в изследването „Розетата от Плиска, България – модел на Слънчевата система. Символика и значение в контекста на трако-скитската могила, българския курган, будистката ступа, египтската пирамида и месопотамския зикурат“ /**Горгони**, кн. 3, 2019, с. 48-76/.

В един от основните извори за най-древното минало на Египет – „Пирамидните текстове“ – се споменава за родното място на Ра „двойното светилище на небето“ или „небесния Двоен дворец“ сред „селенията на изгряващите звезди“, аналози на който са построени на земята. Това са именно *лабиринтът* („Домът на Лабриса“) и *Голямата пирамида* в Гиза, Египет, *зикуратите* в Шумер и Вавилон, *лабиринтът* на о. Крит, *могилите* и *курганите* в Тракия и Скития и др., за които ще говоря след малко.

В онези времена знанието за *Началото* на *Сътворението* е било твърде херметично и сакрално. Това знание почти не се среща в антични текстове, когато писмото вече е влязло в употреба. Но това знание разбира се е съществувало преди появата на писмото. На него се основавали мистичните ритуали на шаманите, колобрите и влъхвите. То може да се види опредметено във вещи на култа от по-дълбока древност: каменни, керамични и метални съдове, явяващи се обемни форми на двуединния утробно-фалически символ; но и в плоски геометрични изображения върху такива съдове – триъгълници, сдвоени триъгълници (ромбове), кръгове, овали, понякога с добре видима точка в средата. Често такива геометрични фигури украсяват вместо дреха статуетките на Богинята-майка или на Бога-отец.

Настоящото изследване има за предмет двуединния символ на *Сътворението* този път в аспекта на *двойната брадва* или *лабриса*.

* * *

В египетските тюркоазени мини в Западен Синай, близо до брега на Червено море, през 1905 г. сър Флиндърс Питри открил азбучни знаци, разчетени десетилетие по-късно от сър Алън Гарднър и определени като „акрофонични”. Надписът гласи: *л б а л т.* Според Зекария Сичин този надпис означава „на господарката” (Хатор), но преведен чрез семитски, а не чрез египетски език. Надписите от района „не оставяли съмнение, че азбуката е възникнала там [в Синай – б. В.Й.], откъдето се разпространила в Ханаан и после във Финикия”. /**Зекария Сичин.** Космическият код. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2005, с. 131,132/.

Аз обаче смятам, че надписът е на *египетския сакрален бохарски език*, изписан с *азбуката на боговете*, съхранявана от жреците, защото мините са били египетски, а рудодобивът бил считан за свещена дейност, достъпна само за посветени, т.е. жреци. Азбучното писмо на боговете не би могло да възникне в Синайската пустиня. То било изобретено дори не в Египет, а в Тракия още преди идването на цивилизаторите Атон и Ра в долината на Нил и приспособяването ѝ за земеделие и градостроителство.

Тайната и свещена писменост на боговете, която техни потомци пренесли по-късно от Египет във Финикия, бидейки нейни царе-жреци, сетне чрез потомъка им Кадъм преминала в Елада под името „финикийска азбука". Но това не се случило, както твърдят гърците, през VIII-ми век пр.Хр., а много, много по-рано (VIII-мо хилядолетие пр.Хр.) – по времето на тракийския мист Орфей, син на Еагър и внук на Харопс – приятеля на Дионис/Хор. Защото именно тогава, в епохата на полубоговете, е живял неговият братовчед Кадъм, правнук на Хор, внук на Хоровата дъщеря Либия и Посейдон, и син на финикийския цар Агенор.

Впрочем надписът *лбалт* съвсем не означава „на господарката", дори и на семитски език. На днешен български език – най-близкия съвременен вариант на прадревния божествен език – *л-балт* буквално значи „Богът [Л, т.е. Ал] на брадвата [балт]". Може би този надпис е свързан с това, че в древните рудници били използвани единични или двойни брадви, изработени от еленов рог или метал, които се явяват първообраз на съвременните кирка.

Точен аргумент в тази насока дава названието на минерала *кобалт*, добиван в същите мини. *Кобалт* може да се тълкува двояко: Ко-балт – „При брадвата" или Коб-ал – "Богинята коп/куп [чаша-утроба]". Първото понятие визира не толкова близостта в рудника между минерала и инструмента за неговото изкопаване, колкото представата, че *двойната брадва*, с която се копае както *кобалта*, така и *златото* – веществени ипостази на Майката и Отеца, е обединяващ символ на двамата. Второто тълкуване дава понятие за това, че минералът *кобалт*, с неговия специфично син цвят, принадлежи на Богинята, защото символизира водната ѝ същност. Ето защо наборът от украшения в тържественото облекло на боговете и по-късно фараоните при сакрални ритуали е бил ограничен именно до посочените два основни материално-цветови елемента: от една страна жълто злато, понякога с частичен кобалтов емайл, а от друга – син лапис лазули или синьо-зелен тюркоаз.

Балта=Лабрис – двойната брадва (**сн. 1, 2**) – символизирала раздвоения *андрогин* в лицето на Майка Гея и Отеца Уран. Подобни на нея символи са пеперудата (Пе-Пер-Ут-Та, т.е. „Небесният отец Ут"), разрязаната на две ябълка, рогата на *Минотавъра* или на свещената крава *хатор*, двете змии в кадуцея на Хермес – все образи на идеалната симетрия. Тази символика е подчертана и в названията на двойните части и органи на човешкото лице и тяло: двете очи символизират бик и биволица (Гея и Уран; *око* – *ог* или *ох* – „бик/биволица"); двете уши (*ухо*) – отново бик и биволица; двете ръце – *ръка*, Ра-Ка, т.е. „Двойник на Ра" – са органна ипостаза на първородните близнаци Ра – Хелиос и Кронос; двете рамене – *рамо*, Ра-Мо, Ра-Ом, т.е. „Ом [Майката] и Ра" – дясното рамо на Майката и Хелиос, а лявото на Майката и Кронос; двата крака – *крак*, К-Ра, К[а]-Ра, т.е. отново „Двойникът на Ра" и пр.

Сн. 1. Ритуални брадвички от камък, мед, бронз и злато. Колекция Топалов.
Сн. 2. Една от тези брадвички с изобразени на нея две лица – на Майката и Отеца.

Названията на единичните органи идват от името на Бога-Творец, който е единствен, уникален и непостижим. Например *нос*, по-точно *ноус* – Но-Ус или Он-Ос, т.е. „Слънчевия [звездния] Ос[ирис]”; *уста* – Ус-Та, т.е. „Небесния Ос[ирис]”; *език* – Ез-Ик, Ес-Иг, т.е. „Пастирът Ес [S=Ос]”; *фалос* – Фа-Ал-Ос – „Ос[ирис], небесният бог”.

Само гъвкавата *шия* била посветена на Богинята-майка – посредничката между създателя и неговите създания. Названието е дошло от нейното име Гея: *шия/шея*, *жия/жея*, *джия/джея*, т.е. Гея. Интересен е глаголът *шия*, чрез който се обозначава едно повтарящо се фалическо действие (пробождане) върху материята (кожа или плат), като конецът образува вълнообразна или змиевидна серпентина. Старата дума за *шивач* е *терзия*: Тер-Сия, Тер-Шия, т.е. „Шия земята [материя, матер, тер]”. Важността в демиургичен план на глагола *шия* (*джия*) се подразбира от запазването му като суфикс в названията на типовете занаятчии: *кундурджия*, *бакърджия*, *дервентджия*, *кираджия*, *ловджия*, *бояджия*, *басмаджия*, *ваксаджия*, *варджия*, *кавалджия* и др.

Човешките органи, според сакралната представа за тях, се подразделяли, освен това, на три групи. Първа група, свързани с *духа и душата*: *носът*, считан за вход и изход на душата към/от тялото; *устата* и *езикът* – функционални органи, трансформиращи абстрактния логос в звуково измерение (реч); *фалосът* и *утробата* – функционални органи, служещи за сътворяване на био-душевни същества. Втора група, свързани с *първото двуединно същество*, *андрогина*: *очи* и *уши* – великите бикове Уран и Гея, отговарящи за зрението и

слуха, и посредници между *Твореца* и чедата му. Трета група, свързани с *Демиурга* в лицето на първородните близнаци Хелиос и Кронос, които трябвало да дообработят първичната груба материя, която преди това *Творецът* бил сътворил; демиургичните близнаци са представени в тялото като *ръце* и *крака* – неговите работни органи.

Двойната брадва, като образ на Майката и Отеца, които породили света, се явява първият по рода си жезъл – символ на власт, – носен от господстващите богове, по силата на произхода им, а сетне и от човешките царе.

През 1900 г. сър Артър Еванс открил в гр. Кносос на о. Крит двореца на легендарния цар Минос. Върху западната стена на главната му зала, чийто покрив е отворен за слънчевата светлина, е издълбана двойна секира – *labrys*, поради което постройката получила названието *лабиринт*, т.е. „Дом на лабриса".

През 1959 г. пак в Кносос, при задълбочаване на изкопните работи, гръцки археолози се натъкнали на раннонеолитен слой от VIII-мо хилядолетие пр.Хр., където попаднали на огромно количество шахти и проходи, заемащи площ 56 000 кв.м. Там също били намерени секири, но огромни триметрови *лабриси*, които само великани можели да повдигнат. Очевидно подземният *лабиринт* е прототип на надземния дворец. Възможно в него е бил скрит митичният човек-бик *Минотавър*: Мин-Таурус = „Бикът на Мин [Амин/Амон]".

Според митологията древният *Критски лабиринт* бил построен от Дедал, най-добрият художник, скулптор и строител на гр. Атина, който заради извършено от него убийство потърсил убежище при Минос – син на Европа и цар на о. Крит. /**Николай Кун**. Старогръцки легенди и митове. Трето издание. Преведе Н. Мънков. С., Изд. „Наука и изкуство", 1967, с. 176-179/. Всъщност забягването на Дедал при Минос не е случайно; беглецът разчитал освен на враждата между Кносос и Атина, и на роднинството си с Минос като негов братовчед (вж. генеалогичната схема).

Генеалогията на Дедал по Аполодор

/Митологическа библиотека, Книга Втора, I, 4, 5; II, 1; IV, 1, 2/:

Дионис/Хор + Лизианаса I — Атина Палада + Хефест

Посейдон + Либия — Ерихтоний I + Пракситея I

Анхиноя + Бел — Агенор + Телефаса — Пандион I + Зевксипа

Кефей Данай Египт — Тасос Феникс Киликс Кадъм Европа + Астерий — Ерехтей + Пракситея II

Хипермнестра + Линкей — Минос Рамадант Сарпедон — **Ифиноя** + Метион Креуза I Кекроп II

цар на Аргос — *цар на о. Крит*

Абант + Аглая

Евридика + Акрисий Пройт + Сфенебея

цар на Аргос *цар на Тиринт*

Пройт + Даная Лисипа **Ифиноя**

Персей

Дедал и др. Пандион II

Икар Егей

цар на Атина

Тезей

Видно от схемата, Ифиноя – майката на Дедал, се явява потомка осмо поколение на Зевс, седмо на Дионис и шесто на Посейдон, а Метион – бащата на Дедал, се явява потомък пето поколение на Зевс. Минос пък също е потомък пето поколение на Зевс. Нашата теза, че Зевсовата дъщеря Атина Палада е действителната, макар тайнствена майка на Ерихтоний.

От същата древна епоха вероятно са и „Полетата на циклопите" в Критската планина Ида, в които се намират руините на техните крепости. Градивният им материал – мегалити с тегло стотици тонове всеки – наподобява божествените градежи от Перу, Баалбек, Йерусалим и др. /**Ердоган Ерчиван**. Забранената египтология. С., Изд. „Дилок", 2006, с. 215-217/.

Крета, Ка-Ре-Та, или „Потомците на Ре и Тан [Атон]". Но възможно е *Крит* да е по-старо название от *Крета*, защото на тракийски или на санскрит то означава „крит", т.е. „скрит". Според сивилата на Бероес, Океан и Япет се съгласили Кронос да управлява сам, при условие, че убива синовете си. Затова Зевс, а може би и Посейдон и Хадес, били тайно родени в пещера в планината Ида. Отначало, до победата им над титаните, тяхната цивилизация била „скрита", откъдето и дошло името на о. Крит.

Първият в света *лабиринт – двоен храм* е построен от Ра и посветен на Птах в гр. Iwnw (Ионо), познат от Библията като Он и наричан от гърците Хелиопол. Там била резиденцията на Ра, по времето когато строил *Голямата пирамида*, а сетне била устроена първата столица на свещената земя Египет. Днес древният град се намира в пластовете под гъстонаселения Кайро, от площад Тарир до квартал Ал Матария (Матари = Мадара), като множеството подземия и проходи се простират на километри до канала Исмаилия. През 1991 г., при строежа на каирското метро, работниците попаднали на една празна галерия с размери 27 х 3.70 х 5.15 м., от която започвал километричен тунел с разклонения, които тогава не могли да бъдат обследвани. /**пак там**, с. 244, 245/.

Двойният храм на Птах в Он някога имал невероятните размери 900 х 1000 м. В него се пазели „деветте тайни предмета на Ра", както и огромната му ладия. Сега има само една могила с развалини, голям гранитен блок и обелиск на фараона Сезострис I (1975-1935 г. пр.Хр.), който е реставрирал храма. По-късно завоевателите араби ограбили каменните блокове, които употребили при разширението на Кайро. Толкова за него.

Херодот е имал щастието да види другия огромен *лабиринт* на Египет, край „Града на крокодилите”. Ето неговото възхитено описание:

„Вече видях лабиринта, словото е безсилно пред него. Защото ако се пресметне колко струват издигнатите от елините крепости, то би се оказало, че там са вложени по-малко усилия и направени по-малко разходи от тези за лабиринта... Но лабиринтът превъзхожда пирамидите. Той има дванайсет покрити двора със срещуположни врати – шест от тях гледат на север, шест – на юг без прекъсване; един и същи зид ги огражда отвън. Вътре помещенията са в два плана: едните подземни, другите – над земята върху тях, на брой три хиляди, по хиляда и петстотин горе и долу. Разбира се надземните ги видях с очите си и разказвам за тях тъй, както съм ги разглеждал, а за подземните научих от разкази. Защото египтяните, които ги пазят, не пожелаха по никакъв начин да ми ги покажат, заявявайки, че там се намират гробниците на царете, които са построили някога този лабиринт, както и гробници на свещените крокодили... Изходите през покритите помещения и завоите през дворовете, бидейки твърде заплетени, ме удивиха безкрайно, докато преминавах от двор в помещения, от помещения към предверия с колони, оттам към други покрити помещения и от тях към други дворове. Всичко това е покрито с покрив от камъни като стените, а стените са пълни със скулптирани фигури; всеки двор е обграден с колонада от бял камък, свързан по най-добрия начин. Пирамида от четиридесет разтега [72 м. – б. В.Й.], в която са скулптирани големи изображения, се намира до ъгъла, където завършва лабиринтът; към нея бил изграден подземен път. Такъв е този лабиринт, но още по-голямо чудо е езерото, наречено Мойрис [край оазиса Ал Фаюм – б. В.Й.], на брега на което е построен лабиринтът. Обиколката му е три хиляди и шестотин стадия [666 км. – б. В.Й.]...”

/**Херодот**. История, кн. II, § 148. – в изданието **Херодот**. История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1986./

Мегалитно съоръжение с такъв размер и мащаб може да бъде дело само на боговете, а не на късния фараон Мендес (~1069-1043 г. пр.Хр.). Диодор твърди, че Дедал „се възхитил на изкусния строеж, построил за царя на Крит Минос лабиринт, подобен на този в Египет”. /**Историческа библиотека**, кн. I, § 61 – **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/index.htm**/.

И още:

„За Дедал казват, че е подражавал [когато строил лабиринта на о. Крит – б. В.Й.] на формата на лабиринта, който стои и до наше време [в Египет – б. В.Й.] и е бил построен, както казват някои, от Мендес, а според други от цар Мар [Мардук-Бел, внук на Хор – б. В.Й.], много години преди царуването на Минос.”

/**Пак там**, кн. I, § 97./

Ако Дедал е извършил архитектурния си подвиг през VIII-мо хилядолетие пр.Хр., и е взел за образец лабиринта на езерото Мойрис, то последният явно е бил построен по-рано, и в никакъв случай през XI-ми век пр.Хр. от фараона Мендес, който явно само го е ремонтирал и възстановил.

Под гр. Куско в Перу се намират т.нар. „Чинканас" – мрежа от подземни тунели. Макар че археолозите знаят къде се намира входът към този лабиринт – до главния храм, днес черквата „Санто Доминго" – все още не е предприето проучване. /**Ердоган Ерчиван**. Забранената египтология…, с. 228/.

На брега на езерото Титикака митичният Манко Капак получил вълшебен златен жезъл и бил изпратен да открие чрез него *Пъпа на света* (Куско), да построи там град и да цивилизова района. В своето проучване „Короната на Инките", Хуан Лареа, след изчерпателен анализ на артефакти, изображения и легенди, достига до извода, че този жезъл бил *тупа-юари* („царска брадва"). В свещеното йероглифно писмо на Египет има йероглиф изобразяващ изправена брадва и той отговаря на значението *нетер* или *пазител* (според нас точният смисъл е „Утробен", „Произлизащ от утробата"). /по **З. Сичин.** Изгубените царства. С., 2004, с. 298-300/. Такъв *пазител* е бил Манко Капак, носителят на специалния жезъл.

През палеолита и по-масово през неолита двойната брадва е била ползвана като паричен знак, подобно на разпънатата волска кожа, правена от метал – талантът. В случая има сходство, подобие, между важни символи. Би трябвало да си зададем въпроса защо само зодикалните знаци *Бик* и *Близнаци* са влезли в ролята на пари? Поради какво те имали предимство пред останалите?

Лабрис = Балта, защото *лаб = бал*. Синоним на *балта* е *брадва*, а думата *брадва* има еднакъв корен и следователно етимология с думата *братя* (близнаци). Думата *брадва = братва* означава „братство" (индивиди в братска симбиоза) и съдържа морфемите „брат" и „два", т.е. буквално „двама братя". Явно двойнствената символика я има не само при Гея и Уран, а и при първородните им близнаци Хелиос I/Мардукан и Кронос/Енлил. В българската фолклорна традиция съзвездието *Близнаци* е наричано *Братя.*

Алпите или боговете, а също техните потомци *траките*, организирали своите светилища по върховете на планините, близо до Отеца си Уран/Атон. За тази цел особено им допадали върховете с правилна конусовидна или пирамидална форма, съчетаващи в своя образ събраните в едно символи на свещените *утроба* и *фалос*, както и двойните върхове – *братя* или *близнаци*.

Ще посоча тук някои двойновърхи планини, на които било придавано сакрално значение: в Мизия – връх Чатала, край дн. с. Бутово, Търновско, в подножието на който има особен извор с винаги ледена вода ~ 0 градуса по Целзий; в Тракия – древната планина Панагюр с двойния връх Братия и извиращата от него река Луда Яна; в Западните Родопи – връх Голяма Сутка (2186 м.) и връх Малка Сутка (2078 м.); в Елада – планината Парнас над Делфи с два върха, назовани Тифорея (2457 м.) и Ликорея (сега Лиокур – 2459 м.); от планината край светилището Додона извират и текат две реки с интересни имена: на север – р. Тиамис (от

древното име на Земята *Тиамат*, Дея-Мат, или „Богинята-майка”); на юг – р. *Лурос* (Л-Ур, [А]л-Ур, или „Бог Ур”).

Има фонетична прилика между името на връх *Тифорея* и сефирата *Тиферет*, която според „Кабала” съответства на красотата, духовността, равновесието на склонностите и стремежа към истината. Тази сефира заема позицията на златна среда сред останалите сефири, а астрологически отговаря на слънцето.

Българската дума *чатал* също крие древна сакралност: Чат-Ал, Тач-Ал, Тадж-Ал, т.е. „Бог Та-Дж”. В случая Та или Тан е небесният отец, а Джи (G) – земната майка Гея. Следователно чаталът е двойнствена форма, която свързва в едно Отеца и Майката.

Сега е удобно да изясня названието на прочутия дворец *Тадж Махал*: Та-Дж-Мах-Ал, т.е. „Тан-Гея, Великият бог”, който разбира се е двоичен бог.

Двойна брадва, във версията брадва-чук, присъства в царския гроб във Варненския халколитен некропол (**сн. 3**).

Снимка 3. Находките от Гроб № 4 на Варненския халколитен некропол (V-то хил. пр.Хр.): 348 златни предмета с общо тегло 1554,7 г., сред които 50 апликации, 19 спирални ленти, 7 обковки, 7 халки, 5 тръбички, 2 наконечника, 3 златни гривни, пекторал, 1 апликация, 1 пластинка и 1 сфероид. АМ – Варна.

Фото: **I. Yelkrokoyade, CC BY-SA 3.0. – https://commons.wikimedia.orgwindex.phpcurid=2485890**.

Източник: **https://bg.wikipedia.org/wiki/Варненски_халколитен_некропол/**.

Златният жезъл (царско-пастирски атрибут) е увенчан с един от вариантите на двойна брадва-чук, изработена от камък. В случая чукът символизира Богинята-земя, а коничното острие – Всепроникващия слънчев отец.

Двойната брадва и *кратерът* били монограми (хералдични знаци) на *Одриската тракийска царска династия* през VI-IV в. пр.Хр. /**Ставри Топалов.** Племена и владетели от земите на Одрското царство и граничните му югозападни територии от края на VI до средата на IV в. пр.Хр. С., 1998, с. 315, 316; снимки на образци с описанието им: с. 223-226, 234-246, 317-335/. Тези символи на власт върху царските монети (**снимки 4 и 5**) разкриват, че представителите на тракийската династия негласно, т.е. херметично, са се титулували *нетери*, т.е. „утробни богове", потомци на Богинята и Отеца. Естествено, тъй като *лабрисът* бил един от техните андрогинни знаци, а *кратерът* (или *кантаросът*) – знак на Богинята-майка (*Утробата*).

Снимка 4. Бронзова монета на тракийския цар Кетрипор (352-347 г. пр.Хр.) с изображение на сакрален съд котиле (формена разновидност на кратер) /вж. **История на България в четиринадесет тома.** Т. I. Първобитнообщинен и робовладелски строй. Траки. Отг. Ред. Велизар Велков. С., Изд. на БАН, 1979, с. 207/.

Кетрипор е сакрално име – Кет-Ри-Пор, Кот-Ре-Пор, – което означава „Порта [към небето] на Ре и Кот/Кет [свещения съд-утроба]".

Снимка 5. Бронзова монета на тракийския цар Терес II (356-342 г.пр.Хр.) с изображение на свещения лабрис /**Христо Божков и Венцеслав Пейков**. Монети и монетосечене през вековете. С., Изд. „Народна просвета", 1988, с. 40/.

Името Терес – Те-Рес, Де-Рес, – означава „Бог-пастир", очевидно царят е бил и главен жрец.

Царският жезъл във вид на двойна брадва е бил атрибут и на българските владетели на *Патрия Оногурия* и на *Велика България*, които са държали през IV-VII век територията между Кавказ и Дунав. Има запазен такъв жезъл на скитски владетел (**сн. 6**).

Снимка 6. Брадва-жезъл от Сибирската колекция на руския цар Петър I (1682-1725), добита от скитски курган в Югозападен Сибир. Държавен Ермитаж – Санкт Петербург.

За съжаление български царски жезъл от типа „двойна брадва“ не е съхранен, но е показателна титлата *балтавар* – Балта-Вар, или „[Носител на] бойна брадва”. За **кановете-балтавари от рода Дуло**, има сведения в „Глава 3. Времето на булгарски балтавари” на българския летописен свод „Джагфар тарихи” /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под редакцията на Андрей Пантев. Превод от руски Васил Колевски. С., ИК „Кама”, 2005, с. 19-25; вж. също **www://bulgarya.byethost10.com/KANOVE.html/**. Ето техния списък:

Алип-би/Балтазар (378-487 г.), син на кан Булюмар/Баламир (340-378 г.) и на ост-готската принцеса Валадамарка. Вожд на *Западно-хунския съюз*. Прочул се със своята тежка конница в битката през 378 г. край Адрианопол и победата на хуните и готите над 30-хилядна римска армия; Алип-би лично завладял като трофей короната на загиналия император на Изтока (Византия) Флавий Юлий Валент (364-378 г.).

Кан Улдин (387-412 г.), син на Булюмар/Баламир. Владетел на *Племенното обединение на черните* (*западните*) *хуни*.

Кан Каратон/Шаратон/Урус-Ружа (~412~422 г.), син на Алип-би от масагетска принцеса от рода Урус-Ружа. Владетел по наследство на две племенни обединения: на *черните*

(*западните*) *хуни* и на *ост-готите*. По време на неговото управление велик таркан (премиер-министър) бил братовчед му Айбат, наричан още Муенчак (Мундзук).

Кан Мундзук (422-434 г.), син на Улдин. Управлявал заедно с братята си Ругила/Руа и Октар. По тяхно време главният онгъл на *Западно-хунския каганат* е установен в Трансилвания.

Кан Бледа (434-445 г.), в съуправление с по-малкия си брат Атила. Бледа и Атила били синове на Айбат/Муенчак/Мундзук.

Кан Атилле Айбат (434-453 г.), по-известен като Атила, по прозвище Аудан Дуло. Постигнал много военни победи на *Българо-хунската империя* над Византия и Рим, над Ост- и Вест-готските крале. Неговата империя се простирала от планината Кавказ до река Рейн, с център, обхващащ историческите области Седмоградие и Панония.

Кан Бел Кермек или Ирник, владетел на българската държава *Патрия Оногурия* (463-489 г.), разположена между Кавказ и Дунав; шахин-шах на Персия (484-489 г.).

Кан Джураш Масгут (489-505 г.), син на Бел Кермек от масагетска принцеса, владетел на *Оногурия*, наследница на *Западно-хунската империя* и предшественица на *Велика България*.

Кан Реан или Татра-Банат, Мундо (505-536 г.), син на Джураш Масгут. Владетел на племената *кутригури*, *гепиди* (по силата на династичен брак), *херули*, *венети* и др. Отнел от Византия областите Илирик и Вътрешна Дакия, с център Сирмиум и принудил император Анастасий I да му плаща данък. От 506 до 526 г. е привлечен от Теодорих Велики за съюзник на ост-готите срещу Византия. През 529 г. променя политическата си ориентация и е назначен от император Юстиниан за федеративен управител на Илирик и Далмация, пост на който пребивавал до смъртта му в битка срещу готите край гр. Салона в 536 г.

Забер кан, владетел на *Източна Оногурия* (531-559 г.); каган на *Аварския каганат* в Панония (559-562 г.), поради малолетие на аварския принц-наследник.

Кан Боян Челбир, или Сандилх, син на кан Реан/Мундо. Владетел на *Оногурия* (563-568 г.). Победил в Далмация легионите под командването на военния магистър Тиберий, след което император Юстин II се принудил да му плаща данък. При него обаче *Дуло* станали васали на хагана на *аварите* Баян I, макар последният да го назначил за свой заместник-каган (568-590 г.).

Кан Тубджак (590-605 г.), син на Забер кан. Владетел на *Западна Оногурия*, васална на *Аварския каганат*.

Кан Арбуга Юрган, или Органа, първороден син на кан Тубджак. Владетел на *Оногурия* (605-606 г.). Оттеглил се заради конфликт с аварския хаган. От 606 г. със свой боен отряд започнал да служи като наемник (*варяг*) на Византия във византийската част на полуостров Крим, с прекъсвания до към 618 г.

Кан Албури/Худ-бард/Атрак, втори син на Тубджак. Владетел на *Оногурия* (606-618 г.). Убит в стана на аварския хакан Баян в Панония.

Отново кан Арбуга Юрган, или Органа (618-622 г.). Издигнат за *балтавар* (военен вожд) от *българите* и вдигнал въстание срещу *аварите*. Признат от византийския император Ираклий за княз на независимата от аварите държава *България*. Отстъпил властта на племенника си Курбат и се оттеглил в духовна служба като *боил* (жрец) на Тангра; тогава получил прозвището *аскал*, т.е. „прорицател".

Кан Корбат (622-668 г.), син на Албури/Худ-бард/Атрак. Заедно с по-малкия му брат Шамбат/Само, с прозвища „Кий"/„Чек" („Отцепника"), унищожили напълно *Аварския каганат*. По негово време държавата *България* се превърнала в империята *Велика България*, която заела днешната европейска територия на Русия. Едновременно Шамбат управлявал в продължение на 35 години, от 623 до 658 г., своя отделна федеративна държава *Дулоба* („Царството на Дуло"), или *Само*, с първа столица Киев, втора столица Прага, която държава включвала съвременните Украйна, Полша, Унгария, Словакия, Чехия, Австрия, Хърватия, Словения и др. Град *Бащу* е преименуван *Киев* по прозвището на Шамбат – *Кий*, – "Отцепника".

Кан Бат-Баян (съуправител на баща си Корбат през 660-668 г.; самостоятелно 668~695 г.), бил последният български кан, притежател и горд носител на титлата *балтавар*.

През разгледания период от 378 до 695 г. българските *канове-балтавари* имали за главна резиденция, един от бившите си военни станове: *Хорисдан*, наричан също *Батавил* или *Балтавар*, край днешния гр. *Полтава*. На 29 май 1912 г., в отстоящото на 13 км. село Малая Перешчепина случайно е открито богатото погребение на *Великия балтавар* кан Корбат /**Вера Н. Залеская и др**. Съкровище на хан Кубрат. Култура на българи, хазари, славяни. С., 1989, с. 39-53; има каталог на личните погребални артефакти на кан Корбат/.

Ще добавя, че от държавно-военната титла *балтавар* са възникнали хидронимът *Балтийско море* и топонимите *Балтика* и *Прибалтика*. С тях е означавана зависимата територия, прилежаща северозападно към империята *Велика България.*

За мен разбира се е по-съществено, че дори след Христово време българските канове от рода *Дуло* – преки божествени потомци, са имали хорически имена, кланяли се на върховния троичен бог Тангра и са носели като владетелска инсигния древния свещен жезъл *балтавар* – „бойна брадва", разновиден вариант на *античната двойна брадва*.

Символиката на брадвата има прояви дори в късно-средновековна България, напр. върху един от типовете монети (сребърен грош) на българския цар Иван Срацимир (1356-1396).

Сребърните пафти (токи) на българските женски колани, традиционен елемент от средновековната национална носия, също представляват символ на раздвоената андрогинност – разкопчават се (разединяват) и се закопчават (съединяват). Слепени една към друга, в съответствие с формата си на извита капка, те образуват обединения кръгъл символ на мъжкото и женското начало – *ин и ян.* Върху тях са изобразени, на фона на растителни мотиви, мъжки и женски *дракон* или пък *двуглав орел* – мъжка и женска глава, излизащи от едно андрогинно тяло, – носещ понякога в ноктите си дадените от бога символи на властта, меч и топка с кръст.

* * *

Ще разгледам утробно-триъгълно-пирамидалната *Ейн-Соф*, обвита в *Първата сефира Кетер* (вж. чертежа). В брахманистките пагоди на *Индия* този свещен образ, изкован върху златна плоча, стои над олтара, а отделно такъв ритуален предмет има в хранилището, като в полето на триъгълника е гравирана най-тайната мистична формула, която брамините пазят под страх от смъртно наказание. Това е *АУМ* – друго инициално име на *Светия дух* (вж. по-долу). Макар че когато търсят връзка със *Светия дух* индийските свещенослужители пият *сома* (Со-Ма, т.е. „Дух-майка”), и вярват, че ако душата се отдели от тялото за временно възнасяне, човек изпада в състоянието *сомати* (Со-Мати, пак „Дух-майка”).

Тайнствената пиктограма на *Светия дух* София/Осирис (Со/Ос) или Ейн-Соф

В християнските храмове *Светият дух* е изобразяван като бял гълъб, понякога съпътстван от Бог в човешки облик с триъгълен ореол около главата. Триъгълният ореол, както впрочем и кръглият, са реминисценция на горната пиктограма.

Триъгълникът, конусът, пирамидата – това е основната форма на *свещената утроба* на *творението*, независимо дали чрез тях е изобразена гностическата *София*, еврейската *Ейн-Соф*, индийската *АУМ*. По тази форма хилядолетия наред българите строили своите кургани, траките – своите могили, а египтяните – своите пирамиди.

Посочените народи обаче имали друг специален термин за означаване на *свещената утроба*: това е *Сут/Сот*, очевидна транскрипция на многократно повтаряния *Соф*. На подходящото място ще разгледаме подробно неговата древна употреба, свързаните с него вярвания и производните думи. Така например ще посоча ***Сот**ис* – тройната звезда *Сириус*, образуваща триъгълник, и ***Сут**ка* – родопският коничен връх, на който Йо/Изида родила божия син Дионис/Хор.

И още един термин. Плоският образ на свещения триъгълник △, обемният на четириъгълната пирамида, или обемният на тетраедъра (правилна триъгълна пирамида, с равни ръбове и еднакви стени – равностранни триъгълници), са изображения на *меркаба* – енергийното звездно тяло, обгръщащо физическото тяло на човека. На божествения език Мер-Каб означава „пирамида-утроба [майка]”. Оттук схващаме, че *меркаба*, вписана във *вселенското яйце* (сфера), е сакралното място на първичното сътворение, утробата, в която *Светият дух* създал първото същество (Протогоноса).

Древните виждали този образ двоен – надземен, с подземна проекция:

двойна могила, т.е. две могили поставени основа към основа във вертикален план ;

двойна пирамиди – по същия начин;

две юрти или два вигвама – по същия начин – дом, местообитание на божиите чеда в материалния свят, разположен между земния и небесния;

двойна брадва – в този случай два триъгълни символа са свързани с върховете си в хоризонтален план (т.е. фалосът и вулвата в момент на зачатие на Божия син, респективно на земния цар, който управлява като син-наследник на Майката и Отеца, държейки жезъла-символ на тяхното сливане) (вж. по-горе снимки 1 и 2 на лабриси от Колекция Топалов);

два наложени равностранни триъгълника, образуващи звездата на Давид/Соломон Дълбокото съвместяване на двата триъгълника илюстрира същинския момент на сътворението, т.е. оформянето на Божия син като биологичен организъм;

два съединени обърнати тетраедъра.

Плоската фигура на шестоъгълника (шестостена), както и на шестлистното „цвете на живота" се получава, ако се съединят седем кръга чрез центровете им (вж. чертежите). Те изобразяват седемте сефири (небесни сфери/планети), т.е. седемте първи богове-мъдреци, породени от *двойната меркаба*.

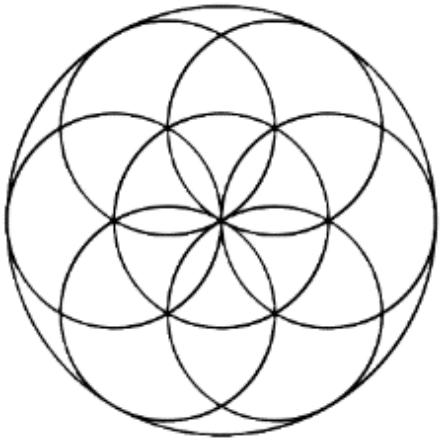

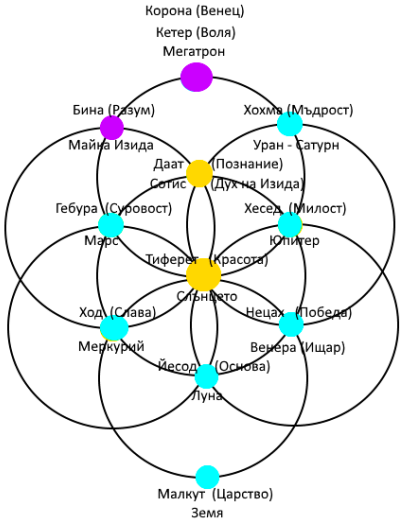

Българите в *Азия* наричали „цветето на живота” *Тенгри-белгезе*, т.е. „Белег на Тангра”. Очевидно Тангра бил считан за синкретично тройно, а сетне – седморно божество (**сн. 7, 8**). Двадесет и пет такива знака и днес украсяват сводовете на шестоъгълния *Черен палат*, оцелял сред развалините на гр. *Болгар*. Във *Волжка България* е имало и други храмови постройки с подобен план. /**Татяна Ярулина Ал-Булгари.** Волжка България и Европа. Историко-културологични очерци. С., ИК „Огледало“, 2008, с. 311-340/.

Ще отбележа още, че знакът *меркаба*, поставян върху надгробните плочи, трябвало да подкрепя душите на починалите при възнасянето им към космическата *меркаба*, света на душите, където се осъществява тяхното подготвяне за последващо прераждане.

Снимка 7. Тракийски принц моли за благоволението на върховния троичен бог Тангра/Троян (триглавият змей), за да наследи царската власт. Плочка от конска амуниция или апликация на колесница. Сребърно съкровище от с. Летница, Ловешко. Средата на IV в. пр.Хр. НИМ – гр. София.

Реплика на майстор Михаил Михалев. Фото автора, 2021.

Снимка 8. Каменна статуя на седемглавата кобра Нага-Нараяна в комплекса Анкгор Ват. В легенди и приказки на народите по света това е многоглавият змей или ламя.

Photo **Луис Балтоломе Маркос** – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Angkor_Wat,_calzada_01.jpg**.

„Цветето на живота“ може да се види върху бойната униформа на български войници, побеждаващи ромеи, изобразени в една миниатюра в „Менология на император Василий II“ от XI в., съхраняван в библиотеката на Ватикана (**сн. 9**).

Снимка 9. Български спешени хусари побеждават византийски войници през X век. Миниатюра от Менология на император Василий II от XI в., съхраняван в Библиотеката на Ватикана. /вж. **История на България в четиринадесет тома.** Т. II. Първа българска държава. Отговорен редактор Димитър Ангелов. С., Изд. на БАН, 1981, с. 126/.

В „Кабала“ *Първата сефира* съдържа в себе си други девет (вж. по-горе втория чертеж). Всички те, в своята съвкупност представляват *протогоноса* („първородния”) *Адам-Кадмон – двуединния андрогин* (т.е. „мъж-жена”; **сн. 10, 11**). /**Елена Блаватска.** Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. II. Теология. Книга първа. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм”, 2005, с. 42, 43, 247, 248, 311, 312, 317, 318/.

Кабалистичната доктрина структурно е твърде подобна на *Хелиополската*. Според жреците на столичния египетски град *Он* (*Хелиопол*), известен с невероятните си нощни *огнени мистерии* в процеса на *Сътворението* от *Атум* (*Атон*) се отчленили осем богове, наречени, заедно с отеца им, *Велика енеада* : Шу и Тефнут, Геб и Нут, Озирис и Изида, Сет и Нефтида. /**Херодот**. История, II, 58-63. – в изданието **Херодот**. История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1986/. Сефирите на кабалистите всъщност са завоалираните богове от *Великата Хелиополска енеада*.

Снимки 10 и 11. Керамична статуетка на *андрогин* – от едната страна е жена, а от другата мъж. Върху женската половина има остатъчна украса от бели и червени линии, символизиращи съчетанието на дух и материя. V хил. пр.Хр. Селищна могила при Старозагорските минерални бани. РИМ – гр. Стара Загора.

Реплика от глина, изработена, оцветена и изпечена от Бончо Иванов от с. Ягода. Фото автора, 2010 г.

2. Могилата (курганът), пирамидата, зикуратът, будистката ступа, куполът на храма, са служели за порта между световете. Прераждането на душите.

Един от начините за молитва към бога е като поставим пред гърди насочени нагоре двете си ръце, с допрени пръсти и доближени длани – образуващи пирамидална форма. Чрез така нагласената форма тялото на молещия бога дава път/канал на душата за връзка с нейния създател – *Светия дух*. Ето как за вярващия индивид „портата на Ра" се оказва на върха на неговите пръсти.

Коничните могили (*курганите*), *пирамидите*, *зикуратите* били изкуствено създадени *свещени утроби* на Богинята-майка, в които трябвало да се приютяват боговете, по-късно царете, след смъртта им. Техните невидими етерни тела *ка* се „раждали" от върховете на тези съоръжения и, политайки към небето, се превръщали в *ху*, или *саху* – безсмъртната съставка на душата, искрицата от *Светия дух*, с цел да стигнат в *Дуат* – „Оня свят", светът на душите. Ето защо посочените съоръжения имали формата на чаша (кратер, граал, capis), или купа, обърната надолу, към снагата на майката-земя. По този начин погребаното в тях физическо тяло *хат* („дом") на душата на починалия бог/цар/жрец оставало при земята (пръстта), от която е възникнало. Обратно, върхът на съоръженията, съответстващ на дъното на чашата и на раждащата част на утробата (вулвата), е насочен нагоре към небето, за да улесни освободилата се от тленното тяло *хат* душа-дух *ху* да се устреми свободно към света на душите, изпълнявайки волята на *Светия дух.*

Археологическата статистика ни информира, че ареалът на надгробните могили се простира в Европа, Мала Азия и Азия, като най-голяма концентрация се наблюдава в България (Мизия и Тракия), Румъния (Дакия), Молдова, Украйна и Южна Русия.

Но да продължа с изследването на нелесната тема за пътя на душите.

„Според арабски описания всяка от седемте стаи в египетските пирамиди, тези велики космически символи, носи името на планета... Душата трябва да премине през седемте стаи, символизиращи планетите, преди да излезе през символичния връх."

/**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. I. Наука. Книга втора. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм", 2005, с. 11/.

Тялото и *ка* – ефирният двойник-душа, който можел при нужда да се въплътява във физическия двойник *ба* (сърцето-душа с вид на зелен сокол; **сн. 12**), – чакат в саркофаг, положен във вътрешната камера на излъчването, която е „като вулва" /по **Зекария Сичин.** Войните на боговете и хората. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2003, с. 147, 148/.

Снимка 12. Ефирната невидима душа *ка* на Ани, материализирала се в *ба* на Ани – зелен сокол с неговото лице, лети над мумифицирано му тяло в неговата гробница.

Илюстрация към йероглифния текст на „Книга на мъртвите", версия „Папирус на Ани", XVIII-ти век пр.Хр., съхраняван в Британския музей – Лондон.

В „Пирамидните текстове", на погребания в пирамидата фараон се казва:

„Ти [има се предвид астралния двойник на фараона, неговото *ка* – б. В.Й.] чакаш пред вратата, която спира хората [каменната стена – б. В.Й.], докато онзи, който отговаря за това, дойде при теб. Той те хваща за ръка и те отвежда на небето при твоя баща."

С помощта на небесния придружител Ра, *ка* на фараона, трансформирало се вече в *ху* на фараона, излита към небето. Жреците напяват:

„Царят се отправя към небето!

Царят се отправя към небето!

По вятъра, по вятъра.

Нищо не го спира.

Никой не го спира.

Царят е сам, син на боговете.

Хлябът му ще се издигне нависоко при Ра,

жертвоприношението му ще се издигне на небето."

Предстояло му дълго пътуване през просторното *Тръстиково езеро* – алегория на *Небесните води*, качен на ладията на божествен лодкар. Оказва се, че лодкарят е отново Ра; в елинския мит лодкарят е Харон – Ха-Ра-Он, или „Великият Ра, Слънцето”:

„Портата на небето се отвори пред теб,

портата на прохладното място се отвори пред теб.

Ти ще завариш Ра да те чака.

Той ще те хване за ръка,

той ще те заведе при **двойното светилище на небето** [к. В.Й.]...”

Крайната цел бил *Дуат* – „двойното светилище на небето”, света на душите, в мистичните „селения на изгряващите звезди”. /по **Зекария Сичин.** Стълба към небето. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2003, с. 52-55/.

Придружаван от „великия зелен божествен сокол” Ра, фараонът влиза в „небесния Двоен дворец”, чиито земни проекции са *лабиринтите* в Египет и на остров Крит – дворците на двойната брадва *лабрис.* Вътре в този дворец той намира *полето на живота* – родното място на Ра, и търси *дървото на живота*, което трябвало да се намира насред *мястото на жертвоприношението.* Тогава Ра му казва:

„Щастлив живот ти се дава,

вечността е твоя.” /**пак там**, с. 82/.

Ако разсъждаваме внимателно, може би ще успеем да разгадаем свещената символика на „Пирамидните текстове”. Вече коментирах, че *двойната брадва* (**сн. 13**) е един от образите на *раздвоения андрогин.* В стремежа си да се върнат към първообраза на *съвършения цялостен андрогин*, Ева и Адам са яли от забраненото *дърво на познанието*, което според нас е идентично с *дървото на живота*.

Снимка 13. Мотив с двойна брадва върху традиционен родопски килим. РИМ – гр. Смолян. Фото автора, 2010 г.

Това специално растение всъщност е *ябълката*. Морфологичната сърцевина на тази дума А-П-Л е един от анаграмните варианти на думата *Алп = Бог.* Но докато буквосъчетанието П-Л означава „половин", допълнено с А става А-П-Л, т.е. „неполовин" или „цяло". Формата на разполовения *ябълков плод* е като тази на *лабриса* или тази на *пеперудата*, а сферичната форма на *цялата ябълка* е образ на идеалната цялостност (**сн. 14: 1-2**). Явно при изяждането на *забранения плод*, Ева и Адам са постигнали знание за възможността да се завърнат към предишната си форма на единен, цялостен и съвършен *андрогин* (*овоид* или *яйце*).

Ето ви етимологията на термина *пол*. Мъжкият или женският пол, поотделно, в същината си е „половина", „непълнота", „нецялост". Ако са заедно, двата пола образуват цялост.

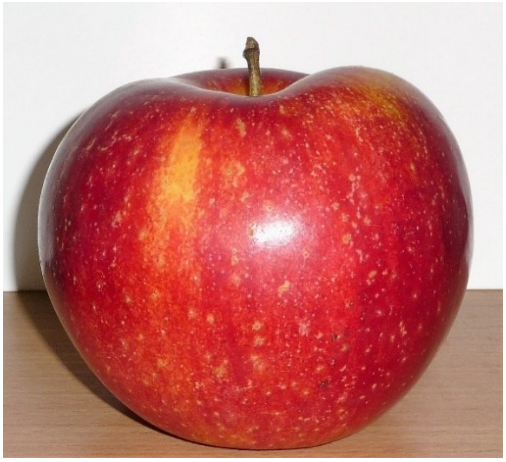

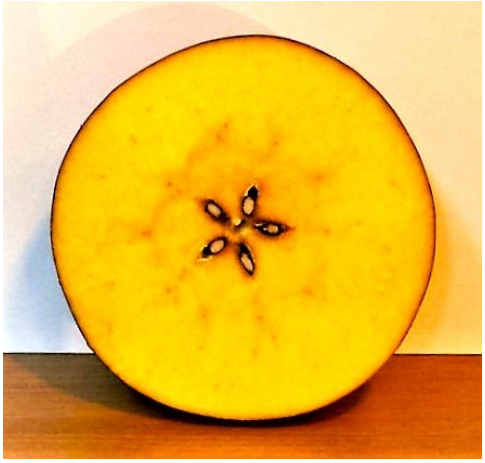

Снимка 14-1. Сферичната форма (сефира) на ябълката е един от цялостните образи на божествения андрогин. Червеният или златножълтият цвят на ябълката символизира нейната слънчево-звездна същност. Разбираме защо Дионис закрепвал на върха на своя тирс именно ябълка.

Снимка 14-2. Разполовената ябълка (напречен разрез), един от символите на раздвоения андрогин. Семенникът с форма на свещен пентаграм съдържа пет семки – петте градивни елемента на света. Затова ябълката (и нейният плод) била считана за Дървото на Сътворението, но и също за Дървото на познанието. Фото автора, 2011 г.

В стремежа си да се слеят в едно тяло Ева и Адам създали син, но за тяхна почуда той излязъл отново раздвоен, във вид на близнаците Авел и Каин. И това била само физическата външност на проблема, защото и в духовно отношение близнаците им не били съвършени. Оказало се, че за Майката и Отеца е непосилно вече да се съединят, което неслучайно им било запретено от техния *Създател.* Тук възниква въпросът дали пък единият от близнаците – Каин, не е извършил печалното братоубийство като наивен млад син, който искал да помогне на родителите си в неизпълнимата им мечта. Видяхме, че в текстовете се споменава за родното място на Ра (Каин) в *полето на живота*, и в това поле – в *мястото на жертвоприношението* (убийството на Авел), се намирало *дървото на живота = дървото на познанието* (*ябълката*).

Ще се върна пак към мига когато *ка/ху* на починалия фараон възлизал на небето, за да погледна изворовите данни от друг ъгъл. Щом *ху* достигнел до мистичните „селения на изгряващите звезди”, получавал покана: „Ела в мир в Дуат... Аменти те вика, за да дойдеш в небето, като Великия, който е на хоризонта [Ра, Слънцето – б.а.]”. /**пак там**, с. 70/.

При прочит на „Книга на мъртвите” относно понятието *Аменти* се добива впечатление като за *скрито място*, *убежище на душите*, в което те се представят пред съда на Озирис, после се подлагат на пречистване според техните деяния, за да могат след това да се върнат отново на земята за следващо превъплъщение. Изглежда египетското понятие *Аменти* е реципрочно на индийското *Адити*, а също на халдейското *Върховна и всемирна душа*, срещани още като *Битус*, *Дълбина*, която в определен момент породила *Светия дух – София* или *Ейн-Соф.*

Самата дума *Аменти* съдържа в себе си информация, подкрепяща казаното: Амен-Ти, Амен-Ди, т.е. „Бог Амен [Амон]”. Друго име на Зевс-Амон – *Озирис*, било ползвано когато за този бог се е говорело в духовното му състояние, като господар на света на мъртвите.

За земен аналог на небесния *Аменти* била считана далечната за *Египет* „планинска земя на запад”, погълнатият от големите води „остров на пламъците”, на който преди неговата гибел благоденствала родината на боговете. Вечер в „земята на залеза”, на противоположната страна на света, слънцето се прибира в земната си утроба, за да се роди отново на сутринта на източния хоризонт.

В красиво илюстрирания *папирус на Ани* (Инах/Енох) входът на *Аменти* е очертан с две колони *тат* или *джед*, увенчани вместо капител с по 4 напречно поставени плочи (**сн. 15**). /**Джеймс Чърчуърд**. Свещените символи на изгубения континент Му. Превод от английски Татяна Иванова. С., ИК „Шамбала”, 2008, с. 140, 141. Първо издание: Ню Йорк, 1933/ Това всъщност е йероглифът *самекх*, или пък тракийската идеограма *стълб/опора* на света, изразяващи идеята за стълбата, свързваща *земния Аменти* с *небесния Аменти*. Двете колони *тат* и мястото около тях били наричани *татту* – предверието на обширната зона *Аменти*.

Снимка 15. Изис и Нефтис край колоната Джед (стълб към небето) и кръста Анкх благославят слънчевия изгрев и ежедневното прераждане на слънчевия диск, свързано с Небесния Аменти. – **https://commons.wikimedia.orgwikiCategoryPapyrus_of_Ani#mediaFileBD_Ankh,_Djed,_and_Sun.jpg**.

И така, в *Аменти ху* най-после се явява пред *висшата същност*, която е тайнствена, защото текстът не говори за нея открито, както за „небесния Двоен дворец” и някои от неговите забележителности. Тази *висша същност* се подразбира от посветените, както се казва, между редовете. Защо ли ? Защото тя касае самия *Творец – Светия дух*, – който съществува, но без да е проявен, и чието име е непроизносимо.

Все пак може да се добие частична представа за *Него/Нея* от мистерийните космогонии на офитите, халдейците, индийците или гностиците. В техните диаграми за *Сътворението* е нарисувано онова, което се самопоражда в лоното на *Аменти*, *Адити*, *Битуса* или *Дълбината*. И каква изненада ! Пак *пирамидион*, изглеждащ като дом, в който е затворена *София/Ейн-Соф* – непроявеният, непознаваем и непроизносим *Свети дух*! /**Елена Блаватска.** Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. II. Теология. Книга първа. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм”, 2005, с. 310-323/.

Но нали *пирамидионът* увенчава върха на пирамидата (**сн. 16**), от който *ка* на починалия фараон излита към небето? Именно! Защото земната пирамида е копие на звездната пирамида, криеща се между тройната звезда *Сириус А*, *В и С.* Земните *пирамиди*, както и стотиците хиляди конусообразни *могили* – царски некрополи по света, са *свещените утроби*, които, след смъртта на физическите тела *хат*, „раждат” двойниците им *ка/ху* и ги насочват нагоре към небето, където ги очаква звездната пирамида.

Снимка 16. Пирамидионът от гробницата на жреца Пепи, VII век пр.Хр. Hermitage_hall_100_-_Egyptian_hall_20. Photo **Netelo**.

И обратно. Звездният пирамидален дом на *Светия дух* е великата изначална *утроба*, която постоянно „ражда” пречистени души *ху/саху* и ги насочва надолу към земята, за да се въплътят в новородени биологични тела *хат*. Между двете *пирамиди* – небесната на *Сириус* и земната в *Египет* – са се извършвали тогава, а може би продължават и сега, *циркулирането* и *кръговратът на душите* в името на живота.

Пазителите на *небесната порта*, духовете на Сокар/Ра/Мардук, Кронос/Ел, Зевс/Озирис, Дионис/Хор, може би слизат на земята, ако възникне сериозен проблем около енергийния проход, свързващ *Дуат* и *Ат*. Прочутата българска пророчица Ванга е казвала, че вижда като светулки „малките сили”, т.е. душите на роднините на дошлите при нея хора с молба за помощ. Но понякога в дома ѝ се явявали „големите сили” – могъщи духове, енергийното въздействие на които понасяла трудно, дори болезнено.

Има и други данни за *звездния пирамидион.* По времето когато Отецът Атон/Птах „издигнал Египет от водите” и го направил обитаем, Синът Ра построил трите най-стари *пирамиди-утроби*, подготвяйки ги като некрополи за своите родители и за себе си, заедно със *Сфинкса*, който да ги „пази”.

От град *Ан/Он*, първия център на култа, *пазителите-жреци* трябвало да се грижат за поддръжката на архитектурно-функционалната изправност на *пирамидите.* Там бог Ра изградил светилището *Хет Бенбен* („Домът на Бенбен”). Бенбенът имал вид на пирамидион или конус. Смята се, че терминът „бен” означава: „което изтича и свети”. Очевидно при излитането на *ка/ху*, или неговото енергийно „изтичане” към небето, около върха на *пирамидиона* се образувал *светещ ореол*, коментиран от нас и във връзка с изгряването на слънцето (раждането на Атон или Ра) иззад върха на *зикурата* или *пирамидата*, считани от древните за *утроби* на майката-земя Гея.

Един надпис върху стела на фараона Пианхи гласи: „Цар Пианхи се изкачи по стълбището към големия прозорец, за да види бог Ра в бенбена. Царят съвсем сам вдигна резето и отвори двете крила на вратата. Тогава **видя своя баща Ра** в прекрасното светилище Хет Бенбен. Той **видя Маат, ладията на Ра, видя Сектет, ладията на Атен** [к. В.Й.].” Изглежда в *Хет Бенбен* са се съхранявали статуите на Ра и Маат (Ма-Ат, или „Майката на света” Гея/Ева), ладиите на Ра и Атон, както и други *свещени неща* на бог Ра, които е използвал приживе. За съжаление нищо не е оцеляло до днес от храма *Хет Бенбен.*

И все пак има запазени груби копия на *бенбена.* Открит е негов каменен макет с форма на *пирамидион.* Върху едната му стена, в правоъгълна рамка запълнена с йероглифен надпис, стои изправена в анфас богиня, вдигнала двете си благославящи ръце (**сн. 17**). /**Зекария Сичин.** Стълба към небето…, с. 87, 88/. Смятаме, че древният скулптор е издялал върху камъка антропоморфния образ на самия *Свети дух София/Осирис* – обитателя/ обитателката на *звездния пирамидион.*

Снимка 17. Пирамидион на фараона Птахмос, възпроизвеждащ идеята на древните за Звездния Аменти. Pyramidion_of_Ptahmose. Photo **Heinrich Schäfer**, 1925.

Йероглифът h.t-bn („хат-бен”) се състои от два знака: първият е триъгълник (пирамидион), който символизира митологичния „прахълм”, „повдигнатото място”, „дома на боговете” и разбира се *дома на птицата Бен*; вторият знак е рисунка на самата *птица Бен* (представяна като чаплата *Бену*). Но и „свещената слънчева птица Феникс” е изговаряна по същия начин – bnw („бену”). Очевидно *Бену* и *Феникс* са били фонетични варианти за назоваване на една и съща птица, която „Книга на мъртвите” обяснява като „утринна звезда” или „форма на проява на Озирис”.

Предполагам, че *голямата бяла чапла* (**сн. 18**) е била приемана за земен аналог на фантазната птица *Бену/Феникс*, защото лети грациозно и плавно с размах на крилете до 2 метра, като перата ѝ оформят две правилни радиални бели ветрила – съвършен образ на движещата се духовна субстанция.

Снимка 18. Лъвът Акер (Атон), птицата Бену (Светия Дух) и Нефтис, превъплътена в соколица, пред мумията на Озирис. Стенопис в гробницата на Нефертари (~1290~1255), съпруга на Рамзес II в Долината на цариците. Photo **Onceinawhile**, 2022. – **https://commons.wikimedia.orgwiki2022_88.jpg.**

Ако пирамидионът „Дом на Бен" е бил смятан за мястото на сътворението на божествената раса, то главният му обитател – *птицата Бен*, не би могла да бъде нищо друго освен ипостаза на самия творец *Светия дух София/Осирис* (вж. сн. 17).

По горе споменах за антропоморфния женски образ на *Светия дух*, даващ визуална представа за състоянието му когато е въплътен в биологично тяло. Логично птицата *Бену* или *Феникс* е илюстрация на *Светия дух* в свободното му състояние, когато той се рее волен над материята, подобно на птица. Тази моя теза се потвърждава от идеята за безсмъртието на *Феникса*, който не можел да бъде убит или изгорен и възкръсвал (явявал се) като спасител на всеки 500 или 1000 години. Може да се каже, че именно *Фениксът* е послужил за прототип на *белия гълъб*, чрез който християнските зографи изобразяват *Светия дух* – отеца на Исус Христос.

Сред източниците по тази проблематика твърде любопитен е и ръкописът с оригинално заглавие „Текст за скритото пространство", по-известен като „Амдуат" /коментирам го по **Ердоган Ерчиван.** Забранената египтология…, с. 84-87/. Той е изцяло илюстриран, като към всяка картинка има обяснителен текст. В него се описва пътуването на бога на Слънцето Озирис, т.е. починалия божествен цар, през дванадесетте часа на нощта – от залеза (смъртта

му) до изгрева (новото му раждане). Това пътешествие се провежда в „скритото пространство”, което е колкото под земята, толкова на небето. В ладията на Ра главният пътник е бяла мумия, а екипажът – мумии в хипнотично състояние. Будни били само „яру” („божествените гребци”), които отговаряли за правилния курс (**сн. 19**).

Снимка 19. Пътуването на душата в лодката на Ра. Стенопис на тавана на Хипостилната зала в храма на Хатор в Дендера. – Dendera Temple. Photo **Djehouty**, 2016. – **https://commons.wikimedia.orgwikiFileDendera-Tempel_2016-03-26zh.jpg.**

В петия час от пътуването през „небесния свод” достигнали до селението „Вернес”, отстоящо от Земята на 429 „jtrw.ntrw” – „джетру нетеру”, израз, тълкуван като „божествени мили”. Тази мярка за скорост и време е нещо като светлинни години, само че е доста по-малка, по-скоро светлинни седмици. Защото 429 такива седмици представляват 8, 9375 светлинни години, колкото е разстоянието до *Пояса на Орион*.

В мястото *Вернес*, което хипотетично се локализира именно в тази звездна система, мумиите оживяват, събудени от бог Ра:

> „Ра им извика: когато ви намерих бяхте за оплакване, и **телата ви бяха се затворили над вас**. Но ето че вдъхнах дихание в ноздрите ви и **отредих вашето преображение** [к. В.Й.].”

Подизречението „телата ви бяха се затворили над вас” разкрива, че същинските пътници не са мъртъвци, а *ка* на всеки починал, което се освобождава от тялото чрез отваряне на ноздрите. Именно в астралната зона *Вернес* освободеното *ка/ху* подлежало на

„преображение”, „отредено” от Ра. Преображение – някакво очистване, подготовка на *ху*, вероятно за ново раждане, която ставала през останалите седем „часа” от дванадесетте, в които *ху* е извън биологично тяло. За продължителността на тези седем „часа” може да се съди по обстоятелството, че пътуването на *ху* към *Вернес* траяло пет „часа”, равни на почти девет светлинни години.

Звездният топоним *Вернес* заслужава специално внимание: Вер-Нес, Вер[ени]-Сен, или „Синът на Дракона”, название отнасящо се до бог Ра – синът на дракона Тан/Елбегин/Маджар (Уран/Атон).

Свещената утроба (чаша/конус) на Богинята-майка, поставена с върха нагоре (пирамида, зикурат, могила) била считана за дом, убежище, храм на душите преди отпътуването им към *Дуат*. Има обаче идентично по форма съоръжение, но обърнато с върха надолу. Това съоръжение е ползвано за изява на духа приживе, преди физическата смърт на тялото, когато то е здраво, активно и изпълнено с енергия. Иде реч за *амфитеатъра* (**сн. 20**), мястото за волна творческа изява на божествения дух, въплътен в тялото. Ам-Фи-Теа-Та-Ра, Ма-Фа-Дея-Та-Ра, т.е. „Богинята-майка и Тан-Ра”, – и в този термин неизменно е съчетана свещената двойка (тройка) на *утробата* и *фалоса*, на *Майката* и *Отеца-Син*, в тяхното двуединство или триединство.

Снимка 20. Театърът на античния град Милет, построен в V век пр.Хр. Фото автора, 2011.

Когато хорът и актьорите разиграват на арената, в лоното на конуса, мистерийния спектакъл с деянията на слънчевите богове, освободената духовна енергия не отлита към небето, нито потъва в земята. Тя се приема от зрителите, седнали по скамейките на коничната фуния на *амфитеатъра*. Колективната душевна сила, изразена чрез древното синкретично театрално изкуство, остава при живите хора, раздвижва и обогатява тяхното съзнание, укрепва тяхната психика, сплотява общността им.

Парижката съдебна палата *Conciergerie* (*Консиержерù*), построена през 1301-1306 г., по време на управлението на крал Филип IV Хубави (1285-1314 г.), е изпълнена в конусовидно-куполни и арковидни форми (**сн. 21**). Покривът се носи от колонада с височина 4 метра. Вместо капители са поставени обърнати с върха надолу конуси, които се издигат на още 6 метра. Съседните конуси се сливат по четири в горната си най-широка част и образуват таван от заоблени куполи. С изключение на колоните, останалите архитектурни детайли са иззидани от каменни блокчета. Този интериор е семпъл, но поражда усещане за лекота и простор. Акустиката е забележителна.

Снимка 21. Вътрешността на съдебната палата Консиержерù, Париж, Франция. Фото автора, 2012.

През 1302 г. кралят издал указ за създаване на *Генералните щати*, събрание на трите съсловия: духовенство, аристокрация и буржоазия, които били настанени заедно с Върховния съд в двореца *Консиержерù*. Това название подлежи на тълкуване: Конси-Ер-Же-Ри, Конс-Ре-Ге-Ри, т.е. „Конс-Ре, [потомък на] Гея и Ри". Ри разбира се е Ре, а *Конс-Ер/Конс-Ре* е египетския *Хонсу*, римския *Конс*, млад бог на конниците, т.е. Дионис/ Хор или *Тракийския херос*. Средновековието отстои доста далече от времето на бог Ре и внука му Хор. Въпреки това явно е имало хора, посветени в тайните на култа, за да измислят такова точно наименование на тази съдебна институция. Приживе боговете Кронос/Ре и Дионис/Хор са упражнявали висшата съдебна власт и са решавали справедливо най-тежките спорове между боговете.

Извън амфитеатъра *Слънчевия култ* е ползвал геометрични фигури в храмовата архитектура, която била подчинена на строго канонизирани правила и мерки. Имало е разграничение между храмовите форми, възпроизвеждащи дадени геометрични фигури, плоски и обемни, заради вложената в тях сакрална символика.

Храмът, предназначен за ползване от живите богове/хора се строял по хоризонтално-вертикален архитектурен план на квадрат-куб или правоъгълник-паралелепипед, в който е вписан кръг-полусфера (централният купол).

Храмът на починалите богове/хора, служещ на душите им като врата към небето, бил подчинен на обратна логика: хоризонтално-вертикалният му архитектурен план следвал принципа на въображаемата сфера/овал, описана около двойната могила или двойната пирамида (с огледална подземна част). На кота нула в пирамидата сечението на въображаемата сфера/овал е окръжност, в която е вписана основата на пирамидата, която е квадрат. Над този квадрат е разположена камерата на царя с неговия саркофаг.

Аналогично сечението на обхващащата двойната могила въображаема сфера/овал при основата на могилата, е окръжност, но тук, за разлика от пирамидата, тя съвпада с основата на могилата при кота нула, която също е окръжност. На тази основа обаче е разположена погребалната камера на царя: ъгловата обемна фигура с форма на куб или паралелепипед.

Накратко, при храма на живите, ъгловатите обемни фигури обхващат сферичните, т.е. душата е затворена в материята, а при храма на мъртвите сферично-овалните фигури обхващат ъгловатите, т.е. духът витае около материята.

Очевидно *квадратът* (а в обем *кубът*), чиито диагонали начертават *кръст* – символа на бог/човек, общество, свят, е считан за убежище на живата биоматерия. Разбира се, и на материята въобще, която се простира в четирите посоки на хоризонта, а като пространствен обем е триизмерна. Оттам е дошла квадратната форма на йероглифа за храм *ерфей*, известен през античността като *меандър*. В палеолитните и неолитните керамични статуетки на Богинята-майка (напр. тези от *Градешница*, *България*), той краси нейния корем – убежището и хранилището на свещената кръв (Сина).

Куполът в покрива на храма – модел на небесния свод – осигурявал връзката с небесния отец – бога-слънце (**сн. 22, 23**).

Пълната геометрично-символна форма, свързана с *кръг*/*купол*, а в обем – *кълбо* (*яйце*), е считана за зона на *Светия дух* и неговите творения *душите*. Оттам *яйцето* било виждано като сътворителна среда, която осигурява раждането и прераждането на душевните субстанции.

Снимка 22. Съборният православен храм „Св. Александър Невски“ – гр. София. Фото автора, 2010 г.

Златният купол е предметен образ на изгряващото слънце Атон-Ра, в момента в който то се показва иззад източния хоризонт. Куполът е разполовен модел на огнената слънчева сфера, а кръстът на върха му, чието правилно място е вътре в сферата, символизира слънчевите лъчи Ра – синовете на Отеца, Радеусите. Радеусите и техните потомци съвкупно образуват обществото, света Ат. Кръгът или сферата, от която те излизат е слънцето Он. Така се е образувало името Ат-Он, Атон – „Слънцето на света”.

Снимка 23. Катедралният храм на гр. София „Св. Александър Невски“: поглед от запад по време на изгрева на слънцето, което обгръща единия от златните куполи. Фото автора, 2022 г.

Следователно, за да се отчетат правилно античните божествени, сетне жречески представи, трябва да се изясни, че в езическия или християнския храм на живите хора *светая светих*, мястото от което душите могат да общуват с Бог, е кръглата зона под централния купол. В *капището* – светилището на открито, издълбаният в скала *кръгъл олтар* се е припокривал с тази зона, тъй като именно там, посредством принасянето *биволска кръв* (*вино* или *вода*) в *свещения огън*, душите на приносителите осъществявали сакралната връзка с Бога. Що се отнася до езическия храм, олтарът за изгаряне на жертвени животни пред входа му имал роля, допълваща основните ритуали, извършвани в централната зала.

В храма на мъртвите – бил той пирамида или могила – *сферата*, *двойният конус* (*яйцето*), т.е. зоната на *Светия дух*, обхващала в себе си погребалната камера с форма на *куб* – зоната на материята. Оттам, от тялото на починалия, душата минавала в *яйцето на Дуат*, за да започне и преживее цикъла на следващото си прераждане. Уточнявам, че пирамидите били виждани вписани в сфера, поради което при изграждането им се спазвали строго определени пропорции и мерки.

Тук следва да кажа нещо и за *камбаната* – звънко-вибриращото сърце на храма. Тя несъмнено е рефлексия на *Вселенското яйце* (напречно разполовено) и на неговите материални проявления: *купола* (на храма), *могилата* (*конуса*), *пирамидата*, *будистката ступа*. Последното съоръжение, разпространено в Азия, има различни названия: *ступа* – в Индия и Непал, *дагоба* – в Шри Ланка, *чеди* или *пранн* – в Тайланд, *чортен* – в Тибет и

Непал, *суварга* – в Монголия, *субурган* – в някои републики на Русия, *бао та* – в Китай, *пагода* – във Виетнам.

Семантиката на термина *камбана* – Кам-Бан, Ка-Ам-Пан, т.е. „Синът Пан [в утробата на] Майката" отново касае двойната мъжко-женска, фалическо-утробна символна форма, в която са проецирани перманентната майка/дъщеря Гея, Рея/Нут, Йо/Изида, Лизианаса/Мемфида, в единство с перманентния баща/син – Уран/Атон, Кронос/Ра, Зевс/Озирис, Дионис/Хор (всеки от тях е бил считан за Пан).

Едно от коментираните по-горе египетски названия на *пирамидата* – *Бен-Бен* – навява идеята за свещения звън на *камбаната*.

* * *

В най-общ план езичеството и християнството се различават и си противоречат по въпроса за *Сътворението*. Основна парадигма на *Слънчевия култ* е *актът на творението на расата*, почитан в комплект с утробно-фалически скотовъдно-земеделски празници, а на второ място идва идеята за *прераждането на душите*, т.е. за вечността на духовното измерение на *расата*.

Християнската концепция за *непорочното зачатие* е контраверсия на езическата система. При нея е недопустимо да се мисли за вагината и фалоса, за физическото съединяване на мъжа и жената. Тялото става обект на греха, а любовният (сътворителен) акт е основният път, водещ тялото до грехопадение. Християнските теолози разбирали *непорочното зачатие* като слизане на *Светия дух* връз Приснодева Мария и мистичното ѝ превръщане в непразна, за да се появи божият син.

Макар че, ако се замислим, идеята за непорочното зачатие сякаш е извлечена от популярните митове за похожденията на Зевс върху деви, строго пазени от бащите им в онези размирни времена, когато краденето на жени е било на мода: например Европа и баща ѝ Агенор, Алкмена и баща ѝ Електрион, Даная и баща ѝ Акризий, Семела и баща ѝ Кадъм. Хиляди години били отминали от епохата на Зевс, когато се родили уж неговите синове Минос, Херакъл, Персей и Дионис (в този случай – Дионис II Кадмей).

3. Капищата – природни светилища на Утробата. Утробата, представяна в предметни образи: чаша (кратер), конус, триъгълник, пирамида, шапка, шлем и пр.

Тялото-утроба на Богинята-майка Гея, както и на следващите богини-майки, се е превърнало в прототип на езическото *светилище*, *капище*, *оброчище*, а в последствие и на езическия *храм*. *Ъгълът* и *триъгълникът* били знаковите символи за утроба, но двойният триъгълник образува *ромб*, а двойният правоъгълен триъгълник – *квадрат*. *Свещеният ромб*, *квадрат* или *меандър* украсяват културната керамика на неолитна Тракия, като в центъра на тези фигури неизменно е отбелязана *точката* – знакът на първородния син Ра, породен в *утробата-храм*. Както отбелязахме по-горе, именно тези геометрични форми се превърнали в канон за храмовата архитектура.

Защо *тялото на майката* да е *храм*? Едва ли само защото в него се сливат женското и мъжкото начало, за да се роди дете (както е при животните). Тук по-скоро води идеята, че върху вътреутробния зародиш от небето се спуска преродена душа и се извършва тайнство, необяснимо за хората. Душата прави новия организъм одухотворен индивид, което означава обичащ, свободен, търсещ, създаващ и развиващ се.

В *майчиното тяло* се извършва мистерийно сливане между духа и материята: то е „Домът на Ка на Всевишния", както е записано в гробницата на Нефертари (XIII в. пр.Хр.). Ето защо *светилището* и *храмът* уподобяват *свещената утроба*: в тях създанията, притежаващи души, търсят връзка със своя бог-творец чрез молитва, пеене, обричане, принасяне на жертви и други ритуали.

На светилището в естествено образувание, каквото била пещерата, е гледано като на утроба в земното тяло на майка Гея; съответно входът на пещерата (**cav = vac/g**) е виждан като вагина (**сн. 24**). Изкуствено създаденият градски храм също е плод на идеята за *свещената утроба*; по древна традиция и неговият вход е оформян като вагина (**сн. 25**).

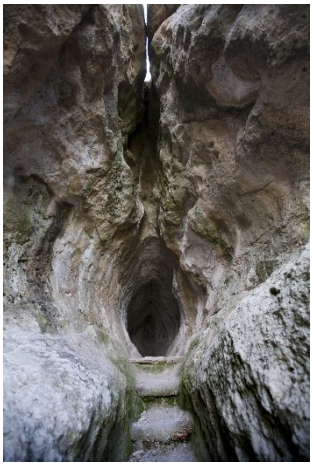

Снимка 24. Входът на пещерата „Утробата" край гр. Кърджали, Южна България. Фото **Бойко Калев**.
Снимка 25. Входовете на Парижката катедрала „Notre Dame" имитират полуовал с вагинални гънки. Фото автора, 2012 г.

Какво ни казват термините за означаване на сакрални места? Нищо друго, освен да потвърдят горните съждения. *Капище* – Кап-Ище, т.е. „Място на Кап [Чашата-утроба]". *Светилище* – Свет-Ил-Ище, т.е. „Място [за връзка с] бога на светлината". *Оброчище* – Оброч-Ище, т.е. „Място [за сключване на] оброк", или за договаряне с бог за прераждане на душите срещу праведен живот. Тълкувам словообразувателния суфикс „ище" като „място, на което се търси", тъй като чрез групата „ище" очевидно се означава „място", напр. наход**ище**, сбор**ище**, търж**ище**, позор**ище** (арена/театър), игр**ище**, сметище и пр.; всъщност нейната етимология идва от старобългарския глагол *искати* („търся"). *Храм* – Хр-Ам, Х[о]р-Ма, т.е. „Майката на Хор [Изида]". *Templum* – Тем-Пл, Мет-[А]лп, т.е. „Богът на светлината". Πληθ („плет", т.е. „храм") – Пл-Ет, [А]лп-Те [Фе], т.е. „Небесен бог", подразбираемо „[При] небесния бог".

Най-древно е *капището*, както и неговото название. Още на митичния континент Му и сетне в Перу първото име на Богинята-майка – *Мама Пака*, *Мама Кап*, или „Майката-утроба", – е възникнало във връзка с нейната възпроизводителна функция. Често изобразяваното във вид на култови статуетки животно било *алпака*, родственица на *ламата*. *Ал-Пака*, или Ал-Кап, „Богинята-Утроба", очевидно е била местният зооморфен образ на Богинята. Впрочем името *лама*, Ал-Ма, също означава „Богиня-Майка".

Незнайно кога името *Пак/Кап* е влязло в топонимите *Пакистан* – Пак-Стан, т.е. „Страната на Утробата [Майката]", и *Кападокия* – Кап-Ад-Ог, т.е. „[Земята на] потомците на Кравата-утроба".

На о. *Пасха* – най-високата планина на потъналия континент *Му*, останала над водата след неговото потъване, още стоят мегалитни колоси, изобразяващи богове. Част от тях носят цилиндрични шапки – модели на *чашата-утроба* /снимки вж. в **Д. Х. Чайлдрес**. Изгубените градове на Древна Лемурия и Тихия океан. С., ИК „Бард", 2003, с. 418-428/.

В просторния планински масив *Пангея*, прадревен сакрален център на *Тракия* са действали десетки *капища – светилища* на Богинята-майка, но ние ще отбележим четири по-характерни: 1. скалната цепнатина под връх *Турлата* край с. Гела; 2. горният вход на пещерата *Дяволско гърло* край гр. Девин; 3. скалната цепнатина под връх *Голяма Сутка* (*Цепка*) в местността *Кабата* край гр. Велинград; 4. пещерата *Утробата* в местността *Тангардък кая* край гр. Кърджали, в която има тракийско светилище от XI-X в. пр.Хр., там на обяд прониква „оплождащ" лъч на отеца-слънце, който се задържа в специална дупка на каменния олтар. Към този списък ще добавим известното, но по-късно светилище в планината *Парнас* на Темида и сетне на Аполон, назовано, заради пещерата на Пития, *Делфи* (от δελφους – пеласг., „утроба").

Общата външна черта на петте свещени обекта е голяма скална цепнатина, наподобяваща вагина, от която изтича вода. Очевидно тук е играла роля представата за плодоносната *утроба* на Богинята-майка.

Сещам се за още две *капища* в античната област *Мизия*: *Мадара* („Майката") с *Мадарския конник*, където в скалните ниши пролетно време се процежда вода; живописния *Етрополски водопад* под манастира „Света Троица", гр. Етрополе.

Светилищата на *утробата*, били наречени *капища* от *кап* (лат. *capis*) – чашата с форма на утроба. Обикновено в природно образувала се скална цепнатина (вагина) се процежда или блика вода, която се събира под скалата в извор, естествено корито или дори езеро/блато. Изворът или езерото са именно „извора на живота”, *чашата-утроба кап*, откъдето идва и названието *капище*. Там *шаманите* или *шаманките*, жреците/жриците на Богинята-майка, забивали дървен тотемен стълб – *блъван/балван* („Голяма/Велика майка”). На неговия връх от самото цилиндрично стъбло изрязвали *свещената чаша*, предметния образ и знак на Майката. Шаманите извършвали своите ритуали и край свещени дървета с чатал, придаващ им формата на чаша.

Дървени и каменни *балвани* били побивани върху курганите в Източна Европа, Азия и Месопотамия, а погребаните в тях благородници държали златна чаша или статуетка на богиня, държаща чаша. Те вярвали, че *свещената чаша-утроба* ще ги възкреси, за да се родят отново. /**Олжас Сулейменов**. Аз и Я. Книга на благонамерения читател. Превод Н. Попова и др. Издание на Посолството на Република Казахстан в Република България и Съюза на българските писатели. София, Изд. „Български писател“, 2007, с. 182-286/.

Трябва да отбележа, че тотемите с чаша са предшествали триглавите тотеми на Перун/Тангра/Троян.

При разкопки в Якутия на могила, в която е погребана мумия на шаманка, се оказало, че тя носи девствен пояс. Жената е спазвала целебат явно с цел да поддържа ритуална чистота. Вегетарианството и целебатът при висшето жречество едва ли са случайни. Може би те засилват вибрациите на фините енергии на аурата, а оттам и на сетивно-духовната чувствителност, чрез която се постига връзка с труднодостъпни духовни нива и способността да се прорицава.

Идеята за *чашата-утроба* е преминала и в християнството. Толкова търсеният *Свещен граал* е тялото на Дева Мария, която раждайки Божия син, се превръща в Богородица. В православната икона „Образ Пресвятой Богородицы Неупиваемая чаша” младенецът Исус Христос се ражда от чаша, поставена пред корема на майка му (**сн. 26**).

Снимка 26. Иконата „Образ Пресвятой Богородицы Неупиваемая чаша”. – Церковный календарь 2012 с иконами на каждый день. ПП Студія „Марко“, Київ, Україна.

В определен момент обществото приело да превърне *свещената чаша-утроба* на Богинята във властови атрибут. В Тракия цилиндрична шапка, а когато е с две дръжки – кратер, виждаме като символ за власт, заедно с другия символ – *лабриса*, върху монетите на династията на *Одриското царство*. Такава шапка-корона имат и женските глави на два от ритоните на *Панагюрското златно съкровище* – тези на Богинята-майка Гея и на първородната ѝ дъщеря Рея. Аналогични са шапките на статуите в човешки ръст на т.нар. кариатиди в гробницата при с. Свещари, край гр. Исперих. Върху цилиндричните им корони има ясни следи от златно покритие. Такъв царствен знак носят и каменните статуетки на Кибела, намирани в Мала Азия, древна Анатолия (**сн. 27**). С такава шапка е изобразяван също така Серапис (**сн. 28**).

Снимка 27. Теракотена статуетка на Кибела с цилиндрична шапка, седнала на трон. Археологически музей на античния град Милет, днес в Турция. Фото автора, 2011 г.

Снимка 28. Шапка-корона върху главата на Серапис, останка от негова статуя, открита край брега на Александрия, Египет. Photo **Artemisboy**, 2012 – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SarapisHead.jpg/**.

Подобни символи представляват червената корона *дешрет* на Северен Египет с чашевидната си форма, както и бялата корона *хеджет* на Южен Египет с конусовидната си форма. А някои фараони като Усеркаф от V-та династия и Ментухотеп I от XI-та династия са носели цилиндрична корона, нетипична за Египет. /**Сергей Игнатов.** Египет на фараоните. С., Изд. „Изток-Запад”, 2004, фотоси 12 и 6/.

Конусовидни шапки носели жреците на тракийското жреческо племе *беси*, магите във Вавилон, тибетските римпоче и пр. В Рим островърхи шапчици имали *Pontifex maximus*,

жрецът на Двуликия Янус, и тримата главни фламини, жреците на божествената триада Юпитер, Марс и Квирин /**История на религиите**, с. 493/. С такава шапка е и жрецът, изобразен на амулета, открит в *Крастава могила* при с. Драгоданово, Сливенско /**Кабалан Мукарзел**. Амулет с късно-вавилонска сцена от Крастава могила, село Драгоданово. – В: **Тракия XX**. В чест на 40-годишнината от основаването на Института по тракология. Редакционна колегия Светлана Янакиева и др. С., Изд. на БАН и Института за балканистика с Център по тракология, 2012, с. 198/.

Всъщност шапките с пискюл имитират йероглифа ✱△, изобразяващ Изида като звездата *Сотис/Сириус* – пирамида/могила (конусът на шапката), над върха на която свети многолъчева звезда (пискюлът на шапката). При шапките с топче на Озирис (**сн. 29**) и на Митрас (**сн. 30**), които *бесите* традиционно носели на еуфоричните празници от *Игнажден* до *Коледа*, рождения ден на Дионис/Хор, топчето замества пискюла. Топчето е модел на небесния син-слънце Хор, раждащ се от небесната утроба-звезда *Сотис* (Изида), представена като пирамида/конус – модела на самата шапка.

Снимка 29. Озирис в конусовидната корона с топче (атеф) на Горен Египет: бяла, с две пера отстрани. Изображение в гробницата на син на Рамзес III в Долината на цариците (QV44). – **https://bg.khanacademy.org/humanities/antichno-izkustvo-sredizemnomorie-evropa/x50c4ec033cec90fe:egypt-art/**.

Снимка 30. Непобедимият божествен войн Митрас (Сол Инвиктус) ритуално заколва жертвен бик с цел да осигури благоразположението и подкрепата относно земните си дела от небесните духове на своите родители, показани в горните ъгли на плочата. Кучето – ипостаза на Анубис, – чака да вземе и отведе душата на бика, змията – земно превъплъщение на майка Гея, ще приеме в своето лоно останките от тялото му, а скорпионът – ипостаза на Хадес/Сет, трябва чрез бичите гениталии да съхрани за Митрас неизчерпаемата сила на бика и неговата потентност.

Това е лицето на двустранния релеф на Митрас от II век, намерен във Фиано Романо край Рим. Съхранява се в Лувъра, отдел „Гръцки, етруски и римски антики“, Инв. № Ma3441a.

Photo **Jastrow**, 2006. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mithras_tauroctony_Louvre_Ma3441.jpg/**.

По-късно, в Средновековна България, благородните съпруги на българските боляри носели към официалния си наряд висока конична и коронообразна шапка *сокай*, украсена с нанизи от златни или сребърни монети, от която се спускали по раменете изкусно извезани шевици. В края на XIV в., когато *България* изгубила независимостта си и била присъединена към Османската империя, болярките от столицата Търново и от други големи градове забягнали в Балкана, заселили се в малките балкански градчета: Трявна, Боженци, Буковец, Арбанаси, Етъра, Копривщица, Калофер, Карлово, Казанлък, Жеравна, Котел, Елена и др. Там те продължили гордо да носят своите *сокаи*, с които дразнели турската власт. /Тревненски предания и легенди. Събра и преразказа **Живка Радева**. Варна, Изд. „Славена“, 2002, с. 45, 46/.

Суфийските духовници – алевиите – в Османската империя носели дългополи роби и конусовидни високи шапки увенчани с пискюл, а също такива с форма на пресечен конус (**сн. 31**), явно под влияние на облеклото на вавилонските маги. По-късно шапката *фес* (*phes*), в червен цвят с черен пискюл, станала задължителен елемент в облеклото на султановата администрация и армия. Логично за един символ на жреческото съсловие названието *phes* е идентично с думата *пес*, означаваща „пастир”.

Снимка 31. Дервишки танц на суфити (алевии) от гр. Коня, Турция. Фото автора, 2011 г.
Музиката и шеметното въртене с наклонени глави целят изпадане в транс и моментно сближаване на душите с техния създател.

Ипостазно-предметното име *кап* на Богинята-майка е довело до появата на производни думи в древния и съвременния български език: обикновена проста шапка – *капа* (*кап*); висока конична шапка, понякога с пресечен връх – *калпак/колпак* (Кол-Пак, т.е. „Фалос-утроба”); при пастирите *калпакът* се нарича *гугла* – Гуг-Ла, Кук-Ал, т.е. „Бог-Кукер [маг]”; похлупак за затваряне на съд – *капак* (Ка-Пак, т.е. „Синът на утробата”); дълбок съд за течна храна – *купа* (*къп*); прибор за загребване на вода или течна храна – *черпак* (Чер-Пак, Кер-

Кап, т.е. „Господарката-утроба”); полусферичен покрив на православните храмове – *купол* (Кып-Ал, или „Богинята-утроба”); казанът с форма на чаша, в който се кръщават със светена вода малките християнчета – *купел* (**сн. 32, 33**); коничен куп от слама – *купен*; конично или пирамидално съоръжение, покриващо къщата – *покрив*; възможно най-малкия естествен обем вода – *капка* (Кап-Ка, или „Дете на Утробата [водата Ева]”); глаголът *папкам* (*ям*) – от хранещата Мама Пака или Мама Кап.

Снимка 32. Купелът в Парижката катедрала „Notre Dame”. Фото автора, 2012 г.

Снимка 33: 1-2. Меден купел за кръщене, поставен в средата на храма „Св. Георги Победоносец“ – гр. Тервел, област Добрич. Фото автора, 2014 г.

Ще добавя няколко латински думи с корен *cup*: *cupide* – „жадно“, „страстно“; *cupido*, *inis* – „силно желание“; *Cupido*, *nis* – *Купидон*, бог на любовта; cupidus – „жаден“, „влюбен“, „предан“; cupio – „силно желая“, „искам“. Оттук идва и думата *съвокупление*, означаваща „физическа, плътска любов“.

Споменатият термин *капак* заслужава специално внимание поради това, че неговият вид и форма съответстват на един от знаците в палеолитното протоевропейско писмо – идеограмата на *Тан-Ра* или *Та-Ра*. Докато керамичният съд – гърне или чаша символизират *утробата*, то кръглият керамичен капак с изпъкнала в средата му кръгла дръжка, видно от названието му (Ка-Пак, т.е. „Синът на утробата”), символизира именно *сина* на *утробата*. Погледнат отгоре капакът изглежда точно като идеограмата на *Тан-Ра* ⊙, *Отецът Тан* (Атон/Уран) и *Синът Ра* (Кронос); от митовете се знае, че и двамата се явяват синове на майка Гея. Понякога върху капака стърчи пластично изображение на главата на сина: такава находка има в *Градешница* (**сн. 34**).

Снимка 34. Керамичен капак, украсен с врязани бели криви линии. Вместо обикновена издадена дръжка, е моделирана главата на сина Атон/Ра. /вж. **Богдан Николов**. Градешница. С., 1974, кат. № 79/.

В този ред на мисли следва да разкрия сакралния смисъл на думичката *кап* (*чаша-утроба*): Ка-П, Ка-П[и], или „Потомъкът/синът [в] планината/могилата [с форма на утроба]”. Свещената планина с форма на пирамида или конус, наричана *пи*, крие в себе си мумифицираното тяло, от което ще се отдели астралният му двойник, наричан *ка.* Т.е. *ка*, скрито в *пи* – Ка-Пи, било произнасяно накратко *кап.* Този образ бил аналогичен на растящия одушевен детски зародиш (плод) в майчината утроба.

Островърхият овчи калпак на Одисей, наричан *пилос* (**сн. 35**), бил предметният знак, който му бил даден след посвещението му в мистериите на о. Самотраки. В една от версиите на мита за Егей той скрил под тежкия камък не своя меч и сандали, а своите меч и *пилос*, които синът му Тезей трябвало да вземе като бащини наследствени символи, когато възмъжее, та да може да повдигне камъка, т.е. щом настъпи времето му за инициация /**Иван Маразов**. Ритон с глава на овен от Далакова могила. – В: Известия на музеите от Югоизточна България. Т. XXIV. Сливен, 2009, с. 28/.

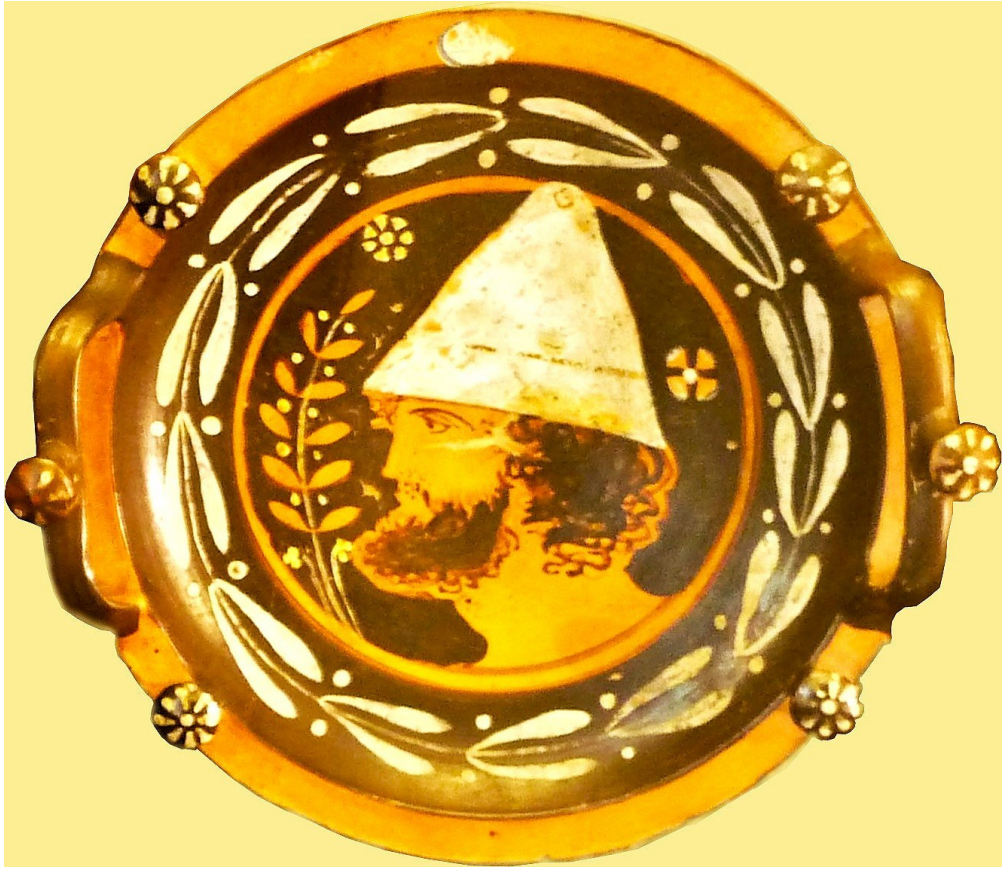

Снимка 35. Мъжки портрет с бял пилос на главата върху дъното на керамична чиния от о. Сицилия, IV в. пр.Хр. Париж, Лувъра. Фото автора, 2012 г.

Но *Пилос* е и древен топоним – име на град в Югозападен Пелопонес, – обитаван поне от III-то хилядолетие пр.Хр. Явно неговото възникване е белязано от естествено или изкуствено сакрално възвишение с *капище* на Богинята.

Семантиката на пеласгийския термин *пилос* дава: Пи-Л-Ос, Пи-[А]л-Ос, т.е. „Планината на бог Ос[ирис]". Несъмнено тук е визиран *Светият дух*, свързан с Майката-утроба чрез конусовидната шапка *пилос*, твореца на душите, които оживяват и облагородяват биологичните тела. Вижда се смисловата връзка с групите *кап* = *пак* и с българския термин *калпак* (вж. по-горе), т.е. *пилос* и *калпак* се оказват синоними.

Понякога археолозите намират керамични конуси с подгънат ръб на основата, които приличат на островърхи шапки или калпаци. Това обаче не са шапки, а модели на една от основните, може би най-важната, сакрална представа за двата велики органа на творението – женската утроба и мъжкия фалос, обединени и изразени посредством един общ предметен символ – *конуса* (**сн. 36, 37**). Тук отново виждаме тайнствената двойна природа на сътворителния процес: *фалосът* и *утробата* хем могат да бъдат едно цяло, хем могат да съществуват отделно. Когато *свещеният конус* е рисуван в символни композиции върху култови керамични съдове или олтари, схематичното му плоско изображение образува *триъгълник*, ако е *двоен конус*, съединен при основата, – *ромб*.

Снимка 36. Керамичен модел на сакралната идея за фалос/утроба в едно. Неолит. ИМ – гр. Панагюрище. Фото автора, 2011 г.

Снимка 37. Керамичен модел на фалос-утроба, изработен в гр. Лагаш, Акад, в началото на II хил. пр.Хр. /вж. **История на света в 20 тома.** Т. I. Ерата на царете-богове. 3000-1500 г. пр.Хр. Превод от английски Владимир Германов. „Абагар холдинг“, София / „Тайм Лайф“, Амстердам, 1994, с. 43/.

В най-дълбока древност конусовидната шапка-корона (**сн. 38**), понякога украсена с бичи рога (*утроба-фалос* с рога), като целият този комплект символизирал дуета на Богинята-майка Туран и Бога-отец Уран („Небесен бик”), била носена от боговете и божествените потомци – жреци и царе, – и въобще от посветените в тайните на култа.

Снимка 38. Енки/Еа – господарят на водата и водните твари (рибите и патиците) – дава указания на своя майстор-строител Кула как да построи неговия замък в Ериду. Цилиндричен печат от серпентин и съвременен отпечатък върху глина. Акад, 2300 г. пр.Хр. Cylinder seal depicting Enki, ca. 2300 BCE, via the British Museum, The Trustees of the British Museum (CC BY-NC-SA 4.0): **https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1891-0509-2553?selectedImageId=32572001**.

Финикийският жрец Санхуниатон (VII век пр.Хр.) пише:

„Астарта най-великата и Зевс Демарунт..., царят на боговете, царствали над страната [Финикия – б. В.Й.], по решението на Крон. Астарта наложила на своята глава, като **знак за царската си власт** [к. В.Й.], глава на бик.”

/**Санхуниатон Беритски,** [преведен на гръцки от] **Филон Библский**. Финикийская история, I, 31. Перевод Бориса А. Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К.Мюллера. Библиотека Якова Кротова: **https://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html./**

Стълкновенията и войните между потомците на боговете с времето довели до разширяване предназначението на тази сакрална корона, която, изработена от метал, се превърнала в боен шлем, който вече получило право да носи цялото войнско съсловие, служещо под знамената на преките наследници на Майката и Отеца. Българският висш военен чин *багатур* буквално значи „Бикът Бакх” (Баг-Тур). Пелазго-елинското название на тежко-въоръжения пехотинец *хоплит* – „свещен бик” (Го-Плит). Испанското (вестготското) название на рицаря с рогат шлем е не по-малко интересно: *идалго* – Идал-Го, Лади-Го, т.е. „Бикът на Лади”, благороден войн и верен защитник на Богинята-майка Лада. Японският *самурай* също носел рогат шлем с вместен слънчев кръг между рогата.

Леко-въоръженият тракийски или елински пехотинец е бил наричан *пелтаст*, по названието на неговия щит *пелта*, с форма на полумесец, изработван от преплетени пръчки и дебела кожа. Отбелязвам, че групата *pl/lp* присъства в лексемите *пилос*, *пелта*, *плит* („свещен”), *хоплит*, *плетър* (линейна мярка, около 30 м.), *алп* (бог) и др., изразяващи божественост и божествена символика.

Бойният шлем се е развил в различни форми. Тракийският боен шлем също запазил конусовидна форма, но с тази особеност, че върхът му, подобен на топчест пискюл, е клюмнал напред (**сн. 39, 40**). Този шлем копира платнените шапки с пискюли на Митрас и неговите божествени синове – персонажи в митраистките релефи (вж. по-горе сн. 30). Понякога топчето, модел на слънчевата сфера, може да се види поставено направо върху главата на бог Митрас. Разбира се топчестият пискюл може да се види и върху шапките на вавилонските маги.

Снимка 39. Тракийски бронзов шлем, с изобразена на него навита змия. НИМ-София. Фото автора, 2011 г.

Снимка 40. Тракийски бронзов шлем от с. Беден, Смолянско. V в. пр.Хр. РИМ – гр. Смолян. Фото автора, 2010 г.

Не ще пропусна древните конусовидни пчелни кошери, наричани *търна*. Конструкцията им от тънки оплетени пръчки била измазвана с глина. От кошера, считан за утроба на пчелата-майка, излитат нейните деца, за да опрашат цветчетата (утробите) на растенията, помагайки им да се разплождат. Един симбиозен божествено-природен кръговрат. Интересно е името на мъжката пчела *търтей* – Тър-Тей, т.е. „Тар(а)-Дей”.

* * *

Ще кажа нещо и за космологията на древните богове и хора.

Схематично „колелото на времето” *Калачакра* е изглеждало за тях така ⊛ (**сн. 41, 42**) (наподобява завихрена в своето въртене галактика). *Калачакра* същевременно е била подразбирана като пространствен модел на Небесния свят (космоса), състоящ се от два символа: *чакра* ○ и *хаос* ✳. *Хаос*, т.е. *Великият Осирис*, е центърът на вселената *Ос*, оста на нейното въртене (звездната система Сириус?). От тази ос тръгват центробежно четирите/осемте посоки на света (спиците на колелото), каквито са различните модели *свастика*, изобразени върху неолитните артефакти в *Тракия* и по света. А *чакра*, *чакръг* или *кръг* е цикъл, кръг на времето, който ограничава *хаос* в своето времетраене.

Снимка 41. Символът *Калачакра* („Колело на времето”) на портата на манастира Потала/Джоханг в град Лхаса, Тибет. Photo **ignat**, 2006. Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported license. **https://commons.wikimedia.orgwikiFileJokhang15.JPG.**

Снимка 42. Символът *Калачакра* като закопчалка на сребърни пафти от с. Устово, Смолянско, XIX век. РИМ – гр. Смолян. Фото автора, 2010 г.

Твърде интересна например е една врязана върху керамичен фрагмент въртяща се *свастика* от Велинградско, която има следния вид (**сн. 43**), за разлика от друга свастика от Добричко (**сн. 44**). Очевидно раменете на кръста при въртене образуват *спирала*. *Спирала* би била очертана от една точка в пространствено-времево поле, ако тя се движи под влиянието на космическите сили (**сн. 45**). Спиралата, наподобяваща навита змия, си е точно „змийският белег” **кн** (*кун*; *кундалини*) или **нк** (*нак*) (**сн. 46, 47**).

Снимка 43. Фрагмент от култова керамика с врязана въртяща се свастика. ИМ – гр. Велинград. Фото автора, 2010 г.

Снимка 44. Керамична купа с релефно моделирана свастика, намерена в археологическия комплекс „Дуранкулашко езеро“, култури Хаманджия и Варна, V-то хил. пр.Хр. РИМ – гр. Добрич. Фото автора, 2019 г.

Снимка 45. Голяма делва, изцяло покрита с многослойна спирала от бели линии. Намерена в неолитното селище край хлебозавода в Нова Загора. ИМ – гр. Нова Загора. Фото автора, 2010 г.

Снимка 46. Керамична купа с релефно моделирана спирала, намерена в археологическия комплекс „Дуранкулашко езеро“, култури Хаманджия и Варна, V-то хил. пр.Хр. РИМ – гр. Добрич. Фото автора, 2019 г.

Снимка 47. Мегалит с издълбани спирали и ромбове пред погребалното съоръжение Нюгрейндж в Източна Ирландия, графство Мийт, долина на река Бойн – останка от легендарното кралство Тара, ок. 3200 пр.Хр. Лиценз Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported. Photo **Sitomon**, 2007. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Newgrange_piedra_de_entrada.jpg**.

С оглед прецизността на сакралните термини, оставени от боговете и ползвани сетне от жреците, е разумно да се правят опити за разкодиране на вложените в тях понятия.

Swastika – Со-Ас-Ти-Ка, Со-Ос-Ди-Ка, т.е. „Богът потомък [създаден от] Со/Ос”. „Богът потомък” е първото разумно същество, *андрогинът* (т.е. „мъж-жена”), или двуединното същество Гея-Уран. Со/Ос, или София/Осирис, е *Светият дух*, творецът на *андрогина*.

Spirala – С-Пи-Ра-Ал, С[о]-Пи-Ра-Ал, т.е. „Планината на Со/Ос [София/ Осирис] и бог Ра”. „Планината”, защото в пространството *спиралата* не е плоска, а обемна – тя очертава формата на конус (планина или могила): *низходяща утроба* , предоставяща среда за материята, и *възходяща утроба* , предоставя среда за духа. Бог Ра е пазителят на небесните порти, намиращи се на върха на „планината на Со/Ос”.

Изображенията на *низходящата спирала* (обърнат конус, пирамида) са оцветявани в червено – цветът на живата биоматерия, кръвта, виното, слънцето; докато тези на нейния антипод, *възходящата спирала* (нормално поставен конус, могила или пирамида) са правени с бяло покритие – цвета на духовете и на фината астрална енергия.

От групата **sp** произхождат латинския израз ***Sp**iritus Sanctus* („Светият дух”) и авестийския *Спента Майню* (също „Свети дух”). Оттам в някои съвременни езици е дошъл терминът *spirit* („дух”, „духовно начало”, „душа”). Други свързани термини са *спора*, *сперма*, *sapiens* („мъдър”, но и „притежаващ душа”), глаголът *спя*, касаещи възпроизводството на биоматерията и предполагащи участието на духовната субстанция.

В древността идеограмата *стълб/опора* , идентична с представените по-горе графики на възходяща и низходяща спирала, била наричана „стълбата на Сбагу” /**Книга на мъртвите на древните египтяни**. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол”, 1994, глава 136/. В името *Сбагу* виждам групата **sb** – прототипът на **sp**. Бог *Сбагу* е смятан за Хермес/Тот/Меркурий, но визираното име дава друга информация: Сб-Баг, С[а]б-Баг[х], т.е. „Бакх-Сабазий”. Явно става дума за Дионис/Хор. **Сб/сп** е освен това *сап* – „сопа” (жезъл) на пастиря Сабазий, неговата стълба към небето.

В посочената глава 136 божество под формата на „дух с образ на маймуна”, очевидно пазителят на стълбата Тот, прогонва злото, застрашаващо „пределите небесни и стълбата на Сбагу”. Изглежда под „стълбата на Сбагу” е подразбирана спиралата, формирана от орбитите на познатите тогава седем планети на Слънчевата система. Следователно, за да се издигнат до портата на Ра в системата *Сириус*, освободените от телата души се възползват от попътните космически течения на планетните орбити, прескачайки от орбита на орбита, набират скорост и улавят посока, съобразно своя път. Дали в древността жреците са знаели, че орбитите на планетите не лежат в една равнина, а на няколко нива, които образуват спираловиден или дисковиден модел?

Осем – Ос-Ем, Ос-Ме, т.е. „Знакът на Ос[ирис]”. Графиката на числото осем **8** е добре позната; в легнало положение тя изглежда така ∞. Този знак, в отворена форма ∞ се среща често в културовата керамика на *Тракия* /**Юлия Боева**. Мъдростта на Великата майка. С., Изд. „Алфаграф”, 2010, с. 11-26/.

Знакът всъщност е схематичен образ (идеограма) на две свързани спирали (**сн. 48, 49, 50**). Едната спирала е символ на *Светия дух* (*Кетер*) *София/Осирис*, а другата – на *андрогина София-Ахамот* (*Бина/Хохма*, т.е. Гея/Уран).

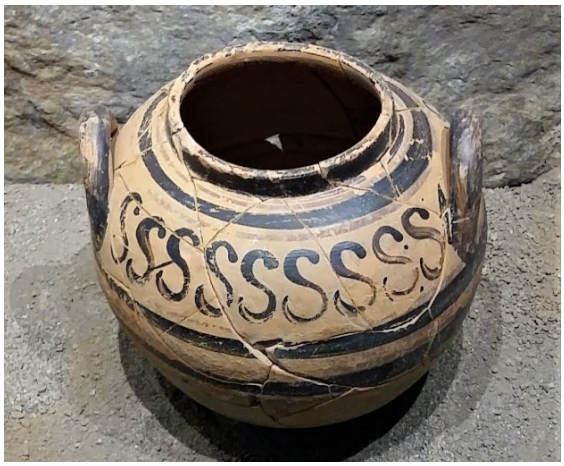

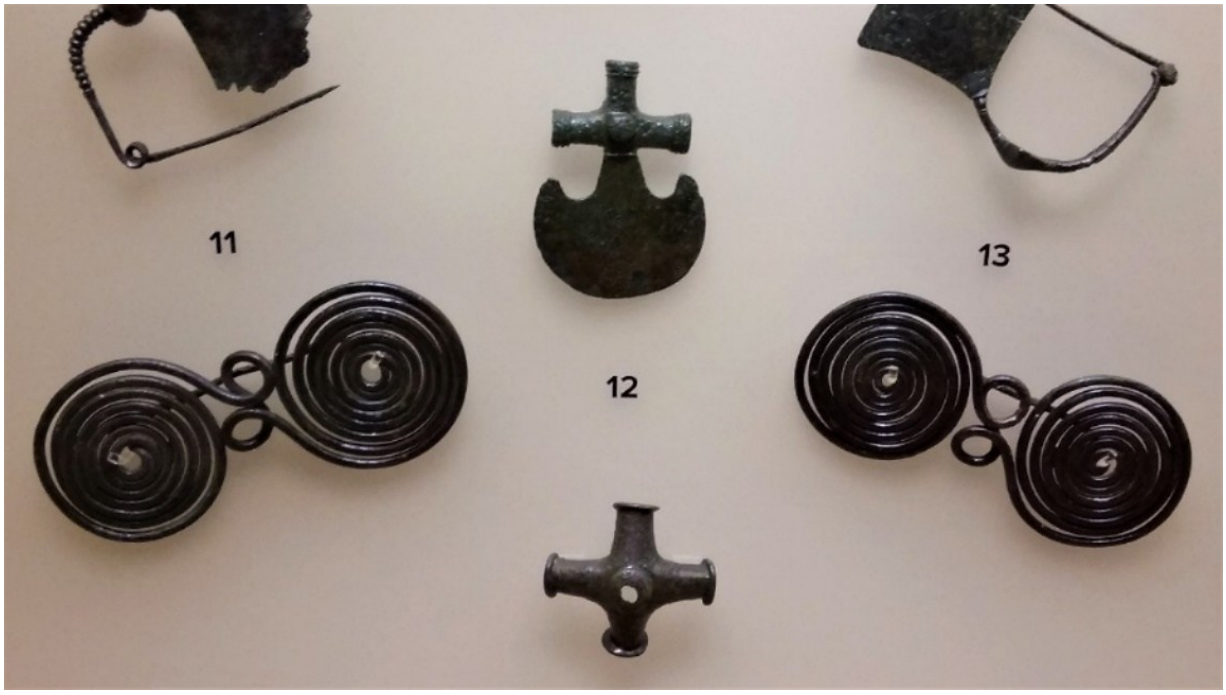

Снимка 48. Златна чаша от античния град Микена на полуостров Пелопонес, около 1600-1500 г. пр.Хр., от шахтов гроб V, гробов кръг А. Микена е открита от Хайнрих Шлиман през 1876 г. Понастоящем чашата се намира в Националния археологически музей в Атина, Гърция.

Златната чаша от Микена е украсена с два фриза от двойни спирали, свързани помежду си. Двойната спирала била един от характерните знаци (монограми) на Богинята майка.

Photo by **Giovanni Dall'Orto**, 2009. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:6259_-_Archaeological_Museum,_Athens_-_Gold_cup_from_Mycenae_-_Photo_by_Giovanni_Dall%27Orto,_Nov_13_2009.jpg/**.

Снимка 49. Гърне с S-образна украса. Архаична епоха. АМ – гр. Лариса. Фото автора, 2018 г.

Снимка 50. Бронзови бижута – пандатив, брадва и фибули „двойна спирала“, намерени в гробница от желязната епоха. АМ – гр. Лариса, ном Тесалия, Гърция. Фото автора, 2018 г.

Бина – Би-На, Пи-Ан, означава „Небесната планина”. В *Египет* тя е представяна като пирамида, на едната стена на която в рамка е изобразена молеща се богиня (Богинята-майка) и носи названието *Бен-Бен* („Утроба на утробите”; вж. по-горе сн. 17).

Графиките и семантиката на трите сакрални термина *свастика*, *спирала* и *осем* дават подход към семантиката на неолитния знак *двойна спирала*. А именно, че *двойната спирала* изобразява сливането между *духа* и *материята*, проникването на *духа* в *материята* и появата на първото разумно двуединно същество.

Числото 8 (осем – Ос-Ем: „Знакът на Ос[ирис]”) е било число на Зевс/Азар/Озирис неслучайно. И името *Зеус/Деус* (*Зеос/Деос*) не е случайно, защото означава „Две Ос [спирали]” или „Двойната Ос [спирала]”. След расата на титаните именно Зевс ръководел расата на боговете (*деуси*), от него тя започнала. Знакът на двойната спирала разкрива, че *деусите* или боговете били двуединни създания – съчетание на дух и биоматерия.

Горепоказаното изображение на двойната спирала, но в симетрична позиция, е било запазена марка при капителите на дорийските колони. Самият капител има форма на чаша-утроба, затова той логично е увенчан със спиралата на Майката-дух и спиралата на Майката-материя, свързани помежду си. В капитела (утробата) е втъкнат стволът на колоната, цилиндричен или фасетиран, символизиращ фалоса на Отеца.

Неолитният знак е идентичен с латинската буква **S**. Очевидно той е нейният прототип. Графиката на кирилската буква **С** пък се съдържа в неговата половинка. С фонемата „с”, особено когато е включена в групите *сп* и *св*, започват термините *спирала*, *spina*, *ae* (лат.) – „гръбнак”, *спин* (орбита на микрочастица), *спектър*, *специален*, *сфера*, *свастика*, *светилище*, *свещен*, *свещ*, *светлина*, ***Sp**iritus Sanctus* (лат.; *Светият дух*), ***Сп**ента Майню* – названието на *Светия дух* в „Авеста”; вижда се и в термините *ос* и *осем* („знака на Ос”). Разбира се в основата на посочените понятия стои идеята за *Светия дух Со/Ос*.

Гореказаното отваря възможността за разчитане на думите *език* – Ез-Ик, Ес-Иг, т.е. „Пастирят S [Светият дух Ос, проявен в Андрогина Гея/Уран]” и *уста* – Ус/Ос-Та, т.е. „[Светият дух] Ос [отправен към небето] Та”. С други думи устата е органът в човешкото тяло, възпроизвеждащ звуково чрез езика общуването с небесния бог-творец.

Мъдрото знание *логос*, записано чрез *писмото*, изговорено чрез *езика*, през *устата*, е терминизирано и в латинския език посредством кореновата основа *Ос*: *os* – „уста”; „език”, „реч”, „думи”; „устие”, „отвор”, „вход”, „дупка” и др.; *oscen* – веща птица (гарван, сова), по чиито крясъци гадаели авгурите; *oscillum* – малко изображение на Бакх; *ostium* – „устие”, „вход”, „врата”; *ostentum* – „чудо”, „знамение”; *ostento* – „излагам”, „показвам”, „проявявам”.

ПРИКАЗКАТА „СНЕЖАНКА И СЕДЕМТЕ ДЖУДЖЕТА“ – МИТОЛОГИЧНА ВЕРСИЯ ЗА НАЧАЛОТО НА ЧОВЕШКОТО ЦАРСТВО *

I. Резюме на приказката и коментар относно персонажите в нея

Ползвам осъвременен вариант на приказката „Снежанка и седемте джуджета“, записана и обнародвана от братя Якоб и Вилхелм Грим през 1812 г. Освен немската, известни са и други версии на тази приказка: италианска, албанска, гръцка, арменска, шотландска, славянска, индийска и пр. от целия свят. Те, разбира се, пречупени през националните култури, се отличават в един или друг аспект.

И така, сюжетът накратко е следният. Една кралица родила красиво момиченце с удивително бяла кожа, поради което го нарекла Снежанка. Кралицата обаче починала, а Снежанка осиротяла без майка. След известно време кралят се оженил повторно. Новата кралица също била красива, но имала студено сърце. Всяка сутрин тя питала вълшебното си огледало коя е най-прекрасната жена в царството, а огледалото неизменно ѝ отговаряло, че тя е неоспоримата красавица.

Обаче задоволството на кралицата продължило само седем години – докато Снежанка не пораснала и се превърнала в хубава жена, за което вълшебното огледало не пропуснало да извести своята господарка. Тогава кралицата заповядала на горския пазач да убие милата девойка. Той обаче не бил злодей: отвел Снежанка в гората и я оставил там да дири сама своето спасение. След дълго лутане, изтощена, тя попаднала на къщичката на седемте джуджета, в която се приютила за през нощта. Тях ги нямало, но когато се върнали и я открили в дома си, те с радост я подслонили; дори ѝ сковали легло.

Така Снежанка останала при джуджетата, ала мащехата открила местонахождението ѝ с помощта на своето огледало. След няколко дни, преоблечена и престорена като добродушна старица, тя, уж случайно, минала край къщичката, носейки кошница с плодове. Снежанка любезно я поканила в къщи, а хитрата старица поднесла на доверчивата девойка една червена и сочна, но всъщност отровна ябълка. Отхапвайки от ябълката Снежанка изпаднала в несвяст.

Вечерта, когато джуджетата се върнали, с изненада открили домакинята си сякаш мъртва. Не успели да я съживят, но сърце не им давало да я погребат в студената земя. Младата жена изглеждала като жива, затова те решили да я запечатат в кристален ковчег, който поставили в потайно горско кътче.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 4, 2020/2021, с. 61-109.

Минали години. Покрай другите си дела, верните джуджета все пак бдели над своята приятелка. Веднъж пристигнал един млад принц. Още щом зърнал девойката, сякаш спяща в кристалния ковчег, той се влюбил в нея. Виждайки това, джуджетата откликнали на молбата му да я пренесе в своя дворец. Когато вдигнали ковчега, парчето отровна ябълка паднало от устата ѝ и тя най-неочаквано се съживила. Това донесло на всички голямо вълнение и радост.

Разбира се, джуджетата придружили прекрасната Снежанка в двореца на принца. А след сватбата всички заживели там щастливо.

Естествено, кралицата-мащеха научила от огледалото за възкресението на Снежанка и за сватбата ѝ с принца. Злобата, яростта и безсилието ѝ пред доброто и любовта я преобразили в грозна старица. Вследствие на нейната ужасна промяна, огледалото пък се напукало и разпаднало на хиляди парченца.

* * *

Убеден съм, че приказката „Снежанка и седемте джуджета“ е отражение на древен митологичен пласт в традицията на индоевропейските народи.

В приказката, предавана като устно творчество, не се е съхранило обаче името на добрия принц – спасителя на Снежанка. Кой може да е той?

Явно става дума за могъщ владетел. Злокобната кралица-мащеха била безсилна да преследва Снежанка след момента, в който девойката получила закрилата на принца. Освен това този персонаж очевидно отговаря на липсващото звено в сюжета, посветен на Снежанка и джуджетата, а именно – дядо Коледа. Имайки предвид, разбира се, че по време на описаните събития Коледа още не е станал дядо и дори баща: той още е млад принц, на който предстои да наследи своя царствен отец.

Да видим сега кой е „дядо Коледа“.

От древни времена в Тракия, Елада, Египет, Вавилон, както и в Персия и Рим, раждането на божия син *Митрас – Непобедимото Слънце*, било чествано в дните около 25 декември най-тържествено, при огромно всенародно веселие. *Митрас* обаче бил наричан и *Колад* – (студеното зимно слънце Холод, Мороз; дума, съхранена в немския и английския език – съответно Kalt; Cold), а неговата помощница – Снежанка. Оттам и десетият месец в годината Kalendae Decembrius (Декември), поради споменатия грандиозен празник, бил популярен сред народа и като *Коледни календи*.

Раждането на Дионис по *Коледа* се доказва безапелационно от традиционното провеждане на големите всенародни празници на населението в провинциите *Тракия* и *Мизия*, познати в римско и византийско време като *Коледни Календи*. Любимият и най-радостен езически празник е смущавал спокойствието на християнските свещеници чак до 680 г., когато е бил окончателно забранен от *Турланския събор* в Цариград. Това решение е поместено в канон 62 на събора:

„Бихме желали да отстраним напълно от обществото на вярващите така наречените Календи... Отхвърляме също така тайнствата [мистериите – б. В.Й.] и танците, които се правят в името на тези, които гърците [както и траките – б. В.Й.] наричат погрешно богове, от мъже и жени, по някакъв стар обичай, чужд на начина на живот на християните, като забраняваме който и да е мъж да се облича в женски дрехи и жена да наподобява мъж. Да не се поставят нито трагически, нито комически, нито сатирически маски [тук очевидно става дума за трагедията и комедията като прояви на култа – б. В.Й.]. **Да не се призовава името на проклетия Дионис...** [к. В.Й.]."

/по **Иван Венедиков.** Митове на българската земя. Книга I. Медното гумно на прабългарите. С., Изд. „Наука и изкуство", 1983, с. 147, 148. **Електронна версия: https://www.promacedonia.org/iv_gumno/iv_gumno_9.htm**./

Определени са и наказания – клириците да се лишават от сана им, а пасомите да се отлъчват от църквата. А това показва, че населението, включително и свещениците, са изповядвали едновременно Дионисовия и Християнския култ, което впрочем било разрешено още в началото на IV век чрез *Сердикийския едикт* (311 г.) на Галерий (293-311 г.) и потвърдено от *Медиоланския едикт* (313 г.) на Константин Велики (306-337 г.), но възпрепятствано от следващите прогръцки императори на Източната империя (*Византия*). Трако-българите обаче съвместявали двете религии без духовни угризения, най-вече защото техните свещенослужители са им разяснявали простата истина, че християнството е дете на Дионисовата соларно-земна доктрина.

По темата е писал анонимен християнски автор от IV век:

„Причината отците да поставят празника на 25 декември беше, че езичниците имаха обичай да празнуват раждането на Слънцето [бог Дионис/Хор/Митрас – б. В.Й.] на 25 декември и на него палеха огньове в знак на веселие. Християните също вземаха участие в тези тържества и веселби. Затова, когато сановниците на Църквата разбраха, че християните харесват този празник, размислиха и решиха на този ден да се празнува Рождество Христово..."

/по **Ив. Венедиков.** Митове на българската земя. Книга III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 119./

Друг източник е съставеното в V век житие на Св. Дазий, християнски мъченик през III век от гр. Дуросторум (дн. Силистра):

„В деня на Януарските Календи [1 януари – б. Ив.В.] суетни хора, които следват обичая на езичниците, макар че се наричат християни, правят много големи тържества, като променят външността си и се обличат в лика и образа на дявола. Те се обличат в кози кожи и като променят лицето си, напущат доброто, в което са се преродили [християнството – б. Ив.В.], и се връщат в злото, в което са се родили [езичеството – б. Ив.В.].” /**пак там**, с. 315/.

В случая става дума за празника *Сурва* или *Базил* (*Васильовден*), който следвал непосредствено празника *Коледа*. Обръщам внимание, че на *Коледните и Януарските Календи* гражданите на *Тракия* „призовавали името” на новородения Дионис и изразявали радостта си от великото събитие на раждането на бога като танцували маскирани със „сатирически маски”. С други думи те възпроизвеждали апломба на сатирите и вакханките през онази древна *Коледа*, когато Изида родила своето бебе и го нарекла Дионис („Бога от Ниса”).

* * *

Славянската митология също е съхранила имената Колада и Снежанка (Снегурочка); има и друг вариант: Мор (Морос/Мороз) и Мора. В индийската такава богът е Сурия (от това име е дошло названието на споменатия празник *Сурва*) или Шива, а съпругата му – Кали (името Кали е женска аналогия на името Колад). В Египет техните аналози са Хор (син на Озирис) и Мемфида – господарка на Долната земя, като дъщеря и наследница на Сет (Хадес) и Нефтида (Персефона).

В *деня на раждането на божия син Колад* – 25 декември – най-голяма почит се отдава на децата и колкото по-добро е било детето през изтеклата година, толкова по-хубав (заслужен) подарък получава. Подаръците се изработват от седем джуджета, а разнасянето им по света става с небесното превозно средство на бога-слънце, което през студените месеци е шейна, теглена от елени. Подаръците се разнасят нощем, защото през деня студеният бог-слънце Колад (Митрас или Хор) трябва все пак да осветява своите чеда на земята. Иначе през топлите месеци преминалият в горещия си цикъл бог-слънце, с други имена Ярило/Сурия (Дажбог/Божич), огрява земята от своята небесна колесница, теглена в този сезон от крилати коне.

* * *

И така, ще разгледам всички божества, стоящи зад персонажите в приказката?

Кралицата, починала след раждането на своята дъщеричка Снежанка, носи в различните митологии следните имена: в Тракия и Елада – Персефона („Гълъбица“), дъщеря на Зевс и Деметра, съпруга на Хадес; в Египет – Нехтида/Нефтида, съпруга на Сет; в Азия – Кузге (Мишка/Прилеп); в Индия – Сваха (Сватя); при славяните – Мара, господарка на подземния свят.

Кралят: в Тракия и Елада – Хадес; в Египет – Сет; в Месопотамия – Адад; в Персия – Ариман; в Индия – Агни; при славяните – Туле/Кащей.

Снежанка: в Тракия и Елада – Лизианаса; в Египет – Мемфида; в Азия – Су Анас; в Индия – Кали; при славяните: зиме – Мора/Снежанка, а лете – Жива/Даня.

Принцът (съпруг на Снежанка): в Тракия и Елада – Дионис/Бакхус; в Египет – Хор/Херу/Хонсу; в Рим – Конс/Митрас; в Персия – Ахура Мазда; в Индия – Шива/Сурия; при славяните и българите – Колад/Дажбог/Божич и също Хорс/Хърс/Хурса, а като конник – Святовит („Витяз на светлината“); в Средна Азия – Сиявуш Сияен конник; в Америка – Контики Веракоча.

Седемте джуджета: предполагаме, че това са били *траки-сатири* (преобразяващи се в козли или кукери) от свитата на Дионис/Бакхус/Митрас (**сн. 1**).

Снимка 1. Барелеф, намерен в Рим, с датировка II-III век; съхраняван в Лувъра, Париж. По облеклото на фигурите има следи от червена и зелена боя.

Изобразените божества могат да бъдат идентифицирани по следния начин:

Централно-горе е Митрас (Дионис/Бакхус/Хор), полегнал зад жертвения бик и носещ на главата си слънчев ореол/корона. До него на същия бик се е облегнало едно от неговите джуджета. Под главата на бика стои второ джудже, което насочва кадуцей към олтара, на който е изобразена змия. Този кадуцей обаче много прилича на сурвакница, а празникът Сурва е непосредствено след празника Колада – Dies natalis Sol Invictus, т.е. „Денят на раждането на Непобедимото Слънце [Митрас]“. Вляво-долу трето джудже подава на Митрас/Бакхус рог/ритон с вино. Освен това всички мъжки божества държат в лявата си ръка дървени жезли (тирси).

В сцената проличава, че царственият принц Митрас (Дионис/Хор), т.е. Колад, ръководи в ритуала по жертвоприношението на бика своите помощници-джуджета, облечени в зимно облекло: плисирана горна дреха с дълги ръкави, панталон, ботуши, наметало и качулата шапка (характерна за античните тракийски носии).

Богинята в горния ляв ъгъл, иззад раменете на която се подават рога (или краища на полумесец), вероятно е трако-пеласгийската Лизианаса – съпруга на Дионис/Бакхус; българската Су-Анас – съпруга на Хърс/Хурса; с египетско име Мемфида – съпруга на Хор; с индийско име Кали – съпруга на Шива/Сурия; и славянско име Даня/Жива/Снежанка – съпруга на Дажбог/Божич/Колад (вж. по-долу **Генеалогична таблица на основните божества-демиурзи**).

Божествената двойка Колад и Снежанка е царувала над цивилизования свят в края на IX-то и началото на VIII-мо хилядолетие пр.Хр. От нея са произлезли царствените династии на Стария свят (Тракия, Египет, Шумер, Акад, Вавилон, Асирия, Хетско царство, Персия, Финикия, Фригия, Троя, Елада, Рим и др.), Азия (Хунска империя, Монголия, Япония, Китай, Индия, Бактрия и др.), а вероятно и Америка.

Кралицата-мащеха: черната Ева, наричана още Лилит (вж. по-долу § IV).

Горският пазач: предполагам, че става дума за охранител на *Свещена гора* с разположен в нея *храм или светилище на божествата*. Това място е било достъпно само за *жреци-пазители*, които биха могли да бъдат *шамани*, *колобри*, *друиди*, а защо не и *джуджета*; на всички други било строго забранено да влизат там, под страх от смъртно наказание, освен по време на определени празници.

Привеждам тук три различни сведения за *свещена гора*, касаещи различни епохи и територии – римската провинция Галия (днешна Франция), областта на западните славяни Склавия в Средна Европа и Тракия на Балканите.

Римският проконсул Гай Юлий Цезар (63-44 г. пр.Хр.) в съчинението си „De Bello Gallico” или „Галската война” разказва за съсловието на *друидите* на келтското племенно обединение гали. Освен с богослужение, в това число жертвоприношения, прорицания, духовни напътствия към царете и обучение на бъдещи жреци, *галските друиди* осъществявали и съдопроизводство. Те се радвали на огромна почит, към тях било изпитвано страхопочитание, а обитаваните от тях свещени средищни места имали статут на неприкосновеност. В Галия това била Карнутската гора. Цезар пише:

„В определено време на годината друидите заседават на едно свещено място в земите на карнутите [край град Cenabum, днешния Орлеан – б. В.Й.]**, област, която се смята за централна в цяла Галия…**[к. В.Й.].“

/**Caivs Ivlivs Caesar**. Commentarii de bello Gallico, VI, 13,14,17,18. Превод от латински Костадин Костакев в:
http://romulus-bg.net/?page=text&prevod_id=136&proizvedenie_id=30620&kniga=250./

По други данни в Северна Италия *келтските друиди* били позиционирани в Mediolanum („Средищна земя"), дн. гр. Милано, а в Ирландия – в провинция Meath (Мийт – „среда", „център"), където се намирала столицата Тара. /История на религиите. Том II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок.** С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 375, 385/.

В европейските земи на западните славяни, дори до XII в. *дъбовата гора* също е играела забележителна роля. Полабските славяни, т.е. обитаващите поречието на р. Лаба (Елба), поддържали култов център, който се намирал при гр. Старгард Меклебургски във Вагрия (дн. в Германия). За него пише Хелмолд Босауски (~1125~1177 г.), свещеник и участник в християнизацията на славянските земи, поради което написал „Chronica Slavorum". Събитията по-долу са станали през януари 1156 г.:

„Но се случи така, че по пътя стигнахме до **една гора, която е единствена в тази страна, защото цялата околност е гола. Там, сред много стари дървета, видяхме свещени дъбове, посветени на бога на онази земя** [к. В.Й.], наречен Проне [в други текстове – *Прове* или *Провен*, т.е. *Правен*; в това светилище било извършвано правораздаване – б. В.Й.]. Обграждаше я двор с плътна дървена ограда с две порти. Тъй като освен божествата на дома и домашното огнище, на каквито са богати тамошните земи, **това място бе свещено за цялата страна, то имаше свой жрец, свои празници и най-различни жертвени обреди** [к. В.Й.]. Всеки понеделник там се събираха жителите на страната заедно с княза и с жреца и онези, които искат да принесат някаква жертва или които са заплашени от смърт. На последните никога не се отказва убежище. Славяните се отнасят към своите свещени места с такава почит, че не позволяват светилището да се безчести дори с вражеска кръв."

/по **Александър Гейшор**. Митология на славяните. Превод от полски К. Митова. С., Изд. „Български художник", 1986, с. 196./

За *дъбови свещени гори* в Тракия пише българският краевед Стефан Захариев:

„Въ полскиты села, както и по други-ты [т.е. планинските – б. В.Й.], има дубравки [дъбови горички – б. В.Й.], кои-то селяниты съ благоговеніе вардятъ, като посвятени на някои народни празницы, дето ся събиратъ вседомовно, та колятъ курбане и като ги сварятъ, гощаватъ ся и ся веселятъ за спомянъ на стариты времена…"

/Географико-историко-статистическо описанiе на Татаръ-Пазарджишкъ-тъ каазъ съ една харта и таблица на различны стары памятницы. Съчинено отъ **Стефанъ Захариевъ**, Т.-Пазарджиченинъ. ВIЕНА. Печатница на Л. Соммеръ и С-iе, 1870, с. 15, 57, 63, 74, 79./

Стефан Захариев казва, че е открил и обходил на терен *древни свещени гори* с различни интересни наименования: „Перунова гора“, „Тъмбра гора“, „Еленово капище“, „Самовилска дъбрава“ с извор и др. /**пак там**/.

II. Генеалогия на боговете в българо-славянския пантеон *

Генеалогична таблица на основните божества-демиурзи

Небесната крава Земун

Велес/Мокос + Волосиня/Макошь (Рожаница I)

Сварог (Род I) +Лада (Рожаница II)

Мая + Перун/Дий/Индрик (Род II) + Перуница (Рожаница III) Туле/Кащей + Мора/Мара

---------- ---------- ----------

Кришен Дажбог/Хърс/Божич/Род III/Ярило-Колад + Даня/Жива-Снежанка

Илма/Боян + Зорница/Патица Орей Вечерница/Лебед + Илма/Боян

Кий Щек Хорив

Източници на Генеалогичната таблица: Велесова книга; Повесть временных лет; Слово о полку Игореве; Слово Святого Григория об идолах и др.

* Пълното изследване по тази тема вж. в „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 1, 2016, с. 111-147.

Действията на славянските богове се случват в три свята: небесен – Ирий/Рай, Сварга или Прави; земен – Яви; подземен/подводен – Нави. Небесната крава Земун пасе из безбрежните сини поля на Ирий. От протеклото ѝ мляко се е образувал Млечният път, по който нощем се връща към изток Слънце-богът, за да се появи сутрин на източния хоризонт.

Небесната крава Земун не участва в земните преживявания на боговете. Тя е духовната еманация, Творецът, който ги е създал, свързвайки се с материалната субстанция на Космоса. Нейните аналози във философските доктрини на Древния свят са Хелиополската Нун в *Египет* – явяваща се Първосъздаденият океан или безконечната, застинала, хладна, тъмна „небесна вода“; гностическата София; първата сефира Кетер (Кхатор)/Корона в Кабалата.

Нун породила Птах и го положила на първичната суша *Бен-Бен*. А Птах самовъзпроизвел от себе си свое материално копие – бога-отец Атум/Тум/Атона (**сн. 2**).

Снимка 2. Изображение на Сътворението в храма на Хатор в Дендера, Египет. Изначалната, безкрайна, хладна и тъмна небесна вода Нун поражда Атум на първичната суша Бен-Бен. Дрехата на Нун е изцяло покрита със знака-йероглиф за вода. Вижда се как от гръдта на Нун (Земун) протича мляко, от което, според мита, се е образувал Млечният път. Фото **Хамерани**. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Temple_of_Hathor_at_Dendera._The_goddess_Nut.jpg**.

Велес/Мокош съответства на трако-елинския Уран, египетския Атон, българския Тан (Тангра), а Волосиня/Макош – на земния аспект на Великата Богиня-майка Гея (земя + вода). Името Мак-Ош, „Великата крава“, напълно подхожда на образа на земната майка Гея.

Както се вижда от неговите качества на Отец-Вседържител, съчетани с ролята на „бог на животните“, славянският Велес обединява функциите на небесния отец Уран/Атон/ Тан с функциите на неговите синове-близнаци: индийските Нестя, а именно скотовъдеца Хелиос/Ра и земеделеца Кронос/Геб. Оттук се изяснява, че в тесния смисъл на думата, т.е. в рамките на функцията „бог на добитъка“, славянският Велес/Мокош е именно първороденият близнак Хелиос/Мардукан/Ра.

Свещените места на „бога на животните“ Велес са били навсякъде по планетата: там ежегодно, на главния празник на този бог, след жертвените ритуали, се провеждали пазари на добитък. Тези места обикновено са носели името на бог Велес – топонимия, която се е съхранила до наше време. Ще споменем известните ни топоними: град Велес в Македония; град Велбъжд (Вел-Бащ, т.е. „Отецът Велес“), днес Кюстендил, в Югозападна България; град Свети Влас, в Източна България – пристанище на Черно море, където в миналото са превозвали и търгували с добитък; Vales (Уелс, Велс), Южна Англия и пр.

Вторият близнак Сварог (Свар-Ог, т.е. „Слънце-бик“) съответства на Кронос/Геб, а неговата партньорка Лада – на Рея/Нут. Важно е да се отбележи, че Макош (Гея) е първата Рожаница („Родителка“) – майка на посочените близнаци, които се явяват първородните синове, включени в едно общо понятие Род I („Роденият“); Лада (Рея) – е втората Рожаница, майката на Род II, който е Перун (Зевс/Озирис).

Името *Сварог* има единна етимология с названията: *Сварга* – „Небесен свят“; *Суварга* – вид будистка ступа, терминът е употребяван в Монголия; *Сувар* – голям и красив град-крепост в Стара Велика България в периода III-XIII век; *сувари*, *савири* или *севери* – едно от българо-хунските племена с главен град Сувар и прилежащите му земи; *Сурва* – празникът на бог *Сурия* или *Колад*, честван от траките и българите на първия ден на Новата година, непосредствено след празника *Колада*/*Коледа*.

В генеалогичната таблица не записах славянския бог Троян или Триглавия, който заема в текстовете позицията на върховно божество, защото се явява синтезен образ на троичния бог, надзирател на трите свята във вертикален план. Отбелязвам, че не бива да се отхвърля хипотезата за обединения образ на Отеца, Майката и Сина. Аргумент в полза на този факт е името на върховния бог на българите в периода на езичеството – Тангра, – съставено от имената Тан (Атон), Гея и Ра.

Интересно защо аналогията между славянския Троян и българския Тангра не е била изследвана до днес?

Титаните Сварог (Кронос) и Лада (Рея) са родили боговете-гръмовержци: Илма „морска буря“, Перун и Туле. Последният е по-известен като Кащей Безсмертный, господар на Долната Земя. В трако-елинската митология това са по-известни персонажи – братята Посейдон, Зевс и Хадес (египетският Сет).

От любовната връзка на Перун (Зевс) с Мая (Атлантида) се родил Крышен, т.е. Хермес – египетският Тот. От другата си жена Перуница (кравата Йо, същата – хатор Изида) Перун (Зевс/Озирис) се сдобил с наследника на божествения престол – Дажбог/Хорс/Божич, който е тракийския Дионис/Бакхус, а също – египетския Хор.

Дажбог е родоначалникът, отецът на славяно-българския род в дълбока древност и на славянските народи от най-далечни времена до настоящо време. В нашата таблица не отбелязахме също така персонажите на богиня Хера и нейния син Арес/Марс, които, в борбата за власт се проявили като заклети врагове на Дажбог (Дионис/Хор).

Другият клон на Светото семейство се оказал по-продуктивен. От любовната връзка между Кащей Безсмъртния (Хадес/Сет) и Мора/Мара/Марена (Персефона/Нефтида) се родила Даня/Жива (Лизианаса/Мемфида), която, когато пораснала, станала съпруга на новия божествен лидер и цар Дажбог (Дионис/Хор). Бракът бил осъществен по желание на Перуница (Изида), заради близката ѝ дружба с Мора (Нефтида).

Тук трябва да се изясни същността (семантиката) на божествените имена: че те винаги отразяват определени функционални качества. Например в аспекта на онаследяване на кръвта, семейната двойка Дажбог – Даня са отец и майка на народа, и затова те носят рог на изобилието: та са богове-родоначалници, даващи богата реколта от зърно и плодове, нарастване на стадата и др. Така че, освен небесната благодат (слънце и дъжд), от тяхната милост и любов към хората произтичат всички земни дарове (т.е. реколтата).

Чрез антагонистичните имена Колад-Ярило и Снегурочка-Жива, същите богове разкриват друг свой аспект: движението, промяната на космическите и природни цикли, естествения порядък на живот и смърт, на активност и покой.

Роденият на 21/22 декември, в деня на зимното слънцестоене и най-важния български празник Игнажден, малък бог Колад/Божич олицетворява *хладното слънце*, което започва да събира сила, енергия, „да расте“ и „да се стопля“. Отбелязваме, че от името *Колад* са произлезли думите *хлад* (бълг. ез.), *холод* (рус. ез.), *cold* (англ. ез.). Но етимологията на самото божествено име Колад идва от „коле“, „колело“, защото *Свароже коле* – „Слънчев кръг“ – това е колелото на Кронос/Хронос, с което той измерва времето. Понякога се употребява словосъчетанието *Великое коло Сварога*, т.е. „Великото колело на Сварог“. Можем да направим връзка и с названието кули́ч (гръц. κουλλίκι(ον) от κόλλιξ „хляб с кръгла или овална форма“) – употребявано относно традиционния европейски обреден рождественски или пасхален хляб.

Бог Колад е съставил първия календар – колад/коленд-дар, т.е. „Дар от Колад“. С езическия термин „календи“ (calendae/kalendae, arum – лат., „първия ден на месеца“) в Римската империя отбелязвали началото на всеки месец. Това било свързано с разграничаването на всеки от дванайсетте месечни цикъла в пълния цикъл на годината (*Свароже коле*).

Свароже коле всъщност е астрономическо понятие: двоен кръг, графика на цифрата осем, описвана от слънцето около небесния екватор за една година, като пресича този

екватор четири пъти – по време на двете равноденствия и двете слънцестояния. Ритуални предмети, изобразяващи *Свароже коле*, са жезълът-кадуцей на Хермес (**сн. 3 а, б**) и българската сурвачка (**сн. 4**), с която децата удрят („сурвакат“) възрастните и им желаят здраве след Коледа, в празника Сурва – в първия ден на Новата година. /**Милош Сидоров.** Сурва и кадуцеят на Хермес. – **www.otizvora.com/2007/08/390/**.

Снимка 3 а, б. Тетрадрахма на град Енос (V век пр.Хр.): на **аверса** – глава на Хермес с петасос надясно; на **реверса** – квадрат (символ на света), в който е изобразен кадуцей от две преплетени змии, образуващи осмица и етниконът AINION. Частно притежание. Фото автора, 2014 г.

Снимка 4. Сурвачка – ритуален атрибут (жезъл), употребяван по време на българския празник Сурва, в първия ден на Новата година. В древността Игнажден бил отбелязван на 21/22 декември, а Сурва – на 22/23 декември. Тези най-важни празници, които маркирали края/началото на годишния цикъл (Свароже коле), образували тържествения комплекс на бог Колада. Днес, по Григорианския календар, Коледа – Рождество Христово – се отбелязва на 25 декември, а първият ден на Новата година – Сурва – на 1 януари.

Сурвачката се прави от дрянови клончета във вид на осморка. Украсяват я с житни и кукурузени зърна, и сушени плодове и цветя, символизиращи плодородие. Фото автора, 2013 г.

И така, Колад (индийският Шива) се оказва хладното слънце, а неговата жена Снежанка (индийската Кали) – Снежната кралица от приказките, – фея в царството на снега, ледените ветрове и виелици, времето, в което природата сякаш е мъртва. За радост на хората, божият син Колад (Дионис/Хор) расте бързо и се превръща отначало в топлото пролетно, а после в горещото лятно слънце Ярило (индийският Суря), а Снежанка – в Жива, светлата пълнокръвна богиня на възраждащия се живот. Ще добавим че трако-елинското име на тази богиня е Лизианаса I, а египетското – Мемфида.

Не трябва да се учудваме. Преди това нейната майка Персефона (египетската Нефтида) е преживяла именно такава метаморфоза. През есента тя се спускала, в ипостазата на мишката Сомор (Кузге), в подземното царство на Хадеса (египетския Сет), и тогава цялата природа потъвала в зимна летаргия. В края на март и началото на април богинята-мишка Сомор преживявала нова промяна: излитала към горния свят, първо като прилеп, а после във вида на гълъбицата Персефона (περσα означава „дива гълъбица“). Започвала пролетта, цялата природа отново оживявала за поредния жизнен цикъл. /**Николай Албертович Кун.** Старогръцки легенди и митове. Трето издание. Преведе Никола Мънков. София, Изд. „Наука и изкуство“, 1967, с. 60-64/ (**сн. 5 и 6**).

Снимка 5. Бронзова пластина, на която са изобразени Хадес и Персефона на колесница с четири коня. Персефона държи кратер, предметен символ на утробата, във връзка с очакване раждането на божествен потомък. Под копитата на конете пълзи змия, ипостаза на земната богиня Гея, хтоничен символ на подземното царство. II век, копие. Регионален исторически музей – Смолян. Фото автора, 2010 г.

Снимка 6. Златен пръстен с антропоморфно изображение на мишка, носеща корона във вид на кратер – това е богиня Кузге/Сомор, позната от митологията като Персефона/Нефтида. Навярно кратерът е бил атрибут на тази богиня. Над главата на господарката на Подземното царство (Долен Египет) кръжат две гълъбици/патици – птичите ипостази на богинята. Музей Лувър, Париж. Фото автора, 2012 г. (извинявам се за лошия контраст на тази фотография).

Жива владеела водните източници и силата на живата вода, която поддържа вегетацията на растенията, но освен това тя (тази вода) е имала мистичното свойство да лекува ранени в битка багатури/богатири, и даже да съживява мъртви. В аспекта си на Снежна кралица, при настъпването на зимата, богинята вече владеела мъртвите хладни води, ледовете и снеговете, които умъртвяват всичко живо.

Дионис/Хор/Колад/Божич се родил като недоносено седем-месечно бебе през една много студена зима. Малкият божи син, когото траките наричали Вак („Утробният“), а египтяните – Баг (оттук и римския Бакх), Сири или Шири, едва оцелял, заедно с неговата майка, тъй като ожесточено ги преследвал Стършелът на Хера.

После, когда порастнал и се възцарил над света, Божият сын учредил свой култ – мистериите на Дионис/Бакхус. В него, посредством театър, танц и музика, се показвали драматичните събития около неговото раждане, кърмене и обгрижване от главната вакханка-кърмилница. Неотменна част на култа към Дионис/Колад са били ритуалите около добрия дядо Коледа, който радвал децата с топла грижа и подаръци, в противовес на лошото отношение към тях, довеждащо ги до глад и унижение, сълзи и страдание, а понякога и до жестока смърт. Богът поставял децата на пиедестал, като изисквал от цялото човешко общество голяма любов и уважение към тях, за да израснат те силни по дух, добри и способни хора.

Продължавам да разглеждам, съгласно таблицата, следващото поколение богове. Дажбог (Дионис/Хор) и Даня (Лизианаса I/Мемфида) са родили син Орей и две дъщери, наречени по имената на планетните им ипостази: Зорница и Вечерница. Това е планетата Венера, видима като звезда близо до изгряващото и залязващото слънце. Зорница съответства на богиня Εως/Εωσφόρος („Утринна звезда/светлина“) или Лизианаса II, назовавана от българите Су-Анас или Байгул („Патица“ или „Риба), а Вечерница/Лебед – това е богиня Либия.

Сега ще приведа данни, липсващи в руската славянска традиция, които открих обаче в летописния свод „Джагфар тарихи“ на волжките българи. Зорница (Су-Анас/Аби Бойгал или Байгул, т.е. „Майката-риба“) е създала семейство с Илма/Боян (Посейдон). Двамата се установили в Далечния Изток, при изворите на река Амур, в близост до езерото Байкал. Там наследниците им са дали началото на империята Хон (Хун) или Хонор (К-Он-Ор, т.е. „Синът на слънцето Ор“), а по-късно – на Китайската империя и на Японското царство. /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под редакцията на Андрей Пантев. Превод от руски Васил Колевски. С., ИК „Кама”, 2005, с.14; **Димитър Съсълов.** Пътят на България. София, ИК „Кибея“, 2004, с. 34, 35; първо издание 1936/.

Вечерница/Лебед (Либия) си останала в Стария свят. От същия бог Посейдон тя родила двама синове: Бел, цар на едноименната държава Либия, а после цар на Вавилон; Агенор, цар на Финикия. Бел станал баща на трима: Египт, цар на Египет; Данай, цар на Либия (западно от Египет); Кефей, цар на Абисиния (Етиопия). Агенор родил пет деца: Тасос, цар на остров Тасос; Феникс, цар на Финикия; Киликс, цар на Киликия; Кадъм, основател и цар на град Тива в Беотия, Елада; Европа, царица на остров Крит. /**Аполлодор**. Мифологическая библиотека. Перевод, заключительная статья, примечания, указатель Владимира Григорьевича Боруховича. Ленинград, Наука, 1972. Книга Вторая, I, 3, 4. Електронна публикация: **https://ancientrome.ru/antlitr/apollodor/apo1101.htm**; **Херодот.** История, кн. I, 171-173. В изданието: **Херодот**. История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1986/.

Географското разположение изток-запад на обиталищата на двете дъщери на Дажбог навярно стои в основата на етимологията на техните имена Зорница и Вечерница. Славянската традиция разказва, че след залязването си на запад, Богът-Слънце (Дажбог) отпочивал на „златно ложе“, преди да започне своето нощно завръщане към изток по обратната страна на Земята. Очевидно затова на последния седми етаж на зикурата на споменатия Бел (Зевс-Белос) във Вавилон, под покрива, поставен на колони, е имало масивно ложе, маса, статуя на Слънце-бога на трон и олтар, изработени от 800 таланта (около 20 тона) злато. /**Херодот.** История, кн. I, 181-183/.

Случаят със сина Орей е особен. Дажбог и Даня не са имали такъв син, следователно персонажът на Орей е привнесен по-късно. Кой се крие зад това име, имитиращо името на Ор/Хор? Смятам, че това е личността на основателя на държавата Велика България кан Корбат (618-668 г.), когото гърците неправилно са наричали Кубрат.

Корбат е живял хиляди години след Дажбог и Даня. Въпреки това, той се явява техен потомък, от генеалогичния клон на дъщерята на Дажбог Лизианаса II и Посейдон, които са родили на река Амур сина си Иджик/Джам – родоначалника на древния царски род Дуло, и създател на империята Хон (Хун). /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи, с. 14, 41, 287/. Един от по-известните представители на този род е кан Атила (434-453 г.).

Забележете, че името Корбат (Кор-Бат, т.е. „Великият Хор“) е хорическо – съдържа основата Кор/Хор. Хорически имена имат и много други български канове.

От посочените синове на Орей (Корбат) – Кий, Щек и Хорив – Хорив (вероятно Бат-Баян) е действително такъв, но Щек и Кий са две различни прозвища на Шамбат/Самбат – братът на Орей (Корбат). Прякорите Щек и Кий са синоними и означават „отцепилият се“ (от Велика България). Получил е тези прозвища, защото успял да привлече част от българските племена под своя власт, построил столицата си Киев (наречена на неговото име), победил племето авари и консолидирал своя отделна държава Дулоба (Само). Другото название на Дулоба било Окраùна (Украйна), защото тази държава, отцепена от Велика България, се считала за нейна покрайнина. За такава била считана и друга зависима територия – Прибалтика. Названието Прибалтика е дошло от титлата „балтавар“, „балтик“, на Великия български кан (канас ювиги) Корбат, заради жезъла му във вид на двойна брадва (балта). Титлата „балтавар“ е дала и името на столицата на Корбат – укрепеният стан Балтавар. Сега на това място се намира град Полтава. /**Джагфар тарихи…**, с. 22-26/.

Могилата/курганът на Корбат и неговото богато царско съкровище (съдържащо атрибути на властта и бижута – с тегло около 30 килограма злато и 50 килограма сребро) са намерени случайно през 1913 г. на брега на Свещеното езеро, край село Малая Перешчепина, близо до град Полтава. /**Вера Николаевна Залеская и др.** Съкровище на хан Кубрат. Култура на българи, хазари, славяни. Издание на: Комитета за култура на НР България, Националния исторически музей, Министерството на културата на СССР, Държавния Ермитаж в Ленинград. С., 1989, с. 39-53, артефакти кат. № 70-108/.

Хорив, познат още като Бат-Баян, е първородният син на Корбат, който наследил през 668 г. бащината държава Велика България. След неудържимото нашествие на дивите хазарски племена той продължил да я управлява до около 695 г., макар и като васал на хазарския хакан, плащайки му данък.

III. Успешните генетични опити на Япет/Енки/Еа и сътворението на Адам и Ева

Докато брат му Енлил (Кронос) се проявил предимно като владетел-войн и земеделец, то Енки (Япет) станал знаток на древното *знание* (*магия*, *ведение*), първият велик учен, много преди по-известните за съвременния читател Енох и Хермес/Тот. Това *знание* му било предадено непосредствено от неговите родители – самите Ану (Уран/Атон) и Анту (Гея). Наследил като заложби качества на духа и интелекта от най-висш порядък, Енки постигнал невероятни резултати в съвсем различни области на абстрактните науки, заедно с практическата им реализация: език и писмо; астрология и лунен календар; генетика и селекция на растения, животни и дори хора; металознание, рудодобив, металургия и металообработка; минералознание и строителни материали; математика и геометрия, с приложението им в архитектурата и строителството; и т.н.

Едно от забележителните постижения на бог Енки/Еа са неговите успешни генетични експерименти, довели до сътворяването на нова хуманоидна раса, базирана на божествената: човешката раса.

Според версията на българския епос „Сказание за дъщерята на кана" /II песен, стих 30-35/ алп Шурале замесил мъжа от „земя със мед", ала медта свършила и той слепил жената от „пръст и слюнка". Тези хора обаче приличали на скот и Тангра, ядосан на Шурале, наредил на алп Хурса (Хорос) да вложи в новата божия твар безсмъртна душа от „светлия дъх" на самия Тангра. Несъвършеното създание така било закрепено. /**Микаил Бащу ибн-Шамс Тебир.** Сказание за дъщерята на кана. Епосът на прабългарите. 882 г. Превод от руски Георги Костов. С., Изд. „Агато", 1997, с. 15/.

Трудоемките задачи, които боговете си поставили при усвояването и облагородяването на Египет и Месопотамия – рудодобивът и изработването на сечива, прокарването на напоителни канали за осигуряване на земеделието, строителството на градове и сакрални съоръжения, им създали свръхголямо физическо натоварване. Все пак те били само около 600 на брой, както свидетелстват шумерските източници и „Библията" – т.нар. „паднали ангели". Извън това число остават популациите от божествени потомци, които пребивавали в *Тракия*, *Атлантида*, *Перу* и *Азия*.

Данни по този въпрос има в шумерските текстове „Когато боговете като хора се трудеха" и „Епос за Сътворението". Недоволството на по-низшите богове, копаещи руда в мините, наложило Енлил (Кронос) да събере *Съвета на боговете.* Съветът се обърнал към Великата богиня Нинмах/Нинхарсаг, известна още като Суд, Нут или Рея, със запитването възможно ли е да бъде създаден „лулу-амелу" – примитивен работник, който да замени боговете в тежкото им физическо ежедневие. Нинмах отвърнала, че не би могла да се справи с такава специфична задача без вещата помощ на бог Енки, „в когото се крие умението". /по **Зекария Сичин.** Дванадесетата планета Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2002, с. 313-316/.

Аналогично съдържание има един старовавилонски текст, озаглавен „Сътворяването на човека от Богинята-майка", в който е записано емоционално обръщение на един бог към „акушерката на боговете" Нинмах, назована сега Мами:

„Ти си Майката-утроба, която Човека може да създаде!

Тогава сътвори лулу, нека той поеме хомота!" /**пак там**, с. 328, 329/.

Когато събудили задрямалия Енки и му съобщили решението на *Съвета* за направата на „Адаму" и че той трябва да измисли технологията за това, мъдрецът веднага отвърнал: „Създанието, чието име произнесохте, съществува!" И добавил, че все пак би било по-добре да му се даде „образа на боговете". Енки имал предвид маймуночовеците (Homo neandertalis), които в онази епоха живеели в съседство с боговете (Homo sapiens).

Бог Енки се явил пред Енлил, казвайки, че приема предизвикателството да сътвори работника „Адаму“ и неговите потомци – „черноглавия народ”. Той дал на Нинмах, наречена в този случай Нинти („която дава живот”) следните инструкции:

„Размеси глината от подземието на земята,

точно над Абзу, и ѝ придай формата на сърце.

Аз ще доведа добри, способни млади богове,

които ще приведат глината в нужното състояние.”

/по **З. Сичин.** Дванадесетата планета…, с. 327./

Нинти поискала „глина от Абзу” и „битум от Абзу”, употребяван в онова време като пречистващо вещество. Предполагаме, че става дума за *мумие* – нефтошисти, изтичащи от скалите край плитки нефтонаходища и пропити с минерали, поради което действително имат антисептични качества. В древността *мумието* било смятано за „еликсир на живота” и ползвано като универсално лечебно средство, включително и за мумифициране.

Енки ѝ отвърнал:

„Аз ще приготвя пречистваща баня.

Нека вземем кръв от избрания бог...

От неговата плът и кръв

нека Нинти глината омеси.” /**пак там**, с. 329/.

По-нататък в текста се разбира, че биологичният баща, дал сперма или кръв, е самият бог Енки, а глината – плът, генетичен материал, извлечен от яйцеклетки на маймуножена. Според древните представи в кръвта на бога имало „теема” – нещо като „личност” или „дух”. /**пак там**, с. 333/.

Днес е известно, че индивидуалните качества се съхраняват и предават чрез гените, независимо дали ДНК е взета от спермата или от кръвта. Придобивайки гените на бога новият индивид би трябвало да прояви божествените личностни характеристики: развит и гъвкав интелект; пластичност на възприятията и характера, позволяваща възпитаване и прививане на нравственост; по-изтънчена емоционалност и духовност и пр.

По сложен за обяснение е въпросът с „глината” – генетичния материал, извлечен от яйцеклетки на неандерталка. Сложен, защото как би могло да се получи потомство с качествата („образ” и „подобие”) на боговете? Как да се отсеят и премахнат животинските

качества: окосмяването на цялото тяло, грубите черти на лицето (ниско чело, сплеснат нос, издадена муцуна, дебели устни), ниския приведен скелет и др., като се запазят ценните способности на дивака – сила, ловкост, пъргавина?

Това би могло да стане само чрез отнемане на точно определени гени от „глината" на неандерталката. Съвременната медицина не се е справила с подобна задача. А как Енки е знаел кои гени да отстрани и каква фина манипулация е владеел, без да употреби сложна помощна апаратура? За нас, неговите потомци, затънали в материалния свят на „научно-техническия прогрес" и изгубили фината сетивност и духовност на божествените ни предци, неговите дела са непонятни и непосилни за логично обяснение. Но нека не забравяме все пак, че той е създателя на нашата човешка раса.

Доколкото подобно обяснение е във възможностите ми, предполагам, че посредством качествата на присъщия му дух, бог Енки е усещал, „виждал" онова, което търси и желае да направи, и което за нас е невидимо и непостижимо.

Свързването на *бог* и *примитив* в новото същество *човек* е родство, което никога, „до края на дните", не ще може да се развали. Тази особеност на *творението* се разкрива в следните поетични думи на създателя Енки:

„В глината бог и човек ще се слеят,

та до края на дните плътта и душата,

която в бог е съзряла –

тази душа в кръвно родство да се обвърже,

както ще покаже на живота ѝ знакът." /**пак там**, с. 334/.

Приготвената смес от „пречистен" божествен генетичен материал и „пречистен" генетичен материал на маймуножена, Енки (Япет) решил да постави в утробата на собствената си съпруга Нинки (Климена, дъщеря на Океан и Тетия), нещо като съвременния метод „ин витро". След 10-месечна бременност Нинки родила *същество*, наречено *Адапа*, а на други места – „образец" или „калъп", т.е. базов модел за клониране. Впрочем терминът *калъп* означава: Кал-Лап, Кал-Алп – „Плътта на бог".

Когато боговете видяли детето – „образеца" *Адапа* (*Адаму* или *Адам*), – и се уверили, че той е сполучлив, дали съгласие да бъде използван за донор на генетична субстанция (в „Библията" – „ребро", от което според нас бил извлечен костен мозък) с цел възпроизвеждане на мъжки и женски клонинги (**сн. 7**). Енки и Нинти организирали човешко биовъзпроизводство, като привлекли за идеята 14 „богини на раждането", за да родят 7 момчета и 7 момичета, от което впрочем научаваме, че Енки и Нинти умеели да контролират и пола на заложените зародиши:

„Мъдри и учени

два пъти по седем богини на раждането се бяха събрали,

седем родиха мъжки, седем родиха женски.

Богинята на раждането им вдъхна

вятъра на дъха на живота.” /**пак там**, с. 329-335/.

Снимка 7. Вляво Великата майка на боговете Нинмах (Суд, Рея) се явява пред съпруга си Енлил (Кронос/Ра – седналия на трон) заедно с учения на боговете Енки/Еа. Зад Енлил стоят две „богини на раждането“. Между божествените фигури са показани първите създадени същества – мъж и жена – от новата човешка раса (в по-малък ръст). Този съвет обсъжда проблеми по сътворението на новата раса. Сцената илюстрира шумерския текст „Епос за сътворението“.

The Morgan Library & Museum – Morgan seal_0391 - печат от хематит от XIX-XVI век пр.Хр. и неговия съвременен отпечатък: **https://www.themorgan.orgseals-and-tablets84014**.

След известно време, когато новосъздадените „лулу” отраснали, анунаките („[Потомците на] Ану-змията”: Ану-Наг) бързо-бързо ги впрегнали да работят: „На черноглавите хора те кирки раздадоха.” /**Зекария Сичин.** Дванадесетата планета…, с. 338/.

„Лулу-амелу” обаче се оказали репродуктивно непълноценни. Имали полови органи, но нефункционални; явление характерно за хибрид между два различни вида, макар и близки. За преодоляване на хибридната стерилност след време било извършено допълнително имплантиране на гени /**пак там**, с. 344, 345/, което е отразено по завоалиран начин в библейския мит за змията (Енки), която подбудила Ева и Адам да ядат от *Дървото на познанието*. /**Битие**, 3: 1-19/. Така първите клонирани хора се сдобили с още една способност – да се възпроизвеждат сами.

Първите богини-акушерки израждали децата с характерен *нож за пъпната връв*, който с формата си е дал графиката на буквата *омега* **Ω**. Ако се отстрани едната му дръжка, се получава *сърп* – оръдието, с което се прибира хлябът, роден от майката-земя. Защото житото е плод на земята, а стъблото на житния клас – пъпната връв към нея. Освен това *акушерският нож* се явявал наследената от Гея инсигния за власт на богините-майки Рея, Хестия, Изида, Кибела и пр. Става дума за матриархално-женската власт, която мъжете зачитали, изключая мъжките дела като рударство, ковачество, лов, война. В шумеро-акадската поема „На Ан синът първороден...” *акушерският нож* е посочен съвсем ясно сред атрибутите на властта:

„Аруру [Рея – б. В.Й.], сестрата на Енлил [Кронос/Ра – б. В.Й.]

– планинската господарка Нинту,

получи в знак на властта си сияйния камък родилен,

ножа за пъпната връв [к. В.Й.], мазилата и растенията,

получи вретеното, с лазурит украсено,

получи сияйния купел, от чистота блеснал,

акушерка тя стана на страната

и с нейна помощ се раждат царе-властелини [к. В.Й.].”

/по **Иван Венедиков.** Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 83./

* * *

Задълбочените генетични изследвания и прецизни манипулации на бог Енки/Еа по сътворяването на човешката раса, които приключили с невероятен успех, били извършени в хигиеничните зали на неговия дворец *Абзу*, изграден от сребро и лазурит. От названието *Абзу* (Аб-Су = „Водният отец“) води топонимията си страната *Абисиния* в Източна Африка.

В един химн за творенията на Енки/Еа се казва:

„Господарят на Аб.Зу, царят Енки...

построи си къща от сребро и лазурит.

Нейното сребро и лазурит

като искряща светлина Отецът сътвори в Аб.Зу.

Същества с красив лик [хората – б. В.Й.], създадени в Аб.Зу,

стояха около господаря Нудимуд [Водача – б. В.Й.].”

/ по **З. Сичин.** Дванадесетата планета…, с. 336/.

И още информация от друг химн:

„Божественият Еа в Апсу...

сътвори Кула [*зикурат* – б. В.Й.], за да възстанови храмовете.” /**пак там**/.

Изразът „за да възстанови храмовете” ни подсказва, че Енки/Еа е издигнал зикурата в Абзу след участието му на страната на Мардук в *Пирамидната война* в Египет. За победителите Енлил и Нинурта това бил сериозен повод да го прогонят от месопотамския му град Ериду и безпардонно да разрушат тамшния негов зикурат.

Седалището на бог Енки в Абзу било „мястото, откъдето идваше плътта” /**пак там**, с. 337/. Затова в „Битие“ е записано:

„И насади Господ Бог рай в Едем, на изток [в Месопотамия – б. В.Й.], и там настани човека, когото създаде... Бог взе човека и го посели в Едемската градина, да я обработва и да я пази.” /**Битие**, 2: 8,15/.

Излиза, че библейският „Господ Бог” е шумерският бог Енки; сътворяването на Адам и Ева той извършил в Абзу, Африка, след което ги поселил в *Райската градина*, находяща се „на изток” – в Горна Месопотамия.

Богът-създател на *човека* от „Библията“ е титанът от митологията Япет, който съответства в перуанските извори на божеството Си, а в шумерските извори – на бог Енки (Ен-Ки, т.е. „Любимецът на Земята [Гея]”), наричан още Еа („Водният”).

Така че синът на божествения родоначалник Уран/Атон/Ану, титанът Япет/Си/Енки, е създателят на великото творение – *родоначалника на човешкия род Адапа или Адаму*, записан в „Библията“ като Адам.

IV. Черната Ева (Лилит) се оказва мащехата, омагьосала Снежанка, а Хор – нейният спасител

Човешкият родоначалник Адам присъства в царската хронология на „Библията“, но ако се направи съпоставка с „Царския списък“ на египетския жрец Мането, ще се установи, че в действителност управлението на света е било държано отначало от богове, после от полубогове, сетне от герои, и накрая от божествени потомци, наречени царе. Подобни са схемите във Вавилонската хроника на Берос и в трако-гръцката митология.

Човешкият Адам и неговите потомци били създадени като примитивни работници „лулу-амелу”, както се видя по-горе. След като увеличили своята популация, те формирали народите, които били ръководени от малобройните божествени потомци на *Светото семейство*. Последните се стараели да не се смесват с хората, за да запазят чист превъзходния си геном.

Според шумерските клинописи на старини Адапа/Адаму (т.е. Адам) е имал дори претенцията да власти над Месопотамия, защото тя била обитавана от клонирания от неговата плът „черноглав” народ – копачите на каналите, земеделците в нивите и градините, строителите на градовете и храмовете.

Сътвореният преди потопа Адапа, синът на Енки, получил от върховния отец Ану *мъдрост* (духовно просветление) и *разбиране* (знание), но не и вечен живот. На тази основа след потопа той написал „Съчинения за времето [от] божествения Ану и божествения Енлил”, текст за отчитане на времето и календара. В друг източник „Легенда за Адапа” се посочва, че той бил помазан за жрец и пръв човешки цар на гр. Ериду. /по **Зекария Сичин.** Космическият код, Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2005, с. 118/.

За женските индивиди, клонирани от Адапа, има информация в „Еврейски митове”, събрани и записани от Робърт Грейвс и Рафаел Пати /**http://www.ma3x.net/forum/lofiversion**.../. След биологичната манипулация по творението на първото човешко същество Адапа/Адам, неговият божествен създател (считай Енки и Нинмах) направил две човешки жени, при което обаче използвал остатъчния материал – „мръсотия и утайка”, – вместо да подготви нова чиста глина (плът).

Първата създадена жена, известна като „черната Ева”, получила името Лилит, бидейки посветена според нас на Богинята-майка Гея, по името ѝ Лилия – женското преображение на Лотоса, тъй като се очаквало да изпълни ролята на майка на новата човешка раса.

Втората жена била наречена Наамах, име, чрез което създателката ѝ – богиня Нинмах – я посветила на себе си. Тази Наамах се споменава в месопотамските източници още като „святата Амама, земната жена”, чийто дом бил в Абзу. /по **З. Сичин.** Дванадесетата планета, с. 336/. Самата Нинмах („Великата жена” Рея) била считана, след Гея, за майка на всички богове, затова дублирала името си в Наамах, с надеждата да я направи свое подобие (майка) по отношение на хората.

Тази „мръсотия и утайка” навярно е била остатък от генетичния извлек от яйцеклетки на неандерталка, който Енки и Нинмах решили да използват за получаване на още опитни „образци”.

Възможно е споменатата в египетските и месопотамските източници „утайка” да е послужила за основа на пеласго-елинския легендарен мотив за морската пяна, образувала се от семето на скопения Уран/Ану, от която се родила Афродита, богинята на любовта. От което следва, че зад Афродита и Лилит (Черната Ева) е възможно да се крие една и съща богиня. В славянската митология това е Леля, на която дори името е близко до Лилит (Лилия).

Лилит и Наамах станали съпруги на Адам и му родили Асмодей и още неизвестен брой деца, които са смятани за демони (Де-Мон, Де[ус]-Мон, или „Бог-Човек”). Демоните Хезиод наричал „ведемони” /**Платон**. Кратил, 398 b – Електронна версия: **https://amkob113.ru/pltn/pltn-1.html**/, поради тяхната разумност и влечение към знанието.

След време обаче двете жени напуснали Адам и избягали в Африка. Лилит станала царица в Змаргад („Самар-град”; Самар е азиатското име на Кронос/Ра/Енлил; тук става дума за египетския Он, града на Ра), после в Шеба. Последният топоним очевидно е възникнал от *Шебек* (*Себек* – „крокодил”), едно от имената на Сет и навярно е разновидно име на неговия свещен град Крокодилополис с храма *Себек-Ра*. Оттук правим извод, че Лилит е създадена в началото на царуването на Сет в Долната земя. Ставайки втора съпруга на Хадес/Сет (първата била богиня Персефона/Нефтида) в Северен Египет, тя е живяла с него в първата му столица Змаргад (Он), а после го последвала в новото му седалище Шеба (гр. Крокодилополис). Децата, внуците и правнуците на Сет и Лилит са споменатите *демони*, „богове-хора” или полу-богове – полу-човеци, междинната раса, която обитавала Египет в епохата на полубоговете. Впрочем от *demons* идва етимологията на термина *demos* („народ”). Именно от такива *демони* е формирал армията си Сет в края на своето 350-годишно царуване. Точно тях е победил Хор, с малобройния си отряд, използвайки технологичното предимство на железните оръжия.

Възможно е тези *демони* да са циганите: етноним, образуван от божественото име Си и думата ген/ган. Изразът Си-Ган означава „Родени от Си“. По-съвременният етноним на циганите джипси е произлязъл от хоронима Egipt.

Другата човешка жена Наамах се заселила в Абзу (Абисиния). Бог изпратил трима ангели да върнат обратно Лилит и Наамах при мъжа им в Едем (Горна Месопотамия), но те (жените) категорично се възпротивили. Както е записано в споменатите легенди, в Африка двете черни жени успели да народят безчет демони.

В същите митове се казва, че при така очерталия се провал с изработването на партньорка на Адам, Бог направил втори опит. Този път той решил да не рискува. Качествена плът, явно трудно постижима, той можел да вземе само от „образеца” Адам. Наложило се да го приспи „дълбоко” и да извади от него едно ребро, а после „затворил раната”. Бог оформил реброто като жена. Очевидно извлякъл от него костен мозък, състоящ се и произвеждащ матрични клетки, образуващи всички видове тъкани, от които подготвил генетичен материал за „ин

витро” оплождане (износване на плода от богиня). Така най-сетне се появила качествена жена, която щяла да даде боголюбиво и работливо потомство.

Адам решил: „Това създание ще бъде наречено жена”, защото е от плътта на мъжа. Нарекъл я Ева – „Майката на всичко живо”.

В „Библията“ сътворяването на Адам и Ева, т.е. на човешката раса, е отразено много пестеливо. За Лилит и Амама не се споменава нито дума, а на появата на Ева са отделени само няколко реда:

> „И Господ Бог каза: „Не е добре за човека [Адам – б. В.Й.] да бъде сам; ще му създам подходящ помощник… Тогава Господ Бог даде на човека дълбок сън и той заспа; и взе едно от ребрата му, и изпълни мястото му с плът. И Господ Бог изгради жена от реброто, което взе от човека, и я доведе при човека.“ /**Битие**, 2: 18-22/.

Адам и Ева са, така да се изразя, последната серия потомци на Енки/Еа като биологичен родител. В него време той бил възрастен мъдрец и съветник на боговете по различни сложни проблеми на битието. Вече се бил примирил с господството на брат си Енлил и си преживявал мирно, увлечен в научни занимания, в замъка си Абзу (Абсу).

Впрочем названието *Абзу/Абсу* – на името и двореца на Енки – вероятно е дадено от боговете като прозвище на самия Енки, както и на неговата „лаборатория“, във връзка с биологичните експерименти, които той извършвал там. Защото на свещения език *су* означава „вода“, преносно „дълбоко знание“, „вещинà“, а *абу* (*аба*, *баба*, *папа*) – „баща“. Следователно *Абзу* съдържа смисъла „Водният мъдър баща“ или „Мястото на водния баща“.

Все пак Еа/Енки, създателят на човешката раса, имал грижата да подпомага новата крехка популация в нейното обществено израстване, защото по това време „във Вавилон велико множество от разноплеменни хора… живеели безпорядъчно, като зверове“.

Вавилонският жрец Берос, наричайки Еа с името Оанес („Човек-риба”: „изпод рибята глава растяла друга глава и по подобен начин покрай човешките крака висяла рибешка опашка, а гласът му бил човешки”), пише, че богът се появил от водите на Червено море през управлението на четвъртия човешки цар Амменон /**Вавилонская история**, кн. II, фрагмент 3-71. – В: **Беросс**. Вавилонская история. Фрагменты. – Сайт Античная литература. Перевод Юрий П. Митин: **https://ancientrome.ru/antlitr/berossos/fragments-f.htm**/ и:

> „ … прекарвал много дни сред хората, не приемайки никаква храна, и им дал познание за буквите, и за математиката, и за различните изкуства; научил ги да живеят в градове, да основават храмове, да установяват закони, и на геометрия ги научил (как да измерват земята); показал им как да засяват семената, как да прибират зърното и плодовете; и въобще той ги научил на всичко онова, което смекчило нравите и

създало цивилизацията. От това време нищо повече не било изобретено. При залез слънце това чудовище Оанес се гмурвало обратно в морето [Червено море – б. В.Й.] и прекарвало нощта сред безкрайните вълни, защото той бил амфибия… Същият Оанес е написал разказ за творението [на света/човека – б. В.Й.] и държавното устройство и го предал на хората.”

/**Беросс.** Вавилонская история, кн. I, фрагмент 1. В: **https://ancientrome.ru/antlitr/berossos/fragments-f.htm**; вж. и **Гарет Найт.** Практическо ръководство по кабалистичен символизъм. Т. I. Превод от англ. Ангел Цветков. С., Изд. „Аратрон“, 1995, с. 157/.

Според мен шумерският „човек-риба” Оанес (**сн. 8, 9**) е идентичен с първия „човек-риба” Ману от индийските свещени текстове. Индийският историк Ранаджит Пол счита, че страната Магатха, в която пребивавал Ману Сваямбхува – прародителят и законодателят на хората от „Ригведа”, – е древното царство Маган, или съвременната държава Оман.

Снимка 8. Бог Енки, наричан още Оанес или Ману, в рибешката си одежда. Барелеф, произхождащ от Акад, II хил. пр.Хр. – Вж. Oannes, Apkallu y otros relatos de seres anfibios (Оанес, Алкалу и други разкази за водни същества): **https://reydekish.com/2014/08/21/oannes-y-otros-relatos-de-seres-anfibios/**.

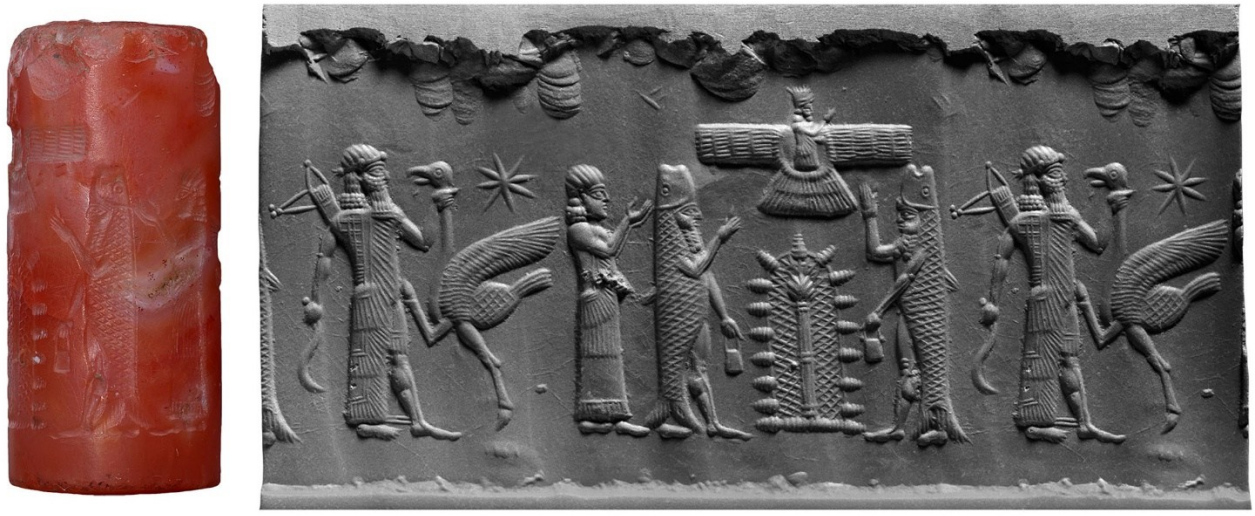

Снимка 9. Жреци на бог Енки, облечени в рибешки кожи и носещи чанти със специални принадлежности, извършват свещенодействия при Сияйния жезъл, над който лети Ахура Мазда (Хор).

Цилиндричен печат от карнеол и неговият съвременен отпечатък. Асирия, VII век пр.Хр. The Morgan Library & Museum – Morgan Seal 773: **https://www.themorgan.org/seals-and-tablets/84395/**.

Някои благородници използвали риба за увенчаване на своя шлем (**сн. 10**), така както други, посочени от нас на съответното място, са търсели божествена защита свише, поставяйки на шлемовете си протоме или рога на бик, елен, козел, патица и др.

В България има един интересен топоним – град Ихтиман – източно от столицата София, разположен в котловина в планината Ихтиманска средна гора. Названието *Ихти-манос* буквално означава „Човекът-риба“.

Снимка 10. Западноевропейски рицар, чийто шлем е изработен под формата на риба. Точна възстановка от олово и калай. Фото автора, 2011 г.

Рибата била свещен символ на боговете-учени, познаващи тайните на Знанието. Пръв ползвал този символ Енки, след него – Тот, и последен, може би – Исус Христос.

V. Приказката запълва бяло петно в древната история

Очевидно приказката „Снежанка и седемте джуджета“ е отражение на древни събития, данни за които не са оцелели във времето под формата на писмен текст. Документални текстове е имало, но те са били злонамерено унищожени като неудобни за определена политическа конюнктура. Народната памет обаче обикновено съхранява такива ярки събития под формата на устно творчество чрез епически или любовни песни, балади, химни, възпроизвеждани от дълбока древност от уличните певци-разказвачи – аеди, бахари, бардове, – в съпровода на гусла, гъдулка, гайда или кавал. Сетне, от Късното Средновековие до Новото време тези творби формират легендарно-приказно-песенния фолклорен фонд на народите.

Осъзнавайки току-що казаното и знаейки на кои божества отговарят персонажите в приказката, ние можем да съотнесем събитията в нея – превръщането на Снежанка в девойка, отравянето ѝ от кралицата-мащеха, нейното спасяване от принца и щастливата сватба – към достоверно документираните събития от епохата на посочените богове.

Едно от тези събития е войната между Хор и Сет.

„През 363 година [от управлението на Сет – б. В.Й.] Негово величество Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, безсмъртният, който живее вечно, беше в Земята Кен [Ген, или „Земята на Произхода”, т.е. Египет – б. В.Й.]. Придружаваха го неговите войни, защото враговете се бяха съюзили срещу своя господар... Хор, Крилатият оценител [съдия – б. В.Й.], дойде при кораба на Ра и рече на своя предтеча: „О, Соколе на хоризонта, видях враговете да заговорничат срещу теб, за да вземат за себе си сияйната корона...”

Тогава Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, каза на Хор, Крилатия оценител: „Благородни потомъко на Ра, заченат от мен; върви бързо, повали врага, когото си видял.”

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората. Прев. Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2003, с. 156./

Това е началото на дългия надпис, гравиран върху каменните стени на храма на бог Хор, построен от неговия полубрат Тот в южноегипетския град Едфу. Този надпис разказва за времето, когато бог Хор се превърнал в *Нетх-атеф* – „Отмъстител на баща си” (прозвище, записано върху „Стелата на Метерних“ – **пак там**, с. 48) и предявил пред убиеца Сет претенции за трона на своя баща Озирис.

Течала 363-та година от управлението на Сет, в която и приключило царуването на последния. Ако се върнем назад, след убийството на Озирис, Сет не би могъл да започне да

управлява без санкцията на *Съвета на боговете*, нито без съгласието на баща си Ра. Предполагаме дори, че Сет е обявил, че поема властта под формалното върховенство на своя баща, който да препоръчва общите принципни насоки на неговата политика. И при това условие, разчитайки на авторитета и мъдростта на Ра, *Съветът на боговете* и общественото мнение са склонили тогава да одобрят новия цар.

Основаваме предположението си на горния текст, както и на ханаанските епоси, в които старият Ал (Ра), седящ на трон в своя дворец, находящ се в зоната на изворите на реките Тигър и Ефрат (историческата област Джазира), осъществявал върховна съдебна дейност и бил посещаван от видни богове, търсещи неговото мнение и ценни съвети по преодоляването на тежки противоречия и проблеми.

Затова в цитирания текст Хор предупреждава дядо си Ра за заговор срещу него; Сет вероятно се е готвел да му отнеме дори формалната власт – „сияйната корона”, – решил че е настъпило време сам да поеме цялата отговорност и слава. Впрочем Ра се е движел със свой охранителен отряд, предварително знаейки за грозящата го опасност. Освен това, съдейки по следващия текст, в който взема участие в бойните действия, той дошъл в Южен Египет с намерението да подкрепи внука си в общата справедлива кауза.

Преценил, че няма по-добра алтернатива, опитният в божествените дела Ра, одобрил намерението на Хор за открита война срещу Сет, даже го насърчил да действа по решително: „върви бързо, повали врага, когото си видял”.

След като бил упълномощен от Ра да се бори за възтържествуване на законното право в генеалогията и престолонаследието, Хор се прочул като *праведния бог*, любимеца на божественото общество. При тези условия той можел да започне война срещу Сет, силно убеден в справедливостта на своята кауза.

В гр. Бехутет (Едфу или Аполинополис) се намирала *леярната на Хор* за „божествено желязо”, в чиято тайна технология го посветил дядо му Ра. В ковачницата си Хор изковал *железни оръжия* и обучил своя гвардия от „месниу” („метални хора”), показани в стенописите на храма като мъже с бръснати глави, облечени в плътни брони, оформени отдолу като къси туники, а отгоре с високи яки (**сн. 11**), носещи оръжия в двете си ръце. За разлика от чичо си Сет, който бидейки цар, разполагал с многобройна армия, намиращият се в немилост Хор можел да разчита на ограничен брой свои привърженици и бойци, „всеки наричан по име”. Той находчиво ги облякъл в железни брони; те станали неуязвими за медните и бронзови оръжия на безбройните врагове.

Снимка 11. Артефакт, който не произхожда от Египет, а от България: сребърен наносник за кон в конска амуниция от с. Свещари, Исперихско, V век пр.Хр.

Артефактът представя бюст на бог Хор в броня с висока яка и качулка-ризница. На предницата на бронята е изобразен фронтално единият от зооморфните му образи – вълкът-войн Бури с крила. През средновековието високата яка е характерен белег за официалните облекла на европейските крале, чиито предци са се считали за наследници на този бог.

Между другото в българския епос „Сказание за дъщерята на кана" /I песен, стих 8-13/ Хорос е наречен Хурса: „Оръжието изковава синът на Слънцето – Хурса… Хурса, небесният ковач, преброди Космоса. С кривач желязна руда изкопа, от връх Небе и дън Земя... Хурса е покровител вещ на всеки мъж пред всяка пещ... Ковачницата на Хурса е днеска цяла планина. От сгур и шлака Хурса-алп издигна целия Урал!"

Военият отряд на Дионис/Хор е бил набран вероятно измежду тракийските сатири от неговата юношеска свита, явяващи се синове на братята му Тот/Хермес, Аполон и Анубис/Якхос, както и техни приятели – всичките приблизително в млада възраст като божия син (вж. по-долу). Единият от тях – Пан, син на Хермес, – измислил бойния строй, фалангата, подсигурена с дясно и ляво крило. /**Полиен.** Военни хитрости, кн. I, 2; същото във **Ватиканский аноним „О невероятном"**. Перевод с древнегреческого, вступительная статья и комментарии Виктор Ноевич Ярхо. – „Вестник древней истории", № 3, 1992; електронно издание: **https://ancientrome.ru/antlitr/anon-greek/incred.htm/**.

Отначало отмъстителят Хор нападнал привържениците на Сет с особено бойно средство – *летателен апарат с форма на разперени орлови или соколови криле*, подобен на *крилат слънчев диск*. Запазени са негови изображения в Египет и в Шумер. Шумерските са по-

информативни, защото на тях, в слънчевия диск между крилата, подобен на кабина, стои въоръжен Ахура Мазда (шумеро-асирийският еквивалент на Хор). /по **Зекария Сичин.** Войните на боговете и хората…, с. 27/.

Това е отразено в йероглифния храмов надпис в Едфу:

„Хор Бехедети [от град Бехутет или Едфу, а също така Аполинополис Магна – б. В.Й.] отлетя към хоризонта като **голямо крилато слънце** [к. В.Й.]; затова го наричат „великия бог и господар на небето" [и още „крилатия оценител" – б. В.Й.]. След като съзря от небето враговете, се спусна пред лицата им като огромна пчела. Той яростно насочи жилото си срещу тях. След това те повече не можеха да виждат нищо."

/по **Ердоган Ерчиван.** Забранената египтология. Загадъчните знания и високите технологии на фараоните. Превод от немски Светослав Коев. С., Изд. „Дилок", 2006, с. 150./

Окуражени от първата си победна битка, боговете Ра и Хор се спуснали на север по течението на Нил, в преследване на противника. Тогава от засада, маскирани като крокодили, войни на Сет атакували кораба на Ра, дядото на Хор. В надписа се казва:

„Ала и враговете влязоха във водите, превърнаха се в крокодили и хипопотами, и нападаха ладията на Ра, Сокола на хоризонта... И тогава Хор, Крилатият оценител [съдия – б. В.Й.], се появи със своите помощници, които му служеха като войни, всеки наричан по име, **с божествено желязо и верига в ръце** [к. В.Й.], и отблъснаха крокодилите и хипопотамите. И отведоха шестотин петдесет и един врагове на онова място, и ги убиха пред града [Едфу – б. В.Й.]...
Тогава враговете отстъпиха на север. Те се разположиха във водната област с лице към Средиземно море [в делтата на Нил – б. В.Й.] и сърцата им се изпълниха със страх от Хор. Но **Хор, Крилатият оценител, ги последва с ладията на Ра и с божественото желязо в ръка. Наоколо бяха всичките му помощници, въоръжени с оръжия от ковано желязо** [к. В.Й.]."

/по **Зекария Сичин.** Войните на боговете и хората…, с. 30-36./

Според изследователите на този надпис той е копие на много по-стар текст, съвсем не митологичен, а твърде конкретен, възпроизвеждащ реални събития. Имайки пред вид недоверието, с което би се възприела в консервативните научни среди една толкова древна употреба на желязото, Е.А.Уолис Бъдж предпазливо коментира: „Съвсем ясно е, че той [бог Хор – б. В.Й.] дължал успеха си главно на превъзходството на оръжията, с които били въоръжени той и хората му, и на материала [желязото – б. В.Й.], от който били направени тези оръжия." /**пак там**, с. 36, 37/.

Асиро-персийското име на бог Хор било *Ахура Мазда. Ахура* значи Хор, но какво е *Мазда*? Само едно обръщане на сричките е достатъчно, за да разберем смисъла на прозвището *Мазда:* Ад-Мас. Ами това е божественият метал *адамас*, за който се говори в трако-пеласгийската митология, че бил „твърд" и „непобедим"! Следователно името *Ахура Мазда* е значело за древните „Хор, [въоръжен и облечен] с твърдия божествен метал", или, казано разговорно – „Хор, непобедимия".

Между другото, от епитета *Мазда* на бог Хор произхожда съвременната българска дума *възмездие*, чиято семантика се корени именно в справедливото отмъщение на Хор срещу престъплението на Сет.

В надписа се употребява терминът *tcham* (*тхам*) /**Ердоган Ерчиван,** пос.съч., с. 150/, чийто буквален смисъл е: Т-хам, Д-Хам, Д[еус]-Мах, или „Божественият Голям [Велик]". Но тук се подразбира „божествено желязо", за което действително става дума.

Освен това Плутарх привежда сведение на Мането, че египтяните „наричат магнетита „кост на Хор" /**За Изида и Озирис,** 62. – В изданието: **Πλουταρχοσ.** Ισισ και Οσιρισ. Εισαγωγη-Μεταφραση-Σχολια: Αθανασιος Α. Τσακνακης. ΒΙΒΛΙΟ ... βαρδια. Εκδοτικη Θεσσαλονικησ, 2005/. Магнетитът (трижелезен четириокис) е минерал с естествено висока концентрация на желязо до 72 %, позволяваща чрез нетрудоемко доочистване, бърз добив на метала и изработване на качествени здрави изделия от него. Вероятно в пустинята е събирано и метеоритно желязо.

И така, нека проследим следващите събития. Изплашени от силата на Хор, войните на Сет се изпокрили в делтата на Нил. След четиридневно безуспешно търсене по вода, Отмъстителят се издигнал на своето крило. Открил враговете и убил част от тях, като пленил 142-ма, екзекутирани на брега, където бил закотвен корабът на Ра.

Спасилите се и този път противници „заобиколиха Езерото на Севера и се насочиха към Средиземно море, до което искаха да стигнат по вода през водната област. Ала богът порази сърцата им [със страх – б. З.С.] и когато стигнаха до средата на водите в бягството си, те се насочиха от западното езеро към водите, водещи към езерата на областта Мер [изкуствените езера около трите пирамиди на Ра на платото Гиза – б. В.Й.], за да се срещнат с враговете в земята на Сет." /по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората..., с. 36/.

Явно войните на Сет се лутали панически във „водната област", търсейки обединение с другата част от неговата армия, която се била изтеглила към Синай. Изглежда са успели, защото когато Хор и Ра пристигнали на географския раздел между Северен Египет и Синай, също осеян с езера и блата, двете противостоящи сили се прегрупирали и влезли отново в ожесточена битка.

Силите на Сет обаче претърпели поредното катастрофално поражение. Този път били пленени и екзекутирани 381 негови бойци, с което армията му била окончателно победена. Общо 1174 са екзекутираните войни на Сет, според този надпис (без директно загиналите в сраженията). Изглежда те не са били богове, а хора, ако съдим по презрителното отношение към ценността на техния живот.

Хор навлязъл в Синай, за да плени главния си враг. Тогава поставеният натясно Сет трябвало да се изправи в лична битка с Хор. /**пак там**/.

Някои богове и богини безуспешно се опитали да ги омиротворят, за да не се пролее свещена (божествена) кръв. В двубоя край „Езерото на битката“ Хор имал надмощие и успял да повали Сет с копие. Завел пленника си при Ра: „Копието му беше в неговата [на Сет – б. З.С.] шия и краката на злия бяха оковани, а устата му беше затворена от удар с палицата на бога [Хор – б. З.С.].” /**пак там**, с. 50/.

Присъстващата Изида, не желаейки синът ѝ Хор да се оскверни с кръвта на чичо си Сет, използвала суматохата и го освободила, решила навярно, че последният се е смирил и ще отстъпи властта си доброволно. Сет обаче избягал и се скрил в „тайни тунели”, прокопани по западните склонове на Синайската планина – в разработените от боговете тюркоазени рудници, експлоатирани по-късно и от египетските фараони.

Относно тази случка Плутарх (~50~120 г.) пише следното:

> „Битката траяла много дни и Хор победил, а Изида получила вързания Тифон [Хадес/Сет – б. В.Й.] и не го убила, ами го освободила и го пуснала да си върви; Хор обаче не могъл да понесе равнодушно това, ами се нахвърлил върху майка си и изтръгнал от главата ѝ короната...”
>
> /**За Изида и Озирис**…, 19./

За ужас на Изида, след шестдневно затишие, Сет се завърнал и подновил битката. Разгневена, тя грабнала меч и наметнала лъвска кожа, влизайки в ролята на Секхмет – богиня войн и отмъстител (**сн. 12**: образ на богиня-лъвица – в каквато на времето се били превъплътявали при необходимост майките Гея и Рея). Изида разбрала, че Сет няма да се покори с добро, обаче нямало как да участва в двубоя между Хор и Сет.

Снимка 12. Богинята-лъвица Секхмет, наречена в случая Уну (фр., Ounout), седнала на трон, с кръст анкх в лявата си ръка. Тази диоритна статуя от IV в. пр.Хр. вероятно произхожда от древния град Ounou (Он или Хелиопол). В момента на откупката ѝ за Лувъра се е намирала в Италия. Фото автора, 2012 г.

Този път хитрият и ловък Сет успял да нарани едното око на Хор. Превъзмогвайки болката, Хор го поразил с „харпун”, наречен още „оръжието на тридесетте”, от което Сет изгубил тестисите си. /**Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 50-52 – по **Храмовия надпис в Едфу**; **Четвърти папирус на Салие** и др./.

Фактът с раняването на Хор е намерил отглас в българския свод „Джагфар тарихи”. Между десетината прозвища на *Баръс Мамил Бури* – „Египетския тигър-вълк” (т.е. Хор), споменати там /**Бахши Иман.** Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под ред. на проф. А. Пантев. С., 2005, с. 284/, той е наречен също така *Синдиу*, име тълкувано от преводача като „Едноокия”.

Двамата ранени богове били доведени пред *Съвета на боговете*. Различните източници са общо взето единодушни, като се различават в някои подробности. Според надпис върху колона на фараон Шабака (VIII в. пр.Хр.), преписан от древен прояден пергамент от храма на Пта в Мемфис, лидер на *Съвета* бил Геб (Кронос/Ра), дядото на Хор. Подобна е версията от „Папируса на Хунефер“.

Първоначално *Съветът* решил да върне статуквото от времето на Озирис, като Хор вземе Южен Египет, наследство от баща му, а Сет запази Северен Египет. Но Геб (Ра) се разубедил и наложил промяна в настроението, с основателния въпрос, че лишеният от гениталии Сет не можел тепърва да създаде наследник от по-високопоставена богиня, за което досега не бил се погрижил. А обществото на боговете не бивало да изпадне в положението в бъдеще да бъде ръководено от богове с по-низше потекло; генеалогията се считала за водеща на политическо ниво.

Освен това само преки потомци на владетеля на свещената земя Египет трябвало да стават царе на останалите цивилизовани земи, защото единствено чистият ген, съхраняващ най-добрите способности и дарби на *Божествената династия* (*Светото семейство*), можел да се справи с нелеката задача да управлява света. По този начин владетелят на свещената земя Египет се явявал и господар на тогавашната цивилизация.

Воден от такива съображения, *Съветът* решил да даде на Хор целия Египет (**сн. 13**), а Сет трябвало да доживее старините си в Азия, вероятно в Анатолия – едно от бившите му владения. Ето окончателното решение по „Папируса на Хунефер“:

„Хор тържествува в присъствието на цялото общество на боговете. Дадена му е властта над света.
Тронът на бог Геб [Кронос/Ра – б. В.Й.] му е присъден, наред с титлата, установена от бог Шу [Хелиос I/Ра – б. В.Й.].
... [решението – б. В.Й.] е узаконено с укази [пазещи се – б. З.С.] в архива. То беше написано върху метална плочка, по заповед на твоя баща Пта...
Боговете небесни [духовете, обитаващи Дуат – б. В.Й.] и боговете земни [живите, обитаващи Ат – б. В.Й.] са на услугите на твоя син Хор. Те го следват в залата на указите. Той ще ги управлява.”

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 52./

Снимка 13. Възцаряването на Дионис/Хор. Детронираният негов чичо Хадес/Сет, в ипостазата му на Собек (маскиран с крокодилска глава), държащ пастирски жезъл, наблюдава как съпругата му Персефона/Нефтида и майката на Хор Изида му поставят двойната корона на Египет и на целия свят. Релеф от Двойния храм на Собек и Хор в Ком Омбо, Южен Египет. Фото Елисавета Александрова-Зангелми.

Според друга версия, съхранена в „Книга на мъртвите", *Съветът на боговете* бил предвождан от бог Тот, жрец и „Велик Учител на магическото знание", който съумял да помири Хор и Сет и да преустанови войната:

„О, Тот, ти, който подкрепи Озирис

против неприятелите му...

Пред всички богове и пред богините,

пред боговете страшни на Хелиопол [*Великата девятка* – б. В.Й.],

в нощта на битките в Джеду [град в делтата на Нил – б. В.Й.]

и поражението на духовете зли [Сет и неговите войни – б. В.Й.],

в нощта когато Джед изправи се в Летопол [град Буто? – б. В.Й.]...

в нощта на възвеличаване на Хор в правата на наследник

върху владенията на татко му Озирис в Рехти [Египет – б. В.Й.]...

в края на нощта, когато Хор сразява противниците си.

Наистина, велик е Хор!

Зарадвани са двата хоризонта на небето [Северен и Южен Египет – б. В.Й.],

изпълнено с доволство е сърцето на Озирис... О, Тот!...”

/**Книга на мъртвите на древните египтяни**. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол”, 1994, глава 20./

Версията в „Книга на мъртвите” се споделя от Плутарх, който пише: „Тифон [Хадес/Сет – б. В.Й.] обвинявал Хор, че е незаконно дете, но с помощта на Хермес [Тот – б. В.Й.] Хор бил признат за законен от боговете, а Тифон бил победен в две други битки.” /**За Изида и Озирис**…, 21/.

Великата победа на родоначалника на трако-българите Дионис/Хор (*Орела*) над Хадес/Сет (*Змията*) е символично загатната върху някои от монетите на тракийските царе, украсени с популярния иконографски образ „орел държи змия”. Ще отбележим, че в индийската митология със змия в човката е изобразяван царят на птиците „Гаруда“. По подобен сюжет е изработен сребърният орел с драконови шипове на българския кан Аспарух, който е уловил змията с крак (**сн. 14; 15**).

Майката на Хор Изида, като майка на господаря на света, започнала да носи особена корона, изобразяваща трон и получила още едно определително име – *Аусет* („Тронна”).

Снимки 14 и 15 Сребърният орел на българския кан Аспарух, върху гърдите на който е написано името му „Еспор”, четено в кръг отдясно-наляво, а от най-ниската точка на кръга – нагоре.
Електронна публикация: **https://apollon.blog.bg/izkustvo/2010/07/11/orelyt-na-asparuh.575354/**.

* * *

В края на военните действия активно се намесила майката на Хор Изида, а липсва майката на Мемфида – Нефтида, съпруга на Сет и вярна приятелка на Изида. Явно в този исторически момент Нефтида не е била между живите, а също и в приказката майката на Снежанка – добрата кралица – починала преди дъщеря ѝ да се замоми.

Освен това, в мирни условия и в присъствието на краля Сет, втората кралица, злата мащеха Лилит, не би посмяла да прогони принцеса Мемфида/Снежанка от двореца на баща ѝ. Удобен момент за това е именно войната, когато Сет и верните му хора са били изцяло ангажирани в бойните действия из цял Египет. Тогава Лилит е видяла възможност да се разправи с онази, която възпрепятства пътя ѝ, както и на нейните деца, към властта. Лилит наредила на горския пазач да убие принцесата, но той проявил милост или пък разум да не извърши това злокобно деяние и я пуснал да се скрие в свещената гора.

Разбира се, Лилит се постарала да изпълни докрай своите намерения, бързайки да превари завръщането на мъжа си Сет. Но не посмяла да убие девойката, а само я приспала дълбоко. Така, ако я открият и посочат като виновница за случилото се, тя би могла да измисли нещо в свое оправдание. Дори такава вещица като Лилит се страхувала твърде много от Сет, защото Сет в онова време бил олицетворение на най-голямото зло в света, поради което се превърнал с времето в прототип на Сатаната.

Освободилият се от тегобата на войната Хор, щом научил за изчезването на принцесата, бързо я открил, съживил и се оженил за нея, и това е щастливият край на приказката. Той

навярно би наказал заслужено злата вещица Лилит, ако тя нямаше статута на съпруга на Сет. Така че Сет и Лилит били оставени да се оттеглят в изгнание.

Както се видя от гореприведените текстове, *Съветът на боговете* отнел правомощията на Сет и избрал Хор за следващ владетел на света. Така справедливостта е възстановена: добрият бог Хор, син на Озирис, възвърнал хармонията в божественото общество. На Хор и Мемфида предстояло да родят достойни и градивни потомци, които да гарантират спазването на божествения закон и морал, проявявайки нетърпимост към насилието и лъжата в разнообразните им форми.

VI. Грижите на Хор и Мемфида за популацията на Адам и Ева в Едем. Цивилизационният поход на Хор по-света

Вече споменах за някои шумерски и египетски текстове, които съдържат данни относно целенасочената и системна цивилизаторска дейност на божествените лидери Енлил/Ел/Кронос и Енки/Еа/Япет през XII-то и XI-то хилядолетия пр.Хр., състояща се в селекция на първите зърнени култури (еднозърнест и двузърнест лимец) и първото домашно животно, сътворение на първите хора (по образ и подобие на боговете) и въдворяването им в Едем (**снимка-карта 16**).

Снимка-карта 16. Карта на Анатолия, Горна Месопотамия и Левант. В зоната на изворите на реките Тигър и Ефрат, източно от планината Таурус, са позиционирани (в зоната на Едем, оградена с оранжева линия) епипалеолитните обекти Гьобекли тепе, Невалъ Чори, Джерф ал Ахмар, Джафер Хьоюк, Чая Йоню, Халан Чами, Немрик и др., съществували в периода XII-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр. Западно от тях, по хребета на Таурус, са разположени обектите Джан Хасан, Чатал Хьоюк, Асикли Хьоюк, Кафер и др., съществували в периода XI-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр.

И други божества се включили в тази кампания. Например биопроизводството на новите същества било организирано и осъществено от съпругата на Енлил/Кронос – Нинмах/Нинти/Нинхурсаг, известна още като Нут/Суд/Рея, – както и от четиринадесет „богини на раждането“. След време, когато популацията на хората навлязла в зряла и работна възраст, тежестта на нейното обучение и възпитание легнала върху синовете на Енлил/Кронос. Този процес заел изцяло X-то и IX-то хилядолетия пр.Хр. Нинурта/Зевс-Амон/Имен предал на една част от хората (именците) технологията на земеделския отрасъл, а Нанар-Син/Посейдон посветил друга част от хората (синдите) в тайните на скотовъдния отрасъл. /вж. повече в изследването „Заселването на Тракия през VII-мо хилядолетие преди Христа“ – в настоящия сборник/.

През VIII-мо и VII-мо хилядолетия пр.Хр. благородното дело на гореспоменатите богове било продължено от Дионис/Хор (Колад) и съпругата му Лизианаса/Мемфида (Снежанка):

новата раса на хората трябвало да бъде култивирана в нормите на божествения закон, за да може да изгради своята цивилизация. Разбира се, безрезервно им помагали Аполон, Хермес/Тот, Якхос/Анубис, Атина/Анат и Хефест, както и техните потомци. Така например синовете на бога-ковач Хефест и на съпругата му Кабиро (дъщеря на Посейдоновия син Протей) – осемте Кабири – поставили основите на минния и металообработващия отрасли: рударство, металургия, ковачество. Но това се случило вече в Тракия, където хората мигрирали през VII-мо хилядолетие пр.Хр., поради влошаване на климата в Южна Анатолия.

Освен това единият от Кабирите, а именно Музей, проявил ясновидски способности. Неговите книги с прорицания за бъдещето били много ценени и търсени почти до Христово време. Друг деец на култа бил Евмолп, първородният син на Музей и Хиона (дъщеря на Борей и Орития, която пък била дъщеря на Ерехтей и внучка на богиня Атина). Евмолп се оженил за Дайра, дъщеря на Ендий/Якхос, познат в Египет под името Анубис (син на Озирис/Зевс и Нефтида/Персефона). Евмолп и Дайра родили Елевсин, основавайки на негово име град Елевзина в Атика, Елада. Когато Елевзин израснал и възмъжал, тримата учредили *Елевзинските мистерии* в чест на Деметра, Персефона и Якхос – един култ, посветен на земеделието и въобще на вегетацията на растенията. В същото време Евмолп, заедно с другия си син Исмар, царувал в Тракия.

Митологията е съхранила сведения и за Силен, син на Хермес, като придружител и възпитател на Дионис/Бакхус в детските и юношеските му години, прекарани в Тракия. По-късно на Силен било възложено да пази розовите градини на Зевс и лозята на Бакхус в Южна Тракия и Македония. /**Херодот**. История, кн. VIII, 138. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1990/.

* * *

За управлението на Хор в административен аспект не се знае почти нищо. Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.), наричайки Хор „Озирис..., син на Зевс, и името му сред елините било Дионис”, е записал сведения за края на това управление:

„17. За Озирис [т.е. Дионис/Хор – б. В.Й.] казват, че, понеже бил благодетелен и обичал славата, събрал голяма армия и възнамерявал да обиколи цялата обитавана земя и да научи човешкия род да сади лози и да сее плода на житото и ечемика, защото предполагал, че ако прекрати дивашкия живот на хората и ги накара да преминат към цивилизован живот, ще получи безсмъртна слава заради големината на това благодеяние. Така и станало, защото не само тези, които по онова време получили този дар, ами и всички останали след тях поради радостта от откритите нови храни са почитали хората, които са ги въвели, като най-светли богове.

Твърдят, че след като Озирис [т.е. Хор – б. В.Й.] уредил нещата в Египет и предал цялата власт на жена си [т.е. на майка си – б. В.Й.] Изида, като сложил до нея за съветник Хермес, който се отличавал по разсъдливостта си от другите му приятели,

и поставил като военачалник на цялата си страна Херакъл [зад това име се крие самият Хор; значи той запазил военното ръководство за самия себе си – б. В.Й.], който бил от подходящо потекло и притежавал чудна храброст и телесна сила, а за управители назначил Бузирис [негов внук от дъщеря му Лизианаса II – б. В.Й.] в земите, които са откъм Финикия и в районите откъм морето [Леванта и Долен Египет – б. В.Й.], а в тези, които са към Етиопия и Либия сложил Антей [внукът му Бел от дъщеря му Либия – б. В.Й.], сам той напуснал Египет с войската си и тръгнал на поход, вземайки със себе си и брат си, когото елините наричат Аполон [Аполон е полубрат на Хор – б. В.Й.]...

18. Разказват, че заедно с Озирис [Хор – б. В.Й.] тръгнали на поход двамата му синове Анубис [полубрат на Хор – б. В.Й.] и Македон [явно друго превъплъщение на Хор], които се отличавали с храбростта си. И двамата използвали отличителните оръжия на определени животни, които приличали на тях заради храбростта си – Анубис бил наметнат с кучешка кожа, а Македон – с предната част от кожата на вълк [*вълкът Бури*, *барсът*, *пантерата*, *пумата* и др., били зооморфни образи на Хор; в кн. IV, IV-4, Диодор пише: „По време на война Дионис обличал за битка войнски доспехи и кожа на пантера.” – б. В.Й.]...

Озирис взел на похода и Пан [син на Хермес/Тот – б. В.Й.]... Последвали го и хора, опитни в земеделието, като Марон по отношение на саденето на лози и Триптолем за сеенето и цялата работа около житото... Докато бил в Етиопия, казват при него бил доведен народът на сатирите, за които се твърди, че имат коса на бедрата. Озирис обичал да се смее и се радвал на музиката и танците; поради това и повел множество музиканти, сред които имало девет девойки, които можели да пеят и били обучени и в други изкуства и които елините наричат Музи [дъщери на Зевс и Мнемозина – б. В.Й.]; казват, че техен водач бил Аполон, поради което го и наричат Музагет – Водач на музите. Що се отнася до сатирите, те били взети във войската, тъй като били склонни към танци, музика и всякакво забавление и развлечение, а Озирис не бил войнствен и не се подлагал на битки и опасности, тъй като всички народи го приемали като бог поради неговите благодеяния. В Етиопия той научил хората на земеделие, основал достойни за споменаване градове и оставил хора, които да се грижат за страната и да събират данъци...

Когато Озирис пристигнал при границите на Етиопия, той обхванал реката от двете страни с насипи, за да може като придойде да не заблатява страната без никаква полза, ами чрез построени порти течението да се пуска леко, според колкото има нужда [чрез саваци, по напоителни канали – б. В.Й.]. След това той преминал през Арабия покрай Червеното море чак до Индия и до края на обитаваната земя. Основал и не малко градове в Индия...

20. Той се занимавал и с лов на слонове и оставил навсякъде стели от своя поход. Обиколил и останалите народи в Азия и преминал през Хелеспонта в Европа. В Тракия убил Ликург [най-малкия син на Борей и Оретия – б. В.Й.], царя на варварите, който се противопоставял на делата му, и оставил стария вече Марон да наблюдава

как се сади [лозе – б. В.Й.] в тази страна и го накарал да основе град на свое име, който се нарича Маронея. Оставил сина си Македон за цар на областта, наречена на негово име Македония, а на Триптолем поверил земеделието в Атика... Като се върнал в Египет, донесъл със себе си най-хубавите дарове отвсякъде и поради големината на благодеянията си с общо съгласие получил безсмъртие и почит, равна на божествената. След това от хората преминал към боговете и получил от Изида и Хермес жертви и други най-велики почести. Те въвели и мистерии и установили много тайни ритуали, увеличавайки така силата на бога."

/**Диодор Сицилийский.** Историческая библиотека, I, 17-20. Перевод, статья, комментарии и указатель Олег П. Цибенко. – На сайте „Античная литература": **https://ancientrome.ru/antlitr/ diodoros/index.htm**/.

Относно великия поход на бога, Диодор несъмнено е ползвал древни извори. Няколко века преди него драматургът Еврипид (485-406 г. пр.Хр.), който е имал достъп до още по-стари текстове, също споменава за благотворната дейност на Дионис в Азия – в няколко стиха на пролога към трагедията „Вакханките" /стих 14-19. – В изданието: **Еврипид.** Вакханките. – В: Антични трагедии. Превод в стихове Александър Ничев. С., Изд. „Народна култура", 1977, с. 325-377/.

Като коментар на горния обширен цитат от Диодор, ще кажа, че Дионис/Хор научил „човешкия род да сади лози и да сее плода на житото и ечемика", не за „безсмъртна слава", а защото като бог-пастир се чувствал длъжен да се грижи за своето стадо. Хората, които получили от бога даром възможността да се изхранват пълноценно с култивирани растения, селекционирани от боговете така, че да съдържат в себе си необходимите хранителни вещества, витамини и минерали, започнали ритуално да дават в храмовете приноси от своето земеделско и скотовъдно производство. Това били поетапно първите кълнове, първите зърна, първите ябълки, грозде и прочие плодове, както и първородните чеда на домашните животни.

Дарена от боговете, реколтата им принадлежи по право, а освен това като божествено творение е свещена. Чрез дребни приноси тя се десакрализирала и освобождавала за употреба като храна. /**История на религиите**…, т. II, с. 57, 58/.

Латинските названия на някои култури и термини, свързани с храни и хранене, са запечатали приноса на бог Хор в тази област: *oryza* – „ориз", *hordeum* – „ечемик", *horreum* – „житница"/„хамбар", *hortulus* – „градинка", *hortus* – „градина"/прен. „зеленчук", *hortensis/hortulanus* – „градински"/„градинар", *hortensia* – „зеленчук", *panicum* – „диво просо", *panis* или *pane* – „хляб", *panificium* – „правене на хляб", *panarium* – „кошница за хляб". Елински термини: *χορταρι* (хортари) – „трева"/„зеленина"/„сено", *χορταρικο* (хортарико) – „зеленчуци"/„зарзават", *χορτασμα* (хортасма) – „пресищане", *χορταστικος* (хортастикос) – който засища/обилен, *χορτατος* (хортатос) – „сит".

Цивилизационният поход на Хор, след 300-годишното му царуване в Египет, обяснява неговото странно оттегляне от престола когато бил на върха на славата си и в добро здраве. Този поход обяснява и приемането на короната, още докато Хор е жив, от полубрата му Хермес/Тот в Египет и от полубрата му Анубис/Зиусутра в Етиопия и Месопотамия. Впрочем жреческо-научно-книжовният уклон на управлението на Тот бил в резултат именно на тази ситуация, че Хор е споделил властта с него, запазвайки обаче за себе си решенията по военните въпроси и свързаните със световната политика.

Свитата сатири, които придружавали Дионис в похода, са споменати поименно в съчинението „Деянията на Дионис“ на Нон Панополитански (IV – нач. на V в.): това са Астрей, Ламис, Леней, Ленобий, Лик, Марон, Напей, Орест, Ойстър, Пемений, Петрей, Пилай, Проном, Скиртос, Терей, Тереспонд, Тиас, Флегрей, Хемон, Хюбсикер. /X, 400, 401, 427; XI, 121; XII, 98, 191; XIV, 100-114; XVIII, 315-318; XIX, 200; XXX, 135; XXXVI, 291. – В изданието: **Нонн Панополитанский.** Деяния Диониса. Перевод Юрия А. Голубца. Вступительная статья А. В. Захаровой. СПб: „Алетейя”, 1997/.

Половината от тях са синове на Борей, Хермес и Силен – обитатели на Тракия, – освен това имената им са тракийски, следователно сатирите са тръгнали от Тракия, а не от Етиопия, както пише Диодор (вж. по-горе).

Богът достигнал „чак до Индия и до края на обитаваната земя. Основал и не малко градове в Индия...” Сетне „обиколил и останалите народи в Азия...” Големият тогавашен отзвук на тези събития ги е запечатал в местната индийска традиция.

Луций Флавий Ариан (89-175 г.) е събрал легендите за дейността на бог Дионис в Индия:

„1. (4) Нисейците не са индийско племе, но произхождат от онези, които са пристигнали в индийската земя заедно с Дионис; може би това са потомците на онези елини, които се оказали неспособни за война и не са могли да участват в сраженията, водени от Дионис срещу индийците; (5) а може би Дионис е заселил тук местни жители по тяхната добра воля, заедно с тези елини, и нарекъл тази страна нисейска в памет на планината Ниса, а самия град назовал Ниса.“ /**Арриан [Луций Арриан].** Описание Индии [Indike]. Дополнение к „Поход Александра Великого“ [Anabasis Aleksandru]. Перевод Сергей Петрович Кондратьев. – Във: „Вестник древней истории“, № 2, 1940, с. 230-263/.

„5. (8) Има много предания, че още преди Александър [Македонски – б. В.Й.] на поход в Индия е ходил Дионис и е покорил индийците. За Херакъл такива легенди няма толкова много. (9) Добро свидетелство за похода на Дионис се явява град Ниса, планината Мерос („Бедрото“) и това, че на тази планина расте бръшлян, и че самите индийци влизат в бой под звуците на тимпани и кимвали, и че облеклото им е пъстро, също както на вакханките на Дионис. (10)… Македонците назовали Парапамис [Хиндукуш – б. В.Й.] Кавказ, въпреки че той няма никакво отношение към истинския

Кавказ. (11) Откривайки в Парапамиските планини някаква пещера, те заявили, че това е пещерата на титана Прометей, в която той бил прикован за похищението на огъня. (12) Освен това, виждайки че сибите – едно от индийските племена – се обличат в кожи на животни, те започнали да говорят, че тези сиби са се съхранили като потомци от войската на Херакъл; та нали сибите още носят тояга и дамгосват биковете със знак тояга; и това, по мнението на македонците, те правят в памет на кривака на Херакъл. (13) Ако всичко това се струва правдоподобно на някого, то тук става дума за някакъв друг Херакъл – не за тиванския, а или за тирския, или за египетския…“ /**пак там**/.

В края на цитата Луций Ариан уточнява, във връзка с историческия контекст, че не става дума за Херакъл (Алкей), роден в град Тива, Беотия, от Амфитрион и Алкмена, а или за Херакъл, почитан в град Тир, Финикия, или за египетския Херу, т.е. за бог Хор.

Според Херодот е имало двама Херакловци: древният е египетският бог Хор, а по-късният – смъртният Алкей. Диодор наброява трима Херакловци, а Цицерон – шест. Очевидно описаният по-горе герой е най-древният Херакъл – бог Дионис/Хор.

„7. (2) По думите на Мегастен [~350~290 г. пр.Хр. – б. В.Й.], в древността индийците били неуседнали, подобно на скитите, незанимаващи се със земеделие, които на каруци пребивават временно ту в една, ту в друга част на Скития, не строят градове и не почитат боговете в храмове; (3) така и индийците нямали нито градове, нито храмове, съоръжени за поклонение на боговете; те се обличали в кожите на дивите животни, които им се удавало да убият, хранели се с меката кора на дърветата; на езика на индийците тези дървета се наричат „тала“ [вид палма – б. В.Й.], и плодовете им растат като на финиковите палми – по върховете, на грудки. (4) Те се хранели със суровото месо на дивите животни, които им се удавало да уловят, докато в земята на ивдийците не дошъл Дионис. (5) Когато Дионис пристигнал тук и победил индийците, той им построил градове и за тези градове издал закони; той дал на индийците, както и на елините, вино, и ги научил да засяват земята, давайки им семена, (6) или затова, че тук не е дошъл Триптолем, когато той бил изпратен от Деметра да засее земята, или затова, че преди Триптолем този Дионис, който и да е бил той, е пристигнал в земята на индийците и им дал семената на културните растения; (7) Дионис пръв впрегнал биковете в плуг, превърнал болшинството индийци от неуседнали в земеделци и ги въоръжил с военно оръжие. (8) Дионис ги научил да се кланят на боговете, както на другите, така и особено на него, играейки на тимпани и кимвали, и ги научил на танца на сатирите, наричан от гърците кордак. (9) Той ги научил да носят дълги коси в чест на боговете и да ги украсяват с превръзки, и да се обмазват с благовонни масла. Затова даже в битката срещу Александър индийците маршировали под звуците на кимвали и тимпани.“ /**пак там**/.

„8. (1) Излизайки от Индия, след като там устроил всичко, Дионис поставил за цар на тази страна един от своите другари – Спатемба [Ману? – б. В.Й.], – посветен във вакхическите тайни повече от другите. Когато Спатемба умрял, царската власт преминала към неговия син Будия. (2) Бащата царувал над индийците петдесет и две години, а синът – двадесет години; след това царската власт наследил неговият син Крадева. (3) И след това, дълго време, по реда на наследяване, царската власт премминавала от баща на син. Когато прякото наследяване се прекратявало, за цар на индийците бил избиран най-добрия по нравствени качества и знатност. (4) Херакъл, който, по преданията, е пристигнал в страната на индийците, самите индийци наричат „роденият от земята“. (5) Този Херакъл го почитат особено сурасените, индийско племе, в земята на което има два големи града – Метора и Клейсобора; през тяхната област протича съдоходната река Йобарес. (6) По думите на Мегастен, самите индийци разказват, че оръжието и облеклото на този Херакъл били същите като на тиванския; той имал в Индия огромно количество синове, бидейки женен за много жени; дъщеря му се родила само една. (7) Името на тази дъщеря било Пандея; страната, където се родила и властта над която ѝ връчил Херакъл, се нарича Пандея – по името на девойката. Тя получила от баща си 50 слона, 4 000 конника и 130 000 пехотинци. (8) Ето какво още разказват за Херакъл другите индийци: когато той обходил цялата земя и всички морета, и унищожил всички отровни и вредни зверове, каквито имало, той намерил в морето женско украшение (бисер). (9) … „Морска маргарита“, както го наричат индийците на своя език.“ /**пак там**/.

Предполагам, че основателят на династията Спатемба се е обявил за син на бога, приемайки ипостазата на почитания в Индия свещен слон Ганеша.

Според индийските легенди в град Метора се е подвизавал *Кришна* (Krsna). За Пандея (Пан-дея) са писали **Диодор**, II, 38; **Полиен**, I, 3, 4; **Плиний**, VII, 22. Индийските предания разказват за могъща династия *Пандава* (Pandava), която свързват с *Кришна*. Имената Пан-дея/Пан-дава се разчитат: „Богиня Пан“ или „Богинята на Пан“.

„9. … (9) От Дионис до Сандракота индийците наброяват 153-ма царе, за 6 042 години; в течение на това време те били свободни три пъти … [пропуск в текста – б. В.Й.], вторично – 300 години, трети път – 120 години; (10) Дионис бил по-древен от Херакъл [т.е. от Алкей, синът на Амфитрион и Алкмена, който живял през XIV век пр.Хр. – б. В.Й.] с петнадесет поколения, както говорят индийците; никой друг не бил нападал Индия…“ /**пак там**/.

* * *

Азиатските владетелски династии, също произхождащи от бог Дионис/Хор, са поддържали във времето неговата култова доктрина и храмово строителство. В Средна и

Южна Азия и по островите на Индийския океан има много храмове, посветени на този богродоначалник, трансформирани при настъпването на будизма. Тук ще споменем само един от тях – Боробудур, на остров Ява, Индонезия.

Боробудур, смятан за най-големия будистки храм, е построен едва през втората половина на VIII в. от династията Сайлендра, но неговото име и архитектурен план са взети от древни разрушени храмове. Представлява каменна пирамида със страна 118 м., съставена от девет тераси – долните шест квадратни, а горните три кръгли. Върхът завършва с голяма камбановидна ступа – „Светинята на лотоса", увенчана с фалически стълб. Тя е заобиколена от три кръга малки ажурни ступи – общо 72, подредени по периферията на трите горни кръгли тераси (**сн. 17, 18**). В ступите има статуи на Буда в седнало положение. /**https://www.argumenti.org/stories.php?story=0807256622553**/.

Снимка 17. Боробудур сред яванската джунгла. Панорамна снимка.

Снимка 18. Боробудур: трите най-горни тераси с камбановидни ажурни ступи; на втори план, централно, главната ступа „Светинята на лотоса“.

В хоризонтален план (гледан отгоре) Боробудур има вид на мащабна *мандала*, а във вертикален план (гледан отстрани) се разкрива като модел на будистката вселена *Махаяна*. Нейните три сфери на пребиваване (нива) са представени архитектурно всяка с по три етажа на съоръжението. Най-долу чрез три квадратни тераси е *Каматхату* – свят (или дом) на чувственост и страсти; по-горе чрез още три квадратни тераси е *Рупадхату* – свят на форми (материя); най-горе е *Арупадхату* – свят на безформие (духовни еманации). Проличава връзката с по-древната традиция на хиндуизма, а именно с идеята за *Тримурти*, съответно разрушителя Шива, пазителя Вишну, създателя Брахма. Може да се направи аналогия още и с ада, земния и небесния светове.

Кръговете, вписани в квадрати, какъвто е планът на това съоръжение, отразяват идеята за душата (символизирана от кръг, сфера), затворена в триизмерно биологично тяло или жива материя (символизирани от квадрат, правоъгълник). Такива са плановете на действащите храмове в миналото и днес – православни, католически, синагоги и пр., куполите на които са вписани в триизмерни пространствени конструкции. Куполите, били те полусфери или конуси, изглежда способстват душите човешки да се свързват енергийно със своя творец.

Българският кръстокуполен вариант е по-специфичен с това, че в квадратния архитектурен план на храма е вписан кръст, който изпълва целия вътрешен въздушен обем – от пода до тавана, на който кръстът е оформен арковидно. В центъра на кръста е поставен

неголям купол, завършващ целия ансамбъл. Преди и по Христово време Тракия е била осеяна с *кръстокуполни храмове*. При управлението на Константин Велики тези езически храмове били преустроени в християнски.

В началото на X в., при управлението на цар Симеон Велики, в столицата на България гр. Преслав („Пръв по слава“, т.е. седалище на канас/кънъз) е издигната *Златната църква*, която запазила езическата архитектурна традиция в условията на християнството. Днес са съхранени само две кръстокуполни църкви: в Земенския манастир „Св. Йоан Богослов”, строена през XI в. (**сн. 19**); и в археологическия резерват Царевград Търнов – „Св. Петър и Павел” (XIII в.).

Снимка 19. Кръстокуполната църква „Св. Йоан Богослов” в Земенския манастир (XI в.). Фото автора, 2010.

Плановете на пирамидите в Египет, както и на херооните, покрити с могили в Тракия (**сн. 20, 21**), са съставени на обратен принцип – квадрати, вписани в кръгове (кубове, поместени в конуси). Т.е. материята, мъртвото тяло, е погребвано в триизмерна гробница или хероон с квадратна основа, чийто таван неизменно е купол или полуцилиндричен свод. Класически пример е гробницата-мавзолей на масагетския владетел Дромихет (IV-III век пр.Хр.) под Гинина могила, край Свещари, община Исперих, област Разград.

Снимка 20. Могила край гр. Копривщица, област София. Фото автора, 2009 г.

Снимка 21. Могила край гр. Клисура, община Карлово, област Пловдив. Фото автора, 2013 г.

Помещението с кубична или паралелепипедна форма представлява сърцевината на конусовидната могила с кръгла основа. Куполният таван помагал на душата на починалия да премине през фунията на коничния връх-утроба към небесната сфера и *Дуат* – света на душите.

Не е в разрез с канона на *Слънчевия култ* погребалните камери в могилните гробници да копират контура на могилата и да имат обемната форма на цилиндър с купол отгоре, тип „кошер", "камбана" (толос): такива са Голяма арсеналка с гробница-хероон в нея при с. Шейново, Казанлъшко, използвана за свещенодействия от VI в. пр.Хр. до IV в. сл.Хр.; Четиньова могила с хероон в нея от V в. пр.Хр. над с. Старосел, Хисарско; Казанлъшката гробница от IV в. пр.Хр.; непроучените две могили с толоси в тях на връх Барчината над с. Гела, Смолянско.

При пирамидите идеята на плана е по-сложна. В тяхната вътрешност също има квадратна или правоъгълна зала, в която да се помести саркофагът с мумията, но конусът на могилата е преминал в пирамида. Този сакрално-пространствен проблем е бил решен като пропорциите на пирамидата се съобразявали така, че тя да се впише в сакралната сфера, яйце, което впрочем важало с пълна сила и за коничните могили. Така бил получен основополагащият ъгъл от 52 градуса при основата, спазен само при трите древни пирамиди от епохата на боговете.

* * *

И така, връщам се към приведения цитат от Диодор. От него може да се узнае какво е било разпределението на държавите между полубратята и първите потомци на Хор. Майка му Изида и полубратът му Тот поели управлението на Горен Египет с Етиопия. Бузирис, негов внук от дъщеря му Лизианаса II, бил оставен да царува в Долен Египет и Леванта.

Антей или Бел, негов внук от дъщеря му Либия, получил страната Либия, която сетне предал на сина си Данай; после дейният Бел завзел Месопотамия, установил се на р. Ефрат, където основал гр. Вавилон, там „назначил жреци, подобни на тези в Египет, освободени от данъци и от всякаква работа в полза на държавата, които вавилоняните наричат халдеи и които извършвали наблюдения на звездите, подражавайки на египетските жреци, учени и астролози". /**Диодор Сицилийски.** Историческа библиотека, I, 28/.

Приятеля си Марон (Харопс) Дионис/Хор поставил на мястото на жестокия Ликург в Тракия. Град Маронея, прочут с лозята и вината си, станал столица на племето кикони. На сина си (според Диодор) Македон Хор предложил страната, която била наречена на неговото име Македония. Всъщност под това Хорово име са властвали първи над тази страна неофициалните му синове Пиерей и Аматий. От техните лични имена са възникнали древните топоними Пиерия и Аматия. Македон намятал главата и кожата на вълка Бури (тотем на Хор), изобразяван сетне на щитовете на македонските хоплити (**сн. 22**).

Снимка 22. Оловно-калаен модел на македонски тежковъоръжен пехотинец (хоплит). Още от времето на отеца си Македон македонските войни са имали за свой боен тотем непобедимия вълк Бури, една от ипостазите на бог Дионис/Хор/Хурса. Фото автора, 2011 г.

Приятеля си Триптолем Хор оставил в Атика (гр. Елевзина). Накрая ще спомена неотбелязания в този източник полубрат на Хор Аргос I (син на Зевс и Ниоба), който получил източната част на Пелопонес, наречена по негово име Арголида. Пеласг, също син на Зевс и Ниоба, и полубрат на Хор, владеел тогава гр. Атина, а многобройните му потомци царували в полисите на цяла Елада, включително областта Тесалия (наречена на сина му Тесал) и още по на север – планината Пеласгица (Беласица).

Припомням, че синовете на Хоровата дъщеря Лизианаса II (Аби Байгул) и възрастния Посейдон са били двама: Иджик, който основал империята Хон („Синовете на Слънцето”) и властвал над цяла Азия, и Лаиш, който се върнал при дядо си Хор и получил във владение Долен Египет и Леванта под името Бузирис. Предполагам, че именно пристигането на Лаиш/Бузирис от Азия и разказите му за тамшните диви, изостанали и гладни народи, са послужили като повод за Хор да организира благородната си мисия, включително научаването им на земеделие – отглеждане на основните хранителни култури жито, ечемик и изобретените от Хор ориз, просо и лоза.

Според митологията Бузирис бил убит от Херакъл /**Н. А. Кун**. Старогръцки легенди и митове. Прев. Н. Мънков. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1967, с. 152/, версия твърде наивно нагласена, за да е истина, както отбелязват някои антични автори (напр. Херодот). По-скоро такова убийство било извършено или поръчано от Бел и сина му Египт, защото именно последният се възцарил в Египет. Така потомците на Ливия, родени в нейната страна Либия, овладели стария свят, недопускайки в него потомците на Лизианаса II, родени в Азия.

Пак от митологията разбираме, че Триптолем е минал и през Скития, където дал семена на скитския цар Линх и го научил на земеделие. Следователно експедицията на Хор, на връщане към Европа е прекосила Скития.

Става ясно, че Триптолем е царувал в гр. Елевзина, област Атика /**Н. Кун**. Старогръцки легенди и митове…, с. 64/. Всъщност това бил родният му град, властта над който наследил от баща си Келей и майка си Метанера, дъщеря на Амфиктион. Доброто дело на Триптолем е упоменато в надписа върху мраморната стела от остров Парос:

„12. ... Деметра, пристигайки в Атина, дала [първата] реколта и било извършено първото преораване по указанията на Триптолем, сина на Келей и Нера...

13. ... Триптолем събрал посятата от него реколта в Рария, наречена Елевсина, ... когато в Атина бил цар Ерехтей [син на Пандион I, който бил син на Ерехтон, който пък бил син на Атина и Хефест – б. В.Й.].”

/**https://ald-bg.narod.ru/biblioteka/anticni/Marmor_Parium/IzgCast.htm/**.

По време на пионерските опити за организиране на земеделския отрасъл боговете разбрали, че няма да се мине само с технологията за зърнопроизводство – засяване, поливане, жътва, отделяне на част от семето и подготовката му за следващия цикъл. Всяка

култура изисквала своя територия с оглед да се избегне кръстосване и изгубване на свойствените ѝ ценни качества, плод на трудна и внимателна селекция. Освен това трябвало да се обособят участъците на различните земеделци.

За оформяне на земеделските парцели послужил опитът от планирането на храмовите комплекси и селищата на расата. Макар и касаещ родитбата при растения, това бил сътворителен процес, и като свещен акт той изисквал спазване на култовите норми. Нивите трябвало да имат определена форма, размер и ориентация спрямо посоките на света, за да изпитват благотворно въздействие от слънцето и звездите.

Податки по коментирания въпрос има в трактат на Цицерон за гадаенето, възпроизвеждащ текст от *етруски libri* (свещени книги). Става дума за среща на един орач от Тарквиния с излязъл от земята *дребен на ръст дух с детско лице, но с посивели коси и голяма мъдрост*. Цяла Етрурия се стекла на мястото. От *малкия дух Таг*, *внук на Юпитер*, хората научили основните правила на етруската дисциплина. Спътницата на *Таг*, пророчицата *Вегоя* или *Бегоя*, разкрила на хората изкуството да се тълкува мълнията (ars fulguratoria), но им дала *ценни познания за землемерството* – правилното разделение и ориентиране на земите, строителните терени и градоустройството, наподобяващо шахматна дъска.

Етруските разполагали с *Libri Vegoici* („книги на Вегоя”), които Цицероновият съвременник Тарквиний Присций превел на латински (I в. пр.Хр.), но от които са оцелели едва няколко откъса. /**История на религиите**…, т. II, с. 416-418/.

Историята на тези книги е следната. В VI в. пр.Хр. *сибилата* Амалтея, пребиваваща в град Куме (пришълка от Еритрея; според други от Вавилон) пристигнала в Рим и донесла на цар Тарквиний II Горди (534-509 г. пр.Хр.) девет древни свитъка (папируса) с ценно знание за *Слънчевия култ*. Отначало царят показал недоверие към *сибилата* и тя гневно запокитила шест от свитъците в огнището. Тогава Тарквиний се осмелил да поиска останалите три свитъка и ги получил, като веднага наредил да ги преведат на етруски език. Тези именно три свитъка станали впоследствие прочутите *сибилински книги – Либри Вегоичи*, – свещените книги на град Рим. /**Тит Ливий.** Историята на Рим от основаването на града. Кн. I. Превод от латински Владимир Атанасов. С., Изд. „Изток-Запад“, 2004, с. 33/.

На протобългарски и старобългарски език името *Таг* означава „кон” или „конник”. То е включено като морфема в сложносъставните царски имена *Спар**так*** и *Омур**таг*** (*Мор**та**гон*). Очевидно добрият мъдър дух е Дионис/Хор, *Тракийският конник* – родоначалникът на тракийските, египетските, финикийските, етруските, латинските, българските (хунските), и прочие царе. Знаем, че Дионис е син на Зевс/Юпитер. Нимфата **Бег**оя не ще да е друга освен Аби **Байг**ул (Лизианаса II), една от дъщерите на Дионис – продължителка на неговото дело да помага на хората чрез плодовете на земеделието.

Тъй като *таг* и *кон* са синоними, нека проверим и етимологията на думата *кон*, нейната употреба от различни народи, в разни епохи. Храмовият комплекс в Карнак, Южен Египет се състои от три храма: на Зевс-Амон, на Мут (Изида) и на сина им *Хонсу* (Хор). По същото време в Азия господствала империята *Хон* на народа *хон* („Синовете на слънцето”) или *хонор*

(„Синовете на слънцето Хор"). В Америка инките и маите се радвали на даровете на добрия бог *Контики Веракоча*.

Не спирам дотук, а стигам до VII-VI в. пр.Хр., когато възникнал град Рим. Римските царе и жреци, ползвайки старите книги, изградили държавна религия на основата на *Слънчевия култ*. Най-почитани били Юпитер, Юнона, Веста и *Конс* – бог на войните-конници, юрисдикцията и земеделието. В негова чест уреждали през месец август празника *Consualia*. Очевидно *Конс* е идентичен с гореспоменатия *Таг*, който научил хората на земеделие и землемерство.

В тази връзка ще спомена архаичната българска дума *синор* (Син-Ор, т.е. „Синът Хор"), с която обозначавали границите на нивите. Думата *закон* явно идва от името *Хонс/Конс* и значи „за Кон[с]", първия съдия.

В съвременните езици също могат да се видят интересни паралели. Например английската дума *horse* (*Хорс*, т.е. *Хорос*) е аналог на българската *кон*. Ако *кон = horse*, в светлината на древната общност на индоевропейското езиково семейство, ще излезе, че *конят*, респективно *Тракийският* или *Хонският конник*, е бил превъплъщение, образ, символ на бог Дионис/Хор. Английската дума *horn*, означаваща „рог" – в анаграма Гор/Хор, е свързана пък с козловата ипостаза на бога, напр. в *Capricorn* („козирог").

Френската аналогия на *кон* е *cheval*. Морфологията на последната дума се изяснява от сродните *cavalier* („конник", „рицар") и *cavalerie* („конница"). Любопитното е, че основата *кавал* съдържа думите *кав = вак* (*Вакх*) и *Ал* („бог"), които дават израза „Бог Вакх [Бакх]" или „Бог Кав/Каб [Кабазий/Сабазий]".

Във връзка с обитаващия орните ниви земен дух *Таг/Конс* отбелязвам интересния паралел с българския обичай за дъжд „Герман" или „Калоян". Той се състои в направа на глинена кукла на мъж с голям фалос, която се погребва ритуално в земята /**Анани Стойнев.** Българска митология. Енциклопедичен речник. С., Изд. „Захарий Стоянов", 1994, с. 84, 85; **Стоян Райчевски.** Календар и обредност в Странджа и Източна Тракия. С., Изд. „Захарий Стоянов", 2016, с. 233, 234/.

Очевидно *Тракийският конник* (Дионис/Хор или Божич/Дажбог) е поредният в божествената йерархия бог-отец, който е поел ролята да опложда поредната богиня-майка – съпругата му Лизианаса I/Мемфида, наследила от майка си Персефона/Нефтида земното и подземното царство, т.е. земно-утробно-сътворителната функция. Хор и Мемфида олицетворявали в своята епоха ежегодното подновяване на жизнения цикъл на растенията, животните и хората в обществения и в аграрния аспекти на *Слънчевия култ*. Името *Герман* (Хер-Ман, т.е. „Герой-човек") най-вероятно е било едно от названията на трако-българския конник или херос.

Сега ще продължа със следващия текст на Диодор Сицилийски относно завършването на маршрута на великия поход:

„ … Аз съм цар Озирис [т.е. Хор – б. В.Й.], който предприех поход по цялата земя, чак до необитаваните земи в Индия и до земите на север [Сибир? – б. В.Й.], чак до изворите на река Истър [т.е. до Алпите, откъдето извира р. Дунав – б. В.Й.] и пак до другите части от света до самия Океан [Атлантическия бряг на Европа – б. В.Й.].”

/**Диодор Сицилийски.** Историческа библиотека, I, 27/.

Хилядолетия по-късно хората, които получили от благородния бог Хор хранителните растения, му се отблагодарявали чрез принасяне на първите класове и също на зърно след жътва. Податка за това има в договора от 1249 г. наложен на пруските племена от Тевтонския орден. Едно от изискванията към прусите било: „Да не принасят вече жертви на идола, наречен Курке, който имат обичай да издигат всяка година след събиране на реколтата и почитат като бог...” /**История на религиите**…, т. II, с. 292, 293/. Става дума за самостоятелен тотемен стълб на Хор, различен от този на триглавия Перун (Троян), който в гр. Киев бил именуван Хорс (Хорос), а при прусите – Курке.

ПОТОМЦИТЕ НА ПОСЕЙДОН, ЗЕВС И ХАДЕС В ТРАКИЯ *

През V век пр.Хр. Херодот в своята многопластова „История“ разказва наученото от него за народите в древния свят: египтяни, етиопци, юдеи, вавилонци, перси, мидийци, финикийци, троянци, фриги, хети, скити, траки, македони, елини и др.

Той отделя специално внимание на сакралната традиция, грижливо пазена и изпълнявана хилядолетия наред от посочените народи. За траките пише следното:

„ ... От боговете [траките – б. В.Й.] почитат единствено Арес, Дионис и Артемида, но царете им, отделно от останалите граждани, почитат най-вече Хермес, единствено в него се кълнат и твърдят, че самите те са негови потомци.”

/**Херодот**. История, кн. V, 3, 7, 8. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., ДИ „Наука и изкуство“, 1990./

Херодот вероятно е получил исторически данни за траките в един от полисите на брега на Бяло море, от потомци на тракийски царски род, извеждащи родословието си от бог Хермес. Синовете на Хермес, които обитавали Беломорска Тракия, Тесалия и Македония (защото той имал и други деца), са Абдер, Миртил, Силен и Еврит. Знаят се и синовете на Силен: Астрей, Леней, Марон и Фол.

Свитата сатири, които придружавали Дионис по време на неговия поход в Етиопия, Индия и Скития, за който споменават Диодор и Ариан /**Диодор Сицилийски.** Историческа библиотека, I, 17-20; **Арриан [Луций Арриан].** Описание Индии [Indike]. Дополнение к „Поход Александра Великого“ [Anabasis Aleksandru]. Перевод Сергей Петрович Кондратьев. – Във: „Вестник древней истории“, № 2, 1940, с. 230-263/, са изброени поименно в съчинението „Деянията на Дионис“ на Нон Панополитански (IV – нач. на V в.). Това са Астрей, Ламис, Леней, Ленобий, Лик, Марон, Напей, Орест, Ойстър, Пемений, Петрей, Пилай, Проном, Скиртос, Терей, Тереспонд, Тиас, Флегрей, Хемон, Хюбсикер. Половината от тях са синове на Борей, Хермес и Силен (Астрей, Леней, Марон) – обитатели на Тракия. /X, 400, 401, 427; XI, 121; XII, 98,191; XIV, 100-114; XVIII, 315-318; XIX, 200; XXX, 135; XXXVI, 291. – В изданието: **Нонн Панополитанский.** Деяния Диониса. Перевод Юрия А. Голубца. Вступительная статья А. В. Захаровой. СПб: „Алетейя”, 1997/.

Навярно източникът на Херодот за произхода на тракийските царе е жрец или цар на някой от полисите Абдера, Маронея или Енос, основани от Хермесови потомци. Оттук и Херодотовото твърдение относно тракийските царе, че носят кръвта на бог Хермес.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 3, 2019, с. 9-32.

1. Божествените предци

По моите генеалогични проучвания тракийската жреческо-царска каста произлиза кръвно от няколко синове на Зевс (родени от различни богини): Аполон, Хефест, Хермес, Якхос, Дионис. Освен божествената кръв на техните майки Латона, Хера, Мая, Персефона, Йо, в жилите на тракийската аристокрация течала и кръвта на Зевсовите дъщери, богините на съдбата – трите мойри Клото, Лахезис и Атропа, – както и на Посейдон и Хадес, братя на Зевс. Така че, поради кръстосаните бракове между братя, сестри и братовчеди, почти целият клан на Зевс – царят на боговете, – могат да се смятат за праотци на тракийските царе.

Обаче, важно е да се знае кой ръководел парада: кой е бил най-почитаният в мистериите на култа, както от аристокрацията, така и от простолюдието!

Това, разбира се, бил най-малкият Зевсов син Дионис/Бакхус (**сн. 1**), който наследил властта над света, по волята на самия божествен отец Зевс. Полубратята (по баща) на Дионис – Аполон, Хефест, Хермес и Якхос – никога не са му оспорили това право, дори са му помогнали да отстрани силните претенденти за престола Хадес и Арес.

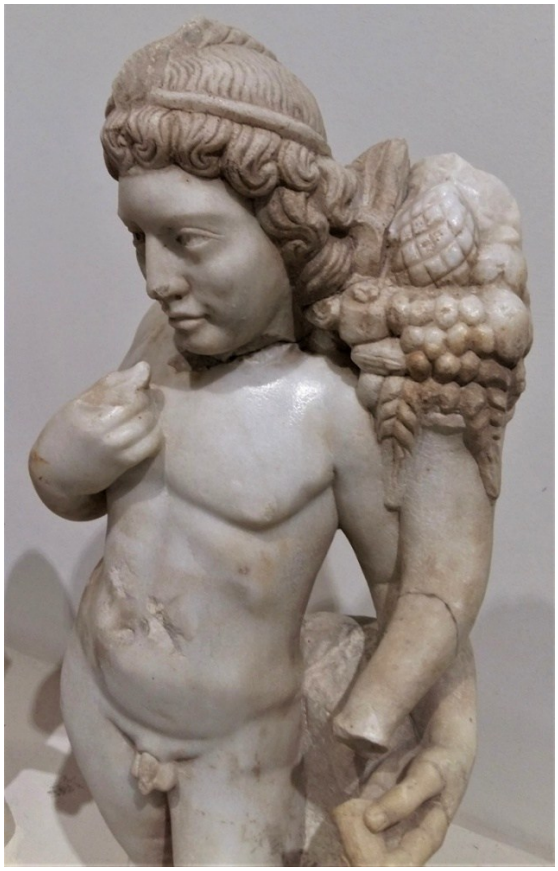

Снимка 1. Мраморна статуя на Дионис/Бакхус/Дажбог, в юношеска възраст, държащ рога на изобилието. Намерена в Храма на Изида в античния Дион, ном Македония, Гърция. II век сл.Хр. Археологически музей на гр. Дион. Фото автора, 2018 г.

След царуването на Дионис/Хор, което продължило 300 години /според Царския списък на египетския жрец Мането: Maneto`s old Chronicle. The Reign of the Gods (Problems with extant fragments) – **https://www.atlantisquest.com/Manetho.html/**, *основните центрове на цивилизацията* били наследени от неговите потомци: от дъщеря му Либия – внукът му Бел станал цар на Вавилон, а внукът му Агенор – цар на Финикия. Синове на Бел: Египт, цар на Египет; Данай, цар на Либия; Кефей, цар на Абисиния. Синове на Агенор: Тасос, цар на остров Тасос; Кадъм, цар на Тива в Беотия; Киликс, цар на Киликия; Феникс, цар на Финикия; Европа, царица на остров Крит.

Втората Хорова дъщеря Лизианаса/ Су Анас /Аби Байгул заминала да цивилизова Далечния Изток и създала *държава на езерото Байкал и река Амур*. Синът ѝ Иджик основал *империята Хон* („Синовете на слънцето“) /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под редакцията на Андрей Пантев. Превод от руски Васил Колевски. С., ИК „Кама”, 2005, с. 14, 41, 286, 287/.

Той се явява родоначалник, от който произлизат управляващите династии в Азия: на българските канове, японските императори, китайските императори, монголските владетели, индийските махараджи /**Димитър Съсълов.** Пътят на България. С., ИК „Кибеа“, 2004, с. 34-37. Първо издание 1936 г.; **Петър Добрев.** Името българи: ключ към древната българска история. С., Изд. „ТАНГРА ТанНакРа“, 2002, с.76-78; **Същият.** Сага за древните българи. Прародина и странствания. С., ИК „Кама“, 2005, с. 59-67/.

В Стария свят *северните земи*, тогава по-неблагоприятни за живот, били владяни от потомците на *другите божествени кланове*, които кланът на Кронос изместил от топлия и плодороден Златен полумесец: например титанът Понт, синът му Нерей, както и океанидите Дорида, Еринома и Ахелой, заселили крайбрежията на Пропонтида и Евксински Понт (Черно море); Борей (внук на титаните Понт, Крий и Хиперион) и синът му Хемос владеели цялата планинска зона на Балкана и Средна гора; а титанът Тартар и синовете му – историческата област Тартария в днешна Трансилвания, а Кроносовият брат-близнак Хелиос I/Велес (скотовъдеца) и потомците му организирали цивилизацията на Волга и Урал, наричана по-късно Скития Магна.

Връщам се назад, за да изясня как *Дионис/Бакхус/Хор е възстановил контрола си върху своята родина Тракия*. Когато Дионис/Хор възмъжал, поискал от чичо си Хадес/Сет да се оттегли и да освободи узурпирания от него престол на Зевс/Озирис. След отказа на Сет, Хор го победил в една ожесточена война, проведена в Египет, вследствие на която Хор получил прозвищата *Херу* (*Херус*) и *Херак*, т.е. „Героят“, защото само с 200 войни, благодарение на технологията на желязото, предоставена от дядо му Кронос/Ра, той погубил огромната армия на Сет (около една мириада = 10000 войни). Впрочем в старобългарския език *герак* означава „сокол“ – птицата на Хор, опитомявана и ползвана за царски лов. Херодот и Диодор отбелязват, че първият *Херакъл* е бог, живял преди „повече от десет хиляди години“, а вторият е смъртен – син на Амфитрион и Алкмена, с истинско име Алкид, и е живял преди Троянската война /**Херодот.** История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство“, 1986; кн. II, 44, 45; **Диодор Сицилийский.**

Историческая библиотека, I, 24. Перевод, статья, комментарии и указатель Олег П. Цибенко. – На сайте „Античная литература“: **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/index.htm/**.

Впрочем в старобългарския език *герак* означава „сокол“ – птицата на Хор (**сн. 2, 3**), която в следващите епохи била опитомявана и ползвана за царски лов. Очевидно след тези паметни в древността битки, соколовото превъплъще-ние на бога *Херу*, *Херак*, придобило нов смисъл – могъщ войн, *Херос*, *Херой*, *Хераклъ*. Така богът-слънце станал *Непобедимото слънце – Sol Invictus* (**сн. 4 а-б**).

Снимка 2. Гранитна статуя на Хор, като сокол, пред храма на Хор и Сет в Ком Омбо, Египет. II в. пр.Хр.
Снимка 3. Керамична фигура на бога-птица (Хор като сокол), украсена с двоен ромб и свастика. Гълъбник, България, ранен неолит (края на VII – нач. на VI хил. пр.Хр. РИМ – гр. Перник. Фото автора, 2018 г.

Херосът – богът-конник (**сн. 5, 6**) – бил най-почитаното от траките божество. Същото важи и за българите в Азия: те считали за свой баща бога-войн *Хорс/Хурса* или *Сиявуш*, *сияйният конник* /**Борислав Иванов.** Сиявуш – бог Сияен конник. С., ИК „Новата цивилизация“, 2013, с. 7-53/. Индийците го тачели под името Сива/Шива или Суря (**сн. 7**), а славяните – като Святовит или Свентовит („Витяз на светлината“) /**Йорданес.** О происхождении и деяниях гетов. Getica. Москва, 2001. – Електронна публикация: **https://www.krotov.info/acts/06/iordan/iordan01.html/**.

Снимка 4 а-б. Антониан на император Проб. **Лице**: Марк Аврелий Проб (276-282 г.). Надпис IMPCMAVR PROBUSPFAVG. **Опако**: Митрас, сол инвиктус, т.е. „Митрас, непобедимото слънце“, удържащ две бойни колесници с по два коня. Надпис SOLINVICTO. Монетарница Сирмиум, Панония. Фото автора, 2018 г.

Снимка 5. Сребърна плочка с позлата от Летница – част от конска амуниция, IV век пр.Хр. НАИМ – гр. София. Реплика, изработена от майстор Михаил Михалев. Фото автора, 2021 г.

Сцената изобразява Тракийския конник в галоп, държащ златна фиала и преследван от вълк.

Снимка 6. Тракийският херос прегазва враг, преобразен като лъв. Елемент от Луковитското съкровище. IV век пр.Хр. Исторически музей на гр. Ловеч.

Снимка 7. Анкгор Ват. Релеф, посветен на бог Шива в конска колесница, приветстван от своя народ. Любопитни са коничните шапки на бога-пастир и неговото паство.

И така, по времето когато Дионис/Хор, „справедливият отмъстител“ – „нетх атеф“ (стела на Метерних, **сн. 8**), победил злия Сет и си възвърнал бащината власт над света, Тракия била владяна от Ликург, издънка на расата на исполините.

Снимка 8. Т.нар. Стела на Метерних, изпълнена с магически текстове за здраве. Египет, IV век пр.Хр.

Детайл: на увеличения релеф се вижда Хор с плитка отдясно и шапка-маска на Птах, стъпил върху крокодил (Сет), държащ лъв, козел, змии и скорпиони. Това е демонстрация на надмощие и контрол над злите божества. Край Хор, стъпили върху спираловидни змии, стоят неговите родственици и съюзници: майка му Изида (Хатор), дядо му Ра като сокол и брат му Тот като ибис.

Когато Божият син пристигнал от Египет в Тракия, водейки своята свита от сатири и вакханки, Ликург имал неблагоразумието да изпрати тайно в Родопите преследвачи на Дионисовите „кърмачки“ (т.е. вакханки), като няколко от тях дори били убити. Дионис не могъл да понесе това светотатство, извършено в свещената планина Ниса – родното му място, където вече действало неговото прочуто прорицалище, ръководено от полусестрите му (по баща) – трите богини на съдбата (мойрите). Дионисовите бойни съратници, неуязвими поради железните си брони, заловили исполина Ликург и го разпънали между четири коня: може би това е първата ритуална екзекуция чрез конска сила (конят бил главният зооморфен образ на Божия син). Тогава Дионис поверил пастирството над траките на верния си приятел Харопс, когото за целта посветил в тайните на собствените си мистерии, ръкополагайки го за върховен жрец-цар на Тракия. /**Диодор Сицилийски.** Историческа библиотека, III, 65, 4/.

След време Харопс предал това богато наследство (Дионисовия закон и философска доктрина) на внука си Орфей, тъй като, по стечение на обстоятелствата (бягството на дъщерите на Данай в Елада, преследването им от синовете на Египт и смъртта на последните), Харопсовият син Еагър бил избран да заеме овакантения Египетски престол. Херодот пише: „Лин на египетски се казва Манерос. Египтяни ми казаха, че бил единствен син на първия цар на Египет…“ /**Херодот.** История, кн. II, 79, 81/.

Изглежда египтяните не знаели, че освен Лин, Еагър имал още един син – Орфей. Макар да не произхождал от бога, но бидейки негов жрец, Еагър станал първият човешки цар на Египет, поради прекратяване божествения род на Египт, внук на Дионис/Хор.

Орфей царувал в Тракия продължително, проявявайки се като благ пастир и оставяйки голямо писмено наследство. Но той допуснал грешка, предавайки на финикиеца Кадъм, цар на гр. Тива в Беотия, Елада, тайните Дионисови мистерии. Това ужасно според култовите норми деяние предизвикало вакханките, при завръщането на Орфей в Родопите, да го разкъсат и разчленят, предизвиквайки не само физическата, но и душевната му смърт (тялото трябва да е целокупно до 40-я ден след смъртта, за да може душата да го напусне неувредена и да влезе в процеса на реинкарнация). Властта над Тракия поел Тегирий, за когото данните са много оскъдни, но който вероятно е божествен потомък от жреческото съсловие на бесите. В този исторически момент малкият тракийски принц Евмолп (син на Музей и Хиона, внук по бащина линия на Хефест и Кабиро, а по майчина – на Борей) е отглеждан в царския дом на Етиопия от царица Бентесикуме (дъщеря на Нанар син/Посейдон) и Ендий (син на Зевс-Амон и Персефона/Нефтида), известен в Тракия и Елада като Якхос, а в Египет като Анубис.

Евмолп пораснал и възмъжал заедно с принцеса Дайра – дъщеря на Якхос/Ендий/Анубис и Бентесикуме. Имайки одобрението на родните си, младите благородни чеда се събрали в брачен съюз и тръгнали да търсят своето бъдеще на север към Тракия, но съдбата ги спряла насред път – в Елада. На мястото, където се родил първият им син Елевсин, те основали града Елевзина. А след време, когато пораснал и вторият им син Исмар, Евмолп, който тъжал за родна Тракия, успял да сключи с престарелия тракийски цар Тегирий династичен брак между своя син Исмар и дъщерята на Тегирий /**Аполлодор**. Мифологическая библиотека. Перевод, заключительная статья, примечания, указатель Владимира Григорьевича Боруховича. Ленинград, Наука, 1972. Електронна публикация: **https://ancientrome.ru/antlitr/apollodor/apo1101.htm/**.

По този начин управлението на Тракия се върнало към потомците на Хефест, Борей и Понт. Евмолп ремонтирал мегалитния замък на баща си Музей в гр. Пулпудева – на хълма, наричан днес Небет тепе (**сн. 9**), а синът му Исмар построил своята мегалитна крепост в планината над гр. Маронея, Беломорска Тракия. Тези места, наред с много други, били обособени като свещени зони, влизайки в географския кръг от светилища на траките, в които господствали *два култа*: на *Дионис/Бакхус* и на *Кабирите*, тъй като Музей се явявал един от синовете на Хефест и Кабиро. Музей и братята му наследили от баща си Хефест тайнството на металите: рударство, извличане, топене, леене и ковачество.

Снимка 9. Извисяващото се над гр. Пловдив било на Музеевия хълм (Небет тепе) с останки от мегалитни стени, без спойка, както и по-късни стени, иззидани с хоросан и дребни каменни блокчета. Градежите от различните епохи са добре отличими. Фото автора, 2018 г.

Първоначално, в епохата на боговете, ковашкият занаят бил сакрален, предавал се по наследство в кабириони – ковачници-храмове (артефакт с изображение на кабирион вж. в списание „Горгони“, кн. 2, 2018, с. 297 – снимка 13), в които огънят, водата и въздухът били осигурявани и ползвани посредством специални ритуали. В онова време леярът и ковачът били считани за божествени демиурзи, защото претворявали материята (рудата и метала) в различни предметни форми – инструменти, пособия, съдове, сечива, оръжия, бижута, – необходими за пребиваване в материалната среда.

Първият Евмолпов син Елевсин останал да царува в града си Елевзина, където родът му, под името Евмолпиди, ръководел учредените от майка му Дайра мистерии на Деметра (**сн. 10**), Персефона (**сн. 11**) и Якхос: божествата-покровители на природата и земеделието. По същество култът към живата зелена природа и земеделието, упражняван от потомците на Персефона, Якхос и Дайра от една страна и тези на Евмолп и Елевсин от друга, представлява *третият мощен тракийски култ*, зародил се в дълбоката древност.

Снимка 10. Мраморна глава на Деметра от храма ѝ в античния град Дион. IV в. пр.Хр. АМ – гр. Дион.
Снимка 11. Част от барелеф на Кора (Персефона), подготвяща за печене хляб от омесено тесто. Романска епоха. АМ – гр. Дион. Фото автора, 2018 г.

Отначало Евмолпидите изпълнявали ритуалите за плодородие в рамките на клана си, но, поради големия авторитет на царския им род, всички граждани започнали да участват в *Елевзинските мистерии* и те станали общонародни.

* * *

През IX^то^ хилядолетие пр.Хр. боговете, нуждаейки се от работна ръка, създали и „отгледали“ съществото *клонинг* или *човек* (т.е. човек) в историческата област Джазира, намираща се в зоната на изворите на реките Тигър и Ефрат, Южна Анатолия. Там е намерен и първоначалният ареал на *еднозърнестия лимец*. В продължение на около две хиляди години човешката популация бързо нараснала. В средата на VII^мо^ хилядолетие пр.Хр., застудяване и последвало засушаване предизвикало нейната миграция на север, към Тракия. /повече вж. в изследването „Заселването на Тракия през VII^мо^ хилядолетие преди Христа“ – в настоящия сборник/.

В Тракия анатолските преселници заварили друг етнически субстрат – част от потомците на своите създатели (Кронос и синовете му Посейдон, Зевс и Хадес), а именно споменатите: Дионис (Бакхус), Хермес, Хефест, Нерей, Борей, както и на синовете им Силен, Музей, Евмолп, Ахелой, Хемос, Лин, Орфей и др. От тяхното божествено потомство се била

формирала авторитетна жреческа каста, която образувала две сплотени родопски племена *беси* (*песи* =„пастири“) и *сатри* (*сатири*). /**пак там**/.

Етническото сливане между жреческото съсловие (*бесите* и *сатрите*) и паството им – придошлите от Анатолия човеци, земеделците *имен* и скотовъдците *синд* – било въпрос на време. Всъщност *бесите* и *сатрите* са местните древни божествени и цивилизовани европейци, които променили (обогатили) генома на пришълците-хора, а не някакви хипотетични *ловци-събирачи* – диви наследници на Homo neandertalensis. Теорията за последните е изведена от авторите S. Hansen (2004), M. Budja (2005), M. Seferiades (2007), B. Cunliffe (2008). /**Харалд Хаарман**. Загадката на Дунавската цивилизация. Откриването на най-древната високоразвита цивилизация в Европа. Превод от немски Иван Златев. С., ИК „Борина“, 2015, с. 23-26, 34, 35/.

Възродителната сила на *Дионисовите*, *Кабировите и Елевзинските мистерии*, явяващи се последна, преди появата на християнството, фаза на *Слънчевия култ*, цивилизовала и обединявала обитателите на Балканите. Благодарение на това идейно „оръжие“ – консервираните по удивителен начин древни традиции, стопанство, религия, фолклор, култура и език, – траките съумяли да се справят с деградивните външни влияния. /вж. **Валентин Йорданов.** Към дискусията относно бохаирския език и писмо. – списание „Горгони“, кн. 2, 2017-2018, с. 270-308/.

Толкова за дълбоката древност, която съвременните историци наричат праистория, чиито удобно безименни древни творци са превърнати в „култура Караново“, „култура Ракитово“, „Старчевско-Кришка“, „Кремиковци“, „Хаманджия“ и пр.

2. Античност

Данни за родовата аристокрация на Тракия в периода I-III в. могат да се добият от названията на секторите в античния театър на Пулпудева/Филипополис/Тримонциум, които археолозите откриха изписани върху самата ina cavea на амфитеатъра. От десетте сектора, предназначени за десетте фили на античния град, пет носят божествени имена: Дионисеиди, Кендрисеиди (т.е. Аполониди), Хераклеиди, Евмолпиди и Орфеиди.

В театъра няма отредено място за клана (филата) на бог Хермес. Разбира се, колони с бюстове и атрибути на Херакъл и Хермес са украсявали градския стадион, на който са се провеждали традиционните спортни игри /**Н. Шаранков**. Бележки и допълнения към няколко надписа от Филипопол. – **Годишник** на Археологическия музей – Пловдив. Т.IX/2. Пловдив, 2004, с. 158; **Н. Шаранков, С. Чернева-Тилкиян**. Животът на античния Филипопол. – **пак там**, с. 77-80; **М. Мартинова-Кютова**. Култът към Дионис във Филипопол. – **Годишник** на Регионалния археологически музей – Пловдив. Т.XI. Пловдив, 2009, с. 169-171/.

Присъствието на статуи на Хермес на стадиона се дължи на това, че той е създател на палестрата (спортното училище) и е смятан за покровител на спорта и спортните състезания.

Трябва да отбележа, че трите главни хълма на Тримонциум са били посветени съответно: *Таксим тепе* – на Дионис; *Джендем тепе* – на Аполон; *Небет тепе* (или *Музеев хълм*) – на Музей и сина му Евмолп. В антично време там са функционирали храмове на посочените божества.

На реверса на една от монетите на император Антоний Пий (138-161 г.), сечена в монетарницата на Филипопол, е изобразен бог Дионис, държащ тирс и рог на изобилието, като богът е ограден с надпис ΦΙΛΙΠΠΟ ΠΟΛΕΙΤΟΝ (**сн. 12 а-б**).

Снимка 12 а-б. Фолис на Антонинус Пиус (138-161 г.), монетарница Филипопол. **Лице**: глава на императора надясно. **Опако**: бог Дионис/Бакхус, държащ, с благоволение към императора, венец, тирс и рог на изобилието. Надпис ΦΙΛΙΠΠΟ ΠΟΛΕΙΤΟΝ. Фото автора, 2018 г.

Тракийските градове Пулпудева, наричан също Филипопол (дн. Пловдив) и Бесапара (дн. Руини край гр. Пазарджик) са влизали в равнинната територия на *жреческото племе беси*, които иначе обитавали предимно планинския ландшафт на Родопите, Рила и Пирин.

3. Нумизматика. Божествени образи върху античните монети

Ценна информация за божествените предци на тракийските царе може да се добие и от нумизматичния материал. Още в началото на монетосеченето било възприето на монетите да се изобразява богът-родоначалник на племето или на полиса. Например върху монетите на гр. Енос: лице – глава на Хермес, опако – козел (ипостаза на Дионис), фигурка на бог Пан и кадуцей; гр. Маронея: лице – кон и орел (зооморфни ипостази на Дионис), опако – лоза или грозд и пчела (растителни образи на Дионис); гр. Абдера: лице – грифон, опако – делфин или друго животно.

Характерен иконографски сюжет върху някои племенни монети на Тракия е *Силен* или *Силен отвлича менада*. Може би това не е портретно изображение на Силен, сина на Хермес, а на племенния цар, играещ ролята на Силен в *Дионисовите мистерии*. Чрез тези сцени се подчертава изявата на царя като главен жрец в ритуала. На опаката страна е представен *квадрат, символизиращ вселената* (**сн. 13**).

Снимка 13. Сребърен статер на тракийското племе *ореский*. Анепиграфно монетосечене от периода 490-480 г. пр.Хр. **Лице**: силен отвлича менада. **Опако**: Вдлъбнат квадрат. /https://nomosag.comnomos-2449/.

При други племенни емисии в квадрата е вписан *трискел от три ко́зи*, *ко́нски*, *или човешки крака*, символизиращ бога-слънце Дионис/Хорос (**сн. 14, 15, 16**).

Снимка 14. Додекадрахма = тетрастатер на тракийското племе *дерони*. Анепиграфно монетосечене от началото на V в. пр.Хр. **Лице**: Хермес с шапка петасос и камшик на двуколка, теглена от вол надясно, а над вола – орел носи гущер. Огледален надпис: ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΝ, от който се чете ΔΕΡ…ΟΝ. **Опако**: трискел (тройна свастика) от три съединени кози крака, във вдлъбнат квадрат.

Колективна находка Величково, Пазарджишко. НАИМ-БАН, фото Красимир Георгиев.

Снимка 15. Додекадрахма = тетрастатер на тракийското племе *деропи*. Анепиграфно монетосечене от началото на V в. пр.Хр. **Лице**: Хермес на двуколка, теглена от вол наляво, а над вола – шлем. **Опако**: *трискел* (тройна свастика) от три съединени крака с конски копита. Обнародвана под № 04 от Йоанис Своронос в: Ιστορια των νομισματων ητοι εγχειριδιον ελληνικης νομισματικης. **Ιωαννου Ν. Σβορωνου**. Τομος πρωτος: Ευρωπη. Εν Αθηναις. 1898.

Снимка 16. Додекадрахма = тетрастатер на тракийското племе *деропи*. Анепиграфно монетосечене от началото на V в. пр.Хр. **Лице**: Хермес с шапка петасос на двуколка, теглена от вол надясно, а над вола – шлем. **Опако**: *трискел* (тройна свастика) от три съединени човешки крака, във вдлъбнат квадрат. Обнародвана под № 14v2 от Йоаннис Своронос (1863-1922 г.) в: Ιστορια των νομισματων ητοι εγχειριδιον ελληνικης νομισματικης. **Ιωαννου Ν. Σβορωνου**. Τομος πρωτος: Ευρωπη. Εν Αθηναις. 1898.

Много скоро тракийските владетели заменили образа на бога със своя собствен, изхождайки от идеята, че те са синове (потомци) на бога-отец и богинята-майка /**Ставри Топалов.** Нови приноси към проучване монетосеченето и историята на ранното одриско царство в земите на древна Тракия. С., Изд. „Наско – 1701", 2004, с. 192-196/. На опаката страна е изсечен *запазеният знак на царския род*: сакрален съд котиле, формена разновидност на кратер, символизиращ жизнедаващата и питателна утроба на богинята-майка (нещо като рог на изобилието), на която нейният син – царят – се явява върховен жрец и медиатор; или двойна брадва (лабрис), символизираща първородните синове-близнаци на Уран и Гея, родоначалници и покровители на царя и на неговото племе.

След Христа, когато царските династии вече окончателно изгубват родословната нишка, свързваща ги с божествените им предци, образът на божеството върху монетите става повече закрилник на царя, отколкото негов отец. Тази идея се универсализира след приемането на християнството за държавна религия от Константин Велики през 313 г.

На един златен медальон на Константин Велики от ранния му езически период, императорът е представен заедно с Митрас, непобедимият слънчев тракийски бог-конник. Медальонът е отсечен когато Константин е цезар на провинциите *Британия*, *Галия* и *Рейнски лимес* (306-310 г.), и най-вероятно когато е провъзгласен за август на Запада (310-313 г.). Надпис: INVICTUS CONSTANTINUS MAX AVG, т.е. „Инвиктус [Mitras sol invictus: Митрас Непобедимото Слънце и] Константинус Макс[имус] Авг[уст]". Изобразени са богът на слънцето Митрас (Дионис/Хор), носещ слънчева корона и урея на челото си, и на преден план – август Константин с диадема, държащ копие в дясната си ръка и щит с Медуза Горгона в лявата (**сн. 17**).

Снимка 17. Константин Велики и неговият покровител бог Митрас, Непобедимото слънце. Златен медальон = 9 солида. Кабинет на медалите, Париж.

Сетне, през християнския период на управлението си, император Константин поставя на знамето и монетите си Христовия знак – хризмата, – посредством който жъне победа след победа. Следващите царе и императори обичат да изобразяват коронясването им от Исус; обаче в някои случаи това е виден и победоносен светец. Например Св. Димитър Солунски, чудният защитник на гр. *Солун*, е бил много тачен от българския цар Иван Асен II.

4. Царските имена

Тракийските царе афиширали божествения си произход не само посредством запазените хералдични знаци върху своето монетосечене. Самото *царско име* разкривало кой е богът-отец и защитник, на който царят-жрец служи и пред който се явява застъпник за благото на своето племе. В онези времена всяко колективно действие – оран, сеитба, жътва, рудодобив, металообработка, война, избор на цар и пр. – започвало само ако жреците са провели успешно строго определен молитвен ритуал. /справка **Тит Ливий.** Историята на Рим от основаването на града. Кн. I, 7: 1-15; 11: 1, 2; 18: 1-10 и др. Превод от латински Владимир Атанасов. С., Изд. „Изток-Запад“, 2004, с. 29-35; 44, 45; 62-65/.

Царските имена били съставяни от жреците с оглед на *божествена семантика*, стига да успеем да разчетем техния смисъл чрез свещения език. Например името *Терес*, изписвано чрез ита η (Τηρης), очевидно идва от *тирс* – пастирския жезъл на Дионис, – който тракийският цар носел при изпълнение на пастирските си задължения. Следователно това име означава, в преносно значение: „Пастирят [на племето]“.

„Богоподобният Рез“ е управлявал Тракия по времето на Троянската война (XII в. пр.Хр). Начело на войската си той се притекъл да помогне на град Троя, който бил обсаден от ахейците на Агамемнон и останалите данайски племена. Рез „има златни огромни доспехи за чудо и приказ! Не подобава на смъртни да носят такива доспехи, а съвършено подхождат те на боговете безсмъртни!“ За жалост тракийският цар Рез не загинал в славна битка, а бил коварно погубен по време на сън в палатката му. /**Омир.** Илиада, песен X, стихове 435-441; 470-495. В изданието **Омир**. Илиада. Превели от старогръцки Александър Милев и Блага Димитрова. С., Изд. „Народна култура“, 1971, с. 213-215/.

Името *Рез* е анаграма на *сер*, видно от топонима *Серес* – Сер-Рес, т.е. „Пастирът Рез“. Този град се намира в зоната, където било седалището и светилището на цар *Рез*. Освен „пастир“, думата *сер* има второ значение – „сив“, – но то се дължи на обстоятелството, че жреците-пастири обличали сиви наметала, бидейки посредници между земния свят, символизиран с черно, и небесния свят, символизиран с бяло. Оттук разбираме, че *Рез* е бил цар-пастир (върховен жрец) на траките.

Името *Севт* (Σευθης) е свързано с медиаторската задача на царя-жрец да посредничи между бога и хората. *Сивият цвят* е символизирал жречеството като преходен между белия (цвета на отвъдното и душите) и черния (цвета на земното и хората). Дори едно от имената на Дионис е било *Сива* (*Шива*) или *Сиявуш*, а жриците на Зевс и Дионис били наричани *сивили*/*сибили*, които ползвали свещени *сибилински книги*. Отбелязвам и старата българска

дума *севда* – „любов“, както и съвременните *свет*, *светлина*, *светилище*, *светец*, *святост*, *свитък*.

Котис (Κοτυς) е теофорно име от това на тракийската богиня *Котис*/*Котито*, идентична с египетската богиня *Бастет* („Котката“) и свещеното животно – пазител на дома. В Тракия тя е имала и друго име – Верея, Вер-Рея, т.е. „Драконицата Рея“.

Берисад: Бери-Сад, Вере-Сад, т.е. „Свещеното място/плът [земният наместник] на Дракона“. Свещеният дракон, Крилатата змия, или Пернатата змия, почитан в Европа, Африка, Азия и Америка (Кецалкоатл), бил едно от превъплъщенията на дядото на Дионис/Хор – Кронос/Ра.

Кетрипор също е сакрално име – Кет-Ри-Пор, Кот-Ре-Пор, – което означава „Порта [към небето] на Ре и Кот [ис]”. Котис или Котито, по-известна с името Рея (Вер-Рея), е съпругата на Кронос/Ре.

Спарадок: Сп-Ар-Док, С[а]п-[Х]ар-Док, т.е. „Царят-пастир Хар [Хор]”. Формата *док* е прототип на средновековната титла *докс* – „цар“.

Спартак е твърде интересно име, което разкрива: Сп-Ар-Так, С[а]п-[Х]ар-Таг, т.е. „Хар [Хор], конникът-пастир”. Изглежда царят на племето меди се е виждал като проекция/дубъл на *Тракийския конник* или *Херос* – бог Дионис/Хор.

Ще кажа нещо и по повод надписа ΝΟΜΙΣΜΑ ΕΔΟΝΕΟΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΙΤΑ на владетеля на тракийското племе едони Гета (кр. на VI – нач. на V в. пр.Хр.) върху сребърните октодрахми/тристатери на племето едони (**сн. 18**), където тракийският цар употребява титлата *базилеос*. Тази титла не е гръцка: думата е съставена на основата на елинистическото име на Дионис/Хор Сабазий, ползвано в Тракия, Македония, Анатолия, Левант, Египет и Елада, т.е. в целия цивилизован свят.

Снимка 18. Сребърна октодрахма на едоните.

Името Сабазий или Сабас е взето, подобно на много други сакрални термини, от богатото писмено наследство на архемистите Музей, Евмолп, Тамирис (внук на Аполон), Орфей и Лин. Елините са черпили с пълни шепи от техните книги, но във вековете преди Христа са ги изгорили. Данни за тяхното творчество има у Хезиод, Еврипид, Страбон, а също в надписа върху т.нар. „Пароски мрамор“. Атинският тиран Пизистрат (VI в. пр.Хр.) е наредил на поета-хресмолог Ономакрит да препише и му достави, заедно с „Илиада“ на Омир, книгата с оракули на тракиеца-прорицател Музей, прочута в тогавашния свят със зашеметяващата точност на съдържащите се в нея предсказания.

Лексемата *саббас*, Саб-Бас, е симетрична, като втората съставяща я морфема *бас* е конструирана чрез метатеза на първата морфема *саб*. Смисълът на *саб* или *сап* е отново жезъл, с алюзия към магичния *тирс* на Дионис (магичен, защото: *диря*, *търся*, *треса*, *треперя*, *атропос* – „нетелесен“). От кореновата основа *саб/сап* произлизат тракобългарските думи *сап*, *сопа*, *шопи*, *соба*, *сабя*, *сова*; а от кореновата основа *бас/пас – база* (основа), *бастун*, *пастир*, *пастор*, *базил*, *базилеус*, *василевс*; антропонимът *Васил*, празникът *Банго-Васил*, или *Васильовден* (1 януари). Подчертавам: макар посочените думи да са употребявани на Балканите в древността, те присъстват, очевидно изначално, в протобългарския и старобългарския език.

5. Празнично-обредна система

Немаловажен аргумент за доминацията на Божия син в тракийската културна и култова среда е фолклорната традиция с нейното съдържание и хронологичен строеж. Тя е изцяло проникната от *древния езически култ към слънцето*: *мистериите на племенния отец на траките и българите* Дионис, наричан още Бакхус. Достатъчно е да проследим *основните, най-почитани празници*:

в края на януари – Кукерски фестивал или Песпонеделник – предвещава свършването на зимата и началото на пролетта, казано другояче – превръщането на студения зимен бог-слънце Колад в топлия бог-слънце Ярило/Дажбог;

14 февруари – Трифон Зарезан (бог Бакхус) – ритуално зарязване на лозите;

1 март – Баба Марта – празник на Богинята-майка в унисон с Бога-слънце, събуждане, съживяване и вегетация на земната и растителната природа;

6 май – Тракийският конник Хероса или Българският сияен конник Хурса, променен от църквата в празник на християнския светец Св. Георги Победоносец – ден на войската; впрочем имената Георги/Герги и Херакъл имат еднаква коренова основа **гер/хер**;

24 юни – денят на Еньо/Яньо/Янкул/Янус/Йенишер (Юпитер) – слънчевият пик на лечебните растения и начало на жътвата;

8 ноември – събор на архистратега архангел Михаил, отваряне на небесните порти и слизане на безплътните сили от света на душите в нашия свят (настъпване на зимата);

от 21 декември Игнажден до 25 декември Коледа – празничният комплекс на рождеството на зимното слънце Колад/Митрас в дните на астрономическия феномен зимно слънцестоене;

1 януари, начало на Новата година – Сурваки/Сурва (Суря или Сива), Базил/Васил (Сабазий), Васильовден, Свети Василий и пр.

В българската празнично-обредна система *бог Хермес е застъпен само с един специален ден*: 6 декември – ден на търговците, банкерите, пътниците и моряците, променен от църквата в ден на Св. Николай Чудотворец, епископ Мирликийски. Известно е, че по античните тържища, както и на кръстопътищата, е имало колони с бюст на Хермес (херми) – покровителя на парите, търговията и пътниците. Не би могло да бъде иначе, защото Хермес, по думите на Климент Александрийски и други антични автори, е изобретил числата и действията с тях (науката математика), както и парите.

Тук е редно да припомня коя е неговата майка – Мая Атлантида, дъщерята на титана Атлант. Цивилизацията Атлантида, създадена от титана Океан и разширена от неговия внук Атлант, се е развила като първа в света морско-търговска сила.

6. Миграцията от Южна Анатолия към Месопотамия

Както вече стана дума, в средата на VII-мо хилядолетие пр.Хр. по-голямата част от човешката популация – земеделците *имен* и скотовъдците *синд*, са мигрирали в Тракия. Обаче по-малката част от популацията се спуснала на юго-изток, към средното и долното течение на Тигър и Ефрат, където изградила друга цивилизация. Вероятно за нея се отнася библейският мит за *Вавилонската кула* и разделянето на езиците. /**Битие**, 11: 1-9/. Тук са се развили, главно след въздействието на няколко последователни племенни миграции/нашествия от Азия (през Ариана), държавно-културните образования: Шумер, Акад, Асирия, Вавилон, Персия.

Божествено-човешките лидери на *именците* и *синдите* трябвало да приемат в състава на жреческото съсловие – *магите-халдеи* – част от върхушката на нашествениците. Това гарантирало съхраняване на древната традиция на култа, съпътствана от знанието, книжнината и всичко останало.

Сведенията за единните произход (кръвно родство), култ и традиция на тракийските и вавилонските жреци – на *бесите* и *халдеите* – правят резонни изследванията в тази посока /**Цано Цанов.** Българите. Романтична история. С., Изд. „Българска книжница“, 2007, с. 43-45/, въпреки географската отдалеченост на двете цивилизации и трудното намиране и набавяне на изворов материал.

Етническите асимилации в южната зона на тогавашния цивилизован свят довели до изгубване на езика и писмото, които човекът наследил от древните си създатели. *Египетската жреческа каста* удържала най-дълго напора на различни завоеватели, обаче и тя накрая изгубила хилядолетната битка: във вековете от персийската инвазия в VI в. пр.Хр. до арабското нашествие през VII в. сл.Хр.

На север, в Европа, този процес протекъл по-благоприятно за траките, които въпреки местната етноезикова диференциация, успели да съхранят божественото културно наследство в средата на формиращите се народности от индоевропейското езиково семейство.

ПЛАНИНИ И ВЪРХОВЕ С ИМЕНА НА БОЖЕСТВА *

Възможно ли е върховете и реките в българските планински масиви *Рила*, *Пирин*, *Родопи* да оформят цяло общество от небесни богове, което в мистериите на култа да е било виждано в синхрон с планетите и съзвездията на небосвода и в зодиака?

Защо не, ако този феномен съществува и другаде по света. Например в Средна Азия, в планинския масив *Тян Шан* („Небесна планина“), източният хребет носи името *Тенгри даг*, а най-високият връх в него – *Кан Тенгри* (6995 м.). Или планинската верига *Урал*, образувала се според легендите от тялото на богатира Урал, паднал в битка със злия бог *Шулган*. Или пък планината *Атлас* (с връх *Тубкал* – 4167 м.) в Северозападна Африка, назована от незапомнени времена на титана *Атлас*, крепящ на плещите си небесния свод. Примерите са много: *Олимп*, *Алпи*, *Пиренеи*, *Анди*, *Кавказ*, *Арарат*, *Хималаи* (старото име е *Меру*).

И така, връщам се в България. В *Западните Родопи* има конусовиден връх *Голяма Сюткя*/*Сутка* (2186 м.; според нас древното правилно название е било *Сутка*). В неговите недра криволичи пещерата *Лепеница*, а от нея извира река *Лепеница* (в горното течение – *Бежаница*). Всички тези названия не са случайни: те са дадени от *жреческото племе беси* – обитатели на тези места от дълбока древност, пазители на херметичните мистерии на бога-родоначалник на траките Дионис/Бакх. Жените от това племе, поколения наред, са изпълнявали на всеки празник през календарната година определени вакхически обряди.

Названието *Сутка* е свързано с името *Сутис/Сотис* на Изида, с което назовавали нейната звездна ипостаза – звездата *Сириус*. Освен това основата *сут/сот* е един от термините за обозначаване на *родилна утроба*. Само че *родилната утроба* е разбирана не само във физическия смисъл; тя е считана за врата между земния и небесния свят, трансформиращ преходник. Ето защо естествените конични и пирамидални образувания в планините, какъвто е връх Сутка, както и нарочно построените за целта пирамиди, могили и кургани, играели ролята на специални места, които улеснявали отделянето, в 40-я ден след смъртта, на душата от тялото на починалия български кан, тракийски цар или египетски фараон, и прелитането ѝ през небесните порти на Ра, с оглед на нейното прераждане (**Книга на мъртвите на древните египтяни.** Второ издание. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол“, 1994, глави: 1, 3, 9, 12, 17, 38, 60, 64 и др.).

Така че *Сутка* (Сут-Ка) означава „Двойник/образ на *Сут* [утробата *Сотис/Изида*]“. *Лепеница* („Хубавица“) и *Бежаница* („Бегълка“) са определителни имена-прякори на *бялата крава Йо* (*хатор Изида*), визиращи нейната красота, но също така и премеждието ѝ да бяга в люта зима, премръзнала и уморена до смърт, от Стършела на Хера (войнолюбеца Арес), за да спаси Дионис – плода на Зевс, – растящ в утробата ѝ. Едва тук, в пещерата,

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 2, 2017/2018, с. 44-51.

където се подвизавали трите мойри – богините на съдбата Клото, Лахесис и Атропа, от които се страхували дори самите богове, включително и Арес, – Йо/Изида намерила закрила, спасение и утеха, и родила наследника на Зевс – следващия владетел на света.

Ако връх *Голяма Сутка* и река *Лепеница* са били посветени на Изида – майката на Дионис/Хор, то дали наоколо няма връх и река, назовани с името на нейната най-близка приятелка Нефтида? (**сн. 1**)

Снимка 1. Нефтида и Изида поставят маската на свещения овен върху мумията на Зевс-Амон (бащата на Дионис/Хор). Вляво е изобразена самата Нефертари.

Фреска от гробницата на Нефертари (1279~1250 г. пр.Хр.), съпруга на Рамзес II. Долина на цариците край гр. Тива, Южен Египет. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Tomb_of_Nefertari/**.

Фото Onceinawhile, 2022. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tomb_of_Nefertari_2022_70.jpg/**.

Да, има! Върхът се издига като втора женско-майчина опорна точка на северозапад, отвъд *Разложкото поле* (древната планинска утроба Кав-Каз, т.е. *Кавказ*), в юго-източния дял на *Рила*. Това е връх *Нехтеница* (2002 м.), под който, в едноименна местност, протича река *Нехтеница* (наричана още *Баненска река*), излизаща от *Рибното езеро*. Река *Нехтеница* се влива в река *Бяла Места*, в миналото – *Нехта* или *Нехтос*. Интересно е да се отбележи, че в района има скални светилища, като по камъните и плочите на долмените, кромлехите и другите соларно-звездни древни съоръжения, са издълбани множество символи. /**Илиян Бучков.** Пътеводител на древностите край град Якоруда. Рудниците на бесите. – В: списание „Горгони“, кн.1, 2016, с. 75-102/.

Реката със съвременно име *Места* наистина е била наричана в древността *Нехта/Неста* или *Нехтос/Нестос*. В долното ѝ течение имало тракийски град, който по римско време носел името *Nicopolis ad Nestum* (буквално „Победният град на [река] Неста“), име, засвидетелствано в откритите надписи. Днес останките му се намират край село *Гърмен* и град *Гоце Делчев*.

Източник на река *Бяла Места* (в горното течение – *Казанишка река*) са езерата в разположената малко по на север високопланинска котловина *Казана*, една по-малка от *Разложкото поле* планинска утроба (*каз*).

Според мен топо-хидронимът *Не**хт**еница* е българска форма на египетския антропоним *Не**фт**ис* (*Не**хт**ис*) и неговия египетско-елински аналог *Не**фт**ида* (*Не**хт**ида*). Смятаме, че тази фонетична идентичност има митологично основание, а именно, че *Персефона/ Нефтида* – съпругата на Хадес/Сет и господарката на *Долната земя* – е била олицетворявана от *траките-беси* с върха *Нехтеница* и едноименната река и местност, през която реката протича.

С подземния свят са свързани поредица свещени термини, образувани на основата на групата ***хт***: *Нихта/Никта* – богинята „Нощ“, *Хтония* – едно от имената на Земята Гея, майка на титаните, обител на живите и мъртвите (**сн. 2, 3**); *Ерехтоний* („Изправил се от земята“) – син на Гея и митичен цар на гр. Атина; *хтоничен* – „земен”; *хат/хата* – „дом”, „храм”, но също така биологично тяло (жена), преносно „утроба“, което може да вмести друго тяло (дете); *хет* – финикийската буква с графика , производната гръцка „ита“ **Η** и латинска „ха“ **H,** както и японският иероглиф , със значение *Джа* или *Джи* (*Гея*); *хутор* – група къщи, село; *хатор* – богиня-майка, изобразявана като крава; *хетера* – „многообразна“, „разнолика“; имало е жрица с име *Хетера* в храма на Кибела в гр. *Ефес*, по-късно *хетери* били наричани независими интелектуалки, компаньонки на прочути мъже; *хитон* – древна дреха от вълна или лен; старобългарският глагол *хотяти* (*не хотяти*) – „искам” („не искам”). Ще добавим, че в двуединното същество Уран-Хтония, Уран е аспектът „горе”, „топло”, „светло”, „дух”, а Хтония – „долу”, „хладно”, „тъмно”, „тяло”.

Снимка 2. Керамична статуетка от селищна могила Пазарджик на Богинята-майка Гея-Хтония, седнала, с врязани знаци върху нея, представящи украсата на нейното облекло (носия). Началото на V хил. пр.Хр.

Постъпила е през 1870 г. в Naturhistorisches Museum, Wien. Вероятно е дарена от краеведа Стефан Захариев. Фото Волфганг Заубер: **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NHM_-_Pazardzik_Sitzidol.jpg/**.

Снимка 3. Начелник с набузници от кургана Голяма Цимбалка в Приднепровието. IV в. пр.Хр. Артефакт от т.нар. „скитско изкуство“, съхраняван в Ермитажа.

Хтоничното начало и здравата връзка със земята са подчертани посредством краката на Богинята, които слизат надолу във вид на извиващи се змии.

Павзаний (~110~180 г.) пише, че родопският мист и певец Орфей предал на стареите в Спарта култа на *Деметра Хтония* /**Описание на Елада**, кн.III, 14, 5. – В изданието: **Павзаний**. Описание на Елада. Кн. I-V. Превод от старогръцки Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър”, 2004/.

Тук определението *Хтония* със сигурност визира дъщерята на Деметра – Персефона, наричана в Египет Нефтис (Нефтида), – тъй като тя била дадена от баща ѝ Зевс/Озирис за съпруга на чичо ѝ Хадес/Сет, господаря на *Долната земя*.

В състава на топо-хидронима ***Не****хтеница*, думичката ***не*** се явява синоним на *ад*, т.е. „свят”, „общество”, но и *Ад*, *Адад*, *Адес* – името на съпруга на богиня Нефтида. Синонимната форма ***не/ни*** е етимологически свързана с името *Нил* – Ни-Ил („Бог Ни”) на същия Хадес/Сет, с което е назовано неговото водно превъплъщение – река *Нил*. Думичката *ад*, произлязла от името *Адес/Хадес/Аид*, както и думичката ***ни***, от която е дошъл хидронимът *Нил*, означават едно и също – „долна земя”, „ад”, „свят на земните хора”. Също

така и в българското название ***Не**хтеница/**Не**хтида* морфемата ***не*** значи „свят”, а морфемата ***хт*** – „земя” и така се получава значението „земен свят”, в женски род – „земна популация”.

Очевидно иде реч за особено място в планината *Рила* – територия на потомците на богиня Нефтида, подразбирана като майка на тленните тела на боговете и хората; именно този смисъл бил вложен в нейното име.

Съществува възможност за образуване на *Нехтеница* от *Нестеница* („с” минава в „х” при трета палатализация), тъй като в античността е ползван също така хидронимът *Нестос*. Няма обаче исторически данни за обитаване на района от земеделски и скотовъдни племена, които да почитат братята-близнаци *Нестя*, единият от които отец на земеделците, а другият – на скотовъдците. Напротив, тук живеели божествени потомци-жреци – племената *меди* и *дии*, наричани с общия етноним *беси*. Така че натежава тезата към формата на името *Нехтида/Нефтида*.

Важно е да се обърне внимание на семантиката на името на богиня *Никта* („Нощ“) и на етимологично свързаните с това име думи „нищо“ и „никой“.

Богиня *Никта/Нихта* (Νυκτα/Νυχτα) е едно от изначалните божества – деца на Хаос, наред с Уран, Гея, Ереб („Мрак“), Ерос и Тартар. Седалището ѝ се намирало в подземния свят (Тартар), където *Никта* („Нощ“) и дъщеря ѝ Хемера (Ημερα – „Ден“) се сменяли. *Никта* била изобразявана като млада жена, държаща кръгла или частична луна (полумесец) – своя планетен и астрологичен образ.

Ставайки владетелка на Долната земя след епохата на *Никта*, богиня Персефона е получила в Египет името *Нехтис/Нефтис*, наподобяващо името *Нихта/Никта* на нейната предшественица. Нощната тъмнина отнема видимостта на нещата, затова понятията „нощ“, „нищо“ и „никой“ са назовани в различните езици с думи, образуващи една група с обща основа. „Нощ“: *никта* (гр.), *naktin* (пруски), *ношть* (ст.-бълг.), *ночь* (рус.), *нощ* (бълг.). „Нищо“: *nichts* (нем.), *nothing* (англ.), *ничто* (рус.), *нищо* (бълг.). „Никой“: *никто* (рус.), *никой* (бълг.) /**Варвара Фьодоровна Кривчик, Надежда Семёновна Можейко.** Старославянский език. Издание третье, исправленное. Минск, „Вышэйшая школа”, 1985, стр. 79/.

Но да продължа своя обзор на българския планински ландшафт. Вляво над женския връх *Нехтеница* (2002 м.) – природно-релефен образ на богинята-майка Персефона/Нефтида, се издига планината *Рила* с двойния първенец – връх *Мусала* (2925 м.) и връх *Малък Мусала* (2902 м.), въплъщение на близнаците-отци Хелиос I/Ра/Мардукан и Кронос/Геб (дядо на Персефона/Нефтида). Вдясно над *Нехтеница* стои върхът на нейния съпруг Хадес/Сет – *Дяволски връх* (2417 м.), близо до който е и връх *Пъклица* (2345 м.). Планината *Пирин* (*Орбелус* = „Красивия Хор“), с първенец връх *Вихрен* (2914 м.), старо име *Ел тепе* (т.е. „Божи връх“), била метаморфоза на бога-син и отец Дионис/Хор. Под връх *Вихрен* има седловина *Кабата* (2535 м.), а такава, със същото название, има и под споменатия в началото на тази статия връх *Голяма Сутка* (*Ниса*; 2185 м.), посветен на Дионисовата майка Изида.

Ако се съединят по въздушна линия трите върха – *Вихрен*, *Голяма Сутка* и *Нехтеница* – ще се получи равнобедрен триъгълник с основа линията между първите два. Този триъгълник описва просторната планинска котловина (казан), обитавана от потомците на изброените богове, жреческото племе *беси* (**сн. 4**). Изобилието от скални светилища, капища и оброчища, посветени на тези богове, майки и отци, потвърждава моята теза.

Снимка 4. Карта на Разложкото поле, оградено на северозапад от планинския масив Cercina (дн. Рила), на югозапад от планинската верига Orbelus (дн. Пирин) и на изток от масива Pangeus (дн. Западни Родопи). Фото автора, 2018 г.

Античните названия на трите планински масива са посочени в „Карта на древна Тракия" на Абрахам Ортелиус от 1585 г. /**Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)"**. Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви", ИК „ТАНГРА ТанНакРа". С., 2008, с. 453, 454/.

Западно от връх *Нехтеница* се издигат *Лопатишки връх* (2530 м.) и връх *Лопатица* (1924 м.). Етимологията на тези имена на пръв поглед идва от „лопата", обаче аз смятам, че произлиза от „патица". Защо?

В името *Лопатица* префиксът *ло* идва от *ал* – „бог/богиня". В миналото вероятно са казвали *Ал-патица*, т.е. „Богинята-патица". Очевидно трите върха са били считани за превъплъщения на три богини, които са имали птичи ипостази. Нефтида/Персефона през студения сезон живеела в Долния свят, превъплъщавайки се в *крилатата мишка Кузге* (*прилеп*), а през топлия – в Горния свят, превръщайки се в *Перса* – „Дива гълъбица"

(Гугутка). Българите в Азия я наричали *Аби Таймър*: „Майка Яребица”; като освен „Яребица”, Тай-Мер значи „Небесна майка”. Нейната дъщеря Мемфида/Лизианаса I/Су Анас, която станала съпруга на Дионис/Хор, приемала образа на *водната птица Суан – лебед* или *патица*. Дъщерята на Мемфида и Хор – Лизианаса II/Аби Байгул, – унаследила и тя патицата като свой зооморфен образ, но освен това умеела да се превръща и в риба.

Видно е как духовете-тотеми на свързаните в семейства богове обитават съседни върхове: южно от връх *Нехтеница* (богиня Нефтида) се издига *Лопатишки връх* (дъщеря ѝ Мемфида), а още по на юг – връх *Ел тепе/Вихрен* (Хор, мъжът на Мемфида). Източно от *Лопатишки връх* се намира връх *Лопатица* (Лизианаса II, дъщеря на Хор и Мемфида).

Названието *патица* има сакрално естество и това проличава от неговата морфология и етимология. Думи, съдържащи групата ***пт***: *патица*, *птица*, *полет*, *път*, *патина*, *паутина* (рус. – „паяжина”), *патос*, *патя*, *лопатар* (елен), *лопата*, латинските *pateo* („отворен съм”), *patior* („търпя”, „понасям”), *patera* (паница за жертвоприношение), *pater*, *patron*, *Потния Терон* (синонимно име на Земната богиня-майка, имаща потенциала да ражда), *Потос* (Богът-отец във финикийската доктрина за Сътворението), *потентен*, *потомък*, *пот*, *потир*, *пет*, *петел*, *петрос* (гр., „камък”), *петрол*, *Питон* (пазителят на светилището в Делфи), *Пития* (пророчицата на Делфи), *пить* (рус., „пия”), *питие*, *пита* и, разбира се, първичното египетско божество *Пта* или *Птах*.

Птах е ефирна еманация, самопроизвела от себе си своето материално копие – първоотеца Атон/Атум/Тун. Атон/Атум (слънце-небе) се изявил не само като биологичен баща, който родил боговете, но и като ваятел, създател, демиургичен земен бог, който умеел да отваря пътя на нематериалните идеи, желания, мисли и да ги проявява и въплътява във физически форми.

Съдейки по основата ***пт***, водната птица *патица*, разбирай *богинята-патица* (**сн. 5**), вероятно била считана за последователка на духовния отец *Пта*, защото тя не само е породила като майка своя род и народ, а е възпитала потомците си как да се организират в образцово общество, за да живеят в хармония с природата и помежду си.

Снимка 5. Процесия от жрици на Лизианаса/Мемфида, носещи нейното превъплъщение – свещената патица. Египет, ранен период, около 1950 г. пр.Хр. Група артефакти, изложени в Лувъра. Фото автора, 2012 г.

Дори в средните векове някои благородници-рицари приемали *богинята-патица* за своя настойница и закрилница и затова поставяли нейното пластично изображение върху шлемовете си (**сн. 6**). Така, както други рицари с висок произход украсявали шлемовете си със зооморфните образи например на Дионис – *черен козел*, или пък на Кронос – *елен*.

Снимка 6. Оловна фигура, представяща рицаря Томас де Бошам, граф Уорвик. Англия, XIV в. Фото автора, 2011 г.

Уорвик е една от най-старите графски фамилии в Англия. Това име са носили две личности, баща и син: Томас де Бошам, 11-ти граф Уорвик (1313-1369 г.) – маршал на Англия, участник в битките при Креси (1346 г.) и Поатие (1356 г.); Томас де Бошам, 12-ти граф Уорвик (1339-1401 г.) – висш офицер на крал Едуард III.

ЗАСЕЛВАНЕТО НА ТРАКИЯ ПРЕЗ VII-мо ХИЛЯДОЛЕТИЕ ПРЕДИ ХРИСТА *

1. Най-древните находки на хоминиди в България

На територията на днешна България са открити костни останки и оръдия на труда от края на ранния палеолит (Ашел: около 100 000 г. пр.Хр.) на хоминида Homo habilis в местността Писаните камъни край гр. Свищов, местността Наклата край гр. Никопол и др. През средния палеолит (Мустиер: 100 000 – 40 000 г. пр.Хр.), по-точно в средата на периода, т.е. около 70 000 г. пр.Хр., следи е оставил Homo neandertalensis в Деветашката пещера, край с. Деветаки, Ловешко (лява галерия); пещерата Самуилица II, до с. Кунино, Врачанско; и открити поселения при с. Муселиево, Плевенско; с. Белослав, Варненско; местността Кременете край гр. Батак. През късния палеолит (Ориняк: 40 000 – 10 000 г. пр.Хр.) пещерните обиталища и откритите поселения предимно на неандерталския човек бележат слаб ръст (за толкова голям период). Обиталища в пещери: Миризливка при с. Орешец, в област Видин; в област Враца – пещерата при с. Старо село, Самуилица I и II при с. Кунино, Пешкето край с. Лиляче; в област Ловеч – Темната дупка при с. Карлуково, Моровица при с. Гложене, Деветашка пещера (дясна галерия) край с. Деветаки, Парника при с. Бежаново, Очилатата при с. Ъглен, Васил Левски и Табашка пещера; в област Велико Търново – Малка пещера край гр. Велико Търново, Еменска пещера при с. Емен и пещера Бачо Киро край гр. Дряново. Открити поселения: с. Муселиево, Плевенско; гр. Русе; с. Осенец, Разградско; поселения на брега на р. Дунав, между гр. Тутракан и гр. Силистра; с. Белослав, Варненско; местността Кременете край гр. Батак. Налице са хокерни погребения, оцветени с охра. В епохата на епипалеолита (10 000 – 7 000 г. пр.Хр.) находищата рязко намаляват: в Северозападна България – пещера Магурата, край с. Рабиша, Видинско; в Североизточна България – няколко обекта около Варненското и Белославското езера: местност Побитите камъни, селата Белослав, Страшимирово, Слънчево, Баново и гр. Девня, Варненско. /**История на България в четиринадесет тома**. Т. I. Първобитнообщинен и робовладелски строй. Траки. Отг. ред. Велизар Велков. С., Изд. на Българска академия на науките, 1979, с. 42-53/.

В пещерата Бачо Киро край гр. Дряново са открити останките на три скелета на *Homo sapiens fossilis* на хуманоиди, които я обитавали в периода 49 000 – 45 000 г. пр.Хр. (края на средния и началото на късния палеолит). От същия период са натрупаните там остатъци от животински кости (хранителни остатъци). Подобни палеоархеологически данни от други обекти дават основание за хипотезата, че малки популации (семейства) на *Sapiens* са живяли на Балканския полуостров още в тази ранна епоха. /**Ginter,A., J.Kozlowski, N.Sirakov.** Gisement du Paleolithique moyen et superieur dans la grotte Baco Kiro (Bulgaria). – *Recherches Archeologiques* de 1971; Krakow, 1972, p. 41; **Jean-Jacques Hublin, Nikolay Sirakov, … Tsenka Tsanova.** Initial Upper Palaeolithic Homo Sapiens from Bacho Kiro Cave, Bulgaria. – Nature, 2020: **https://doi.org/10.1038/s41586-020-2259-z/**.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 2, 2017/2018, с. 115-168.

Обиталища на разумния човек, от периода 40 000 – 18 000 г. пр.Хр., са открити също така около р. Дон, на границата между Воронежка и Липецка области на Южна Русия, и Черниговска област на Северна Украйна – обекти Костенки, Гагарино, Мезин и др. В тази палеолитна зона са живели ловци на мамути; от коститете изработвали художествени изделия – статуетки на богинята, птици, музикални инструменти, гривни и др., украсени с меандровидни орнаменти. Оръдия, пещерни рисунки и костни останки на разумния човек са намерени и в Югозападна Европа, от периода 43 000 – 15 000 г. пр.Хр.: пещерите Кроманьон, Ласко и др. по долината на р. Везере в Югозападна Франция, пещерата Алта мира, Северозападна Испания и др. Находки има и в Средна Европа: Германия, Австрия, Чехия и др.

Ясно е обаче, поради малобройните обиталища и грубия вид на изделията на неандерталеца, че през VII-мо хилядолетие пр.Хр. в Мизия и Тракия неговите последни потомци са били изместени от много по-развит хоминид, който, освен че бил по-добър каменоделец, е владеел технологиите на строителството, земеделието, скотовъдството и керамичното производство, рисуваните образци на което са истински произведения на изкуството.

Очевидно, това е дело на първите разумни обитатели на нашите земи, развили тук богата неолитна култура, които обаче няма как да се свържат с първопроходника Homo sapiens fossilis (Кроманьонеца), навестил Балканите 40 000 години по-рано. Тогава откъде е дошъл този народ – прототраките?

2. Кои са прототраките?

През 60-70-те години на XX-ти век европейската археология вече разполага с достатъчно репрезентативен географски и хронологично материал от редовно проведени разкопки, за да достигне чрез обобщение на тези данни до сигурно становище по въпроса. Маршрутът на тази важна миграция е установен по ареала на разположение на селищата с идентична култура, стопанство (отглеждащи овце, лимец и леща) и особено по характерната рисувана в бяло керамика: от Южна Анатолия към Югоизточна Елада, Северна Елада (Тесалия), и оттам по долините на реките Вардар, Струма, Места и Искър – към Пеония, Сердика, Тракия, Мизия, Дакия (до южните склонове на Карпатите). /**Исторически атлас на света**. Шесто издание. Редактор Ричард Оувъри. Превод: Г. Лачева, Е. Джасим, М. Бояджиева. С., Изд. „Буктрейдинг“, 2005, с. 40, 41. Първо издание Лондон, 1978/.

Подобно е мнението на българските археолози, след над половин век сис темни теренни проучвания. Видният наш специалист по праистория Васил Николов пише:

„Произходът на ранните неолитни култури с рисувана керамика в централните части на Балканския полуостров е свързан по-малко или по-вече с Южна и особено с

Югозападна Анатолия. Важни указания в този смисъл са не само безспорните типологически сходства в материалната култура, но и географската връзка между двата региона, които заедно с егейските острови образуват ясно изразена огромна дъга от Таурус до Карпатския басейн. Други два съседни региона – Северна и особено Северозападна Анатолия, и източните части на Балканския полуостров (до Молдова), остават между тази „външна дъга“ и Черно море; за разлика от „външната дъга“, ранната неолитна култура във „вътрешната дъга“ се характеризира с тъмна нерисувана керамика.“

/**Васил Николов.** Култура и изкуство на праисторическа Тракия. Пловдив, Изд. „Летера“, 2006, с. 18/.

Действително в Южна Анатолия, югоизточно от планината Таурус – на платото Урфа (друго име Едеса; 300-600 м. надм. в.), – се е обособил цивилизационен център в докерамичния период (XII$^{-то}$-VII$^{-мо}$ хилядолетие пр.Хр.), обхващащ обектите: в днешна Северна Сирия, почти до границата с Турция: Мурейбет и Абу Хорейра; от другата страна на границата – в Южна Турция: Джерф ал Ахмар, Гьобекли тепе, Невали Чори, Джафер Хьоюк, Чая Йоню, Халан Чами, Немрик и др. През началния керамичен период, съвпадащ тук и в Тракия с ранния неолит (VII$^{-мо}$-VI$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр.), тази цивилизация продължила съществуването си в по-малко на брой обекти-наследници на горните: западно от планините Таурус, близо до морския бряг: Хаджилар и Чатал Хьоюк; югоизточно от Таурус: Саби Абияд, Чагар Базар, Ум Дабагия, Тел ес-Савуан. /вж. напр. **Исторически атлас на света**…, с. 38, 39/.

Трябва да се отбележи, че от гореспоменатите най-ранните обекти, появили се още през епипалеолита (XII$^{-то}$-IX$^{-то}$ хил. пр.Хр.), са: Гьобекли тепе, Невали Чори, Чая Йоню, Халан Чами, Джафер Хьоюк и др. в Южна Турция; Мурейбет и Абу Хорейра в Северна Сирия; а те съвпадат по време с разположените по на юг Йерихон, Айн Гев и Айн Малаха – първите градове в Левант; както и с две селища в Североизточна Месопотамия, южно от езерото Ван – Ниневия и Зави Шеми (**снимка-карта 1**).

Снимка 1. Карта на Анатолия, Горна Месопотамия и Левант. В зоната на изворите на реките Тигър и Ефрат, източно от планината Таурус, са позиционирани (в зоната на Едем, оградена с оранжева линия) епипалеолитните обекти Гьобекли тепе, Невалъ Чори, Джерф ал Ахмар, Джафер Хьоюк, Чая Йоню, Халан Чами, Немрик и др., съществували в периода XII-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр. Западно от тях, по хребета на Таурус, са разположени обектите Джан Хасан, Чатал Хьоюк, Асикли Хьоюк, Кафер и др., съществували в периода XI-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр.

Горепосочената група селища – между планините Таурус и езерото Ван, – е възникнала в благоприятните условия на водосборната зона на многобройните и изобилни извори и притоци, пълнещи реките Тигър и Ефрат. Там са открити най-старите останки на прототипни видове домашни животни – овца и говедо, както и на дива плевеста пшеница, от която е култивиран първият лимец – еднозърнестия. /**В. Николов**, пос. съч., с. 21/.

Дали тази малка цивилизация не е дълго търсеният Едем, в градините на който сътворените от Бога Адам и Ева, а сетне техните потомци, започнали да отглеждат предоставените им от техния създател култури и плодни дървета?

„И Господ Бог насади градина на изток, в Едем, и постави там човека, когото беше образувал. И Господ Бог направи да израсте от земята всяко дърво, което е красиво наглед и добро за храна… **И река изтичаще от Едем да напоява градината, откъдето се разклоняваше и стана четири главни реки** [к. В.Й.]. Името на първата

е Фисон: тя е, която обикаля цялата Хавилска земя, където има злато…; там има още бделий и ониксов камък. Името на втората река е Гихон: тя е, която обикаля цялата земя Куш. Името на третата река е Тигър: тя е, която тече на изток от Асирия. А четвъртата река е Ефрат. И Господ Бог взе човека и го засели в Едемската градина, за да я обработва и да я пази.“

/**Битие**, 2: 8-15. – В: **Библия** или книгите на Свещеното писание на Стария и Новия завет. Проект „Живо слово“. С., 2001. 1529 с. + 19 с. прил. карти/.

В цитирания текст на „Битие“ точно е посочено, че Едем се е намирал в зоната на многобройни извори и реки, от които четири били главни – Фисон (дн. Сейхан), Гихон или Аксу (дн. Джейхан), Тигър и Ефрат. Споменава се още, че бог създал плодни дървета, като са пропуснати зърнените култури, но те се подразбират, защото след малко е казано: „Господ Бог взе човека и го засели в Едемската градина, за да я обработва…“ А по-сетне, когато бог порицава Адам и Ева, че са яли от „дървото за познаване на доброто и злото“, той казва на Адам:

„ … Проклета да бъде земята поради тебе; с мъка ще се прехранваш от нея през всичките дни на живота си. Тръни и бодили ще ти ражда… С пот на лицето си **ще ядеш хляб** [к. В.Й.], докато се върнеш в земята, защото от нея си взет; понеже си пръст, и в пръстта ще се върнеш.“ /**Битие**, 3: 17-19/.

Речено е ясно: хората ще се прехранват с мъка, с пот на лицето си ще ядат *хляба, замесен от лимеца*, който са отгледали на нивите, в борба с тръни и плевели.

Но ако човешката раса е възникнала и се е умножила през епохата на докерамичния неолит (IX-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр.) в първото обиталище на Адам и Ева – Едема при изворите на Тигър и Ефрат, – то кой е живял там в предишната епоха на епипалеолита (XII-то-IX-то хилядолетие пр.Хр.), а именно в Гьобекли тепе, Мурейбет и Абу Хорейра, а и по на юг – в левантийските селища Йерихон, Айн Гев и Айн Малаха?

Очевидно това били боговете, който сътворили Адам и Ева „по свой образ и подобие“ – божествената раса (Елохим). Боговете, които обитавали земята преди човеците, и след като ги създали, проявили към тях благосклонност: предоставили им семена на лимец и ечемик, заедно със земеделската технология, както и първите домашни животни, заедно с технологията на отглеждането им, а също така строителната технология и не на последно място – доктрината на Слънчевия култ.

Какво е записано относно тези древни събития в източниците, по-стари от „Библията“?

3. Създателите на Едемската градина и на човека

Всъщност всичко започнало още когато, според трако-елинската митология, Гея, раздразнена от потентността на Уран и безразборните му връзки с други богини, дала на сина си Кронос остър железен сърп и го подбудила да скопи собствения си баща /**Хезиод**.

Теогония, 6, 7. – В: **Хезиод**. Теогония, Дела и дни, Омирови химни. Превод от старогръцки Станка Недялкова. С., Изд. „Народна култура“, 1988; **Аполодор**. Митологическа библиотека, кн. I, I, 4. – В: **Аполлодор**. Мифологическая библиотека. Перевод, заключ. статья, примечания, указатель Владимира Григорьевича Боруховича. Ленинград, Наука, 1972. Електронна публикация: **https://ancientrome.ru/antlitr/apollodor/apo1101.htm/**.

Подразбира се, че за награда Кронос трябвало да получи бащината власт. Финикийският жрец Санхуниатон (VII в. пр.Хр.), чиято книга „История на Финикия“ е преведена на гръцки от историка Херений Филон (~50-138) от гр. Бибъл, предава тези събития по-детайлно:

„ ... Крон направил от желязо сърп и копие. След това Хермес казал на съюзниците на Крон магически думи и вселил у тях страстно желание да се сражават срещу Уран заради Гея. Тогава Крон повеждайки война с Уран, го лишил по такъв начин от власт и овладял царството... А на тридесет и втората година от своята власт и царуване Ел, т.е. Крон, залавяйки посредством засада, устроена от него в едно място сред земята, своя отец Уран [живеещ там в изгнание, след детронирането му – б. В.Й.], отрязал му детеродния член близо до изворите на реките [Тигър и Ефрат – б. В.Й.]. Тук е бил обоготворен Уран. И се разсеял неговият дух, а кръвта от раната капела в изворите и водата на реките, и това място се показва до днес... Когато се случил смъртоносен мор, Крон принесъл в жертва на своя отец Уран единородния си син, обрязал се и накарал своите съюзници да направят същото.“

/**Санхуниатон**. История на Финикия, I, 18, 28, 29, 34. – В: **Санхуниатон Беритски**, [преведен на гръцки от] **Филон Библский**. Финикийская история. Перевод Бориса А. Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К.Мюллера. Библиотека Якова Кротова, в: **https://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html/**.

Тук, впрочем, се вижда произходът на традицията за обрязване.

Надделявайки над останалите титани, Кронос/Кеб/Енлил/Ра станал пълен господар на планетата. Той се превърнал в „Сокола на хоризонта“, от чийто зорък поглед никой не можел да се скрие и чиято свещена воля никой не смеел да пренебрегва. Той осъществявал висшето неоспоримо ръководство над боговете, а сетне и над хората. В материално отношение му били признати най-много територии сред по-видните богове: Тракия с културния център на Ре Перперикон – Пер-Пер-Ре-К(а)-Он, или „Отецът на отците, Ре, син на Слънцето“; Египет с културния център на Атон и Ра – Голямата пирамида и нейния обслужващ жречески град Он/Мемфис; Левант с храма на слънцето в Баалбек; Месопотамия със седалището на Енлил/Ел при изворите на Тигър и Ефрат.

Ето например някои данни за последното от изброените негови владения. В ханаански текстове от град Угарит, „бащата на годините“ (т.е. Кронос, „бог на безкрайното време“) е наречен Ел (бог). Палатът и нивите му се намирали „при изворите на водите, насред горното течение на двете реки“. Той бил „творец на всички неща и единственият, който може да дарява царска власт“. В своя замък мъдрецът седял на трона си, приемал пратеници и обмислял проблемите и споровете между боговете, тъй като имал окончателната дума по

всички въпроси. /по **Зекария Сичин**. Дванадесетата планета Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2002, с. 79, 80/.

Замъкът и светилищата на Енлил/Ел/Кронос са открити през 1994 г. от археологическа експедиция на Германския археологически институт (DAI), ръководена от Клаус Шмид, на мястото Гьобекли Тепе край с. Йоренчик и гр. Урфа (античната Едеса), в Южна Турция, близо до границата със Сирия. Грандиозното мегалитно съоръжение представлява сложна архитектурна структура, изпълнена от 20 (разкопките продължават до днес) овални кръга (всеки с диаметър от 10 до 30 м; **сн. 2**), очертани от 20-50-тонни Т-образни колони (свързвани с трегери), на които са гравирани свещени животни и птици, както и надписи, изпълнени с идеограми (**сн. 3, 4, 5**).

Снимка 2. Археологическата зона на южния склон на Гьобекли тепе през 2010 г. **Foto Nico Becker, DAI.** – В: **Klaus Schmidt.** Göbekli Tepe – the Stone Age Sanctuaries. New results of ongoing excavations with a special focus on sculptures and high reliefs. – **Documenta Praehistorica**, XXXVII (2010), с. 241.

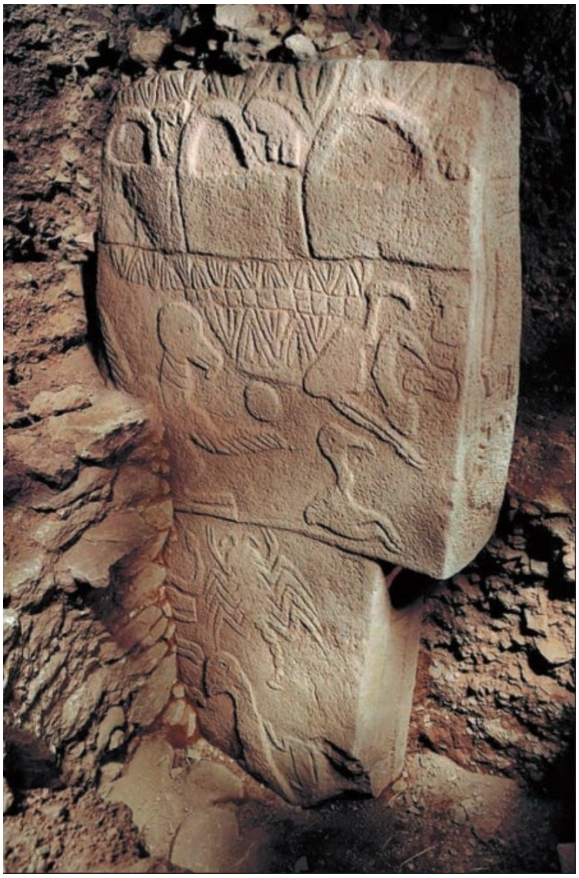

Снимка 3. Т-образна колона № 43, на която са релефно изобразени три лешояда и скорпион. **Фото Бертолд Щайнхилбер**. – В: **Klaus Schmidt.** Göbekli Tepe – the Stone Age Sanctuaries. New results of ongoing excavations with a special focus on sculptures and high reliefs. – **Documenta Praehistorica**, XXXVII (2010), с. 244.

Снимка 4. Колона № 27 със скулптура на хищник (висок релеф), нападащ глиган. **Фото D. Johannes, DAI.** – В: **Oliver Dietrich, Manfred Heun, Jens Notroff, Klaus Schmidt & Martin Zarnkow**. The role of cult and feasting in the emergence of Neolithic communities. New evidence from Göbekli Tepe, south-eastern Turkey. – **https://antiquity.ac.uk/ant/086/ant0860674.htm/**.

Снимка 5. Колона № 18, с изобразени на нея две ръце и буквени знаци. **Фото Нико Бекер, ДАИ**. Посоченият в снимка 3 източник, с. 244.

Самите археолози не идентифицират мегалитния обект като свещен комплекс от светилища, построен от Енлил/Ел/Кронос в памет на неговия отец Уран на лобното място на последния (вж. цитирания по-горе текст на Санхуниатон). След смъртта на Кронос, домът му вероятно е превърнат в негова гробница-мавзолей и е станал притегателен за поклонници култов център. Но впоследствие и той се стопил в забвението на хилядолетията. Ако не е ограбен още в древното минало, може би ще бъде открит в някакъв момент?

Немските археолози не са разбрали грандиозното значение на своето откритие, а именно, че от този свещен комплекс е бил управляван легендарният Едем. Това управление е включвало *селекцията на първите земеделски култури*, сред които на първо място – *еднозърнестия лимец* (датиран в XI-то хил. пр.Хр.), поставянето *началото на земеделската технология*, както и *селекцията на първите домашни животни*, а освен това обучението и включването на новосъздадения „работен народ“ в Едемското производство, за което свидетелстват месопотамските клинописни текстове.

Ръководителят на разкопките Клаус Шмидт от Немския археологически институт (DAI) предполага, че Т-образните колони са антропоморфни тотеми – стилизирани образи на божества, – „пазители на свещеното пространство“. Има, освен това, опити за намиране на синхрон между мегалитите и звездното небе. Намерени са артефакти, донесени от места, отдалечени на 160 км. Периодът на ползване на светилището е XI-то-VIII-мо хилядолетие пр.Хр., като е обитавано постоянно от малка група потомствени жреци, а накрая е затрупано и изоставено (между 7900-7400 г. пр.Хр). /**Klaus Schmidt**. Göbekli Tepe – the Stone Age Sanctuaries. New results of ongoing excavations with a special focus on sculptures and high reliefs. **– Documenta Praehistorica**, XXXVII (2010), p. 239-256/.

През същия период в региона са съществували Кьортик Тепе при с. Аджил (край гр. Диарбекир), Халан Чеми и Демиркьой Хююк в Източен Анадол и др., както и група селища в днешна Сирия. Археологията на следващия период VIII-мо-VII-мо хилядолетие пр.Хр. обаче разкрива забележим упадък: чувствително намалява размерът на мегалитите, влошава се качеството на изработката им; жилищата и погребенията стават по-бедни; костните останки носят белези, получени вследствие на недохранване и боледуване. /**Oliver Dietrich, Manfred Heun, Jens Notroff, Klaus Schmidt & Martin Zarnkow**. The role of cult and feasting in the emergence of Neolithic communities. New evidence from Göbekli Tepe, south-eastern Turkey. – **https://antiquity.ac.uk/ant/086/ant0860674.htm/**.

Подобно на Гьобекли Тепе и по същото време (7200 г. пр.Хр.) е затрупан културно сродният обект Чайоню Тепези, само че тук храмът бил разрушен, а мегалитите натрошени. Навярно е имало чуждо нашествие или социален сблъсък, свързан може би с отричане култа към Ел/Кронос, поради борби между неговите внуци и представители на другите божествени кланове /вж. електронна публикация от 2016 г.: Утрото над Анатолия: Тайната на Гьобекли тепе – **https://istorianasveta.eu/index.php/**.

4. Сътворяването на човешката раса

Докато слънчевият бог Енлил (Кронос) се проявил предимно като владетел-войн и земеделец, то неговият брат – лунният бог Енки (Япет) – станал знаток на древното знание (магия, ведение), първият велик учен, много преди по-известния за съвременния читател Хермес/Тот. Зачатъкът на това знание бил предаден на Енки непосредствено от неговите родители – самите Ану (Уран/Атон) и Анту (Гея). Наследил като заложби качества на духа и интелекта от най-висш порядък, Енки постигнал невероятни резултати в съвсем различни области на абстрактните науки, заедно с практическата им реализация: език и писмо; астрология и лунен календар; генетика и селекция на растения, животни и дори хора; металознание, рудодобив, металургия и металообработка; минералознание и строителни материали; математика и геометрия, с приложението им в архитектурата и строителството; и т.н.

Едно от най-забележителните постижения на бог Енки/Еа са неговите успешни генетични експерименти, довели до сътворяването на нова хуманоидна раса, базирана на божествената: човешката раса.

Според версията на българския епос „Сказание за дъщерята на кана“ /II песен, стих 30-35/ алп Шурале замесил мъжа от „земя със мед“, ала медта свършила и той слепил жената от „пръст и слюнка“. Тези хора обаче приличали на скот и Тангра, ядосан на Шурале, наредил на алп Хурса (Хорос) да вложи в новата божия твар безсмъртна душа от „светлия дъх“ на самия Тангра. Несъвършеното създание така било закрепено /**Микаил Бащу ибн-Шамс Тебир**. Сказание за дъщерята на кана. Епосът на прабългарите. 882 г. Превод от руски Георги Костов. С., Изд. „Агато“, 1997, с. 15/.

Трудоемките задачи, които боговете си поставили при усвояването и облагородяването на Египет и Месопотамия – рудодобивът и изработването на сечива, прокарването на напоителни канали за осигуряване на земеделието, строителството на градове и сакрални съоръжения, им създали свръхголямо физическо натоварване. Все пак те били само около 600 на брой, както свидетелстват шумерските източници и „Библията“ – т.нар. „паднали ангели“. Извън това число остават малки популации от божествени потомци, които пребивавали в Тракия, Азия, Перу и Атлантида.

Данни за делата на боговете има в шумерските текстове „Когато боговете като хора се трудеха“ и „Епос за Сътворението“. Недоволството на по-низшите богове, копаещи руда в мините, наложило Енлил (Кронос) да събере *Съвета на боговете*. *Съветът* се обърнал към неговата съпруга Великата богиня Нин мах/Нинхарсаг, известна още като Суд, Нут или Рея, със запитването възможно ли е да бъде създаден „лулу-амелу“ – примитивен работник, който да замени боговете в тежкото им физическо ежедневие. Нинмах отвърнала, че не би могла да се справи с такава специфична задача без вещата помощ на бог Енки, „в когото се крие умението“. /по **Зекария Сичин**. Дванадесетата планета…, с. 313-316/.

Аналогично съдържание има един старовавилонски текст, озаглавен „Сътворяването на човека от Богинята-майка“, в който е записано емоционално обръщение на един бог към „акушерката на боговете“ Нинмах, назована сега Мами:

„Ти си Майката-утроба, която Човека може да създаде!
Тогава сътвори лулу, нека той поеме хомота!“
/**пак там**, с. 328, 329/.

Когато събудили задрямалия Енки и му съобщили решението на *Съвета* за направата на „адаму“ и че той трябва да измисли технологията за това, мъдрецът веднага отвърнал: „Създанието, чието име произнесохте, съществува!“ И добавил, че все пак би било по-добре да му се даде „образа на боговете“. Енки имал предвид маймуночовеците (Homo neandertalis), които в онази епоха (епипалеолита) живеели в съседство с боговете (Homo sapiens).

В „Епос за Гилгамеш“ това същество е описано като дивак, покрит с гъста козина и живеещ редом с животните: „Гол, в козина дълга,... с газелите редом ръфа тревите, с дивеча степен на водопоя се блъска.“ Ловците, случайно срещнали примитивния планинец, се сковавали от страх и ужас, познавайки неговата бързина и физическа сила. /**пак там**, с. 320/.

И в българския документален свод „Джагфар тарихи“ се споменава за притеснителното присъствие на изостанали примати: „В началото, през Ледниковата епоха, арийците са живели в пещерите на Уралските планини и са се сражавали с потомците на злите духове – убирите...“ /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под редакцията на Андрей Пантев. Превод от руски Васил Колевски. С., ИК „Кама“, 2005, с. 283/.

За любителите на веществените доказателства ще приведа една проверена информация. Генетично изследване на останки на хоминид, т.нар. „Дете от Лапидо“, Португалия, престояли в земята повече от 24 000 г., е потвърдило предположенията на палеоантрополозите, породени от неговите външни белези за смесена раса, че изследваният индивид, представлява генетична кръстоска между сапиенс и неандерталец. /**Ердоган Ерчиван**. Забранената египтология. Загадъчните знания и високите технологии на фараоните. Прев. от немски Светослав Коев. С., Изд. „Дилок“, 2006, с. 66, 67/. Подобни находки на възраст 30 000 г., са открити в Румъния, а те не са единствените в Европа и света.

Бог Енки се явил пред Енлил (**сн. 6**), казвайки, че приема предизвикателството да сътвори „черноглавия народ“. Той оповестил пред Нинмах, наречена в този случай Нинти („която дава живот“) следните инструкции:

„Размеси глината от подземието на земята,
точно над Абзу, и ѝ придай формата на сърце.
Аз ще доведа добри, способни млади богове,
които ще приведат глината в нужното състояние.“
/по **З. Сичин**. Дванадесетата планета…, с. 327/.

Нинти поискала „глина от Абзу“ и „битум от Абзу“, употребяван в онова време като пречистващо вещество. Предполагаме, че става дума за *мумие* – нефтошисти, изтичащи от скалите край плитки нефтонаходища и пропити с минерали, поради което действително имат антисептични качества. В древността *мумието* било смятано за „еликсир на живота“ и ползвано като универсално лечебно средство, включително и за мумифициране.

Енки ѝ отвърнал:

„Аз ще приготвя пречистваща баня.
Нека вземем кръв от избрания бог...
От неговата плът и кръв
нека Нинти глината омеси.“
/**пак там**, с. 329/.

Снимка 6. Вляво Великата майка на боговете Нинмах/Нинти (Суд, Рея) се явява, заедно с познавача на магията (учения) Енки/Еа, пред съпруга си божествения пастир Енлил (Кронос/Ра – седналия на трон). Зад Енлил стоят две „богини на раждането“. Между божествените фигури са показани първите създадени същества – мъж и жена – от новата човешка раса (в по-малък ръст). Този съвет обсъжда проблеми по сътворението на новата раса. Сцената илюстрира шумерския текст „Епос за сътворението“.

The Morgan Library & Museum – Morgan seal_0391 - печат от хематит от XIX-XVI век пр.Хр. и неговия съвременен отпечатък: **https://www.themorgan.orgseals-and-tablets84014**.

По-нататък в текста се разбира, че биологичният баща, дал сперма или кръв, е самият бог Енки, а глината – плът, генетичен материал, извлечен от яйцеклетки на маймуножена. Според древните представи в кръвта на бога имало „теема“ – нещо като „личност“ или „дух“. /**пак там**, с. 333/.

Днес е известно, че индивидуалните качества се съхраняват и предават чрез гените, независимо дали ДНК е взета от спермата или от кръвта. Придобивайки гените на бога новият индивид би трябвало да прояви божествените личностни характеристики: развит и гъвкав интелект; пластичност на възприятията и характера, позволяваща възпитаване и прививане на нравственост; по-изтънчена емоционалност и духовност и пр.

По-сложен за обяснение е въпросът с „глината“ – генетичния материал, извлечен от яйцеклетки на неандерталка. Сложен, защото как би могло да се получи потомство с качествата („образ“ и „подобие“) на боговете? Как да се отсеят и премахнат животинските качества: окосмяването на цялото тяло, грубите черти на лицето (ниско чело, сплеснат нос, издадена муцуна, дебели устни), ниския приведен скелет и др., като се запазят ценните способности на дивака – сила, ловкост, пъргавина?

Това би могло да стане само чрез отнемане на точно определени гени от „глината“ на неандерталката. Съвременната медицина не се е справила с подобна задача. А как Енки е знаел кои гени да отстрани и каква фина манипулация е владеел, без да употреби сложна апаратура? За нас, неговите потомци, затънали в материалния свят на „научно-техническия прогрес“ и изгубили фината сетивност и духовност на божествените ни предци, неговите дела са непонятни и непосилни за логично обяснение. Но нека не забравяме все пак, че той е създателят на нашата човешка раса.

Доколкото подобно обяснение е във възможностите ми, предполагам, че посредством качествата на присъщия му дух, бог Енки е усещал, „виждал“ онова, което търси и желае да направи, и което за съвременния човек е невидимо и непостижимо.

Свързването на *бог* и *примитив* в новото същество човек е родство, което никога, „до края на дните“, не ще може да се развали. Тази особеност на *творението* се разкрива в следните поетични думи на създателя Енки:

„В глината бог и човек ще се слеят,
та до края на дните плътта и душата,
която в бог е съзряла –
тази душа в кръвно родство да се обвърже,
както ще покаже на живота ѝ знакът.“
/**пак там**, с. 334/.

Приготвената смес от „пречистен“ божествен генетичен материал и „пречистен“ генетичен материал на маймуножена, Енки (Япет) решил да постави в утробата на собствената си съпруга Нинки (Климена, дъщеря на Океан и Тетия), нещо като съвременния метод „ин витро“. След 10-месечна бременност Нинки родила *съществото*, наречено *Адапа*, а на други места – „образец“ или „калъп“, т.е. базов модел за клониране. Впрочем терминът *калъп* означава: Кал-Лап, Кал-Алп – „Плътта на бог“.

Когато боговете видяли детето – „образеца“ *Адапа* (*Адам*), – и се уверили, че той е сполучлив, дали съгласие да бъде използван за донор на генетична субстанция (в „Библията“ – „ребро“, от което според мен бил извлечен костен мозък) с цел възпроизвеждане на мъжки и женски клонинги. Енки и Нинти организирали човешко биовъзпроизводство, като привлекли за идеята 14 „богини на раждането“, за да родят 7 момчета и 7 момичета, от което впрочем се разбира, че Енки и Нинти умеели да контролират и пола на заложените зародиши:

„Мъдри и учени
два пъти по седем богини на раждането се бяха събрали,
седем родиха мъжки, седем родиха женски.
Богинята на раждането им вдъхна
вятъра на дъха на живота.“
/**пак там**, с. 329-335/.

След известно време, когато новосъздадените „лулу“ отраснали, *анунаките* („[Потомците на] Ану-змията“: Ану-Наг) бързо-бързо ги впрегнали да работят: „На черноглавите хора те кирки раздадоха.“ /**пак там**, с. 338/.

„Лулу-амелу“ обаче се оказали репродуктивно непълноценни. Имали полови органи, но нефункционални; явление характерно за хибрид между два различни вида, макар и близки. За преодоляване на хибридната стерилност след време било извършено допълнително имплантиране на гени /**пак там**, с. 344, 345/, което е отразено по завоалиран начин в библейския мит за змията (Енки), която подбудила Ева и Адам да ядат от *Дървото на познанието*. /**Битие**, 3: 1-19/. Така първите клонирани хора се сдобили с още една способност – да се възпроизвеждат сами.

Тук е наложително да се обърне отново внимание на сакралния термин *глина* (Г-Л-Ин, Г[ея]-[А]л-Ин, или „Богинята-жена Гея“), срещан в изворите и като *кал* (К-Ал, К[а]-Ал, или „Синът на Бог“), а също като *плът* (Пл-Ат, [А]лп-Ат, или „Светът [потомството] на Бог“). Вижда се, разчетено чрез свещения език, съхранен фонетично и графично в съвременния български език, вложеното в трите синонима древно понятие: *жива одухотворена биоматерия*, градивно духовно-материално вещество, изграждащо Майката, Отеца и потомците им, и съдържащо неповторимата им същност (нещо като ДНК, но не само).

Зад тези три синонима се крият още две понятия, еднотипни с горното, – *яйце* и *живот*, обикновено обединявани в трето – *зародиш*, т.е. биологична форма, в която се заражда живота. Те могат да се проумеят чрез архаичните езици: шумерската дума *Ти.Ит* (Ди-Ид, или „Бог-бог“), разбирана като „животворен“; която става в акадския език и в иврит *тит*, но вече разбирана като „глина“, „кал“. Нейни синоними, с обща коренова основа **бш**, са *бош* – „глина“, *биша* – „кал“, „блато“, и *беша* – „яйце“. /**Дванадесетата планета**…, с. 335/.

Във връзка с горните термини припомням трако-елинското име на богиня *Тетия* („Глината“), наричана в Египет Нут („Утробата“), а дъщеря ѝ *Климена – Тефнут* (Тет-Нут – „Утробата на глината“). Също критския топоним *Фестос*, латинската дума *testae*, българската – *тесто* и арабската *тестир*, които са обединени от смисъла за еднородна материя, най-вече „глина“, „тесто“ или „плът“. Българите наричат *тъст* бащата, а *тъща* майката на невестата, защото тяхната дъщеря е *матерната плът*, която ще приеме в себе си *бащиното семе* на своя съпруг, за да бъде породено следващото поколение потомци.

5. Въдворяването на първите хора в градината на боговете (Едем)

Задълбочените генетични изследвания и прецизни манипулации на бог Енки/Еа по сътворяването на човешката раса, които приключили с невероятен успех, били извършени в хигиеничните зали на неговия дворец Абзу, изграден от сребро и лазурит. От названието Абзу води топонимията си страната Абисиния (дн. Етиопия) в Източна Африка.

В един химн за творенията на Енки/Еа се казва:

„Господарят на Аб.Зу, царят Енки...
построи си къща от сребро и лазурит.
Нейното сребро и лазурит
като искряща светлина Отецът сътвори в Аб.Зу.
Същества с красив лик [хората – б. В.Й.], създадени в Аб.Зу,
стояха около господаря Нудимуд [Водача – б. В.Й.].“
/**Дванадесетата планета**…, с. 336/.
И още информация от друг химн:
„Божественият Еа в Апсу...
сътвори Кула [зикурат – б. В.Й.], за да възстанови храмовете.“ /**пак там**/.

Изразът „за да възстанови храмовете“ подсказва, че Енки/Еа е издигнал зикурата в Абзу след участието му на страната на Мардук в Пирамидната война в Египет. За победителите Енлил и Нинурта това бил сериозен повод да го прогонят от месопотамския му град Ериду и безпардонно да разрушат тамшния негов зикурат.

Седалището на бог Енки в Абзу било „мястото, откъдето идваше плътта“ /**пак там**, с. 337/. Затова в „Битие“ е записано:

> „И насади Господ Бог рай в Едем, на изток [на изток от Абисиния, – т.е. в Месопотамия – б. В.Й.], и там настани човека, когото създаде... Бог взе човека и го посели в Едемската градина, да я обработва и да я пази.“ /**Битие**, 2: 8, 15/.

Излиза, че библейският „Господ Бог“, създателят на човека, е шумерският бог *Енки* (Ен-Ки, т.е. „Любимецът на Земята [Гея]“), наричан още *Еа* („Водният“), или титанът от тракогръцката митология Япет, третият син на божествения родоначалник Уран/Атон/Ану. Сътворяването на Адам и Ева той извършил в Абзу (Абисиния), Източна Африка, след което ги поселил в Райската градина, находяща се „на изток“ – в Горна Месопотамия.

* * *

Според „Царския списък“ на египетския жрец Мането управлението на света е било държано отначало от богове, после от полубогове, сетне от герои, и накрая от божествени потомци, наречени царе /**Maneto`s old Chronicle**. The Reign of the Gods (Problems with extant fragments). – **https://www.atlantisquest.com/Manetho.html/**. Подобни са царските списъци във Вавилонската хроника на Берос /**Беросс.** Вавилонская история. Фрагменты. Сайт „Античная литература“. Перевод Юрий Павлович Митин: **https://ancientrome.ru/antlitr/berossos/fragments-f.htm/**.

Както се видя от шумерските клинописи, първото човешко същество Адапа (Адам), клонираните от него хора, и потомците им, били целенасочено създадени като примитивни работници „лулу-амелу“. Увеличавайки своята популация, те формирали родове и племена. Трудовият процес на човешките работници бил управляван от божествените потомци на Светото семейство, като последните се стараели да не се смесват с хората, за да запазят чист превъзходния си геном.

Бидейки де факто син на бог Енки (титана Япет), носейки неговите гени, макар и примесени с такива на неандерталка, Адапа (Адам) се явявал полубог, който живял динамично и продължително – 930 години, – раждайки, след Каин, Авел и Сит, още много синове и дъщери (**Битие**, 5: 1-5). На старини той дори имал претенцията да властва над Месопотамия, защото тя била обитавана от клонирания от неговата плът „черноглав“ народ – копачите на каналите, земеделците в нивите и градините, строителите на градовете и храмовете.

Адапа, синът на Енки, получил от върховния отец Ану мъдрост (духовно просветление) и разбиране (знание), но не и вечен живот. На тази основа след потопа той написал „Съчинения за времето [от] божествения Ану и божествения Енлил“, текст за отчитане на времето и календара. В друг източник „Легенда за Адапа“ се посочва, че той бил помазан за жрец и пръв човешки цар на гр. Ериду. /по **Зекария Сичин**. Космическият код. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2005, с. 118/.

6. Култивиране на първата зърнена култура и на първото домашно животно

„Първата раса, сътворена от Ре. Замислен бе законът в тяхното време. Маат (Справедливостта) дойде от небето в техния ден. Съедини се тя с тези, които бяха на земята. **Земята беше изобилна, стомасите – пълни** [к. В.Й.] и нямаше бедна година в Двете земи (Египет).“

/Из надпис на Птолемей III в храма на Хонсу в Карнак. – В: **Тъгата на древен Египет**. Превод Димитър Димитров. Йероглифен текст Любомира Одаджийска. С., Изд. „Хелиопол“, 2008, с. 56-58. **https://www.imadrugpat.org/Egipt…/**.

От този текст се разбира, че в т.нар. „златна епоха“ – ерата на близнаците Ра/Ре: Ра/Хелиос и Геб/Кронос, – расата на боговете е живяла щастливо и безметежно. Обществото било организирано на основата на справедливи закони, била осигурена изобилна храна, бедността била непознато явление.

При уреждането на първия законодателен кодекс и зараждането на основните производствени отрасли, братята Ра несъмнено били насочвани и съветвани от родителите си Гея и Уран (египетския Атон). По този въпрос неочаквана помощ получаваме от Южна Америка, където двама разумни испански падре – Блас Валера и отец Молина – са записали, точно по време на конкистадорския грабеж и разруха, разказите на инкските жреци за началото на света. Инките възприели божествения си пантеон от обитаващите крайбрежните равнини племена чинча, а преданията за сътворението от планинските племена ай мара. И двете предхристиянски култури, чието начало е датирано засега към I хилядолетие пр.Хр., впечатляват с изящна керамика и текстил, украсени с крилати богове и страховити великани. /по **Зекария Сичин**. Изгубените царства. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2004, с. 127-130/.

Според индианските легенди отецът-пастир Атау (Атон/Уран?), наричан също Вис (Вишну?) или Пача-Камак („Създателя на света“) и богинята-майка Мама-Пача („Господарката-земя“ – Гея?) имали трима синове: лунния бог Си (Енки?), и слънчевите богове Ила-Ра (Хелиос/Мардук?) и бога-герой Ира-Я (Кронос/Геб?), наричан още Кон („Син на слънцето“). Тези лидери, начело на 200 богове, доплували с лодки от Тихия океан и акостирали близо до устието на р. Римак. Експедицията довел успешно Манко-Капак, получил за подвига си името Римак („Магът Ре“). Предполагаме, че това е богът-герой Ира-Я. Изображенията на тези божества могат да се видят в руините на мегалитния крайбрежен храм Пачакамак, край перуанската столица Лима. /**пак там**, с. 130-131/.

Във версията на отец Молина отецът има двама сина: Имаямана Виракоча и Топако Виракоча, които съответстват на слънчевите богове Ила-Ра и Ира-Я:

„След като създал племената и народите и им определил дрехи и езици, Творецът заповядал на двамата си сина да отидат в различни посоки и да разпространят цивилизацията. Големият син Имаямана Виракоча [което означава „в чиято власт са поставени всички неща“ – б. З.С.] отишъл да даде цивилизацията на планинските народи, а малкият, Топако Виракоча [„създател на неща“ – б. З.С.] получил заповед да отиде в крайбрежните равнини…“ /**пак там**, с. 135/.

Характерната типология „планина-равнина“ ни дава основание да предположим, че в тези древни информации става дума за близнаците Нестя/Ашвини: планинецът-скотовъдец, първородният близнак Хелиос/Мардук/Велес/Пернатата змия и полянецът-земеделец, второроденият близнак Кронос/Геб, и двамата носещи името Ра/Ре/Ри.

Заслугата по добиването на прехраната се дължала изцяло на братята-близнаци Ра: признати специалисти в областта на скотовъдството и земеделието, селекцията на културни растения и домашни животни. В Индия те били наричани, както споменахме, близнаците Нестя – име, свързано с *българския огнен ритуал нестинарство*, или двамата Ашвини – име, от което идва ведическото название на голямата стая (*ашвата*) в българската къща, в която било ситуирано огнището/камината/печката.

Какво е записано в шумерските извори?

От текст, наречен „Мит за добитъка и зърното“ узнаваме за началото на земеделието и скотовъдството:

„ ... Зърно още не се бе родило,
още на земята не растеше...
Нямаше овце, агне още не се беше родило,
нямаше кози, яре още не се беше родило...
Тройното зърно от трийсет дни го нямаше,
тройното зърно от четиридесет дни го нямаше [к. В.Й.],
Малкото зърно, зърното от планината,
зърното от чистия Адам го нямаше...
Грудковите растения още не се бяха появили.“

Още не съществували овцата, козата, „тройното зърно“ – навярно един от първите лимеци, предшественик на житото; „грудковите растения“ – навярно картофите. Появили се за 40 дни: толкова, колкото са необходими за отделянето на душата от тялото. Или пък, обратно: за влизане на духовна субстанция в биологично тяло, например в култивирано зърно или животно.

И тогава, тези необходими за физическото оцеляване благини били създадени от боговете в тяхната „камера на сътворението“ в „чистата могила“, т.е. пирамида. Не е указано къде е била тя, но по пътя на логиката можем да се досетим за *огромната като планина най-свещена пирамида на Египет*:

„В онези дни
в камерата на сътворението на боговете,
в дома на извайването, в чистата могила [к. В.Й.],
лахар [овце/кози] и аншан [зърно – б. В.Й.] изящно бяха сътворени.
Домът беше пълен с храна за боговете.
От множащите се лахар и аншан
Анунаките [потомците на Ану – б. В.Й.] в своята **свещена могила** ядат,
ала не се засищат.
Вкусното мляко от кошарата
Анунаките в своята **свещена могила** [к. В.Й.] пият,
ала не се засищат.“

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2003, с. 123, 124/.

Видовото название *лахар* несъмнено носи името на изобретателя-селекционер Ра: Ла-Ха-Ар, Ал-Ха-Ра, или „Великият бог Ра“. Според нас потомъкът на първото домашно животно *лахар* съществува и днес в Андите, където боговете се спасили след потъването на континента Му. Това било превъзходното домашно животно *гуанако* – издръжливо и непретенциозно, млекодайно, с дълга пухкава вълна. Хилядолетия по-късно, когато божествената раса изчезнала, *гуанакото* вторично подивяло, но хората отново го опитомили и нарекли *лама*. В имената му личи, че това животно било посветено на Майката: *гуанако* – Гуа Наг, т.е. „Змията Гуа [Геа]“; *лама* – Ла-Ма, т.е. „Богинята-майка“.

Друг потомък на *лахар*, може би по-пряк от *лама*, е *архар* (Ovis ammon) – планински див овен в Предна и Средна Азия. Смята се, че е бил питомно животно и подивял вторично. В латинското название директно е назован „овен на Амон“, т.е. на Зевс-Амон. Доказани генетично близки родственици на архар са муфлоните *уриал* (Ovis orientalis vignei) и *бухарски уриал* (Ovis vignei bochariensis).

Впрочем древният термин *лахар* (Ла-Ха-Ар, Ал-Ха-Ра, или „Великият бог Ра“) несъмнено е в основата на съвременната дума *храна*, чийто смисъл е почти идентичен с горния: Х-Ра-На, Х[а]-Ра-Ан, или „Великият небесен Ра“.

Названието на растението *аншан* – Ан-Шан, или „Небесната планина“, явно касае зърнена култура, създадена в „чистата свещена могила“ – *Голямата пирамида на Ра*. Не става съвсем ясно дали това е *кукурузът*, селекциониран от Уран във високопланинските условия на Перу, или някаква протожитна култура, селекционирана от Ра в „камерата на сътворението“ на пирамидата в Египет.

Ако е вярно второто, то тук става дума за архетипа на пшениците, най-древната житна култура – *еднозърнестия лимец* (Triticum monococcum L.). Този лимец бил култивиран от дивото растение *Triticum baeoticum Boiss*. Отличава се с малко вретено, късо класче и дребни зърна. Изключително издръжлив и непретенциозен: захваща се на бедни почви, издържа суша, сурови ветрове и студ. Не поглъща замърсители – тежки метали, радиация и др. отрови. Същевременно осигурява пълноценно хранене: съдържа два пъти повече протеини, мазнини, фосфор, витамини В и А от по-късните пшеници, четири пъти повече магнезий в сравнение с кафявия ориз, минимално количество глутен. В протеините на лимеца има осем аминокиселини, в това число редкия Лизин. Въглехидратите-полизахариди в неговия състав укрепват имунната система. /**Валери Добрев**. Лимецът – дивото жито от древността. – В: Първа алтернативна научна конференция с международно участие. 6-7 октомври 2012 г. Езотерика и духовност – живот в новото измерение. Сборник с резюмета и доклади. Шумен, издание на Академия на мистериите „Мадара“, 2012, с. 78-82/.

Валери Добрев споделя, че не се знае колко е стар лимецът и откъде е дошъл. Че според езотеричните школи той не е продукт на нашата планета, а е спуснат отгоре, от звездата Сириус /**пак там**, с. 79/.

Ще повторя отново част от горецитирания шумерски текст: „В онези дни в камерата на сътворението на боговете, в дома на извайването, в чистата могила [*Голямата пирамида* – б. В.Й.], лахар [овце/кози – б. В.Й.] и аншан [зърно – б. В.Й.] изящно бяха сътворени.“ Действително *Голямата пирамида* в Египет е свързана енергийно със Сириус и, както е казано в текста, именно там „изящно бяха сътворени“ първото домашно животно лахар и първата зърнена култура аншан. Така че тези съвършени биологични продукти не са били

спуснати от небето във физическия смисъл, а създадени на земята при умело ползване на звездни лъчения, под 40-дневното въздействие на непозната нам звездна духовна субстанция.

По настояване на Кронос/Енлил новата култура започнали да отглеждат другаде, в близост до лобното място на Уран, което Кронос бил превърнал в светилище – обекта Гьобекли Тепе, – открит в праисторическата област *Джазира* (Джа-Сира, т.е. „Сирата [свещената вода] на Джа [Гея]“, на платото *Урфа* (Ур-Фа, т.е. „Ур[ан]-Небето“, при изворите на реките Тигър и Ефрат.

Според интердисциплинарно археолого-генетично изследване в Института по хибридизация на растенията „Макс Планк“ в гр. Кьолн, Германия, *еднозърнестият лимец* (Triticum Monococcum) е бил култивиран от дивия си предшественик *Triticum baeoticum Boiss* и отглеждан масово най-напред именно на това място – край планината Караджадаг – през X-то-VIII-мо хилядолетие пр.Хр. Ареалът на подивял *еднозърнест лимец* е ограден със синя линия върху приложената по-горе карта на археологическите обекти на платото Урфа (вж. сн. 1 в § 2).

При миграции боговете винаги носели със себе си ценните семена и животни: така те се разпространили в Тракия, Месопотамия, Левант, Египет, Индия. За да увеличат производството на зърно и добитък, а и както споменахме – поради малобройността на божествената популация, боговете създали себеподобна раса на работници-помагачи:

„След като Ану, Енлил, Енки и Суд [шумерското име на Рея – б. В.Й.]
черноглавия народ създадоха,
растенията, които буйно растат на земята умножиха.
Четириноги животни изкусно създадоха и в Един [Едем – б. В.Й.] ги пратиха.“

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 124/.

Оттук разбираме, че освен подобряването на количествения показател на производството, бил развит и разширен качествения – били получени нови подобрени сортове растения и животински видове. Вероятно става дума за създаването на *двузърнестия лимец* (Triticum dicoccum Schrank). Новите домашни животни и семена били предадени на хората-работници в Едем с цел увеличаване на добива.

Освен това първопроходецът в земеделието Енлил (Ел/Кронос/Ра) разпространил житните култури и в „хълмистата страна“ Елам, планинската земя източно от Месопотамия. По-късно двамата му близки помощници Ниназу и Нинмада пренесли земеделието в равнината и така „Шумер, земята, която не познаваше зърното, позна зърното“ /по **Зекария Сичин**. Дванадесетата планета…, с. 385, 386/.

Според съвременните еволюционни ботаници природата е дала наготово всичко на дивия първобитен човек-полумаймуна. Същият ползвал дива пшеница, която се е саморазвивала и мутирала (т.е. еволюирала сама) в продължение на стотици хиляди години, добивайки постепенно домашния вид на културната пшеница. Но те не могат да обяснят защо откритото от археолозите зърно от различни епохи, например в зърнохранилищата на град Троя (II-ро хилядолетие пр.Хр.), Египет (IV-то-III-то хилядолетие пр.Хр.), неолитните градове на Тракия (VII-мо-VI-то хилядолетие пр.Хр.), град Ерихон и останалите селища от културата Натуфа (XII-то хилядолетие пр.Хр.), или пък в пещерата Шанидар в планината Загрос, Северен Ирак (ранен палеолит), е напълно еднотипно – представлява съвършено завършен, непроменящ се сорт. Липсват междинни подвидове вследствие на мутации в условията на

ес тествена генетична селекция в продължение на споменатите стотици хиляди години. Така че, *генетичното чудо на култивирания лимец може да се обясни само и единствено с разумна, целенасочена и твърде успешна изкуствена манипулация на опитен генетик*.

Изяснено е, че *спелтата* (Triticum spelta L.) – твърдозърнест тип пшеница, – не се е развила еволюционно чрез произволни мутации на един генетичен източник, а е резултат от хибридизация (комбиниране на гени) от две диви растения: *Emmer* или *Durum пшеница* с диплоидното житно растение *Aegilops cylindrica* /**В. Добрев**. Лимецът – дивото жито от древността…, с. 81/. Преднамерено действие с цел постигане на необходимите хранителни и благоприятни за здравето качества.

Както видяхме от цитираните текстове, сътворените от боговете древни цивилизовани народи – траки, египтяни и шумери, които всъщност били един народ, носещ различни етноними според местообитанието си, – в прав текст ни съобщават, че земеделието и скотовъдството били дар от висшите богове Ану, Енлил, Мардук и Енки. Ечемикът, просото, спелтата, бобът, маслината, цитрусите; ленът и конопът; билките и подправките лавандула, салвия, алое, розмарин, кориандър, куркума, джинджифил, жен-шен, мандрагора, столетник; цветята роза, кокиче, минзухар, лайка; както и животните козел, овен, лама, елен, бик (бивол), зубър, мамут, слон, кон: всичките били дар от боговете-пастири за техните питомци хората. Дори в митологията има данни, например за селекционера на коня Посейдон и за Атина – дарителката на маслината.

Благородните богове са дали на хората въобще своите най-ценни открития – езика, писмото, изкуството, архитектурата, растенията, животните и законите, – за което хората им били изключително благодарни. Финикийският историк Херений Филон (~50-138 г.) от гр. Бибъл, преводач от финикийски на гръцки на книгата „История на Финикия“ на жреца Санхуниатон (VII в. пр.Хр.), пише в своя предговор към нея:

> „ ... Най-древните от варварите, особено финикийците и египтяните, от които са заимствали останалите хора, са считали за най-велики богове тези, които са изобретили нещо необходимо за живота или облагодетелствали някак народите; на тези благодетели, считайки ги за виновници за [появата на – б. В.Й.] много блага, финикийците се покланяли като на богове, а след тяхната смърт им устроили храмове, осветили по техните имена стели и жезли, почитайки ги много, установили доста големи празненства в тяхна чест.“
>
> /**Санхуниатон**. История на Финикия: в предговора на преводача Филон/.

Гореказаното се потвърждава от древната традиция на земеделско-скотовъдните празници. Чрез точно спазван ритуал жреците давали жертвени приноси на боговете от първите кълнове, първите класове, първото зърно, първородните козлета, агнета, малачета и пр. По този начин, чрез малки по обем приноси хората изразявали благодарността си към боговете за предоставените им от тях полезни дарове, като същевременно издействали бо жествената благосклонност и позволение за изхранване и ползване на цялата реколта от растения и на цялата популация от домашни животни. Защото бидейки божествени творения, зърното и добитъкът попадали в зоната на сакралните неща, над които според изначалното *Jus divinum* („Божествено право“) тегнели строги забрани. /История на религиите. Т. II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 292, 293/.

В един от текстовете се разказва как Енлил/Кронос/Ра пренесъл семена и развил земеделие на крайбрежни тераси в подножието на прочутата Кедрова планина в Ливан:

„Енлил на върха се качи и повдигна очи;
той надолу погледна: там водите бушуваха като море [Средиземно – б. В.Й.].
Той нагоре погледна: там беше **планината на уханните кедри** [к. В.Й.].
Той ечемика донесе, на терасите пося го.
Онова, което расте, донесе, на терасите зърното пося.“

/по фрагменти, публикувани от С. Н. Крамър. – В: **З. Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 124, 125./

Археолози са открили шумерски „земеделски календар“, който някои приписват на Енлил/Ра, а други на сина му Нинурта/Озирис. За нас второто становище е несъстоятелно. Акадския псевдоним на Енлил/Ра бил *Ураш* (на български *орач*). Този професионален псевдоним, разложен на части, разкрива имената на Ур и Ра.

Богът на земеделието изобретил революционни оръдия на труда – прости, но функционални – *ралото* и *диканята* (**сн. 7, 8, 9, 10**). Наименованията им носят името на своя създател: *рало* – Ра-Ал, или „Бог Ра“; *диканя* – Ди-Ка-Ан, т.е. „Богът-син на небето“. На един шумерски цилиндричен печат е изобразена сцена, на която Енлил (Ра) предава изобретеното от него рало на двама богове. /**пак там**, с. 127/. Друго основно земеделско сечиво – *мотиката* – Енлил/Ел назовал на Майката-земя, чието ханаанско име било Мот. *Мотика* – Мот-Иг, означава „Пастирката Мот“. В латинската дума за „мотика“ *raster* – „Ра в терра [земята]“ се долавя смисълът, че Ра, въплътен в мотиката е острие, което разтваря земната плът, за да се положи семето в нея. *Харман*, мястото за вършеене на зърното, е наречено на Хар/Хор, внука на Ра: това място има формата на слънчевия кръг. Зърното се вършее посредством кръгово движение, наподобяващо въртящото се слънце, на кон, теглещ диканя с ездач на нея върху разпръснати на земята класове. Отбелязвам, че конят е соларно животно – ипостаза на божия син Хор.

Споменах, че думите „оре“, „орач“, „оран“ произлизат от името Ра/Ре. Средството за производство е земята – terra. В акадски и оттук в семитските езици земята се е наричала *ерсат* – Ер-Сат, т.е. „Утробата на Ре“. Вариантите в тюркските наречия са: йер, йар, жер, джер, чер, диер, тиер, кер, кир /**Олжас Сулейменов**. Аз и Я. Книга на благонамерения читател. Издание на Посолството на Република Казахстан в Република България и Съюза на българските писатели. София, Изд. „Български писател“, 2007, с. 220/. Земя на немски: *die erde*; на английски: *earth*. На руски „ора“ е станало *пахать*, във връзка с глагола *паса* и съществителните *пасище*, *пастир*. Кронос/Ра наследил титлата пастир от първия ѝ носител – отеца си Уран/Атон.

Снимка 7. Дървено рало, използвано в Египет през ранния династичен период. Париж, Лувъра. Фото автора, 2012 г.

Снимка 8. Дървено рало от с. Гела, Смолянско. Фото автора, 2010 г.

Снимка 9. Дървена диканя с кремъчни остриета от с. Гела, Смолянско. Фото автора, 2010 г.
Снимка 10. Детайл: кремъчните остриета в профил.

И още термини, посветени на нивата – обработваната част от *terra*. Например: *сад* („градина“, но и „утроба“), *садя*, *садило*; *ред* за полагане на семена – Ре-Д(еус), т.е. „Бог Ре“; *леха* – Ле-Ха, Ел-Ха, т.е. „Великият Ел [Енлил/Кронос/ Ре]“; *нива* – Ни-Ва, Ин-Ва, т.е. „Жената [Е]ва“, подразбирай „плодовитата“; *синор* – Син-Ор, т.е. „Синът Хор“, този, който определя границите на нивата; зеленчуковата градина *бахча* – Бах-Джа, т.е. „Бакх в Джа [Гея]“. Мерни единици за земеделска площ: *ар*=Ра; *декар* – Де[ус]-Кар, т.е. „Бог Сокар [Кронос/Ра]“; *хектар* – Хек-Тар[а], т.е. „Пастирът Та-Ра [Атон-Ра]“ и пр.

Хората, създадени от боговете като техни работници-помощници, разбира се трябвало добре да усвоят тънкостите на земеделието. В „Битие“ има данни за това, особено след прогонването на Каин от Рая, заради убийството на Авел: „Тогава Каин излезе от

Господнето присъствие и се засели в земята Нод, на изток от Едем. И Каин позна жена си, която зачена и роди Енох; и Каин съгради град, и наименува града Енох [„Основи“ – б. В.Й.], по името на сина си.“ /**Битие**, 4: 16,17/.

В една вавилонска плочка, препис на шумерска версия за Каиновия род (**Британски музей**, кат. № 74 329) се разказва за орачи, наричани „Ама канду“ – „народ, който се скита в скръб“. Водачът на този прогонен народ се на ричал Ка`ин. Неговите четирима синове се оженили за своите сестри. И също като в библейския разказ той построил град, само че на мястото *Дунну*, очевидно посветено на отеца му Дун, Тун (Атон). Обърнат обаче този топоним става *Нудун*, т.е. същия *Нод* от „Битие“:

„Той съгради в Дунну град с две кули.
Ка`ин посвети на себе си господството над града.“

/плочката е копирана от А. Р. Милард и преведена от У. Дж. Ламбърт – В: **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 115/.

Изглежда обаче Каин, родната му сестра и съпруга Ауан, синът им Енох и други от семейството, в един момент мигрирали на запад, защото останки от строителната дейност на народа „Енак“ (наподобява Енох, но анаграмно може да се прочете „Каен“) са открити в днешен Израел. Край град Квацрин археолозите Йонатан Мизрахи и Антъни Ейвъни са попаднали на кръгло мегалитно съоръжение, което нарекли „Гилгал Рафаим“. Намерили са следи от рафаимите (исполините) – свръхголеми кътници и сечива. /**Ердоган Ерчиван**. Забранената египтология…, с. 171/.

Откритите досега обекти, датирани към предкерамичната епоха (IX-то-VII-мо хилядолетие пр.Хр.) в Левант са Йерихон, Айн Газал, Тел Асуад, Ейнан, Хайомин, Нахал Орен, Ел Вад. Последните четири са в Ливанската (кедрова) планина, а последните два – на склона ѝ над брега на Средиземно море.

В ливански легенди се твърди, че Адам и Ева дошли да живеят в Кедровата планина, след грехопадението и прогонването им от Едема. Възможно е, след неговото прогонване от Едема, Каин да се е присъединил към тях, построявайки си убежище недалеч от тяхното землище. Но и тук първите хора са се възползвали от усвоено вече от боговете място: по-горе цитирахме текст, според който богът-земеделец Енлил/Кронос е подравнил тераси за ниви и засадил на тях семена именно в Кедровата планина.

Междувременно обаче, животът в Едем процъфтявал. Каквито и да са били пътищата и съдбите на Адам, Каин, Авел и Сит, както и на останалите поименно споменати персонажи, всички те са имали безброй потомци, за чиито имена и съдби не се казва нищо в „Битие“. Обикновено е записано по един типологичен начин, като е указано името само на първородния син:

„Адам живя сто и тридесет години и роди син по своята прилика, по своя образ и наименува го Сит. А откак роди Сит, дните на Адам станаха осемстотин години, и той роди синове и дъщери…“ /**Битие**, 5: 3, 4/.
„Сит живя сто и пет години и роди Енос. А откак роди Енос, Сит живя осемстотин и седем години, и роди синове и дъщери…“ /**Битие**, 5: 6, 7/.
„Енос живя деветдесет години и роди Кенан. А откак роди Кенан, Енос живя осемстотин и петнадесет години, и роди синове и дъщери…“ /**Битие**, 5: 9, 10/.

„Кенан живя седемдесет години и роди Маалалеил. А откак роди Маалалеил, Кенан живя осемстотин и четиридесет години, и роди синове и дъщери…“ /**Битие**, 5: 12, 13/…

Адам и Ева били прогонени от Едем заради първото грехопадение – изяждане на плод от „дървото за познаване на доброто и злото“ /**пак там**, 3: 22-24/. Тогава синовете им Каин и Авел били оставени в Едем. След време обаче, Господ Бог трябвало да изпъди и Каин заради второто грехопадение – убийството на Авел /**пак там**, 4: 3-16/. Не се споменава Господ Бог да е отпращал потомците на третия Адамов син – Сит, нито пък следващите Адамови „синове и дъщери“ (вж. горните абзаци); напротив, Бог имал голяма нужда от работници за нивите, овощията и за стадата домашни животни. Освен това, в коментираните вече шумерски текстове – по-древни и достоверни от „Библията“, – е показано, че освен Адапа (Адам), бог Енки сътворява голяма серия клонинги (работен народ) с помощта на четиринадесет „богини на раждането“, седем от които износвали момчета, а други седем – момичета (вж. § 4). Този биологически експеримент бил повтарян многократно, за да се осигури необходимата работна ръка за *Едемската градина*.

* * *

Увеличената популация на новата раса от работници – черноглавия народ, клониран от „калъпа Адапа“ (Адам) – довела до недостиг на храна и проблеми с изхранването. Екстензивното земеделие не задоволявало вече нуждите и трябвало да се прибегне към интензивно – увеличаване на добива от единица площ, посредством генетично подобряване родитните качества на зърното. В този момент най-добрият специалист на боговете в областта на генетиката Япет/Енки предложил на брат си Кронос/Енлил да се усъвършенства селекционирания първоначално от Кронос сорт зърно *Аншан* пак с чудодейната помощ на „Свещената могила“ (пирамидата в Египет):

„Тогава Енки рече на Енлил:
„Татко Енлил, стадата и зърното
възрадваха Свещената могила,
много се умножиха в Свещената могила.
Нека ние, Енки и Енлил, да заповядаме:
добитъкът и зърното, което се умножава,
нека създадем в Свещената могила [к. В.Й.].“

От този текст се разбира, че е създаден нов сорт „зърното, което се умножава“, с подобрени родитни качества, т.е. добивът се е увеличил неколкократно. В резултат настъпило голямо изобилие, което ощастливило всички:

„Семената, които поникнаха, дадоха на майката,
за зърното място намериха.
На работниците дадоха рало и ярем...
Пастирят в кошарата изобилие носи;
девойката обилно зърно събира;
тя вдига глава на нивата:

изобилие от небето дошло е.
Добитъкът и зърното щастие носят.
Изобилие дарено е на събрания народ.“

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 127, 128/.

Творецът на първото зърно проличава в неговите древни названия. *Спелта*: Сп-Ел-Та, т.е. „Сеп [синът на] бог Тан [Атон]“; *Сеп/Кеб/Геб* е името на Кронос/Енлил/Ел в Египет. *Лимец*: Ли-Мес, Ил-Сем, Ел-Сем, т.е. „Семето на Ил/Ел“. От този анализ разбираме, че названието *спелта* е възникнало в Египет от египетското име на бога, а названието *лимец* – в Анатолия или Левант, защото носи тамшното име на бога.

Българската дума *зърно* и руската *зерно* (Зер-Но, Зер-Он) очевидно имат като етимологическа основа вавилонското име Зероуан на земеделеца Кронос/Себ/Енлил.

7. Северното преселение на част от човешката популация. Прототракийската неолитна цивилизация

Отличните природни дадености на Южна Анатолия и създаденият човешки трудов ресурс, под вещото ръководство на боговете-пастири, очевидно са дали своя плод – една цивилизация, бързо нарастваща в количествено и развиваща се в качествено отношение.

Ерата на Кронос/Енлил/Ел и Япет/Енки/Еа (XI$^{-то}$-X$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр.) била наситена с открития и демиургия – напрегнат труд в строителство, земеделие и скотовъдство, но и обучение на човеците в тайните на първите производствени отрасли. В следващата епоха (X$^{-то}$-IX-то хилядолетие пр.Хр.) щафетата поели синовете на Кронос: Зевс/Нинурта/Имен се погрижил за развитието на земеделското съсловие, а Посейдон/Нанар Син – на скотовъдците. И накрая (IX$^{-то}$-VIII$^{-мо}$ хилядолетие пр.Хр.), последните божествени поколения – синовете и внуците на Зевс и Посейдон, под лидерството на Дионис/Хор и Хермес/Тот, – завършили подготовката на човеците за самостойно съществуване. Обитателите на Едем получили обществена надстройка: закон – правила и нравствени норми за хармонично общежитие; култ – духовно-понятийна система за света и човека, свързана с тяхното сътворение и съхранение с оглед на бъдещето.

Привързването на култа към човешкото съзнание ставало по емоционален път: празниците на Дионис/Бакхус били обогатени с песни, танци, театрални представления, карнавали, кукерски и факелни шествия, на които хората били научени от *сатирите* и *менадите* на бога. Седенки и сгледи, венчавки, сватби, коледуване, лазаруване, русалии и др. обичаи, имали точно определен ритуал и магически слова, но давали възможност за лична творческа изява с начина и оригиналността на изпълнението им. Несъмнено още оттогава съществуват колективнните слънчеви танци хоро/сиртаки и ръченица, носещи имената на Хор/Сири (Дионис/Бакх) и Ра/Ре (Кронос); съпровождащите ги музикални инструменти гайда, гъдулка, кавал, тъпан, кимвали, дайре и пр.; характерните носии на участниците в култовите изпълнения – всички те обобщавани днес чрез думата фолклор.

Хората получили от боговете духовно просветление тъкмо навреме: много скоро малобройната божествена раса се стопила в растящата човешка популация. В този исторически момент, края на VIII$^{-мо}$ и началото на VII$^{-мо}$ хилядолетие пр.Хр., постепенно застудяване на климата предизвикало поетапно изоставяне на Едем. Светилищата на

Кронос/Енлил били затрупани, за се запазят от оскверняване, или с оглед на евентуално завръщане. Така ги намериха при Гьобекли тепе съвременните археолози (вж. § 3).

Водачите решили да проведат миграция в посока север, към другото свещено място по това време – прорицалището на Дионис в Родопите. Сред безбрежната шир на Родопския масив, в скута на дълбоки ждрела и пещери, разцепващи планинските хребети и върхове, продължавали да извършват свещените си ритуали оцелели синове, дъщери и внуци на Дионис, Хермес, Аполон, Силен, Борей, Нерей, Музей, Евмолп и др. Тракия била привлекателна както с планинските пасища, удобни за скотовъдство, така и с топлите и влажни равнини и плодородни почви, благоприятни за земеделие.

Пътят на първата човешка миграция, през островите на Егея, е очертан от групи раннонеолитни обекти, възникнали в Тракия към средата на VII-мо хилядолетие пр.Хр.:

по р. Струма (*долното течение*), край гр. Сандански: Ковачево, Дамяница, Османица;

по долината на р. Струма, *около Конявската планина*: Слатино, Дупница, Сапарево, Червен бряг, Делян, Шатрово, Невестино, Таваличево, Шипочано, Кюстендил – общо 24 обекта в Кюстендилска област (там отделно има 21 обекта от следващия период енеолит и 10 обекта от по-следващия период – бронзова епоха) и още десетина засега неолитни обекта в Перник и областта, напр. Гълъбник, Прибой, Негованци, Ракиловци и др.;

в днешна Софийска област: неолитно селище Слатино в кв. Слатина, София; Кремиковци, Курило, Илиенци, Чавдар, Челопеч и др.;

във Враца и областта: Градешница, Девеле, Фурен, Лесура, Галатин, До бруша, Оходен, Алтимир, Бреница, Бяла Слатина, Бъркачево, Комарево, Вра ня, Тлачене, Габаре, Цаконица, Баница, Драшан, Горна Бешовица, Горна Кремена, Ребърково, Баурене, Ракево, Малорад, Буковец;

в Стара Загора и областта: Сладък кладенец, Старозагорски бани, Окръжна болница – Стара Загора, Азмашка могила, Айбунар, Калитиново, Калояновец, Самуилово, Трънково, Раднево, Николаево, Казанлък, Тулово, Розово, Средногорово, Копринка, Крън и др.;

в Нова Загора и областта: Хлебозавода – Нова Загора, Караново, Биково, Съдиево, Дядово, селищна могила Езеро и др.;

в Пловдив и областта: селища в кв. Лаута и Яса тепе – Пловдив; Мулдава, Долнослав, Пазарджик, селищна могила Юнаците, Капитан Дмитриево, Ракитово, Симеоновград.

Групи от голямата миграция продължили пътуването си към Средна и Източна Европа, установявайки се в дн. Сърбия, Унгария, Румъния, Босна, Хърватия. По първите открити обекти тази култура е наречена Старчевско-Кришка (6200-5600 пр.Хр.) (**снимка-карта 11**).

Впечатляваща картина на една могъща неолитна цивилизация (*втората след Едем*) с разгърната селищна мрежа – жилищно строителство (специално отбелязвам няколко по-*големи двуетажни къщи*, *както и домове тип мегарон* в четири обекта: Караново, Новозагорско; Хлебозавода в Нова Загора; Драма, Ямболско; Капитан Димитриево, Пещерско), храмово строителство и пътна инфраструктура. Това е „златният век“ на Тракия в условията на плодородни почви, разклонена речна мрежа, прекрасен климат и абсолютната липса на врагове и военна дейност. Затова селищата са още неукрепени, само по-големите и по-богатите от тях са оградени със землени валове (няма следи от палисади) и ровове, може би с цел опазване на домашните стада от опасни хищни животни. Предполагам, че по-малките селища са били опасвани с по-нетрудоемки трънени заграждения.

Снимка-карта 11. Миграцията от Едем в Анатолия към Балканския полуостров и възникването на прототракийската неолитно-халколитна цивилизация.

Основавайки се на некрополните находки от това време, немският учен Харалд Хаарман, според който впрочем Анатолската миграция е минала през Босфора, вижда прототраките като мирно „егалитарно общество“, разделено не по кастов, а по трудов признак, слабо развито във военно отношение (в гробовете няма оръжие):

„При тях [при староевропейците – б. В.Й.] не е имало йерархия, а разделение на труда. За това съдим по гробовете. Когато дадена общност е разделе на на елит и по-низше съсловие, археолозите намират различни по богатство налози в отделните гробове. При староевропейците не се наблюдава подобно нещо.“

/**Харалд Хаарман**. Загадките на Дунавската цивилизация: Откриването на най-древната високоразвита цивилизация в Европа. Превод от немски Иван Златев. С., Изд. „Борина“, 2015, с. 10-33; 104-111/.

* * *

Сега ще трябва да излезем от следваната дотук археологическа рамка, за да постигнем целокупната картина на едно толкова древно минало посредством интердисциплинарно осмисляне и синтез на данните от палеоисторията, етнографията, изкуствознанието и лингвистиката. За мен тези данни са неразривно свързани в единен идеен комплекс.

В древността навлизането в земната плът (пръстта/скалата/водата) – плътта на земната майка Гея – било ритуално обезпечавано. Без разрешителния знак на Богинята и Отеца миньорът не можел да копае руда, строителят да извлича гранитни блокове, земеделецът да оре и сее, нито пък рибарят смеел да хвърли мрежа или въдица. След изчерпване на металната жила (плод, породен от съчетаването на Гея и Уран), бил извършван благодарствен ритуал и минната галерия запълвана – плътта на майката възстановена.

С оглед на казаното отбелязвам, че и *земеделците*, които ни интересуват в случая, навлизат в *хтоничната зона на света* – периодично обработвайки повърхностния слой на тъмната, влажна и плодовита земя. Не случайно в античното изкуство като хтонични животни са почитани змията, глиганът, порът, хипопотамът, крокодилът, защото преминават от надземния в подземния/подводния свят. Освен това *земеделците* обработват равните и ниски територии с топъл и мек климат: низини, долини, котловини, полета, равнини.

Скотовъдците, напротив, упражняват своята дейност по високите тучни пасища на планините, в допир с *небесната зона на света*, както и с небесния отец-слънце Уран. Там стадата изкарват летния сезон на паша денем, опазвани нощем в кошари. Разбира се, студените зимни месеци животните прекарват долу, в човешките селища, в обори, където са изхранвани с подготвения фураж и сено, в очакване да пукне пролетта.

В това първично разпределение на обществените роли по професионален (трудово-кастов) признак се крие трудно доловимата днес идея за *земния земеделец* и неговия антипод – *небесния пастир* (*скотовъдец*). Ето защо облеклото на първия е било тъмно, в преобладаваща кафяво-черна гама, с допускане на светла ленена риза и на червения детайл (пояс, гайтан, елек, символизиращи земния огън) и синия детайл (символизиращ дълбоката, хладна вода) (**сн. 12**); докато облеклото на втория е било светло, предимно в бяло-жълто-оранжевата гама (**сн. 13**). Разбира се, това правило се отнасяло донякъде и за женската половина на тогавашното общество; донякъде защото определяща дейност за жената тогава е майчинството, а не някоя от двете основни професии – земеделие или скотовъдство.

Снимка 12. Мъжки чернодрешен зимен костюм от с. Бяла, Сливенско, средата на XIX в. Национален етнографски музей – гр. София. /**Традиционни български костюми и народно изкуство.** Национален етнографски музей-БАН. Съставители Вяра Ковачева-Костова, Мария Сарафова, Марина Черкезова, Надежда Тенева. Снимки: Недялка Крапчева, София Танчева. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994. Вж. и **https://omda.bg/public/bulg/etnography/male_costumes_bg.htm/**.

Снимка 13. Мъжки белодрешен летен костюм от с. Карналово, Петричко. Началото на XX в. Национален етнографски музей – гр. София. Тези две снимки са илюстрация на типологията „тъмно-светло“, иначе в различните области на България има нюансиране както във вида на чернодрешните, така и във вида на белодрешните носии.

Темата за традицията в облеклото влиза в предмета на етнографията. Българските етнографи изследват седем главни разновидности (може би племенни) на народната носия в пределите на България: Добруджанска, Странджанска, Тракийска, Родопска, Пиринска, Шопска, Северняшка. Тези разновидности обаче, се консолидират на база тъмно или светло в две големи сборни групи по един твърде интересен начин, кореспондиращ с географското диференциране на неолитните земеделци и скотовъдци: чернодрешковци в равнинния Изток (Добруджанска, Тракийска, Странджанска и Източно-Родопска фолклорни области); белодрешковци в полупланинския и планинския Запад (Западно-Родопска, Пиринска, Шопска и Северняшка фолклорни области).

По никакъв начин не мога да се съглася с концепцията, че белодрешните носии са по-стари, а чернодрешните са се появили едва през Възраждането (XIX в.). Според мен двата

основни типа носия са вървяли ръка за ръка от древността до нашето съвремие и това щеше да бъде установено безпроблемно, ако текстилът бе по-дълготраен.

Огромният съвпад в символиката и мотивите, съставляващи украсата на традиционните балкански носии, килими и керамика, които се употребяват чак до днешно време, с мотивите върху „облеклото“ на статуетките-идоли и керамиката от неолита, медно-каменната, бронзовата и желязната епохи, са забелязани, интерпретирани и коментирани през последните няколко десетилетия от български (Юлия Боева – 2005-2015) и чужди изследователи (британецът Д. Нортън-Тейлър – 1976; румънецът Г. Ардеа – 1980; литовката Мария Гимбутас – 1991; германецът Харалд Хаарман – 2011 и др.). Хилядолетният консерватизъм в тази сфера е безспорен факт. /**Gimbutas, Maria**. The civilization of the Goddess. The world of Old Europe. San Francisco, 1991, p. 276-283; **Юлия Боева**. Култът към Великата Майка. Неолитни символи в български килим от началото на XX век. – списание „Усури“, 2005, кн. 1, с. 18-21; **Същата**. Мъдростта на Великата Майка. С., Изд. „Алфаграф“, 2010; **Същата**. Богинята и рогатите глави. С., Изд. „Пропелер“, 2015; вж. също Български народни носии и бродерии. – В: **https://bis.bg/albums.php**; **Харалд Хаарман**. Загадката на Дунавската цивилизация. Откриването на най-древната високоразвита цивилизация в Европа. С., ИК „Борина“, 2015, с. 78-103/.

Освен в облеклото, *хтоничният характер на земеделската работа* съвсем резонно и неслучайно се е отразил в цветовото оформление на керамиката на Изтока: черна или тъмно-кафява, глазурирана, без украса или с тъмна украса (**сн. 14, 15, 16**). *Небесният характер на пастирската дейност* пък е причинил, също неслучайно, възникването в Запада на типа светло-червена керамика, с бяла украса (**сн. 17, 18, 19, 20**; вж. и § 2). Регистрирано е временно взаимно проникване на двата типа керамика в граничната зона между двете отраслови групи, но статуквото скоро било възстановено. /**Васил Николов**. Култура и изкуство на праисторическа Тракия…, с. 19, 20/.

Снимки 14, 15. Раннонеолитна керамика от региона на Казанлък. Исторически музей на гр. Казанлък. Фото автора, 2016 г.

Снимка 16. Раннонеолитна керамика от с. Мулдава, Асеновградско. Исторически музей на гр. Асеновград. Фото автора, 2013 г.

Снимка 17. Антропоморфен съд с бяла рисувана украса от раннонеолитното селище край с. Елешница, Разложко. Музейна сбирка на с. Елешница. Фото автора, 2011 г.

Снимка 18. Керамични съдове от раннонеолитния обект „Чардако“, с. Слатино, Кюстендилско. Регионален исторически музей – гр. Кюстендил. Фото автора, 2010 г.

Снимка 19. Гърне с бяла рисувана украса от региона на Враца. Регионален исторически музей – гр. Враца. VI-то хилядолетие пр.Хр. Фото автора, 2009 г.

Снимка 20. Керамична купа на столче, живописана в бяло от раннонеолитния град в квартал Слатина, София. Национален археологически институт с музей на Българска академия на науките – гр. София.

Удивителни са консерватизмът и устойчивостта на тази древна дуалност, обвързана, според нас с тракийските мистерии на *Слънчевия култ*. В съвременния динамичен свят ние дори не можем да си представим как в продължение на повече от осем хиляди години биха могли да се съхранят подобни обществени норми. Обаче фактът си е факт.

И все пак, дали чуждите инвазии в Мизия и Тракия не са прекъснали еволюцията на неолитната (средата на VII-мо – средата на VI-то хилядолетие пр.Хр.) и на още по-блестящата халколитна култура (средата на VI-то – средата на IV-то хилядолетие пр.Хр.)?

По археологически данни в самия край на V-то хилядолетие пр.Хр. е отчетено нашествие на степни номади, придошли от Скития. След късно-халколитния пласт на селищните могили се наблюдава хиатус (прекъсване), започнал първо в Североизточна България, а сетне и в Тракия, който продължил няколкостотин години. Присъствието на номадите е засвидетелствано предимно от могилни гробове (кургани), а от селищата им, построени с нетрайни материали, не са останали следи. Местното уседнало население вероятно се е спасило в планините, устройвайки там свои селища, или пък е мигрирало на запад, към централнобалканската зона.

През втората половина на IV-то хилядолетие пр.Хр. номадите сякаш се изпаряват: или са заминали в неизвестна посока, или са били претопени. Отново възникват солидно построени селища върху изоставените за няколкостотин години селищни могили; появяват се постоянни селища и на нови места. Очевидно потомците на бившето население се завърнали в земята на дедите си и възстановили старите градове. Те вече познавали бронза, а това регистрира началото на бронзовата епоха. Васил Николов пише:

„ … Връщането на живота върху могилите, техниката на строителство на къ- щите, както и формата на някои керамични съдове (напр. паниците), подсказва, че **част от носителите на ранната бронзова култура в Тракия са наследници на халколитната цивилизация, че и след няколкото номадски столетия на това място те още не са загубили традициите си** [к. В.Н.].“

/**Васил Николов**, пос. съч., с. 145, 146/.

Освен посочения красноречив пример има и друг, който не отстои толкова назад във времето: османското владичество над България, продължило също така близо пет века – от 1396 до 1879 г. Какво е изгубил българският народ за петте века османска власт? Нито езика и писмеността си, нито вярата си, нито фолклора (носии, танци, песни, обичаи), нито дори стила на своята керамика!

Така че, нека не се преувеличава негативното значение на чуждите нашествия върху тракийския етнически субстрат (според някои той дори е изчезнал)! Траките са проявявали гъвкавост и приспособимост, дори мимикрия, но в крайна сметка устояли на натрапваните отвън промени и то не само заради здраво втъканата традиция.

Да не се забравя кой фактор е „държал“ тази традиция „отвътре“ – *могъщата сила на древния езически култ към слънцето: мистериите на всепроникващия племенен отец Дионис, наричан още Бакхус*. Достатъчно е да се проследят *най-почитаните празници*:

14 февруари – Трифон Зарезан – ритуално зарязване на лозите;

края на февруари – Кукерски фестивал или Песпонеделник – послучай свършването на зимата и началото на пролетта, казано другояче – превръщането на студения зимен бог-слънце Колад в топлия бог-слънце Ярило/Дажбог;

1 март – Баба Марта – празник на Богинята-майка в унисон с Бога-слънце, събуждане, съживяване и вегетация на земната и растителната природа;

6 май – Тракийският конник Хероса или Българският сияен конник Хурса, променен от църквата в празник на християнския светец Св. Георги Победоносец – ден на войската; впрочем имената Георги/Герги и Херакъл имат еднаква коренова основа **гер/хер**;

24 юни – денят на Еньо/Яньо/Янкул/Янус/Йенишер (Юпитер) – слънчевият пик на лечебните растения и начало на жътвата;

8 ноември – събор на архистратега архангел Михаил, отваряне на небесните порти и слизане на безплътните сили от света на душите в нашия свят (настъпване на зимата);

21 декември Игнажден до 25 декември Колада – празничният комплекс на Рождеството на зимното слънце Колад/Митрас в дните на астрономическия феномен зимно слънцестоене;

1 януари, начало на Новата година – Сурваки/Сурва (Суря или Сива), Базил/ Васил (Сабазий), Васильовден, Свети Василий и пр.

Имало е *два кръга на мистериите*: първият *херметичен* – в тайните общества на аристократите, посвещавани в знанието в чистия му вид, както е било предадено някога от бога-отец на жреците; вторият *демотичен*, в който пригоденото от жреческото кастово племе беси (песи/пастири) в опростен, достъпен вид знание, се освобождавало за общонародно ползване.

Верни на пастирската си мисия, благородните беси напътствали своето паство – земеделците и скотовъдците – в практикуването на демотичната версия на *Дионисовите мистерии*, която обхващала освен споменатите все народни празници, още множество обичаи за здраве, русалии, лазаруване, седенки, сгледи, сключване на брак, при раждане, смърт, както и такива, свързани със земеделския и скотовъдния цикъл, строителството и занаятите. Ето това е уникалната „закваска“ на древната българска традиция.

8. Нашите прадеди са се назовавали именци и синди, а родината си наричали Рум

„Сред племената като ден блестеше името Имен [Амен/Амон, т.е. Зевс – к. и б. В.Й.].
Предвождаше го не елбир, а алп Боян [„Бог Ян“, т.е. Зевс – б. В.Й.] – свръхбогатир.
Родил се бе като звезда [планетата Юпитер – б. В.Й.] от алпи – Слънце и Луна.
И нощните звезди [Сатурн, Марс, Меркурий, Венера – б.В.Й.] му бяха братя и сестри.“

/**Микаил Бащу ибн-Шамс Тебир**. Сказание за дъщерята на кана. Епосът на прабългарите. 882 г. …, II песен, стих 39, 40/.

И така, в просторната и равна Горнотракийска низина, заживял в края на VII-мо хилядолетие пр.Хр. *прототракийският* (*протоиндоевропейският*) *народ*. Отначало *прототраките* говорели единен език. Ала с времето, когато числеността им се увеличила, те започнали да колонизират околните земи: бил отключен процеса на етническа, езикова и културна диференциация. Този процес се засилил и задълбочил, когато *прототракийски контингенти* проникнали далече на юг – в Египет и Абисиния; на югоизток – в Мала Азия, Леванта и Месопотамия; на североизток – в Средна Азия и Индия; на запад – в Европа.

Между другото трябва да отбележа, че заради археологията, показваща ранните етапи на геометричния и „зверинния“ стил още през неолита и ранния бронз, и също единството на митологемните символи в изкуството чак до античния период, консервативната наука вече признава и употребява, макар засега само в социо-културен аспект (все още не в етно-генетичен), термините „прото-траки“ и „индо-европейци“ за древното население на Балканите /**Александър Фол**. Докласическа Гърция и светът на траките. – В: Проблеми на културата (изд. на Комитета за култура), 1988, кн. 3, с. 6-13/.

Прототракийският или *протоиндоевропейският народ* съставлявал именно етническото ядро, около което, с известни примесвания, се е образувала във времето голямата индоевропейска езикова общност.

Демографският бум и последвалите миграции на *прототраките* са описани в един фрагмент от „Хунска история“ на Кул Гали, съдържащ известие на Микаил Бащу Шамс Тебир за произхода на българите:

„Преди 33 000 години предците на хоните [„Синовете на слънцето“ – б. В.Й.] – именците – живели в Големия и Малкия Рум [Широка и Тясна Тракия – б. В.Й.], а народът на синдийците – на бреговете на Идел [р. Волга – б. В.Й.], тогава нари- чана Ура. След известно време на задружно съществуване синдийците се раз- делили на синдийци-ура и синдийци-мурдаси, които започнали да враждуват помежду си... Ура (урците) били нападнати ог тюрките, но ги победили. Една част от тюрките избягала в Хин [Китай – б. В.Й.] и даже отвъд Чулманско море [в Северна Америка – б. В.Й.], друга отишла в Големия Рум [Анатолия и Месо- потамия – б. В.Й.]... След известно време именците от района на река Кубрат [вер. общо име на Тигър и Ефрат, сливащи се в долното течение – б. В.Й.] и Големия Рум отишли на изток през Малкия Рум [Тракия и Мизия – б. В.Й.]. Тюрките от Големия Рум отишли с тях и станали наемници на именците от Малкия Рум, където получили прякора „тормен“ („бичи хора“)... След това именците продължили на изток, търсейки места подобни на

родината им и ги намерили в Хин. Но част от именския род Дуло останала в Ура [Волга-Урал – б. В.Й.] и пред ложила на урците да опитат късмета си в изоставената от тях родина (Рум или Мизия-Тракия). Урците на драго сърце се съгласили и отишли на юг, където се разделили на карасаклани [мизи – б. В.Й.], аксаклани или масгути [масагети – б. В.Й.], кашанци [кушити – б. В.Й.], сабани, перси, азербайджанци и синдийци. Това преселение станало преди 11 000 години... След това от синдийците се отделили самарците [шумерите – б. В.Й.], които отишли най-далеч от всички и заели областта на река Кубрат. Тук те основали държавата Самар [Шумер – б. В.Й.]... Първият вожд на самарците бил Май или Мар, поради което неговите потомци се наричали Мардуан или Мардукан. Той живял 300 години и бил истински праведник, заради което след земната му смърт Тангра го пренесъл на осмото небе. Погребали го в седеметажна кула-гробница [зикурат – б. В.Й.]“.

/**Бахши Иман.** Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година…, с. 270./

В друг текст се казва, че първият вожд на самарците Мар покорил местните примитивни племена (предците на арабите) от „Големи Рум“ – Анатолия и Леванта, като Левант получил името Бал-и стан – „Господарска земя“. Арабските вождове били задължени да допълнят печатите си със знака за покорство „J“. /**Джагфар тарихы. Сборник български летописи**, 1680 г. Превод: Зент-Бурджан колобър [Иван Митев], с. 7. – **https://www.voininatangra.org/modules/xfsection/article.php?articleid=99/**.

От горецитирания абзац на „Джагфар тарихи“ се разбира, че *прототраките* (*прото-индоевропейците*) се разделили първоначално на две главни групи: *имен* – епоним, възпроизвеждащ едно от египетските имена на Зевс-Амон; и *синд* – Син-Д[еус], т.е. „Бог Син“ (шумеро-акадския Нанар/Син, който е трако-елинския Посейдон). Преди 33 000 години (според нас в края на VII-мо и началото на VI-то хилядолетие пр.Хр.) първата група, *именците*, живеела в Рум (т.е. Тракия), а втората, *синдите* – на бреговете на река Ура (р. Идел/Волга). Последвали нови миграции. Синдите се разделили на урци и мурдаси, а умножилите се именци разширили своята държава на юг до Месопотамия включително, на север до владенията на синдите край Идел (Волга). Част от именците били пропуснати от урците и се преселили в Средна Азия, където цивилизовали Таримската долина, а ограждащите я планински вериги нарекли по етнонима си Имеон (дн. Памир, Алтай и Хиндокуш). Именците и синдите, които достигнали Далечния изток, по-точно Хин (Китай), обединили родствените им народи под общото название хуни и създали Хунската империя, известна в китайските източници като Сюнну. /**Димитър Съсълов.** Пътят на България. С., ИК „Кибеа“, 2004, с. 27-83, 504-508; първо издание 1936 г./.

Част от *видния именски род Дуло*, след като живяла на Волга, се завърнала обратно на юг – в Рум (Мизия и Тракия), увличайки болшинството от синдийците-ура, които предприели това преселване, уморени от борбите със синдийците-мурдаси. В Рум именците и синдийците-ура заживели в мир и просперитет. От синдийците-мурдаси на Волга-Урал, се отделили през IV-то хилядолетие пр.Хр. самарците, т.е. шумерите, с вожда си Мар, и мигрирали към р. Кубрат (Тигър-Ефрат); там основали държавата Самар (Шумер).

С времето вървяло обединение между именците и синдийците-ура, но същевременно започнала диференциация, заради заеманата от тях голяма територия. Постепенно се обособили отделни народи: кара-саклани (мизи), ак-саклани или масгути (масагети), кашанци (кушити), сабани, азърбайджанци, синдийци (инди), самарци (шумери) и перси.

Според този текст коментираната диферен циация на индоевропейците била в силата си през XI-то хилядолетие пр.Хр. (всъщност VI-то-V-то хилядолетие пр.Хр.). Сетне от тези народи се отделили други, например: галидж (гали), садумци или алманци (алемани), фаранги (франки), уруси (уседнали в първите векове след Христа и останали в по-късната държава Киевска Рус), анчийци/анти („пограничници“) и пр. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…., с. 14-19/.

В друга версия на „Джагфар тарихи“, съдържаща предимно откъси невключени в издадената книга „Джагфар тарихи“, са изброени и народите, произлезли от синдийците-мурдаси: улагци (власи), алманци (германи), артанци, улчийци (тракийските племена кробизи, уздицени, гети и даки), тирци (или румци – общия етноним на траките южно от Балкана, вкл. в Мала Азия, Месопотамия и Елада). /**Джагфар тарихы. Сборник български летописи.** Превод: Зент-Бурджан колобър [Иван Митев], с. 2, 11, 13-15, 18-20, 38/.

В разгледания етнонимен (племенен) списък съставителите на свода „Джагфар тарихи“ са включили само народите от клана на Кронос/Енлил/Ра, пре- небрегвайки наследниците на брат му Хелиос/Мардукан/Велес и неговата съпруга Хестия – хетите, които са циркулирали между Скития и Анатолия. Техните потомци скитите, гетите, готите и келтите са влели своята кръв в следните съвременни народи: руснаци – в смес със споменатите анти; скандинавци; част от съвременните германци; част от съвременните италианци; испанци; Северна Франция, графство Уелс във Великобритания; Ирландия; Шотландия.

Хелиос/Ра/Мардукан/Велес е познат в митологиите като бог на животните и родоначалник на скотовъдците. В Египет той носел, освен името Ра, също така и имената Голямата или Крилатата змия, а във Вавилон – Мардук. Българите в Азия наричали бога-дракон Барадж; китайците и до днес почитат неговия празник с всенароден карнавал. Зооморфният образ на този бог – крилатият дракон, змей или ламя, – можел да бъде едноглав, триглав или многоглав. Крилатият и мъдър дракон – властелин на магията – е твърде характерен образ в митологиите на неговите потомци: хети, гети, скити, келти и др. Разбира се ламята/змеят присъства в българските народни приказки и песни, а също в древния ни дванадесетциклов календар под името вер или верени.

В Далечния изток една група от синдите се отцепила от племенното обеди нение Хон (Хуни), преминала през Беринговия пролив и се заселила в Северна Америка. Следи от древното им преселение трябва да се търсят навярно в днешна Канада – Кан-Ат, т.е. „Светът на кана“. В този хороним виждаме българската владетелска титла кан – Ка-Ан – „Синът на Небето“, която била употребявана от българите чак до началото на VIII век.

Американските синди, естествено, донесли тук цялата си традиция, заедно с божествения пантеон, воден от Кецалкоатл – Пернатата змия. През хилядолетията те се спускали постепенно на юг със своите стада, развивайки по неволя и другия отрасъл – земеделието. Военно-политическите съюзи с местни племена довели до етносно сливане и възникване на нови племена, но и до междуплеменна диференциация. Култът обаче останал единен за цяла Северна Америка.

Той е добре представен в храмовите комплекси на Теотиуакан и Тула в днешно Централно Мексико, построени през II век сл.Хр. от преселници от Куикуилко и Теопанкаско, чието начало е датирано към VII век пр.Хр. Голямата пирамида на слънцето и пирамидата на Луната в Теотиуакан са украсени с над 400 каменни глави на Пернатата змия. Главният бог има край 3-километровия „булевард“ отделна пирамида и храм, наречен „Цитаделата“. Освен на него, синдите, т.е. индите (индианците), се молели на бога на дъжда

Тлалок, бога на войната и др. Свещените им животни змията, пумата, вълкът, орелът, соколът, совата и др. са почитани така както в Стария свят.

Да се върнем на Балканите. И тук има артефакти с вид на крилат дракон, но много по-разпространени са каменните или керамични идоли на овен и кон. Те били поставяни от двете страни на огнището в ролята им на домашни идоли – пазители на огъня и дома. Огънят, земният аналог на слънцето трябвало да бъде охраняван от слънчеви богове.

Каменно конче е открито в раннонеолитното селище край минералните извори при с. Елешница, Разложко (**сн. 21**); както споменахме, долината на р. Места е единият от маршрутите на миграцията от Южна Анатолия към Тракия. Такъв вид артефакти има и на другия маршрут – долината на р. Струма, – например група различни по размер керамични овни от Кюстендилско (**сн. 22**), и след това по долината на р. Искър – красив керамичен овен от с. Градешница, община Криводол, област Враца (**сн. 23**). Тук е важно да кажем, че най-малко 20 раннонеолитни селища (толкова са открити досега) около гр. Кюстендил са на заселници скотовъдци, на основание светлата керамика, както и с оглед на стария топоним *Велбъжд*: Вел-Бащ, т.е. „Бащата Велес“. В този средищен за района град вероятно е извършвана натурална размяна на добитък, имало е постоянен или сезонен пазар за тази стока.

Снимка 21. Каменно конче – превъплъщение на бог Дионис/Бакхус, намерено в раннонеолитното селище край с. Елешница, Разложко. Музейна сбирка на с. Елешница. Фото автора, 2011 г.

Снимка 22. Пластики на керамични овни, намерени в региона на Кюстендил. VII-мо хилядолетие пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Кюстендил. Фото автора, 2010 г.

Снимка 23. Керамичен бюст на свещен овен (ипостаза на Зевс-Амон) с утробния знак V на гърдите. Находка от с. Градешница, община Криводол, област Враца. VI-то хилядолетие пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Враца. Фото автора, 2009 г.

Другата основна група – земеделците, – построили своите селища малко по на север, край днешния град *Перник* (*Перуник*), видно пък от този топоним. Вероятно в техния средищен център е имало пазар за земеделската продукция. Ранно-неолитните артефакти, особено прекрасната керамика, съхранявани в Пернишкия регионален музей са не по-малко естетични от тези в Кюстендилския регионален музей.

Аналогичен е произходът на топонимите *Велес* и *Скопие* (*Scupi*, *Sculpe*: от скупчване [на хора]) в днешна Македония, защото третият миграционен маршрут на неолитните хора е вървял по долината на р. *Вардар* (Βαρδαρης: „Тъмноводен“), със старо название *Аксий* (Αξιος има същото значение). Тук е интересно да се отбележи, че една от четирите големи реки в древния Едем (Южна Анатолия) е носела името *Аксу* (или Гихон, дн. Джейхан; вж. § 2), т.е. хидронимът *Аксу* е пренесен в новоусвоената земя Македония.

Овенът бил смятан за превъплъщение на Зевс-Амон (Имен), известен още като гръмовержеца Перун, а в Месопотамия като Нинурта. *Конят* пък бил превъплъщение на Зевсовия син Дионис/Бакхус/Консус/Митрас/Хорос, а конят в симбиоза с бога в човешкия му облик – се явява популярният *Тракийски конник*, в Средна Азия – *Сиявуш, сияйният конник*. Както Зевс, така и Дионис специално са покровителствували земеделския отрасъл: бидейки съответно син и внук на Кронос – създателя на първите култури и въобще на отрасъла земеделие.

Следователно *именците*, имащи за свой родоначалник *Имен*, т.е. *Амон* (Зевс-Амон), се явявали потомци и наследници на онази част от първите хора в Едем, които били определени от Ел/Енлил/Кронос да се обучат и специализират в земеделката работа, а за техен наставник Кронос посочил втория си син Зевс (Имен). *Синдите*, ако съдим по етнонима *синд*, който всъщност е епоним от името *Нанар-Син* (Посейдон), са били наставлявани как да се грижат за домашните животни от първородния син на Кронос – Посейдон, – който по това време имал за седалище град Харан, Северна Месопотамия (близо до Едем). Вероятно тогава Посейдон е правел опити за селекция на породи животни, като *върховото му постижение е сътворяването на коня* – най-работният помощник на човека.

Важно е да уточня, че отначало скотовъдната функция принадлежала на Хелиос/Мардук/Велес – бога на животните. Но след преврата срещу божествения отец Уран/Ану/Атон, извършен от синовете му, властта овладял Енлил/Кронос. Той се наложил над братята си титани, прогонвайки най-яростния си противник – Хелиос/Ра/Мардук/Велес/Голямата змия – далече на север, в зоната на Скития, Волга и Урал, където Хелиос/Ра и Хестия основали държавата *Раха/Раил*. Очевидно тогава ръководството на скотовъдния отрасъл било поверено на Нанар-Син/Посейдон.

* * *

Със задоволство отбелязвам, че в приведените текстове от българския документален свод „Джагфар тарихи“ е споменато първото, неолитното название на Тракия – *Рум*. Обърнато наопаки, името Рум дава Мур. Терминът Рум/Мур съдържа от една страна името на Богинята-майка Му/Ум (Ом), а от друга – името на Бога-отец Ур; съчетанието става „Му-Ур“. Признателността и носталгията на потомците по тяхната майка и техния отец, довела до това хоронимът Рум/Мур да започне да означава също така „родина“ и „любов“ (амур).

Такова име носели двама богове на любовта: първият Амур (Ерос), син на Хаос; вторият Амур (Ерос), син на богинята на любовта Венера (Афродита). Виждаме го и в древния хидроним на река Амур, даден ѝ от бог Посейдон след преселването му от *Големия Рум*

(чиято източна част обхващала Месопотамия, Синай, Анатолия, Леванта) чак в Далечния Изток. Точно на река Амур той създал своя държава, която назовал пак с това име, почитайки дядо си Уран и свещеното място, от което е дошъл.

Едно отклонение, за да кажа нещо за гр. Рим. Знае се, че прочутият античен град Roma, център на Римската империя, бил наречен по името на своя основател Ромул. А откъде е дошло това име Ромул?

След гибелта на Троя, корабите на троянския принц Еней акостирали на италианския бряг. Местният цар Латин Фавн омъжил дъщеря си Лавиния за знатния троянец. От Еней и Лавиния започнал родът на Силвиите, който властвал над племето латини и сетне над Рим повече от хиляда години.

В поредна борба за трона между братята-силвии Неметор и Амулий надделял по-младият и дързък Амулий. За да лиши Неметор от мъжко внуче (царствен наследник) Амулий принудил дъщеря му Рея Силвия да стане весталка, като манипулирал избора. Превърната в жрица за срок от 20 години тя трябвало да пази целебат (целомъдрие). Обаче скоро след встъпването ѝ в длъжност, тя неочаквано за всички родила близнаци. Заради погазването на свещения закон, царят наредил да затворят весталката в тъмница, а децата ѝ да хвърлят в р. Тибър. За техен късмет кошчето им се закачило в корените на една дива смокиня, растяща на брега откъм Палатинския хълм.

Там, според легендата, привлечена от плача им, ги намерила и откърмила една вълчица. Според някои това била Ларенция, леконравната жена на овчаря Фаустул, с прякор „вълчицата“. Близнаците Ром (**Ρωμος**; наричан сетне Рем) и Ромул били отгледани от семейството на овчаря, като по-късно, поради щастливата случка на тяхното спасение, смокинята получила името Руминалска или Ромулова. /**Тит Ливий.** Историята на Рим..., I, 3, 10,11; I, 4, 1-7. – В изданието: **Тит Ливий.** Историята на Рим от основаването на града. Кн. I. Превод от латински Владимир Атанасов. С., Изд. „Изток-Запад“, 2004; **Апиан Александрийский.** Ῥωμαικα („Римская история“). Из книги о царях. Перевод С. П. Кондратьева, I, 1-2. – В: **https://ancientrome.ru/antlitr/appian/index.htm/**.

Наблизо, недалеч от форума, вдигнали *Храм на Румина* – богиня на кърменето. Названието *Руминалска смокиня* и името на богиня *Румина* очевидно произлизат от латинската дума *ruma*, *rumis* – „гръд“. Следователно имената *Ром/Рум* и *Ромул/Румул* имат същата етимология и означават „Кърмачетата“, „Кърмаците“ или „Откърмените“.

Етимологията на думата *ruma* („гръд“) идва от конусовидната форма на тази част от женското тяло, която в плоско изображение или графика представлява триъгълник или полуромб. Явно названието на свещения ромб е станало прототип, освен на хоронима *Рум* (Тракия), тракийския хидроним *Ромбус* (сетне Хеброс, дн. Марица), етруско-латинския хидроним *Rumon* (сетне Албула или Тибър), но и, чрез нарицателното *ruma* („гръд“) и чрез епонима *Ромул* – на името на вечния град *Roma*.

От сакралния заряд на тракийския прототип *Рум/Ром/ромб* и производният топоним *Roma* е започнал да носи специална сътворна семантика – Р-Ом Ма, т.е. „Ра в майка Омега“. Независимо и извън това, свещеното име на майката Ом е включено и в най-древния топоним на цялата страна Омбрия или Умбрия (днес Италия), раздробено Ом-Б-Рия, т.е. „Богинята-майка Рея“. Други латински думи с корена *рум* (макар да споменахме вече някои от тях): ruma – кърмеща гръд (преносно: хранещата родна земя); rutrum – мотика, лопата; rumpia – дълъг двуостър тракийски меч; хидронимът Rumon – древно име на р. Тибър. От Рум/Ром е дошъл и характерният латински суфикс ум/ом.

Жителите на Византия пък били наричани *ромеи*; именно нейната територия се назовава в българския свод „Големия Рум“, а Тракия – „Малкия Рум“ /споменати многократно в **Джагфар тарихи**, с. 19-27/. Също така и за арабските автори Византия била Рум /вж. напр. „Хроника“ на **Абу Джафар ал Табари** (839-923 г.) в **Христоматия по история на България**. Т. I. Ранно средновековие (VII-XII век). Съставители Петър Петров, Васил Гюзелев. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1978, т. I, с. 205/.

Дори до XV-XVIII век, по времето на Османската империя, тези земи били известни като *Румелия*, а нейното християнско население – *трако-българите*, били наричани с етнонима *рум-милети*.

В последното название думата *милети* е всъщност един древен антропоним, защото Мюлита/Милита („милующа“ към Сина) се явява едно от многобройните имена на Богинята-майка. Херодот свидетелства, че името „Мюлита Урания“ (т.е. „Урановата Мюлита“) било употребявано от асирийците /**Херодот.** История, I, 131. – В изданието: **Херодот.** История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1986/, а *Милиада* (т.е. „Земята на Милита“) бил древният топоним на Ликия в Мала Азия /**пак там**, I, 173/. И топонимът *Милет* (Μιλητος) в Кария явно произхожда от *Милита*; този град е съществувал в долината на р. Меандър хилядолетия преди идването на гръцките колонисти. А защо не и названието на о. Малта да идва от Милита, Великата майка.

Следователно топо-антропонимът *Рум/Ром-Милети*, или по-правилно *Рум/Ром-Милита*, с който били назовавани *Тракия и траките*, като географско понятие означава „[Земята] Рум/Ром на Милита“.

Ромбоидното графично изображение на *Рум-Милита* се среща върху неолитната керамика (**сн. 24**, **25**), както и върху традиционните български килими (**сн. 26**) и носии (облекла; **сн. 27**). Този знак е съставен от *два утробни знака* (V) на Майката, събрани в широката им част и образуващи *ромб*, а в средата на ромба понякога стои точката на сина-слънце Ра , или кръг с точка на отеца-син-слънце Тан-Ра .

Снимка 24. Чаша с бихромна ромбоидна украса. Градешница, селище в местността Мало поле, най-ранен слой А, VI-то хил. пр.Хр. /**Богдан Николов**. Градешница. С., 1974, кат. № 3/.

Снимка 25. Керамична чаша, живописана в бяло от с. Чавдар, Софийско. НАИМ-БАН – гр. София, ранен неолит.

Снимка 26. Традиционен български килим от гр. Чипровци. Тук основен мотив е геометричната фигура ромб. В централните ромбове е показана сглобка откъм основата на два триъгълника/пирамиди: нагледен образ на коментираната в свещените текстове идея за двойната пирамида, могила, курган, юрта и пр. В периферната стилизирана фигура, украсена с четири рога, е вписан хексаграм, а в него – сдвоени, обратно, откъм върховете им, два големи и два малки триъгълника; получава се нещо като обърнат ромб (лабрис).

Източник: **https://chiprovski-kilmi.alle.bg/**.

Снимка 27. Участници в събора на гр. Добрич през 1960 г. Неслучайно точно престилките на момите са украсени с ромбоидна украса – двойният утробен знак на Богинята-майка и на плодородната земя. Мъжете са облечени в чернодрешна носия. Фото автора, 2014 г.

Символиката на ромба, т.е. на двойната пирамида, могила, юрта, вигвам, във вертикален план, касае, най-общо казано, свързаността между световете – небесен, земен, хтоничен – и съответните етапи на жизнения цикъл – свободна душа, душа в живо биологично тяло, мъртво тяло (мумия). Когато не са сдвоени, триъгълникът, пирамидата, конусът, или аналогичните по форма предмети – чаша, рог, ритон, амфора, кратер и др., – били виждани като предметно изражение на Свещената Утроба, в която освен чудото на зачатието на биологичното тяло (плод) се извършва и тайнството на вселяването на божествената искра – душата.

В хоризонтален план ромбът, или подобните му фигури – квадрат, правоъгълник, трапец – носят друго символно значение: земята, територията, родината на потомците на Отеца и Майката. Затова в дълбока древност Тракия е имала синонимно название *Ром*, *Рум*, което по-късно било трансформирано в *Румелия*, *Рум-Милети*. Следователно всеки един килим, постлан на пода на тракийската къща, е създавал единение с общия дом – родната земя Тракия. Оттук този основен битов атрибут – килимът – бил пренесен по време на миграции в Европа, Азия, Америка; като хилядолетия наред са възпроизвеждани архетипните мотиви върху него.

Едно по-късно изображение, от VII-V век пр.Хр., на *свещения ромб*, можем да видим върху амулет (**сн. 28**), открит в Крастава могила при с. Драгоданово, Сливенско. На него пред ромба стои жрец, молещ се над олтар, осветен от луната и осемлъчева звезда. /**Кабалан Мукарзел**. Амулет с късно-вавилонска сцена от Крастава могила, село Драгоданово. – В: Тракия XX. В чест на 40-годишнината от основаването на Института по тракология. Редакционна колегия Светлана Янакиева и др. С., Изд. на БАН и Института за балканистика с Център по тракология, 2012, с. 197-213. На с. 198 е поместена снимка на амулета по рисунка на П. Петров./.

Снимка 27. Амулетът от Крастава могила представлява двусантиметрова плочка от яспис, върху която е прецизно изработена миниатюра със сакрално действие. Според нас молитвата на жреца е отправена към луната (богиня Гея или Рея) и осемлъчевата звезда Сириус/Сотис (Изида) вероятно за благополучие и защита на Свещения ромбус – Тракия и нейните обитатели, божествените потомци.

Ромбоидният символ е ползван и на други места по света (**сн. 29**).

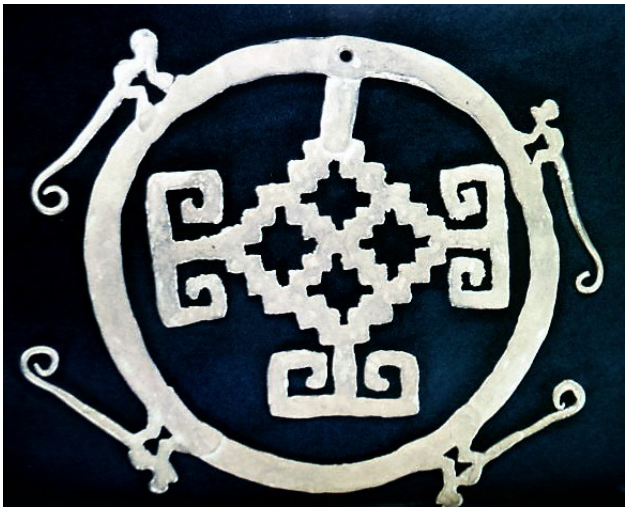

Снимка 29. Сребърна обеца от Колумбия с форма на кръг, в който е вписан свещеният ромб (Богинята-майка), от ъглите (утробите) на който се „раждат“ „роджетата“ („рогатите“), т.е. божиите синове. Мотивът е идентичен с един от основните мотиви, характерни за българските килими. – **Луис Дуке Гомес.** Золото Колумбии. Ювелирное искусство индейцев. Перевод с испанского Г. Ю. Зубрицкой. Москва, Изд. Искусство, 1982, с. 158, 159.

Според мен геометричният термин *ромб* е произлязъл от свещения хороним *Рум/Ром*.

В антична карта, възпроизведена от Абрахам Ортелиус, река Хеброс стои насред Тракия подобно на гръбнак със своите притоци. Интересен е хидронимът, който картографът е преписал от старите карти: „Hebrus flu, quondam Rhombus“, т.е. „Река Хеброс, някога [едно време] Ромбус“. Но и древното име на р. Тибър, протичаща през гр. Рим, било, както вече споменахме *Rumo*, *Rumon*. В латинския и елинския езици думата *ромбус*, която явно има древнотракийски произход, означава „ромб“ (геометрична фигура), но и „вълшебно колело на магьосник“.

Последното значение разкрива колко е специален *ромбът*, но защо той да е колело?

Защото боговете, а и техните потомци, са виждали *Вселенското яйце на Сътворението* в две формени проявления: духовно/невидимо – овал (яйце) или сфера (сефира); материално/видимо – могила, юрта, пирамида. Именно двойната могила, юрта или пирамида били рисувани в плоско изображение като *ромб*, обаче жреците са си представяли този свещен ромб вписан в овал/кръг, съответно обемните фигури двоен конус (могила) и двойна пирамида – вписани в овоид/сфера .

Затова *ромбът*, символизиращ *утроба*, *храм* (на сътворяването на сина), място на раждането – родина (Тракия), и пр., бидейки обгърнат от сферата на Светия дух, даващ искрица от себе си (душа) на всеки потомък, е бил за жреците „вълшебно колело“.

В английския език думата *room* (фонетично *рум*) означава „стая“; в други езици синонимът е *камера* – затворено пространство. В древните текстове „тъмната стая“ е сърцето, сакралното място на храма (пирамида или зикурат), светая светих. При планировката на това помещение *ромбът* е преминал в *квадрат* или *правоъгълник*. Между другото подовете на царските дворци обикновено са покрити с шахматно наредени черни и бели квадратни плочки. Поставени обаче диагонално в правоъгълните зали, те създават

илюзията, че се стъпва върху ромбове. Тук е заложена идеята, че подът на царския дом е умалено копие на страната – цялата територия на царството.

Триъгълникът, символизиращ фалос и утроба в едно и ромбът (сдвоеният триъгълник), могат да бъдат място на сътворение, където духът обладава тялото, давайки му искра от себе си, но и място, където душата изоставя и напуска тялото. В първия случай това е двойната юрта или вигвам, служещи за дом, а главната юрта – за храм. Във втория случай това е двойната могила (курган) или двойната пирамида, където е извършвана погребалната церемония на тялото (мумията). За физическото тяло предвиждали да остане в земята – подземната половина (земната майка) на двойната могила/пирамида, а за душата, която до 40-тия ден се носи близо около тялото – горната половина (небесния баща). Оттам, щом се освободи, душата се понася нагоре, към нейния свят – Дуат.

Стените на пирамидата са триъгълници, а в нейната квадратна основа могат също да се видят два еднакви правоъгълни равнобедрени триъгълника, съединени с основите си. Ако квадратната основа се видоизмени в ромб, какъвто е случаят с пирамидата на Снофру в Дахшур, тя ще се уеднакви по формата си с ромбоидните стени на въображаемата двойна пирамида, съществуваща в култовия канон като абстрактно понятие. В този случай, освен че всички стени, образуващи формата на обемната фигура двойна пирамида, са ромбове, ромб е и плоскостта/равнината на основата.

Приживе, когато човек е в цикъла на отреденото му време за живот, и както казах, обитава своя дом-юрта, земната чаша-утроба-майка, т.е. долният триъгълник в ромба ▽, и въздушният фалос-баща, т.е. горният триъгълник в ромба △, влизат един в друг и се съчетават ✡, сякаш ромбът е „събран“. В древността наричали тази фигура *Шри Янтра*, по народному „Семето на живота“ или „Цветето на живота“, а през X век пр.Хр. тя получила още едно название – Соломонов знак. Усложнен модел на *Шри Янтра*, образуван от четири реда три ъгълници с върха нагоре и пет реда триъгълници с върха надолу, които очертават няколко ромба и няколко пентаграми, вписани едни в други, е почитан в Индия като най-мистичната от тантрическите янтри. В България нейния образ, наричан също така „Цветето на живота“, може да се види върху чипровските килими. Езикови аналози са българската р. *Янтра* и едно от названията на кехлибара – *янтарь*.

В названието *Шри Янтра* се крият имена на богове: Шри-Ян-Т-Ра, Шири Ян-Та-Ра, т.е. „Божият син [Дионис/Хор], Янкул [Зевс], Тан [Атон] и Ра“. В съзнанието на древните хора „семето“ или „цветето на живота“, изобразено чрез символите на сътворителните триъгълници или ромбове, било комбинация от четири богове-родоначалници: отецът Тан (Атон/Уран), синът Ра (Кронос), внукът Янкул (Зевс-Амон) и правнукът Шири/Сири (Дионис/Хор). Впрочем чрез името Ян, зад което в Рим се крие Двуликият Янус (Сатурн-Юпитер), се долавя коя богиня стои зад името Ин в азиатската двойка Ин и Ян. Това разбира се е Изида. Щом Ин (Изида) и Ян (Зевс-Амон/Юпитер) се слеят в прегръдка (като нагледен пример бих предложил да съберете двете половини на български пафти), те образуват слънчевия кръг на техния син Хорос. Остава да се досетим за реката Инд, както и за земята Индия – Ин-Дея, т.е. „Богиня Ин [Изида]“.

В елинския език думата ρομβοσ (*ромбос*) има синоним πληθ („плет“). Звукосъчетанието *плет* на български език означава ограда, изплетена от жилави пръчки. В миналото такива огради били използвани масово; от плет, измазан с кал, се правели стените на къщите през неолита и бронзовата епоха. Вероятно в древността светилищата на Богинята били

ограждани с ромбоиден/квадратен плет, откъдето названието на този тип ограда е станало синоним на *ромб*.

Πληθ също е сакрален термин, защото освен „ромб“ покрива омонимите „свещ“, „свещеник“ и „свещен“. Обаче най-добре можем да проникнем в неговата семантика чрез древната дума *плетър* (линейна мярка = 33 м.). В *плет* и *плетър* кореновата основа **пл** = **лп** е съкращение на *алп*, т.е. „бог“, а коренова та основа **т/тр** – на *Тара*, *Тракия*, *Тангра*, *Троян*. Следователно *плет* е кратко разговорно име на троичния бог и означава „Бог Тракия [Тан-Ра-Гея]“ или „Бог Тангра [Тан-Гея-Ра]“. Почти идентичен е смисълът на синонима *ромб*, както го разтълкувахме по-горе: „Бог Ра в Ом [Майка Гея]“.

Има и друг интересен фонетичен паралел на лексемата *ромб*. Това е *ромфея*, при различните автори *romphea*, *romphaea*, *rumpia*, – специфично тракийско оръжие, нещо между меч с дълга дръжка или копие с дълго и тънко желязно острие, приспособено за мушкане и пробиване на ризници и брони. Образци от него се откриват предимно в Родопите, от което може да се съди, че е било оръжие на бесите.

Войните, които носели *ромфея*, били наричани „независими мечоносци“, защото не се подчинявали на никой цар, бидейки от жреческото племе беси. Разбира се понякога по своя воля те помагали да възтържествува справедливостта. Те например се присъединили към армията на Ситалк по време на похода му към Македония. Тукидид пише: „От пехотата най-войнствени били независимите мечоносци, които слезли от Родопите, останалата част била смесена тълпа, твърде страшна, предимно с многобройността си.“ /**Тукидид**. История на Пелопонеската война, II, 98, 4. – В изданието: **Тукидид**. История на Пелопонеската война. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1979/.

В самото начало на IV век Константин Велики разделил Римската империя на две части: Запад и Изток. Изтокът, наречен по-късно Византия, включвал почти целия ареал, обитаван от тракийските племена, с център град Византион (Константинопол). Обхващайки тракийските земи, Византия се явявала политически проект, възстановяващ единството на древната историческа област „Голям Рум“. Разбира се, Константин е познавал и е следвал древната етно-териториална конюнктура на региона Тракия-Анатолия.

Защото седем века по-рано, в самия край на IV в. пр.Хр., също така бил осъществен подобен политически проект. Става дума за подялбата на империята на Александър Велики от неговите последователи – диадохите. На Касандър се паднала Македония, на Лизимах – Тракия, на Селевк I Никатор – Персия, а на Птолемей I – Египет. След спорове и битки между изброените Александрови генерали, Лизимах успял да обедини същинска Тракия с тракийската диаспора в Анатолия, имайки пълната подкрепа на родствените тракийски племена в целия „Голям Рум“ (**сн. 30**).

Ето такава е етимологията на синонимната връзка между топонимите *Рум* (*Ром*) и *Тракия*, с които траките наричали своята земя.

Тибетските жреци също имат понятие *Рум*. За тях *Рум* е равнораменен кръст, под който обаче подразбират света във вертикален и хоризонтален аспект. Те вярват, че *Рум* плава в безбрежния вселенски океан на гърба на огромна риба или костенурка. /**Мурад Аджи.** Полынь Половецкого поля. Из родословной кумыков, карачаевцев, балкарцев, казаков, казахов, татар, чувашей, якутов, гагаузов, крымских татар, части русских, украинцев и других народов, ведущих свое начало от тюркского (кипчакского) корня и забывших его. Москва, ТОО „Пик-контекст“, 1994, с. 223/.

Снимка 30. Поделената от диадохите Македонска империя след битката при Ипсос в 301 г. пр.Хр. Със светло-кафяв цвят е маркирана „Тракия“ на Лизимах. В така възстановения „Голям Рум“ не била включена само Дакия. /**https://bg.wikipedia.org/wiki/Диадохи#/File:Diadochen1.png/**.

9. Езикът на прототраките

За езика на хората преди и след Вавилонската кула се говори в „Библията“:

„По цялата земя се употребяваше един език и един говор. И като потеглиха човеците на изток [на югоизток – б. В.Й.], намериха в Сенаарската [Шумерската – б. В.Й.] земя равнина, и се заселиха там. И казаха си един на друг: Елате, да направим тухли и да ги изпечем в огъня. Тухли употребяваха вместо камъни, а смола употребяваха вместо кал. И рекоха: Елате, да си съградим град и кула [зикурат – б. В.Й.], висока до небето; и да си спечелим име, да не би да се разпръснем по цялата земя. А Господ слезе да види града и кулата, които градяха човеците. И каза господ: Ето, един народ са и всички говорят един език; и щом са започнали да правят това, не ще може вече да им се забрани каквото и да било нещо, което биха намислили да направят. Елате, да слезем и да разбъркаме езика им, за да не се разбират един друг. Така Господ ги разпръсна оттам по лицето на цялата земя; и те престанаха да градят града. Затова той се наименува Вавилон, защото там Господ разбърка езика на цялата земя; и оттам Господ ги разпръсна по лицето на цялата земя.“ /**Битие**, 11: 1-9/. (**сн. 31**)

Снимка 31. Вавилонската кула**,** живописно платно (114x156 см.) на Петер Брьогел Стари. Холандия, 1563. Творбата на Брьогел се съхранява в Музея за история на изкуството – Виена. Kunsthistorisches Museum – Vien – **https://www.khm.atkunstwerkemedaillonkrug-71220**.

Когато боговете създали първите хора, те не само ги научили как да се справят в суровите условия на необлагородената природна среда, за да осигурят прехраната и своя бит, сътворявайки при това първите произведения на изкуството. Те ги научили, също така, как да комуникират помежду си, предоставяйки им своя собствен език като възможно най-доброто средство за комуникация. На свой ред хората препредавали това безценно знание на децата и внуците си, поколение след поколение.

Следователно до разделението на езиците, описано в библейския разказ за строежа на Вавилонската кула, младата, прохождаща в своя цивилизационен опит човешка раса, е ползвала езика на създалата я стара божествена раса. Да, човекът е говорил свещения език на боговете!

„О, Ра, здравей! ...
Попътни ветрове към пристан лодката ти карат.
Божествата на четирите владения в пространството
прославят теб, о, същина божествена,
от която всички форми и всички същества произлизат ...

Ти – бързият! Ти – господарят! Ти – единственият!
Ти – създателят на всичко, което съществува!
В утрото на времената
ти оформи езика на йерархиите божествени [к. В.Й.],
изтръгна от първичния океан същества [цивилизовал дивите хора – б. В.Й.]…“

/**Книга на мъртвите на древните египтяни**. Превод от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол“, 1994, глава 15 – „Химн в прослава на Ра“./

В „Първо послание до коринтяни“ апостол Павел споменава за наличието на „човешки и ангелски езици“, на които той би могъл да говори /**Коринтяни**, 13/. Какво ли има предвид Павел под израза „ангелски езици“? Несъмнено „речта магическа“, „словото на силата“ /**Книга на мъртвите**, глава 72/, създадени от боговете и дарени на хората.

В своя диалог „Кратил“ елинският философ Платон разсъждава за семантиката на първичния език, както и за неговия етнически носител:

„ ... Първите от хората, населяващи Елада, са почитали само тези богове, каквито и досега почитат много варвари: Слънцето, Луната, Земята, Звездите, Небето.“ /**Платон.** Кратил: 397: c, d. – Електр. версия: **https://amkob113.ru/pltn/pltn-1.html/**.
„ ... **Много** [нарицателни – б. В.Й.] **имена елините са взаимствали от варварите** [к. В.Й.], особено тези елини, които живеят под тяхната власт...
„ ... Някои имена може би наистина са такива [варварски – б. В.Й.]; но може би причината за недостъпността на смисъла на първите [нарицателни – б. В.Й.] имена е в тяхната най-дълбока древност: та нали след всевъзможни извращения с имената не е удивително, че **нашият древен език** [т.е. говоренията в Елада преди гърците – б. В.Й.] **по нищо не се отличава от сегашния варварски** [к. В.Й.].“ /**пак там**, 421: d/.
„ ... Ние така се оттървахме от нашия предмет [за изследване – б. В.Й.], казвайки, че **първите** [нарицателни – б. В.Й.] **имена са установили боговете и затова те са правилни?** Или и за нас това е най-добрият изход? **А може би трябва да кажем, че те са взети от някакви варвари, а варварите са по-древни от нас** [к. В.Й.]**?** Или че заради древността на годините, тези имена е толкова невъзможно да се разгледат, както и варварските?“ /**пак там**, 425: d/.

Става ясно, че в историческия момент на човешките миграции навън от Едем, всички миграционни потоци – включително северният, – са употребява ли свещения език като свой майчин език. Но племената, които се разселили в околния регион – из усвоените земи на Златния полумесец, – са изгубили този богат език сравнително бързо, в рамките на едно-две хилядолетия. Може би са им повлияли прииждащите от североизток диви етноси, споменавани в шумерски, акадски, еламски и асирийски източници. Така в тази зона постепенно се оформило голямото семейство на семитските езици.

Географското раздалечаване между племената, преминали в Европа, и племената, останали в Златния полумесец, вероятно е довело първоначално до диалектно обособяване на говорените от тях езици, а след време – до по-чувствителното им диференциране, до степен на трудна и дори невъзможна комуникация. Египетската жреческа каста успяла да съхрани най-дълго в южната зона на тогавашния цивилизован свят древния свещен език и писмо, които обаче и там били изгубени в процеса на етническа асимилация, протекъл във вековете от персийската инвазия в VI век пр.Хр. до арабското нашествие през VII в. сл.Хр.

Има сведение на асирийския цар Ашурбанипал (669-635/627 г. пр.Хр.) за „забравения“ свещен език и писмо. В един от своите надписи той е записал:

„Богът на писарите [Тот – б. В.Й.] ме възнагради с дара на своето изкуство. Бях посветен в тайните на писмото. **Мога да чета сложните плочки на шумерски; разбирам дори тайнствените думи от каменните надписи от дните преди потопа** [к. В.Й.].“

/по **З. Сичин.** Стълба към небето. Прев. Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2003, с. 101/.

Ашурбанипал се научил да чете шумерски текстове с давност около две хиляди години, и дори такива, оставени от боговете „от дните преди потопа“, т.е. на повече от шест хилядолетия преди неговото време. Запленен от съвършенството на божественото знание, той се амбицирал да издири всички древни текстове, като наредил на писарите си да ги превеждат и преписват. В резултат на тези благородни усилия в столицата му Ниневия била събрана огромна библиотека от над 25 000 тематично подредени клинописни плочки.

По-благоприятно протекъл езиковият процес на север. Племената, които построили и обитавали групи поселения по пътя на северната миграция – по долините на реките Места, Струма и Вардар, – както и племената, които заселили Тракия, Мизия и Дакия, и образували високо-развитата неолитна цивилизация на Балканите (вж. § 2), продължили неотклонно да ползват свещения език през следващите хилядолетия.

Как прототраките са съхранили древния свещен език (най-богат и съвършен)?

В Тракия бил налице един консолидиращ племената фактор: *тук е оцеляла по-дълго време част от божествената раса* – потомци на боговете Дионис (Бакхус), Хермес, Хефест, Нерей, Борей и др., и на полубоговете Музей, Евмолп, Орфей, наследени от авторитетна жреческа каста, която образувала *две сплотени родопски племена*: *беси* (*песи* =„пастири“) и *сатри* (*сатири*). Именно този етнически субстрат е заварен от анатолските преселници. Етническото сливане било въпрос на време. Всъщност *бесите* и *сатрите* са местните древни цивилизовани европейци, които променили (обогатили) генома на пришълците, а не някакви хипотетични ловци-събирачи – диви наследници на Homo neandertalensis. Теорията за последните е изведена от авторите S. Hansen (2004), M. Budja (2005), M. Seferiades (2007), B. Cunliffe (2008). /**Харалд Хаарман**, пос. съч., с. 23-26, 34, 35/.

Възродителната сила на *Дионисовите мистерии*, явяващи се последна фаза на *Слънчевия култ*, обединявала обитателите на Балканите. Благодарение на това идейно „оръжие“ – консервираните по удивителен начин древни традиции, религия, култура и език, – траките съумяли да се справят с деградивните външни влияния.

Популацията, която се заселила още през ранния неолит в закътаното лоно на Разложкото поле е говорила език, известен като рупски диалект. В селата Елешница, Долно Драглище, Горно Драглище, Добърско, Баня, Белица, Бачево, Добринище и др. и сега се говори този архаичен западно-рупски диалект, близък колкото до източно-рупския диалект в Средните и Източните Родопи, толкова и до македонския език. Темата е изследвана още в началото на миналия век от българския езиковед и литературен историк професор Александър Теодоров-Балан /**Александър Теодоров-Балан**. Родопското наречие. Име и положение между източното и западното. – В: **Любов за родна реч**. Съставител Василка Радева. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2008, с. 881-890. Първо издание: Сборник статей по славяноведению, посвященных профессору Марину С. Дринову. Харков,1905, с. 111-127/.

Очевидно и при Родопското разселване, както при другите Балкански миграции, неолитните хора са спазили правилото земеделци (чернодрешковци) и скотовъдци (белодрешковци) да заемат съседни земи, с оглед подсигуряване на така необходимата размяна на произведената от всяка отраслова група продукция. *Земеделците имен* се разположили в по-ниските и полегати Източни Родопи, а *скотовъдците синд* – по тучните пасища на по-високите Западни Родопи. По същия начин характерната диференциация на източно и западно родопско или рупско наречие била пренесена и съществувала идентично в дуалната диспозиция на говора, от една страна, в Източна Тракия (Загора/Загрос) и Източна Мизия, срещу говора, от друга страна, в Западна Тракия (Граово и Шоплука) и Западна Мизия (трибалите), както през неолита, халколита, бронзовата и желязната епохи, така и през античността и средновековието.

Как да назовем свещения език, *дарен от боговете за хората?*

Неговото название е запазено в Египетска Александрия – по-рано в езическите, а сетне в християнските храмове на коптите. Това е *бохарският диалект*, наречен *бохаирски* след арабското завладяване на Египет през 641 г. Лексемата *бохарски* е съставена от морфемите Бо-Хар, означаващи „Бог Хар [Хор]“, тракийският Дионис.

Резонно, защото именно Дионис/Хор е наследил и продължил делото на дядо си Кронос/Енлил да цивилизова младата човешка раса и специално да довърши нейното обучение в земеделския отрасъл. Така например, в Рим, под името *Конс*, заимствано от египетското му младежко име име *Хонсу*, той е запомнен като дарителя на земеделската технология. Имало е *празник Консуалии на земеделците и конниците*, идентичен с честването на *Тракийския конник на Балканите*.

И тук стигам до *българския етноним*, който ще се окаже епоним. След етнонима *имен*, произлизащ от името Зевс-Амон на бога-отец, е дошъл ред на етнонима *балкхар*, произлизащ от тракийското име *Бакх* и египетското име *Хар* на божия син (нашия родоначалник), т.е. *именците са станали балкхари или българи, а държавата им – Балкхара или България*.

Следователно не някой друг, а точно *старобългарският и българският език се явяват преките наследници на свещения бохарски език*!

Напомням, освен това, че Западните Родопи и югозападната част на Тракийската низина (областта Бесика с градовете Бесапара и Евмолпия) са били старо родово владение на *жреческото племе беси* – кръвните потомци на Дионис/Бакхус, Хермес, Силен, Хефест, Кабиро, Борей, Понт, Нерей, както и на синовете им Музей, Евмолп, Исмар, Орфей и др. Тази могъща жреческа каста е изиграла ролята на непреодолим стожер в борбата за хилядолетното оцеляване на архаичните езикови и културни атрибути, които в същността си представят началния етап на човешката цивилизация.

Началото на монетосеченето и излизането на писмеността от херметичната забрана през VI в. пр.Хр. изваждат на „светло“ пред нас беските владетели на траките през класическата епоха и елинизма. Първият „явен“ за историята цар на Одриското царство е Терес I (~526/521~464 г. пр.Хр). Следват Спарадок (464~444) и Ситалк (~444~424). После династията (вероятно и територията) се разделя на *първи клон, с инсигния лабрис*: Саток (424 - ?), Меток (407~389), Аматок (389~356), Терес II (356~342); и *втори клон, с инсигния кратер*: Севт I (424~405), Хебризелм (~389~383), Котис I (383~359), Керсеблепт (359~340). /**Ставри Топалов**. Нови приноси към проучване монетосеченето и историята на ранното Одриско царство в земите на древна Тракия. С., „Наско – 1701“, 2004, с. 210-213/.

Изброените царе са били върховни владетели на Тракия, а базилеусите на отделните тракийски племена се явявали техни наместници или федерати в рамките на обширната *Одриска държава*. Нейната столица Евмолпия носела още името *Одриса* или *Одрюза*, засвидетелствано от надпис на Небет тепе и върху местни бронзови монети от III-I в. пр.Хр. Топонимът е споменат и в Епитомето на Стефан Византийски (VI в. сл.Хр.).

Топонимът *Одриса*, както и етнонимът *одриси*, произлизат, според мен, от името на царя-жрец Терес (Τηρης), чието име е дошло от носения от него Дионисов свещен жезъл *тирс*, като символ на пастирска (божествена) власт. Терес възстановил крепостта-резиденция на дедите си на Музеевия хълм в града Евмолпия и, обединявайки тракийските племена, управлявал успешно в продължение на 62 години – време на политическа стабилност и икономически просперитет за цяла Тракия.

Одриса и *одриси* са възникнали вероятно по време или след царуването на *Терес* – владетеля с *тирса*; тези епоними били тогава израз на народна почит към добрия водач. Реставрираната крепост на Музеевия хълм била приемана като наследство „от Тереса“, затова топонимът Евмолпия е променен на *Оттриса*, а двойното „т“ довело до озвученото *Одриса*.

Етнонимът *сатири* (*σατυροι – сатирой*), който бил еволюирал с времето в *сатри*, сега от *сатри* се превърнал в *одриси*. Макар че *сатири/сатри* и *одри* си са синоними, имайки една и съща етимология – от *тирса* на Дионис, бога-родоначалник. Очевидно *бесите* и *сатрите* (*одрисите*), били пастирите, а народът *траки – τραγι* или *τραγοι* (*траги/трагой* = „козли“) – паството. Според закона, учреден от Дионис/Бакх, първите притежавали, по силата на своя пряк произход от бога, правото да властват над вторите.

Като аналогичен топоним ще отбележа столицата на Финикия – гр. *Тир*, а етноними – племената *тирсени/етруски* и *агатирси*. Племето *αγαθυρσοι* – „козари“, „пастири на кози“ обитавало поречието на река Танаис (дн. Дон) /**Херодот**. История, кн. IV, § 100/.

Подчертавам, че тракийските царе-жреци от династията на Терес са последните божествени потомци, които поддържали и защитавали наследственото им прорицалище на бог Дионис в Родопите. Там впрочем било предсказано на Филип II Македонски (359-336 г. пр.Хр.), че синът му Александър (336-323 г. пр.Хр.) ще завладее целия тогавашен свят.

Заради инвазията на същия Филип в Тракия и падането на столицата Одриса през 342/1 г., преименувана от него на Филипополис, наследникът на Керсеблепт – Севт III (~335~300 г. пр.Хр.) – преместил одриската столица между Балкана и Средна гора, построявайки нова – гр. Севтополис (край днешния гр. Казанлък). Сетне, в Христово време, инвазията на Рим и превръщането на Дакия, Мизия, Тракия, Илирик, Македония и Елада в римски провинции довели до задушаването и постепенното изчезване на благородното съсловие.

* * *

След като поговорих за Меропа и меропци, Родопа и родопци, ропци или рупци, редно е да изследвам етимологията на тези названия, защото тя ще помогне да се вникне още по-дълбоко в мотивацията и движещите сили на случилите се събития.

Най-старото название *Пангей* (*Пангея*) обединява божествените имена Пан и Гея. Отец-козел Пан е бил първо Уран, после Кронос и най-сетне Дионис/Бакхус. Названието *Родопа* е дошло от богинята-майка *Рода* (*Рожаница*, т.е. „раждаща“ или „родилка“) и нейния син *Род* („роденият“). *Рода* е главната вакханка, майката на Вакхус, а *Род* е самият той – божият син. Впрочем, три имена на този бог – Род, Бакхус/Вакхус и Митрас – подчертават факта,

че той е роден от Зевс и богинята-крава Йо, наричана в Египет хатор Изида. Следователно *Род* е „Родения“, а *Рода* или *Родопа* е неговата майка „Родилката“ – както богинята, така и планината, в която се е случило това важно за древния свят събитие. Друго синонимно име на планината, по-точно на планинския връх, на който богинята родила божия син, е *Ниса*: оттам младият бог получил името *Дионис* – Дио-Нис, т.е. „Богът от Ниса“.

Изясняването на въпроса за етимологията на названието *Родопа*, всъщност решава спора за рожденото място на божия син Дионис/Бакхус/Род, един спор, който се води от античността, когато местонахождението на планината Ниса било търсено в Египет, Леванта и дори Индия. Кой народ не би искал да има такъв велик родоначалник – самият божи син?

Не по-малко силен аргумент, който помага да излезе истината по този спор е *местонахождението на най-авторитетното прорицалище в древността – Дионисовото – в Западните Родопи*, защото то е възникнало на мястото на раждането на Дионис.

И така, през архаичния период днешните *Западни Родопи* се наричали „планините Пангей“ (Pangeus mons), а *Източните Родопи – Мерона*. През ранната античност тези названия минали върху административните области. В римо-византийската епоха западната област *Пангей* била преименувана на *Родопа*, а източната – на *Европа*, като в нея е включена Одринска Тракия. През XIV в. названието *Мерона* е възстановено за целия Родопски масив, но с времето отново отпаднало. Според родопския краевед Никола Гигов историческата областта *Мерона* е заемала днешния Смолянски край, в средния дял на Родопите. /**Никола Гигов**. Орфей и азбуката. Второ издание. Издава Варненски свободен университет. Варна, 2004, с. 27, 58, 59/.

Във връзка с хоронима Мерона, ще отбележа едно сведение за посещението на аргонавтите при Кизик, цар на долионите, тракийско племе на крайбрежието на Пропонтида. Кизик имал за съпруга Клейто, дъщеря на *Мерон*. /**Николай Албертович Кун**. Старогръцки легенди и митове. Трето издание. Преведе от руски Никола Мънков. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1967, с. 219, 220/. Става дума за VIII-мо хилядолетие пр.Хр., епохата на Орфей, също така на Зет и Калаид, синове на Борей, и Финей, син на Агенор. Изглежда този *Мерон* е владеел и на него е наречена областта *Мерона* в Югоизточна Тракия, включваща Източните Родопи, долината по долното течение на р. Хеброс (Марица) и регионите на гр. Одрин и гр. Лозенград. Името *Мерон* означава „Син на Мер [Майката]“.

От сакралните термини за „майка“ в трако-елинския език са дошли думите μερια („страна“, „място“) и γαια („земя“). В българския език *мера* е наричано землището на всяко едно селище. Етно-топонимът *Мерона* е съставен от думите мер – „майка“ и рон = пор – „порта“, „вход“, в смисъл „майчина вулва“, или „място на сътворението“, врата между световете – горния небесен на боговете и душите (Дуат), и долния земен на хората (Ат/Ад), „източник“, „извор“ и т.н. Тази семантика проличава от древните и съвременни думи „роб“, „порода“, „произхождам“, „произлизам“, „пръквам се“, „правя“, „пор“ (хищен бозайник, копаещ дупки, явяващи се порти между земния и подземния свят) и др. Интересен в тази посока е тракийският хидроним *Ропотамо*, съставен от думите *роп* – „извор“ и *потамо* – „тече“ (река, поток); а също така топонимите *Пордим* (Ловешко); *Пороминово* (*Поромино*, Софийско) – Пор-Амин, т.е. „Врата на Амон“; *Породин* (Македония), известен с неолитно светилище на Богинята; *Борово* (Русенско), където е намерен ритуален сребърен сервиз; *Бородино* (Русия, Московска област) и др.

В планините *Пангей/Родопа* цар на иглолистните гори е вечнозеленото дърво *бор/пор = роб/роп*, чиито клони са наредени върху идеално правото му стъбло подобно на стълба. Следователно борът е уподобяван на стълба към небето, порта между небето и земята.

Етимологията на термина *пор* следва да се търси в израза „по Ре“, означаващ „[вървя] по Ре“, „следвам Ре“. Има се предвид обстоятелството, че бог Ре пази небесната порта, през която преминават душите. Тази семантика проличава в старата българска дума *подире* – По-Ди[ос]-Ре, т.е. „[Вървя] по бог Ре“, или „Следвам бог Ре“. Аналогично терминът *порта* има значението По-Р-Та, По-Р[е]-Та[н], т.е. „[Вървя] по небесния Ре“.

Следователно, ако топонимът *Меропа* означава „Място на сътворението от Майката“, то етнонимът *меропи* би трябвало да се тълкува като „Произхождащи от Майката“. Подобният топоним *Европа* се чете: „[Място на] произхождащите от Ева“.

Освен това, съдейки по древното сакрално име *Меру* на планината *Хималаи* – дом на боговете в Азия, или по древния термин *мер*, с който била наричана *Голямата пирамида* в Египет, то названието *Меропа* ще да е било съставено с цел да се подчертае, че *родината на боговете* е специално място – „Свещена планина на Майката“, служеща като „порта“, от която може да се осъществява духовна връзка със Създателя, както и завръщане при него на неговите творения – душите, за да се обновят за ново прераждане и следващ живот в лоното на материята.

ОДРОС, ОДРИСА И ОДРИСИ *

Голямото тракийско племе *сатри* обитавало в Тракия планинския масив Пангея (дн. Родопи) и долината по течението на р. Хеброс (дн. *Марица*).

За тях историкът Херодот (484~425 г. пр.Хр.) пише следното:

„Сатрите, доколкото знам, не са били подчинени никога на никого и единствени от траките продължават да са и досега свободни; живеят високо в планините, които са покрити с всякакви гори и сняг, и са отлични войни. Те притежават прорицалището на Дионис; прорицалището се намира в най-високата част на планината [Пангея – б. В.Й.]; измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите, жрица дава прорицанията точно както в Делфи – няма нищо по-различно."

/**Херодот.** История, кн. VII, § 111. – В изданието: **Херодот.** История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство", 1990, с. 188/.

Следователно *бесите* са били елитът на *сатрите* (*сатирите*), който поддържал и пазел святостта на култа; както се изразява Херодот: „...измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите..." Този малоброен елит от духовни водачи *беси* е надъхвал големия народ *сатри* (*сатири*, т.е. „козли") с гордост и непокорство, затова те „са отлични войни", които „не са били подчинени никога на никого".

Начина на кастово обществено взаимодействие между жреците *беси* и народа *сатри* – първите да ръководят чрез *култа* и *знанието*, а вторите да ги обслужват, изхранват и защитават, – е типичен пример за древните отношения между богове-пастири и народи-пасоми. Виждаме го и другаде: например в планината Нилгири, Средна Индия, където племето *тода*, с постоянна численост 700 души, живеело в затворена общност сред земеделския народ *бадаги*, на брой около 10 000 души; *бадагите* се прекланяли с респект пред божествените *тоди* и обслужвали изцяло техните нужди. /**Е. Блаватска**. Индийските магьосници от сините планини. С., Изд. „Астрала", 1993, с. 53-58; първо издание 1882/.

Подобен обществен модел е съществувал в изоставения град Буритака, Колумбия при племето *коги* (*коки*, т.е. „магове") – сред многочисления народ *кагаби* /**Ерих фон Деникен**. По следите на всемогъщите. С., Изд. „Литера Прима", 2003, с. 102-107/.

През V в. пр.Хр. етнонимът *сатри* изчезнал; народът се сдобил с друго име – *одриси*, а столицата им – с името *Одриса* (преди това *Пулпудева* или *Евмолпия*). Названията *Одриса* и *одриси* са се наложили след управлението на авторитетния и дълголетен цар *Τηρης/Терес* I (~526/521-464 г. пр.Хр.), който обединил повечето тракийски племена в могъща държава и укрепил столичния град. Благодарните му потомци, както и целият народ, запаметили делата на своя добър цар като наследство „от Тереса". Така, според мен, се е появил топонимът *От-Тереса*, *От-треса*, *От-триса*, *Одриса*, а и етнонимът *одриси*. /вж. по-долу/.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство", кн. 5, 2022-2024, с. 165-180.

Голямото тракийско племе *сатри/одриси* консолидирало обитаващите Тракия потомци на титаните и боговете, които във времето се примесили с новодошлите етноси. За разлика от тях, малкото жреческо племе *беси*, което давало царете на *сатрите/одрисите* и на останалите тракийски племена, живеело в затворена етническа общност. В него се подвизавали само преки потомци на клана Кронос и на синовете му Зевс, Посейдон и Хадес, и особено на Зевсовите синове Дионис, Хермес, Аполон, Якхос и др. божества. Тези преки потомци образували аристокрацията на тракийските племена. За да запазят генетичната си чистота, те се обособили в отделното малко племе *беси/песи* („пастири"), събрано в едно или няколко села, с обща численост няколко хиляди души. Не че понякога чистата им кръв не прескачала при обикновения народ и обратно.

Могат да се проследят също така генеалогичните връзки вътре в клана на Кронос/Ра. След победата на Дионис/Хор над чичо му – узурпатора на трона Хадес/Сет, – възцарилият се Хор взел за своя съпруга Мемфида/Лизианаса I/Су Анас, дъщеря именно на Хадес/Сет и Персефона/Нефтида. От този брак се родили царствените принцеси Лизианаса II/Аби Байгул и Ливия. Хор омъжил и двете за другия си чичо Посейдон. Първата родила Иджик/Джам – родоначалника на *именците*, царственото племе на *хоните*/*хуните*. Втората родила Бел, от който произлизат Египт, Данай и Кефей; и Агенор, от който произлизат Тасос, Феникс, Киликс, Кадъм и Европа. От последните осем потомци, или от част от тях, именно произхождат *бесите* (вж. също така изследването „Потомците на боговете Посейдон, Зевс и Хадес в Тракия" – в настоящия сборник).

Ето как са се преплели наследствените линии на Кроносовите синове: Зевс (посредством Дионис), Хадес (чрез дъщеря му Лизианаса I) и Посейдон.

Оттук стана ясно защо *траките* почитат най-много бог Дионис/Хор: наследник и наследодател на божествената царствена линия, той не само култово-митологично, а и генетично се явявал родоначалник на тракийските царе. Но от приведеното по-горе сведение на Херодот се разбра, че „царете им... почитат най-вече Хермес... и твърдят, че самите те са негови потомци". От което следва, че и полубратът на Дионис/Хор – Хермес/Тот има генеалогичен принос в генома на *бесите*.

Преките потомци на *светото семейство*, които предоставяли царе на народите по света, били обожествени от последните в един обобщен образ – на бог *Бес* (**сн. 1**). По този въпрос дава описание впечатлителният археопътешественик Дейвид Хатчър Чайлдрес:

„На следващия ден посетих най-големия музей в Анкара – Музея на анатолийските цивилизации...
Едната зала бе пълна с огромни гранитни плочи, покрити с хетски йероглифи или с големи изображения на сфинксове. **Сходството с египетските паметници е поразително**. **Интересното е, че египетският бог Бес, който бил на почит и сред финикийските мореплаватели, може да се види и сред статуите на хетите** [к. а.].
Бес обикновено се изобразява като джудже с гъста брада и обикновено с еректирал пенис. Почитали го като бог на добрия късмет, покровител на моряците и плодородието. Понякога е показван с гърбица..."

/**Дейвид Хатчър Чайлдрес**. Изгубените градове на Атлантида, Древна Европа и Средиземноморието. С., ИК „Бард", 2007, с. 62, 63./

Снимка 1. Керамични статуетки на бог Бес, произхождащи от Египет и изложени в експозицията на Лувъра. Фото автора, 2012 г.

Във връзка с казаното, Херодот отбелязва също, че дървената статуя на отеца Хефест (Птах) в храма му в гр. Мемфис представлявала пигмей и много наподобявала статуята на джудже-закрилник, която финикийците закрепвали на носовете на триерите си /**История**, кн. III, § 37/. Следователно отецът Птах бил почитан от египтяни, финикийци, хети като *Бес* или *Пес*, т.е. „Пастиря".

В Тракия племето *беси* (*песи* – „пастири"), наричано още *кукери* (Кук-Ер, т.е. „Маг на Ре"), се занимавало изключително само с въпросите на култа и знанието. Те обслужвали, както се разбра, прорицалището на Дионис, закътано между най-високите върхове на Пангея (Родопите). Знаем точното му местонахождение – връх Сутка в Западните Родопи, край днешните градове Ракитово и Велинград.

Всъщност основните седалища на жреците *беси* са били три:

1. *Цепина* – неолитно селище в м. Рандолин дол, край с. Драгиново, Велинградско;
2. гр. *Пулпудева* – ранно-неолитният град Небет тепе (*Музеев хълм*), Пловдив;
3. хребетът *Карлък* в сърцето на Родопите, около връх Турлата и селата Гела и Мугла, област Смолян.

Говоря за първите най-древни бески селища. Защото през късната античност столицата била преместена от Пулпудева в близкия гр. Бесапара (Пазарджишко). Между другото трите географски точки се намират на еднакво разстояние по права линия и образуват равностранен триъгълник, а това определено носи сакрален смисъл.

Тук ще насоча вашето внимание към някои по-късни сведения за град *Одриса* (бившия *Пулпудева*), който от 342/341 г. пр.Хр. бил преименуван на *Филипопол* – след една инвазия на Филип II Македонски (359-336 г. пр.Хр.). Долуцитираните сведения се отнасят за повече от век и половина по-късно, когато градът продължавал да бъде обитаван от *одрисите* (т.е.

бившите *сатри*; вж. малко по-горе) и техните жреци *бесите*, а историкът, който ни съобщава това, е Полибий (~208~133 г. пр.Хр.):

„ ... Като мина [Филип V (221-179 г. пр.Хр.) – б. В.Й.] през централна Тракия, нахлу в земите на одрисите, бесите и дентелетите. Когато стигна до така наречения Филипопол [в 182 г. пр.Хр. – б. В.Й.], жителите на града избягаха по околните хълмове и той завзе града от движение. След това обходи цялата равнина и след като опустоши реколтата на едни и получи уверения във вярност от други, се върна и остави във Филипопол един гарнизон. Скоро след това този гарнизон бе прогонен от одрисите, престъпили клетвата си за вярност пред царя."

/**Полибий**. Всеобща история, XXIII, 8. – В: Поредица „Антични автори към изворите за тракия и траките". Т. III. Превод от старогръцки **Валерий Русинов**. С., Изд. на Института по тракология при Българска академия на науките, 2003, с.166/.

При разкопките проведени през последните десетилетия в гр. Пловдив и региона са открити емисии тракийски монети с надписи „Одриса". Същият надпис е апликиран върху глинобитен олтар, намерен на Небет тепе. Според Костадин Кисьов това са материални доказателства, че градът е населяван от *одрисите* и вероятно тракийското му име през елинистичната епоха е било „Одриса". /**К. Кисьов**. За появата и развитието на тракийския град върху Трихълмието в Пловдив през елинистическата епоха. – В: **Годишник** на Археологическия музей – Пловдив. Т. IX/2. Пловдив, 2004, с. 182/.

В случая е важно, че гр. Пулпудева/Филипопол е обитаван от *бесите* и *одрисите*. И не само това. Жителите му са били обособени по родове и са познавали своите божествени родословия. Това са пет от десетте фили на града: *Дионисеис* (*Дионисеиди*), *Кендрисеис* (*Кендрисеиди*, т.е. *Аполониди*), *Хераклеис* (*Хераклиди*), *Евмолпеис* (*Евмолпиди*) и *Орфеис* (*Орфеиди*). /схема на *ima cavea* на градския театър със секторите на филите вж. в **Н. Шаранков**. Бележки и допълнения към няколко надписа от Филипопол. – **пак там**, с. 158/.

Ще спомена някои артефакти. Във Филипопол най-почитани били Дионис и Аполон Кендрисос. Храмът на Дионис е увенчавал Таксим тепе – единият от трите главни хълма. Цял сектор от театъра бил запазен за филата *Дионисеиди*. На агората са открити керамични антефикси, представящи маски на Дионис; те украсявали фасадната част на покрива на портика. Артефактите с неговия образ са многобройни и разнообразни. Богът е гол или покрит с еленова кожа, във високи ботуши, носещ тирс, грозд или лозова клонка, придружаван от Пан, Силен, вакханки, сатири и пантери. Понякога язди пантера, или се вози заедно с Херакъл в колесница, теглена от пантери. Осем композиционно-иконографски типа са изобразени върху отсечените в местната монетарница монети от Траян (98-117 г.) до Елагабал (218-222 г.). /**М. Мартинова-Кютова**. Култът към Дионис във Филипопол. – В: **Годишник** на Регионалния археологически музей – Пловдив. Т. XI. Пловдив, 2009, с. 169-171/.

Хищното животно *пантера* – Пан-Те-Ра, Пан-Де[ос]-Ра, т.е. „Пан, [произлязъл от] бог Ра" – е една от зооморфните ипостази на бог Дионис, като образът на пантерата понякога преминава в дребния лъв *барс*.

Храмът на Аполон се намирал върху хълма Джендем тепе. Богът имал няколко статуи, представящи го в различните му обществени роли: Токсофор, Питийски, Китаред и пр. Тук го приемали като покровител на поезията, музиката, медицината и гадателството. Виждаме неговия образ и върху десетина типа монети: псевдоавтономни и от Домициан (81-96 г.) до Елагабал (218-222 г.). /**Н. Шаранков, С. Чернева-Тилкиян**. Животът на античния Филипопол. – В: **Годишник** на Археологическия музей – Пловдив. Т. IX/2. Пловдив, 2004, с. 77, 78/.

Атрибутите на Херакъл и Хермес стояли заедно върху пиластрите на входа на стадиона, което значи, че те били считани, заедно с Аполон, за покровители на провежданите в града *Питийски*, *Александрийски* и *Кендрисийски игри*.

* * *

Така че в Тракия е бил налице фактор, консолидиращ придошлите отвън племена: тук те заварили оцелялата най-дълго време част от божествената раса – потомците на гореспоменатите богове Дионис (Бакхус), Хермес, Хефест, Аполон, Якхос, Нерей, Борей и др., и на полубоговете Музей, Евмолп, Елевзин, Исмар, Орфей, наследени от авторитетна жреческа каста, която образувала сплотеното родопско племе *беси* (*песи* =„пастири“) и обслужващото го племе *сатри* (*сатири*).

Именно този етнически субстрат е бил заварен в Тракия от създадената и отгледана в Едема в Южна Анатолия човешка популация, при миграцията ѝ тук в средата на VII-мо хилядолетие пр.Хр. Етническото сливане между местните божествени потомци и пришълците човеци било въпрос на време. Всъщност *бесите и сатрите са местните древни цивилизовани европейци*, които променили (обогатили) генома на пришълците, а не някакви диви *ловци-събирачи* – наследници на Homo neandertalensis, в периода на неговия регрес и изчезване през епохата на мезолита и неолита.

Манипулативната хипотеза за определящото значение на *ловците-събирачи* в етническото формиране на *прототраките* е изведена от авторите S. Hansen (2004), M. Budja (2005), M. Seferiades (2007), B. Cunliffe (2008) /**Харалд Хаарман**. Загадката на Дунавската цивилизация. Превод от немски Иван Златев. С., ИК „Борина“, 2015, с. 23-26, 34, 35/, според нас съвсем произволно и без смислени аргументи, имайки предвид тяхната малобройност и ниска степен на обществено развитие. *Последните съществували семейства първобитни хоминиди* са обитавали трудно-достъпни пещери; те живеели изолирано от *градската цивилизация на прототраките*, които, за разлика от тях, упражнявали *организирано земеделие*, *скотовъдство*, *рударство* и *металообработка*, почитали са *Дионисовия култ* и са се ръководели от *божествения закон*.

Всъщност възродителната сила на *Дионисовите мистерии*, явяващи се последна фаза на *Слънчевия култ*, е обединила и вдъхновявала цивилизованите обитатели на Балканите. Благодарение на това идейно „оръжие“ – консервираните по удивителен начин древни традиции, религия, култура и език, – *прототраките* можали да се справят с всякакви деградивни влияния.

* * *

Обществено-културното развитие протичало най-активно, дори бурно, в зоните край морета и реки с плодородни равнини, подходящи за земеделие; в нископланински зони, подходящи за скотовъдство и рудодобив. Живот кипял и около древните светилища.

Това обяснява концентрацията на селища през неолита, халколита и бронзовата епохи в Южна Тракия (Беломорието), Югозападна Тракия (Разложкото поле и долината на река Струма), Тракийската низина, Подбалкана, Дунавската равнина, Черноморието.

Мога ли да кажа нещо за езика на *прототраките*?

Разбира се, че да: те са говорели езика на своите създатели – тези, които са ги отгледали, облекли, отхранили и научили на земеделие, скотовъдство, рудодобив и на първите занаяти – каменоделство, строителство, грънчарство, тъкачество, ковачество; въвели са ги в изпълнението на културните ритуали. *Езикът на създателите*, наричан от античните автори „свещеният език“, е послужил като основа при формирането езика на сътворените от тях прототраки, които всъщност се явяват протоиндоевропейците. Именно *индоевропейския праезик* са ползвали те през VII-мо-VI-то хилядолетия пр.Хр. в Тракия, преди да се разслоят географски по родове и племена, и преди да поемат по пътищата на миграцията, колонизирайки света.

Така стигам до следващия въпрос: можем ли да открием място и народ, където в близкото минало и до днес да се ползва език във форма, съхранила сравнително добре реликтите на *индоевропейския праезик*?

Да, това е онзи сегмент от човешката популация (прототраките), който се е заселил през ранния неолит в закътаното лоно на Разложкото поле и в Родопите. Според нас техният древен език се явява прототипен на известния днес *рупски диалект*.

В тази популация, с времето, посредством вътрешно-етносна диференциация, са се обособили, освен споменатите местни племена *беси* (*песи* – „пастири“) и *сатири/сатри* (по-късно *одриси*), и другите познати в античността племена: *дии*, *меди* (*медони*), *медовитини*, *едони*, *пеони* и пр.

В днешните села Елешница, Долно Драглище, Горно Драглище, Добърско, Баня, Белица, Бачево, Добринище и др. и сега ползват този архаичен западно-рупски диалект, близък колкото до източно-рупския диалект в Средните и Източните Родопи, толкова и до езика на старите македонци и българи от епохата на Възраждането (XVII-XIX век). Темата е изследвана още в началото на миналия век от българския езиковед и литературен историк Александър Теодоров-Балан /**Александър Теодоров-Балан.** Родопското наречие. Име и положение между източното и западното. – В: **Любов за родна реч**. Съставител Василка Радева. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2008, с. 881-890. Първо издание: Сборник статей по славяноведению, посвященных профессору Марину С. Дринову. Харков, 1905, с. 111-127/.

При вътрешно-Балканските си миграции, в частност – при вътрешно-Родопското си разселване, неолитните семейства, родове и племена са спазвали правилото земеделци (чернодрешковци) и скотовъдци (белодрешковци) да заемат съседни земи, с оглед подсигуряване на така необходимата размяна на произведената от всяка отраслова група

продукция. *Земеделците имен* се разположили в по-ниските и полегати Източни Родопи, а *скотовъдците синд* – по тучните пасища на по-високите Западни Родопи.

По отношение на езика характерната диференциация на *източно и западно родопско или рупско наречие* била пренесена и съществувала идентично в дуалната диспозиция на говора, от една страна, в Източна Тракия (Загора/Загрос) и Източна Мизия, срещу говора, от друга страна, в Западна Тракия (Граово и Шоплука) и Западна Мизия (трибалските земи), както през неолита, халколита, бронзовата и желязната епохи, така и през античността и средновековието.

* * *

Какво е названието на свещения език, *дарен ни от нашите създатели* (*боговете*)?

То е запазено в Египетска Александрия – по-рано в езическите, а сетне в християнските храмове на коптите. Това е *бохарският диалект*, наречен *бохаирски* след арабското завладяване на Египет през 641 г. Лексемата *бохарски* е съставена от морфемите Бо-Хар, означаващи „Бог Хар [Хор]“, тракийският Дионис/Бакхус. Самата дума *бо*, *бох*, *бог* е произлязла от името *Бакх* на бога на виното.

Резонно, защото именно Дионис/Хор е наследил и продължил делото на дядо си Кронос/Енлил и на баща си Зевс/Озирис да цивилизова младата човешка раса и специално да довърши нейното обучение в земеделския отрасъл. Така например, в *Рим*, под името *Конс*, заимствано от египетското му младежко име име *Хонсу*, той е запомнен като дарителя на земеделската технология. Земеделците и конниците са имали празник *Консуалии*, летен на 21 август, а зимен – на 15 декември, идентичен с честването на *Тракийския конник* на Балканите.

И тук стигам до *българския етноним*, който ще се окаже епоним. След етнонима *имен*, произлизащ от името Зевс-Амон (Амен/Амин/Имен) на бога-отец, е дошъл ред на етнонима *балкхар*, произлизащ от тракийското име *Бакх* и египетското име *Хар* на божия син (нашия отец), т.е. *именците* са станали *балкхари* (*българи*), а държавата им – *Балкхара* или *България*. (вж. по-подробно в изследването „Произход на етнонима българи и на хоронима България“ – в настоящия сборник).

Следователно не някой друг, а точно *протобългарският* (т.е. *праславянският*), *старобългарският и българският език се явяват преките етапни наследници на свещения бохарски език*!

Напомням, освен това, че Западните Родопи и югозападната част на Тракийската низина (областта *Бесика* с градовете *Бесапара* и *Евмолпия*) са били старо родово владение на *жреческото племе беси – кръвните потомци* на Дионис/Бакхус, Хермес, Силен, Хефест, Кабиро, Борей, Понт, Нерей, както и на синовете им Музей, Евмолп, Исмар, Орфей и др. Тази могъща жреческа каста е изиграла ролята на непреодолим стожер в борбата за хилядолетното оцеляване на архаичните езикови и културни атрибути, които в същността си представят началния етап на човешката цивилизация.

* * *

Началото на монетосеченето и излизането на бохарската писменост от херметичната забрана през VII-VI в. пр.Хр. изваждат на „светло“ пред нас беските владетели на *траките* през класическата епоха и елинизма. Първият „явен“ за историята цар на Одриското царство е Терес I (~526/521~464 г. пр.Хр). Следват Спарадок (464~444) и Ситалк (~444~424). После *династията* (вероятно и територията) се разделя на *първи клон*, *с инсигния лабрис*: Саток (424 - ?), Меток (407~389), Аматок (389~356), Терес II (356~342); и *втори клон*, *с инсигния кратер*: Севт I (424~405), Хебризелм (~389~383), Котис I (383~359), Керсеблепт (359~340). /**Ставри Топалов.** Нови приноси към проучване монетосеченето и историята на ранното Одриско царство в земите на древна Тракия. С., „Наско – 1701“, 2004, с. 210-213/.

Изброените царе са били върховни владетели (кесари) на Тракия, а базилеусите на отделните тракийски племена се явявали техни наместници или федерати в рамките на обширната *Одриска държава*. Нейната столица *Евмолпия* носела още името *Одриса* или *Одрюза*, засвидетелствано от надпис на *Небет тепе* и върху местни бронзови монети от III-I в. пр.Хр. Топонимът е споменат и в Епитомето на Стефан Византийски (VI в. сл.Хр.).

Топонимът *Одриса*, както и етнонимът *одриси*, произлизат, според мен, от името на царя-жрец *Терес* (*Τηρης*), чието име е дошло от носения от него Дионисов свещен жезъл *тирс*, като символ на пастирска (божествена) власт. От названието *тирс* произхожда и думата *τηρητης* – „пазител“, – както на свещения жезъл, така и въобще на мистерните тайнства.

Глаголи, думи и изрази като *треса*, *треска*, *втрисам*, *стряскам*, *треперя*, *изпадам в транс*, отразяват действия на жреците в мистерните им практики за свързване с бога; докато *земята се разтърсва*, *гръмотевиците трещят* отразяват природни явления с божествена намеса. Разбира се има местност *Трещеник*, светец Илия Гръмовник, а дори е съхранена гадателна книга „Гръмник“ с предсказания според вида на гръмотевиците.

Подобни ритуали са изпълнявали в *Прорицалището на Дионис в Родопите* трите мойри Клото, Лахесис и Атропос, като най-малката Атропос, т.е. „Нетелесна“, можела да „излиза“ от биологичното си тяло и от материалния свят, за да провижда съдбата.

И така, архаичният тракийски владетел *Терес* възстановил крепостта-резиденция на дедите си на *Музеевия хълм* в града *Евмолпия* и, обединявайки тракийските племена, управлявал успешно в продължение на 62 години – време на политическа стабилност и икономически просперитет за цяла Тракия.

Одриса и *одриси* са възникнали по време или след царуването на *Терес* – владетеля с *тирса*; тези епоними били тогава израз на народна почит към добрия водач. Реставрираната крепост на *Музеевия хълм* била приемана като наследство „от Тереса“, затова топонимът *Евмолпия* станал *Оттриса*, а двойното „т“ довело до озвученото *Одриса*.

Етнонимът *сатири* (*σατυροι – сатирой*), който бил еволюирал с времето в *сатри*, сега от *сатри* се превърнал в *одриси*. Макар че *сатири/сатри* и *одриси* са синоними, имайки една и съща етимология – от *тирса* на Дионис, бога-родоначалник. Очевидно *бесите* и *сатрите* (*одрисите*), били пастирите, а народът *траки – τραγι* или *τραγοι* (*траги/трагой* = „козли“) – паството. Според закона, учреден от Дионис/Бакх, първите притежавали, по силата на своя пряк произход от бога, правото да властват над вторите.

Като аналогичен топоним ще отбележа столицата на Финикия – гр. *Тир*, а етноними – племената *тирсени/етруски* и *агатирси*. Племето *αγαθυρσοι* – „козари“, „пастири на кози“ обитавало поречието на река Танаис (дн. Дон) /**Херодот**. История, кн. IV, § 100/.

Подчертавам, че тракийските царе-жреци от *династията на Терес* са последните божествени потомци, които поддържали и защитавали *наследственото им прорицалище на бог Дионис* в *Родопите*. Там впрочем било предсказано на Филип II Македонски (359-336 г. пр.Хр.), че синът му Александър (336-323 г. пр.Хр.) ще завладее тогавашния свят. /**Свилен Топчиев**. Сказание за бесите, Орфей и Дионисиевото светилище. Велинград, Печатница „Бостон“, 2009, с. 5-67/.

Заради инвазията на Филип II в Тракия и падането на столицата *Одриса* през 342/1 г., преименувана от него на *Филипополис*, наследникът на Керсеблепт – Севт III (~335~300 г. пр.Хр.) – преместил одриската столица между Балкана и Средна гора, построявайки нова – гр. *Севтополис* (край днешния гр. Казанлък, Централна България).

Явно в 342/1 г. пр.Хр. топонимът *Одриса* е бил забранен от македонските царе Филип, а след него Александър и Лизимах (306-281 г. пр.Хр.). В гнева си срещу беско-одриската династия, македонците са атакували дори новата одриска столица *Севтополис*, както и здраво укрепената резиденция на тракийските царе на връх Кози грамади в Средна гора. Така или иначе, топонимът *Одриса*, който е бил ползван само около един век, скоро е бил забравен, за разлика от предхождащите го топоними *Пулпудева* и *Евмолпия*, или пък от следхождащите го *Филипопол* и *Тримонциум*.

Александър III Македонски (336-323 г. пр.Хр.) установил хегемония над Тракия, за да осигури тила си с оглед завладяването на Изтока. След смъртта на Александър, при разпределението на неговата империя, Тракия се паднала на диадоха Лизимах (323-281 г. пр.Хр.). Изглежда както Александър, така и Лизимах, са управлявали Тракия съвместно с тракийски парадинасти.

Този политически модел бил обаче временно преустановен от Кавар (257-218 г. пр.Хр.), последният владетел на Гетското/Келтското царство в Тракия (278-218 г. пр.Хр.), който по майчина линия се явявал внук на Птолемей I Сотер/Луг (323-283 г. пр.Хр.) – македонският диадох, наследил Египет. След като преместил столицата си от Тиле/Тюле (дн. край с. Тулово, община Мъглиж, област Стара Загора) в античния град Кабиле (дн. край гр. Ямбол), Кавар, за да утвърди властта си и разчисти пътя на своите потомци, подложил на системно физическо изтребление всички разклонения на беско-одриската династия, тъй като тя била завоювала в предните векове авторитета на обединител на голямата тракийска диаспора. /**Методи Манов**. В търсене на Тюлис или Тракия между 341 и 218 г. пр.Хр. С., ИК „Борина“, 2017, с. 92-184/.

Сетне, в Христово време, инвазията на Рим и превръщането на Елада, Македония, Илирик, Тракия, Мизия и Дакия в римски провинции довели до задушаването и постепенното изчезване на благородното съсловие. Етнонимът *одриси* и хоронимът *Одриско царство* продължили да съществуват до времето на римския император Клавдий (41-54 г.), когато Тракия изгубила окончателно политическата си независимост, била анексирана и включена като нова провинция в римската териториално-административна система (45 г.).

Налагайки през IV-V в. приемането на християнската религия, Източен Рим посегнал на последната и най-съкровена свобода на жреческото племе *беси* – вярата им. Култът при *бесите* се явявал безценно идейно родово наследство от божествените им прадеди, а не просто една стандартна традиция, както при другите племена. Затова борбата на този фронт между *бесите* и Рим продължила повече от един век, при редуване на бунтове и военни

стълкновения с мирни споразумения, описани в писмата на епископ Никита Ремесиански. Проблемът бил разрешен едва в средата на V в., когато държавно-християнската машина на Рим приложила радикална мярка – принудително изселване на водещите благородни родове на *бесите* далече на север – в Мизия и Дакия. /**Никола Гигов.** Гела. Орфеево цвете. С., Изд. „Медицина и физкултура", 1988, с. 47; **Венцислав Каравълчев.** Свети Никита Ремесиански и християнизирането на бесите. – В сайта „Двери на православието": **https://dveri.bg/xcr4h/**.

* * *

След като говорих за *Мерона* и *меропци*, *Родопа* и *родопци*, *ропци* или *рупци*, редно е да изследвам етимологията на тези названия, защото тя ще помогне да се вникне още по-дълбоко в мотивацията и движещите сили на случилите се тук събития.

Най-старото название *Пангей* (*Пангея*) обединява божествените имена *Пан* и *Гея*. Отец-козел *Пан* е бил първо Уран, после Кронос и най-сетне Дионис/Бакхус. Следващото название *Родопа* е дошло от богинята-майка *Рода* (*Рожаница*, т.е. „раждаща" или „родилка") и нейния син *Род* („роденият"). *Рода* е главната *вакханка*, майката на *Вакхус*, а *Род* е самият той – божият син. Впрочем, три имена на този бог – *Род*, *Бакхус/Вакхус* и *Митрас* – подчертават факта, че той е роден от Зевс и богинята-крава Йо, наричана в *Египет* хатор Изида. Следователно *Род* е „Родения", а *Рода* или *Родопа* е неговата майка „Родилката" – както богинята, така и планината, в която се е случило това важно за древния свят събитие. Друго синонимно име на планината, по-точно на планинския връх, на който богинята родила божия син, е *Ниса*: оттам младият бог получил името *Дионис* – Дио-Нис, т.е. „Богът от Ниса". /вж. още в: **Борис Рыбаков**. Язычество древних славян. Ч. III. Гл. 8: „Род и рожаницы". Москва, 2013, с. 460-494; **Валентин Йорданов**. За Род и Рожаници. – „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство", кн. 1, 2016, с. 67-70/.

Изясняването на въпроса за етимологията на названието *Родопа* всъщност решава спора за рожденото място на божия син Дионис/Бакхус/Род, един спор, който се води от античността, когато местонахождението на планината *Ниса* било търсено в Египет, Леванта, и дори Индия и Индо-Несия.

Кой народ не би искал да има такъв велик родоначалник – самият божи син?

Не по-малко силен аргумент, който помага да излезе истината по този спор е местонахождението на *най-авторитетното прорицалище в древността – Дионисовото* – в Западните Родопи, защото то е възникнало на мястото на раждането на Дионис.

И така, през архаичния период днешните Западни Родопи се наричали „планините *Пангей*" (*Pangeus mons*), а *Източните Родопи – Мерона*. През ранната античност тези названия минали върху административните области. В римо-византийската епоха западната област *Пангей* била преименувана на *Родопа* (провинция), а източната – на *Европа* (провинция), като в нея е включена областта *Корпиалика*, (дн. *Одринска Тракия*) (**сн. 2**). През XIV в. названието *Мерона* е възстановено за целия Родопски масив, но с времето отново отпаднало. Според родопския краевед Никола Гигов областта *Мерона* е заемала днешния Смолянски край, в средния дял на Родопите. /**Никола Гигов.** Орфей и азбуката. Издава Варненски свободен университет. Варна, 2004, с. 27, 58, 59/.

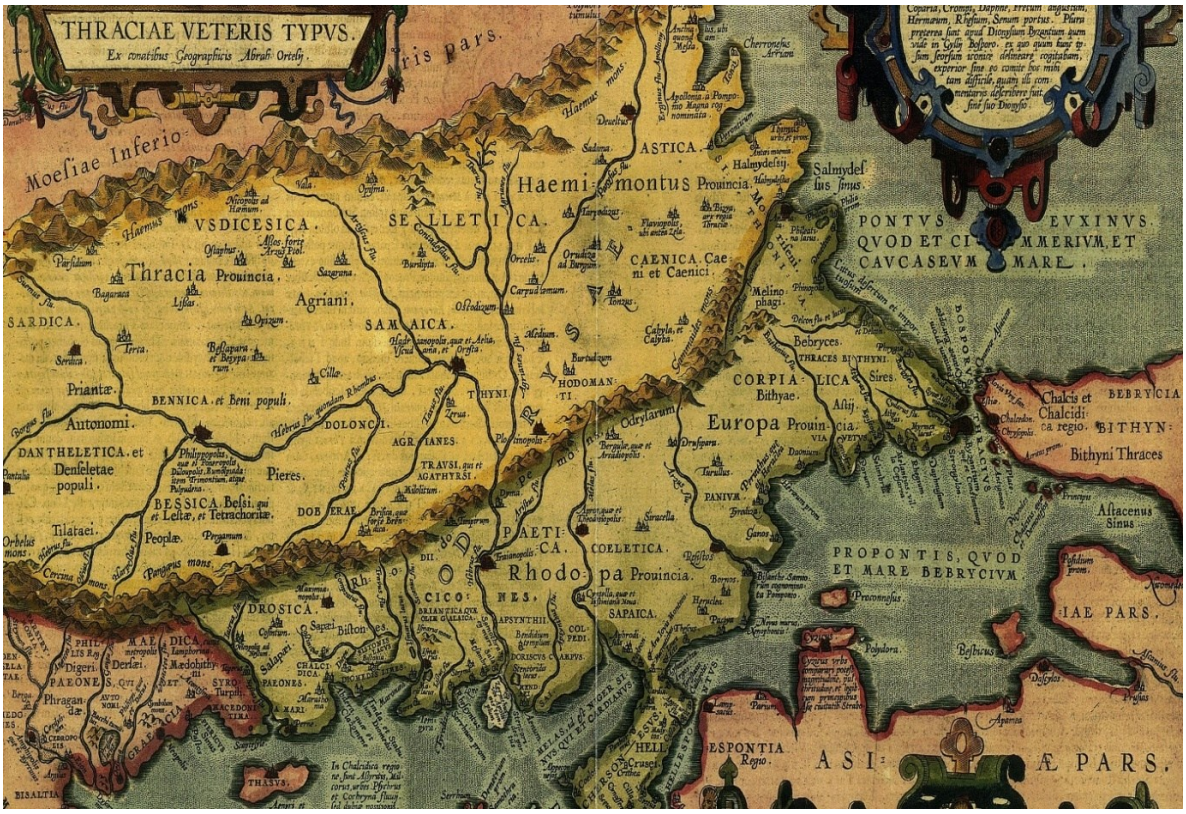

Снимка 2. „Карта на древна Тракия“, изработена през 1585 г. от холандския картограф Абрахам Ортелиус, на базата на антични източници. Включена е в Приложението към неговия атлас „Театър на земите в света“, издаден в Антверпен. /вж. **Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)”**. Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви”, ИК „ТАНГРА ТанНакРа”. С., 2008, с. 453, 454/.

* * *

На следващата страница представям три иконографски типа на монетна емисия от бронз на одрисите, отсечена през V век пр.Хр. в античната им столица *Одриса* (по-стари названия: Евмолпия, Пулпудева). Лице: глава на Терес надясно; опако: изображение на бик наляво, над който има надпис, съответно ΟΔΡΟS, ΟΔΡΟΖΩΝ, ΟΔΡΟЗ (**снимки 3, 4 и 5 а-б**).

Морфология и етимология на думата *одрос*: предлог/представка **от** – основа/корен **тр** – суфикс/наставка **ос**.

Както споменах, според мен предлогът **от** и основата **тр** (компресия от името *Τηρης/Терес*, произлязло от *тирс*), са образували думата **оттр**, завършваща със суфикса **ос**, т.е. **оттрос** или **одрос** (като двойното беззвучно „т“ е преминало в звучно „д“).

Също така предлогът *от* и името *Τηρης/Терес* са образували етнонима *одриси*, като *от-Терес = от-трис = одрис*(*и*). Предполагам, че в знак на признание към мъдрия и успешен владетел *Терес*, неговото племе *сатри* е възприело нов етноним – *одриси*, – подчертаващ произход „от Терес“ или „потомци на Терес“, и така почели царя си с великата чест на племенен отец-родоначалник.

Снимки 3, 4, 5 а-б. В надписите ΟΔΡΟS, ΟΔΡΟΖΩΝ, ΟΔΡΟЗ, забелязах една особеност: не е употребена буквата сигма Σ, а S, Z и обърната сигма, наподобяваща кирилската буква З (в по-ъглова графика). Иконографията на трите типа е идентична, като има разлики в образите на владетеля (може би в различна възраст) и на бика, които гравьорът е допуснал при изработването на всяка следваща матрица.

В надписа на втората монета думата „одроз“ е поставена в родителен падеж чрез окончанието „он“: ΟΔΡΟΖΩΝ, което дава значението „нà одроз“, т.е. „нà одрисите“, като се подразбира „[монета] на одрисите“.

Възможна е друга етимология на загадъчната дума *одрос*, поставена над изображения на монетата свещен бик: „[Произлезли] от торос“, т.е. „от бика [Зевс]“. И в този случай (*от-торос*) двойното **т** е дало **д**. Т.е. *торос/дорос* чрез метатеза да е минало в *одрос*, като е възможно тази реконструкция да е изкуствена, нарочно дело на жреците. За справка гръцката дума е *ταυρος* , а латинската *taurus*.

Допустима е и трета хипотеза: етнонимът *одрос/одра* да се е образувал чрез палатализация от *орда* („племе“, „народ“), което пък би дало езиков аргумент в полза на автохтонната теория, т.е. за етническата свързаност между *одриси* и *българи*.

Тук е важно да отбележа, че обръщането на *торос/дорос* в *одрос* и обратно – на *одрос* в *дорос* – би изяснило също така и етническия произход на племето *дорийци*, спуснали се в Елада откъм север – от Тракия.

Дали пък наистина *дорийците* не са компонент от многобройните и непобедими *одриси*? Племенен сегмент от народа *одриси*, който, поради вътрешна борба в господстващия жреческо-царски род, е мигрирал на юг, придаден към своя патрон (един от принцовете, претендиращи за власт). Тази практика е позната като вътрешно деление на *Одрското царство* с парадинастично управление.

От друга страна и във връзка с археологическите данни за поселения на европеиди от кавказки тип, понтийска група (произхождащи от Тракия и Скития) в Средна и Източна Азия, се наблюдава възраждане на *автохтонната хипотеза* за миграция от Тракия в Азия през халколита или бронзовата епоха /**Владимир Христов.** Българите са потомци на най-древното население на Балканския полуостров. – В: Ави-тохол. Исторически сборник. Т. II. Нов прочит на българската древност. С., Сдружение „Авитохол“, 2006, с. 375-390.; **Димитър Димитров Съсълов.** Съчинения, публикувани наскоро, занимаващи се с историята и населенията на Таримската котловина в последното хилядолетие преди Христа. Доклад от научната конференция „Приносът на българите в световната цивилизация. София, 2000 г.“ – **пак там**, с. 26-33/.

Така че напълно вероятно е, в период на демографски бум, друга част от *одрисите* да е мигрирала на север и североизток. Това би обяснило впрочем названието на историческата област *Ордос*, простираща се на обширно високо плато между един от завоите на Жълтата река, като *Великата стена* минава южно от *Ордос*.

Предполагам, че в Азия *одрисите* са променили етнонима си на *кимери* по тукашното име на тяхната племенна майка *Камир аби*, наричана в Тракия и Елада Персефона, а в Египет – Нефтида.

Историческото название *Ордос/Одрос* се е съхранило и в Европа. Това е хидронимът *Одер*, в славянска форма – *Одра*, с който е назована една от големите водни артерии на нашия континент, протичаща през Чехия, Полша и Германия, и вливаща се в Балтийско море.

Изброявам еднотипните с термина *одрос* думи, влизащи в обща етимологична група: *дорийци*, *дерони*, *тореадор*, *door* (англ., „врата“), *дорест*, *оренда*, *орда*, *одър*, *одран* и глаголите, свързани с жертвопринасяне (напр. на бик) – *дера/одирам*, *удържам*, *удрям*, *отрязвам*.

ДРЕВНОТО ТРАКИЙСКО ПЛЕМЕ СЕРДИ И НЕГОВИЯТ МЕГАПОЛИС

В Софийското поле през неолита, халколита, бронзовата и желязната епоха са съществували няколко прототракийски селища: в днешните градски квартали Слатина (от ранен до късен неолит; **сн. 1, 2, 3**), Подуяне (халколит), край селата Лозен, Ботунец, Курило (късен неолит), в централната градска зона на София – между площад Александър Батемберг, Съдебната палата, Солни пазар, Лъвов мост и Централна баня (халколит, бронз, желязо), в село Казичане (желязо) и др. /**Васил Николов.** Култура и изкуство на праисторическа Тракия. Пловдив, „Летера“, 2006, с. 18-21, 34-36; **Магдалина Станчева.** София от древността до нови времена. С., Нов български университет, 2009, с. 21, 22/.

Древната лексема *Слатина* е комбинация от три морфеми: Сл-Ат-Ин, които могат да се тълкуват като **Сл** (Сол = „слънце“) + **Ат** („свят“, „общество“, „потомци“) + **Ин** („жена“, „майка“). Следователно за древните обитатели на Тракия топонимът *Слатина* е означавал „Потомците на Майката и Слънцето“, т.е. градът на „Потомците на Майката и Слънцето“.

Снимка 1. Изкоп за строеж, спрян заради откритите останки на неолитни жилища. Този парцел в днешния квартал Слатина, София, е миниатюрна част от раннонеолитния мегаполис Слатина, датиран в периода 6300-5300 пр.Хр. Първи сондажни разкопки са осъществени през 1984 на около 350 южно от тази точка, от екип на проф. Васил Николов. Фото автора, 2022.

Снимка 2. Част от антропоморфен рисуван керамичен съд, намерен по време на разкопките през 1984 г.
Снимка 3. Керамичен култов олтар за принос на зърно от първа жътва, намерен при същите разкопки. Фото автора, 2018 г.

В края на V-то – нач. на IV-то хилядолетие пр.Хр. (халколит) жителите на мегаполиса *Слатина* преместили своя град на около 3-4 км. на запад, където днес се намира центърът на съвременната българска столица София. Останки от този халколитен град и от неговия наследник през бронзовата епоха, са откривани спорадично през целия XX век при построяването на големи обществени сгради с дълбоки основи 12-14 м.: Царския дворец, Националната банка, Президентството, Детмаг, Съдебната палата, църквата Света Неделя, хотел Балкан (по-късно Шератон), Централния универсален магазин, Централната минерална баня, Министерския съвет, Партийния дом. /**М. Станчева**, пос. съч., с. 23, 24/.

Очертаната от посочените сгради територия в бъдеще вероятно ще се разшири когато в гъсто застроената градска среда се събарят стари постройки и на мястото им се издигат съвременни. Едно от последните разкрития например бяха огромни гранитни саркофази в 16-метровия изкоп за основите на бизнес център в зоната на т.нар. Солни пазар, където в миналото е бил поместван Столичният цирк.

Кварталите и улиците в халколитно-бронзовия град били с ортогонална планировка, ориентирани по посоките на света, съгласно прототракийската градоустройствена система. Подчертавам, че тази планировка не е на Хиподам Милетски (498-408), който я е усвоил в Древния Изток. Тя е съставна част от урбанистичната традиция и култура, донесена в средата на VII-мо хилядолетие пр.Хр. от раннонеолитното население, което мигрирало по това време от Анатолия в Тракия и основало тук своите градове.

Благодарение на съхранени надписи, които ще разгледам след малко, е известно названието *Сердон полис* на бронзовия град. Засега не може да се твърди в кои периоди този град е имал царско управление и в кои – автономно самоуправление. Предполагам, а подобна хипотеза има и Магдалина Станчева /**пос. съч.**, с. 32/, че укрепеният дом (замък) на владетеля-вожд на племето *серди*, когато е имало такъв, е бил разположен на височината между двата пътя, излизащи от града на изток, под днешните булеварди „Руски” и

„Дондуков”. Днес на това място се намира бившият царски дворец на княз Александър Батемберг, цар Фединанд Кобурггота и Борис Кобурггота (**сн. 4**). Там сега се помещават Националната художествена галерия и Етнографския музей.

Снимка 4. Западното крило на царския дворец, издигнат на хълма, върху основите на замъка на владетеля на Сердон полис (бронзова епоха). Фото автора, 2023.

Зад тези прозорци се е намирал кабинетът на Негово Величество цар Борис III Български (1918-1943).

Северно от двореца са открити останките на градския амфитеатър. Част от амфитеатралната структура е реставрирана и вградена в основите на съвременния хотел „Арена ди Сердика“; достъпна е и може да се види.

Тракийският град продължил да се развива и през желязната епоха (I-во хилядолетие пр.Хр.).

В епиграфските паметници градът е наричан *Σερδών πόλις/Сердон полис* („Градът на сердите”), или *Λαμπροτατη Σερδων πολις/Лампротати Сердон полис* („Блестящият град на сердите”). В надпис от I век сл.Хр., пренесен в гр. Атина от сердикийски емигранти, градът е назован *Αστιου των Σερδων/Астю тон Сердон*.

Градът е записан като *Сердон полис* дори в официалните надписи по повод завършването строежа на крепостната стена от императорите Марк Аврелий и Комод през 179 г., изрязани върху големи варовикови блокове, които били вградени в нея. **/Магдалина Станчева.** София от древността до нови времена…, с. 41-43/.

Топонимът *Сердон полис* идва от запазеното в епиграфиката племенно име *Сердис*/*Σερδης* или Сердес/Σερδες, т.е. *Серди*. Етнонимът *Сердес/Σερδες* в родителен падеж дава етникона *Σερδωνες/Сердонес* (*Сердони*), и оттам – формата *Σερδων/Сердон* („на сердите“), използвана по-късно при надписването на монетите напр. по времето на император Луций Вер (**сн. 5**). Това разчитане се доказва от приведеното название *Астю тон Сердон*, т.е. „Градът на Сердите”.

Снимка 5. Бронзова монета на император Луций Вер (161-169), от емисия сечена в монетарницата на гр. Сердика. Национален археологически институт с музей при Българска академия на науките. /вж. **София град на кръстопът**. История и музеи. Текст Жанет Митева. Фото Бойко Калев и Владо Прангов. С., 2009, с. 12/.

На представения на снимката монетен реверс е изобразен богът-цар-пастир – Pater Domini на племето *серди*. Седналият на трон в полупрофил наляво бог има дълги бакембарди и брада, които му придават достолепен вид. На главата си носи висока корона (символизираща град с крепостна стена), в дясната си ръка държи дълъг Дионисов пастирски жезъл, а в лявата – рог на изобилието, чрез който сътворява и дарява в полза на народа. Околовръст с бохарски букви е изписано СЕРΔΩN: „На сердите", т.е. „[Град] на сердите".

Образът вероятно е на синкретичното божество Сабазий/Серапис (Сер-Апис, т.е. „Пастирят Апис"), което очевидно от древни времена е било патрон на главния град на *сердите – Сердон полис*.

Монетата е обнародвана под № 21 в каталога Монетите и монетарниците на Сердика с 12 автотипни таблици. От **Никола А. Мушмов**, уредник на Нумизматичния отдел при Народния музей. Издава Българският археологически институт. С., Печатница П. Глушков, 1926, с. 55.

За съжаление Н. Мушмов е дал следното погрешно описание: „СЕРΔΩN. Градската богиня с крепостна корона, седнала на престол, в дясната ръка държи скиптър, опрян на коляното ѝ, а в лявата – рог на изобилие. Диам. 25 мм., 8,98 гр." Градската богиня или Конкордия е богиня на съгласието и мира в Рим.

Грешката на Н. Мушмов вероятно се дължи на лошото качество на екземпляра, с който е разполагал, видно от приложения фотос под № 21 в неговите таблици.

Аз обаче контрирам, че изображението, видимо съвсем ясно, е на мъж с брада и бакембарди, при това гол до кръста: най-вероятно Серапис (Зевс/Дионис).

По отношение на използването образа на бог-родоначалник при изработката на сердикийските монети (вж. също така сн. 8), аналогичен случай има в монетосеченето на гр. Одесос (Варна). На емисиите, пускани от управата на града от III в. пр.Хр. до III в. сл.Хр., стои образът на племенния отец-слънце „Одиситон", който също прикрепя с лявата си ръка, опрян на рамото му, рог на изобилието. Околовръст е изписано: ΜΕΓΑΣΘΕΟΣΟΔΙΣΣΙΤΩN (Мегас Теос Одисит Он), т.е. „Великият бог, отецът-Слънце". /**Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 292-300/.

Важно е да отбележа, че съществува една напълно неоснователна хипотеза, според която *сердите* са келтско племе. Тя е базирана съвсем произволно на наличието на подобни топоними в древния свят, възникнали вследствие на келтски миграции, като напр. *Сарди* (столица на царство Лидия в Анатолия), остров *Сардиния* и др.

Странно защо етимологията на етнонима *серди*, както и на топонимите *Сердон полис* и *Сердика* затруднява българските учени. Произходът на *серди* и *Сердика* е древнотракийски (протобългарски): идва от съществителното *среда* и производното определително *среди/средни* свързано с местоположението на *сердите* сред тракийската диаспора на Балканите. Затова през античността градът им носел названието *Сердика*, т.е. *Средика*, средищно място. Съвсем логично през средновековието топонимът е преобразуван в *Средец*.

Стана дума, че племето *серди* в определен период вероятно е управлявано от автохтонен древен род. Корените на този род навярно се крият сред малкото древно жреческо племе *беси* („пастири”, от *бес/пес* – „пастир”), тъй като от *бесите*, на основание божествения им произход, произлизат царете на всички тракийски племена: династията на *одрисите*, управляващите кланове на *сатрите*, *киконите*, *медите*, *диите*, *пеоните*, *дероните*, *граите*, *долонките*, *дентелетите*, *сапеите*.

През II-ро и I-во хилядолетие пр.Хр. *Сердон полис* е преживявал своя разцвет едновременно с *Бесапара*, последната укрепена столица на *бесите*, намираща се недалече на изток в Тракийското поле (южно от дн. гр. Пазарджик). Към IV век сл.Хр. *Бесапара* обаче западнала, за да се издигне *Тримонциум* (дн. Пловдив) – следващият средищен град на *бесите*.

Друг е бил подходът при съставянето на следващото, типично римско име на града – OVΛΠIAC CEPΔIKИC, т.е. „Улпия Сердика”, което е изписано на част от монетите, гравирани в местната монетарница през II-III в. (**сн. 6, 7, 8**).

Снимка 6. Бронзова монета, отсечена през II-III в. в монетарницата на гр. Сердика с изображение на храма на Аполон Медикус. Околовръст има надпис OVΛΠIAC CEPΔIKИC, т.е. „Улпия Сердика”. Музей за история на София. /вж. **София град на кръстопът**. История и музеи. Текст Жанет Митева. Фото Бойко Калев и Владо Прангов. С., 2009, с. 13/.

Снимка 7. Бронзова монета на Каракала (198-217), отсечена в монетарницата на гр. Сердика. **Лице**: бюст на императора с венец, надясно и надпис AVT K M AVP CEV ANTΩNEINOC. **Опако**: змия, навита на две осмици и надпис OVΛΠIAC CEPΔIKHC.
https://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=2699267&AucID=6931&Lot=3114&Val=23d5ce43bff920c35a8d9d90a52760a7.

Снимка 8. Бронзова монета от друг тип на Каракала (198-217), сечена в монетарницата на гр. Сердика. **Лице:** бюст на императора с венец, надясно и надпис AVT K M AVPH CEVH ANTΩNEINOC. **Опако:** Серапис (Зевс-Дионис), седнал на трон наляво с жезъл и надпис OVΛΠIAC CEPΔIKHC.
https://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=2699268&AucID=6931&Lot=3115&Val=86422ea7c4500521e9307fd08bc8ad0f.

Топонимът *Serdica/Сердика* може да се види също така на средновековни карти, които възпроизвеждат античните европейски владения на Рим, включително *Prouincia Thracia* („Провинция Тракия”) (**снимка-карта 9**).

Снимка-карта 9. Тема Sardica на племето Serdi, с метрополия Serdica (дн. София) и тема Bessica на племето Betsi, с главен град Philippopolis (дн. Пловдив), според „Карта на древна Тракия" на Абрахам Ортелиус от 1585 г. /**Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)".** Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви", ИК „ТАНГРА ТанНакРа". С., 2008, с. 453, 454/. Изброени са всички древни имена на Пловдив: Пулпудева, Дулуполис, Евмолпиада, Панерополис, Филипополис и Тримонциум.

Както вече споменах, през последната четвърт на II век градът бил обграден със здрава 12-метрова каменно-тухлена стена и станал център на стратегия *Сердика*. Форумът, разположен под съвременния храм Св. Неделя и прилежащия площад, бил оградени от юг от солидните сгради на Претория (седалище на управителя) с държавната монетарница и Герузията (Съвет на старейшините). От югозапад, под днешната Съдебна палата, е имало

административна, съдебна и търговска сграда. Източно от форума, под съвременния хотел Шератон са открити останките на амфитеатрален Булевтерион, в който заседавали членовете на Булето и Демоса. **/Магдалина Станчева.** София от древността до нови времена…, с. 41-61/.

През втората половина на III век, след административната реформа на император Аврелиан (270-275), *Сердика* станала главен град на новосъздадената провинция Вътрешна Дакия (Dacia Mediterranea), запазвайки всичките си институции и привилегии /**пак там**, с. 50/.

В началото на IV век оживена строителна дейност развили императорите с местен произход Галерий (293-311) и Константин Велики (август на Запада 306-324; император на Запада и Изтока 324-337). Особено забележителна е императорската резиденция, започната от Галерий през 307 г. и довършена след смъртта му през 311 г. в продължение на още няколко години от Константин. Освен представителните си постройки, тя включвала кръстокуполен храм-ротонда, който по чудо е оцелял в продължение на цели седемнадесет века. Днес архитектурният античен комплекс се намира в двор, ограден от три сгради: Министерство на правосъдието и Детмаг; хотел Шератон; Президентството на Република България.

Важно е да отбележа, че под храма-ротонда „Св. Георги Победоносец“ навярно лежат основите на древен езически храм на Тракийския Херос, популярен още като Mitras Sol Invictus, т.е. „Митрас Непобедимото Слънце“.

Снимка 10. Основите на част от резиденцията, построена между 307-314 г. от императорите Галерий и Константин Велики. Фото автора, 2018 г.

ЕТИМОЛОГИЯ НА ЕТНОНИМА ТРАКИ И НА ХОРОНИМА ТРАКИЯ *

Хоронимът *Тракия* (Тра-Кия, или Тара-Гия) бил създаден по едно и също време и по еднакъв морфологичен стереотип заедно с названията на първичното синкретично изкуство *театър* (Теа-Тара), *трагедия* (Тара-Ге-Дея). Сакралната връзка между тези три понятия предполага едновременното им изследване.

Преди *театъра* в Тракия се е породила култовата традиция, известна като *Дионисови шествия*. Те се провеждали през две години и траели по три нощи. Жриците на Бакхус – вакханките, – разпускали косите си, опасвали „шарени пояси от змии“ и се провиквали: „О, Бакх, евой!“ („О, Бакх, яви се!“). На светлината на факлите, пастири звънливо се надсвирвали с флейти, чиито протяжни мелодии били пронизвани от звънкия кънтеж на кимбали, тимпани и барабани. Вакханките танцували буйно и кръшно по родопските поляни, сякаш се надигравали със самите богове.

Това описание е оставено от драматурзите Есхил (525-456 г. пр.Хр) и Еврипид (~485-406 г. пр.Хр.), възхитени от красотата и волността на духа, характерна за Дионисовия празник. Неслучайно Еврипидовата трагедия „Вакханки“ спечелила първо място на *Лицедейските състезания* (конкурс за драматургия) през 407 г. пр.Хр.

Ценни данни за древния обичай дава и географът Страбон (63 г. пр.Хр. – 24 г. сл.Хр.):

> „15. Измислили са [тракийските жреци – б. В.Й.] имена, подходящи за флейтата и за шумовете, вдигани от кастанетите, кимбалите и тимпаните, и за призивите им, и виковете им „ев-ай“ и тъпченето с крака, и също така са измислили някои от имената, с които обозначават жреците, хоралните танцьори и прислужващите свещените ритуали, имам предвид „кабири“ и „корибанти“, „панове“, „сатири“ и „титири“, а богът са нарекли Бакхус...“
>
> /**Страбон.** География, Книга Десета, III, 15. – В изданието: **Страбон.** География. Кн. IX-XI. Превод от старогръцки Валерий Русинов. Институт по тракология при Българска академия на науките. С., ИК „Рал Колобър“, 2008/.

От този откъс се разбира, че *Бакхусовите ритуали* са изпълнявани от следните групи жреци: *корибанти* – посветени на Дионис/Хор; *кабири* – на синовете-ковачи на Кабиро и Хефест; хорални танцьори „козли“ – *панове* и *сатири*; обслужващите *титири*.

Театърът възникнал като обединяващо идейно ядро на *Дионисовите мистерии* – синкретична сплав от няколко изкуства – поезия, музика, хор, танц, драматично действие. Участващите актьори, които пеели, танцували, рецитирали и пр., не плащали данъци и не служели като войници. Диодор Сицилийски (~90~30 г. пр.Хр.) пише:

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 2, 2017/2018, с. 7-21.

„Дионис станал също така изобретател на свещените лицедейски състезания, учредил театрите и създал системата на музическите представления, а освен това, благодарение на него се появили хора, свободни от обществени повинности, а също занимаващи се с определен род музическо изкуство [изкуство, в което е вплетена музика – б. В.Й.] във военните походи. Впоследствие били създадени музическите съобщества на можещите [τεχνιταί, т.е. „технитай“ – б. В.Й.], причастни към изкуствата, свързани с Дионис, като той освободил от налози посветилите се на такъв род дейност.“

/**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, кн. IV, V-4. – В електронното издание: **Диодор Сицилийский**. Историческая библиотека. Перевод, статья, комментарии и указатель Олег П. Цибенко. На сайте Античная литература: **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/index.htm/**.

Уточнявам, че тук се говори за дълбока древност, когато *театърът*, бидейки част от комплекса на *мистериите*, бил игран само в затвореното съсловие на аристокрацията.

Много по-късно, едва в VI век пр.Хр., той бил изваден от списъка на херметичните забрани и станал достъпен за цялото общество на свободните граждани.

Така например тиранът на гр. Атина Пизистрат (~600-527 г. пр.Хр.), приятел на Солон (~634 559 г. пр.Хр.), е учредил *Великите Дионисии*, вследствие на които именно *античният театър* получил широка популярност, бидейки съпътстван от споменатия *драматургичен конкурс*, в който се състезавали Есхил, Софокъл, Еврипид, Аристофан, Менандър и други със свои трагедии и комедии. /**Никола Гигов.** Гела. Орфеево цвете. С., 1988, с. 10, 11/.

В началото на VI в. пр.Хр. *лицедейските състезания* включвали няколко жанра: поезия, песен, хор, танц, драматургия, но по време на скоро настъпилия класицизъм (V-IV в. пр.Хр.), те били ограничени до провеждане единствено на конкурс между драматични представления (между авторите на поставените драми). Представленията се играели на арената/сцената на *Дионисовия театър*, около статуята на бога и неговия жертвеник, на който стоял *корифеят* – водачът на хора.

Изкуствата от Дионисовия цикъл не бива да бъдат разглеждани само като проява на външна емоция, вакхическа освободеност и дори разпуснатост, и груб дивашки натурализъм. Те имат фина страна: пораждат у зрителя психологически преживявания, докосвайки в него „другата“ – дълбоко стаяваната неосъзната душевност.

В следващите редове ще се опитам да очертая *духовния аспект на култовата традиция*, който от самото ѝ възникване я превръща в мощна институция, зареждаща хората с добродетели. Тя е действала безотказно върху земната цивилизация в периодите на неолита, бронзовата и желязната епохи, та чак до появата на християнството.

Ще започна с философското понятие *хора́* (χωρά), разисквано в Платоновия диалог „Тимей“, чиято същност е дискутирана от съвременните философи Юлия Кръстева, Жак Дерида, Дж. Салис, Михаил Ямполски, Мария Маргарони и др. За тях *хора́* е недостъпно, невидимо, аморфно, неуловимо пространство или поле, което обаче възприема, отпечатва и съхранява *ейдосите*, непостижими иначе за нашите сетива. Освен това, чрез повторение-припомняне, *хора́* предпазва паметта от амнезията на важни архетипни знания, реактивира изначалната памет на расата. В дискурса на херметиката на устните митове и на

последващите писмени текстове, на които *хора́* дава среда за проявление, тя пак си остава непроницаема, безрефлексна, безстрастна, пасивна и девствена.

Самият източник на дискусията – Платоновия диалог – е сякаш по-ясен в обяснението на тези абстрактни и отвлечени категории:

„ … По-рано ние разграничихме два вида [първопричини на Сътворението – б. В.Й.], а сега трябва да разкрием и един трети. За предишното ни изложение двата вида ни бяха достатъчни: предположихме, че единият е образецът, който се схваща с мисъл и е винаги тъждествен със себе си, а вторият е подражание на образеца и има рождение, и е зрим. Тогава не разграничихме трети вид, понеже сметнахме, че двата са достатъчни. А сега изглежда, че разговорът ни ни принуждава да се заемем да изясним с думи този трети труден и тъмен за разбиране вид. Каква същност… има той по природа? Предимно… приемаща всяко рождение, подобно на кърмачка…
И така понастоящем трябва да си представим мислено трите рода: това, което се ражда [копието, образът – б. В.Й.]; това, в което се ражда [*хора́* – матричното място, където образите се копират – б. В.Й.]; това, по чийто образец се създава раждащото се [бога, идеята, оригинала, образеца – б. В.Й.]. Действително подхожда да оприличим приемащото на майка, образеца – на баща, а природата между тях двете – на дете… Родът, който ще приема всички видове неща [т.е. *хора́* – б.В.Й.], трябва да бъде вън от всички форми… Но ако кажем, че то е някакъв вид невидим, лишен от форма, всеприемащ, но самият той участващ в мисленето по някакъв най-труден и най-мъчно разбираем начин, ние няма да излъжем.“

/**Платон.** Тимей, 48 d; 49 a; 50 c, d, e; 51 a, b; вж. и 51 c, d, e; 52 a, b, c, d. – В изданието: **Платон**. Диалози. Т. I. Превод от старогръцки Георги Михайлов и Богдан Богданов. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1979/.

Несъмнено се вижда в действие Платоновата дуална онтология за идеите и техните сенки (образи). Към нея е въведен допълнителен медиаторен елемент *хора́* – вместилището-носител на отпечатъците на идеите, без той да трансформира базовия модел на Платон за устройството на света. /**Валентина Маринова-Йорданова**. Опитът с радикално Другото и неговото място в съвременните артистични техники. Дипломна работа за магистърска степен към катедра „История и теория на културата“ на Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. С., 2014. – Публикувана в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 5, 2022-2024, с. 289-294/.

Възможна е и друга хипотеза за смисъла на понятието *хора́*, ако се разгледа в контекста на *Дионисовия театър* и неговото главно действащо лице *хо́рът*. Там *хо́рът* е посредник между херметичното съдържание на мистерията (сакралната идея) и съзнанието на публиката (демоса). Очевидно тук *хо́р* и *хора́* са идентични като смисъл и функция, а не само по названието си. *Хо́рът* е именно топоса, в който се отпечатват неразбираемите и непостижими идеи на мистерията в разбираеми и постижими за демоса образи/копия; дитирамбите (поетичните реплики) на *хо́ра* са именно вербалното средство за довеждане на символиката на трансцендентните идеи до съзнанието.

Обръщам внимание на термините, с които са означени понятията *хор* и *хорá*. Тези термини без съмнение са дошли от египетското име *Хор* на бога, когото траките, гърците и римляните наричали Дионис, Бакхус или Митрас, а индийците – Шива. Божият син е считан за всеобхватното начало на света: и небето (духовното начало), и земята (материалното начало), и енергията (слънцето, светлината), и времето, и силата, която поддържа живота и го възражда непрекъснато в космическите цикли на живота и смъртта. Затова от името *Хор* е произлязло в трако-елинския език названието на един от изброените аспекти на бога: това е терминът *χωρά* (*хорá*), означаващ „земя“. Разбира се има по-древен синоним, който носи името на богинята-майка-земя Гайа (Гея) – γάια („земя“). Земята също е топос: матрично пространство, което може да приема и вмества.

Какъв е пътят на Хоровото име от Египет до Елада? Заслугата **не е** на Солон, защото по негово време (VI в. пр.Хр.) античният театър е бил в поредното си възкръсване от хилядолетната традиция на *Дионисовите мистерии*.

Целият комплект на мистериите, включително театърът, е бил донесен в дълбока древност в Елада не от Египет, а от Тракия: от жреците на Дионис – тракийските царе Орфей и Евмолп. В град Тива, Беотия, култът бил възприет от Кадъм и неговите потомци, които служели по свещените книги на Орфей, изписани ситно върху букови дъсчици. В град Елевзина култът бил упражняван неотменно от жреческия клан на Евмолп, а след въздигането на град Атина, тържествата по съседство се пренесли и там посредством всенародното шествие в чест на великия бог Дионис, съжителствайки с култа към богиня Атина.

Сетне ще продължа тези разсъждения, но сега нека се върна за малко към основната тема. Посочените в самото начало названия *Тракия*, *театър* и *трагедия*, всъщност са троични: изначалната им етимология представлява контаминация от имената на бога-отец, богинята-майка и божия син:

Театър – Теа-Та-Ра, т.е. „Богинята и Та-Ра [по древния канон: Тан-Г-Ра]“;
Трагедия – Та-Ра-Ге-Дея, т.е. „Та-Ра и Гея-богиня [Тан-Г-Ра]“;
Тракия – Та-Ра-Гия, т.е. „Та-Ра и Гея [Тан-Г-Ра]“.

Траките означавали своя троичен бог *Троян* (Атон/Тан-Г[ея]-Ра), както и родината си *Тракия*, с троичния знак , и пр. Той бил изобразяван в храмовете (**сн. 1, 2, 3**), върху ритуалната керамика (**сн. 4, 5**) и върху домашните божества-идоли (**сн. 6**). Българите в Азия ползвали подобен, почти идентичен знак или („тризъбеца“) като символ на върховния си бог *Тангра* (**сн. 7, 8, 9, 10**).

Снимка 1. Троичният знак (триглиф) на бог Троян (Тангра), поставен като единствен мотив във фриза на основата на полуцилиндричния купол на гробницата-мавзолей на владетеля на племето гети Дромихет (IV-III в.) в голямата могила край с. Свещари, община Исперих, област Разград, Североизточна България. Този знак маркира в основата на купола границата между земния и небесния свят. Фото Бойко Калев.

Снимка 2. Троичният знак (триглиф) на бог Троян (Тангра), поставен като единствен мотив във фриза на основата на конусовидния купол на гробницата-мавзолей на тракийския владетел Ситалк (431-424 г. пр.Хр.) край с. Старосел, област Пловдив, Централна България. Окръжността, очертана от този знак в основата на купола, маркира границата между земния и небесния свят. Фото автора, 2017 г.

Снимка 3. Вътрешен вид на конусовидния купол на гробницата-мавзолей край Старосел. Фото автора, 2017 г.

Снимка 4. Керамичен съд, на който са изобразени два варианта на знака на върховния троичен бог на траките. Исторически музей – гр. Казанлък, ранна бронзова епоха (III хил. пр.Хр.). Фото автора, 2017 г.

Снимка 5. Фрагмент от култова керамика, украсена със знаци, на тракийското племе беси, намерена в района на гр. Велинград, Западни Родопи. Фото автора, 2010 г.

Снимка 6. Стилизиран кон, изработен от камък, който бил поставян край огнището, за да закриля домашния огън (земен аналог на бога-слънце) и целия дом. Специално конят е бил зооморфен образ на родоначалника на траките и българите Дионис/Хор. Били поставяни и стилизирани овни – метаморфози на божествения отец Зевс/Озирис. Интересни в случая са руническите знаци: кръст с точки върху главата на коня и три линии, „държани“ от две напречни линии – върху гърба на коня.

Находката е открита в неолитното селище (VI-то хилядолетие пр.Хр.) край с. Елешница, община Разлог, област Благоевград, и се съхранява в местната музейна сбирка. Фото автора, 2011 г.

Снимка 7. Троичен знак – „тризъбец“ – нарисуван с охра в пещерата Каповая/Шулган Таш, в Южен Урал (Башкирия; бивша територия на Волжка България). XIV-то хилядолетие пр.Хр.

Снимки 8, 9. Рисунки, изпълнени с охра в „Зала на знаците“ в пещерата Каповая/Шулган Таш, Южен Урал. Отгоре е изобразен крилатият злодей Шулган – господарят на Долната земя (Хадес/Сет), – а отдолу неговият достоен противник, белият кон Акбузат (превъплъщение на Дионис/Хор). Разделя ги чаша с дръжки – предметен символ на богиня-майка, - най-вероятно Изида, майката на Хор. Чашата с две дръжки, предвестник на античния кратер или на античната амфора, има характерна стилизирана украса: три броя по три линии, символизиращи върховния троичен бог Тан-Г-Ра (Троян).

Снимка 10. Бронзовата розета, намерена в царския дворец на първата българска столица Плиска: пособие на български колобър от VII-VIII век. **Лице:** на седемте лъча посредством рунни знаци са отбелязани небесните сфери (планетите от Слънчевата система), съответстващите им божества и дните от седмицата. **Опако:** в централния кръг е изобразен троичният знак на Тангра и на рода Дуло.

Артефактът се съхранява в Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките – гр. София. Фотограф Красимир Георгиев.

Има и други думи, в които е заложена специалната семантика на думи като *театър*, *трагедия* и *Тракия*. Псевдо-Плутарх (~II в.) е оставил описание на растението *Китара*, появило се от капките кръв на разкъсания Орфей в планината Пангей (дн. Родопи) и по долината на р. Хеброс (дн. Марица) /**Лжеплутарх.** О реках, III, 4. – В: **Торшилов, Дмитрий Олегович.** Античная мифография. Мифы и единство действия. СПб, Алетейя, 1999, с. 307-383/. Идентичното название на Орфеевия музикален инструмент *китара*, което в Елада се е трансформирало в *ситара/цитра*, също така се оказва троично божествено име:

Китара - Ки-Та-Ра, Ги-Та-Ра, т.е. „Гея, Та-Ра [в правилния ред: Тан-Г-Ра]“

Друго култово растение с фалическа форма, засадено от божествената раса в Тракия и Египет, е *тръстиката*. В Тракия то има синоним *ракита* – метатеза на *китара*:

Ракита – Ра-Ги-Та, т.е. „Ра, Гея и Та [Тан-Г-Ра]“

Етимологията на думата *трагедия* = гр. *τραγωδια* = лат. *tragoedia* по принцип правилно е изведена като „ода за козела“ от *τραγος* (*трагос* = „козел“) и *ωδη* (*оде* = „ода“), защото бидейки част от комплекса на *Дионисовите мистерии*, *трагедията* и въобще *театърът* първоначално са играни и гледани от сатирите и вакханките – жреческата общност на Дионис/Бакхус, чието светско превъплъщение е именно *козелът*.

Не е за пренебрегване и другата възможна етимология: от *τραγος* (*трагос* = „козел“) и *οδηγω* (*одиго* = „водя“) или *οδηγος* (*одигос* = „водач“). Така смисълът става малко по-

различен: „воденето на козли“ или „водачът на козлите“, предвид пастирската роля на бога спрямо хората – едни взаимоотношения, въплътени в трагическото действие.

Въпросът обаче е от какво произхожда думата *трагос*, в множествено число *τραγι* или *τραγοι* (*траги*/*трагой* = „козли“), а без суфикса *ос/и/ой – траг*:

Траг – Та-Ра-Г, т.е. „Та-Ра и Г[ея] [по канон: Тан-Г-Ра]“

Същото важи и за етнонима *траки* = гр. *θρακοι* (*тракой/фракой*) на народа, обитавал *Тракия* от времето на палеолита:

Трак – Та-Ра-К, т.е. „Та-Ра и Г[ея] [Тан-Г-Ра]“

Следователно, както споменахме по-горе, посочените термини имат единна първична етимология, съвсем логично базирана, поради голямата ѝ древност, на троичното име на бога-отец Уран/Атон/**Тан**, богинята-майка **Г**ея и техния син Кронос/**Ра**. И вторият извод: *траките* съвсем резонно са *козли* (*τραγι = траги*), защото произхождат от бог Дионис/ Бакх – „Козела“. Народът носи името на своя родоначалник, в случая – името на неговия зооморфен образ.

А нима *сатрите*, т.е. *сатирите* = гр. *σατυροι* (*сатирой*), имащи кози рога и крака, не са превъплъщения на *козли*? Нима не са те актьорите в античната *сатира*? Именно гордото племе *сатри*, по думите на Херодот (~484~425 г. пр.Хр.), е обитавало и владяло планинския масив *Pangeus mons* (*Пангей*, дн. Родопи) – люпилнята на тракийския народ, – без да бъде победено от никой враг:

> „Сатрите, доколкото знам, не са били подчинени никога на никого и единствени от траките продължават да са и досега свободни; живеят високо в планините, които са покрити с всякакви гори и сняг, и са отлични войни. Те притежават прорицалището на Дионис; прорицалището се намира в най-високата част на планината [*Пангей* – б. В.Й.]; между сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите, жрица дава прорицанията точно както в Делфи – няма нищо по-различно.”
>
> /**Херодот**. История, кн. VII, 111. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1990./

Впрочем названието *Пангея* включва имената на *Пан* и *Гея*: това е планината на *Майката* и *Стария Пан* (Дионис = Дио-Ниса), тъй като божият син е роден на един от върховете ѝ *Ниса*, наречен така в чест на неговото рождество. Защитата на неприкосновеността на *прорицалището на Дионис*, по искане на жреците-пастири *бесите* - преки потомци на бога – е била за *сатрите* невероятна отговорност и престиж.

В латинския език има група думи, съвпадащи с тракийското название *сатир*: *sator* – „сеяч“, прен. „създател“; *satio* – „посяване“; *satus* – „раждане“, „произход“; *Saturnus* – *Сатурн*, древноиталийски бог на земеделието, аналог на трако-елинския Кронос. Кронос/Сатурн бил баща на Зевс/Юпитер и дядо на Дионис/Бакх.

Терминът *трактат* (системно и изчерпателно съчинение по дадена тема) е съставен от „траг“ и „тат“, като „тат“ е форма на египетското име Тот на трако-елинския Хермес – единия от братята на Дионис/Бакх/Хор. Така че *трактат* означава „Козелът Тат [Тот]“, от което разбираме, че ученият на боговете Хермес/Тот също се е виждал като член на *козята свита* по време на мистерийните свещенодействия.

За пряк надзорник-възпитател, който трябвало денонощно да следи за безопасността и здравето на подрастващия Дионис, бил определен *Силен* (гр. *Σιληνος/Σειληνος*; **сн. 11**) – първородният син на Хермес и най-видният *сатир*. В онова време той бил млад мъж, който, съдейки по името му, обладавал голяма физическа сила. И тъй като следвал неотлъчно на всяка крачка своя възпитаник, Силен може би трябва да се смята за първия личен педагог и бодигард в света. Диодор Сицилийски (~90~30 г. пр.Хр.) пише:

> „ … В походите на Дионис го придружавал също неговият възпитател и хранител Силен, превърнал се в начинател и наставник на превъзходни обичаи; на него Дионис е в голяма степен задължен за [постигането на – б. В.Й.] своите доблест и слава.”
>
> /**Диодор Сицилийский**. Историческая библиотека, кн. IV, IV,3. – Електронный сайт Античная литература: **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/diod04-f.htm./**

Снимка 11. Хермес приветства Дионис и Силен (с кривак в ръка), в компанията на сатир и две менади. Реплика върху стъкло на антично изображение. Фото автора, 2016 г.

Освен племената „козли“ – *траки* и *сатри* – е имало и племе *агатирси* = гр. *αγαθυρσοι* – „козари“, „пастири на кози“, което обитавало поречието на река Танаис (дн. Дон) /**Херодот**. История, кн. IV, § 100/. Етнонимът *агатирси* буквално значи „Свещени тирси“, подразбирай „[Носители на] свещени тирси“, като *тирсът*, разбира се, е Дионисов жезъл. Интересно е да се отбележи, че един от базилевсите на Одриското царство се е казвал *Терес* (гр. *Τηρης*; ~540~448 г. пр.Хр.), като с това име подчертавал медиаторската си роля на посредник между бога и тракийския народ.

Древнотракийската дума *тирс* има производни в съвременния български език: глаголите *търся*, *диря* и съществителните *диря* (следа) и *дирек* (стълб, пилон), свързани с магичната сила на *свещения тирс*, чрез който се е осъществявала връзка с небесния бог-отец; както и глаголите *треса*, *разтърсвам*, *потрисам*, *потресавам*, и съответните съществителни *разтърсен*, *потресен*, *потресаващ*, *тризна*, *транс*, свързани с особените състояния на жриците-вакханки в *прорицалището на Дионис*.

Славяно-българските жреци на бога се зовяли *влъхви*, *вещи*, *маги*, *чародеи*, *кудесники*, *колобри*, *кукери*, *русалии*, но имало и отделна група – *бахари*, – певци-разказвачи на приказки, епоси и митове, в съпровода на гусла или гъдулка /**Иван Панчовски**. Пантеонът на древните славяни и митологията им. С., Изд. „Булвест 2000”, 1993, с. 207/.

И терминът *бахари* има нещо общо със *свещения козел*. На френски език „козел“ е *bouc* („бук“), на английски също е *buck*, но фонетично „бакх“, с алюзия към Бакхус. Античните *буколоси* в Тракия и Елада били пазителите на знанието – подкаста в общата жреческа колегия на Дионис/Бакхус. Не са случайни думите *буколики*, *буки* („буква“ на старобългарски), *буква*, *book* (англ., „книга“), *бухал* (магическа птица на Бакх), *бокал*, *бъкел*, *бъклица* (дървени съдове за виното на Бакх). Освен това известно е, че книгите на Орфей са представлявали ситно изписани *букови дъсчици*, свързани с медни пръстени.

Следователно българските *бахари*, като служители на устното слово, каквито били актьорите от *Дионисовия театър*, също спадали към жреците от *козята свита*.

В Рим аналог на *бахарите* били *аедите*, а в Западна Европа – *бардовете*, подкаста на келтските *друиди*. *Haedus/aedus* на латински означава „козел“, „яре“, от което се вижда, че *аедите* (haedi) били жреци-сатири на Дионис/Бакхус. В латинския *haedilia*, *ae* означавала „козичка“, а в елинския *ειδυλλια* („идилия“) била наричана кратка пасторална поема, чийто сюжет касаел хармоничното съжителство между хора, животни и природа.

На гръцки съществува омоним *αετος* – със значение „орел“. Еднаквата вокалност на думите *аедус* и *аетус* произтича от обстоятелството, че и двете животни – *козел* и *орел* – са били познати на древните хора като превъплъщения на бога.

В скандинавските саги певецът-разказвач е наричан *скалд*. Легендарният вожд на *асите* Один (I-II век), конунг на страната *Осаландия*, заминал за страната на *ваните*, където дълги години усвоявал *магията* (древното знание) и когато се завърнал, можел да предвижда събитията и властва над тях, да открива богатства в земните недра, да пише с руни и реди речта си в стихове и песни *галдри*, „да пее песни, които отключвали всичко пред него – земи и планини, скали и гробници. Омайвал с думите си... Повечето си умения предал на жреците и те го следвали в науките и магиите.” /**Снуре Стюрлюсон**. Саги за кралете на Севера. Превод от норвежки език Румяна Сиромахова. С., Военно издателство, 2003, с. 24-27/.

Етимологията на подчертаните по-горе думи се извежда от прото-индо-европейския термин *g*(*h*)*aydos* („гайдос“), който в прото-германския език става *gaits* („гайтс“), в старо-английския – *gat* („гат“), в средно-английския – *gote*, *got*, *gat* („готе“, „гот“, „гат“), а в английския – *goat*. Логична е връзката (все пак става дума за *бога-козел*) с английската дума *god* („бог“), немската *gott* („бог“) и разбира се – с етнонима *готи*.

В елинския език „козел“ е *τραγος* (*трагос*), но „коза“ – *γαιδαρα* (*гайдара*) или *γιδα* (гида), „козар“ – *γιδας* (*гидас*), а прилагателното „кози“/„козлов“ – *γιδινος* (*гидинос*) или *γιδησιος* (*гидисиос*). От *γιδας* („козар“), водача на стадото, произхожда съвременната дума *guide*, която французите произнасят като „гид“, а англичаните като „гайд“. Испанският аналог е *guia*, в множествено число – *guiadas*.

Но не само мъжките божества са се превръщали в козли, елени и бикове. Всяка една от Богините-майки – Гея, Рея, Йо (Изида) – се е превъплътявала както в крава, така и в коза, кошута и други свещени животни. Невръстният Зевс бил кърмен тайно от козата Амалтея в пещера на остров Крит. Разбира се, загадъчната коза Амалтея е зооморфна персонификация на Рея – жената на Кронос и майката на Зевс.

Очевидно думата *γαιδαρα* (*гайдара* – „коза“) съдържа и е производна от името *Гайа* – една от формите на името на Богинята-майка-земя *Гейа*. Защото *Гайа*/*Гейа*/*Гея* се явява първата майка-кърмилница в божествения пантеон, първородната ѝ дъщеря Рея – втората, и т.н.

В санскрит нарицателното *гейа* означава „пеещ“, „пеене“; *гайа* – „пеене“, „песен“; а *гай* – „пея“, „рецитирам“, „възхвалявам“ и това били главните задължения на *гайака* или *гатар* – брамин-певец и музикант, – изпълнител на *гатхи*, епичните песни, съставени във ведически стихотворни стъпки *гайатри*. /**Рама Кришна Каушик.** Санскритско-български речник. С., Изд. „Изток-Запад“, 2014, с. 117-121/.

Специално внимание обръщаме на старобългарските омоними *гайда* и *гайдар*: те са идентични с основополагащия прото-индо-европейски термин *гайдос*. *Гайдата* (**сн. 12**) влизала, заедно с *кавала*, *тамбурата*, *кимвалите*, *тимпаните* и големия *тимпан* (*тъпан*), в комплекта духови, струнни и ударни свещени инструменти, които били използвани в ритуалите на *Дионисовите мистерии*. Всички те обслужват до днес *българската фолклорна традиция*. *Гайдарят* е специализираният музикант, който свири на *гайдата*, наред с *кавалджията* (*флейтиста*), *тамбуриста* и удрящите *тимпаните* и *тъпана*.

Снимка 12. Каба-гайда с чанта от гр. Смолян, началото на XX в. РИМ – гр. Смолян. Пискюлите на чантата са украсени със сини конски мъниста, против „уроки". Фото автора, 2010 г.

Гайдата се изработва и досега от *козя кожа* и бива два типа: *гайда каба* (голяма) и *гайда джура* (малка). *Гайдата джура* издава по-остър, пронизителен звук, смятан в древността за вибрация, изпратена от небесния бог-отец Уран, прадядото на Дионис. *Гайдата каба* издава по-мек и мелодичен звук, смятан за вибрация на божия син Дионис/Бакхус. Самите названия произлизат от различни имена на божия син: *каба* (за гайда) и *кавал* – от името *Бакх* (обърнато *Каб/Кав*), названието *тамбура* – от името *Бури*, а названието *тимпан/тъпан* – от името *Пан*.

В българските народни песни често се използват думи и изрази като „млад гидия", „ой, гиди моме, хубава", „гиздав"/„гиздава" и други подобни, когато става дума за волни, буйни, весели, красиви и влюбени моми и момци.

Други български омоними са глаголът *хайде*, съществителните *хайта*, *хайдутин*, *гайтан* (текстилна апликация върху хайдушкото облекло), очевидно свързани със стремежа към освободеност или с борбата за свобода: състояния на духа, характерни за бог Либер (Бакх). Близки по звучене са думите: *ηθος* („етос“) – „нрав“, „обичай“, от която произлиза названието на науката *етика*; *ηδονη* („хедоне“) – „удоволствие“, от която е дошъл терминът *хедонизъм*; *gaudeo* (*гаудео*) – „радвам се“, „възхищавам се“; *gaudium* (*гаудиум*) – „радост“, „удоволствие“; а също етнонимът на тракийското племе *ηδονιων* (*хедони/едони*), което обитавало долината по долното течение на река Струма. В антична Галия пък е имало племе *хедуи* (*haedui*, *orum* – „козли“).

Освен това, близка е вокалността на *haedus* и *αετος* от една страна, с *ειδος* (ейдос) и *ιδεα* (идея) от друга – коментираните вече от нас философски категории, ползвани от Платон в неговата „теория за формите“, развита в труда му „Държавата“. Според него единствено абстрактните *ейдоси* (форми-представи в съзнанието) могат да бъдат истинските обекти за изследване, защото те съставят действителната реалност, а не техните сенки (копия) – обектите в материалния свят, достъпни за физическите сетива. Разбира се, Платон е почерпил знание от певците-разказвачи *аеди*, провеждащи мъдростта на бога-водач на света – *Haedus* или *Стария Пан* (*Козел*), – едновременно земен и небесен, тъй като той е вселенският *Вседържител*, т.е. *Παντοκρατωρ*.

Семантиката на името Пан е разисквана от Платон в диалога му „Кратил”:

> „ ... Тази дума [Пан – б. В.Й.] означава „всичко”, нея можеш да я обърнеш и така, и иначе, затова тя се оказва двойнствена: истинна и лъжлива... Истинната ѝ част е гладка, божествена и витае в горните висини, сред боговете, а лъжливата се намира сред хорската тълпа – космата, козлова.” /**408 c**/.

Платон разкрива тук тайната на вселенската съзидателна мощ на божия син в духовен и физически аспект. Всеобхватността на името *Пан* проличава в термини като *пантократор*, *панорама*, *паноптикум*, *пандемия*, *панацея*, *панаир*, *паника* и др.

Опозицията и едновременно взаимовръзката между небесния и земния *Пан* може да бъде забелязана в социалния антагонизъм и едновременно симбиоза между гореспоменатите тракийски племена: малкото жреческо племе *беси* (*песи*, т.е. „пастири“) и голямото обслужващо го племе *сатри* (*сатири*, т.е. „хора-козли“). *Бесите* – потомци и жреци на Дионис – обитавали високите върхове на масива *Пангей*, а скотовъдците и земеделци *сатри* – по-ниските планински плата, котловини и долини.

В тази връзка е интересно да се направи паралел със старобългарската дума *небес*, *небесах*, означаваща в съвременния български език „небе“, „небеса“. *Не-бес*, *не-бесах* се явява отрицание на *бес/бесах* (*бесите*). Бесите тук са приравнени със *сатрите* (*сатирите*), т.е. земните хора, наричани от Платон „хорска тълпа – космата, козлова“. Бесите вече са „свалени“ от небето, затова то е назовано *не*(-)*бес*, *не*(-)*бесах*, нещо, което е антибеско. Досещаме се кой ги е детронирал от тяхната обществена позиция: новият култ – християнството, което подигравателно ги сатанизира с името *бесове*.

Изглежда планината *Пангей/Пангея*, седалището на Гея, със закътания сред нейните безброй заоблени скути и гънки връх *Ниса*, на който се е родил Дионис, също има принос

за неговото козлово превъплъщение и за емблематичното присъствие около него на весела свита от *козлови жреци-сатири*, които играели ***пан**томима*. Траките са ни оставили ред топоними, посветени на другото божествено име – *Пан*: историческата област *Панония*; гр. *Панагюрище*; с. *Панчарево*, *Софийско*; с. *Златна Панега*, *Ловешко*; местността *Панака* край гр. *Луковит*. Но топоними и хорони с основа *пан* се срещат и другаде по света, напр. античният град *Пантикапей* на Крим, държавите *Bankok* (Банкок), *Japan* (Япония), *Espana* (Испания).

Управляващият клан Атон-Ра-Озирис-Хор и неговите потомци почитали и в *Египет* плодовития *козел* и царствения *орел*. На какво основание, разказва отново Диодор:

„ ... Тиванците [жителите на гр. *Тива*, столица на *Южен Египет* – б. В.Й.] почитат орела, тъй като го смятат за царско животно и достойно за Зевс.
Обожествили са козела, също както разправят, че елините са започнали да почитат Приап заради детеродния му орган; това животно има изключително силен стремеж към съвкупление, а те смятат, че е подходящо да се почита тази част от тялото, която отговаря за раждането, тъй като тя е основната причина за живота. Като цяло не само египтяните, но и не малко от другите народи смятат за свещен мъжкия орган, тъй като е причина за раждането на живите същества; жреците в Египет пък, които са приели жречеството от бащите си, първо биват посветени в мистериите на този бог. Твърдят че пановете и сатирите по същата причина се почитат сред хората и затова повечето слагат в светилищата си техни изображения с изправен член и подобни на козли...”

/**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, I, 87, 88./

И за да завърша докрай темата за *козела*, остава да уважа основателя на Волжка България – кан *Котраг* (~625-673 г.), – втория син на канас ювиги *Кубрат* (~603~668 г.; в хрониката на Теофан Исповедник името е *Κροβάτου* = *Кробат*), който пък е основател на Стара Велика България.

Чрез царското си име *Котраг* (по Теофан – *Κότραγος*) подчертавал, че е потомък на родоначалника на българите бог Дионис/Бакх/Хорс/Хурса, в неговото *козлово превъплъщение*: Ка-Траг = „Син на Козела“. Имало е от кого да вземе пример, защото името на баща му *Кробат*/*Корбат* било съставено под влияние на египетското име на бога – *Хор*, аналогично на славянското *Хорс*: Кор-Бат, т.е. „Великия Хор“.

Котраг властвал над голямото българско племе *котраги* (*кутригури*). Вероятно Кубратовия син е получил името *Котраг* при възцаряването му над това племе, защото етнонимът *котраги/кутригури* предшества неговото време. И тук, по повод идентичността на хоронима *Тракия*, етнонимите *траки/траги* и *котраги*, възниква въпросът има ли етническа връзка между двата народа – *българи* и *траки*?

ТРАКИ, КОТРАГИ И БЪЛГАРИ *

1. Прототраките – древните индоевропейци

След напускането на Едем около 6500 г. пр.Хр., човешката популация извършила една бавна постъпателна миграция на север и през 6400-6300 г. пр.Хр. се установила на Балканския полуостров. Първите групи селища са в Тесалия, Елада, и на север – по долините на реките Вардар и Струма – в районите на днешните български градове Сандански, Кюстендил, Перник, а след това – в Софийското поле и Тракийската низина. В условията на благоприятен климат, плодородни почви, обилни водни ресурси и просторни пасища за стадата, населението и селищната мрежа нараснали, а във връзка с комуникацията между хората се появила и необходимата инфраструктура. /вж. по-подробно изследването „Заселването на Тракия през VII-мо хилядолетие преди Христа“ – в настоящия сборник/.

Спокойно може да се каже, че в този исторически момент – края на VII-мо и следващите VI-то и V-то хилядолетия пр.Хр. – *на Балканите се формирал човешкият супер-етнос* (бялата раса), който изградил своя цивилизация (родина), от която предстояло да колонизира част от света. По данни на археологията неолитните градове не били съоръжени с крепостни стени. Очевидно в това време все още не е имало чуждоплеменни нашествия и инвазии. Дори не е имало заплаха от хищни животни за градските стада. Едва по-късно, през халколита и бронзовата епоха (IV-то и III-то хилядолетия пр.Хр.), започнало строителството на валове с палисади или трънени огради и дълбоки ровове. /**пак там**/.

При продължаващото увеличаване на популацията взел да се усеща недостиг на усвоената територия. Това довело до разширяване на обитанието, което пък породило географско раздалечаване на отделните уседнали групи и разкъсване на постоянния контакт между тях. Започнала *диференциация на супер-етноса*. От Крим до Адриатика, от Карпатите и Трансилвания до Тесалия и Анатолия, постепенно се обособили около 80-90 тракийски племена. Всяко от тях притежавало главен град (метрополия), няколко по-малки селища и прилежащата им територия: възникнал прототипът на полисната система.

Известни са античните имена на племената. В Тракия: серди, беси, сатри (сатири), меди, дии, корали, ихни, орески, тинтени, дентелети, долонки, бени, сапеи, агриани, кикони, ботиеи, дерони, пеони, илири, едони, македони, мигдони, крестони, синти и пр. В Анатолия: тини, витини, византи, бебрици, дардани, троянци, мизи, фриги и др. (**сн. 1**). В Елада: пеласги, данайци, аркадци, етоли, беоти, еони, темики, хианти, тиванци (кадмеи), лапити, дриопи, лелеги, кари, каукони, тесали, епироти и др. (**сн. 2**). В Мизия, Дакия, Скития: трибали, троглодити, кробизи, уздицени, мизи, гети, келти, скити, даки, гепиди, сармати, скордиски, бастарни, роксолани и др. (**сн. 3**).

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 3, 2019, с. 127-153.

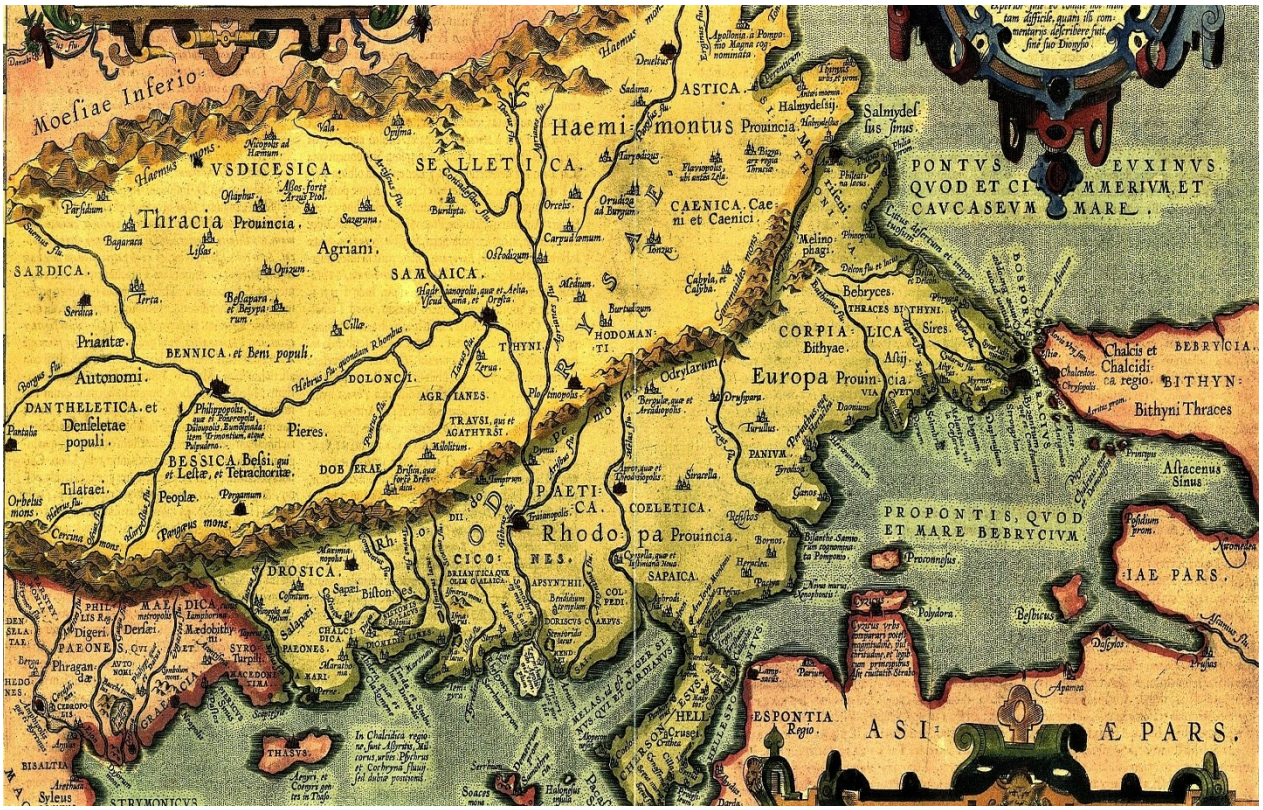

Снимка 1. „Карта на Древна Тракия" на Абрахам Ортелиус от 1585 г., компилирана от антични латински карти. – В: **Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)“**. Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви“, ИК „ТАНГРА ТанНакРа“. С., 2008, с. 453, 454.

Снимка 2. Историческа карта на Македония и Елада с древните племенни и диалектни области през I-во хилядолетие пр.Хр. АМ – гр. Дион. Фото автора, 2018 г.

Снимка 3. Карта на Древна Мизия и Дакия на Абрахам Ортелиус от 1585 г. /пос. **Атлас**, с. 455, 456/.

Тук ще приведа откъс от „Географията“ на Страбон за най-древните „варварски“ племена, които обитавали Елада много преди елините:

„ … Хекатей Милетски казва, че Пелопонес преди елините е бил населен от варвари. Но може да се каже, че в древни времена цяла Елада е била поселище на варвари, ако човек разсъди от самите традиции: Пелопс довел хора от Фригия в Пелопонес, който получил името си от него; а Данай от Египет; а дриопите, кауконите, пеласгите, лелегите и други такива народи разделили помежду си частите, които са вътре в провлака – както и външните части, защото Атика някога се е владеела от траките, които дошли с Евмолп, Давлида във Фокида от Терей, Кадмея от финикийците, които дошли с Кадъм, а самата Беотия – от еоните, темиките и хиантите. (Според Пиндар някога беотийското племе се е наричало „сюес“). Варварският произход на някои проличава

от имената им – Кекропс, Кодрос, Аикъл, Котос, Дрюмас и Кринакос. И дори до ден днешен траките, илирите и епиротите живеят по фланговете на елините, въпреки че това преди е било повече в сила, отколкото днес; всъщност повечето от страната, която днес е неоспоримо Елада, се владее от варварите – Македония и някои части от Тесалия от траките, а частите на Акарнания и Етолия от теспротите, касопеите, амфилохите, молосите и атаманите – епирски племена."

/**Страбон**. География. Кн. VII, гл. VII, 1. – В: Поредица „Антични автори към изворите за Тракия и траките". Изд. на Института по тракология при БАН. Т. VII. Превод от старогръцки Валерий Русинов. С., ИК „Рал-Колобър", 2007, с. 111-112./

Вървял също така *обратният процес на консолидация* на съседни сродни племена, инициирана от могъщ божествен владетел. Най-ранни сведения за голям племенен съюз има от VI век пр.Хр., но вероятно такива са възниквали и по-рано.

В последната четвърт на VI век базилеос Терес, бидейки същевременно върховен жрец на бог Дионис/Бакхус за цяла Тракия, успял да обедини няколко племена в *Одрското царство*, а през V век неговите синове Ситалк и Спарадок да го окрупнят, включвайки в него почти цялата територия на Балканския по-луостров. При техните потомци то просъществувало няколко века до Христово време, когато било погълнато от постъпателната римска експанзия.

Подобно обединение на сродни индоевропейски племена – тракийските преселници в Азия – е постигнато там много по-рано и това била империята *Хон* или *Хонор*, повече позната като *Хуни*, а в китайските източници като *Сюнну*. Хунският племенен съюз възникнал в стремежа на европеидите за цивилизационно надмощие над войнствените китайски племена. /**Димитър Съсълов**. Пътят на България. С., ИК „Кибеа", 2004, с. 27-83, 504-508. Първо издание 1936/.

* * *

Ще се върна обаче пак към неолитната епоха. Още в средата на VI-то хилядолетие пр.Хр. от Балканите тръгнали първите миграции на север и североизток. Били създадени опорни пунктове на Волга и Урал, в Средна Азия, Далечния изток – езерото Байкал и река Амур, които по подобен начин се разраснали с времето и оформили нови цивилизации, примесвайки се с местни етноси. През следващите епохи – халколита и бронза – също имало изходящи от Тракия миграции. *Прототраките* проникнали отново на североизток – към Азия; но сега и на юг – в Египет и Абисиния; на югоизток – в Мала Азия, Леванта и Месопотамия.

Колонизационни миграции имало и в направление Западна Европа, по данни, съхранени в келтската митология /История на религиите. Т. II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок.** С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, 353-369/.

Между другото трябва да отбележа, че заради археологията, показваща ранните етапи на геометричния и „зверинния" стил още през неолита, халколита и ранния бронз, и също единството на митологемните символи в изкуството чак до античния период, консервативната наука вече признава и употребява, макар засега само в социо-културен аспект (все още не в етно-генетичен), термините „прототраки" и „индоевропейци" за

древното население на Балканите /**Александър Фол.** Докласическа Гърция и светът на траките. – В: Проблеми на културата (изд. на Комитета за култура), 1988, кн. 3, с. 6-13/.

Според мен *прото-тракийският супер-етнос* е идентичен и се припокрива като съдържание на термина, с *прото-индоевропейския народ*, който с частични примесвания е образувал във времето *голямата индоевропейска езикова общност*.

По време на споменатите следващи миграции през IV-то-III-то хилядолетие пр.Хр., в посока Азия, са били усвоени изцяло огромните пространства на Таримския басейн и платото Ордос, заключенно в един от големите меандри на Жълтата река. При археологически разкопки, проведени в протежение на целия XX в., прекъсвани често по военно-политически причини, в посочените исторически области са намерени огромен брой погребения на европеиди, чиито тела са се мумифицирали по естествен път заради сухия климат. Тези хора са имали бяла кожа, а повечето от тях – руси и рижави коси. Отлично съхранени като материя и цвят са облеклото от вълна и коприна, кожените им ботуши и други най-разнообразни вещи. Текстилната материя на някои облекла е идентична структурно и цветово със съвременното българско родопско одеало. Друг характерен тип артефакт е мощният сложносъставен рефлексивен лък и трикрилите бронзови стрели, употребявани както в Тракия и Скития, така и в Тарим. /**Виктор Мейер** (**Victor H. Mair**). Мумиите от Централна Азия (Таримския басейн). – **www.bulgari-istoria-2010.com**; **Владимир Христов**. Българите са потомци на най-древното население на Балканския полуостров. Автохтонно-миграционна теория, като синтез между трако-кимерийската, хунската и памирската теории за етногенезиса на българите в светлината на археологическите находки през втората половина на XX век. – В: Ави-тохол. Исторически сборник, т. II, 2006, с. 375-389; **Айгир Сверисон**. Кой съм аз или житие рода българското. – **пак там**, с. 344-355; **Херман Парцингер**. В Сибирската долина на царете. – **пак там**, с. 290-295; **Петър Голийски**. Тарим и Бактрия. – **пак там**, с. 140-152; **Дориян Александров**. Бойни изкуства, военно дело и въоръжение на траки, скити и древни българи. – **пак там**, с. 165-205/.

И така, без да е търсен подобен ефект, неочаквано се стига до едно откритие, не успяло да се случи през миналото столетие. Че корените на т.нар. *арийци*, предполагани и дирени някъде из азиатските простори, май ще се окажат в Тракия – първият пристан на човешката популация, където тя получила от божествените си първоотци законите, традицията и календара (еуфоричните празници в чест на боговете, свързани с небесното движение на техните астрални образи – слънцето, планетите, съзвездията) и въобще цялата организация на обществения живот. Що се отнася до названието *арии/харии*, носено от някои народи в етнонимите им, напр. *българи*, *тохари*, *маджари*, *авари*, *хазари* и др., то очевидно е произлязло от египетското име *Хар* (***Хар**зомтус*, ***Хар**пократ*), с варианти *Херу* или *Хор* (*Хорос*) на бога, който отгледал новосъздадените човеци като добър пастир, с много грижа и любов. В Тракия името *Херу* се е модифицирало в *Хероса*, т.е. трако-скитския херос, конника; в Средна Азия и по-късно на Волга, Дон и Днепър българите почитали този бог под името *Хурса* и най-сетне славяните – под името *Хорс*.

За съжаление климатът на Балканите не е осигурявал естествено мумифициране, затова днес тук археолозите намират запазени само скелетите и предимно неорганичните предмети. Ако не беше така, на обектите с тъмно-оцветена и глазурирана керамика щяха да бъдат откривани добре съхранени в облеклото им телата на *земеделците-чернодрешковци*

(*именците*), а на обектите със светло-червена и боядисана в бяло керамика – на *скотовъдците-белодрешковци* (*синдите*).

Ако сухият климат на Тарим ни предоставя такъв изключителен археологически лукс – напълно консервирани находки, – трябва да се възползваме от него в името на историческото знание като поставим точния въпрос, а именно: защо древните *траки/индоевропейци* са съблюдавали в продължение на хилядолетия определено поведение (празнично-фолклорна традиция) и външност (формено облекло)?

Отговорът може да бъде само един. Спазване на божествения закон – сакралните норми, които техните създатели, учители и пастири са им завещали.

В логиката на своя светоглед божествените учени-генетици, сътворявайки „работния народ“, са го диференцирали по *трудово-професионален признак*. На *скотовъдеца*, пасящ стадата по високопланинските ливади, т.е. близо до Небесно-слънчевия отец, те дали подходящ в случая образ – руса или червена коса и светли очи, и дори са го облекли според култовите правила в *светла носия* (основни цветове: бял, жълт, светло-червен). Съответно *земеделецът* и *рудокопачът* – хтонични същества, които трябвало да навлизат в свещената плът на Земната майка (**сн. 4**), – били сътворени с тъмна коса и очи, а след успешния клонинг-експеримент са им предоставили *тъмна носия* (основни цветове: черен/кафяв, зелен/син, тъмно-червен).

Снимка 4. Плуг за дълбока оран, теглен от осем чифта биволи, върху прясно изорана нива на земеделско сдружение „Орач“ в землището на гр. Бяла черква, обл. Велико Търново, Северна България, 1901 г. Освен тъмните носии, впечатляват черните калпаци, носени без изключение от мъжете и дори от малкото момченце (в средата на снимката). Личен архив на автора.

За отрасловото деление на племената в древността сведения са оставили някои от античните автори. През V век пр.Хр. историкът Херодот е писал за народа *меланхлайни*, т.е. „чернодрешковци“, в Голяма Скития, съседи на *царските скити*:

„18. Като премине човек Бористенес [Днепър – б. В.Й.], най-напред, като се започне от морето, е Хюлайя, от нея нагоре живеят **скити земеделци, които елините … наричат бористенити** [к. В.Й.]… Тези скити земеделци обитават земите, които на

изток се простират на три дни път до брега на реката, чието име е Пантикапес, а на север – до единайсет дни плаване нагоре по Бористенес…

19. На изток от тези скити земеделци, като премине човек река Пантикапес, вече живеят скити номади (скотовъдци), които нито сеят нещо, нито орат…

20. На отсрещния бряг на Герос се намират земите, наречени царски…; тук живеят най-храбрите и най-многобройни скити… **Над царските скити на север живеят меланхлайните, друг народ, не скитски** [очевидно тракийски – к. и б. В.Й.]…

23. Чак до страната на тедиските **всички земи, които изброих, представляват равнина с тлъста почва** [к. В.Й.], а нататък земята е камениста и скалиста…“

/**Херодот**. История, кн. IV, 18-23. – В изданието **Херодот**. История. Т. II. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1990./

Меланхлайните, т.е. „чернодрешковците“, са отразени на картата на Хайнрих Киперт от 1864 г., наречена „Персийското царство и държавата на Александър Велики“ (**сн. 5**); разположени са северно от Евксински понт (Черно море), в на-носните долини на притоците на реките Бористенес (Днепър) и Танаис (Дон).

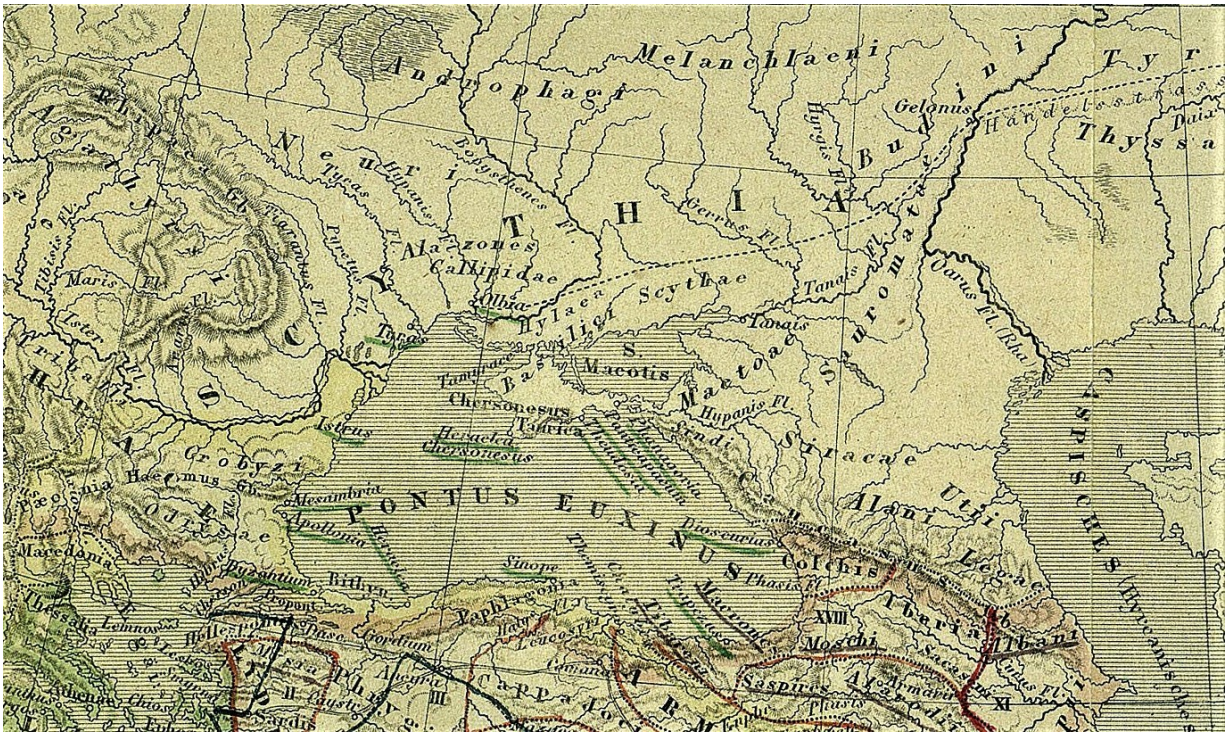
Melanchlaeni
Androphagi
Gelonus
Thyssa
Maris Fl.
Ister Fl.
Tanais Fl.
Scythae
Sarmatae
Maeotae
Maeotis
Chersonesus
Istrus
Mesambria
Apollonia
PONTUS EUXINUS
Sinope
Colchis
Phasis Fl.
Moschi
Saspires
Iberi
Albani
Alani
Utii
Legae
Macedonia
Byzantium
Bithyn.
Gordium
Lycostrina
Caucasus
Caspium Mare
Hyrcanis
Dioscurias
Tanais
Danus Fl.
Rha
Hypanis Fl.
Borysthenes Fl.
Gerrus Fl.
Hypanis Fl.
Thracia
Tauricae
Cimmeria
Sindi
Siraces
Alani
Utii
Legae
Iberi
Albani
Moschi
Saspires
Colchis
Phasis Fl.
Mariandyni
Thracia
Thracia
Chersonesus
Heraclea
Chersonesus
Istrus
Mesambria
Apollonia
Byzantium
Bithyn.
Sinope
Gordium
Lycostrina
Caucasus
Caspium Mare
Hyrcanis
Dioscurias
Tanais
Danus Fl.
Rha
Hypanis Fl.
Borysthenes Fl.
Gerrus Fl.
Tanais
Maeotae
Maeotis
Scythae
Sarmatae
Gelonus
Thyssa
Melanchlaeni
Androphagi
Maris Fl.
Ister Fl.
Macedonia

„Но Херсонес, като се изключи планинският район, който се простира покрай морето до Теодосия [античен град-пристанище – б. В.Й.], е навсякъде равен и плодороден, а за производство на зърно е изключително благоприятен. Във всеки случай дава тридесетократна реколта, ако се оре с какъвто и да е инструмент. Хората от този район, заедно с живеещите в азиатските райони около Синдике [земя на племето *синди*, източно от Кимерийския босфор – б. В.Й.], плащали данък на Митридат [владетел на Боспорското царство в 46 г. пр.Хр.] от сто и осемдесет хиляди медимни [около 9 тона – б. В.Й.] и също така двеста таланта сребро [около 5 200 кг. сребро – б. В.Й.]. А в още по-ранни времена елините внасяли зърнените си запаси оттук, също както внасяли запасите си от солена риба от езерото [Меотида, дн. Азовско море – б. В.Й.]. Казват, че Леукон [цар на Боспор (~393~349 г. пр.Хр.), син на Сатир I – б. В.Й.] веднъж изпратил от Тео-досия до Атина два милиона и сто хиляди медимни [около 105 000 тона – б. В.Й.]. Същите тези хора били наричани „георгой“ [„земеделци“ – б. В.Й.] буквално…“

/**Страбон**. География. Кн. VII, гл. IV, 6. – В: Поредица „Антични автори към изворите за Тракия и траките“…, с. 96-97./

През хилядолетията, едновременно с постепенното диференциране на *прототракийския или индоевропейския суперетнос* на отделни племена, се появили племенни различия във форменото облекло (носиите). Така например в днешна България, имаща не случайно твърде силна и консервативна традиция, защото се явява част от *първородината на траките*, етнографските изследвания определят шест основни вида носии, ползвани в съответните географски региони: северняшка, добруджанска, тракийска, родопска, пиринска, шопска, които, от своя страна също се подразделят на по няколко подвида.

Трябва да подчертаем, че *основното деление на тъмна и светла носия* е оставало винаги запазено, според това дали съответният регион е равнинен и там се упражнява предимно земеделие, или е планински и там се упражнява предимно скотовъдство.

Трябва, освен това, да поясним, че в дълбока древност *чернодрешковците* били наричани *именци*, на едно от имената Амон/Амин/Имен на бог Зевс-Амон, и също така *вани* – название, дошло от името *Йови* (*Йован*) на зооморфния му образ *овен*. Този бог посветил своите пасоми – *именците* – в тънкостите на земеделския отрасъл. Съответно *белодрешковците* получили името *синди* от шумерското име *Нанар Син* на Посейдон – учителя им в скотовъдния отрасъл. Другото име на *белодрешковците* било *аси*.

В скандинавския епос „Сага за ингилингите", записан през XII век от Снуре Стюрлюсон на основата на стари родови хроники на крале и благородници, се разказва за живота на вожда Один през I-II в. Той управлявал държавата на боговете *аси* – *Осаландия*:

„Страната в Азия, на изток от Танаксвисл [река Танаис или Дон – б. В.Й.], нарекли Осаландия или Осахайм, а главната крепост в нея – Осгард [град на *асите* – б. В.Й.]. Владетел на крепостта бил Один. В нея направили голям жертвеник. Според тогавашния обичай дванадесет върховни жреци извършвали жертвоприношенията и разрешавали споровете между хората. Наричали ги дротни [божества – б. В.Й.].“

/**Снуре Стюрлюсон**. Саги за кралете на Севера. Превод от норвежки език Румяна Сиромахова. С., Военно издателство, 2003, с. 23./

Около река *Ванаквисл*, същата *Танаквисл*, била разположена земята на боговете *вани* – *Ваналандия*. В тази епоха *Осаландия* и *Ваналандия* били двете основни държави сред просторните земи на Големия Свитюд, по-известен като Скития Магна.

* * *

Съществувала е и *друга йерархия във форменото облекло*, предопределена от изискванията на древния мистериен култ към сътворението на био-физическото тяло – необходимият носител на душата, дарена от Небесния творец. Тази йерархия включва носия на свекъра, свекървата и сина, както и носия на тъста, тъщата и дъщерята /**Юлия Боева**. Богинята и рогатите глави. С., Изд. „Пропелер“, 2015, с. 4-17/.

Всяка от тези носии е украсена със шевици, изобразяващи точно определени символи, характерни само за нея, защото тя типологично изразява атрибуцията на определено божество от Светото семейство – отците, майките и децата им, – родоначалниците на човечеството. Свекърът се явява ипостаза на бог Зевс/Озирис, свекървата – на богиня Йо/Изида, синът – на божия син Дионис/Хор, тъстът/сватът – на бог Хадес/Сет, тъщата/сватята – на богиня Персефона/Нефтида и дъщерята – на Лизианаса/Мемфида (съпругата на Дионис/Хор). В индийската митология богинята на подземното царство Персефона/Нефтида е наричана Сваха (Svaha), а дъщеря ѝ Лизианаса/Мемфида – Кали. /**Рама Кришна Каушик**. Санскритско-български речник. С., „Изток-Запад“, 2014, с. 367/.

Символите върху носиите са всъщност идеограми на фалоса или утробата, на зачатието или раждането, на родината или божествената закрила. Те обикновено имат вида на жезъл, чаша, обикновена или стъпаловидна пирамида, триъгълник, ромб, квадрат, кръг и прочие геометрични фигури (**сн. 6**), понякога вписани неколкократно едни в други, за да образуват матричните образи на *Шри-Янтра* или *Мандала*.

Снимка 6. Групова снимка на участници в събора в гр. Добрич през 1960 г. Невестите (бъдещите майки) носят престилки, върху които са изтъкани геометрични фигури; разбира се, преобладават триъгълникът и ромбът – древните утробни символи на Богинята-майка, често срещани върху ней-ните керамични фигурки от времето на неолита, халколита и бронзовата епоха. Фото автора, 2014 г.

Названието *Мандала* (Манда-ал) означава: *манда*, *менда* или *менада* (ал) – „Богиня-майка“, „утроба“. А названието *Шри-Янтра* е словосъчетание от четири божествени имена: Шири/Сири = Дионис/Бакхус; Ян (Янус/Ianuarius/Янкул/Яньо/Еньо/Йенишер) = Зевс; Та-Ра = Атон-Ра (Уран-Кронос) или Тангра. Между другото втората морфема в термина *Шри-Янтра* кореспондира с българския хидроним *Янтра*, както и със слънчевия камък *Янтарь* (кехлибар).

Изначалната пра-традиция е била следвана от всички индоевропейски племена, обаче повечето от тях, които още в дълбока древност са напуснали родината си на Балканите, са позабравили обичаите си в по-малка или по-голяма степен, заради промяната на културната среда. Племената, които останали в древна Тракия (Земята на козлите), са съхранили по-цялостно и отговорно традицията – този безценен културен реликт, – въпреки безброй чужди инвазии и етнически смесвания. Разбираме колко важна в случая е родната среда, а заслуга естествено е имала и респектната жреческа каста на *бесите* – кръвните потомци на божественото Свето семейство.

2. Първите земеделци – „черноглавият народ“

По отношение външността на членовете на земеделската каста и по-специално за тъмните коси на хората, обработващи земята, можем да приведем месопотамски извори.

Сътворението на човешката раса било предизвикано заради неотменна нужда от работна ръка, тъй като малобройната божествена раса не се справяла с трудоемките си задачи. Ето защо през XI хилядолетие пр.Хр. Съветът на боговете взел решение за създаване на нови същества – „лулу-амелу“, т.е. работници-помагачи, – „по наш образ и подобие“ /**Битие**, 1:26/. В прототипните шумерски текстове „Епос за сътворението“ и „Мит за добитъка и зърното“, от които по-късно е извлечено „Битие“, специално земеделците са наречени „черноглавия народ“:

„След като Ану, Енлил, Енки и Суд [Уран, Кронос, Япет и Рея – б. В.Й.]
черноглавия народ [к. В.Й.] създадоха,
растенията, които буйно растат на земята умножиха.
Четириноги животни изкусно създадоха
и в Е.ДИН [Един, т.е. Едем – б. В.Й.] ги пратиха.“

/по **З. Сичин**. Войните на боговете и хората. Превод Крум Бъчваров. С., 2003, с. 124./

От цитирания текст разбираме, че освен човешкото същество, божествените генетици са получили по изкуствен път специални растителни сортове и домашни животни, с цел изхранване. Това станало „в камерата за сътворение на боговете… в чистата могила“:

„В онези дни
в камерата за сътворение на боговете,
в дома на извайването, в чистата могила,

лахар [„овца-коза“] **и аншар** [„зърно“ – б. и к. В.Й.] изящно бяха сътворени.
Домът беше пълен с храна за боговете.“

/**Пак там**, с. 123./

Дори нещо повече. След преминаване изпитателния период на новите създания, водещият специалист на боговете Япет/Енки предложил на брат си Кронос/Енлил да усъвършенства селекционирания от него първоначален сорт зърно *аншар* (вероятно *еднозърнестия лимец Triticum Monococcum*) с чудодейната помощ на „чистата могила“ или също така „свещената могила“ (Голямата пирамида в Египет). Трябвало да получат следващо поколение от първия животински вид *лахар* и подобрен сорт на „зърното, което се умножава“ (вероятно *двузърнестия лимец Triticum Dicoccum Schrank*):

„Тогава Енки рече на Енлил:
„Татко Енлил, стадата и зърното
възрадваха Свещената могила,
много се умножиха в Свещената могила.
Нека ние, Енки и Енлил, да заповядаме:
добитъкът и зърното, което се умножава,
нека създадем в Свещената могила [к. В.Й.].“

/**Пак там**, с. 127./

Семената, предоставени от боговете, благодарение на усилния труд на хората, дали отличен резултат. Изобилието от разнообразна храна ощастливило всички, защото по-рано богове и хора гладували в суровите природни условия – „гладът беше жесток…, реките неразчистени…, растяха само бурени“:

„**Семената, които поникнаха, дадоха на майката,**
за зърното място намериха.
На работниците дадоха рало и ярем [к. В.Й.]…
Пастирят в кошарата изобилие носи;
девойката обилно зърно събира;
тя вдига глава на нивата:
изобилие от небето дошло е [к. В.Й.].
Добитъкът и зърното щастие носят.
Изобилие дарено е на събрания народ.“

/**Пак там**, с. 128./

3. Траки и котраги

И така, връщам се отново на въпроса за североизточните миграции на *траките* в периода VI-то-III-то хилядолетия пр.Хр. Дали те са запазили своя етноним, установявайки се по Северното Черноморие, Волга, Урал, Тарим и Байкал-Амур?

Да, що се касае до едно от основните български племена, познато под името *котраги* или *кутригури*.

В моята статия „Етимология на етнонима траки и на хоронима Тракия“ /вж. настоящия сборник/ изследвам свързаните названия *Тракия* и *траки*. Тук ще повторя накратко моментите, които ме интересуват в случая.

Хоронимът *Тракия* произхожда от думата *τραγος* (*трагос*), имаща значението „козел“, в множествено число *τραγι* или *τραγοι* (*траги/трагой* = „козли“), а без суфикса *ос/и/ой – траг*:

Траг – Та-Ра-Г, т.е. „Та-Ра и Г[ея] [по канон: Тан-Г-Ра]“

Същото важи и за етнонима *траки* = *θρακοι* (*тракой/фракой*) на народа, обитавал *Тракия* от времето на неолита:

Трак – Та-Ра-К, т.е. „Та-Ра и Г[ея] [Тан-Г-Ра]“

Посочените термини имат единна първична етимология, съвсем логично базирана, поради голямата ѝ древност, на троичното име на бога-отец Уран/Атон/**Тан**, богинята-майка **Г**ея и техния син Кронос/**Ра**. И второ: *траките* съвсем резонно са *козли* (*τραγι* = *траги*), защото произхождат от бог Дионис/Бакх/Старият Пан – „Козела“. Народът носи името на своя родоначалник, в случая – името на този негов зооморфен образ.

А нима *сатрите*, т.е. *сатирите* = *σατυροι* (*сатирой*), имащи кози рога и крака, не са превъплъщения на *козли*? (**сн. 7**). Нима не са те актьорите в античната *сатира*? Именно гордото племе *сатри*, по думите на Херодот (~484~425 г. пр.Хр.), е обитавало и владяло планинския масив Pangeus mons („планините Пангей“, днес Родопи) – люпилнята на тракийския народ, – без да бъде победено от никой враг:

> „Сатрите, доколкото знам, не са били подчинени никога на никого и единствени от траките продължават да са и досега свободни; живеят високо в планините, които са покрити с всякакви гори и сняг, и са отлични войни. Те притежават прорицалището на Дионис; прорицалището се намира в най-високата част на планината; измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите, жрица дава прорицанията точно както в Делфи – няма нищо по-различно.“
>
> /**Херодот**. История, кн. VII, § 111. – В изданието: **Херодот**. История. Т. II. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. НИ, 1990./

Снимка 7. Керамичен съд с изображение на фалически ритуал на опашати сатири с маски. VI век пр.Хр. Археологически музей на гр. Лариса, ном Тесалия, Гърция. Фото автора, 2018 г.

Според мен етнонимът на мигриралите на север в древността *траки* се е запазил с леко видоизменение: *ка-траги* или *ко-траги*, означаващо „синовете/потомците на Трагос [козелът Дионис/Бакхус]“. Друга част от мигриралите *траки*; защото те се разслоили в новите си територии; предпочели по-известното име на своя бог-родоначалник – *Бакхус* – и техният етноним придобил формата *балкхары* (*българи*), а държавата им *Балкхара* /вж. подробно изследването ми „Произход на етнонима българи и на хоронима България“ – в настоящия сборник/.

Логично е да се приеме, че първоначално мигриралите *траки/траги* („козли“) са променили етнонима си на *катраги/котраги* („потомци на козли [или: на Козела]“, а по-късно, при разделянето на народа на две части, етнонимът е придобил формите *кутригури* и *утигури*, или аналогичните *кутии* и *утии*, за които ще говоря по-долу.

Прокопий Кесарийски, секретар на византийския пълководец Велизарий (VI век) /**История на войните**, кн. IV, 4. – В: ГИБИ, т. II, 1958/, пише, че в древността хуните, наричани тогава кимерийци, имали цар със синове *Утигур* и *Кутригур*, които си поделили властта и назовали подведомствените им народи по своите имена.

Етнонимът *котраги/кутригури* е бил ползван и във вековете след Христа. За българските племена дава сведения Теофан Изповедник (~758~818 г.):

„ … В това време [година 6171, т.е. 679/680 – б. В.Й.] българският народ навлязъл в Тракия [т.е. в Мизия – б. В.Й.]. Тук е необходимо да се каже за древността на **унновундо** [*уногундури* – б. В.Й.], **българите и котрагите** [*котраги* или *кутригури* – к. и б. В.Й.]. По отвъдната страна на северните брегове на Евксинския понт [днес Черно море – б. В.Й.], зад езерото, наричано Меотийско [днес Азовско море – б. В.Й.], откъм океана през сарматската земя тече голямата река Ател [Итил, днес р. Волга – б. В.Й.]… От посоченото езеро морето, подобно на река, се съединява с Евксинския понт при Кимерийския Боспор [днес Керченския пролив – б. В.Й.], където ловят мурзулия и друга риба. На източните брегове на Меотийското езеро зад Фанагория освен евреите живеят много народи. Зад това езеро, над река Куфис, в която ловят българската риба ксист, се намира **древна Велика България, и живеят съплеменните на българите котраги** [к. В.Й.]…“

/**Летопись византийца Феофана. От Диоклетиана до царей Михаила и сына его Феофилакта.** В переводе с греческого В.И.Оболенского и Ф.А.Терновского. С предисловием О.М.Бодянского. Москва, в Университетской типографии, на Страстном бульваре. 1884 г. Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете, 1884, кн. 1-я. – **https://krotov.info/acts/08/3/feofan_05.htm./**

За българските племена през VII век пише също така и Никифор (758-829 г.), патриарх на Константинопол от 806 до 815 г.:

„Сега е нужно да се каже още и за така наричаните **хуни и българи** [к. В.Й.], за произхода и устройството им. Около Майотийското езеро [Меотида, днес Азовско море – б. В.Й.], по реката Куфина [Куфис, дн. Кубан – б. В.Й.] била разположена от древността известната Велика България и така наричаните **котраги, които са едноплеменни с тях** [к. В.Й.]. По времето на Константин, който умрял на запад [Константин II (641-668 г.) – б. В.Й.], Куврат [622-668 г. – б. В.Й.], който бил господар на тези племена, умрял, като оставил петима сина, на които той завещал по никакъв начин да не разделят обиталищата си, за да могат с благоразположение един към друг да запазят това, що е под тяхна власт. Те пък, като малко ги било грижа за бащиното завещание, след кратко време се разделили един от друг и всеки от тях откъснал със себе си своята част от народа. Първият от тях син, наречен Ваян [Бат Баян (665~690 г.) – б. В.Й.], останал според заръката на баща си в земята на прадедите си чак досега; вторият, наричан Котраг [665~673 г. – б. В.Й.], преминал реката Танаис [Дон – б. В.Й.] и се заселил срещу него; четвъртият [Алцек – б. В.Й.] преминал през река Истър [Дунав – б. В.Й.] в Панония [историческа област в Средна

Европа – б. В.Й.], която днес се намира под властта на аварите, като се заселил сред местните племена чрез подчиняване; петият [Кубер (665~705 г.] пък, като се установил в Равенския Пентаполис [античният гр. Равень на р. Брегалница, дн. гр. Щип, Македония], станал поданик на ромеите. Последният от тях, третият брат, на име Аспарух [668-701 г.], като преминал реките Данапър и Данастър [Днепър и Днестър – б. В.Й.], се заселил в местата около Истър, като заел една изключително удобна за заселване местност, наричана на техния език Онгъл, недостъпна и непревземаема за враговете… [следва разказ за победната битка на кан Аспарух над Константин IV Погонат (668-685 г.) и навлизането на българите в провинция Мизия].“

/**Никифор, патриарх Константинополски**. Кратка история след царуването на Маврикий. Превод от средногръцки Веселин Иванов. Варна, Изд. „Зограф”, 1997, с. 49./

И така, след смъртта в 668 г. на канас ювиги Кубрат (в хрониката на Теофан името е *Κροβάτου = Кробат*), държавата Стара Велика България, както и българските племена, били разпределени между синовете му. На втория син се паднало племето *котраги/кутригури*. Вероятно принцът е получил името *Котраг* (по Теофан – *Κότραγος*) при възцаряването му над този народ.

Към 668 г., заради надвисналата хазарска заплаха, младите канове, трима от братята – Баян, *Котраг* и Аспарух – предислоцирали племената си в старата държавна територия на Велика България, а другите двама – Алцек и Кубер – мигрирали на запад. Тогава кан *Котраг* изтеглил народа си на север по река Волга, където основал Волжка България.

4. Котраги/кутригури или кутии/утии в Междуречието

Древните миграции не са имали направление само от Балканите към Азия. Имало също така и възвращенски групи, със смесен геном и променени в някаква степен култура и език. Една от тези обратни миграции минала по маршрута Средна Азия, през Балхара (Бактрия), платото Ариана и достигнала до планините Загрос (днешен западен Иран). Това се случило в края на XXII в. пр.Хр., а племенната група носела етнонима *гутеи* или *кутии*. Много скоро *кутиите* преодоляли армията на държавата Акад и завладяли почти цяла Месопотамия. Владичеството им продължило 91 години – от 2102 до 2011 г. пр.Хр., – през които се изредили 20 кутийски царе, единият впрочем с име Курум (Крум).

След девет десетилетия търпимост обаче, акадците се окопитили, въстанали и без особена трудност разгромили кутийските военни сили, които, по-ради бездействие, били изпаднали в състояние на разложение. Изтласкани на север и преследвани от акадците, *кутиите* потърсили спасение на Кавказ, по Северното Черноморие и Прикаспието, където тогава пребивавали родствените им *оногундури*. /**Лили Райчева.** Писмени сведения за движението на племената кутии и техните наследници кутригурите. – В: Ави-тохол. Исторически сборник. Т. II, 2006, с. 99-108/.

Любопитно е, че кутийската аристокрация (подобно на хунската такава) не отнела политическата власт, правата и собствеността на местната акадска аристокрация, а управлявала от дистанция, с нейното посредничество, като изисквала само част от данъците, които впрочем се наложило да бъдат чувствително увеличени. Очевидно жреците на кутиите са проявили уважение към държавността, администрацията и управляващата класа на Акад. Това непривично отношение на завоевател към завоюван може да намери обяснение чрез по-древната практика на пастирска власт на боговете над хората, изразяваща се в предоставяне на законов кодекс, нравствени норми и правила в общежитието; съдопроизводство; научно знание, обучение и възпитание; помощ при стопанско-икономически проблеми и пр.

Предполага се, че езикът на *кутиите* (утиите) е спадал към едно от близките семейства – на кавказките или на тохарските езици. Ръкописи на тохарски език, североиндийско писмо брахми и по-рядко манихейско писмо, от I хил. пр.Хр., са намерени в Таримската котловина – в градовете Турхан, Куча и Тумшук, разположени по пътя на коприната.

Според изследването на Рауф Меликов „Към проблема за произхода и областта на обитаване на племето утии“, този народ е обитавал в древни времена днешен Южен Азербайджан, от Загроските планини и езерото Урмия до река Аракс. Прогонени оттам, *утиите* се придвижили на север в Южен Кавказ, записани в урартските източници под името *етиуни*. Накрая се установили в областта *Утия* в Югоизточното Задкавказие, т.е. степите между Черно и Каспийско море, от река Кура с център долината на река Тертер, до река Аракс. През VII век пр.Хр., когато в региона се заселила скитската (или славянската) група *саки*, станало обединение между тях и *утиите* (може би по причина, че те в древността са били родствени народи).

В административното деление на ахеменидската държава *утиите* заемали 14-ти окръг, попадащ в сатрапия Мидия. Херодот /VII, 68/ пише, че бойни части на *утиите*, облечени в кози кожи, въоръжени с лъкове и ками, били включени в армията на Ксеркс по време на войната с Елада през 480 г. пр.Хр. Те били смятани за добри войни.

Потомците им, съвременните *удини* твърдят, че са „авгани и по нация утийци“. Племенното название „авгани“ ни отпраща към Афганистан – „Страната на авганите“, т.е. древната Балхара. /**Рауф Меликов**. Към проблема за произхода и областта на обитаване на племето утии. – В: **www.letopisec.blog.bg/**.

5. Племенната група мурдаси (мордва) и съставящите я народи

Освен разгледаните дотук племенни съюзи *котраги/кутригури* и *меланхлайни* („чернодрешковци“), можем да локализираме на север и други преселници от Тракия, например обединението на белодрешните скотовъдци *синди*.

Към I век пр.Хр. Страбон (вж. цитата в § 1) е регистрирал неголямо племе *синди* в земята *Синдике* на изток от Кимерийския босфор. Явно то се явява остатък (и носител на етнонима) на мощното древно племенно обединение на *синдите*, от което, в края на III-то до началото на I-во хилядолетие пр.Хр., са произлезли *индоевропейските народи*, които с времето набрали мощ и завладяли цялата територия от Средна Азия и Индия до Западна

Европа, както и на юг – Ариана, Анатолия, Месопотамия, Леванта, Египет и Елада, без да изоставят, разбира се, родна Тракия.

Идентично название – *Синтике* – е имала земята на тракийското племе *синти*, находяща се в долината на р. Стримон (Струма), между планините Белес (Беласица) и Орбелос (Пирин), с главен град *Хераклея Синтика*. Съседи на *синтите* били *медите*, *крестоните*, *одомантите* и *едоните* (**сн. 8**). Проследявайки течението на реките Аксий (Вардар) и Стрюмон (Струма), Страбон пише, че тези реки се спускали към морето от земята на *агрианите* през тази на *медите* и *синтите*, между *бисалтите* и *одомантите*. /**Страбон**. География, кн. VII, фрагмент 37/. Изглежда *синтите* са имали в Тракия второ обиталище, защото на друго място Страбон споменава: „Синтите, тракийско племе, обитават остров Лемнос; … Омир ги нарича синтии…“ /**пак там**, фрагмент 45/.

Разбира се, не само *синтите* са били скотовъдно племе в антична Тракия, но все пак те съхранили до това време древния първоначален етноним, характерен за техния отрасъл.

Снимка 8. Карта на Югозападна Тракия през античността. Исторически музей на гр. Сандански. Фото автора, 2009 г.

Ще се върна отново към първата миграция от Тракия към Волга и Урал. В един фрагмент от „Хунска история“ на Кул Гали, съдържащ известие на Шамс Тебир за произхода на *българите*, е записано:

„Преди 33 000 години предците на хоните [„синовете на слънцето“, известни и като *хуни* – б. В.Й.] – именците – живели в Големия и Малкия Рум [Широка и Тясна Тракия – б. В.Й.], а народът на синдийците – на бреговете на Идел [р. Волга – б. В.Й.], тогава наричана Ура. След известно време на задружно съществуване синдийците се разделили на синдийци-ура и синдийци-мурдаси, които започнали да враждуват помежду си... Ура (урците) били нападнати ог тюрките, но ги победили. Една част от тюрките избягала в Хин [Китай – б. В.Й.] и даже отвъд Чулманско море [в Северна Америка – б. В.Й.], друга отишла в Големия Рум... След известно време именците от района на река Кубрат [вер. общо име на Тигър и Ефрат, сливащи се в долното течение – б. В.Й.] и Големия Рум отишли на изток през Малкия Рум. Тюрките от Големия Рум отишли с тях и станали наемници на именците от Малкия Рум, където получили прякора „тормен" („бичи хора")... След това именците продължили на изток, търсейки места подобни на родината им и ги намерили в Хин [Китай – б. В.Й.]. Но част от именския род Дуло останала в Ура [Волга-Урал – б. В.Й.] и **предложила на урците да опитат късмета си в изоставената от тях родина** [Рум или Тракия – б. и к. В.Й.]. Урците на драго сърце се съгласили и отишли на юг, където се разделили на карасаклани [*черни саки = черни скито-мизи* – б. В.Й.], ак-саклани [*бели саки = бели скито-даки* – б. В.Й.] или масгути [*масагети = даки + мизи + скито-гети* – б. В.Й.], кашанци [*кушити* – б. В.Й.], сабани, перси, азербайджанци и синдийци. Това преселение станало преди 11 000 години... След това от синдийците се отделили самарците [*шумерите* – б. В.Й.], които отишли най-далеч от всички и заели областта на река Кубрат [Тигър и Ефрат – б. В.Й.]. Тук те основали държавата Самар [Шумер – б. В.Й.]... Първият вожд на самарците бил Май или Мар, поради което неговите потомци се наричали Мардуан или Мардукан. Той живял 300 години и бил истински праведник, заради което след земната му смърт Тангра го пренесъл на осмото небе. Погребали го в седеметажна кула-гробница [зикурат – б. В.Й.].“

/**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 270./

В друг текст се казва, че Мар покорил примитивни племена (предците на *арабите*) от „Големи Рум" – Анатолия и Леванта, като последната област получила името *Бал-и стан* – „Господарска земя". Арабските вождове били задължени да допълнят печатите си със знака за покорство “J". /Джагфар тарихы. Сборник български летописи, 1680 г. Превод: **Зент-Бурджан колобър [Иван Митев]**, с. 7. – **http://www.voininatangra.org/modules/xfsection/article.php?articleid=99/**.

От горецитирания абзац на „Джагфар тарихи“ се разбира, че *прототраките* (*прото-индоевропейците*) – потомците на Гея и Уран, се разделили първоначално на две групи: *имен*, т.е. Амен/Амин/Амон – Зевс; и *синд* – Син-Д[еус], т.е. „Бог Син“ (шумеро-акадския Нанар/Син, който е трако-гръцкия Посейдон). Преди 33 000 години (според мен през VI-то хилядолетие пр.Хр.) първата група, *именците*, живеели в Малкия Рум или Тракия, а втората, *синдите* – на бреговете на река Ура (Идел = Волга). Посочено е също, че именският род *Дуло*

посъветвал *синдите-ура* да се върнат в „изоставената от тях родина“ (вж. курсива в горния цитат), следователно и те са дошли на Волга от Тракия.

Последвали миграции. *Синдите* се разделили на *урци* и *мурдаси*, а умножилите се *именци* разширили своята държава на юг до Месопотамия включително, на север до владенията на *синдите* край Идел (Волга). Част от *именците* били пропуснати от *урците* и се преселили в Средна Азия, където облагородили Таримската долина, а ограждащите я планински вериги нарекли по етнонима си Имеон (дн. Памир, Алтай и Хиндокуш). В Далечния изток, по-точно Хин (Китай), именците обединили родствените им народи под общото название *хуни* и създали *Хунската империя*, известна в китайските източници като *Сюн-ну*. /**Димитър Съсълов**. Пътят на България. С., ИК „Кибеа“, 2004, с. 27-83, 504-508; първо издание 1936 г./.

Споменах, следвайки цитирания текст, че част от именския род *Дуло*, след като прекарала известно време на Волга, се завърнала обратно на юг – в Тракия, увличайки болшинството от *синдийците-ура*, които предприели това преселване, уморени от борбите със *синдийците-мурдаси*. В Рум или Тракия *именците* и *синдийците-ура* заживели в мир и просперитет. С времето вървяло обединение между тях, но същевременно започнала и диференциация, обусловена от голямата територия, която те заемали. Постепенно се обособили отделни народи: *кара-саклани* (*черни скито-мизи*), *ак-саклани* (*бели скито-даки*) или *масгути* (*даки + мизи + скито-гети*), *кашанци* (*кушити*), *сабани*, *азърбайджанци*, *синдийци* (*индийци*), *самарци* (*шумери*) и *перси.* Според текста тази диференциация на индоевропейците била в силата си през XI-то хилядолетие пр.Хр., а според нас – през IV-то-III-то-II-ро хилядолетие пр.Хр. Сетне от тези народи се отделили други, например: *галидж* (*гали*); *садумци* (скандинавци), наричани също *алманци* (*алемани*); *фаранги* (*франки*); *анчийци/анти* („пограничници“); *уруси* или *боили* („бикове“: носели рогати шлемове).

Урусите/боилите са всъщност жреческо-войнска каста с древнотракийски произход, която преди Христа управлява държавните образувания в Азия, а във вековете след Христа нейн клон битувал край Азовско море и ръководел местните държавни образувания: Идел (I-II век); Хунски каганат (II-V век), Оногурия (V-VI век); Аварски каганат (VI-VIII век); Стара Велика България (VII век), Дулоба (VII век), Черна България (VII-IX век); Волжка България (VII-XV век), Хазарски каганат (VII-XVI век), Киевска Рус (X-XVI век); Руско княжество и царство (след XVI век). /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи, с. 14-19, 303-337/.

В електронната версия на „Джагфар тарихи", съдържаща текстове, невключени в издадената книга „Джагфар тарихи“, са изброени и народите, произлезли от *синдийците-мурдаси: улагци* (*власи*), *алманци* (*германи*), *артанци*, *улчийци* (тракийските племена *кробизи*, *уздицени*, *гети и даки*), *тирци* (или *румци* – общия етноним на траките южно от Балкана, вкл. в Мала Азия и Елада). /**Джагфар тарихы**. Сборник български летописи. Превод: Зент-Бурджан колобър [Иван Митев], с. 2, 11, 13-15, 18-20, 38. – **https://www.voininatangra.org/modules/xfsection/print.php?articleid=175/**.

Впрочем, съгласно разглежданата тема, мога да поясня етимологията на етнонима *мурдаси*, като ползвам книгата на Елена Блаватска „Индийските магьосници от Сините планини“, посветена на малкото свещено племе *тода*. *Тодите* не се занимавали със земеделие, били типични скотовъдци. Отглеждали стада исполински биволи от древна порода по прекрасните пасища на планинската верига Нилгири („Сините планини“). При изтощаването на едно пасище, стадата се премествали на следващо. За целта *тодите* имали десетки такива, на които всяко пастирско семейство разполагало с конусовидна каменна

къща – *мурта*, – а къщите образували село (махала), също наричана *мурта*. Тези села служели за временно обитание, докато биволите опасат ливадата и дойде време стадото да се премести на следващо пасище. Всяко село разполагало с *тирири*, храм-обор за нощуване на свещените биволи и крави, в който се извършвали тайни мистерийни ритуали на хора и животни, свързани с миене, доене и други действия, които могат само да се предполагат. /**Елена Блаватска.** Индийските магьосници от Сините планини. Те съществуват и днес. С., Изд. „Астрала“, 1993, с. 83, 84; първо издание 1882 г./.

Названието *мурта*, Мур-Та, Мор-Ат, означава на свещения език „светът на Мора“, тоест на славянската богиня Мора, тракийската Лизианаса, египетската Мемфида, индийската Кали (вж. по-долу), почитана като богиня-майка от всички индоевропейци. Самата конусовидна форма на *каменната мурта* е рефлексия на много разпространения *женски сакрален символ на чашата*: когато е поставена с върха на конуса нагоре при муртата, юртата, вигвама, кургана, могилата, пирамидата, калпака, шапката на вавилонския маг, тракийската гугла (реципрочно шлем), египетската двойна корона и пр., тя служи за раждане/прераждане на духовните същности; а когато е с върха на конуса надолу при вулкана, амфитеатъра, герана, кладенеца, извора, кръщелния купел, амфората, кратера, рога, ритона, чашата за вино – на физическите същности.

Гореспоменатото изселване довело до силно разреждане на многолюдното племенно обединение на *мурдасите*, но все пак част от тях останала в древната си земя – долината на река Ока. През II-ро и I-во хилядолетие пр.Хр. те съществували и се местели в региона под имената *сармати*, *аорси*, *аскари* („лъвове“). Етнонимът *сармати*, Сар-Мати, означава буквално „цар[ица]-майка“. По бреговете на Ока, около гр. Рязан, са открити градове, светилища и могили. Богатите погребения съдържат освен красивите предмети на местното изкуство и вносни (трофейни) артефакти от Египет, Рим и Византия, тъй като добър бизнес за *сарматите* било наемничеството. Аристокрацията формирала военни отряди – *оксиарии*, – които, прочути с бойните си умения и наемани от чужди императори, са оставили следи от присъствие дори на Британските острови. В един от обектите край Рязан е намерена колективна находка от 75 меча, изработени в местна работилница по технологията на т.нар. дамаска стомана (намерени са суровина, заготовки и др.).

Интересни са погребенията на *жени-войни* в удобно за битка облекло, оръжия и украшения. Проличава *матриархалният култ към племенната майка*, на която е служело цяло съсловие от жрици и с която са се съобразявали племенните вождове, а това е аргумент в полза на посочените от мен значения на етнонимите *мурдаси* и *сармати*.

В края на § 1 цитирах откъс от скандинавския епос „Сага за ингилингите“ относно местонахождението на първото царство на Один и *асите* – Осаландия, със столица Осгард. В този епос е посочено, че *асите* обитавали територията източно от река Дон: „Страната в Азия, на изток от Танаксвисл [река Танаис, днес Дон – б. В.Й.], нарекли Осаландия [земя на *асите* – б. В.Й.] или Осахайм, а главната крепост в нея – Осгард [град на *асите* – б. В.Й.]. Владетел на крепостта бил Один.“ /**Снуре Стюрлюсон.** Саги за кралете на Севера. Превод от норвежки език Румяна Сиромахова. С., Военно издателство, 2003, с. 23/.

Източно от река Дон са левите му притоци, както и десните притоци на река Волга, единият от които е именно река Ока, втори по големина след Кама. А това именно е земята на *сарматите*. Етническото название *аси* вероятно е свързано с това на професионалните войни *окси* или *оксиарии*.

Инвазията на Рим в Дакия и победите там на император Траян в началото на II век принудили Один да предприеме миграция в посока запад към „Саксландия“ (Саксония), където се укрепил на остров „Одинсьой“ (днес Одензее), на крайбрежието на Северно море (днес в Дания). Оттам, по-късно, той изпратил жрицата Фрьоя, начело на бойни отряди, за да овладее „Скандза“, днес Скандинавския полуостров. В епоса има и други данни за участието на благородни жени в управлението на *асите* след времето на Один, а подобно отношение е имало и към жените при *сарматите*. /**пак там**, с. 25/.

Следователно и *асите* на Один – предците на *норманите*, наричани също *викинги*, – се оказват едно от племената, отлъчили се от племенното обединение на *сарматите*, които се явявали в по-древно време част от по-голямото обединение на *мурдасите*, което пък на свой ред в още по-древно време се явявало част от първоначалните скотовъдци – *синдите*.

Готският/гетският историк Йордан (VI век) нарича сарматите *морденс*, твърдейки, че те и техните съседи са били победени от готския крал Ерманарих (350-376 г.):

„ … Ерманарих, най-благородният от Амалите… е покорил много от **най-войнствените северни племена** [к. В.Й.] и ги заставил да се подчинят на неговите закони. Немалко древни писатели са го сравнявали по достойнство с Александър Велики. Той е покорил племената: голтескити, тиуди, инаункси, васинабронки, меренс, **морденс** [к. В.Й.], имнискари, роги, тадзанс, атаул, навего, бубегени, колди.“

/**Йордан.** О происхождении и деяниях гетов. Getica. М., 2001, § 116, 117. – Електронна публикация: **https://www.krotov.info/acts/06/iordan/iordan01.html**./

Названието *морденс* очевидно е старогерманска транскрипция на древния славянски етноним *мурдаси*.

Арабският географ Ибн Хаукал (X век) нарича земята на този народ „Арсания“, а столицата им „Арса“ (Рязан) и казва, че арабски търговци купували оттук качествено оръжие, олово, кожи от лисица и собол (самур). През 960-980 г. Арсания влизала в състава на Киевска Рус, заедно с „Куява“ (Киев) и Славия. /**Абу-Л-Касым Ибн Хаукаль.** Книга путей и стран, 1.6.2.14. Перевод Т. М. Калининой. – В: Средневековые исторические источники Востока и Запада. Т. III. Восточные источники. М, 2009, с. 397, 398; електронна версия: **https://vostlit.info/Texts/rus9/Haukal/text5.phtml?id=9400/**.

Но преди това, през VII век, в рамките на Стара Велика България, *плодородният юг бил обитаван от земеделските племена, а степният север и североизток – от скотовъдните*. Около 668 г. починал Великият кан Кубрат и неговата империя е поделена между синовете му. /вж. цитата в края на § 3 от текста на **Никифор, патриарх Константинополски**. Кратка история след царуването на Маврикий/.

Югът, който останал под властта на кан Бат Баян и неговите потомци, полу-чил названието *Черна България*, съответно северът на кан Котраг и потомците му – *Волжка* или *Бяла България*. В българския летописен свод „Джагфар тарихи“ последното царство е наречено *Ак Булгар Йорти* („Бяла българска държава“) /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под редакцията на Андрей Пантев. Превод от руски Васил Колевски. С., ИК „Кама”, 2005, с. 303/.

В края на IX век възникнала Киевска Рус, която към края на X век, при канас/кънъз Светослав, син на Игор и Олга, укрепнала и присъединила съседните княжества. Това държавно-племенно обединение унаследило старите български традиции, включително и названието „черна“. Така хоронимът *Черна България* е трансформиран в *Черна Рус*. Тук няма нищо странно, защото, както малките княжества, така и създаваните от тях големи обединения, са били управлявани винаги от представители на българската жреческо-войнска каста, наричани понякога *буили*, а друг път – *урус/рус*. И в двата случая значението е „бикове“, свързано с носените от военното съсловие шлемове с бичи рога. /вж. **Валентин Йорданов**. Генеалогия богов в славяно-болгарском пантеоне, в § 4. Болгарские буилы: таурус, урус, русь. – списание „Горгони“, кн. 1, 2016, с. 111-147/.

На север през XIII век, по време на монголското господство над *Волжка* или *Бяла България*, на нейната територия възникнало Московското княжество, по-късно Велико Московско княжество. От средата на XVI век, върху руините на *Волжка България*, Иван IV Грозни – велик княз на Москва (1533-1547 г.) и първи цар на Русия (1547-1584 г.), – успял да отхвърли монголите, обединил съществуващите тогава северни княжества (Владимиро-Суздалско, Тверско, Рязанско, Муромско, Ростовско и Новгород) в *Московско царство*, наричано също *Руско царство* (*Рус = Русия*). Именно Русия наследила синонимното територриално название *Бяла Рус*. *Българите* наричали *русите ак-балинци* – „бели великоруси“ /**Бахши Иман**, пос. съч., с. 303/.

Споменах, че самоназванието *мордва*, както и по-старото *мурдаси*, произхождат от древно-славянското име *Мора* на богинята, която траките познавали като Лизианаса – дъщеря на Хадес и съпруга на Дионис/Бакхус, египтяните като Мемфида – дъщеря на Сет и съпруга на Хор, а индийците като Кали – съпруга на Шива/Суря.

Мора (Смърт) бил негативният аспект на тази богиня, а Жива (Живот) или Даня (Даваща) – позитивният, в съюз с Дажбог (Дионис/Хор). **Тази божествена двойка, управляваща циклите на времето, се явявала всеобщ родоначалник – отец-майка – на древните прототраки или индоевропейци и на произлезлите от тях народи**.

Земите, владяни от *мордва* след X век (в предишно време обединението *мурдаси* и същото, под другото му име *сармати* е държало много по-голяма територия), днес са включени в *Република Мордовия*, Приволжки федерален окръг, Волго-Вятски икономически район на Руската федерация.

* * *

И така, да обобщя сведенията за гореспоменатите индоевропейски народи:

Именци – първоначалното земеделско съсловие на прототраките, от което произхождат народите, занимаващи се със земеделие в Тракия, Анатолия, Египет, Месопотамия, и на север в долините на реките Днепър, Дон, Волга, както и в Средна Азия. *Земеделските народи* са уседнали устойчиво и прибягвали до миграции в най-краен случай: при продължителна негативна промяна в климата (суша или студ); при ожесточена агресия срещу тях с цел геноцид. Освен това, в условията на постоянен демографски бум, винаги има недостиг на плодородни земи с добри водни запаси.

Синди – първоначалното скотовъдно съсловие на прототраките, чиято племенна диференциация вече коментирахме. В древността, за разлика от именските племена, синдските племена били номади – постоянно се движели поради необходимостта от свежа паша за стадата домашни животни, предимно в предпланините и планините.

Българи – част от *именците*, която образувала в Средна Азия обособена народност със своя държава. В продължение на хилядолетия древната българска държава била ръководена от жреческата каста на *боилите* и от кановете от династията *Дуло*.

Кара-саклани (*черни скити*) – скито-тракийското племе *мизи-гети* (масагети).

Ак-саклани (*бели скити*) или *масгути/масагети* – етно-смес от *даки*, *мизи* и *скито-гети*.

Кашанци – кашани или кушити? Кашан – град и област във Волжка България. Улаг-Кашан било също така ранно-средновековното название на Молдова.

Сабани – от тежкия плуг „сабан" – „орачи", наричани още *баджанаци.* Клон на *масгутите*, управляван от българския кан Газан. След кампания в Средна Азия – Седморечието (река Сър-Даря) – тези *масгути* се слели с тамшните *хони* (*българи*) и създали племето *сабани*. Част от *сабаните* се обединили с *куманите* (*половците* или *кипчаците*) и образували през III-IV век в Северодунавската равнина етноса *улагци* (*власи*), т.е. днешните *румънци*.

Хазари, *азари или азери* – съвременните *азербайджанци*.

Перси – в етно-смес с *араби* = съвременните *иранци.*

Синдийци – предци на съвременните *индийци*, както и на други народи. *Самарци* или

шумери – в етно-смес с *араби*, съвременните *иракци*.

Половци, *кумани* или *кипчаци* – произхождат от Западна Азия, където западните *киркизи* се слели с част от *скитите*. Военни съюзници на *българите*. През III-IV век в Северодунавската равнина, те, заедно със *сабаните*, се смесили с *даките* и дали племето *улагци*, по-късно *власи*; т.е. днешните *румънци*.

Башкорти/себери/угри/маджари – родина им е Средна Азия, където част от *масгутите* се сродили с племето *урмийци*. Потомците им възприели урмийския език. Съюзници на *българите*, заедно с които слезли на Дунава; това са съвременните *унгарци*.

Сърби или *серби* – смес от *българи* и *тюрки*, осъществена на река Сър-Даря.

Садумци/алманци/ингилинги/викинги/нормани и пр. – „скандинавци" (от Садум – Скандинавски полуостров), прадеди на *шведи*, *норвежци*, *германци*, *холандци*, *англи*, *сакси* и др.

Фаранги – предците на средновековните *франки*, които пък се явяват предци на част от съвременните *германци* и съвременните *французи*.

Галидж или *гали* – част от голямото племенно обединение *хети-гети-келти*, която част се смесила с други племена в областта *Галатея*, *Анатолия*, и по-късно в областта *Галиция*, днешна *Украйна*. През I-во хилядолетие пр.Хр. мигрирали в Западна Европа, където през I век пр.Хр. са покорени от Рим и земите им влизат в провинция *Галия*. *Галите* са един от етносите, формирали съвременните *французи* (етнонимът произлиза от *франките*). Етнонимът *гали* произлиза от *Гала*, *Галица*, сакрално име на птичата ипостаза – *враната* – на богиня Хестия, Великата майка на посоченото голямо племенно обединение. Велик отец на *хетите/гетите* бил съпругът на Хестия – Хелиос (*мъжката врана*), – почитан от тях под името ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣ ΟΔΙΣΣΙΤΩΝ („Великият бог на одеситите"). Посочените имена са отразени в топонимията: гр. *Варна* („*врана*") и античната област *Варна* (Източна Долна

Мизия); гр. *Каварна*; планината *Вранча*; гр. *Barna* (*Барна*), на западното атлантическо крайбрежие на Ирландия; градовете *Одесос* и *Одеса* („*отеца*“).

Артанци – наричани още *балти*, съвременните *латвийци* и *литовци*.

Улчийци – от *ул* = „улей“, „речна долина“; *траките* (*мизи-гетите*) от Дунавската равнина, асимилирани от родствените им *българи* през VII-X век.

Тирци/румци – тракийските племена в Мала Азия и Тракия, образували през IV век народа на Византия, днес разделен между държавите България, Гърция и Турция.

Саклани – онази част от племената *скити* и *мизи*, които са пребивавали в Месопотамия, Северен Левант и Анатолия, където се смесили с част от *хетите* (*гетите*) и образували народа *масагети*. В средата на II-ро хилядолетие пр.Хр. се завърнали в Югоизточна Европа, където заели Мизия, Дакия и на север поречията на реките Днестър, Днепър и Дон. През VII-IX век обитавали западните предели на Стара Велика България, а от X век част от тях предпочела древния етноним *уруси*, извеждайки родословието си от българския кан Айдар Урус от рода Дуло, баща на кан Лачин (Рюрик). Това бил народът на Киевска Рус (днес Украйна). Производни названия *Сакланска степ* = Скития; *Саклан дингезе* = Черно море.

Анчийци или *анти* – друга част от *скито-мизите*, която в Месопотамия се е съчетала с местно племе. През II-ро-I-во хилядолетие пр.Хр. придружили родствените *масагети* в миграциите им към Североизточна Европа. След Христа, в пределите на Скития, *антите*, заедно с местните племена, били включени последователно в държавните обединения на скити, хуни, авари, българи и хазари. През VII-IX век кановете на Велика, Черна и Волжка България им възлагали пограничната охрана. След X-XII век, в съюз с останалите тук български, славянски, хазарски, монголски и други племена, антите участвали в образуването на днешната руска народност.

6. Картографски данни за български и други индоевропейски племена в Средна Азия, Кавказ и Северното Черноморие

В „Атлас на древния свят“, съставен на основата на антични карти и текстове от Хайнрих Киперт през 1864 г., ценна за нас е картата „Персийското царство и държавата на Александър Велики“, на която е фиксирана географско-политическата ситуация през V-I век пр.Хр (**сн. 9**). На тази карта в зоната на днешните Северен Афганистан и Памир е посочена „Bactria“, т.е. *Балкхара*, със столица *Балкх/Balck*, като са отбелязани и другите топоними *Zariaspa* и *Bactra*, а южно от нея – град „Aornus“, т.е. Варна. По това време българската държава е с по-ограничена територия в сравнение с предишните векове.

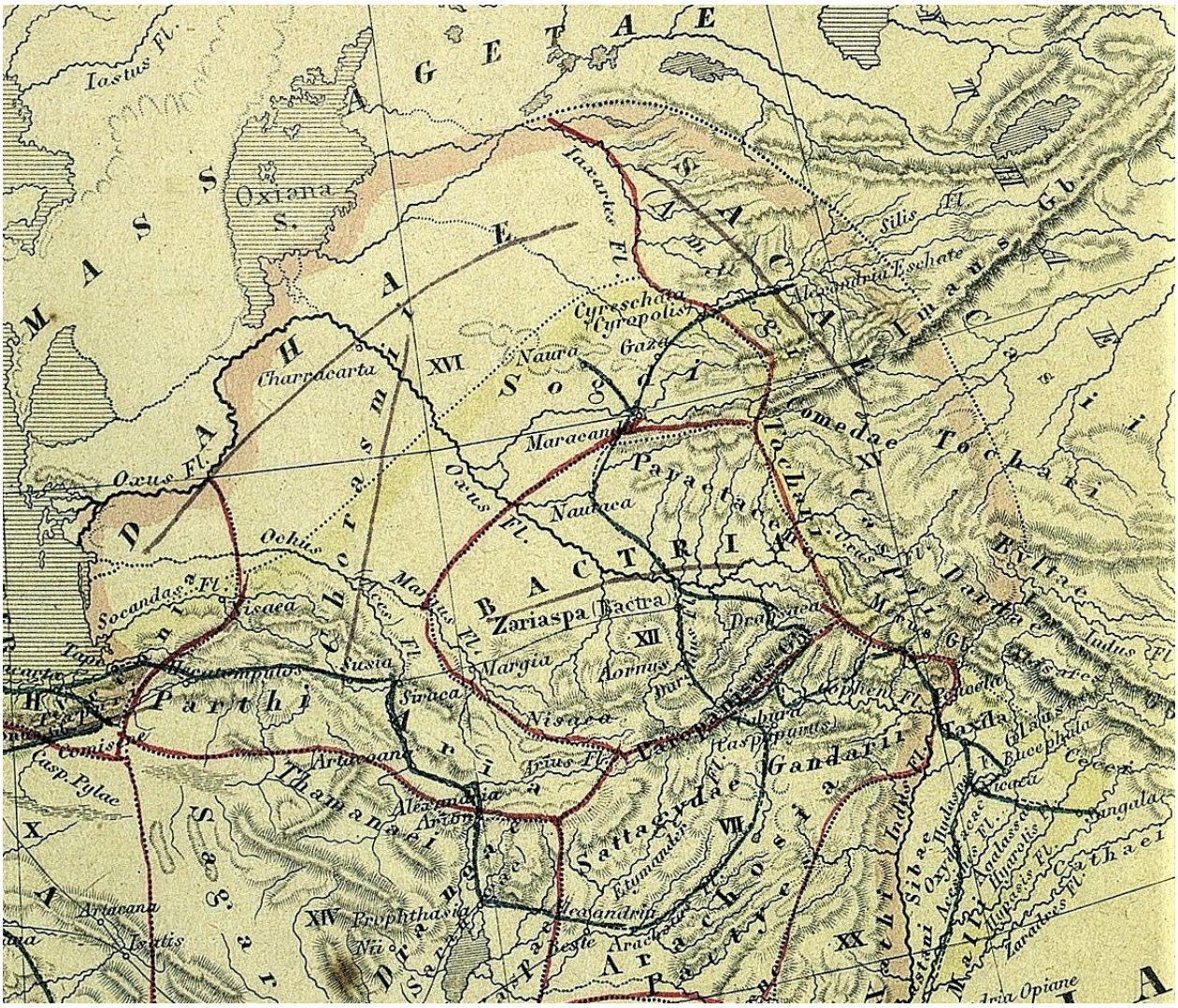

Снимка 9. Детайл от картата на Хайнрих Киперт „Персийското царство и държавата на Александър Велики“ /пос. **Атлас**, с. 449, 450/.

В планинската зона на изток от Бактрия са указани племената „Tochari“ (т.е. „петльовци“), „Pii“, „Dardae“, „Byltae“. От народа *билти* (*Byltae*), или *балти*, е останало едно от съвременните имена на този край – Балтистан.

На север от Бактрия Хайнрих Киперт е отбелязал народите „Horasmii“, „Sogdi“, „Dahae“, „Massagetae“; на запад – „Parthi“, „Aria“; на юг – „Sattagydae“, „Gandarii“, „Arachosia“, „Pactyes“. Изброяваме съседните племена, защото в предишните векове те са влизали в състава на населението на Бактрия/Балхара. Вътре в нея, и то по североизточната ѝ граница, Киперт е поставил единствено племето „Paraetacene“.

Относно споменатите средноазиатски *масагети* предполагам, че са мигрирал контингент от голямото племенно обединение на *мизите* и *гетите*, образувано през I-во хилядолетие пр.Хр. в просторите на *Мизия* и *Дакия*. По този въпрос пише Страбон:

„ … **Езикът на даките е същият като езикът на гетите**. Сред елините обаче гетите са по-известни, защото преселванията, които правят от двете страни на Истър са непрекъснати и защото са **смесени с траките и мизите** [к. В.Й.]…“

/**Страбон**. География. Кн. VII, гл. III, 13. – В: Поредица „Антични автори към изворите за Тракия и траките“…, с. 87./

Картографът правилно не е вписал в своята карта главния народ на Бактрия/Балхара – *бактри/балхи/балхари*, защото, както споменахме, през I век, а може би и по-рано, този народ вече не е бил там, а на запад, отвъд планината Кавказ. На северния ѝ склон той е отбелязал народа „Utii“, познат от други източници като *утии*. Според мен зад този етноним се крият две български орди – *кутригури* и *утигури*, съставляващи втория и третия дял от българското войнско съсловие. През следващите векове ги виждаме все в тази стратегическа зона – най-удобния път от Азия към Европа, настанени там от управляващите български канове, за да спират нашествията на *тюрки*, *авари* и *хазари*.

Във вековете след Христа *Царството на българите* „Royaume des Bulgares“ и включените в него племена *Onogore*s, *Kutrigures*, *Utigures*, са разположени по- на запад, в зоната на Северното Черноморие и Азовско море, което е регистрирано на картата на Конрад Малте-Брун от 1812 г. (**сн. 10**).

Снимка 10. „Царството на Българите“ през V и VI в. северно от Черно и Азовско море на карта на Конрад Малте-Брун от 1812 г. Отбелязани са *основните български племена*: *оногури* (*хуногундури*), *кутригури* и *утигури*. /пос. **Атлас**, с. 477, 478/.

ПРОИЗХОД НА ЕТНОНИМА БЪЛГАРИ И НА ХОРОНИМА БЪЛГАРИЯ *

Българското народностно име е устояло непроменено в продължение на три хиляди години, а може би и много повече, въпреки катаклизмите в историята на цивилизацията.

Разглеждайки опитите от началото на XX век до днес за разтълкуване на значението му, изследователят Александър Мошев констатира, че неговата забележителна устойчивост се дължи на произход от сакрален термин – „името на бога Болг/Бълг/Бал(г), плюс наставката „ар“, означаваща общностна принадлежност“, или че е „самоназвание с вероятно сакрално значение – „хора на бога“. /**Мошев, Александър.** Болгар. Тайните на нашия произход. С., Изд. „Атеа Букс“, 2015, с. 40-46/.

Разкриването на присъствието в *българския етноним* на божествения антропоним *Бал*, т.е. *Баал/Ваал* – името на бог *Зевс* в Леванта, – за което писа преди време Киряк Цонев /**Киряк Цонев и Мирослава Цонева**. Ба`ал-гури. С., Изд. „Домино“, 2005/, е добра крачка в преодоляването тайната на *нашия етноним*, по-точно *епоним*.

Той е съставен, както ще се уверим, от общо *три божествени имена*, плюс едно обобщаващо – за бог.

Да видим тази мистерия!

1. Тотемът герак (сокол), египетският бог Херу (първият Херакъл) и Херосът на траките

„През 363 година [от управлението на Сет – б. В.Й.] Негово величество Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, безсмъртният, който живее вечно, беше в земята Кен [Ген, или „Земята на Произхода“, т.е. Египет – б. В.Й.]. Придружаваха го неговите войни, защото враговете се бяха съюзили срещу своя господар... Хор, Крилатият оценител [съдия – б. В.Й.], дойде при кораба на Ра и рече на своя предтеча: „О, Соколе на хоризонта, видях враговете да заговорничат срещу теб, за да вземат за себе си сияйната корона...“

Тогава Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, каза на Хор, Крилатия оценител: „Благородни потомъко на Ра, заченат от мен; върви бързо, повали врага, когото си видял.“

/по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2003, с. 156./

Това е началото на дългия надпис, гравиран върху каменните стени на храма на бог Хор (Дионис), построен от неговия полубрат Тот (Хермес) в южноегипетския град Едфу. Този надпис разказва за времето, когато бог Хор се пре-върнал в *Нетх-атеф* – „Отмъстител на баща си“ (прозвище, записано върху *Стелата на Метерних* – **пак там**, с. 48) и предявил пред убиеца Сет претенции за трона на своя баща Зевс-Амон/Озирис.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 3, 2019, с. 33-47.

В надписа йероглифът на Хор, поставен в картуш, представлява хищна птица, *сокол* или *орел*. Но от приведения цитат се вижда, че Ра – дядото на Хор – е титулуван като „Соколът на хоризонта“. Всъщност кой се е превръщал в *сокол* – Ра или Хор? Или пък и двамата?

И защо точно *сокол* или *орел*? Разбира се, защото реещата се високо в небето хищна птица била отъждествявана с астралния образ на Ра – слънцето, – което всеки ден неизменно пресича небесния купол – от източния хоризонт до западния. Освен това, трябва да се има предвид, че името Ра е било носено последователно, като маркер за върховна власт, и от двамата първородни братя-близнаци – първоначално от Ра (с други имена Хелиос, Шу, Мардук) и сетне от Геб/Кеб (с други имена Кронос, Енлил), преименуван на Ра, когато се възцарил над боговете. Първият близнак възприел за свой главен зооморфен образ *кондора* (*грифона = крилатия дракон*), а вторият – *сокола*.

През онази древна епоха не е имало практика някой бог да ползва знак-монограм или зооморфно превъплъщение на друг бог, защото това би довело до объркване на двете идентичности. Ако знакът на даден бог е придобил авторитет и ценност, подчертавайки например произход от Майката или Отеца, той би могъл да бъде взет от друг бог само след трансформиране на вида или положението на знака. Такъв е случаят с *тризъбеца на Посейдон/Посиди* (прототип на буквата **пси Ψ**), който брат му *Зевс/Азар* присвоил при възцаряването си, обръщайки надолу тройното острие (прототип на първата буква **аз** ⊓ на глаголицата).

И все пак понякога се наблюдава наследяване на зооморфен образ, както е в случая с птичия образ на Ра – *сокол* (*герак*). Този образ бил заслужен от Хор след невероятно смелата му и трудна победа над злия Сет. Хор бил възвеличен тогава с името *Херу*, произлизащо от архаичното название *герак* (т.е. *сокол*), затова, че атакувал от небето с летящо средство – „крилото на Хор“ – войните на Сет, предизвиквайки голям страх сред тях и предпоставяйки по този начин своята решителна победа. От името *Херу* възникнали на свой ред думите *херой*, *херос*, а от *герак* – името *Геракъл*/*Херакъл*, носено най-напред от победоносния бог Хор.

За това пише Херодот (~485~420 г. пр.Хр.), а именно, че са съществували двама Херакловци: единият – древен бог, а другият – известният герой от архаичната епоха (живял в края на XIII и началото на XII век пр.Хр.). Поради това в древния свят правилно били построени светилища и на двамата – на безсмъртния бог и на смъртния герой. Но египетските жреци познавали само първия, а за втория не били чували нищо. /**Херодот**. История, II, §§ 43, 44, 144, 145/.

Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.) разказва в същия дух:

„ ... [Египтяните – б. В.Й.] твърдят също така, че [Хераклъ – б. В.Й.] е син на Зевс, но за майка му казват, че не знаят коя е. **Що се отнася до родения повече от десет хиляди години по-късно от Алкмена мъж, наречен при раждането си Алкей, а по-късно прекръстен на Хераклъ** [к. В.Й.], това прекръстване е станало не защото получил слава благодарение на Хера, ами понеже настоявал на същите неща, както и древният Хераклъ, и така получил както неговата слава, така и неговото име.“

/**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, I, 24./

Един от артефактите, свидетелстващи, че античният герой Херакъл се явява героичен ремиксен типаж на бог Хор, е правоъгълна сребърна плочка със сакралното изображение на *Сабазий* – тракийска персонификация на Дионис/ Хор, като мускулест брадат мъж, обгърнат (закрилян) от пълзящи по него змии и подпрян с десницата си на голям боздуган (**сн. 1**). Плочката е намерена в скалното светилище Белинташ в Родопите, южно от гр. Асеновград. Съхранява се в Националния археологически музей с Институт при БАН – София. /вж. също **Никола Боев**. Белинташ разкрива хилядолетни тайни. Светилището на бесите. Пловдив, Изд. „ИМН", 2000, с. 21-36/.

Снимка 1. Сребърната плочка с изображение на Сабазий като Херакъл, намерена на скалното плато Белинташ в Източните Родопи. Съхранява се в Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките – София. Благодаря на сътрудниците на музея за предоставената фотография.

В старобългарския език съществува думата *герак*, която означава „сокол“ – една от свещените и царски птици на Ра-Хор (**сн. 2**). Идентична е думата в древния пеласгийски език, преминала по-късно в елинския: *γερακι* (*гераки*) – „сокол“. Нейни производни са: *γερμα* (*герма*) със значенията „наклоняване“, „навеждане“, „залез слънце“; *γεραςο* (*герасо*) – „остарявам“; *γεραιος* (*герайос*) – „стар“, „почтен“, „уважаван“; *γεραματα* (*герамата*) – „старини“; *γεροντας* (*геронтас*) – „старей“; *γερουςια* (*герузия*) – „съвет на старейшините“; *γερος* (*герос*) – „здрав“, „силен“.

Снимка 2. Бронзова статуя на Хор в човешко тяло и глава (маска) на сокол. Богът стои в молитвена поза с протегнати напред ръце. Произход Египет, XI век пр.Хр. Експонат в Лувъра, Париж. Фото автора, 2012 г.

Така че египетските Херу (Хор) и Сет са били богове-антиподи в царства-антиподи: Горен и Долен Египет. Във войната помежду им Хор победил Сет и станал *Херу*, *Херос*, *Херой*, *Хераклъ*. Херодот директно заявява, че в Египет антропонимът Хераклъ – „първият Хераклъ“ – е бил прозвище на бог Хор от дълбока древност, осем хиляди години преди появата на втория, смъртния (човека) Хераклъ. Припомням *Тракийския херос* – богът-войн на траките, символен образ на бог Дионис, син на Зевс.

Във Финикия „Мелкарт, същия Хераклъ“ се явява син на Зевс Демарунт, „царя на боговете“, който пък е син на Дагон (синтезното божество Кронос-Зевс) /**Санхуниатон.** История на Финикия, I, 16,19, 27, 31. – В: **Санхуниатон Беритский**, [преведен на гръцки от] **Филон Библский.** Финикийская история. Перевод Бориса А. Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К. Мюллера. Библиотека Якова Кротова, в: **https://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html/**.

Но и в плочките от гр. Пилос, Пелопонес, в контекст с Арес и Хермес се споменава бог *Трисхерос* („Тройния Херос“), непознат в Класическа Гърция /История на религиите. Т. II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 32/.

Очевидно зад прозвището *Трисхерос* се крие бог *Херу* (Дионис/Хор), ненадминат войн и герой/херой (херос) в своята епоха, и също така полубрат на Арес и Хермес.

Другата хищна птица, ползвана като ипостаза на господаря на небето, отецът Зевс – синът Хор, е бил орелът (**сн. 3, 4**), което се потвърждава, освен от ползването му в древността като царски символ, но и от самото видово наименование: Ор-Ел, [Х]ор-Ел, т.е. „Бог Хор“.

Снимка 3. Мраморен барелеф с изображение на Зевс като царствен орел в храма на Зевс Хипсистос в античния Дион. Романска епоха. Археологически музей на гр. Дион, ном Македония, Гърция. Фото автора.

Снимка 4. Крилатото слънце Хор на гранитен саркофаг, произхождащ от Египет. Музей за история на изкуството, Виена, Австрия. Хор като орел, разперил криле, но с човешка глава, на която е поставен слънчевия диск. В десния си крак царската птица (богът) държи сватбения венец и фалоса/лотос на баща си Зевс-Амон (Озирис) – доказателствата за неговия произход. Фото автора, 2014 г.

И така, йероглифът на Хор с вид на *сокол/орел* е имал два фонетични варианта – *баг Хор* и *шири Хор*, като и двата се четат „Божият син Хор“. *Шири* (*siri*) несъмнено идва от *Osiri* (*Озирис*) – едно от имената на Зевс-Амон, отеца на Дионис/Хор. Именната форма Хор-Осири или Хор-Шири е значела „Хор, синът на Сири/Шири“.

Отклонявам се за миг към производния от *шири* късен термин *шериат*. Разчетен чрез древноегипетски език той означава „Светът [понятийната система; доктрината] на божия син Хор“, а на арабски в него било вложено понятието „Свещен писан закон“. По-горе се видя, че „Хор, Крилатият оценител“ е олицетворявал истинната власт, която имала капацитета да раздава справедливо правосъдие. Ще приведа и кратък откъс от една офитска молитва, цитирана в „Книга на Тот“:

„Хорус, Хорус, Божественият дух,
който законите иска да държи...“

В случая обаче е интересен фонетичният израз *баг* на йероглифа, изобразяващ *сокол*/*орел*, отнасящ се за Хор, видно от царските картуши на египетските фараони. Защото именно изразът *баг Хор* е в основата на етнонима *българи*.

Главният бог на *траките* Дионис (Хор) се явява генетичен родоначалник (заедно с братята си Аполон, Хермес и Якхос) на жреческото племе *беси*, което обслужвало неговото прочуто прорицалище в Родопите. От *бесите* са произлезли тракийските царе-жреци. Същевременно Хор (Дионис) се явявал дядо и на Иджик/Джам, родоначалника на *българските боили* в Азия – съсловието, от което произхождат българските канове.

2. Морфология на българския етноним и държавно название. Варианти на държавното название с използване на тотемните имена Бурù и Баръс

Как от божественото име *баг Хор* се е образувал етнонимът *българи*?

При вглеждане веднага бие на очи звуковата идентичност между *баг* и *Бакх*, едно от определителните имена на Дионис, в ролята му на бог на виното. *Баг* означавало „Божият син“, а митологичното име *Бакх* било синоним на епитетите „безгрижен“, „буен“, „волен“, „свободен“ („liber“), „играещ“, „весел“ и т.н.

Първичната етимология на именната форма *Бакх/Вакх* се долавя в думата *вакханка* – Вак-Ха-Ан, Ваг-Ка-Ан, т.е. „Родилката [вагината, утробата] на сина на небето“. Тук „родилката“ е Йо/Изида, а „синът на небето“ – Дионис/Хор.

Изида е имала и друго име, синонимно на *вакханка* и то било *Сотис* (Сот-Ис, т.е. „Исис, утробата“), защото *сот* също е значело „утроба“. Не случайно. В дните около 19 юли, първият ден на *Сотическата година* в Египет, звездната и небесна майка *Сотис* (т.е. *Сириус*) раждала по мистичен начин на утринния хоризонт небесния син-слънце Хор.

Родопските жрици на Дионис приели епитета *ваг* на Йо/Изида за свое нарицателно име – *вакханки*. Когато разигравали в мистериите сцената с раждането на Дионис, те разгърдвали ризите си и носели бебешки кошници, т.е. превръщали се в родилки и кърмачки на божия син.

Между другото в морфемния състав на названието *ва**кхан**ка* се забелязва лексемата ***кхан*** (***кан***, *ка-ан* – „Синът на небето“) – титлата на господаря на българо-хунските държавни обединения в Азия, както и титлата на тракийския архемист Орфей – ***кан**ос*. *Канос* не значи само „певец“: чрез музиката си Орфей се превръщал в мост между земята и небето, боговете и хората, обединявал естеството на целия космос.

Ще отбележа още, че името *Бакх* или *Бакхус* вероятно е кратка форма на египетското име *Баг Хорус*, слято *Багх**ор**ус*, от което за по-лесна употреба в говоримия език е отпаднала сричката (името) *Ор.* И в този аспект *Бакх/Вакх* – Ваг-Х[ор], означава същото: „Хор [произлязъл] от Ваг [Йо/Изида, утробата]“.

И така, стана ясно, че *баг* и *шири*, означаващи „божият син“, са именни епитети единствено и само на Хор и касаят произхода му от Йо/Изида и Зевс-Амон, а специално изразът *баг Хор* съобщава факта, че Хор е син на Изида (утробата *ваг/баг*).

Продължавам нататък. За да образува етнонима *балгхар* (*българи*), неговият древен съставител (бог или жрец) е вклинил звука „*л*“ в епитета *баг* (първата дума на словосъчетанието *баг Хор/Хар*). Защо? Някой може да реши, че е търсено постигане на благозвучие, но това „*л*“ едва ли е случайно, като се знае, че в древните названия на народи и държави всеки звук е бил внимателно прецизиран.

Ако епитетът *баг* изявява произход от Изида (*ваг* – „утробата“), без съмнение инициалът „*л*“ дава още информация за произход. Получената лексема *балг* вече е комбинация от *бал* и *баг*: бащата *Баал/Ваал* (левантийското име на Зевс) и майката *Баг/Ваг* (Изида). Така името *Балгхар* придобива троичност: майка (*Баг*), отец (*Баал*) и син (*Хар*). Синът се разчита в съставната морфема *Хар = Хор*.

Антропонимната форма *Хар* е ползвана например в египетските имена ***Хар**пократ* и ***Хар**зомтус*, като последното е налично в древните надписи на Дендера, Южен Египет /преведено от **д-р В. Вайткус** – В: **Петер Краса и Хабек Райнхард**. Светлината на фараоните. Висока технология и електрически ток в древния Египет. Превод от немски Ани Здравкова. С., Изд. „Литера прима“, 2005, с. 156/. Подземната част на храма на Хатор (Изида) в Дендера е датирана към VIII-мо хилядолетие пр.Хр.

Отбелязвам също, че индийският аналог на името *Хар* е ***Хар**е Кришна*.

Любопитен е етнонимът на обитателите на държавата Митани – *хурити* или *харити*, – често споменавани в египетските и шумерските царски документи. В „Стария завет“ са сочени като *хорейци*. /**Зекария Сичин**. Дванадесетата планета. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2002, с. 75, 76/. Тази група *хари* или *ари* (*арийци*) господствала над обширната зона между Шумер и Акад в Месопотамия, над Хетското царство в Анатолия, както и над цивилизацията Харапа (~3000-1600 г.) в Индия.

Освен това А**л** пък е името, под което е бил познат и почитан в Леванта и Анатолия тракийският Кронос, шумерският Енлил, или египетският Геб/Кеб (Ра) – дядото на Дионис/Хор. На практика дядото Ра влязъл в ролята на баща на Хор още от раждането му, защото Хор се родил сирак поради убийството на баща му Зевс-Амон. Впрочем името А**л** е включено в левантско-анатолийското име на Зевс – *Ваал/Баал* – Ба-Ал, т.е. „Сърцето-душа на Ал“, внушаващо, че той – Зевс/Азар – е бил любимецът (любимото дете) на Кронос/Ра.

Така че и името *А**л*** на дядото Кронос/Ра е почетено в българския етноним. На всичко отгоре *ал*/*ал**п*** е бил въобще терминът за „бог“, ползван от жреците на българите в Азия. А от термина *баг* е дошла думата „бог“ в старобългарския и славянските езици.

И така, обобщавам кои са божествените имена, съставящи българския етноним:

1. Баг/Бакх (Бакхус: със значение „Утробния“ или „[Родения от] Утробата [Изида]“) – име на божия син Дионис/Хор, синтезирано от определителното име на божията майка Изида в Тракия – Ваг/Вакх или Вакханка (със значение „Утробата“);
2. Баал/Ваал – име на божия отец Зевс/Озирис в Левант;
3. Ал (като морфема от Баал: Ба-Ал) – име на Кронос/Ра в Левант и Анатолия;
4. Алп (производен от Ал) – общовалидният термин за „бог“ в Азия;
5. Хар (Хор) – името на божия син в Египет и Индия.

* * *

Разбира се етнонимът *балгхар*, *балхари* (*българи*) е в основата на названието на една от древните български държави в Средна Азия – *Балхара/Balkhara*, известна още като *Бактрия* (Бак-Тр = Бак-Тера, т.е. „Земя на Бакх“). Сродно звучи съвременният етноним *българи* на руски език: *балгары* или *балхары*.

Столицата на *Балхара* носела името *Балкх/Balkh*. Великият град *Балкх* бил основан незнайно кога от легендарния цар Лорасп, управлявал цели 365 години. В персийските текстове Лорасп се явява син на царувалия 300 години Бурзен/Бурзан, от династията *Кеаниди*. /**Петър Добрев**. Името българи: ключ към древната българска история. С., ИК „Тангра ТанНакРа“, с. 76/.

Една от персийските легенди, записана от арабския географ Мутахара ибн ал-Макдиси (X век) в обемистия му труд „Книга за сътворението и историята“ (Le livre de la creation et de l`histoire. Paris, 1899), разказва:

> „След Кай-Каус царувал Кай-Хусрау, син на бог Сиявуш, наричан още Зиевус. Той управлявал 60 години. После се възцарил Кай-Лорасп, той царувал 120 години и създал Балх, хубавия град... Аз съм чувал високоучени мъже да твърдят, че египетските фараони водят своя корен от Балх...“
>
> /по **Петър Добрев**. Името българи: ключ към древната българска история…, с. 77./

Характерната антропонимна представка „кай“ идва от ***Гая*** (*Гея*) и е породила думите ***гай****да*, ***гай****тан*. ***Гай****дос* означава „козел“, а ***гай****да*/***гая*** – „коза“, защото ***Гая****/Гея* се явявала първата свещена коза – майка и кърмачка на титаните. „Кай“ подчертава божествения произход на горепосочените царе от представителите на *Светото семейство*, които ползвали *козя ипостаза*. Припомням мита за козата Амалтея – кърмачката на Зевс, зад която се крие Рея, майката на Зевс и първородна дъщеря на Гея и Уран.

Фонемата ***кай*** се съдържа в императорските титли ***сае****car* („цезар“, Рим), ***кai****σαρ* („кесар“, Византия). Любопитна е късната германска титла ***кай****зер*, аналогична на император.

Несъмнено *Кеанидите* са *Геяниди* – титани и богове, потомци на Гея, – представители на основната божествена династия. Това проличава и от дългите периоди на властването им. *Бурзан* пък очевидно е *Бурджан* – родоначалникът на българския царски род *Дуло*, син на Иджик, внук на Посейдон и правнук на Дионис/Хор. В текста на ал Макдиси се потвърждава предложената от нас генеалогия; арабският летописец казва, че след Кай-Каус (т.е. Хадес),

царувал Кай-Хусрау (Хурса/Хорс/Дионис), син на бог Сиявуш/Зиевус (т.е. Зевс). После се възцарил Кай-Лорасп, както видяхме в горния абзац – правнук пето поколение на Кай-Хусрау (Дионис/Хор). При Макдиси периодите на управление на тези божествени потомци са неправилно занижени от арабските преписвачи на древния текст.

В друга легенда се казва: „Кай-Лорасп построил Балх – красивия, а цар Хушенг построил Суза – столицата на Елам“ /**пак там**, с. 78/. Изглежда градовете *Балх* и *Суза* са връстници. Според предпазливи оценки град *Суза* (*Шуш*) е възникнал в равнината Хузестан (сега в Югозападен Иран) около 4 200 г. пр.Хр.

На базата на всичките тези данни можем да се заключи, че *Балкхара* е дъщерна държава на империята *Хон* на Иджик и първородния му син Бурджан, създадена от внука/сина им Лорасп. От което следва, че *Балкх* е бил построен не през II-ро хилядолетие пр.Хр., както счита консервативната наука (без да са проведени разкопки), нито през V-то хилядолетие (вж. горния абзац), а много по-рано – през VII-мо хилядолетие.

Град *Балкх* е съществувал от VII-мо хилядолетие пр.Хр. до XIII век сл.Хр., когато бил разрушен от монголите. Южно от него се издигала свещената планина *Елбурз* – Ел-Бур, т.е. „Богът-Вълк [Хор]“ (**сн. 5, 6**); или Ел-Барс, т.е. „Богът-Тигър [пак Хор]“ (**сн. 7, 8**), – име, което българите пренесли сетне на Кавказ, с първенец връх *Елбрус*, при преселението си там по Христово време, и най-сетне в държавата си *Велика България*, с център река *Бури чая*, наричана от гърците *Бористенес* = *Буристан*, т.е. „Станът [държа-вата] на Бури“.

Снимка 5. Хор, в компанията на Изис, Нефтис и Мемфис, плава с лодката на дядо си Ра. Сцената е фланкирана с тройни изображения на същия бог: вляво, в маска на вълк, а вдясно – на сокол.

Храм на Хатор в Дендера. Едно от изображенията върху тавана на хипостилната зала.

Photo **Djehuty**, 2019. – **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dendera-Tempel_2016-03-26zd.jpg/.**

Снимка 6. Сребърен наносник от конска амуниция, намерен в с. Свещари, община Исперих, област Разград, България. V век пр.Хр. Изобразен е Хор като войн – в броня с висока яка и пластинчат шлем-качулка. На бронята, върху гърдите, е изкован тотемът-закрилник на войните – свирепият вълк Бури с криле.

Снимка 7. Златен пандатив, украсен околовръст с перли (символизиращи слънцето): в средата стои гордо царственият барс – богът-родоначалник на българите. Артефакт, намерен в двореца на втората столица Велики Преслав. IX век. Вероятно е бил личен владетелски знак на канас/кънязь Борис (Баръс) преди приемането на християнството през 864 г. Археологически музей на гр. Преслав. Вж. също История на България. Т. II. С., Изд. на БАН, 1981, с. 265.

Снимка 8. Златен пръстен-печат (61 гр.; негатив) на българския цар Калоян (1196/7-1207 г.), намерен през 1972 г. в гроба му в черквата „Св. 40 мъченици“. Регионален исторически музей – гр. Велико Търново. В централния кръг е изобразено хералдичното животно барс, в ход надясно, а в полето около него пише на старобългарска кирилица: „+Калоянов пръстенъ“.

Обръщам внимание на специфичното звукосъчетание (с придихание) „гх" или „кх" във формите *балгхари*, *булгхар*, *Balkh*, *Balkhara* и др., което е употребявано също така в сакралните практики на жреците в Египет, напр. в термина *ангхк* – „живият дъх на бог“; както и от мъдрите *наги* в Камбоджа, напр. в топонима на свещения им град *Ангхкор-Ват*.

Днес в Афганистан и съседните държави все още има оцелели топоними, възникнали от древния български етноним: река *Balkhab*, Афганистан; езеро *Balkhash* и град *Balkhash*, Казахстан; град *Buxoro* (древният град *Bukhara*), Узбекистан; град *Баку* в Азербайзжан; град *Buxar*, Индия; град *Balkanabat*, Туркмения /**Atlas of the world**. London, Times Books, 2005, p. 76-78/.

На северния склон на Кавказ, в Чеченската република на Руската федерация се намира *Балановския могилник*, датиран към II-ро хилядолетие пр.Хр. Според дагестанските хроники там се е издигал град *Булкар Балк* /**Киряк Цонев, Мирослава Цонева**. Ба`ал-гури. С., Изд. „Домино“, 2005, с. 71/, т.е. „Българският Балк“ – топоним, директно указващ, че *Балк* е бил град на *българите*, а сега там съществува селцето *Балхар*. Впрочем и в *Дунавска България* най-големият планински хребет Хемус (дн. Стара планина) е носел в миналото и носи досега народното название *Балкан*, от което води етимологията си хоронимът *Балкански полуостров*.

В просторната равнина между Кавказ, Южен Урал, Каспийско и Азовско море са разположени областите Сарматия и Барсилия, обитавани във вековете преди и след Христа от трите основни български племена хуногундури, утигури, кутригури (котраги). Хоронимът *Барсилия*, записан погрешно от гръцките хроникьори като *Верзилия* (вж. напр. Теофан и Никифор – VIII век), безспорно произхожда от тотемното име *Барс* на българския родоначалник.

3. Как са ни наричали другите народи?

Коректно би било да се споменат вариантите на *българския етноним*, както е бил употребяван от съседните племена. Например в санскритските епоси на Индия.

В „Махабхарата“ *българите* и тяхната държава са наричани *Балхара*, *Балхика*. Но най-старият източник, в който фигурира името *Балх* е „Атхарваведа“. Написването на индийските „Веди“ се отнася към VIII-VII век пр.Хр., според някои изследователи към XII-X век пр.Хр. От тази отправна точка излиза, че *Балх* е бил в зенита на славата си още през II-ро хилядолетие пр.Хр., а по някои мнения и през III-то хилядолетие, или даже по-рано, което несъмнено ще се докаже ако бъде направено археологическо проучване.

В китайските хроники името е *бо-ло*, *бу-ле*, *бу-лер*, *бу-джун* /**Димитър Съсълов.** Пътят на България. С., ИК „Кибеа“, 2004, с. 34-38. Първо издание 1936/.

В арменската география „Ашхарацуйц“ (т.е. „Описание на страните“) на Ананий Ширакаци (~610~685 г.), основана на ръкопис от V век на Мойсей Хоренски, който на свой ред ползвал съчинение на сирийския историк Мар Абас Котина за събития от 127 до 114 г. пр.Хр., българите носели имената *булгар* и *булх*. В източноперсийската книжнина етнонимът е *булгар*, *булхор* и *булх*, а в един от афганистанските преписи на поемата „Шах-наме“ от персийския поет Абу Ал-Касим Фирдоуси (935-1020 г.) е използвана формата *булгхар*. /**Петър Добрев**. Името българи: ключ към древната българска история. С., ИК „Тангра ТанНакРа“, 2002, с. 29-34; **същият**. Сага за древните българи. Прародина и странствания. С., ИК „Кама”, 2005, с. 59-67/.

И отново в „Ашхарацуйц“ е записано:

„18. … На север от него [„морето Понтос“, т.е. Черно море – б. В.Й.] са **народите на** турките и **булгхарите**, наречени по имената на реките [по-скоро е обратното – б. В.Й.]: Купи-**булгхар**, Дучи-**булкар**, Олхонтор-**блкар**, пришълци, Чдар-**болкар**. Сега са чужди на Птломеос тези имена [етнонимите са неползнати на Птолемей – б. В.Й.]...

34. В страната Азия е Скития, която започва от река Атл [Итиль, т.е. Волга – б. В.Й.] и се простира на югоизток до планината Йемавон [Имеон – б. В.Й.]..., която е по-висока и по-дълга от останалите и прилича на пергел, подобен на арменската буква „люн“, имаща сгъвка от изток на юг. Единият ѝ ръкав върви 1280 мили на запад, другият ръкав – 1550 мили на север, а третият върви към Непознатата земя [в посока североизток – б. В.Й.]... А от петнадесетте народа [в източния дял на Скития – б. В.Й.] единият се нарича масагети..., и **народът булх** [к. В.Й.], и друг народ – търговците хорозмийци [в град Хорезъм и неговата област – б. В.Й.]...“

/**Анания Ширакаци.** Ашхарацуйц. Разширена редакция (Венеция, 1881 г.). Подбор и превод от староарменски: **д-р Петър Голийски**, Катедра „Класически Изток“ на СУ „Кл. Охридски“. – В: **https://bg.wikipedia.org/wiki./**

От курсивираните етноними, касаещи от една страна народа северно от Черно море, а от друга – народа в страната *Балхара*, край планината *Имеон*, става пределно ясно, че това са формации на един и същ етнос – *българския*, разделил се временно по волята на историческата му съдба.

А ето и някои твърде показателни оценки за *Балхара* като цивилизационен център в Средна Азия. След нейното завладяване от Александър Македонски, запозналите се с нея гръцки автори ѝ дали красивото име „Страната на хилядата градове“, а по-късно географът Страбон я определил с израза „перлата на Ариана“. Според нас гърците са взели това название от местните жители, защото според българския летописен свод „Джагфар тарихи“ страната носела името „Мен-Кишлак“ („Менски [именски] селища“), но и „Хилядата селища“ /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под ред. Андрей Пантев. С., 2005, с. 46/.

Вероятно експанзията на Александър е изтласкала на запад част от племената на българите, които се установили на територията между реките *Бури чая/Бористенес* (днес Днепър) и Итиль (днес Волга). Макар че миграции в тази посока е имало както преди, така и след Александър.

Нова земя – нови градове; а името на държавата, свързано с цивилизаторската роля на българския народ, било съхранено: „Страната/царството на градовете“. Този български хороним е отразен в скандинавските саги от IX-XII век под формата „Gardar“, а от XII-XIV век под формата „Gardarike“. /вж. напр. **Снуре Стюрлюсон**. Сага за ингилингите. – В: **Снуре Стюрлюсон**. Саги за кралете на Севера. Превод от норвежки език Румяна Сиромахова. С., Военно издателство, 2003, с. 25/.

В арменските източници столицата „царственият Балх“ е назована „майката на всички градове“, защото в древни времена от нея произлезли царския род *Бхарата* на Индия, *Аршакидите* в Партия и Армения, *Сиявушидите* в Хорезъм. Според арабите династията в *Балх* била свързана с египетските фараони. Ибн-Надим, творил през IX век, твърди, че *Балх* е бил сред седемте най-големи градове в света. Персите наричали *Балх Зариаспа* – „Златоконният град“, заради легендарната порода *балхски коне* със златиста козина /**Петър Добрев**. Сага за древните българи…, с. 59-65/, вероятно потомствени на първите расови коне, селекционирани от бог Посейдон. Освен това персите винаги добавяли към името *Балкх* епитета *шахастан* – „царственият град“ /**Същият**. Ключ към древната българска история…, с. 89, 90/. За мен по-точен превод на *шахастан* би бил „страна [място] на шахове“; по смисъл – „родилня [люпилня] на шахове“.

Гръцките и елинизирани автори прекръстили *Балхара* на *Бактрия*, а столицата ѝ *Балх* – на *Бактра*. Ние вече изтъкнахме топо-етнонимите, използвани в по-старите индийски и персийски извори. По този повод дългогодишният изследовател на „Махабхарата“, индийският професор К. Мушра е отбелязъл:

„Основната и първоначална земя на народа, наречен с името „балхики“, е несъмнено областта на Балх и не може да има никакво сериозно съмнение, че зад това древно

име – балхики – се крият древните бактрийци, обитавали земите край развалините на Балх в днешен Северен Афганистан.“ /**пак там**, с. 72/.

Дублетното название на Индия – *Бхарат* – произлиза от санскритския антропоним на древноиндийския царски род *Бхарата*, произлизащ от клона на българската династия *Дуло* в *Балхара*. Сюжетът на „Махабхарата“ представя всъщност родовата история на *Бхарата* /**Васка Ганчева**. Езикът Хинди – познат и непознат. – В: сп. **Светилник**, кн. 9, 2007/. Впрочем изразът Мах-Бхарата означава „Великите Бхарата [*бахарята*, т.е. *българите*]“.

Преклонението в „Махабхарата“ („Маха-Бхарата“, т.е. „Великите Бхарата“) към владетелите на *Балкх* достига своята кулминация в хвалебствения стих: „Пред тебе стои царят на Балкх – първият от всички земни царе“. Такава необикновена почит може да бъде изпитвана само към господаря на древна и могъща държава, пред който се прекланят всички останали народи. /**Петър Добрев**. Ключ към древната българска история…, с. 90, 91/. Бихме допълнили – пред пряк потомък на богове.

В летописа „Раджа Тарангини“ на кашмирския книжовник Калхана царят на *Балхара* носи не обичайната санскритска титла „раджа“, а „юва раджа“ – „велик цар“ /**пак там**, с. 91/, според нас „върховен раджа“. Припомням титлата на върховния български владетел – „канас ювиги“, явно „юва“ явно произлиза от и съответства на „ювиги“. И като стана дума за *раджа*, нека разтълкуваме и тази дума: Ра-Джа, т.е. „Ра, [роден от] Гея“.

4. Данни от античната картография

Названията на *България* са съхранени в „Карта по обща история“ на Мишел Пикó от 1763 г. (**сн. 9**), показваща разположението на древни народи и държави в Азия. Подробностите и точните названия, с които се отличава тази карта, предполагат, че авторът ѝ е имал на разположение съчиненията и географско-историческите карти на източно-персийски и арабски автори от IV-X век, базирани, разбира се, на още по-стари източници.

В нея е отразена, оцветена в бежов цвят, огромната територия на Хунската империя, простирала се от бреговете на Каспийско море до бреговете на Японско море и река Амур. В западната ѝ зона са обозначени две български държави: *Balck* и *Petite Bukharie* („Балкх“ и „Малка България“).

Първата – *Balck*, т.е. *Балхара* – заема местоположение около гр. *Balck*, като в северната ѝ част над градовете *Bokara*, *Sogdiana* и *Samarcand* и югозападдно от планината *Imaus* (т.е. *Имеон*) са поместени в съседство народите *Bukarie* (*българи*) и *Getes* (*гети*). В самата планина *Имеон* е разположен интересният народ *Karakalpalks*, т.е. „черни калпаци“, които по-късно се споменават в *Кубратова България* и още по-късно – в *Киевска Русь*. Налице са географски ориентири – градове, които съществуват и днес: това е *Taschcant* (*Ташкент*), находящ се в западното подножие на *Имеон*; и *Taraz* (*Тараз*) – в северното ѝ подножие. Отбелязваме, че планината *Имеон*, така както е дадена на тази карта, съответства на хребетите със съвременни имена Киргиз, Шаткал и Каратау.

Втората българска държава *Petite Bukharie* (*Малка България*) е изписана съвсем точно, с оглед на коментирания от мен произход на нейното име от антропонима на българския родоначалник *Бакх* = *Хар*. Във френския език *le bouc* (нем. – *bock*, англ. – *buck*) означава

„козел“ – една от ипостазите на *Бакхус*. На картата тази държава е ситуирана южно от планината *Tien-chan* (*Тян-шан*), в *Таримската котловина*. На север от *Малка България* и от *Тян-шан* е ситуиран народът *Grands Yueshi ou Getes* (*Големи юеши* или *гети*), а на изток – друг клон от този народ, записан като *Yue-shi ou Getes* (*юеши* или *гети*). Очевидно става дума за известното от китайските текстове могъщо хуно-българско племе *юеджи*, название, зад което, както виждаме от картата, се крият добре известните *гети*. Впрочем някои антични писатели, например Темистий (317-387 г.), Клавдиан (~370~404 г.) и др., твърдят, че *хуни* са наричани мигриралите в Азия *масагети*.

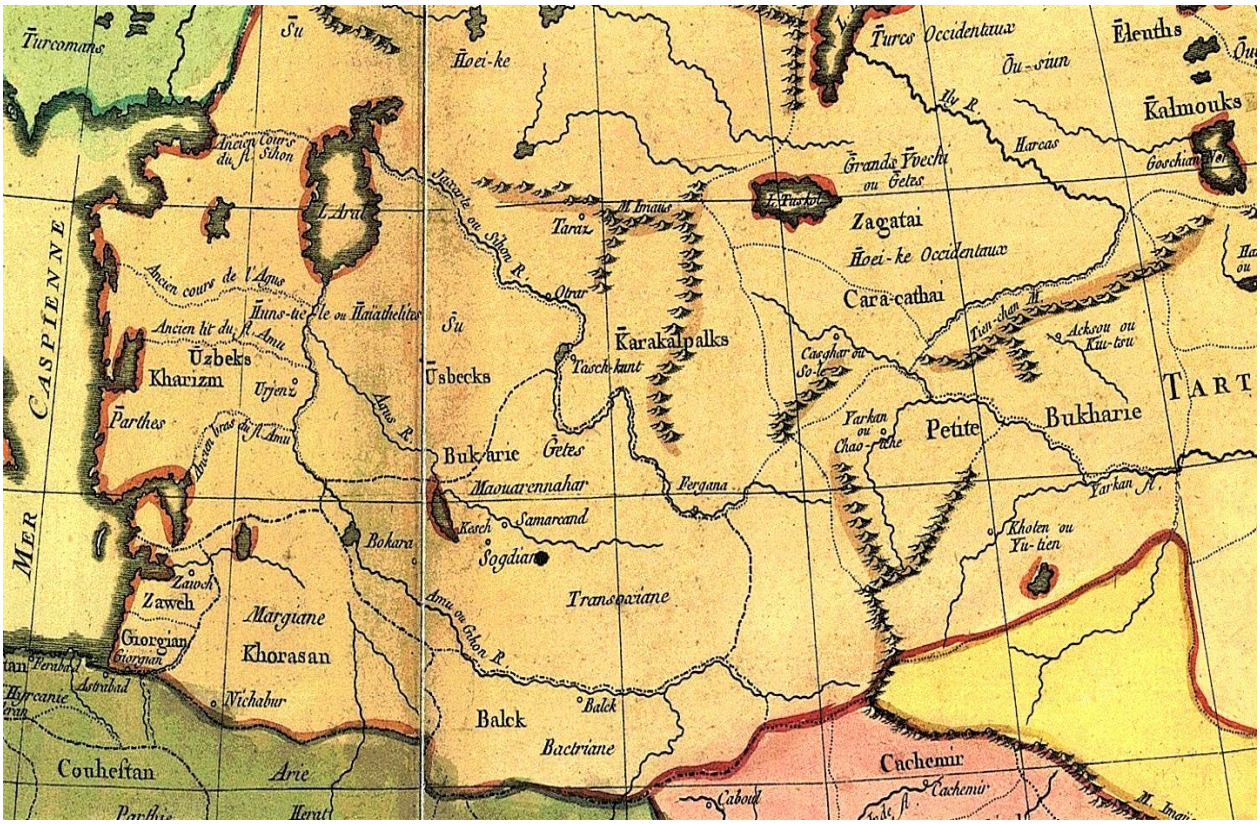

Снимка 9. Картата на Мишел Пико́ (детайл). – В: **Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX век)“.** Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви“, ИК „ТАНГРА ТанНакРа“. С., 2008, с. 441, 442, 445.

Наличието на две държави *България* има своето обяснение. *Българите* и *гетите* в становете им край *Ташкент* са формирали войнското съсловие, чийто командири били излъчвани от жреците в планината *Имеон*. *Малка България* в плодородната в древността Таримска котловина е помествала земеделско-пастирското съсловие, което отговаряло за прехраната на целия народ.

Такова било географското ситуиране на *средните* и *западните българи* през II-ро и I-во хилядолетие пр.Хр. В тази епоха източното крило на империята Хон все още е пребивавало в днешните Монголия и Северен Китай. В по-древно време – през V-то, IV-то и III-то хилядолетие, държавата Хон пак е имала три опорни центъра: източен, среден и западен, ала

тогава средният бил най-развит; небивал разцвет преживяла Таримската котловина, която днес за съжаление е пустинна област.

Предполагам, че пред несъстоялата се все още там археология ще се явят безброй изненади. Сега ще коментирам само една находка от тази цивилизация. И то по кадри от филм на Би Би Си. Става дума за погребение на семейство с едно дете в пустинята Таклимакан. Сухият климат е способствал да се съхранят частично телата и облеклото, което се оказва типична българска национална носия. Запазило се е парче от килим, мотивите върху което не се отличават от традиционните ни чипровски и котленски килими. На кадрите отчетливо се вижда и каменен релеф, на който е изобразен българският народен танц „ръченица“. Датировката, направена по органичните материи, е началото на IV-то хилядолетие пр.Хр.

Етнонимът *българи*, в разнообразните му варианти, е бил популярен още в IV век пр.Хр., а вероятно и много по-рано, видно от индийските и персийските извори, възхваляващи богатата цивилизация *Балхара* и нейния мъдър и красив народ, от който произлезли царете на държавите на цяла Средна Азия и Индия. До такъв извод е стигнал дългогодишният изследовател на „Махабхарата“, гореспоменатият индийски професор К. Мушра. /по **Петър Добрев**. Сага за древните българи…, с. 65-74/.

Както се казва, коментарът е излишен!

ХЕСТИЯ И ХЕЛИОС – РОДОНАЧАЛНИЦИ НА НАРОДИТЕ ХЕТИ, ГЕТИ, ГОТИ, СКИТИ И КЕЛТИ. ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ЦЕНТРОВЕ И МИГРАЦИИ *

1. Борбата за власт между първородните близнаци Хелшос и Кронос

В зенита на епохата на Великата богиня Туран (трако-елинската Гея) матриархатът е бил в силата си, но същевременно представителите на мъжкия пол започнали постепенно да се стремят към лостовете на властта. В месопотамските текстове относно мъжко-женските отношения се усеща промяна: по времето на Нинхурсаг (Рея) и по-късно на Хебат (Хестия), богините-майки вече са управлявали в голяма степен опосредствено – чрез въздействие и убеждение върху своите съпрузи. Обаче пълното и открито налагане на патриархата като обществена система е станало едва по време на царуването на Нинурта (Зевс/Озирис).

Трябва да се има предвид, че по времето на Гея/Маат и Уран/Атон функцията на управлението била схващана единствено като обща координация на действията на пръснатите по света богове, посветени на облагородяване и цивилизоване на дивата природна и обществена среда. Но още по времето на Кронос и сина му Зевс, тази прекрасна идея на Богинята-майка била опорочена. Препоръчваното от нея хармонично ръководство чрез убеждение и в дух на добра воля било преобърнато в тиранична власт, поддържана от задкулисни интриги, тайни съюзи, ожесточени и разрушителни войни за земя, в надпревара за изгодни бракове, осигуряващи по-близки до властта позиции.

Гея (Маат) и Уран (Птах или Атон) подготвяли за свои наследници първородната си дъщеря Рея (Нут) и първородения си близнак Хелиос (Ра), при което последните упражнявали ефективно властта от седалището си в Египет цели 1000 години (в *Палермската стела* и *Торинския папирус* е употребено името Ра, а в различните преписи на *Царския списък* на египетския жпец Мането този бог е наречен Ра, Хелиос или Слънцето). Тяхно дело са Голямата пирамида и Сфинксът на платото Сакара. Но Хелиос бил детрониран от брат му – второроденият близнак Кронос (Геб) – и изпаднал в немилост.

Тази политическа рокада е станала според мен към 13 050 г. пр.Хр. (на база хронологиите в наличните извори), като Кронос/Геб/Енлил успял да отнеме от брат си Хелиос/Ра/Мардук неговата съпруга Рея/Нут, а заедно с нея и световния трон. От всички дъщери-титанки Рея-Нут се явявала първородна, а според тогавашните култово-законови (матриархални) норми от това е зависело генетичното ниво на потомците, с оглед раждането и възпитанието на най-благороден и способен лидер-пастир.

В 170 глава на „Книга на мъртвите" Рея е наречена „богинята Ренут, **наследничка и първородна дъщеря на Тум** [Атон – к. и б. В.Й.]". Ренут съчетава името Рея в Тракия и името Нут в Египет, а като цяло носи смисъла „Утробата [т.е. съпругата] на Ре".

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство", кн. 4, 2020/2021, с. 7-60.

Богиня Рея, като първородна дъщеря на майка си Гея и на татко си Уран, първоначално била омъжена за първородения близнак Хелиос/Мардук. Раждането на царствени потомци можело да стане, според строгите наследствени правила на боговете, само от тази връзка: на първородната дъщеря с първородния син. Това е загатнато от посветените в древните тайнства антични автори. Така например Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.) отбелязва:

„**Пръв над египтяните царувал Хелиос** [к. В.Й.], който носел същото име като небесната звезда [Слънцето – б. В.Й.]. Някои от жреците впрочем твърдят, че пръв е царувал Хефест [има се предвид бащата на Хелиос – Уран, – чийто египетски аналог бил Атон, а латинския Вулкан – б. В.Й.], който открил огъня и поради това благо получил властта... **След това царувал Кронос, който се оженил за сестра си Рея...** [к. В.Й.]"

/**Диодор Сицилийский.** Историческая библиотека, I, 13. Перевод, статья, комментарии и указатель Олег П. Цибенко. На сайте Античная литература: **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/index.htm./**

Сведението на Диодор кореспондира с *Великата Хелиополска Енеада* – това са първите девет царствени богове, чиито имена били съхранени в храмовите анали на най-древната египетска столица град Он (Хелиопол). След отеца Атум (Атон) са изредени четири семейни двойки, които имали честта да управляват божественото общество: Шу и Тефнут, Геб и Нут, Озирис и Изида, Сет и Нефтида. Очевидно египетския Шу (Ра) отговаря на Диодоровия Хелиос, а египетския Геб – на Кронос. Женските имена Тефнут („Утробата на плътта") и Нут („Утробата") явно принадлежат на една и съща богиня, и това е Рея, наричана в Шумер Нинхурсаг, а във Вавилон – Астлик.

От друга страна последвалият брачен съюз на Рея с втория близнак Кронос не противоречи на логиката на матриархалните взаимоотношения, според която жената се явявала съпруга, освен на мъжа си, и на неговите братя (вероятно не едновременно, а последователно). В конкретния случай тайната връзка между Рея и Кронос не била одобрявана отначало от родителите им, защото е щяла да породи конфликт за трона, което се и случило, в крайна сметка.

Тази втора поред връзка на Рея – с Кронос, – се е осъществила вероятно под негов натиск, движен от мотива за властта. В един шумерски псалм тези събития са отнесени географски към седалището на Кронос/Ра/Енлил в Месопотамия – град Нипур. Първо ще приведа един абзац, в който благоговейно се очертава статутът на Енлил (името на Кронос в Шумер) – господар на богове и хора:

„Господарят, който знае съдбата на Страната,
Енлил, който знае съдбата на Шумер,
бащата Енлил, господар на всички земи,
бащата Енлил, господар на справедливата повеля,
бащата Енлил, пастир на черноглавите [хората – б. В.Й.]...
От планината на изгрева [Загрос] до планината на залеза [Синай – б. В.Й.]

няма друг господар на земята, само ти си цар.”

/по **Зекария Сичин**. Дванадесетата планета. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2002, с. 98./

Според този текст Енлил срещнал бъдещата си съпруга по време на къпането ѝ в реката на град Нипур. Тук тя е наречена Суд – име означаващо „съд”, в смисъла „утроба”, каквато тя била и за първия си мъж Хелиос/Мардук (при боговете не е имало случайни имена и названия). Иначе Суд била известна с имената Нинмах – „Великата жена [княгиня]”, Нинхарсаг – „Стопанката на Великата планина [Пирамидата]”, Нинлил – „Жената на Енлил”, а в Тракия и Елада била наричана Рея – „Жената на Ре”.

По-нататък в текста се разбира, че всъщност майката на Суд я подучила да се къпе гола в реката точно по времето на ежедневната разходка на Енлил с неговия кораб, с цел той да я забележи и евентуално да поиска близост с нея /**пак там**, с. 97/. „Пастирът Енлил, който определя съдбите, яснооким“ забелязал и харесал голата богиня, качил я на своя кораб, където влязъл в сношение с нея. /**пак там**, с. 96/.

Въпреки че Енлил бил върховен господар, обществото на боговете, изненадано от случилото се, му поискало обяснение, като междувременно се разбрало, че Суд е забременяла от него. Енлил, за да потуши скандала, поискал ръката ѝ, а когато станала негова съпруга, ѝ дал името Нинлил – „Жената на Енлил”.

Каквато и да е конкретиката на тази случка, зад нейната външна прозаичност се вижда скрита и целенасочена мотивация. Към онзи момент Рея/Нут (Суд), първородната дъщеря на Гея и Уран, била съпруга на Хелиос/Мардук. Децата им останали господари в теократичните държави в Южна Америка. Следващи принцове, които да управляват новообетованите земи – Тракия, Египет и Шумер, – Рея и Ра/Хелиос не родили, вероятно по вина на Рея и може би по внушение на Гея. Този факт силно влошавал позицията на Хелиос; той олекнал в Стария свят като цар без наследници.

Както вече изясних, братът-близнак на Хелиос/Ра/Мардук (Слънцето) – Кронос/Ра/Енлил – можел да придобие властта за себе си и за своите потомци само и единствено ако се сдобие с деца от сестра си Рея/Суд, като първородна, а не от другите си сестри. От една страна той се е чувствал пренебрегнат и обиден, когато отначало родителите му предпочели брат му за техен съуправител и наследник на властта, а от друга – си бил предостатъчно властолюбив и славолюбив.

Доколко Рея и майка ѝ Гея тайно са съдействали на Кронос/Енлил в постановката на горната случка, е трудно да се каже, защото разбира се са пазили благоприличие пред обществото. Възможно е описаните събития да са резултат от споразумение със запланувани политически последици, дължащо се на оформилото се у Богинята-майка Гея впечатление, че синът ѝ Хелиос/Мардук е твърде волен и непредвидим, не показва стабилно управленско поведение, каквото би трябвало да има един световен владетел. Напомняме, че тогава течала ерата на матриархата. Мъжът осъществявал изпълнителната (оперативната) власт, но жената (майката) е давала насоката на неговите действия, с оглед на благоприятна перспектива.

Възможно е също така, Гея (подкрепена от Рея) да е взела решение Стария свят да бъде владян от потомците на Кронос, тъй като Америка е оставена на потомците на Хелиос. Едно разумно и справедливо разпределение на планетата Земя.

Запазен е друг източник, който открехва повече тази тайна. В съчинението на Плутарх (~50~120 г.) „За Изида и Озирис", което представлява синкретична и алегорична интерпретациая на *Озирическите мистерии*, той преразказва древен мит за първите богове, в който има конкретни данни по този въпрос:

„**Казват, че Рея тайно се съвкупила с Кронос** [Ра – б. В.Й.], **а Хелиос** [братът-близнак на Кронос – Мардук, наричан Слънцето – б. В.Й.], **като разбрал това, я проклел да не роди в нито един месец от годината** [к. В.Й.]... В първия ден се родил Озирис [Зевс – б. В.Й.]... На втория ден се родил Аруерис, когото наричат Аполон, а някои го наричат по-стария Хор [Дионис/Хор – б. В.Й.], на третия ден се родил Тифон [Хадес/Сет – б. В.Й.], но не навреме и както трябва, ами с удар пробил тялото на майка си отстрани и изскочил. На четвъртия ден се родила Изида [Йо – б. В.Й.] във водната стихия, на петия – Нефтида [Персефона – б. В.Й.]..., както и Афродита... Смята се, че Озирис и Аруерис са от Хелиос, Изида е от Хермес, а Тифон и Нефтида са от Кронос... Нефтида се омъжила за Тифон, а Изида и Озирис били влюбени един в друг и се събрали още преди да се родят, на тъмно в утробата. Някои казват, че Аруерис се е родил в резултат на това и е наречен по-стар Хор от египтяните и Аполон от гърците."

/**Πλουταρχοσ.** Ισισ και Οσιρισ. Εισαγωγη-Μεταφραση-Σχολια: **Αθανασιος Α. Τσακνακης**. ΒΙΒΛΙΟ ... βαρδια. Εκδοτικη Θεσσαλονικησ, 2005, 12./

Ако се абстрахираме от небивалиците, измислени в по-късно време, като например, че Зевс/Озирис, Хадес/Сет (Тифон), Дионис/Хор (Аруерис), Йо/Изида, Персефона/Нефтида, че и Афродита, са родни братя и сестри, че Изида била зачената от Хермес, и пр., в този текст откриваме потвърждение за забягването на Рея от първия ѝ съпруг Хелиос/Мардук, назоваван „Слънцето" от Мането и в преданието на Инките. Рея, макар омъжена и с деца, пристанала на Кронос/Ра и му родила Зевс/Озирис и Хадес/Сет (Тифон); Плутарх е пропуснал първородния им син Посейдон. Тези трима синове автоматично станали царствени принцове, защото *според матриархалната норма Рея, като първородна дъщеря на Гея и Уран, се явявала най-високопоставения от женска страна генетичен преносител на свещената кръв*, а от мъжка страна близнаците Хелиос/Мардук и Кронос били равнопоставени и нямало значение с кого от тях ще се събере тя.

Възможно е обаче и друго обяснение на събитията: в условията на матриархата Рея да е имала правото да замени своя съпруг, пряко волята на родителите си (но може би тайно подкрепяна от Гея), които по-рано ѝ били наложили за съпруг първородения близнак Хелиос/Мардук (Слънцето). Последният бил безсилен да я спре, макар че нейното действие фактически го детронирало, а господар на света станал второроденият близнак Кронос. Гея, поставена пред свършения факт, мъдро го приела, за да не се разстройва позитивният ритъм на живот на божествената раса.

Правилата относно наследодаването от първороденатa дъщеря са действали и в много по-късна епоха. По древна традиция в Египет и Етиопия царската корона била наследявана от племенник на фараона – син на неговата най-голяма сестра, а не от собствения му син. Подобен бил обичаят и в Южна Индия, където за наследствени принцове на раджата били смятани синовете на първородната му сестра. /**Елена Блаватска.** Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. II. Теология. Книга втора. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм", 2006, с. 167/.

* * *

Разбира се, излъганият и обиден Хелиос/Ра/Мардук предизвикал в отговор една кратка, но ожесточена война, наречена в шумерските източници „Пирамидната война". Сведения за нея има в няколко шумерски и хетски клинописни паметника: епоса „Царю, велика е славата на деня ти" /по превод, публикуван от **Самуел Гелер** – В: **Зекария Сичин.** Войните на боговете и хората. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2003, с. 161,162/; псалма „Като Ану ти си направен"; епоса „Божественият Нергал" /по превод на **Й. Боленрюхер** – **пак там**, с. 166-168/; поемата „Пея песента на майката на боговете" /по превод на **П. Дорм** – **пак там**, с. 168-170/; хетско-хуритският епос „Царството на небесата" /по **Зекария Сичин.** Дванадесетата планета…, с. 71-74; **Същият.** Войните на боговете и хората…, с. 94-97/.

В тези текстове лидерите на двата противостоящи лагера носят имената Енлил и Мардук, като последният е наричан още Азаг („Великата змия", **сн. 1**) и Ашар („Слънцето").

Снимка 1. Боговете Хелиос/Ра/Мардук и Нергал по време на битката им срещу Енлил (не е показан). Мардук е представен също и в превъплъщението му на Азаг (Великата перната змия/дракон – преносителят на слънцето по небето). В сцената присъства забременялата от Енлил виновница за конфликта – богинята-майка Рея/Суд/Нут/Нинмах/Нинхарсаг, която държи лунен символ (полумесец).

Отпечатък от цилиндричен печат от серпентин, произхождащ от Асирия, VIII в. пр.Хр. Съхранява се в Британския музей под № ANE 89589. – **https://www.british/museum.org/collection/object/W_1896-0619-1**; лиценз Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0).

За ужас на божественото общество в „Пирамидната война“ били дадени жертви – първите в историята на цивилизацията. Щял да пострада и самият Мардук (Хелиос): спасила го бившата му съпруга Нинхурсаг (Рея/Нут), която се намесила и успяла да потуши конфликта. Енлил (Кронос) и синовете му Нинурта (Зевс/Озирис) и Адад (Хадес/Сет) се съгласили да прекратят войната и да сключат мир с Мардук, при условие, че той се оттегли и замине в изгнание далеч от Стария свят.

Тогава, навярно при посредничеството на Гея и Рея, Кронос/Геб/Енлил дал за съпруга на брат си Хелиос/Ра/Мардук първородната си дъщеря Хестия, като вид обезщетение за отнетата му власт. Във връзка със същите събития в българския летописен свод „Джагфар тарихи” е записано, че Великата майка Туран (Гея) възложила на внучката си Ерди/Табити (Хестия; **сн. 2**) да развие дъщерна цивилизация в района на река Волга и планината Урал. /**Бахши Иман.** Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под ред. на Андрей Пантев. С., 2005, с. 283-287/.

Снимка 2. Алабастрова статуетка на Хестия/Веста, майка на хетите и покровителка на огъня (земния аналог на слънцето), домашната огнище и дома. Реплика. Фото автора, 2014 г.

Така към края на божествената матриархална империя *Стар Велик Туран*, в нейните предели са съществували едновременно две държави: първата, ръководена от Верея/Бендида/Котито (Рея) и Кронос/Геб/Ел/Енлил, обхващала *Балканите*, *Анатолия*, *Северна Месопотамия*, *Левант* и *Египет*; а втората, с лидери Хестия/Табити и Хелиос/Ра/Шу/Мардукан/Сакар/Варна – *Волга*, *Урал*, *Средна Азия*, по-късно и *Южна Месопотамия*. Припомняме, че според „Битие“ всички тези богове са живяли по над 900 години. А египетският жрец Мането твърди, че Птах (Атон; подразбирай: съвместно с Богинята-майка Маат) е царувал 9 000 години; синът му Ра – 1 000 в Египет, а под името Шу – 800 на Урал.

В голямото семейство на боговете се е очертала такава ситуация, че ръководната функция била иззета от първородения близнак Хелиос и предоставена на второродения близнак Кронос и съпругата му Рея, както и на тяхната първородна дъщеря Хестия, която получила титлата-име Базилея /за последното вж. **Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 117, 118/.

Както споменах, на *Урал*, под името Шу (в Анатолия – Тешуб), бог на вятъра и небесните стихии, Хелиос/Ра/Мардукан царувал заедно с Хестия още 800 години (по *Палермската стела* и *Торинския папирус*) – според мен от 13 050 до 12 250 г. пр.Хр. В своя „Царски списък“ египетският първожрец Мането използва за този бог (Шу) името Агатодемон – „Добрият демон [дух]”. В българския летописен свод „Джагфар тарихи” /с. 283/ той е определен като „добрият дух (диу, див), алпът Мардукан-Карга [гарга/врана]”.

2. Държавата на Хестия и Хелиос на Волга и Урал. Имена и култ на тези божества

В предния параграф споменах, че първородният близнак Хелиос I/ Мардук, познат в Египет под имената Ра и Шу, е бил първият съпруг на първородната титанка Тефнут, тракоелинската Рея. След време, по стечение на обстоятелства, които разгледахме, Рея изоставила Хелиос и се събрала с Кронос. Т.е. същата богиня, наричана в Египет Тефнут пренебрегнала Шу (Ра) и, приемайки името Нут, отишла при Геб (Кронос).

Според коментираните вече генеалогично-правови норми в епохата на матриархата, забягването на Рея/Тефнут довело до това, че Хелиос I/Ра/Шу/Мардук изгубил правото си над бащиния престол, на който се настанил Кронос/Ел/Енлил. Последният станал повелител на почти всички стари земи: Тракия, Анатолия, Левант, Египет, Северна Месопотамия.

За по-нататъшната съдба на низвергнатия Мардук има данни в българския свод „Джагфар тарихи”. Там той е записан с името Мардукан. Именно Хелиос I/ Мардукан се оказва неизвестният (до публикуването на свода през 2003 г.) съпруг на богиня Хестия. Както вече стана дума, след раздялата си с Рея/Нут, Мардукан – братът-близнак на Кронос, взел за съпруга Хестия, първородната дъщеря на Кронос. Изпълнявайки повелята на Гея и Уран, внучката им Хестия и синът им Мардукан тръгнали да усвояват нови земи и създали своя държава далече на север – на планината Урал.

Тук трябва да поясня, че в детството си Мардукан и Кронос носели едно еднакво име – слънчевото име Ра, като близнаци, т.е. единородни синове на отеца слънце-небе

Уран/Атон/Тан. Сетне името Ра станало привилегия на властимащия – първо на Хелиос I /Мардукан, после на Геб/Кронос. По време на управлението на второродения близнак Кронос/Ра, първороденият близнак запазил имената Хелиос I /Шу/Мардукан.

Именно старото име (Ра) на Мардукан легнало в названието на новата държава на Урал – *Раха* (Ра-Ах, или „Ра, великият"). Другите нейни названия, споменати в свода са Раил (Ра-Ел, или „Бог Ра"), *Ура* (Ур-Ра) и *Идел* (Ид-Ел, т.е. „Седемте богове"). /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи…, с. 270, 285/.

Приоритетният поминък на Хестия и Мардукан било скотовъдството, с което са известни потомците им *хетите* или *скитите* (анализ на историческото развитие на тези етноними вж. в § 6). Обаче те владеели не по зле рударството и строителството, за което има пребогати археологически данни.

„Духът на светлината Мардукан", роден от слънцето (алпа Ур) и алп-биката Туран (т.е. Гея), „приемал облика на дракон със змийска опашка – Атряч или Барадж [в Египет, Вавилон и Мексико – „Великата змия", „Крилатата змия" или „Пернатата змия" – *Кетцакоатл*], на фантастичната птица Сенмурв-Симбир и гарвана Карга", поради което носел тези прозвища. От сакралното име *Барадж* явно произхожда индийската царска титла *раджа*.

В древнобългарския дванадесетциклов календар една от годините е назована *вер*, *ламя*, *змей* или *дракон*. Така че и името *Вер* (*Верени*) на драконовата ипостаза на първия близнак е ползвано от българите в Азия.

Като *дракон* или *крилат змей* богът-слънце бил изобразяван и почитан не само в Азия, но и в Перу, Мексико, Египет, Финикия, Вавилон, Асирия, Китай; и от друидите в Британия.

Според основателката на Теософското общество Елена Блаватска (по баща фон Хан):

> „Някога Дракония обхващала цялата земя и тези храмове били посветени на Дракона само защото бил символ на Слънцето, което на свой ред олицетворявало висшия бог [Ра – б. В.Й.] ..."
>
> /**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. I. Наука. Книга втора. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм", 2005, с. 267-271/.

„Духът на женската красота, семейното щастие и огнището Чак-Чак или Девет" (*Тевет*, *Табити*, или Хестия), „заедно със своя мъж Мардукан някога е била пастирка, за което са я наричали Сабан – Пастирка". Нейният знак или монограм бил свастика – сарман или сурбан. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 287; вж. и **Зент-Бурджан колобър [Иван Митев].** Накратко за Тенгрианската религия и митология, с. 3, 4, 9. – **https://www.voininatangra.org/modules/xfsection/print.php?articleid=175/**.

Според българския мит за „добрия дух" (египетския жрец Мането употребява името *Агатодемон*) *Мардукан-Карга*, ледниковият период бил предизвикан от злите духове *джинове*, които построили висока стена с цел да закрият слънцето и погубят хората. От мрака и студа земята се вледенила, растенията и животните започнали да умират. Тогава *Мардукан-Карга* и синовете му *Сак* и *Сок* предприели разрушаване на стената**.** Близкото слънце ги изгаряло, затова бащата изпратил синовете си да му донесат медни доспехи, ала

те се уплашили и не се върнали. Мардукан успял да разруши стената, но пламнал и изгорял. Обаче светлината и топлината се върнали и съживили оцелелите живи същества. /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 283, 284/.

Съществуват езикови и митологични данни, които хвърлят още светлина върху въпроса. Елинската дума *короне* и латинската *cornix*, означаващи „черна врана, магическа веща птица", са свързани с името *Кронос* /**Жан Шевалие, Ален Геербрант.** Речник на символите. Митове, сънища, обичаи, ритуали, форми, фигури, цветове, числа и др. Т. I: А-Л. С., ИК „Петриков", 1995, с. 550/, както и с производното название *корона*, атрибут за власт. Зооморфният образ на брата-близнак на Кронос – Мардукан – бил „гарванът Карга" (**сн. 3, 4**), както видяхме от българския свод, а в съвременния български език думата е „гарга". Ако името *Кронос* е носело първичния смисъл „черна врана" или „гарван", а тази птица се е считала за превъплъщение на Мардукан, то излиза, че Мардукан пръв е носел и името Кронос, което сетне е било взето от второродения близнак.

Снимка 3. Гарван и паун върху керамичен киликс от Стомио, VI в. пр.Хр. Археологически музей на гр. Лариса, Гърция. Фото автора, 2018 г.

Снимка 4. Гарванът Карга (Гарга) и синовете му Карги утоляват жаждата си от свещения извор на своята майка Гея. Върху ромбоидната закопчалка в средата е изобразен двуглав орел. Релефната композиция украсява един от моделите на традиционни български пафти (сребърна тока за женски колан). Възстановка Димитър Германов. Фото автора, 2009 г.

„Гарванът бил пророческа птица, за която вярвали, че обитава душата на свещен цар, след като той бил пожертван.” /**пак там**/. Този коментар, основан на митологията, затвърждава убеждението, че именно Мардукан/Ра е бил избран за „свещен цар”, но „пожертван”, т.е. детрониран, от неговия брат-близнак, който впоследствие си присвоил, освен братовото име Ра и братовото прозвище *Кронос* (*Враната*/*Гарвана*). Фактът на ежедневното изгряване на Слънцето Ра (Кронос) и прекосяването на небосклона – един отмерен цикличен процес, довел до това името *Кронос* или *Хронос* да получи другото си значение – „време”.

Впрочем властолюбието на Кронос проличало и в неговото отношение към собствените му деца. В трако-елинската митология се твърди, че той ги поглъщал – явно метафоричен начин да се каже, че не ги допускал до управлението.

* * *

И така Хелиос I/Шу/Мардукан и Хестия заминали на север. Достигнали до планинска верига, която, според създадената от боговете традиция, нарекли на своя отец – *Урал* (Ур-Ал, или „Бог Ур[ан]”). Извиращата от южния дял на планината река наименували, разбира се на своята майка – *Агидел* (Аги-Де-Ел, Гиа-Дея-Ел, т.е. „Богиня Гея”; днес *Белая* – главната водна артерия на Башкирия, дълга 1430 км.). Отначало, преди да построят своя град, използвали вместо дом една голяма пещера. Пещерата получила названието *Каповая* (от *кап* – „чаша-утроба”; капище) – с визия към Хестия, майката на новия народ, както и друго име – *Шулген таш* или *Шулган таш*:

Шулген таш, Шу-[А]л-Ген-Таш – „Пещерата на бог Шу и на Ген [майка Хестия]”

Названието *Шулган таш* е съхранено в местните башкирски народни епоси „Акбузат“ и „Урал батир“. В тях това название се тълкува като „Пещерата на Шулган“: разбира се за изтеклите хилядоления разказвачите трансформирали добрия бог *Шу* в злия див *Шулган*, брат на добрия герой *Урал*. Дори в тази легенда е взела връх омразата между двамата братя-близнаци, породена от тяхното противоборство. Дискриминираният *Шулган* (Хелиос/Шу/Мардук) бил обявен за проводник на злото, а неговият брат *Урал* (зад това име се крие синтезната двойка Уран-Кронос) – за добрия герой-спасител на света. *Урал* язди митичен бял крилат кон *Акбузат* (зооморфно превъплъщение на внука му Дионис).

Името *Акбузат* може да се тълкува като „Бяло слънце“. *Ак* значи „бял“, а *буз* – нещо кръгло/сферично и червено, например *буза*, *карпуз* или *арбуз* („диня”), *топуз* („метална топка“), *пузыр* („мехур“, „балон“), *бусы* („низ”, „гердан”, „колие” от топчета). Ако приемем, че думичката *бузат/бусат* представлява закодираното чрез метатеза име *Субат/Собат*, т.е. *Сабазий*, това е директна отпратка към този бог (ср. още със *суббота*/*събота* – седмичния ден на *Сабазий*). Тогава *Акбузат* следва да се тълкува: „Белият Субат [Сабазий]“. Подчертаването на белия цвят и в името, освен че той е характерен за външния вид на *свещения кон*, символизира способността му да преминава в отвъдния свят, света на духовете.

Епосите „Акбузат“ и „Урал батир“ образуват най-архаичния пласт на уралската митология. Белият крилат жребец *Акбузат* често преминава от отвъдния свят в нашия и обратно, като отвъдният свят е персонифициран от езерото *Шулган* и пещерата *Шулган таш*, която е и дом на *Акбузат*. Свещеният кон става другар и съратник на небесния бог *Урал батир* („Могъщият войн Урал“) в тежката му борба с тъмните сили – неговия брат *Шулган* и демоните на подземно-подводния свят. Кон и конник прелитат огромни разстояния, за да спасят различни народи от непосилното робство, наложено им от *Шулган*. *Акбузат* спасява богиня *Хумай* (*Умай*), която ражда на *Урал* син *Идель/Итиль*. В крайна сметка *героят-великан Урал* побеждава злото, но и сам загива, като тялото му се превръща в *планината Урал*, а по-късно синът му *Идел* в смъртта си се превъплътява в реката *Идель* (днес *Волга*) /вж. сайта **Башкирские народные сказки**. – **https://www.bashskazki.ru/page104.html/**.

Необходимо е да се знае, че съветските републики Башкирия и Татарстан са създадени през 20-те години на XX век от съветския режим върху бившата територия на средновековната държава *Волжка България*. Така че башкирите, освен че носят кръвта на волжките българи, се явяват наследници на българския митологичен комплекс.

Твърде любопитно е, че българо-башкирските епоси са пряко свързани с палеолитните изображения, символи и знаци в уралската пещера *Шулган таш* (*Каповая*; **сн. 5**). Древните селища в нея са били обитавани – по намерените органични останки в огнищата (изгорели кости от мамут и др. животни) – в периода XVIII-XIV хилядолетие пр.Хр. Стенописните композиции в залите „Хаос“ и „Зала на знаците“ оформят култови зони – светилища. Композициите са групирани в сюжети, в които е развита фабула между *соларния жребец – тотемен родоначалник* (*Акбузат*), *носорога* (*Шулган*), *големи и малки мамути*

(персонификации на богини-майки), и символи като *триъгълник*, *трапец с уши-дръжки* (прототип на кратер) и др. (**сн. 6, 7, 8**). Над всички образи доминира *жребецът-тотем*. Вече са налице изследвания и анализи по тази тема /вж**. Вячеслав Георгиевич Котов**. Святилище в пещере Шульган-таш (Каповой) и мифология Южного Урала. – В: Проблемы первобытной культуры: Сборник статей. Уфа, Гилем, 2001, с. 54-79; **https://kitaptar.bashkort.org/files/..pdf/**.

Снимка 5. Входът и свещеното езеро на пещерата Шулган таш, наричана още Каповая, Южен Урал. Дискусионна датировка XVIII-XIV хилядолетие пр.Хр. /**Пётр Золин.** Святыни России. Каповая пещера. **–** **https://www.proza.ru/2008/09/11/493**; **https://www.cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/058/775. htm/**.

Снимка 6. Пиктограми (рисунки), изпълнени с охра, изобразяващи соларния жребец Акбузат, водещ стадо мамути (майки). Под композицията е поставена геометрична фигура на трапец с две дръжки: очевидно това е съд – архаична форма на кратер, – символизиращ утробата на местната богиня-майка (Хестия).

Снимка 7. Още пиктограми. На средно ниво в тази композиция има два трапеца с дръжки – съдове-кратери или утроби-майки. Характерна е украсата на кратерите (трапеците): с групи от по три линии – триглифи, символизиращи върховния бог Троян/Тангра. Горе, над десния кратер (утроба-майка), се е навел брадатият и крилат зъл демон Шулган и излива някаква течност в този съд, може би оплождa тази утроба-майка. Долу препуска добрият герой и спасител – жребецът Акбузат.

Снимка 8. Антропоморфен образ на властелина на Подземното царство брадатия демон Шулган, тук без крила. Той отново е наведен и извършва нещо, но тази част на изображението навярно е отчупена.

Отбелязвам, че родоначалниците Хестия и Хелиос I/Мардукан са установили своята цивилизация на място, изключително богато на полезни изкопаеми: мед, злато, желязо, нефт, битум, скъпоценни камъни и др., чиито находища са концентрирани в този район от планината. Обаче палеолитните рудници в тази част на Урал не са задоволително изследвани и правилно датирани (**Отто Николаевич Бадер**. Древнейшие металлурги Приуралья. Москва, 1964, с. 17), подобно на близо 50-те разкрити досега градове в *археологическия резерват Аркаим*. Предполагам, че много от древните мини са безпардонно унищожени от съвременните геоложки предприятия.

Добавям още данни за карстовата пещера *Шулган таш*. Тя е разположена на десния бряг на река *Белая*, в *Башкирския природен резерват*. Това е огромно естествено съоръжение: дължина 2250 м.; 9 големи зали, някои високи над 20 м.; множество галерии и коридори; подземна река; две езера и др. Всичко това е разпределено на 3 етажа, като по най-долния протича река *Шулганка* (Шу-Л-Ган-Ка, т.е. „Двойникът-дух на бог Шу и Ган [майка Хестия]"). Отделните пещерни ръкави имат собствен режим на температура, влажност и въздушна циркулация, а микроклиматът им е постоянен и неизменен. Съкровището в тази пещера са около *400 палеолитни рисунки*, с размер от 6 до 122 см., на животни от предледниковата епоха: мамути, бизони, бикове, диви коне, вълнисти носорози, пещерна мечка, саблезъб тигър – нарисувани с червена охра. Те се намират в залите, наречени „Куполна" и „Рисунки", а в залите „Хаос" и „Знаци" освен геометричните фигури има и антропоморфни изображения.

Обърнатите трапеци с „уши", които някои съвременни руски изследователи правилно определят като производни от „женски триъгълник" **/Ю. С. Ляхницкий, А. К. Солодейников, А. А. Юшко, Е. А. Далецкая.** Каповая пещера**:** резултаты полевых работ в 2001-2005 гг. группой ВСЕГЕИ при поддержке РГО. – **https://www.relig-mus/**, всъщност са първите рисунки в света на *кратер* с две дръжки (Ка-Ра-Тера, т.е. „Ра, синът на Земята [Гея]") или на *кантарос* (Ка-Ан-Та-Ра, т.е. „Синът на Небето Та-Ра"), а тези без дръжки – на *чашата*, символ на *утробата* (богините Гея, Рея, Хестия, Изида). Ситуирани обикновено до някои от мамутите във фигуралните композиции, обърнатите трапеци явно са пиктограм, означаващ богинята-майка Хестия, бидейки рисунка на предметния ѝ образ – *кратер*/*чаша*. Мамутът изглежда бил зооморфен образ на Хестия, родила девет дъщери, които на свой ред са станали майки-родоначалнички на отделни народи. Названието *Мамут* – Ма-Мут – определено означава „Майката на майките".

Групите животни, съчетани с антропоморфни фигури, трапеци и знаци (идеограми), в различните зали на пещерата, носят информация за важни събития в живота на *расата* – изглежда това са прадревни пиктограмни (картинкови) надписи. Още повече, че има отделни групи само със знаци в залите „Хаос" и „Знаци".

Една от антропоморфните фигури изобразява жена (Майката), на полата на която личат отвесни линии, групирани по тройки, символизиращи троичния бог Тангра/Тара/Троян. Същата украса имат и кратерите (трапеците), нарисувани около мамутите.

От откритието през XVIII век на свещената пещера, до настоящия момент, властите и научните среди в *Русия* не са ѝ отделили необходимото внимание като на паметник на палеолитното изкуство, наситен с образци от първичната писменост на индоевропейците.

Не е издаден каталог на съхранилите се изображения, по който да се изследват и евентуално разчетат посланията на нашите прамайки и праотци към нас.

Според археолога Отто Николаевич Бадер, извършвал проучвания през 1960-1971 г., не само пещерата, а и нейните околности са били обитавани преди 20 000 до 14 000 години. /**Отто Н. Бадер**. Каповая пещера. Палеолитическая живопись. Москва, „Наука“, 1965, с. 9/.

От 1982 до 1991 г. там е работила експедиция на Археологическия институт на Академията на науките под ръководството на Вячеслав Евгеньевич Щелински, която разкопала в *Залата на знаците* културен слой от късния палеолит, отнесен към XVI-XIV$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр. /**Щелинский, В. Е.** Настенная живопись Каповой пещеры на Южном Урале (датировка, размещение, культурная принадлежность). – В: Проблемы изучения наскальных изображений в СССР. Москва, 1990./

Тези хипотетични датировки (XVIII$^{-то}$-XIV$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр.) съвпадат в по-близката си граница с изложените от нас данни за миграцията на част от расата, с водачи Хелиос и Хестия, от *Стария свят* към *Урал*, в края на XIV$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр.

След дълга пауза, в 2004 г. изследванията са подновени от научен консорциум, обединяващ пет руски института, с участието на двама френски експерти по консервация на палеолитна живопис – Жак Брюне и Филип Малоран. Фресните от *Шулган таш* са класифицирани като *мадленска живопис от трети тип по Лероа Гуран*, при съотнасянето им към широко известните изображения от пещерите *Ласко* във Франция и *Алтамира* в Испания. /**Т. И. Щербакова.** Южно-Уральская палеолитическая экспедиция в пещере Шульган-Таш (Каповая) в 2004 г. – **https://www.relig-mus...** /.

Посочените научни заключения подкрепят тезата ми, че пещерното изкуство в крайния запад и крайния изток на Европа е изпълнено по едно и също време от видни представители на Homo sapiens, от типа *Кроманьон*. Това всъщност са боговете в митологията, членове на *Светото семейство* на Гея и Уран, които ръководели империята *Туран* от няколко стратегически точки на палеолитна Европа.

* * *

Връщам се към конкретиката на моето изследване. Отново в българския летописен свод намирам данни, че базираният в Урал бог Мардукан/Хелиос I/Шу разширил държавата си *Раха*, като включил в нея Средна Азия – територията около планинския масив Меру (днес Хималаите), включително днешен Тибет и част от северна Индия. Зооморфният образ на „Великата змия“ Мардукан, като небесен крилат дракон с люспесто тяло, еленови рога и биволски уши, който теглел колесницата на слънцето, е съхранен в древната традиция на японци, китайци, монголи, индийци и други азиатски народи. Египетска аналогия е, разбира се, лодката на Ра, а тракийска, славянска и европейска – теглената от елени шейна на дядо Коледа (зимното слънце).

Титулуван с прозвищата Мар/Мардук, Шу преселил част от народа си от Средна Азия в Южна Месопотамия – и основал там друга държава – *Сумеру/Шумеру* (*Шумер*). Тя била наричана също така *Самар* (по азиатското име на брат му Кронос), защото Енлил/Ел/Кронос владеел по същото време в Северна Месопотамия зоната на изворите на Тигър и Ефрат, областта *Джасира* (Джа-Сира = „Плодородната/хранителната Гая/Гея“). Там Ел/Кронос

построил от тухли подобие на *Голямата пирамида* на Ра/Мардук в Египет. В равнината на Двуречието нямало планини и каменни кариери, затова Самар/Кронос издигнал от тухли един имитиращ планината Меру, *седеметажен зикурат*, защото „самарците [шумерите – б. В.Й.] се покланяли на планините с върхове с гладки склонове и стъпаловидни подножия, тъй като вярвали, че там пребивава Всевишният. Тези свещени планини се наричали *Самар* и това име самарците дали на държавата си." /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 271/.

> „Първият вожд на самарците бил Май или Мар [Мардук – б. В.Й.], поради което неговите потомци се наричали Мардуан или Мардукан... Той живял 300 години и бил истински праведник, заради което след земната му смърт Тангра го пренесъл на осмото небе. Погребали го в седеметажна кула-гробница." /**пак там**, с. 270/.

Тук българският летописец смесва личностите на двамата близнаци: вожд на самарците на север бил Самар/Енлил/Кронос, а Мар или Мардукан (Мардук/Шу/Хелиос) се явявал бог-цар на шумерите на юг. Затова по-късно, през бронзовата и желязната епохи, дори до Христово време, Мардук бил почитан във *Вавилон* като върховен бог.

Все пак от това сведение разбираме, че Шу/Мардук изживял като праведен пастир последните си 300 години в Шумер, където бил погребан в собствен зикурат. Ако направим справка с царския списък на Мането, ще изясним, че Мардук, под името Ра, е управлявал 1000 години в Египет, и 800 години под името Шу на Урал и в Шумер. Научаваме и разпределението на последните 800 години: 500 на Урал и в Средна Азия, и 300 в Шумер.

След смъртта на Шу/Мардук, част от шумерите и част от самарците напуснали Месопотамия и се завърнали в старото си отечество *Раха* – на Волга-Урал; там нарекли с имената на Мардук и Самар някои от градовете си: ***Мардук**ан* (сетне Болгар, Волжка България); ***Самар**а*; ***Мар**аканда* (***Самар**канд*) и др. /**пак там**, с. 275/.

* * *

Едно от имената на Хестия, употребявано в българския свод, е *Девет/Тевет*, близко по звучене до *Табити*. В България обитаваната в древността *Деветашка пещера* е посветена на тази богиня. На нея е наречена и местността *Туида* край гр. Сливен, където са открити неолитно селище, античен и средновековен град. Названието *Туида* произлиза от *Тевет*. Това се разбира от шотландския хидроним *Tweed river* (*Туид ривър*) и топоним *Tweed mouth* (*Туид маут*), очевидно с келтски произход. Вероятно етнонимът *tuatha de danann*, споменат в келтските митове, също е носен от потомци на *Тевет*, които са се идентифицирали с това нейно име.

Името *Девет/Тевет* е в основата на българското название на числото *девет* (9) и идентично по фонетика. Това число 9 е било, може би, степента на Хестия в йерархията на боговете; пред нея са били Уран/Атон (1), Гея/Ева (2), Кронос/Ел (3), Дионис/Хор (4), Океан/Геб (5), Япет/Енки (6), Хадес/Сет (7) и Зевс/Озирис (8); или пък е свързано с броя на дъщерите ѝ, с които се е прочула (нямайки синове).

Друго име, с което наричали Хестия, било *Чак-Чак* /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи…, с. 287/ – „отделената", „изгнаницата", – защото богинята е изпратена да създаде цивилизация

чак на *Волга* и *Урал*, далеч от нейното семейство. Семантиката на името *Чак-Чак* може да се долови от думи като: *чак* (еди къде си) – „някъде далеч"; *чакам*, очаквам (някого отдалеч); *чакмак* – „огниво"; *очаг* – отделно огнище за едно семейство; *чакъл* – едноразмерни камъни, събрани заедно, без да се слепват в единна маса; *чакал* – Чак-Ал, т.е. „Бог Чак [Различният]" – видовото име на една от ипостазите на бог Анубис, който бил албинос; *съчка* – Съ-*Чк*, т.е. „[Клонче] с разклонение"; *чекия* – малко битово ножче; *чекирам*; *чек* (бон) и пр.

В названието *чекия* (ножче) са събрани две синонимни думи – *чек* и *кий*, – означаващи „отделен", „отхвърлен", „отцепен", „отрязан" и пр. Ще взема пример от „Повесть временних лет", в която пише, че гр. *Киев* е основан от трима братя: Щек, Кий и Хорив. Прозвищата *Щек* (*Чек*) и *Кий* се отнасят за брата на кан Кубрат/Корбат (Хорив) – кан *Кий/Самбат/Само*. Последният основал през 622 г. гр. *Киев*, а през 623 г. – поставил в Централна Европа началото на *федеративната държава Дулоба*, която се отцепила и съществувала отделно от *Кубратовата държава Велика България*. Двете имена-прозвища Чек и Кий са синоними – означават „Отцепникът", „Отделеният". *Щек* и *чек* са транскрипционни форми, съхранени например в българската дума *мащеха* – Ма-Щех, т.е. „Отделна, различна [от истинската] майка", и руската дума *мачеха* – Ма-Чек.

Във вековете след Христа от Азия нахлули в скитската степ различни племена. Едно от тях, познато като *половци*, *кипчаци* или *кумани*, назовавало териториите между *Дунав и Лена* „Дешт-и-Кипчак". /**Мурад Аджи.** Полынь Половецкого поля. Из родословной кумыков, карачаевцев, балкарцев, казаков, казахов, татар, чувашей, якутов, гагаузов, крымских татар, части русских, украинцев и других народов, ведущих свое начало от тюркского (кипчакского) корня и забывших его. Москва, ТОО „Пик-контекст", 1994, с. 183/. Според мен този топоним, както и етнонимът *кипчак*, всъщност са епоними, защото са възникнали от името *Чак-Чак* на богиня Хестия. *Кипчак*, Кип-Чак, означава „Кипрата Чак", т.е. „Красивата Хестия". Съответно *дешт-и-кипчак* се чете „Дъщерите на кипрата Чак". Местните народи логично нарекли земята си на своите богини-майки – дъщерите на Великата богиня-майка на скитите Хестия.

* * *

Относно високата позиция на Хестия при *скитите* (*хетите*), е показателно едно сведение на Херодот за боговете, почитани от този народ, защото някои от тези богове те считали за свои родоначалници, докато останалите просто били важни в различните аспекти на битието им:

„**Молят се само на следните богове: най-вече на Хистия** [к. В.Й.], на Зевс и Гея, понеже смятат, че Гея е жена на Зевс, **след това на Аполон** [к. В.Й.] и Афродита Урания, **на Херакъл** [тук Херодот има предвид първия Херакъл, т.е. Дионис/Хор, защото според него вторият Херакъл не е бог – б. В.Й.] и Арес – тези богове ги почитат всички скити, **а така наречените царски скити принасят жертва и на Посейдон**. **На скитски език Хистия е Табити** [к. В.Й.], Зевс – по мое мнение съвсем правилно наричан, – е Папайос, Гея – Апи [т.е. аби – „майка" – б. В.Й.], **Аполон – Гойтосюрос** [к. В.Й.], Афродита Урания – Аргимпаса, **Посейдон – Тагимасадас** [к. В.Й.]."

/**Херодот**. История, IV, 59. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1990./

Ще вметна, че траките витини, които обитавали Мала Азия, почитали царя на боговете под името Зевс Папас („Отецът Зевс”), подобно на скитския Папай /**Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Книга III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 412 – по Ариан/.

Така че, докато античните гърци са имали Хестия за невзрачна богиня, то за *скитите* тя се явявала главно божество като тяхна племенна майка. Херодот обаче е пропуснал техния отец, съпруга ѝ Мардукан (Хелиос I), който за гърците явно е бил съвсем непознат. Впрочем етнонимите *хети*, *гети*, *скити* и пр. произлизат от името на майка Хестия, но и на отеца Хелиос. „Царските скити” , т.е. жреческо-войнската каста, от която произлизали царете, се отличавали в своя култ от останалите с това, че почитали и Тагимасадас/Посейдон.

Странното на пръв поглед име *Гойтосюрос* се чете „Бика [говедото] Сурос [Суря, т.е. Хор]”. Херодот е употребил в един абзац две имена на Дионис/Хор: споменатия *Аполон-Гойтосюрос* („Бика Суря [Хор]”) и *Херакъл*, героичното име на Хор. Фактът, че царските скити са почитали в комплект *Хестия*, *Аполон-Гойтосюрос* и *Посейдон-Тагимасадас* означава за нас, че те, бидейки жреческо-царска каста/племе на всички *скити*, представляват генетична сплав между: от една страна потомци на Хестия – царствения клон на *хетите*; и от друга страна потомци на Посейдон от дъщерята на Хор, Лизианаса II – царствения клон на *трако-българите*.

Името *Тагимасадас* съдържа думите *таг* (*так*) – „кон” /ср. **Йордан Вълчев**. Българският календар. Велико Търново, Изд. „Абагар”, 2005, с. 53/ и *масада* – маса-ат, „равно място”, „плато”; така че това име на Посейдон означава „Конят/конникът на платото” или „Конят, изобразен върху скалите на платото”. Веднага се досещаме за конника в *Балхара* (*Афганистан*) и за *Мадарския конник* в *България* – и двата релефа са изсечени върху високи отвесни скали, ограничаващи плато: ако в тези две светилища конят е ипостаза на единия ни родоначалник бог Посейдон, то самият конник най-вероятно е образ на другия ни родоначалник – бог Дионис/Хор.

Митологията е запазила данни за това, че Посейдон е създателят на коня; той го предложил като свой дар на атиняните, но Кекроп приел дара на Атина – маслината.

Ще приведа и още един текст на „бащата на историята”, който касае отговор на скитския цар Идантюрсос на нахлулия с армията си в Скития персийски цар Дарий I (522-486 г. пр.Хр.): „ **... А за мои господари аз смятам само Зевс**, чийто потомък съм аз, **и Хестия**, **царицата на скитите** [к. В.Й.].” /**Херодот**. История, IV, 127/.

* * *

В митологията Хестия/Веста е смятана за покровителка на дома и домашното огнище, която бди за сигурността, благополучието и щастието на неговите обитатели. Според хетско-хуритския ритуал огнището/олтар/пещ на майка Хебат (Хестия) е поставяно вляво от вратата, а това на отеца-гръмовержец „Бог на бурята” – вдясно. /**Мая Аврамова**. Свещената пещ. – В: **Добруджа, 21, 2003.** Изследвания в чест на Хенриета Тодорова.

Издание на ИМ-Добрич и ИМ-Силистра. Съставител Владимир Славчев. Варна, Печат „Ситроник ООД“, 2004, с. 91, 92/.

Огънят, като земен аналог на небесното слънце, съвсем логично е бил обгрижван и ползван в ритуалите от жреците/жриците на слънчевите божества Хелиос/Ра и Хестия/Веста.

На Балканите през бронзовата епоха траките познавали богиня Хестия под името *Веста*. За това съдим по един артефакт, открит в днешна Македония – керамичен капак за ритуален съд, на който е изчертано по архаичен начин нейното име: ΒΣΞΦΑ (**сн. 9, 10**).

Снимки 9, 10. Керамичен капак от Македония, II хилядолетие пр.Хр., надписан с името на Веста. /вж. **Александра Делова.** Прототракийските писмености на Балканите. – списание „Горгони“, кн. 2, 2018, с. 247/.

В Рим Колегията на понтифиците (висшите жреци), които познавали основно „науката за свещеното”, работели в тясна връзка със *шестте весталки* (жрици на *Веста*). Последните обитавали *Atrium Vestae*, до *Кръглия храм на Веста*, богинята на домашния огън, на *Forum Romanum*. Там понтифиците провеждали своите разисквания.

За *весталки* били избирани момичета на 6-10-годишна възраст. Те спазвали целебат и не се омъжвали в продължение на 30 години, за да могат да служат на богиня *Веста*. Облечени в бели дрехи, украсени с лентички, радвайки се на голямо уважение, те трябвало да поддържат и пазят вечния огън на града. /**Тит Ливий.** История на Рим, I, 20 (3). – В изданието **Тит Ливий.** Историята на Рим от основаването на града. Книга първа. Превод от латински Владимир Атанасов. С., Изд. „Изток-Запад“, 2004, с. 70-72; вж. също История на религиите. Т. II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок.** С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 494/.

Думи, производни от името *Веста*: *Авеста*, *вест* (новина), *вестител*, *повест*, *вещ* (предмет), *вест*/*вещ* (*вещер* – „знаток”), *веста*/*вестица* (*вещица*), *невеста*, *Хефест* (*Гефест*,

Ге-Вест, т.е. „Познаващ земята [метала]“), *свестен*, *свяст*, *свест/свещ*, *съвест*, *севаст* (титла), *свастика* (знакът на Веста). Интересна е антиномията *веста* („знаеща“) – *невеста* („незнаеща“). Първата е девица, спазваща целебат, сетивна, знаеща и духовна; а втората – отдалечаваща се от духа материя, mater/майка, родилка.

3. Названията на държавата: Раха, Раил, Райх. Символна атрибуция и тотеми на Хестия и Хелиос

От антропонима Ра на Хелиос/Мардукан държавата на Волга и Урал получила имената *Ура* (Ур-Ра), *Раха* („Ра, великия”) и още *Раил* („Бог Ра”). По запазени фрагменти от ръкописи на Мохамед Гали – книжовник от Волжка България, – съставителят на българския летописен свод „Джагфар тарихи“ Фархат Нурутдинов пише:

> „Цялата Волжко-Камска речна система българите първоначално наричали Ра (Ранга, Раха) или Ас-Туркан… А през 1203 г. и самият Гали [Мохамед Гали – б. В.Й.] споменава в поемата си „Късса-и Юсуф“ старинното българско име Раил… А пък в най-древни времена Ра е означавало „Първообразният Океан на Вселената“ и „Дух на Първообразния Океан на Вселената“.
>
> /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 285; вж. и с. 270./

Макар да бил родоначалник на скотовъдните народи, Хелиос I/Шу/Ра/Мардукан се е проявил и като селекционер на културни растения. Така например от египетското му име Шу/Су е дошло названието *спелта/шпелта:* Ш-П-Ел-Та, Ш[у]-П[и]-Ел-Та, или „Шу в Планината [Пирамидата] на бог Атон”. Бог Шу създал и ядкова култура. Това разбира се е познатото ни *кашу* – Ка-Шу, т.е. „Двойник [творение] на Шу”.

Семейният знак или монограм на Шу/Ра и първата му жена Рея била прословутата *свастика* – Св-Аст-Ик, Су-Аст-Иг, т.е. „Владетелите Шу и Астлик [Рея]”. Според едно сведение на вавилонския жрец Берос /**Берос**. Babyloniaka Chaldaika. – по **Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Т. II. Теология. Кн. 1, с. 253/ богиня Астлик, първородната сестра на титаните Кронос/Геб, Хелиос/Ра/Шу и Океан, е имала голямо влияние над братята си. Видяхме как самото название на знака съдържа информация, че той е бил създаден от и е принадлежал на Ра/Шу и Рея/Астлик. *Свастиката* е стилизирано изображение и символ на въртящото се слънце (**сн. 11, 12, 13**), а бог *Шу* е първородения (според перуанските, египетските и шумерските източници) син на слънцето. Сетне знакът бил наследен от втората съпруга на Ра/Шу – Хестия.

Снимка 11. Фрагмент от неолитна култова керамика с врязан знак „въртяща се свастика“. Исторически музей ва гр. Велинград. Фото автора, 2010 г.

Снимка 12. Керамична купа от археологическия комплекс „Дуранкулашко езеро“, култури Хаманджия, Сава и Варна. V хил. пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Добрич. Фото автора, 2019 г.

Снимка 13. Антична фибула във вид на свастика от четири конски/драконови глави, украсена в центъра с троен кръг. Частно притежание. Фото автора, 2010 г.

Трите соларни кръга, вписани един в друг, символизират Отеца-Слънце, а произлизащите от него коне/дракони – неговите синове.

Свастиката на „духа на женската красота, семейното щастие и огнището Чак-Чак или Девет [Тевет или Хестия]" била наричана „сарман или сурбан" /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи…, с. 287/; очевидно названието касае определен вид на този знак, който в по-различни варианти бил ползван и от нейния съпруг.

Прототип на *свастиката* е монограмът на отеца Атон – равнораменен кръст (Ат) с описан около него кръг (Он). За да се получи от тази фигура *свастика*, от кръга са отстранени четири равни части (осмини). По друг начин се е справил второроденият близнак Кронос, който направо е премахнал кръста и си е оставил кръга (символ на слънцето), понякога с точка в средата (пресечната точка на рамената на кръста и на всички останали синове *радеуси* – „богове Ра"). Представям трите знака за сравнение (**Обр. 1**):

Обр. 1. Знак на Атон

Знак на Хелиос/Шу

Знак на Кронос

Названието на държавата *Раха* след време било променено на *Идел* (Ид-Ел, „Седемте богове”), когато в нея се обосновали потомците на първите седем богове, наричани *Седемте българо-славянски рода* (*племена*): *ердим*, *бакил* (*вокил*) или *бояндур*, *себер*, *агачир* (*агатирси*), *харка*, *утиг* (*утигури*), *кимер*. Те просперирали под ръководството на Иджик/Джам и неговите синове. Тъй като Иджик бил внук на самия Баг Хор (“Божият син Хор”) – седмия по ред велик бог, който управлявал света /**Бахши Иман.** Джагфар тарихи…, с. 14, 15, 19, 286, 287/, – обединеният етнос получил общото име *багхори/багхари*, видоизменило се с времето в *балкхари*, *балхары* и *българи*. /вж. изследването „Произход на етнонима българи и на хоронима България“ – в настоящия сборник/.

Държавното име *Раха* на древната мизо-гетска или българо-гетска държава на Урал било възобновено през късното средновековие в Западна и Централна Европа от кралете на държавното обединение на келтските и германските племена. Тези крале произхождали от съвкупната гето-келто-немска аристокрация. В 936 г. Отон Велики, херцог на Саксония, наследил от баща си (Хенрих I) Източно-Франкското кралство, а до 962 г. присъединил областите Лотарингия и Ломбардия и бил коронясан от папата за император на *Свещената римска империя*, на немски език *Heiliges Romisches Reich*. Очевидно терминът *reich* (*райх*), който бил ползван чак до 1806 г. със значението „държава”, произлиза от древната държава *Раха* на *Волга* и *Урал*.

След прекъсване от няколко десетилетия, в 1871 г., вдъхновен от победата на Германия във Френско-Пруската война, принц Ото фон Бисмарк, възстановил държавното име на страната под формата *Deutsches Reich* или *Kaiserreich* (Вторият райх). *Третият райх* (1933-1945 г.) бил под управлението на Адолф Хитлер.

Друга държава с подобно име е *Австрия*, на немски език *Osterreich* („Източен Райх“). Названието възникнало през 1165 г., когато било обособено херцогство *Osterreich*.

Интересно е да се отбележи, че парламентът на Украйна още носи традиционното си название *Украинска Рада* (Ра-Да – „Потомците на Ра”), а парламентът на Германия – *Райхстаг*, контекстуално: „[Синовете на] Великия конник Ра”.

* * *

Освен символния знак *свастика* боговете-родоначалници Хестия/Тевет и Хелиос/Мардукан имали и семеен герб, представящ техния зооморфен образ – *двуглав царствен орел*, покровителствено разперил огромните си криле, държащ в ноктите на десния си крак меч – символ на *Духа-Създател* и *Неговата Сила*, способна да пронизва материята, а в левия крак топка с кръст – инсигния, подчертаваща произхода им от Майката-земя Гея/Маат и Отеца-слънце Уран/Атон. От андрогинното тяло на орела излизат две глави – на сина Хелиос и на внучката Хестия. Могъща и съвършена символика (**сн. 14-18**)!

Снимка 14. Двуглав орел държи в ноктите си два заека – барелеф на хетските царе от средата на II-ро хилядолетие пр.Хр. Монолитната скала с барелефа се намира в с. Уъйюк, област Кападокия, Турция **/http://forum.tisitova.com/viewtopic.php?/**.

Снимка 15. Късна Византия, стилизиран родов герб на Палеолозите (1261-1453 г.), на гърдите на който е поставен техният кръстно-буквен монограм. Двуглавият орел е стар династичен символ в Мала Азия, принадлежал на хетските царе, потомци на Хестия и Хелиос. Във Византия пръв го въвел през 326 г. като своя емблема император Константин Велики.

В другата земя на народа на Хестия и Хелиос – Скития – двуглавият орел също е ползван като хералдичен знак. Той красял короната на Казанското канство, откъдето го възприел за пръв път през 1625 г. руският цар Михаил Фьодорович Романов (1613-1645 г.) /**Татяна Ярулина Ал-Булгари.** Волжка България и Европа. Историко-културологични очерци. С., ИК „Огледало“, 2008, с. 219/.

Снимка 16. Сребърен пръстен с двуглав орел на български благородник от XIII век, намерен през 2010 г. на хълма Трапезица, квартал на средновековния Търновград. /вестник „Янтра днес”, бр. 3024, 02.08.2010 г.; вж. и **https://www. google.bg/imgres?imgurl=http://www.dnesbg.com/pics.../**.

Снимка 17. Мраморна плоча с изображение на двуглав орел на пода на четвъртия етаж на пограничната Асенова кула в гр. Урануполи, полуостров Халкидики, Северна Гърция. Това е най-южната точка от Българското царство по време на управлението на цар Иван Асен II (1218-1241 г.). В добре укрепената кула се е помещавал български граничен отряд. Фото автора, 2009 г.

Снимка 18. Двуглав орел, гравиран върху седефената апликация на традиционни български пафти (сребърна тока за колан в женската национална носия) от XVII век. РИМ – гр. Враца. Фото автора, 2009 г.

Впрочем *двуглавият орел* и *лъвът* са най-често срещаните скулптирани изображения при археологически разкопки в столицата Хатушаш на малоазийското Хетско царство.

Отбелязвам и друг интересен артефакт: ритуална сребърна брадва, открита в днешен Афганистан (**сн. 19**), в земите на древната българска държава *Балхара/Бактрия*. На острието на брадвата релефно е изобразено човешко тяло с две орлови глави, разположени както при двуглавия орел. Това синкретично божество стиска с дясната си ръка гърлото на крилат лъв (ипостаза на Отеца), а с лявата – муцуната на крава (ипостаза на Майката). Дали чрез тази сцена не се показва как Хелиос и Хестия са отхвърлили доминàта на своите родители?

Снимка 19. Ритуалната сребърна брадва от Афганистан /История на света в 20 тома. Т. I. Прев. от англ. Владимир Германов. Изд. „Абагар холдинг“ – София и „Тайм Лайф“ – Амстердам, 1994, с. 156/.

* * *

Ще се отклоня пак от своето изложение, за да кажа, че първородният син Хелиос I/ Мардукан получил орловия зооморфен образ още в Перуанските Анди, когато Отецът му Атау (Атон) го обявил за владетел на планините. Тогава именно младият цар, наричан там Слънцето, се оприличил на птицата-господар на небето, рееща се над високите Анди – гигантският *кралски кондор*, с размах на крилете цели три метра.

Слънцето (отецът Уран/Атон) и *кондорът* (синът Ра) били в очите на древните богове и хора господарите на небето и планината. Затова короната на перуанския бог *Римак* или *Ремак* (Ре-Маг, т.е. „Магът Ре“) се състояла от пера/лъчи (**сн. 20**), както и след него на всички велики владетели на теократичната империя в Андите, Южна Америка. Дори в по-късно време инкските вождове традиционно се пременявали при официални случаи с величествената *корона-наметка от орлови пера* на техния праотец *Пернатата змия* или *Крилатата змия*: почитан идентично в империята на маите в Мексико и въобще от индианските племена в Северна Америка (**сн. 21**). Очевидно е налице преплитане и синтез на два митологични образа: *кондор/орел* и *дракон* (Д[еус]-Ра-К[а]-Он, т.е. „Бог Ра, син на Слънцето“).

Снимка 20. Нагръдно украшение, изобразяващо бога-родоначалник Ремак с корона от пера. /вж. **Луис Дуке Гомес.** Золото Колумбии: Ювелирное искусство индейцев. Предисловие Б. Б. Пиотровского. Перевод с испанского Г. Ю. Зубрицкой. Москва, „Искусство“, 1982, с. 97/.

Снимка 21. Корона-пелерина на индиански вожд, направена от орлови пера. Експонат в Националния музей на американските индианци в гр. Вашингтон, САЩ. – **https://americanindian.si.eduexploreexhibitionsitemid=957#exhibition-gallery-1**.

Но нима сребърният орел на българският кан Аспарух (668-701 г.) не носи на гърба си дванадесет драконови шипа?

Съхранени са легенди и предания за праисторията на инките, записани от двама испански свещеници – Блас Валера и падре Молина, – които съпътствали конкистадорите при завоеванието на Южна Америка. Те разказват в съчиненията си (за съжаление изгорени; от тях са запазени само откъси, цитирани от други автори), как отецът-слънце изпратил двамата си сина „в различни посоки да разпространят цивилизацията". *Ила-Ра* („Бог Ра") или споменатия *Римак*, наричан още *Имаямана Виракоча* („В чиято власт са поставени всички неща") заминал да цивилизова планинските народи, а *Ира-Я*, наричан още *Топако Виракоча* („Създател на неща") трябвало да слезе в крайбрежните равнини. /**Зекария Сичин.** Изгубените царства. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2004, с. 131-135; **Первая часть Хроники Перу**, рассказывающая об установлении границ и описании ее провинции, о закладке новых городов, об обрядах и обычаях индейцев, и о других достойных упоминания вещах. Составлена **Педро де Сьеса де Леоном**, жителем Севильи, 1553 год. (С привилегии Короля). Перевод с испанского оригинала А. Скромницкий, В. Мелников, О. Дьяконов. Киев, 2008, с. 217/.

Очевидно Ила-Ра/Имаямана Виракоча бил планинският скотовъдец Хелиос/Ра, а Ира-Я/Топако Виракоча – полският земеделец Кронос/Ра. Приведеното тълкувание на името „В чиято власт са поставени всички неща" подсказва, че първият е получил от отеца Атау (Уран/Атон) върховната власт над света.

Трябва да подчертая, че и двамата божествени близнаци били *кон* (*кон-тики*) – „синове на слънцето", но само първороденият близнак, престолонаследникът Хелиос I/Мардукан бил удостоен още в Перу с титлата *Имаямана Виракоча* („В чиято власт са поставени всички неща") и приел зооморфния образ на царствения *кондор* (К[а]-Он-Д[еус]-Ор, т.е. „Синът на слънцето, богът от злато").

След миграцията на боговете в Европа, синът на слънцето Мардукан/Ра отнесъл своя символ – *кондора*, префасониран в *орел* – на планината Урал, когато организирал там, заедно с Хестия, държавата *Раха* („Великият Ра"). Така потомците на Мардукан и Хестия – *хети/гети/скити* – получили царствения символ на своите родоначалници, *двуглавия кондор/орел*: царя и царицата, слети в единен зооморфен образ.

Латинското название на Андския кондор е Vultur Gryphus – „лешояд–грифон". В митологиите *грифонът* е приказно същество с тяло на лъв, и глава и криле на орел. Най-старите му статуи са открити в гробници и светилища в Египет и Персия, където изпълнявали ролята на духове-пазители. Пътешественикът Аристей твърдял през VII в. пр.Хр., че *живи грифони* са обитавали пустините и планините на Монголия.

Царственият *грифон* украсява съдове от тракийските ритуални сервизи, изобразен е например върху фиала от сребърния комплект на *Трибалската тракийска династия* (Рогозен, VI-IV век пр.Хр.; **сн. 22**), също върху масивните златни кани на *Сборния сакрален сервиз на българските канове* (събиран в периода III-X в.), укрит в Наги Сент Миклош (дн.Унгария; **сн. 23**) и др.

Снимка 22. Четири двойки грифони върху фиала от Рогозенското сребърно съкровище от V век пр.Хр. РИМ – гр. Враца, зала „Врачански съкровища“: **https://sakrovishta.petosoubl.com/rogozen.html/**.

Снимка 23. Изображение на царствения грифон, или хищната птица-барс Сенмурв, върху една от каните на Сборния сервиз на българските канове, намерен през 1799 г., след осем века престой в земята, в градчето Наги Сент Миклош, Унгария. Сервизът се съхранява в Музея за история на изкуството в гр. Виена, Австрия. – Kunsthistorisches Museum – Vien – **https://www.khm.atkunstwerkemedaillonkrug-71220**.

В показания сюжет, при който Сенмурв е разперил криле, се вижда скритата в неговата вътрешност Богиня-майка, издигнала в двете си ръце клончета, всяко от които има по три лилии/лотоси. Тройното клонче е троичният бог Тангра – Тан-Г[ея]-Ра, – на което всяко от трите божества е представено чрез женско-мъжкия символ лилия/лотос. Лилията е разцъфналият цвят с форма на отворена утроба, а когато цветът се затвори и стане пъпка, придобива формата на фалос.

Изглежда и тази ипостаза е троична: богиня Гея (като дух) и първородният близнак Хелиос/Ра/Мардук – слънчев, небесен и планински бог, – са синтезно превъплътени в хищна птица (кондор), а вторият близнак Кронос/Ра е взел вида на хищен лъв барс. Птицата и барсът са съчетани във фантазния образ на Сенмурв.

Комбинацията от силата и благородството на царя на земята *лъва* с бързия полет и острото зрение на царя на небето *орела*, осигурили на митичния *грифон* правото да стане една от запазените марки за аристократичните гербове през средновековието.

След Хелиос и Хестия, кой е ползвал образа на *двуглавия орел*?

През средновековието *двуглавият орел* е възприет за герб от някои императори на Източната римска империя Византия (те разбира се го присвоили от хетската хералдическа традиция в Мала Азия). Днес той краси държавните гербове и знамената на Русия, Швеция, Германия, Австрия, Франция, Испания, съвременни държави, в които са се установили през вековете преди и след Христа съответно народите *скити*, *готи*, *келти* и *гали* – различни клонове от големия хетски етнос на богиня Хестия и бог Хелиос I.

Тук ще вметна нещо за друг птичи образ на богиня Хестия – *Сойката* (Сой-Ка, т.е. „Дъщерята на Сой [Усой/Кронос]"). С името *Усой* Кронос бил познат във *Финикия*. Иначе птицата *Сойка* (Garrulus glandarius) също е от семейство Вранови, като се отличава с цветно оперение.

По-долу (§ 8) ще говоря повече за *женската и мъжка врана* – основните зооморфни образи и тотеми на Хестия и Хелиос.

4. Хоронимът Скития с вариант Свитюд

Скития – това название е свързано с етнонимите *скити* и *хети* – потомците на богиня *Хестия*. *Малка Скития* обхващала същинската държава на Хестия, а *Голяма Скития* – околните зависими земи.

Асите – народът на Один, част от голямата формация на *скитите*, също обитавал тази земя от древни времена. В началото на II век, когато римската завоевателна експанзия застрашително стигнала до Дакия, Один повел народа си към Северна Европа (днешна Дания), а оттам последвала миграция и към Скандинавия. Скандинавците наричали двете *Скитии Малък* и *Голям Свитюд*. /**Снуре Стюрлюсон**. Саги за кралете на Севера. Превод от норвежки език Румяна Сиромахова. С., Военно издателство, 2003, с. 23/.

Според мен *свит* или *сивт* в названието *Свитюд* е форма на трако-египетския сакрален термин *сев/сив* – „пастир" („водач"). Подобна е морфологията на антропонима на *Севт I*, одриски цар в периода 424-407 г. пр.Хр.

Названието *Свитюд* – „Пастирска земя", не идва, както ще ни се стори на пръв поглед, от отрасъла животновъдство, защото *скитите* не били само прости овчари и говедари, видно от забележителните им градове на Урал. Това название съдържа в себе си признание за цивилизаторската роля на благородната пастирка Хестия и съпруга ѝ Мардукан в дивата неусвоена северна зона на тогавашния свят. Ето защо Тевет (Хестия) носела и името *Сабан* – „пастирка" /**Бахши Иман**. Джагфар тарихи…, с. 283-287/. Всъщност правилната форма на това име е *Сиван*/*Севан* – Сив/Сев-Ан, или „Пастирка небесна".

В последния термин се забелязва хетското, а по-късно келтското название на числото *седем* (7), което се е запазило в съвременния английски език – *seven* (произнася се *севан*) и донякъде във френския – *sept* (произнася се *сет*), като в последния има влияние от латинския език – *septem* (*септем*). Етимологията на числото *седем* (*seven*) от старата дума *севан*

(„Пастирка небесна”) се основава на важния за древните хора факт, че истински пастири, благородни себераздаващи се водачи, били *Седемте мъдреци*, наричани още *Адитяи* /**Ригведа Самхита**, 2, 27, 1. – Електронно издание: https://titus.uni-frankfurt.deTextcollection: RVS/. Според нас това са първите седем богове Уран/Атон, Хелиос/Ра, Кронос/Кеб, Япет/Енки, Зевс/Озирис, Хадес/Сет, Дионис/Хор. Само на тях бил присъщ пастирският жезъл, с кука отгоре, която му придава формата на цифрата 1 – числото на Бог. Следователно думата *севан* е имала две значения: „пастир” и „седем”.

5. Столицата: предания и археология

И така, връщам се на Урал. Столицата на скитската богиня-царица Хестия била назована с друго нейно име – *Ерди* (Ер-Ди , Ре-Ди[ос] , или „Бог Ре”). Предполам, че се е намирала в района на днешния град *Уфа*. При оглед за следи в топонимията, то северозападно от *Уфа* е град *Ал`мет`иевск*, т.е. „[Града на] бога слънце”. Друг подобен топоним е столицата на *Казахстан – Алмати*, по-известна като *Алма Ата* („Богинята-майка на света”), но тя е доста отдалечена в посока югоизток.

Какво показват местните археологически проучвания? В региона са разкрити обекти на древната земя *Гардарике* („Страната на градовете“). Нейната перла е *Аркаим* в Южен Урал. Но преди *Аркаим*, още в 1965 г. бил открит първият обект *Синташта*, който в продължение на около 20 години останал известен само на тесен кръг специалисти.

През 1981 г. е изведен в орбита огромният руско-български спътник „Интеркосмос-България 1300”, оборудван с 13 комплекта техническа апаратура за разнообразни астрофизически изследвания, всичките по оригинални български патенти, създадени от 500 български учени и специалисти. По ирония на съдбата, или по Божие провидение, именно българската апаратура заснела древните българо-скитски градове на Урал, към които дотогава съветските власти упорито проявявали нехайно отношение. По „Технология за дистанционно наблюдение от космоса на подземни и подводни обекти”, с автор академик Димитър Мишев, са направени уникални снимки, на които изпод естествения килим на ландшафта впечатляващо изпъква архитектурния план на *Аркаим* – кръгла крепост с радиално подредени сгради (**сн. 24**). Тъй като това изследване влизало в необявените задачи с отбранителен характер, неговото оповестяване било възпрепятствано под предтекста за секретност /**Димитър Филипов**. Космическото предизвикателство на България. – вестник „Нова зора”, бр. 32, 15.08.2006/.

Снимка 24. Въздушната фотография на древния град Аркаим – Ар-Ка-Им, Ра-Ка-Им, т.е. „[Принадлежащ] на синовете на Ра". /**Михаил Зяблов**. Великая тайна Аркаима – **https://www.google.bg/imgres?imgurl=http://lah.ru/text/ zyablov/taina3.jpg&imgrefurl/**.

Едва през 1987 г., след като местната общественост осуетила последния отчаян опит на властта да попречи на изучаването на обектите, като ги залее с водите на „планово" проектиран язовир /**Константин Быструшкин**. Аркаим – суперобсерватория древних ариев? – В: Российская наука в Интернет: **https://rusnauka.narod.ru/**, най-сетне експедиция на Челябинския университет започнала разкопки, ръководени от Геннадий Борисович Еданович. Чак тогава разкриваните един след друг обекти, оформящи функционална и гъста селищна мрежа, станали достояние на света и бързо се превърнали в сензация /вж. и **Татяна Ярулина Ал-Булгари**. Волжка България и Европа. Историко-културологични очерци. С., ИК „Огледало", 2008, с. 418/.

Системните проучвания продължават и днес, като са устроени археологически резервати за туристи. Досега са изследвани непълно 17 града с 21 крепости и много неукрепени селища. Откриват се и още. Градовете с кръгла форма са: *Аркаим*, *Исиней 2*, *Синташта*, *Саръм-Сакла* и др. Тези с овална форма са: *Алданско*, *Исиней 1*, *Берсаут*, *Кизилско* и др. Всичките обекти са разположени на територия с размери 150 на 400 км., южно от *Уфа* и *Магнитогорск*. Освен това в района природата е концентрирала огромни находища от желязна, хромова, медна и оловно-цинкова руда, които и днес усилено се експлоатират. Разбира се тук са налице много древни рудници, но археологическото им проучване, както и информацията за тях, са крайно недостатъчни. /**Отто Николаевич Бадер**. Древнейшие металлурги Приуралья. Москва, 1964, с. 17-19/.

Как мислите, дали голямомащабният рудодобив би съхранил малките неугледни и пречещи на „научно-техническия прогрес” рудници от палеолита и неолита? Макар че техните датировки и оръдията в тях биха ни дали безценна информация за сглобяването на палео-историческия пъзел „Уралска цивилизация”.

За отношението към древността можем да съдим от металургичното и радиационно замърсяване на зони в Урал, по правило засекретявани и с ограничен достъп. Например фатално замърсеното през 60-те години езеро Карачай край гр. Челябинск, където нивото на радиация надминало 24 пъти това от катастрофата в Чернобил. /**Татяна Ярулина Ал-Булгари,** пос. съч, с. 359/.

На юг от „Страната на градовете” се намира пещерата *Шулган таш*, отнесена към XIV-то хилядолетие пр.Хр., а на север от нея – *Шигирското археологическо находище* (VIII-мо хилядолетие пр.Хр.), състоящо се от светилище и десетки малки мезолитни селища („стоянки”). *Шигирското езеро* е разположено край бившето село *Калата* (дн. Кировоград), недалеч от гр. Екатеринбург.

При добив на злато на четири метра дълбочина от торфа са извадени прекрасно съхранени артефакти от рог, кост, дърво, камък и глина: върхове на стрели и харпуни, кинжали с остриета от тънки кремъчни пластини, лък, весла за лодка, красиво орнаментирани кошчета, фигурки на елен и патица, и жезъл, украсен с хищно животно. Най-интересната находка е петметров дървен истукан/идол на Богинята-майка, изпъстрен от четирите страни с врязан геометричен орнамент: прави и зигзаговидни черти под формата на „рибя кост”, които на места образуват кръстове, ромбове и квадрати. Освен това върху туловището на идола са издялани шест лица, три отпред и три отзад, при това поставени във вертикална йерархия. Всяко от тях носи индивидуални черти. Има предположение, че това са духове на богове.

Според хипотезата на философа Валерий Чудинов идолът е на славянската богиня на смъртта *Мара* (*Мора*), пазител на задгробния свят или царството на мъртвите; в случая това били древните блата около езерото, превърнали се в торфено поле. Чудинов смята, че при идола на богинята са извършвани погребални ритуали и са принасяни жертви, за да се измоли благосклонното ѝ отношение към починалите в техния задгробен живот.

Последната версия е резонна, имайки предвид находките и околната среда, но пред името *Мара* аз бих предпочел името *Кали*, съобразявайки се със стария топоним на селището – *Калата*. Освен това названието на местността *Шигир/Шигира* ни напомня името на платото *Сакара*, свещения център на Долен Египет – царството на мъртвите на *Лизианаса/Мемфида*, наричана в Индия *Кали*. Подобен топоним – *Сигирия* – има и в *Шри Ланка*; това е високо скално плато с останки от VII-мо хилядолетие пр.Хр. Нека не се подценяват названията на сакралните места: те обикновено имат удивително дълъг живот. А образът на Майката и шестте богове, които се появяват (раждат) от нейното тяло, силно напомня египетския мит за вселенския отец Атум (Атон), от тялото на който се пръкват осем негови потомци и всички заедно съставят *Великата Хелиополска енеада*.

Връщам се към *Аркаим* със статистически данни за неговата археология. Това огромно съоръжение е било предварително планирано и изцяло изградено като един обект, което предполага не само солиден архитектен и строителен опит, но и древна традиция. Площта му е 20 000 кв. м., а планировката – окръжност с диаметър 145 м. и вписана в нея втора

окръжност с диаметър 85 м. (цитадела). Двете окръжности са опасани от стени, дебели при основата 4-5 м. (съхранена височина 1 м.), издигнати върху 3-метров насип. Отвътре на двете стени са прокарани двете кръгови улици на града, покрити с дебела дървена настилка, под която има канализация. Трапецовидните, почти правоъгълни, жилищни сгради са радиално разположени – 40 във външния кръг и 27 във вътрешния. Всичките са еднакви, просторни – по 110-180 кв.м.; всяка има кладенец, огнище и склад за продукти. Явно това били родови жилища. В точно проектирания геометричен център на града е градският площад с диаметър 27 м. Крепостта е заобиколена от защитен ров с дълбочина 2-3 метра. Впоследствие е открит още един най-външен крепостен пръстен, който обхващал допълнително възникналите квартали на придошлото население.

Датировката на археолога Еданович е 1800-1600 г. пр.Хр. Той твърди, че са правени измервания по радио-въглеродния метод /**Геннадий Борисович Эданович**. Аркаим: арии на Урале или несостоявшаяся цивилизация. – В: **Аркаим**: исследования, поиски, открытия. Челябинск, 1995, с. 74-118/.

Константин Биструшкин обаче посочва, че възрастта на обектите *Аркаим* и *Синташта* била определена по класическия метод на аналогията, а именно „по находките на дисковидни псалий от микенски тип, медни накрайници за копия с незатворена втулка, каменни черешовидни върхове за стрели". След време бил направен и радиовъглероден анализ с десетки проби, като някои от тях показали 2 800 г. пр.Хр. Въпреки разликите в замерванията, противно на логиката, радиовъглеродното изследване не било разширено и прецизирано, напротив, била възприета първата датировка по традиционния метод /**Константин Быструшкин**, пос. съч./.

Имайки пред вид продължителното засекретяване на обектите, намерението за тяхното потопяване под водите на голям язовир, както и неофициалното признание на Еданович, че това са градове на българите, посветени на Тангра, силно се съмнявам в тази датировка. Необходимо е да се извърши ново независимо измерване от международен екип, като образците, извлечени от *Аркаим*, се тестват в лаборатории извън *Русия*.

Само по този начин би могла да се датира точно *Страната на градовете* в Урал.

Самият кръгъл архитектурен план на градовете в държавата *Раха*, както и вътрешното радиално разположение на сградите им, наподобяващо колело със спици (**сн. 25**), говори за тяхната древност. Идеята, подтикнала създаването на този архитектурен план, разбира се, е сферичната форма на Слънцето, виждано от Земята като въртящо се колело. Разполагаме с описанието на Платон за столицата на Атлантида, която имала идентичен план. Самите топоними на уралската столица – древният *Ерди* (Ер-Ди, Ре-Ди[ос], т.е. „Бог Ре") и сегашният *Аркаим* (Ар-Ка-Им, Ра-Ка-Им, т.е. „На потомците на Ра принадлежащ") съответстват напълно на вида ѝ, тъй като бог Ра е наследник на слънчевата символика на своя баща Атон.

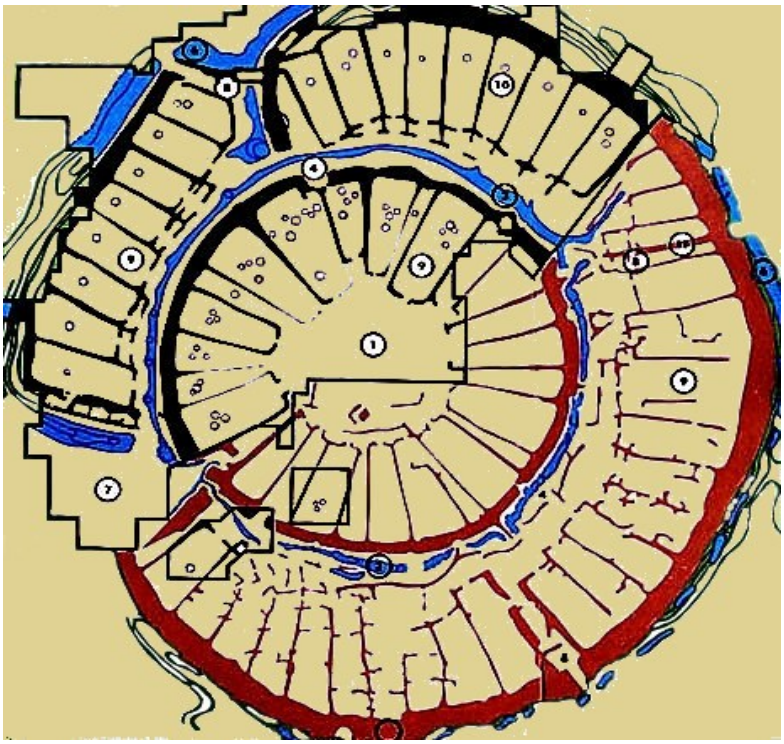

Снимка 25. План, реконструиран от археолозите, на крепостта Аркаим в Южен Урал, Русия. Добре личат големите, радиално разположени родови жилища. Началото на III-то до средата на II-ро хилядолетие пр.Хр. **/Михаил Зяблов.** Великая тайна Аркаима. – В: **http://www.google.bg/imgres?imgurl=http://lah.ru/text/zyablov/taina3.jpg& imgrefurl/**.

Разбира се, само някои обекти в „Страната на градовете“ са толкова древни. Останалите са се появили през следващите епохи, вследствие на демографски бум и прииждащи племена. Показват го времевите разлики на оповестените радиовъглеродни проби, според които датировките на различните обекти варират от началото на III-то до средата на II-ро хилядолетие пр.Хр. Следователно важна задача на археолозите е да систематизират обектите според хронологията им, вътре в този отрязък от време, за да се установи кои са първите селища, възникнали при основаването на държавата на богиня Хестия, и кои са съответните групи селища, появявали се поетапно през следващите хилядолетия при заселването тук на други придошли етноси.

Освен това специалистите отдавна би трябвало да са наясно, че естетично оформените бронзови оръдия от микенски тип не винаги са белег за Крито-Микенската епоха (III-то-II-ро хилядолетие пр.Хр.). Расата на боговете ги е изработвала със завидно майсторство десетки хиляди години по-рано, още при Гея, Уран и синовете им титани. Становището, което е възприела съвременната консервативна наука за началото на употребата на медта от V-то хилядолетие, на бронза от III-то хилядолетие, а на желязото – от I-во хилядолетие пр.Хр., важи само за далечните потомци на боговете – хората, които се научили именно от тях как да ползуват огъня, усвоили рудодобива, металургията и металообработването, възпроизвеждали дори образците на божествените оръдия и оръжия. Всъщност това становище на науката се отнася за вторичния бум в експлоатацията на металите, когато

цивилизациите в Шумер, Египет, Мала Азия, остров Крит и Елада задоволявали огромните си нужди от мед и бронз чрез редовни доставки от Тракия – минните комплекси в Пангей, Айбунар и Челопеч /**Зекария Сичин**. Изгубените царства…, с. 260-263, 270/. Тракийска мед са внасяли през неолита и бронзовата епоха даже протоскитските общности на север: културите *Кукутени-Триполе*, *Днепро-Донецка* и тази по долното течение на река Волга /**Евгений Черных, Любовь Орловская.** Проблемы радиоуглеродной хронологии энеолитических культур Юго-Восточной Европы. – В: **Добруджа, 21, 2003.** Изследвания в чест на Хенриета Тодорова. Издание на ИМ-Добрич и ИМ-Силистра. Съставител Владимир Славчев. Варна, Печат „Ситроник ООД“, 2004, с. 177/.

Несъмнено именно „Страната на градовете“ е била държавата на майката на скитите Хестия, а *Аркаим* – нейната столица *Ерди*. Удивителната архитектура може да се обясни със старата българска дума *табят*, *табиет* – високо майсторство. Всъщност точно това означава едно от имената на богиня Хестия, изисквала вдигането на тези строежи – името *Табити*. Етимологията му идва от *tabula* – „дъска”, „плоча”, „стела” – с писани закони, правила, които най-вероятно богинята е оставила на своя народ.

6. Съсловно и племенно деление на хетите/скитите

Херодот е записал следните сведения за съсловното деление на *скитите*:

„Както разправят скитите, народът им бил най-младият от всички народи, а произходът им бил следният. Пръв на тази земя, която тогава била пуста, се родил мъж на име Таргитаос; разправят че родителите на този Таргитаос били Зевс и една от дъщерите на реката Бористенес [река Днепър – б. В.Й.]... От такъв род бил Таргитаос и той имал трима синове – Липоксаис, Арпоксаис и Колаксаис... По време на тяхното управление **от небето се понесли златни предмети – рало, ярем, сагара** [секира – скитска двойна брадва – б. В.Й.] **и чаша** [съсловни символи съответно на: земеделци, скотовъдци, войни, жреци – к. и б. В.Й.], и паднали на скитската земя; пръв ги видял най-старият и се приближил, за да ги вземе, но с приближаването му златото се запалило. Той се отдръпнал, вторият брат се приближил и се случило същото. Златото се запалвало и ги отблъсвало, но когато третият брат се приближил, то угаснало и той си го занесъл вкъщи. Поради това знамение по-старите братя се съгласили да предадат цялата царска власт на най-малкия брат.
От Липоксаис произлезли онези скити, които по род се наричат аухати; от средния брат Арпоксаис – скитските родове, които се наричат катиари и траспии; а от най-малкия от тях, от царя – родът, който наричали паралати...”

/**Херодот**. История, IV, 5, 6./

Всъщност Херодотовите три клона на големия скитски народ са въплъщение на сакралната идея за *Дървото на живота* (**Обр. 2**):

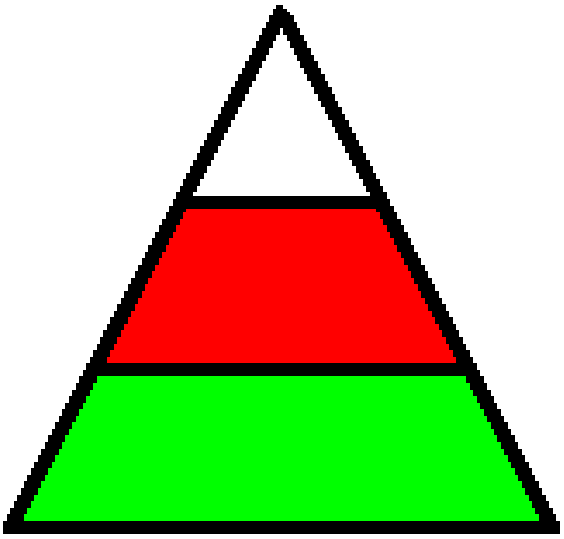

Обр. 2. Универсална схема на *Дървото на живота*, зад което се крие родово-функционалната структура на древното цивилизовано общество. Белият цвят отговарял на най-малобройното *жреческо съсловие*, произхождащо от божествената раса и пазещо традицията на *слънчевия култ*. От жреците били избирани царете. За основоположничка на съсловието се считала Богинята-майка Гея, владетелка на *знанието*, наричано *магия*.

Червеният цвят характеризирал *кастата на войните*, която трябвало да защитава цивилизацията от нейните врагове – съществувалите в древността диви примитивни племена. Патрон на кастата бил Богът-отец Уран.

И накрая, зеленият цвят символизирал най-многобройната класа, тази на *скотовъдците и земеделците*, чиято роля била да изхранва и осигурява в материално-битов аспект горните две. В основата на тази класа стояли първородните близнаци Ра. Родоначалник на скотовъдците бил Ра/Хелиос I/Мардукан, а на земеделците – Ра/Кронос/Енлил. В индийската митологична система тази божествена двойка е позната като близнаците Нестя или Ашвини.

Във „Ведите“ е указано, че според закона, даден от боговете на хората, обществото е разделено на три основни касти, плюс една неопределена маса, работен народ. Името „арийци” имали право да носят само членовете на трите висши касти: на жреците *брахмана*, благородниците-войни *кшатрия* и *ваишя* – ръководителите на производствените отрасли скотовъдство, земеделие, занаяти, търговия. Първите две касти представлявали гръбнака на вселената. Освен че били обвързани генеалогично помежду си, техните обществени роли търпяли взаимна заменяемост, щом интересът на цивилизацията го изисквал. /**История на религиите**…, т. II, с. 146/.

Тройният цветови символ на Дървото на живота се е запазил, в разнообразни конфигурации, в трикольорните национални знамена на България, Унгария, Италия, като зеленият цвят е преминал в син при Русия, Франция, Недерландия, Люксембург, Чехия, Словакия, Словения, Хърватия, Сърбия, Египет, Сирия, Чили.

Република *Татарстан*, в състава на Руската федерация, има трикольор в зелено, бяло и червено, и герб с бял крилат барс – тотемът на родоначалника на българите Дионис/Хор. *Татарстан* днес заема част от територията на старата *Волжска България* и е обитавана от потомците на волжските българи.

В жълто (вместо бяло), червено и синьо (вместо зелено) са оцветени флаговете на Колумбия и Венецуела. В жълто (вместо бяло), червено и зелено – на Мексико, Боливия, Бенин, Камерун, Таджикистан; а в жълто (вместо бяло), оранжево (вместо червено) и зелено – на Етиопия, Индия, Иран и Ирландия.

В Индия имало четири основни *варни* (цветово определени касти): *бели брахмани*, *червени кшатрии*, *жълти вайши* и *черни шудри*. Общо взето те са аналогични на скитските съсловия.

Полезни сведения за съсловията при келтското племе *гали* е оставил римският проконсул Гай Юлий Цезар (63-44 г. пр.Хр.) в съчинението си „De Bello Gallico" или „Галската война" /VI, 13-14/. Те били три: *друиди*, *конници* и *простолюдие*. Освен с богослужение, в това число жертвоприношения, прорицания, духовни напътствия към царете и обучение на бъдещи жреци, друидите осъществявали и съдопроизводство. Друидите се радвали на огромна почит, към тях било изпитвано страхопочитание; те и обитаваните от тях свещени средищни места имали статут на неприкосновеност. В Галия това била *Карнутската гора* (Кар-Нут, т.е. „Гората на [Со]кар и Нут"; Сокар и Нут са египетските аналози на Хелиос/Мардук и Рея/Суд); в Северна Италия – *Mediolanum* („Средищна земя"), дн. гр. Милано; в Ирландия – провинция *Meath* (*Мид* – „среда", „център"), където се намирала столицата *Тара*. /**История на религиите**…, т. II, с. 375, 385/.

Предаването на древното свещено знание на младите *друиди* ставало като те наизустявали огромно количество стихове, които слушали от своите учители. Обучението им продължавало понякога до 20 години. Съдържанието на сакралната поезия се отнасяло за сътворяването, размера и устройството на света, естеството на нещата, движението на съзвездията и влиянието на звездите върху хората, прераждането на душите, делата и могъществото на безсмъртните богове. Според Цезар устното предаване възпрепятствало знанието да се изнася сред простолюдието. Иначе за административно-обществени цели служело гръцко писмо. /**пак там**, с. 376/.

Уточнявам, че писмото на *галите* не е било гръцко, както се е сторило на Цезар. Те донесли своето писмо от родината си – областта Галатея в Анатолия. В териториите от Анатолия до Левант тази писменост ползвали финикийци, лиди, кари, фриги, мизи, витини и други тракийски племена. Тъй като гърците са получили финикийската азбука от Кадъм, приликата на галския текст с гръцкия е заблудила Цезар в неговата преценка.

Келтската жреческа класа имала вътрешна йерархия: *друиди* в тесния смисъл на думата, които се занимавали със жертвоприношения, съдийство и учителство; *бардове*, наричани в Ирландия *filid* – поети и певци на култа; гадатели, наричани в Галия *vates*, а в Ирландия – *faith*, отговарящи за практическия аспект на знанието – прорицание, магия, лечителство. /**пак там**, с. 377/.

Какво разказват по-късните антични автори за племената-потомци на Хестия и Хелиос?

Докато Херодот (484-425 г.) делял *скитите* на *скити* и *кимери*, които преди и по негово време живеели край Меотидското езеро (Азовско море) и Боспор Кимерийски, то Прокопий Кесарийски (500~565 г.), който живял десет века по-късно, обяснява как тези етноними са се променили:

> „**Онези, които някога се казваха кимерии, днес се казват хуни, а които в старо време се казваха скити, днес се казват готи** [к. В.Й.]."
>
> /по **Ганчо Ценов**. Кроватова България и покръстването на българите. С., Изд. „Хелиопол", 2004, с. 33. Първо издание 1937./

В 551 г. Йордан пише в съчинението си „За произхода и делата на гетите” относно *хуногурите* или *хуногундурите*, които образували българската държава северно и южно от река Дунав:

„Те живееха най-напред [преди Троянската война – б. В.Й.] покрай Меотидското блато, след това в Мизия, Тракия и Дакия...” /**пак там**, с. 36./

Теофан Изповедник (758-818 г.) и патриарх Никифор (758-829 г.) казват, че там била страната на *хуните* или *хуногундурите* и *българите*. Теофан:

„Нужно е сега да разкажем и за страната на хуногундурите, българите и котрагите [при Никифор – *хуните* и *българите* – б. В.Й.]. В северните преминаеми части на Евксинския понт [*Черно море* – б. В.Й.], в тъй наречения Меотидски канал [пролива *Боспор Кимерийски* – б. В.Й.], започва тъй наречената река Куфис [р. *Кубан* – б. В.Й.], която се връща на края на Понтийското море, близо до Некропилите, при тъй наречения нос Криупросопон... От казания канал морето е като река и тече през земята на Босфора и Кимерия в Евксинския понт. От този канал покрай река Кофина се простира Стара Голяма България.” /**пак там**, с. 35/.

Отличният български историк д-р Ганчо Ценов още през 1910 г. анализира текстовете на множество антични автори, които идентифицират *скити*, *гали*, *гети*, *готи* и *келти* като един и същ народ в различните епохи. Той цитира откъси от Страбон (63 г. пр.Хр.-24 г. сл.Хр.), Йосиф Флавий (37-95 г.), Дион Хризостом (~40~120 г.), Публий Корнелий Тацит (~56-117 г.), Евсевий Йероним Софроний, т.е. Св. Йероним Стридонски (347-420 г.), Филосторгий (368-433 г.), Павел Орозий (385-418 г.), Касиодор (487-578 г.), Йордан (VI в.) – написал през 551 г. труда си „Гетика” /**Ганчо Ценов**. Произходът на българите и началото на българската държава и българската църква. С., Изд. „Хелиопол”, 2005, с. 26-37. Първо издание 1910/.

Ще приведа само казаното по въпроса от античния географ Страбон:

„Като се основавам на мненията на старите гърци, които схващат северните народи под едно и също име скити [славянски етноним – б. В.Й.] или номади [гръцки етноним – б. В.Й.], както се наричаха от Хомера [Омир – б. В.Й.], а с време, като се изучил севера, захванали да ги казват било просто келти и ибери [хиперборей, т.е. севери – б. В.Й.], било смесено келтоибери и келтоскити...”

/**Страбон**, кн. I, II, 27. – В изданието: **Страбон**. География. Кн. I-V. Превод от старогръцки Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър”, 2006; вж. и **Ганчо Ценов**, пос.съч., с. 36./

* * *

Ето, според мен, развитието във времето на споменатите етноними, произлизащи от корена **хет** (**гет**), произхождащ на свой ред от имената Хестия и Хелиос:

– саки – сакси

Хестия – хести – хети – скити – келти – галати (калати), гали

– гети – готи – вестготи, остготи – хел[ве]ти

Изброявайки земите на *скитите* – северно от река Дунав и Черно море, около Каспийско море, чак до Индия, Страбон (63 г. пр.Хр. – 24 г. сл.Хр.) пише: „Старите гръцки писатели наричаха всички онези, които живееха на север, скити или келто-скити.” /**Страбон**. География, XI, VI, 2/. Излиза, че античните автори добре са знаели за връзката между етнонимите *скити* и *келти*.

Върху намерените в *Хатушаш*, столицата на малоазийското *Хетско царство* глинени таблички, текстовете винаги започват с думата *hattili* – „на хатийски” (т.е. хетски език). Според К. Керам /„Тайната на хетите”, 1956 г./ хетският език принадлежи към „центумната” група индоевропейски езици, в която влизат келтският, гръцкият, латинският и германският. Докато в „сатемната” група източни езици се включват славянските езици, индийският и иранският. /по **Дейвид Хатчър Чайлдрес**. Изгубените градове на Атлантида, Древна Европа и Средиземноморието. С., ИК „Бард”, 2007, с. 67, 68/.

Хронологично посоките на миграцията на народа на Хестия и Хелиос са били следните:

- от *хести* в Южен Урал и Северното крайбрежие на Каспийско море и Северното Черноморие се превърнали в *хети* в Анатолия (Мала Азия) – с многократни преселения от север към юг и от юг към север, понякога с отклонения към Шумер и Египет;
- от *хети* в Анатолия (Мала Азия) се превърнали в *гети* след прехода им в Долна Мизия (България) и Дакия (Румъния);
- от *гети* в Долна Мизия (България) и Дакия (Румъния) станали *готи* в района на Северното Черноморие;
- част от *скитите* в старата им родина на Волга и Урал и *готите* при Северното Черноморие преминали в Скандза (Скандинавия);
- образувалият се в продължение на два-три века нов етнос *келти* се върнал обратно от Скандинавия към Северното Черноморие и поел на запад към Атлантическото крайбрежие на Европа;
- отделно и по-късно *вестготите* и *остготите* при Северното Черноморие мигрирали оттам към Средна, Южна и Западна Европа;
- в друго преселение част от потомците на *хетите* в Мала Азия, наричани *гали* и обитавали областта Галатея, преминали през България и Адриатика и достигнали до

Западна Европа – Галия в дн. Южна Франция и Галисия (Galicia) в днешна Северозападна Испания.

Така например Йордан (VI в.) в „Getica“ /§ 28, 29/ обяснява една от миграциите на *готите* – от *Скандза* (Скандинавия) към *Скития* – със спомена в древните им песни, че преди да дойде в Скандинавия, народът им обитавал Северното Черноморие. Тук имаме миграционен кръг: завръщане към старата родина. Сетне Йордан казва за твърдението на Йосиф Флавий (37~95 г.) относно корените на *гетите* (предците на *готите*), че те са тръгнали от *Магог*, т.е. от земите на изчезналото *Хетско царство*, и че са *скити* и по произхода и по името си. /**Йордан**. О происхождении и деяниях гетов. Getica. Москва, 2001. – Електронна публикация: **https://www.krotov.info/acts/06/iordan/iordan01.html/**.

Което намерих и аз: че *гетите* произлизат от *хетите*.

Подчертавам, че това са само посоките и основните етноними; миграционните процеси са течали поетапно в продължение на много хилядолетия, на различни вълни, с примесвания и разединения на племена, и завършили към VI-VII век сл.Хр.

Трансформацията на етнонима *скити* в *келти* навярно е станала в Скандинавия. Според мен езиков остатък от този лингвистичен процес е терминът *скалд*, с който били обозначавани през средновековието придворните певци и разказвачи на древни епоси за богове и царе. Длъжността ***скалд*** в двора на скандинавските крале се е преобразувала след време при *вестготите* в административната длъжност *al**cald**e* (*ал**калд**е*) – „кмет”, употребявана в Испания – в миналото и сега.

Една от миграциите е забелязана от Херодот, който казва, че голяма скитска армия, увлечена в преследване на кимерийци, навлязла от Скития в Анатолия, тогава сатрапия на Персия. Пресрещналата ги мидийска войска била разгромена. Скитите живяли тук 28 години, като управлението на областта поели техни вождове. По това време *царските скити* стигнали чак до Египет, но фараонът ги убедил да се оттеглят чрез мъдри слова и богати дарове, и те се върнали в родината си /**Херодот**: I, 103-106. – В изданието: **Херодот.** История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1986/.

Херодот, също така, ползвайки по-древен източник, споменава допълнително за горното преселване /**История**, IV, 11/:

„Има и друг разказ, който съм по-склонен да приема. Скитите номади – се разказва там – живели в Азия [Мала Азия – б. В.Й.], но масагетите [мизи-гети – б. В.Й.] ги притиснали с война и те, преминавайки през река Араксес, се отправили към Кимерия; разправя се, че земята, където сега живеят скитите, някога била на кимерийците.”

7. Хетското царство

В началото на II-ро хилядолетие пр.Хр. в Анатолия, след обединение на няколко градове-държави – Хатти, Куссара, Каниш, Пурусханда, Вахшушана и др. – възникнало Хетското царство със столица Куссара (в следващите векове столица е Хатуша). През XVII-XIII век

пр.Хр. то преживяло възход: околните могъщи държави Митани, Асирия, Вавилон и Египет били респектирани от него. Но от средата до края на XIII в. пр.Хр., поради инвазията на войнствените морски народи, както и в частност – след завладяването на Ханаан от излезлите от Египет израелтяни, обширното Хетско царство изчезнало от картата. Всъщност то се разпаднало на малки държавици, които съществували още няколко века.

Същевременно обаче в началото на XII век е имало миграция на големи хетски маси на север, към старата им прародина Скития. По време на тази голяма миграция един клон от *хетите* основал на река Дунав царство на *гетите* (по-късно на *масагетите*), което обхващало земите на днешните Северна България и Румъния, а други клонове заели степите по Северното Черноморие, като някои от тях (сетнешните *готи*) проникнали дори в Скандза (Скандинавския полуостров).

Такава е накратко политическата история на *хетите* в Анатолия през II-ро хилядолетие пр.Хр. Преди да говорим за държавните образувания на техните потомци *гетите* на Дунава през I-во хилядолетие пр.Хр., трябва, във връзка с нашия предмет на изследване, да приведем данни за *култовия комплекс* на *анатолийските хети*. Познаването на божествата-родоначалници, почитани от народите, е от съществено значение за изясняване на техния произход и етносни взаимоотношения.

Един от царете на Хетското царство, Хатусилис I (~1650~1620 г. пр.Хр.), нарича в своя „Летопис" покровителката си „богинята Слънце от Аринна". В хетския епос „Гневът на великия бог" същата богиня е назована с хуритското име Хебат, а нейния съпруг Тешуб – „небесният бог на бурята". Той е и „бащата-слънце" в серия глинени плочки с клинопис, съдържащи законите, които е дал на хетите. В описание на хетски жертвен обряд, освен главната богиня *Слънце от Аринна*, са изброени още осем богини *Слънца от Аринна*, с допълнителни имена: Валанни, Никалмата, Асмуникал, Дудухепа, Хенти, Тивананна и др. /**Иван Венедиков.** Раждането на боговете…, с. 101, 102, 337/.

Според мен името *Хебат* – Хе-Бат – означава „Голямата/великата Хе[стия]", която била и *Слънцето от Аринна*, т.е. Ар-Ин-На: „Жената на небесния Ра". Действително Хестия се явява съпруга на Хелиос/Ра/Мардук. В една молитва към майката на хетите *Хебат*, тя е определена като „богинята на изгряващия диск на Арина" /**Зекария Сичин.** Дванадесетата планета…, с. 76/, т.е. богиня (съпруга) на слънчевия бог *Тешуб* (Хелиос/Ра).

Същото разчитане търпи и думата *арена*, название на ниско разположената кръгла равна сцена, заобиколена от стъпаловидни скамейки във фунията на амфитеатъра. Чашевидната форма на цялото съоръжение символизира утробата на майката Хестия, но тя пази в тази своя утроба не син-слънце, а дъщеря-слънце (*Арина*), изобразена чрез кръглата арена. Хестия не е родила син-наследник, а девет принцеси-слънца (*Арини*).

Ще привлека още данни, за да се придобие пълна представа по темата. Съзвездието *Чаша* (лат. *Crater*) е астрологичен образ на чашата на Аполон, с която неговата магическа птица – гарванът – носела жива вода на боговете. В един китайски мит се разказва за десет *трикраки слънчеви птици*, които живели преди хиляди години. Те се редували така, че всеки ден една от тях прекосявала небето с карета, управлявана от тяхната *слънчева майка*. Докато не ги забелязал митичният стрелец Йи (Аполон?), който прострелял девет от тях със своя лък. Аполоновата връзка подсказва аналогията между деветте дъщери-слънца на Хестия и деветте музи – дъщерите на Мнемозина и Зевс.

Хестия/Веста е почитана под името *Анахита* – Ана-Хит, „Хестия, небесната” – не само от хетите, а и в Лидия, Фригия, Митани, Урарту, Мидия, Персия и др. В храмовете ѝ горял нейният „безсмъртен огън”, постоянно поддържан за жертвоприношенията /**История на религиите**…, т. II, с. 251-253/. Като майка на *хетите* и родствените им етноси нейният култ се поддържал на държавно ниво, а не само като на пазителка на домашното огнище, за каквато пренебрежително я считали в Елада.

В един от химните на „Авеста” *Анахита* е наречена „Ардви Сура Анахита: Вода Героична и Неопетнена” /**пак там**, с. 236/. Името *Ардви* – Ар-Дви, Ра-Д[е]ви – подчертава, че е наследница на богиня Ева (Д`Ева) и съпруга на Ра; името *Сура* – че е от поколението на боговете асури, а не от старите титани-деви (синовете на Дева). Водната ипостаза естествено е наследена от Богинята-майка земя-вода Гея.

Според юдейско-римския писател Йосиф Флавий (37-95 г.) гърците наричали *галатите* (*галите*) *гомар* (*гимри*, *кимри* или *кимери*), а *магогите – скити* /**пак там**, с. 34/.

Санскритската дума *окс* (на английски език – *ох*), означаваща „бик” /**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Т. II. Теология. Кн. II. С., 2006, с. 169/, ме навежда на мисълта, че в Анатолия и Леванта е била в употреба звучната ѝ форма *ог.* Следователно народът на *хетите* (*скитите*), наричан в тези земи *магог*, т.е. Маг-Ог, е бил възприеман в лицето на неговите жреци като „[Синовете на] Великия бик”. А последното се потвърждава при археологическите разкопки на хетските селища, където са намерени артефакти, удостоверяващи голямото значение на култа към бика/кравата.

В библейското описание на завладяването в края на XIII век пр.Хр. от израелтяните на Ханаанската земя е даден „Списък на победените царе”, в който, след поражения Аморейски цар Сихон, е посочен:

> „ ... съседния нему васански цар Ог, който беше от останалите исполини и живееше в Аштарот и в Едреи, и който владееше Хермонската планина, Салха и целия Васан, до границите на гесурците, и на мааханците, и половината Галаад, до границата на есевонския цар Сихон. Тях поразиха Господният слуга Мойсей и израелтяните; и Господният слуга Мойсей даде земята им за притежание на рувимците, на гадците и на половината от Манасиевото племе.”
>
> /**Исус Навиев**, 12: 4-6. – По изданието: **Библия** или книгите на Свещеното писание на Стария и Новия завет. Проект „Живо слово”. С., 2001. 1529 с. + 19 с. прил. карти./

Тук се вижда, че и царят на остатъчното, след разпада на Хетската империя хетско племе *магог* („[Синовете на] Великия бик”), е носел сакралното име *Ог*, т.е. „Бик”. Земята му се простирала на изток от река Йордан, на север от планината Хермон, на юг до река Явок и била завладяна от еврейските племена на Гад и Манасий. Столица му бил гр. Аштарот, находящ се източно от Голан; забележително е, че част от страната му се наричала *Галаад*, т.е. „Земя на галите”.

Трябва да отбележа, че аморейците и евусейците, над които в края на XIII век пр.Хр. е царувал Сихон, били потомци на Ной от втория му син Хам, по-конкретно от четвъртия син на Хам – Ханаан. По същото време, в съседната откъм север страна, цар *Ог* управлявал народа *магог*, който пък произлизал от третия син на Ной – Яфет, по-конкретно от втория

син на Яфет – *Магог* /**Битие**, 10: 2, 6, 15, 16/. По-горе споменахме за твърдението на Йосиф Флавий, че гърците наричали *магогите скити*.

Вярно ли е това твърдение, въпреки че *магогите* са потомци съответно на Ной, Яфет и Магог, които не са *скити*? Изглежда е вярно и този исторически факт се дължи на етническо смесване в края на III-то и началото на II-ро хилядолетие пр.Хр. между народа *магог* и част от големия етнос на *хетите* (наричани по-късно *скити*).

8. Царството на гетите в Мизия и Дакия

В Долна Мизия (Североизточна България) и Дакия (Източна Румъния) (**сн. 26**), в края на II-ро и през I-во хилядолетие пр.Хр., е съществувала държава на *гетите* (*масагетите*) със столица *Даусдава* (Деус-Дева, т.е. „Богът-отец на боговете [Хелиос I]”), наричана още *Хелис* („Слънцето”), край днешния гр. Исперих (**сн. 27**). Предполагам, че самите *гети* наричали страната си *Варна*, название, което днес носи пристанищният гр. *Варна*, преди това *Одесос*. Според мен етимологията на *Варна* трябва да се търси в името на мъжкия родоначалник на *хетите* (*гетите*), съпругът на Хестия – Хелиос/Мардукан, по-точно в неговия птичи образ – черната *врана* (вж. § 2). Други топоними с такова име: *Каварна* – антична крепост северно от гр. *Варна*; село *Варана*, Плевенско; планината *Вранча*, дял от Югоизточните Карпати.

Снимка 26. Карта на Дакия и Мизия от времето на римското завоевание – I-II век. Изработена на базата на антични латински карти, от Абрахам Ортелиус през 1585 г. – В: **Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)".** Съставител Димитър Стоименов. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви", ИК „ТАНГРА ТанНакРа". С., 2008, с. 455, 456.

От края на II-ро до средата на I-во хилядолетие пр.Хр. на тази територия е съществувало държавно образувание на мигриралите от Анатолия хети, наречени тук гети, които се обединили и слели със заварените мизи, образувайки народа мизи-гети или маса-гети.

През VI век пр.Хр. царят на бесите и сатрите Терес I (~526/521-464 г. пр.Хр.) успял да консолидира и обедини тракийските племена на юг от Балкана в т.нар. Одриско царство. При неговите наследници Спарадок (464-444 г. пр.Хр.), Ситалк (444-424 г. пр.Хр.), Севт I (424-407 г. пр.Хр.), Медок I (407-391 г. пр.Хр.), Севт II (405-384 г. пр.Хр.), Котис I (384-359 г. пр.Хр.) и др. Одриското царство се разширило на север до делтата на река Дунав, а масагетското се свило в Дакия.

Край на тракийския възход сложил Александър III Македонски (336-323 г. пр.Хр.), който установил хегемония над Тракия, за да осигури тила си с оглед завладяването на Изтока. След смъртта на Александър, при разпределението на неговата империя, Тракия се паднала на диадоха Лизимах (323-281 г. пр.Хр.). Изглежда както Александър, така и Лизимах, са управлявали Тракия съвместно с тракийски парадинасти.

Този политически модел е временно преустановен от Кавар (257-218 г. пр.Хр.), последния владетел на Гетското/Келтското царство в Тракия (278-218 г. пр.Хр.), който по майчина линия се явявал внук на Птолемей I Сотер (или Лаг) – македонският диадох, наследил Египет (323-283 г. пр.Хр.). Кавар, който преместил столицата си от Тиле/Тюле (дн. край с. Тулово, община Мъглиж, област Стара Загора) в Кабиле (дн. край гр. Ямбол), е подлагал на системно изтребление наследниците на тракийската династия. /**Методи Манов.** В търсене на Тюлис или Тракия. С., ИК „Борина", 2017, с. 92-184/.

От средата на I век пр.Хр. до средата на I век сл.Хр. Рим постепенно се наложил над Тракия, като осъществявал нейното управление отново чрез тракийски парадинасти: напр. Реметалк I (31-12 г. пр.Хр.) – севаст на Тракия по времето на император Октавиан Август (27-14 г. пр.Хр.). След управлението на Реметалк II (18-38 г.) и Реметалк III (38-44 г.) Тракия и Мизия били анексирани от император Клавдий (41-56 г.) и превърнати в римски провинции (46 г.), с римски управители и администрация. В самото начало на II век (101-107 г.) император Траян (98-117 г.) успял да завладее и Дакия. В този исторически момент столицата на маса-гетите и даките се намирала в полите на Карпатите под името Сармизегетуса („Царство на мизите и гетите").

Снимка 27. Карта с разположението на древната гетска столица Хелис/Даусдава, защитена от каньона на река Крапинец. На североизток, в Гинина могила, край с. Свещари, се намира красивата гробница на гетския владетел Дромихет (края на IV – началото на III век пр.Хр), а на югозапад – тракийското светилище Демир баба. Целият район, осеян с могили, е включен в археологическия резерват Сборяново.

Специфичните названия *Варна* и *Одеса* ги е имало и извън Мизия и Дакия; те маркират важните стратегически пунктове в обитанията на клоновете на хетския етнос. В епоса за Один се споменава как флотите на неговите потомци ползвали пристанищния гр. *Одесюнд* на крайбрежието на днешна Холандия, Северно море /**Снуре Стюрлюсон.** Саги за кралете на Севера…, с. 39/. Пристанище *Варна* е имало и на североизточното крайбрежие на Евксински понт. Не ще пропуснем и гр. *Одеса* на полуостров Крим.

Разбира се, идентични топоними са оставили и келтите в Ирландия. Това са пак пристанища: едното е *Barna* (*Барна*), на западното атлантическо крайбрежие; другото *Dungarvan* – Дун-Гарван, или Тун-Гарван, т.е. „[Небесният отец] Тун-Гарван", на югоизточното крайбрежие на острова.

На топонима *Варна* може да се търси още една етимология, макар и не толкова убедителна, ако приемем, че той е посветен на овена, една от ипостазите на Богинята-майка. Защото в иранската митология и особено при партите с термина *хварна* било обозначавано царско знамение, което се явявало във вид на овен. /**Иван Маразов**. Ритон с глава на овен от Далакова могила. – В: Известия на музеите от Югоизточна България. Т.XXIV. Сливен, 2009, с. 24/.

Етимологичната връзка между видовите названия *врана* и *гарван* проличава добре в руския език, според който първата птица се нарича *ворона*, а втората – *ворон*. Много по-интересна е обаче връзката между *врана* и *варан* (лат. *Varanus*, земен дракон) – род едри гущери. Тези толкова различни животински видове – птица и земноводно – носят идентични видови названия, поради факта, че в древността са били считани за превъплъщения на едно и също божество. Освен това, горните съпоставки ни помагат да изясним кой бог се крие зад *Варуна* – важен персонаж в индийската митология. Става дума именно за слънчевия Хелиос/Мардукан, египетския Ра.

От ипостазните имена *Врана и Vereni* на Хелиос/Мардукан произлизат ред думи с коренова основа ***вр***: *врачка*, *врач* („лечител"), *варяг* („войн"), *враг*, опозицията *врать* („лъжа") – *верить* („вярвам"), латинската *veritas* („истина"), *вяра* (*вера*), *варан* („земен дракон"), *варак* („златно покритие"), *вар*, *вир*, *war* („война"), *work* („работа") и пр. С основа ***бр***: *бряг*, *барка* (речна лодка), *бреза*, *бряст*, *бирюза* (рус., „тюркоаз"), *брат*, *баран* („овен"), *барон* (феодална титла), *бран* („битка", „война"), *браня*, *барс* (планински лъв), *брадва*, *брат*, *брод*, *брада*, *бера*, *бразда*, *брана* и др.

Топонимът *Одеса/Одесос* също има ведическо-славянски произход: *Одеса = Отеца*. Тук отново е визиран родоначалникът на гетите, хетите, скитите и пр. Хелиос I/Мардукан, обичан от своя народ в птичето му превъплъщение *Врана* (*Варна*).

Между III век пр.Хр. и III век сл.Хр. в монетарницата на гр. *Одесос* са отсечени големи емисии, художествено изработени монети: сребърни тетрадрахми и бронзови монети, в три основни типа, които са намирани из Долна Мизия (на запад – до поречието на река Янтра). На трите типа е представен *Великият бог* на града, но и на цялото гетско племе, както ще стане ясно. При първия тип, наченат около 270 г. пр.Хр., богът е полегнал на царски диван, в лявата си ръка държи рога на изобилието, облегнат на лявото му рамо. Над дясната му ръка се показва фар, разпръскващ лъчи, а над фара – амфора с устието надолу. В един от екземплярите косата му е обхваната с лавров венец. /**Иван Венедиков**. Раждането на боговете…, с. 294, 295/.

На втория тип монети, от края на III век пр.Хр., богът стои прав насреща, носи дълга коса и брада. Пак в лявата му ръка, опрян на лявото му рамо е рогът на изобилието – главният му атрибут. В дясната си ръка държи фиала за излияние.

Вторият тип е възпроизведен в емисия, сечена доста по-късно, по времето на Гордиан III (235-238 г. сл.Хр.). Тя представя аналогична статуя на бога, изправена в неговия храм, върху фронтона на който има изображение на Хелиос в квадрига /**пак там**, с. 292, 293/.

Третият тип, сечен от края на II в. пр.Хр. насетне, се отличава със своята иконография. *Великият бог* е в ролята на конник, издигнал копие в дясната си ръка. Че той е същият бог се разбира от една емисия, в която копието го няма, но се появява характерният за него рог на изобилието. /**пак там**, с. 293/.

Монетите от трите типа са удостоени с много интересен надпис: ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣΟΔΗΣΣΙΤΩΝ. Иван Венедиков разделя надписа на три думи и го чете: „Великият бог" (на *Одесос*), като приема, че „името на града е предадено в родителен падеж от етникона ΟΔΗΣΣΙΤΩΝ" /**пак там**/. Това неубедително разчитане явно е пригодено към неговата хипотеза, че *Великият бог* на гр. *Одесос* е Хадес /**пак там**, с. 296-300/.

Но нещата стоят друго яче, не само защото Хадес не е бог на траките и в частност на гетите. Думата ΟΔΗΣΣΙΤΩΝ не е името на града *Одесос* в родителен падеж, а етнонима *одесити*, който в родителен падеж става *одеситон*/*одеситони*. *Великият бог* (ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣ) на кого? – на *одеситите* (ΟΔΗΣΣΙΤΩΝ). Етнонимът *одесити* е всъщност епоним, защото възпроизвежда определителното име на бога. *Одесит*, *одесът*, т.е. „отецът", това е родоначалникът на хетите/гетите – *Великият бог* (ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣ) Хелиос I/Мардукан, почитан още като свещената птица *Врана*, т.е. *Варна*. От думата „отеца" пък идва другият топоним – *Одеса* или *Одесос*.

Същото ни казват атрибутите на бога. Рогът на изобилието, питейната амфора, светещият фар, лавровият венец (*лавра* – Ла-Вра, Ал-Вра, т.е. „Бог Вра[на]"), разкриват слънчев бог-отец, родоначалник, но и скотовъд, даващ храна и богатство. Ами релефът на Хелиос върху фронтона на собствения му храм? Това не е Хелиос II, синът на Хиперион, а Хелиос I – първородният син на Гея и Уран, и брат-близнак на Кронос.

Дори когато разглежда надписи върху оброчни релефи, посветени на това божество, с характерните му типажи, в които е посочено прозвището му ΔΑΡΣΑΛΑΣ (*Дарзалас*) /**пак там**, с. 297-299/, Венедиков не се досеща за самоличността му. Това са декрети на гр. *Одесос* от 215, 221 и 238 г.; един оброчен релеф, посветен от някой си булеутес (член на градския съвет, вероятно в столицата *Хелис*) на „Великия бог Дарзалас", намерен в Търговищко; друг оброчен релеф от гр. Каспичан и пр. Освен всичко казано, в гр. *Одесос* се провеждали атлетически игри *Дарзалеи*. Припомняме, че *Дарзалас* е едно от имената на Хелиос I, запазено при *келтите*, братовчеди на *гетите* и приписвано понякога на брат му Кронос.

Има и друг интересен артефакт – златна плочка от *Кубан*, – на която заедно са изобразени „скитската богиня" Хестия и богът-слънце Хелиос I, възкачени върху своята колесница /**История на религиите**…, т. II, с. 195/.

През 239 г. пр.Хр. в гр. *Одесос* е бил отсечен и още един тип (в две емисии) сребърна тетрадрахма, публикувана и описана от Методи Манов по екземпляри, съхранявани във Френската национална библиотека. Надпис на реверса на първата емисия: ΘΕΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΔΗΣΙΤΩΝ. Според Манов на реверса има „Изображение на статуя на Кавар като Великия бог с рог на изобилието и със специален символ.“ /**Методи Манов.** В търсене на Тюлис или Тракия между 341 и 218 г. пр.Хр. С., ИК „Борина“, 2017, с. 161, 162/.

Гетският/келтският цар Кавар (257-218 г. пр.Хр.) е управлявал освен Долна Мизия и част от Тракия (наследеното от него Келтско царство в Тракийската низина), изземвайки правото на власт и погубвайки потомците на Севт III (331~300 г. пр.Хр.). По силата на родството си с владетеля на Египет – диадоха Птолемей I Лаг (майката на Кавар била дъщеря на Птолемей) – Кавар е смятал, че има права върху тракийското наследство на другия диадох Лизимах. /**пак там**, с. 92-184/.

През 241-239 г. пр.Хр. Кавар, верен на гетската традиция и за да подчертае своя божествен произход, построил в гр. *Одесос* храм на *Великия бог Варна* (*Дарзалас*). Във връзка с това наредил и изработката на споменатите две емисии сребърни тетрадрахми в чест на племенния бог-отец и в своя чест като негов потомък, които да бъдат готови за откриването на храма през 239 г., съчетано със специален празничен ритуал.

Впрочем личното царско име *Кавар* е съставено на база божественото име *Варна*, защото Ка-Вар се разчита като „Син/потомък [на] Вар[на]“. Не можем да не отбележим топонима ***Кавар**на* (средновековният *Карвуна*). Градът на това място – предмостие към прибрежната гръцка колония *Бизоне* – е бил построен навярно от *Кавар*. На 12 км. на север е нос Калиакра, забележителен със здравите си укрепления и с легендите за съкровището на Александър Македонски и тракийския му наследник Лизимах.

Относно тълкуването на образите върху монетите, мога да се съглася, че главата на аверса е портрет в профил на Кавар, но на реверса все пак е показана статуята на *Великия бог на хетите*, *гетите*, *скитите*, *келтите Хелиос I*, с други местни имена Одеса, Варна и Дарзалас. Такъв е прочитът на Тодор Герасимов, Иван Венедиков, Ставри Топалов и други изследователи, занимали се с въпроса. Видно е, освен това, че Кавар е копирал надписа от монетите на предишните владетели.

Владетелите от класицизма и елинизма, включително тракийските и гетските царе, са се представяли пред народа за синове на бога-родоначалник и на богинята-майка: те играели тази роля и в мистериите. Няма как Кавар да се прави на самия древен отец (Хелиос) на огромния народ, който е обитавал от хиляди години Скития, Дакия, Долна Мизия, Анатолия.

Двата символа, които държи статуята Хелиос, са типичните атрибути на бог-родоначалник: рогът на изобилието в лявата ръка символизира благата, дадени от бога на неговия народ – храни, стада, богатства, знание, земя, слънце и т.н.; „геврекът“ в дясната ръка символизира генеалогичната (кръвната) връзка между бога и потомците му: преките му потомци са царете-жреци, а непреките – целия народ.

Фигурата, наречена от мен „геврек“, а от М. Манов – „специален символ“, е всъщност *схематизиран венец от жълто еньовче*, знакът, оставян, по данни на Плутарх, от Зевс/Озирис на богините, които са заченали дете от него. Актът на зачеването, извършван по древна божествена традиция в дните на лятното слънцестоене (22-24 юни) – Еньов ден, – очевидно е бил спазван още по времето на Зевсовия баща Кронос и Зевсовия чичо Хелиос (**сн. 28, 29, 30**). Същият венец – от натурални цветя, или от метал, – наложен върху главата, е станал прототип на короната *тиара* или *диадема*, защото в древността наличието на потомство е било задължително условие за упражняване на власт.

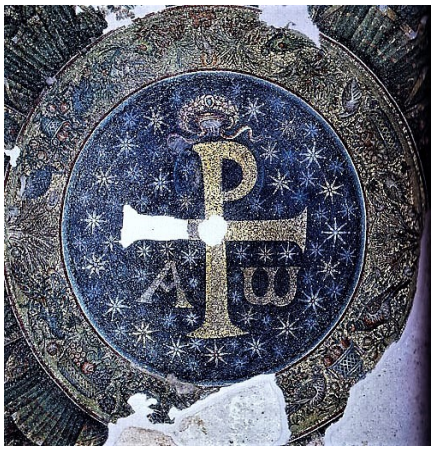

Снимка 28. Куполът на християнски баптистерий в Келибия, Северна Африка, VI век. На фона на звездно небе е изобразен кръст, увенчан с буквата Р: може би производен от кръста Анкх на египетския бог-син Озирис-Хор. Под хоризонталното рамо на кръста са поставени буквите Алфа и Омега, символизиращи Отеца и Майката на боговете. Над кръста е нарисуван оброчният венец на Зевс-Амон (Озирис).

Снимка 29. Детайл-увеличение на оброчния венец от цветето жълто еньовче на на Яньо/Еньо, Йенишер, Янус/Януариус или Зевс/Озирис – отецът на богове и хора.

Снимка 30. Античен релеф с христограмата на Константин Велики (август на Запада: 306-324 г.; император на Изтока и Запада: 324-337 г.), върху която две птици поставят венеца на Зевс/Озирис.

По-долу представям тетрадрахма на Кавар от втората му емисия, посветена на *Великия бог*, отсечена през 239 г. пр.Хр. На лицето е изобразена главата на Кавар в десен профил. Царят е брадат, а косата му е пристегната с фина диадема. На опакото е изобразен прав *Великият бог Оде* (*Оте = Отеца*) на носещите този епоним *одесити* – жителите на град *Одесос*. В дясната си ръка богът държи *венеца*, *символизиращ родовитост*, а с лявата крепи на рамото си *рога на изобилието*. (**сн. 31**).

Снимка 31. Надпис на опакото: ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΔΗ, т.е. „Великият бог Оде“; а долу, под чертата ΚΥΡΣΑ, т.е. „Кирса“, магистратът на град Одесос в 239 г. пр.Хр. /**Методи Манов.** В търсене на Тюлис или Тракия между 341 и 218 г. пр.Хр. С., ИК „Борина“, 2017, с. 162/.

Гетският цар Дромихет е оставил край столицата си *Даусдава*/*Хелис* уникална гробница (при дн. с. Свещари, Исперихско). В главната зала има статуи на десет богини-майки. Разбираме, че те били считани за такива, от роклите им с вид на лотусов цвят и от позлатените им шапки-корони. Вдигнали ръце нагоре, те сякаш подпират небето, т.е. тавана (**сн. 32**). Самият топоним *Свещари* идва от името *Веста* (*Хестия*): С-Веста-Ре, *Свестаре*, означаващ „При Веста, [съпругата на] Ре”. На 21 декември, Игнажден, предшестващ Коледа – Рождеството на Дионис/Хор, слънчев лъч огрява стенопис със сцена, в която богинята коронясва царя.

Снимка 32. Десет статуи на ***кареа**тиди*, носещи цилиндрични корони със следи от позлатяване, в гробницата край с. Свещари, Исперихско, Североизточна България (III в. пр.Хр.). Ка-Рея означава „потомка на Рея”: Хестия била първородната дъщеря на Рея, а дъщерите на Хестия – внучки на Рея. Фото Бойко Калев.

Богините-кареатиди (дъщерите на Хестия) подкрепят архитрава, фриза и корниза, върху които стои небесния свод, с архитектурно название тимпан. Подобно на гробниците-мавзолеи в Казанлък и Старосел, фризът е украсен с триглифи – най-древния символ на върховния бог на света Троян/Тангра.

Кои са тези богини? Естествено общата майка-родоначалничка на големия хетски етнос *Хестия/Веста/Тевет* и деветте ѝ дъщери – родоначалнички на неговите клонове.

Според Диодор *Хестия* е дала законите на Залмоксис, жрец на масагетите (обединените мизи и гети) в Мизия и Дакия /**История на религиите**…, т. II, с. 337/. Или по-скоро Залмоксис е открил древен законник на Хестия, от който ги е преписал.

Впрочем името *Залмокс* съдържа два термина (Зал-Мокс): *Зал/Сал* очевидно е тракийска дума за „слънце“, така напр. латинската форма е sol; а *Мокс* е богинята на подземното царство *Мокос/Мокош* или *Макош* (Мак-Ош = „Великата крава“) при мизите, даките и по-късно при славяните. Разбира се името на царя-бог *Залмокс* съчетава в себе си имената на бога-слънце и богинята-земя, явяващи се за племето хети/гети/скити техния бог-отец Хелиос/Ра/Мардук и тяхната богиня-майка Хестия/Веста.

Смятам, че скулптурите в *Свещарската гробница* изобразяват именно богините *Слънца от Аринна*, споменати по-горе (вж. § 7). Както казах, това са Хестия и нейните дъщери, които на свой ред се превърнали в майки на племената от голямото хетско семейство. Мога да посоча *деветте клона на хетите* и техните обитания:

1. хети – Анатолия;
2. хати – Анатолия;
3. гети/масагети – Долна Мизия и Дакия;
4. келти – Централна Европа, Северна Франция, Ирландия, Шотландия;
5. скити – Урал, Волга, Северно Черноморие;
6. суоми – Финландия;
7. готи, разделили се на остготи – Северно Черноморие, по-късно Италия; вестготи – Северно Черноморие, по-късно Испания;
8. гали/галиджийци – областта Галатея/Галатия (лат. Galatia) в Анатолия; по-късно историческата област Галиция в дн. Югозападна Украйна и Югоизточна Полша и накрая – Франция и Испания (автономна област Galicia/Galiza);
9. (х)ести – Естония.

Отбелязвам, че хоронимите *Суоми* и *Финландия* касаят Хестия като богиня-майка: Су-Оми – „Майчица-утроба”; Фин-Ланд, Ниф(Нит)-Ланд – „Земята на Утробата”.

Осмият клон на *хетите* се е самоназовал *гали* по ипостазното име на Хестия – *Гала*, *Галица* (значещо „Враната“ на галички диалект). В славянския текст „Слово о полку Игореве” иносказателно се казва, че княз Игор нападнал половците/казаците на река Дон, като заедно с неговия полк препускали галицките му съюзници:

„Не буря соколите [войните на Игор – б. В.Й.] отнесе през поле широко, а галици стаи [„врани ята”, т.е. галицките полкове – б. В.Й.] летят към Дон велики.”

/**Слово о полку Игореве**. – В: **https://old-russian.chat.ru/06slovo.htm./**

Между другото тук талантливият автор е използвал художествените похвати алегория и олицетворение.

Други „врани” топоними, освен споменатите по-горе: гр. *Галич* в *Галиция*, Украйна; скален нос *Галата* и прилежащия до него квартал *Галата* в гр. Варна, България; квартал *Галата* в гр. Истанбул, Турция.

Племето *гали* се явява един от етническите субстрати на народа, обитаващ съвременна Франция. Един от по-известните галски вождове, който е водил ожесточена, но неравна борба с Рим, в лицето на Гай Юлий Цезар (63-44 г. пр.Хр.), е имал специфично сложносъставно име-титла: на галски език *Версенжеторикс* (82-46 г. пр.Хр.), а в латинска транскрипция – *Верцингеторикс*. Значението на това име може да бъде разбрано от следната му разбивка: Вер-Цин-Гето-Рикс, т.е. „Син на дракона, цар на гетите“. Става ясно, че този вожд се е титуловал „цар на гетите“, а не на *галите*, т.е. че *галите* са племе в състава на големия *хетски/гетски народ*; и второ, става ясно, че и *галското племе* е почитало *Дракона* (*Великата змия*) Хелиос/Мардук/Варна.

В Христово време, когато Римската империя постепенно и настъпателно завладяла тракийските земи до рубежа на река Дунав, все още свободните в Дакия *гети* определили за своя столица град *Сармизегетуса* – т.е. „Цар[ство] мизе-гетуса”, или царство на *мизите* и *гетите* (*масагетите*). При император Траян (98-117 г.) вече и Дакия на цар Децебал била окупирана от *Рим* в резултат на Втората Дакийска война през 105-107 г. В Дакия Траян се сражавал с народа *бури* /**Йордан Вълчев**. Българският календар. В. Търново, 2005, с. 150/. *Бури* се явява синонимен етноним на масагетите, т.е. българите, употребяван от тях по време на война, идващ очевидно от войнствената ипостаза на родоначалника им Дионис/Хор – свирепият вълк *Бури*.

Не мога да пропусна етимологията на топонима *Дакия*. За мен той идва от санскритските лунни женски божества-освободителки *Даки* или *Дакини* от свитата на богиня Кали. Тибетската аналогия на това име *Mkha-gro-ma* означава „танцуващи в небето”. Били изобразявани голи, със заплетени във вихрен танц извити тела. Действителният подтекст на техните прояви не бил сексуален, а въздействие за освобождаване на тялото и душата с цел спонтанно общуване с чистата природа и постигане на лекота на ума и мисълта, движение от тъмнината на материята към светлината на духа. Несъмнено и в древна *Дакия* е имало светилища на Богинята-майка, но ролята на нейни жрици играли *Дакините*.

Херодот сочи приликата в облеклото и обичаите на *масагетите* и *скитите*, а това подкрепя тезата за етносно-етнонимните превъплъщения на *хетския/гетския народ*:

> „Масагетите носят облекло, подобно на скитското, и водят начин на живот, подобен на скитския; бият се и на коне, и без коне (владеят и двата начина), стрелят с лък, хвърлят копие и обикновено носят сагари. За всичко използват злато и мед. Каквото им трябва за копията, за върхове на стрели и за сагари, все от мед го правят; а за главата, коланите и ремъците през рамо използват злато – за украса...”
>
> /**Херодот**. История, I, 215./

Ще коментирам и думи, производни от свещеното име на Отеца на *хетите Врана*: *лавра* – Ла-Вра, Ал-Вра, т.е. „Бог Вра[на]”; *брат* – Бра-Ат, Вра-Ат, т.е. „Светът на Вра[на]”; *брада* – Бра-Да, Вра-Ат, т.е. пак „Светът на Вра[на]”; съществителното *бран* („война”, „битка”),

както и глагола *браня* – Бра-Ня, Вра-Ан, т.е. „Небесната Вра[на]”; одобрителният възглас *браво* – Бра-Во, Вра-Ов, т.е. „Овоидът Вра[на]”.

Етимологията на думата *брат* от името *Врана* се дължи на кръвната връзка между първите в света братя-близнаци Хелиос/Врана и Кронос/Сокола, а етимологията на думата *брада* от името *Врана* подсказва характерния външен белег на първите богове – техните гъсти и дълги бради, грижливо сресани на релефните им портретни изображения върху някои керамични плочки от *Месопотамия*. Брадата като отличителен белег е подчертана и в инкските легенди за сина на слънцето Контики Веракоча.

* * *

Между другото отбелязвам антропонима *Гета* на базилевса на племето *едони* през VI век пр.Хр., когато обитавали Беломорска Тракия, изписан с правилен красив шрифт върху тежките му сребърни монети (октодрахми), едни от най-ранните в света. /снимка на тази монета виж в изследването ми „Потомците на боговете Посейдон, Зевс и Хадес в Тракия“ – в настоящия сборник/. По това време *финикийският* (Кадъмов) вариант на божественото *бохарско писмо*, излязъл от херметичните забрани и започнал свободно да се разпространява в Средиземноморско-Егейския регион. Траките-беси обаче, като истински *нетери* (*пазители*) на свещеното слово, продължили да пазят своя най-чист вариант на свещената *бохарица* чак до IV век, когато и той станал публичен.

Във връзка с термина *хет* ще приведа и думите *hetaeria* (*хетерия*) – македонското аристократично общество, братство; *хетайри* – благородните македонци, съставящи елитната конница на македонския цар; *хетман* – военен лидер при донските казаци.

За мен е загадка защо египетските фараони дори през Старото царство носели съставната частица *хет* в официалната си титулатура, наред с традиционното хорическо име. Дали тази именна традиция е древна колкото хорическата и е свързана с богиня Хестия? Вероятно в определен момент е станало съчетаване между царствени потомци на Хор и такива на Хестия. Засега нямам отговор на този въпрос.

СВЕЩЕНИЯТ ДЪБ *

Френският лингвинист Емил Бенвенист сравнява думите, с които древните народи са назовавали *свещения дъб/дърво*:

индоевропейски протоезик: **de/orw-* , **drew*;
санскрит: *dhruva*;
старогръцки (старотракийски): *doru*, *drus*, *dryads* – нимфи, живели в клоните;
старославянски: *druva* (от **druwo*-), *drevo* (от **derwo*-);
старобългарски: *dub*, *druwo*, омоним *dreven*;
индоирански: *dru*, *daru*, *drvaena* – „дървен“;
средноирански: *draxt*;
персийски: *diraxt*;
готски: *triu*, *triweins* – „дървен“;
немски: *dreu*, *eiche*;
средноанглийски: *tree*, синоним *aik*- ;
древноирландски/галски: *druid/druida*, *druadcha* – „хората на Дъба“.

/**Емиль Бенвенист**. Словарь индоевропейских социальных терминов. Т. I. Хозяйство, семья, общество. Т. II. Власть, право, религия. Перевод с французского Н. Н. Казанского и др. Москва, Изд. „Прогресс-Универс”, с. 84-91./

Прави впечатление идентичността на названията на *дъб/дърво* с названията на числото *три*:

латински език: *durius* („дървен“) – *tria/tres/tris* („три“);
немски: *dreu* („дърво“) – *drei* („три“);
английски: *tree* („дърво“) – *three* („три“);
български: *druvo* – *try*.

В митологиите дървото е представяно като медиатор между трите свята: в подземния то влиза посредством корените си, в земния присъства чрез стъблото си, а в небесния свят прониква неговата корона /**Жан Шевалие и Ален Геербрант**. Речник на символите. Митове, сънища, обичаи, ритуали, форми, фигури, цветове, числа и др. Т. I: А-Л. С., ИК „Петриков”, 1995, с. 300/.

Ето защо тотемите на върховния бог *Троян/Триглаус/Тангра* са били изработвани изключително от дърво, в много редки случаи от камък, като металът е присъствал като детайл на украсата им. Забележете, че в имената на бога присъства групата **tr/dr**, която именно изгражда кореновата основа на названията „три“ и „дърво“ в древните езици. Във фонетично и семантично отношение тези две думи винаги са вървяли заедно.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 1, 2016, с. 62-66.

Ще добавя думи, свързани с Дионисовите мистерии: *театър*, *трагедия*, *драма*, *дитирамб*, *актьор*, *тирс*, *сатир*, *трупа*, *триумф*, *триба*, *тризна*; както и хоронимите *Тракия*, *Троада*; топонимите *Троя*, *Тир*, *Тиринт*, *Троян*, *Трявна*, *Търново*.

На празник царят, жреците и народът отивали да се помолят на своя *троичен бог* при/чрез неговия *триглав дървен тотем*. Тотемът замествал *свещения дъб*, затова трябвало да бъде от *дъбово дърво*, което освен всичко друго можело и да поеме изпратена от гръмовния бог светкавица.

Дървените триглави идоли на висшия български/славянски бог *Тангра/Троян/Перун* били забивани на места, осветени от „присъствието“ на бога. За свети места на Перун се считали онези, на които по време на буря падали неговите „перуни“ (светкавици/гръмотевици): най-често възвишение, увенчано със самотен дъб, под който понякога бълбукал извор; дъбова горичка или остра пирамидална скала (връх). Вярвали, че богът харесва мястото, затова често слиза там, преобразен като небесен огън. Свещената зона била ограждана и забранена за ежедневен и случаен достъп. В нея влизали само жреците на бога, за да изпълнят определени задължения. Там се организирали сезонните празници на *Слънчевия култ*, отделно имало дни за инициации, оракулски прорицания, гадаене за война, съдебни процеси, както и за приемане приноси от хора, измолващи божественото благоволение за очистване от греховно деяние.

Ще приведа сведения на антични и средновековни автори за *дъба като свещено дърво*.

Смятаното за най-древно в Елада светилище е *Додона*, в подножието на малката планина Тмарос, днес в Северозападна Гърция. Херодот съобщава /**История**, кн. II, § 54-57/ как финикийци похитили две сестри жрици от храма на Зевс в Тива, Южен Египет. Похитителите продали едната сестра в Либия, а либийците ѝ построили в *оазиса Сива храм с прорицалище на Зевс-Амон*. Другата сестра купили елини от племето теспроти. Втората жрица основала *светилище с прорицалище пак на Зевс-Амон под голям дъб в Додона*, в земите на теспротите. Най-стария начин за предсказване ставал чрез тълкуване *шепота на листата в короната на дъба*.

Омир казва в „Одисея“ /песен 14, стих 328/: „… там, от върха на дъба на Кронион [Зевс, син на Кронос – б. В.Й.] да чуе оракул [предсказание – б. В.Й.]“.

И още, в „Илиада“ /песен 16, стих 235/, относно самите тълкуватели на оракулите: „живеят и спят на земята с нозе неумити“. Последното разкрива демонстриране от жреците на постоянна връзка с майката-земя Гея.

Не мога да отмина без внимание *друидите*. Келтската дума *druid/druida* означава „дъб“/„дърво“, но и „хората на/от дъба“, жреците на бога-дъб. Във връзка със забелязаната от мен идентичност в древните езици на названията на *дъб/дърво* с названията на числото *три*, мога да предположа семантиката на титлата *друид*: Дру-Ид, Тро-Ид, Тро-Ди[ос], т.е. „Тройният/троичният бог“. Естествено става дума за българо-славянския *Троян*, наричан още *Триглаус*, *Перун* или *Тангра*.

Ценни данни за *друидите* е дал Гай Юлий Цезар (63-44 г. пр.Хр.) в съчинението си „Галската война“:

> „Друидите се занимават с религиозните култове, грижат се за правилното извършване на жертвоприношенията, обществени или частни, и тълкуват свързаните с религията въпроси. При друидите се стичат голям брой младежи, за да се учат, и затова друидите

са на голяма почит у галите. Те решават почти всички обществени и частни спорове и, ако е допуснато някакво злодеяние или е извършено убийство, или ако има някакъв спор за наследство, или за граници, те решават тези спорове и определят наградите и наказанията. Ако някое частно лице или племе не се подчини на тяхното решение, те го отлъчват от участие в жертвоприношенията. Това наказание у тях е най-тежкото. Онези, на които се наложи то, се смятат за нечестивци и престъпници; от тях всички странят, боят се да се доближат и разговарят с тях, да не би да си навлекат някаква беда чрез своя контакт с тях. И на тези хора не се раздава правосъдие, ако потърсят такова, нито пък ги удостояват с почетни длъжности. Начело на всички друиди стои един, който има най-голям авторитет, най-силно влияние и най-големи права и власт над тях…

В определено време на годината друидите заседават на едно свещено място в земите на карнутите [край град Cenabum, днешния Орлеан – б. В.Й.], **област, която се смята за централна в цяла Галия**… [к. В.Й.] Много младежи се събират и отиват по своя собствена воля на учение при друидите; а мнозина биват изпращани от родителите и роднините им. Казват, че там те научават наизуст многобройни стихове и затова някои остават на учение в продължение на двадесет години. Друидите смятат за непристойно тези изречения в стихотворна форма да се записват, въпреки че във всички останали случаи в своите обществени и частни отчети те употребяват гръцки букви…

Главната доктрина, в която те желаят да убедят, е, че душите не умират, а преминават от едни [тела – б. В.Й.] в други, и те мислят, че това вярване най-много подбужда към храброст, тъй като страхът от смъртта е пренебрегнат. Освен това друидите разискват твърде много за звездите и за тяхното движение, за големината на света и земята, за природата на нещата, за силата и властта на безсмъртните богове и предават своето учение на младежта…

17. От боговете те почитат най-много Меркурий. Неговите статуи са извънредно многобройни. Него те считат за изобретател на всички изкуства, за водач по всички пътища и пътувания и вярват, че той има най-голямо влияние при печеленето на пари и при търговските сделки…

18. Галите твърдят, че те всички произхождат от един общ баща – Дис [Диос/ Зевс – б. В.Й.], и казват, че това е традиция, предадена от друидите…“

/**C. I. Caesar**. De bello Gallico, VI, 13,14,17,18. Превод от латински К. Костакев. **https://romulus-bg.net/?page=text&prevod_id=136&proizvedenie_id=30620&kniga=250./**

Благодарение на записките на Цезар научаваме повече за потайните друиди, в това число и че Карнутската гора е приютявала и скривала култовия център на жреците-друиди на келтските племена.

Дванадесет века по-късно *дъбът* продължавал да играе сакрална роля в битието на западната група славяни – венети – в Централна и Източна Европа. Съществували голям брой *светилища край самотни дъбови дървета или свещени гори*, разбирани като дървесни ипостази на Бога-Отец. Запазени са описания на езическите култови практики на славяните от времето на тяхното насилствено покръстване през XII век. Например монахът Херборд,

помощник на епископ Отон Бамбергски, разказва за разрушаването на главния храм в областта на град Шчечин, отделяйки внимание за намиращия се наблизо *свещен дъб*:

„Там имаше и **един дъб – огромен и кичест, и изключително красив из вор. Простият народ смяташе дъба за свещен и го почиташе особено, като обител на някакво божество** [к. В.Й.]. Когато, след разрушаването на храмовете, епископът поиска да го отсече, народът го помоли да не прави това. Обещаха му никога да не служат на друга религия, нито да почитат дъба или мястото, а пожелаха да спасят дървото по-скоро заради сянката и прелестта му – което не било грях; а не дървото да спасява тях. Като прие това обещание, епископът каза: „Съгласен съм за дървото, но **това божество трябва да престане да бъде ваш оракул** [к. В.Й.], защото на християните не е позволено да извършват гадания и прорицания.“

/по **Александър Гейшор**. Митология на славяните. Превод от полски Катя Митова. С., Изд. „Български художник“, 1986, с. 139./

Друго свещено място, свързано с растителния образ на Отеца, бил култовият център на полабските славяни, обитаващи поречието на река Лаба (Елба). Той се намирал при град Старгард Меклебургски в областта Вагрия. За него пише Хелмолд Босауски (~1125~1177), свещеник и участник в християнизацията на славянските земи, поради което е написал „Chronica Slavorum“. Събитията по-долу са станали през януари 1156 г.:

„Но се случи така, че по пътя стигнахме до една гора, която е единствена в тази страна, защото цялата околност е гола. Там, сред много стари дървета, видяхме **свещени дъбове, посветени на бога на онази земя, наречен Проне** [Прове или Провен – един от аспектите на Перун като върховен съдия; от това славянско име на бога са дошли термините правда, право и правораздаване – б. и к. В.Й.]. Обграждаше я двор с плътна дървена ограда с две порти. Тъй като освен божествата на дома и домашното огнище, на каквито са богати тамошните земи, това място бе свещено за цялата страна; то имаше свой жрец, свои празници и най-различни жертвени обреди. Всеки понеделник там се събираха жителите на страната, заедно с княза и с жреца, и онези, които искаха да при несат някаква жертва или които са заплашени от смърт. На последните никога не се отказва убежище. Славяните се отнасят към своите свещени места с такава почит, че не позволяват светилището да се безчести дори с вражеска кръв.“ /**пак там**, с. 196/.

* * *

Сакралните термини, именуващи понятията за *дъб/дърво* и *три* са породили в индоевропейските езици една група съществителни и прилагателни имена, които, запазвайки вокалността на името *Троян*, видоизменят своята семантика в значенията *истина*, *вяра*, *сила*, *лидерство* и други подобни нравствени категории, състояния и качества, свързани с върховното божество.

ПРИЛАГАТЕЛНИ С КОРЕН *DRU,
ИМАЩИ ЗНАЧЕНИЯТА ТВЪРД, СИЛЕН, ЗДРАВ, ВЕРЕН:

санскрит – *dhruva*;
ирански – *druva*;
славянски – *sudravu*;
балтийски – *drutas*;
гръцки, аргоски диалект – *dro*(*w*)*on*;
готски – *triggws*;
пруски – *druwis* („вяра“), *druwit* („вярвам“);
български – *zdrav*.

СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИСТИНА, ВЯРА, ДОВЕРИЕ, ПРЕДАНОСТ,
ПРОИЗВОДНИ ОТ ИМЕННАТА ОСНОВА *TRUWO:

немски език – *treue*, *trauen*;
англосаксонски – *truon*, *trust* – „доверие“, *true* – „истински“, *truce* – „съюз“;
исландски – trua, tru – „уважение“, trur – „верен“,
готски – *trauains* – „вяра“, (*ga*-)*trauan* – „да вярвам“.

ВОЙНСКО-ДВОРЯНСКИ НАЗВАНИЯ:
ДРУГАР, ВОЙНИК, ВОЖД, ГОСПОДАР:

готски език – *ga-drauhts* – „войник“, *dringan* – „воювам“, *drauhti* – „бой“;
древноисландски – *drot* – „въоръжена свита“ ; *drottinn* – „вожд“, „господар“;
ж. р. *drottning*;
древноанглийски – *dryht* – въоръжена свита“, *dryhten* – „вожд“/„предводител“;
англосакски – *druht* – „въоръжена свита“;
древнонорвежки – *truht* – „въоръжена свита“, *truhtin* – „вожд“;
старославянски – *drugu* – „другар“, *druzina* – „другари по оръжие“;
български – *drugar*, *druzba*, *druzina*;
руски – *drug* , *draka* – „сбиване“, *dratsa* – „бия се“;
литовски – *draugas* – „приятел“, *drauge* – „група приятели“ (компания).

Изброените току-що названия с корен **dru* имат синоним с друга етимология: това е думата *kamerad* (нем.), *comrade* (англ.), *camarade* (фр.), *camarada* (исп.). Предполагам, че тази дума е възникнала на основата на името на бо гинята *Кимер/Камир/Камар аби*, която се явява пра-майка на част от индоевропейските народи – групата племена, известни под етнонима *кимери* или *кимерийци*. В Тракия и Елада тази богиня носела името Персефона, а в Египет е позната като Нефтида. Именно нейната дъщеря Лизианаса/Су-Анас/Мемфис е станала съпруга на Божия син Дионис/Хор.

Оттук се разбира, че думата *другар* не касае само войнската дружба и безрезервната взаимопомощ в критичните моменти на битките, но и наличието на кръвно родство на базата на общ произход и принадлежност към клана или племето.

ОКЕАН И НЕГОВОТО ВЛАДЕНИЕ ОКЕАНИЯ, ПО-КЪСНО АТЛАНТИДА

ПРЕЗЕНТАЦИЯ НА ТИТАНА ОКЕАН И НЕГОВИЯ РОД

Име на титана в Тракия и Пеласгия (сетне Елада): *Οκεανους* – Ок-е-Ан, Ог-е-Ан, т.е. „Небесният бик”. Това мое тълкуване намира подкрепа в сакралната практика на атлантите. Те отглеждали стада от свещени бикове, считани за превъплъщения на отеца им Океан и предназначени за жертвоприношения в негова чест; освен това ритуалите им включвали пиене и възлияния на бича кръв.

Диодор (~90-35 г. пр.Хр.) е записал:

„ … Древните наричали влагата Океана, което в превод значи майка-кърмилница, а някои от елините са го приели като [титана – б. В.Й.] Океан, за когото и поетът [Омир – б. В.Й.] казва: „на боговете баща Океан е, а майка Тетида”.

/**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, I, 12. – В **Диодор Сицилийский**. Историческая библиотека. Перевод, статья, комментарии и указатель Олег П. Цибенко. На сайте Античная литература: **https://ancientrome.ru/antlitr/diodoros/index.htm.**/

Ако се предвиди транскрипцията от пеласго-елински на латински, *Οκεανους* ще стане *Oceanus*: Осеа-Ан, т.е. „Море [Sea] – Небе [An/Anu]”. Защото земните води са считани за отражение на небесните води. Освен това първата морфологична съставка *Осеа* съдържа *Ос* („Звездния Дух”) и *Еа* („Водата”).

Съзвездие и зодиакален дом: *Водолей*, лат. *Aqvarius*. В *Перу* този дом бил посветен на *Мама Коча* („Майката-вода”) и *Капак Коча* („Синът на [Майката-]вода”). Предполагам, че най-старата митологична история, свързваща Океан със съзвездието *Водолей*, не е запазена поради разгрома на Океановия клан от Кроносовия. Вероятно мястото на небето му е отнето от първородния син на Кронос, Посейдон, следващият господар на моретата и водните стихии. Но впоследствие и Посейдон бил низвергнат от небесната сфера. Античната версия персонифицира *Водолея* с Ганимед, син на троянския цар Приам, а това означава, че тя е възникнала доста късно – едва след XII в. пр.Хр.

Според мен небето, като сакрално място на боговете, както и дванадесетте му зодиакални дома, от които зависят съдбите на всичко живо на света, не би могло да има нищо общо с такава незначителна личност като Ганимед. Неговото поставяне там от някой късен античен псевдоавторитет е било просто една фриволна намеса в строго установената култова и астрологична система на първите божествени поколения.

Съпруга: *Тетия/Тетида*.

Деца: *Асоп*, *Ахелой*, *Инах*, *Нил*, *Амфитрита*, *Дорида*, *Еврином*а, *Електра*, *Ефра*, *Идия*, *Килена*, *Климена* (*Азия*), *Левкипа*, *Мелибея*, *Мелия*, *Меропа*, *Метида*, *Перея*, *Плейона*, *Стикс*, *Тюхе*, *Харикло* и пр., и пр.

Имената на децата, внуците и правнуците на Океан, по 3 000 от всеки пол, са дали хидронимите на всички реки в древния свят.

I. СЪЮЗЪТ МЕЖДУ ОКЕАН И КРОНОС. ОКЕАН ПОДКРЕПЯ ЗЕВС В ТИТАНОМАХИЯТА

1. Океан, а не Посейдон, е първият заселник и цивилизатор на Атлантида. Грешката на Платон

„Всички морета и всички земи са обгърнати от беловласия Океан – бог титан, равен на самия Зевс по почит и слава. **Той живее далеч, на границите на света, и земните дела не тревожат сърцето му** [к. В.Й.].”

/**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове. Преведе от руски Никола Мънков. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1967, с. 25-27./

В епохата на титаните центърът на цивилизацията бил първо в Тракия и после в Египет. Мъдрите Уран и Гея разпръснали децата си с две цели: да овладеят по-голямо пространство от географията на света; всеки да притежава строго определена своя територия, за да не изпадат в противоречия помежду си.

Няма да е излишно да изброя накратко *първите лични владения* на водещите богове:

Гея притежавала планинският масив Пан-Гея (дн. Родопи) в Тракия;

Уран/Атон – планината Панагюр в Тракия, а после гр. Он в Долен Египет;

Кекроп – страната Кекропия (сетне Атика) с гр. Кекропол (сетне Атина);

Тартар – долината Тартария в планината Карпати, дн. Румъния;

Понт – тракийското крайбрежие на Евксински Понт и на Пропонтида;

Рея/Нут/Тефнут (като първа съпруга на Хелиос/Ра/Сакар/Мардук) – селището Верея и планината Странджа в Тракия, а по-късно гр. Он в Долен Египет;

Хелиос/Ра/Сакар/Мардук (като съпруг на Рея/Тефнут) – селището Караново и планината Сакар в Тракия, сетне гр. Он/Хелиопол в Долен Египет; същият под имената Мардукан/Шу (като съпруг на Хестия) – основал държавата Раха на река Волга и планината Урал, а сетне страната Шумер в Южна Месопотамия;

Кронос/Ра/Кеб/Енлил/Ел (като съпруг на Рея/Нут/Суд/Нинхарсаг) – хребета Карлък и хълма Перперикон в планинския масив Пан-Гея (Родопа), Тракия; по-късно – Левант, Горен Египет, Северна Месопотамия;

Хебат/Хестия/Веста/Тевет (като втора съпруга на Хелиос/Ра/Мардукан/Шу – държавата Раха на река Волга и планината Урал, а по-късно Анатолия;

Япет/Енки – гр. Ериду в Персийския залив, а в Източна Африка: Нубия, Судан, Абисиния, Земята на водите (ез. Виктория и р. Замбези), Земята на рудниците (Свазиленд и Родезия);

Океан – *Океания*, преименувана сетне *Атлантида* (на внука му Атлант): цивилизация, разположена на голям остров в *Атлантика*. Атлант колонизирал Северна Америка, Западна Европа до Умбрия (Италия) и Западна Африка до Либия.

В диалозите на Платон (427-347 г. пр.Хр) се споменава за нрава на боговете да живеят отделно и независимо един от друг:

„ ... Частите на космоса [земната територия – б. В.Й.] били разделени на области, всичките управлявани от богове. Редом с това някои по-дребни божества са били разпределили живите същества на родове и стада също като пастири и всяко от тях се разпореждало изцяло с онези, които пасяло...”
/**Платон**. Държавникът, 271: с. – В **Платон**. Диалози. Т. IV. Превод от старогръцки Георги Михайлов, Богдан Богданов, Цочо Бояджиев, Донка Марковска. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1990, с. 320-321./

И още: „Някога боговете си разпределили цялата земя по области – без вражда... Та като били определени дяловете справедливо и всеки получил любимото си парче, те се установили там. Като се установили, започнали като пастири да ни отглеждат като свое имущество и добитък, без да прилагат насилие... те хващали душата с убеждение според своето намерение и така като кормчиите направлявали всяко смъртно същество...” /**Критий**, 109: в, с. – **в същото издание**, с. 564/.

„ ... Боговете разпределили цялата земя на дялове, едни по-големи, други по-малки, в които те си учредили светилища и жертвоприношения, така на Посейдон се паднала Атлантида.” /**Критий**, 113: в, с. – **пак там**, с. 569/.

Тук под Посейдон трябва да подразбираме Океан, основателя на *Атлантида* през XVI хилядолетие пр.Хр., а не брата на Зевс – Посейдон, – който, заедно с богиня Атина, е участвал в предводителството на победната война срещу *Атлантида* през 9 600 г. пр.Хр.

Посейдон всъщност е прозвище: По-Сей-Дон, т.е. „На всички морета господар”. Явно много преди брата на Зевс, това прозвище е носил титанът Океан, когато Гея и Уран му предоставили управлението на островите и крайбрежията на *Атлантическия океан*. По Океаново време главният остров е носел името *Посейд*, при внука му Атлант приел названието *Атланд*, а при правнучката му Мая – *Атлантида*. Впрочем от топонима *Атланд* е дошъл съвременният термин *ланд* (*land*) – „земя”, но неговото първично сакрално значение е Ла-Ант, Ал-Ан, или „Бог-Небе”.

Изглежда Платон е помислил титлата „посейдон” за име, от което се е получило объркването на титана Океан с бога Посейдон. Тази грешка може да е била допусната още от Солон (634–559 г. пр.Хр.), който по линия на баща си Ексекестид бил потомък на митичния Кодър; Платон е ползвал именно запазените от дядо му записки на Солон /**Критий**, 113: в/. При десетгодишния си престой в Египет, между 570 и 560 г. пр.Хр., Солон пребивавал най-продължително в градовете Хелиопол (Он) и Саис, където записвал древни сведения, предадени му от „най-учените жреци” Псенофис и Сонхис. Те му превели и голям надпис върху две възпоменателни колони, посветен на историята на *Атлантида.* /**Плутарх**. Избранные жизнеописания. Т. I. Переводы с древнегреческого Марии Николаевной Томашевской. Москва, Издательство „Правда“, 1987, с. 157, 158, 182, 183/.

Крантор, ученик на Платон, съобщава, че е виждал колоните, върху които била изписана историята на Атлантида /по **Дейвид Хатчър Чайлдрес**. Изгубените градове на Атлантида, Древна Европа и Средиземноморието. С., ИК „Бард”, 2007, с. 170/.

Вероятно при превода на египетския текст е станало дума за „Господаря на моретата” от времето на титаните, т.е. Океан, а Солон е разбрал и записал само титлата „посейдон” без името Океан. Освен това в следващия си текст (вж. по-долу) Платон твърди, че богът-създател на *Атлантида* поверил нейното управление на първородния си син Атлант/Атлас. Последният обаче не е син на бог Посейдон (брата на Зевс), а първороден внук на титана Океан, от което следва, че визираният бог-отец всъщност бил Океан, който в своето време явно е носел прозвището „Посейдон”.

Да видим текста на Платон:

„На нея [на планина в средата на остров *Атлантида* – б. В.Й.] живеел **един от родените там в началото на земята мъже** [очевидно в епохата на титаните – к. и б. В.Й.] на име Евенор заедно с една жена Левкипа. Родила им се една единствена дъщеря Клейто. Когато момичето станало на възраст за женене, майка му и баща му умрели. Обхванат от желание, Посейдон [разбирай Океан – б. В.Й.] се свързал с нея... Създал и отгледал пет пъти по два близнака момчета. **Като разделил целия остров Атлантида на десет части, той дал на по-рано родения от първите двама близнаци майчиното му поселище и околовръстния дял, който бил най-обширен и най-добър, поставил го за цар на останалите**, а пък тях направил князе, като на всеки дал власт над много хора и обширна територия. **Дал имена на всички, а на най-стария, който бил и цар, това име, от което именно са получили названието си и целият остров, и морето, наречено Атлантическо, понеже на първия цар тогава името било Атлант (Атлас)** [к. В.Й.]. На неговия по-малък близнак, който получил в дял крайните земи на острова по посока към Херакловите стълбове срещу днешната област Гайдерика, наречена така според онова място в Атлантида, Посейдон [т.е. Океан – б. В.Й.] дал име на гръцки Евмел, а на местния език Гадейрос, откъдето и названието Гадейрика. От втората двойка близнаци той нарекъл по-рано родения Амферес, а другия Еваймон, от третата по-стария получил името Мнезеас, а другия Автохтон, от четвъртата по-стария – Елазип, а другия – Местор, а при петата дал на първия името Азаес, а на втория Диапрепес. Всички тези владетели, и те, и потомците им, в продължение на много поколения живеели, управлявайки и много

други острови в тамошното море и освен това, ... простирайки властта си върху отсамните земи чак до Египет и Етрурия.”

/**Платон**. Критий, 113: d, e; 114: a, b, c. – В: **Платон**. Диалози. Т. IV. Превод от старогр. Г. Михайлов, Б. Богданов, Ц. Бояджиев, Д. Марковска. С., 1990, с. 569-570./

Антропонимът *Ευμελος* означава „[Този, на когото] се явяват мелодии“, „Творец на музика“. Неговият аналогичен антропоним на местния език – *Γαιδερος/Γαδειρος* – има същата семантика, но е по-конкретен, защото означава „Гайдарят“. Наред с кавала/авлоса, гъдулката/лирата, тъпана/тимпана, *гайдата* влизала в комплекта най-древни духови и струнни инструменти, посредством които е осъществяван съпроводът на сакралните ритуали. Следователно тези музикални инструменти са ползвани от жреците на *Слънчевия култ*, какъвто разбира се е бил споменатият *Евмел/Гайдерос*.

По-важно е обаче, че Атлант/Атлас не е първороден син на Океан, а негов първороден внук от дъщеря му Климена. Дълголетният Океан, един от мощните титани, който делял света със своя брат Кронос, явно не е отстъпил властта над своя остров на някой от синовете си. Но остарявайки, нямало как: той все пак предал цялото си царство на своя внук Атлас. Същият Атлас се явява син на океанидата Климена и на друг могъщ титан Япет. Атлас бил първородният им син; след него те родили още трима: Прометей, Менетей и Епименетей.

Текстовете на Солон и Платон за Атлантида са вторични извори (преписи на древните оригинали в Египет). Информацията в тях търпи тълкуване, затова предлагам две хипотези.

Първа хипотеза: във версията на Платон, Евенор би могъл да отговаря на Уран, Левкипа – на Гея, а Клейто – на Тетия. Но в митологията са известни четири сина на Океан от Тетия – Асоп, Ахелой, Инах и Нил, – които при това имат съвсем различни житейски прояви и ареал на действие, в сравнение с изброените от Платон пет двойки близнаци. Освен това имената на петте двойки близнаци явно са на хора, а не на богове, защото те не се срещат в митологията, с изключение на Атлас, внука на Океан, и случайните съвпадения: Евмел, син на Адмет и Алкеста, и Местор, син на Зевс и Даная. /**https://mythology.sgu.ru/mythology/ant/rod/rod.php/**. Освен това титанът Атлас изглежда чужд в контекста на петте двойки човешки принцове.

Втора хипотеза: във версията си Платон казва, че Клейто била „смъртна жена” /**Критий**, 113: c/, от което следва, че децата, които тя родила на Океан се явяват полубогове. Такъв факт би обяснил избора на внука на Океан от дъщеря му Климена и брат му Япет за цар на Атлантида, защото Атлант е пълноценен чистокръвен бог, и то от най висок ранг спрямо своите братя и племенници чисти богове от клана на дядо си Океан. При тази ситуация синовете на Океан от човешката жена Клейто, макар Океанови синове, но бидейки полубогове, трябвало да се подчинят на царствения му внук Атлант, като негови князе. На орейхалкова плоча в храма на Океан бил гравиран завещаният от него свещен закон, който уреждал прерогативите и задълженията на князете. По-важните от тях били: „... да не вдигат никога оръжие един срещу друг, но **всички да идват на помощ, в случай че някой от тях в някой град предприемал да премахне царския род**, ... общо да обсъждат решенията за война и за другите дела, **оставяйки върховната власт на рода на Атлант**... [к. В.Й.].” /**Критий**, 119: c, d; 120: c, d. – В: **Платон**. Диалози. Т. IV…, с. 576-577/.

Като се съпоставят наличните данни, втората хипотеза определено изглежда по-меродавна. Божествените синове на Океан от Тетия – Асоп, Ахелой, Инах и Нил, нямали щастието да господстват над богатата островна империя *Посейд* (*Атлантида*; **сн. 1 а-б**), тъй като в младостта и зрелостта си баща им Океан бил твърде силен и властен. Но когато остарял под давлението на неумолимото време (титаните били дълголетни), той трябвало да се смири и да отстъпи трона си. Така съсметът се усмихнал едва на внука му Атлант.

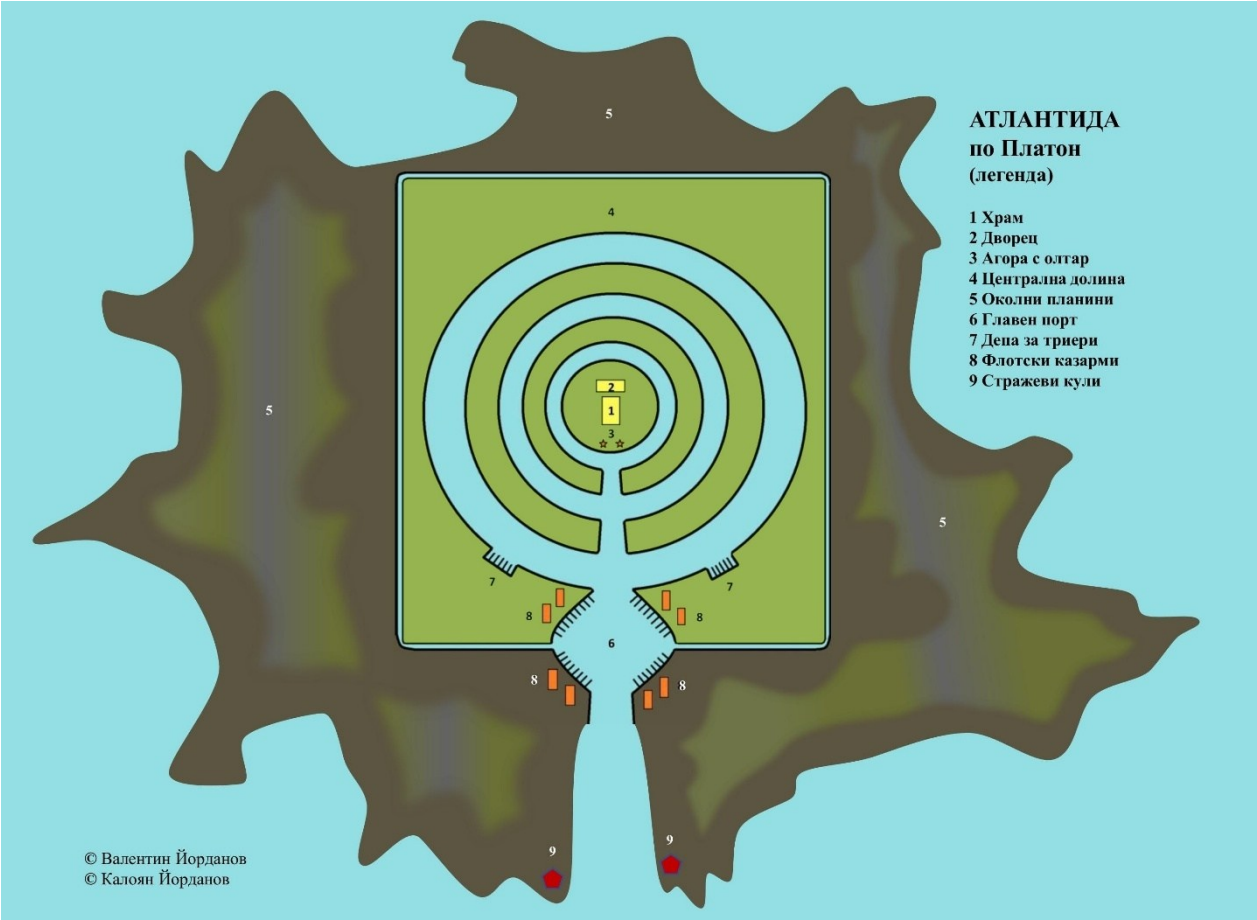

Снимка-карта 1 а. Карта-схема на остров Атлантида и неговия метрополис, според подробното описание на Платон в диалога му Критий, основано на текст на Солон, който последният преписал между 570-560 г., с помощта на египетските жреци Псенофис и Сонхис, от монументален възпоменателен надпис върху две колони в храма на Атон в египетската столица Он (Хелиополис). /**Платон**. Критий, § 113-119/.

Снимка-карта 1 б. Остров Атлант/Атлас в „морето, наречено Атлантическо, понеже на първия цар тогава името било Атлант (Атлас)“, според Платон в диалога му Критий /**Платон**. Критий, § 114: а, б/.

По мое мнение точното местонахождение на легендарния остров трябва да се търси в централната зона на Азорския архипелаг, първо защото там подводният релеф е плитък и лежи на дълбочина от 6 до 360 м., второ, защото е разположен срещу Херакловите стълбове (Гибралтар) и Гайдерика (Испания), трето, защото под него минава Атлантическият разлом, вероятно свързан с трагичния колапс на острова в X-то хилядолетие пр.Хр.

2. Съюзът между Океан и Кронос. Океан подкрепя Зевс във войната на боговете срещу титаните

След като изясних, доколкото е възможно, горната генеалогична главоблъсканица, ще се спрем на родствено-политическите отношения между властелините на планетата Земя – близнаците Хелиос и Кронос, и техните братя Япет и Океан.

Прозрението за древни събития на сивилата на вавилонския жрец Берос, ще ни помогне да разберем тези отношения. Поради неговата важност, ще го цитираме:

„Преди построяването на Кулата [във Вавилон – б. В.Й.] Земята била управлявана от Зеру-ан [Кронос – б. В.Й.], Титан [Хелиос – б. В.Й.] и Япетосте [Япет – б. В.Й.]. Зеру-ан искал да бъде господар, но двамата му братя се възпротивили. Тогава сестра им Астлик [Рея – б. В.Й.] ги успокоила. И се съгласили, че Зеру-ан трябва да царува, но

децата му от мъжки пол да бъдат убивани. За изпълнението на тази договорка трябвало да бдят силните титани.”

/по **Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. II. Теология. Книга I. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм“, 2005, с. 253./

Този кратък текст се отнася за историческия момент, в който първородния близнак „Титан” (Хелиос I) бил отстранен от трона, а второроденият близнак „Зеру-ан” (Кронос) напирал да го заеме. Тогава Хелиос и Япет отстъпили, но въпреки това си останали сериозни претенденти на Кронос. Затова Кронос и Рея тайно отглеждали мъжките си чеда. Тайната им била разкрита твърде късно, когато синовете им – Посейдон, Зевс и Хадес – вече били пораснали и възмъжали.

На основание неспазеното споразумение, Хелиос и Япет отново подновили претенциите си за лидерство, и може би тяхната упорита настойчивост предизвикала *Титаномахията*. Обаче инициативата в борбата за властта била взета от младите синове на Кронос – споменатите Зевс, Посейдон и Хадес.

В текста на Берос Океан не присъства, вероятно защото неговата земя *Атлантида* била далече от *Стария свят*, за който се е водел спора. Дипломатичният Океан обаче, за да запази огромните си владения, се съюзил с Кронос и най-активния му син Зевс, срещу групата титани, водени от Хелиос и Япет. Към лагера на боговете, водени от Зевс, се присъединили още някои титани, както и циклопите и хекатонхейрите. Така кланът на Япет и клановете на неговите привърженици титани изгубили численото си превъзходство. В резултат старите титани били победени в тази първа в света, извънредно ожесточена световна война.

След войната Япет и потомците му били подложени на преследване и унижение. Амбициозният син Зевс изместил от реалната власт дори самия свой баща, великия Кронос, познат още като главния *ханаански бог* Ел – „добрият” и „милостивият”. Все пак Зевс му оставил да упражнява чрез големия си авторитет съдебна и съветническа власт в имението му „при изворите на водите, насред горното течение на Двете реки” (Тигър и Ефрат). /по **Зекария Сичин**. Дванадесетата планета. Превод Крум Бъчваров. С., ИК „Бард”, 2002, с. 79/.

Естествено, било извършено преразпределение на света. Зевс-Амон/Озирис/Нинурта придобил лъвския пай от земите на баща си Кронос/Ра/Енлил: Европа до Етрурия, Южен (Горен) Египет, Леванта, Месопотамия; Посейдон/Нанар-Син – Синайския полуостров, а Хадес/Сет – Северен Египет (Долната земя) и Анатолия.

След една победна война с *морската империя Атлантида* (вж. следващия параграф) и сетне друга война с *азиатската империя Уйгур*, Зевс/Озирис и братята му поставили под своя власт цяла Европа, Африка и Азия. Появила се *Озирийската империя*.

Последвали 300 години на относително спокойствие, в които Зевс/Озирис/Азар провел продължителни цивилизаторски мисии сред по-изостаналите земни жители:

„При царуването си Озирис веднага отдалечил египтяните от трудния и животински начин на живот, като им показал плодовете, установил закони и ги научил да почитат боговете; след това обиколил и цивилизовал цялата земя, без изобщо да има нужда от оръжие, ами очаровайки по пътя си повече с думи и всякакви песни и музика...”

/**Πλουταρχοσ**. Ισισ και Οσιρισ. Εισαγωγη-Μεταφραση-Σχολια: **Αθανασιος Α. Τσακνακης**. ΒΙΒΛΙΟ ... βαρδια. Εκδοτικη Θεσσαλονικησ, 2005, p. 23./

В коптския текст „Звездното око на космоса" се казва: „Изида и Озирис бяха изпратени, за да помогнат на света, като научат примитивното човечество на изкуството и техниките на великата култура." /по **Ердоган Ерчиван**. Забранената египтология. Загадъчните знания и високите технологии на фараоните. Превод от немски език Светослав Коев. С., Изд. „Дилок", 2006, с. 50, 51/.

II. ВНУКЪТ НА ОКЕАН АТЛАНТ/АТЛАС СЕ ОПЪЛЧВА СРЕЩУ ЗЕВС, ХАДЕС, ПОСЕЙДОН И АТИНА. ГИБЕЛТА НА АТЛАНТИДА

Скоро след като остарелият Океан предал своите владения на внука си Атлант/Атлас, обстановката коренно се променила. *Озирийската империя* изгубила силния си съюзник *Атлантида*, и не само. Последната се преобърнала в най-върлия ѝ враг. *Морската империя Атлантида* постепенно и неусетно била набрала огромен териториален, суровинен, икономически, човешки и военен потенциал. Атлант потърсил старите и нови неприятели на Зевс/Озирис и започнал да се готви за война. От своя страна Зевс сторил същото: потърсил съюзници и укрепил стратегическите си градове.

Тук ще се отклоня за малко от хода на събитията, за да разчетà двете имена Атлас и Атлант, имащи според нас връзка с началото на тази война. При това динамична връзка, разкриваща важна информация, която времето е предало на забвение.

Съдейки по съдържанието на името Атлас, което сега ще обясня, в началото на своето управление той е бил лоялен към световния лидер Зевс/Озирис, може би и поради резонните съвети на мъдрия му дядо Океан.

Атлас – Ат-Л-Ас, Ат-[А]л-Ас[ар], т.е. „Богът на света Асар [Озирис]".

Изглежда невероятно, че един бог, внук на великия Океан, който бил „равен на самия Зевс по почит и слава" /**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове..., с. 25/, носи името на бог от друг клан, макар последния да бил считан за господар на света. Но тук се крие и друг интересен момент. Вероятно при предаването на управлението на могъщата империя *Посейд* от Океан на Атлас, Зевс/Озирис се е намесил и трима та са сключили ново споразумение. Поемайки властта, младият бог, който вероятно е носел още юношеското си име (незапазено и непознато за нас), като знак за лоялност към Озирис, трябвало да приеме озирическото име Атлас. Чрез този акт Озирис ставал опекун на младия владетел. Последният можел да упражнява властта си, но спазвайки определени от неговия опекун изисквания (например да продължи верноподаническата политика на дядо си Океан). Излиза, че младият Атлас е започнал управлението си в условията на лична зависимост от Зевс/Озирис, която сетне е мотивирала неговото нападение срещу *Озирийската империя*.

Той може би е разчитал да извоюва равновесие в бойните действия, чрез което впоследствие при евентуални преговори да постигне своята свобода.

Така или иначе, Атлас стопанисвал добре обширните си владения. След известна тайна подготовка за война, щом се почуствал укрепнал и силен, той тръгнал към открит конфликт. Тогава официално обявил важната промяна на своето име: от Атлас на Атлант. Да видим какво означава второто му име:

Атлант – Ат-Ла-Ант, Ат-Ал-Ант, т.е. „Богът на света [Земята] и Небето".

В последното име липсва морфемата „Ас", съкращение на името Асар, т.е. Осирис, а същевременно младият владетел се титулува като господар на земния и небесен свят, привилегия единствено на Зевс/Озирис. Това според тогавашната традиция била открита, дръзка проява на непокорство, бунт, враждебност и решителност за действия, насочени към промяна на статуквото.

Податка за ответните мерки на Зевс е посещението на брат му Посейдон и войнствената му дъщеря Атина в царството на дълголетния владетел титана Кекроп, с предложение да предостави по свой избор на някой от двамата правото да покровителства наследствения му лен. Кекроп избрал богиня Атина. Тогава град *Кекропия* със свещения си замък *Кекропол* (сетне *Акропол*), получил името *Атина*, а областта – *Атика*. /**Николай А. Кун**, пос.съч., с. 168/.

Богиня Атина веднага впрегнала населението в интензивна военна подготовка:

„И дори образът и статуята на богинята [Атина – б. В.Й.] се дължат на това, че тогава заниманията във връзка с военното дело са били общи и за жени, и за мъже, и така според оня закон тогавашните хора изобразили богинята въоръжена...

Разбира се в нашата страна тогава живеели и други класи граждани, които се занимавали със занаяти и с добиване на храна от земята, но **божествени мъже още отначало отделили съсловието на войните да живее отделно** [к. В.Й.]. То имало всичко необходимо за храна и възпитание, но никой негов член не притежавал нищо собствено, смятайки всичко общо за всички...

А столицата по това време била построена по следния начин. Преди всичко Акрополът не е бил такъв, какъвто е сега. В една само нощ изключително пороен дъжд размил наоколо земята и го бил оголил, какъвто е сега, същевременно станали трусове и неимоверен потоп – третият преди гибелния потоп на Девкалион. Но преди това, по едно друго време, той [Акрополът – б. В.Й.] бил огромен и се простирал до Еридан и Илисос [реки южно от Акропола – б. пр.], обхващал Пникс и граничел с намиращия се срещу Пникс хълм Ликабет [отдалечен на 2 км. – б. пр.], целият бил покрит със земя и отгоре, с изключение на няколко места, бил равен. Отвън, по самите му склонове, бил заселен от занаятчии и тези земеделци, които обработвали близките земи. **Но горната част обитавало единствено съсловието на войните, отделено от другите, около храма на Атина и Хефест, заобиколено от ограда като градината на къща. Те обитавали северните му части в общи жилища, имали помещения за общо хранене** [к. В.Й.] през зимата и всичко, което е необходимо да съществува

за един общ обществен живот било като граждански постройки, било като храмове, без злато и сребро – тях те не употребявали за нищо... Южната част на Акропола те използували за градини, гимназиони и помещения за общо хранене, които напускали през летните горещини. Съществувал един извор на мястото на днешния Акропол, който е изчезнал поради земетръсите... По такъв начин именно те живеели, **стражи на собствените си съграждани и признати доброволно от останалите елини за свои вождове** [к. В.Й.], като следели най-вече броят на мъжете и жените, способни да воюват в момента и в бъдеще, да бъде у тях по всяко време един и същ, около двайсет хиляди най-много."

/**Платон**. Критий, 110: b, c, d; 111: e; 112: a, b, c, d. – **в посоченото издание**, с. 565-568./

Подчертах части от този текст, от които се вижда, че боговете са разделили населението на съсловия: техните преки потомци са образували кастите на жреците (тук жреческата каста не е спомената) и войните, обитаващи съответно храмовете на Атина и на нейния брат Хефест, и укрепената цитадела; а хората от местните племена, заселени в землянки по склона на планината, образували кастата на земеделците и занаятчиите. Симбиозата се оказала сполучлива: войните били осигурени с храна и предмети за бита, а земеделците и занаятчиите получили защита от врагове, сигурност и спокоен живот. Освен това последните с радост приели за свои вождове изявените лидери от войнското съсловие.

Разполагайки с такава отбрана и добре обучена войска, град *Атина* авторитетно застанал начело на озирийската военна коалиция, образувана от верните на Зевс/Озирис градове. Ето разказа на Сонхис, жрец на египетския град *Саис*, записан от Солон и предаден от Платон:

„Действително, Солоне, **някога, преди най-големия унищожителен потоп,** сегашният град Атина е бил най-добър във военното дело във всичко изключително добре устроен законодателски... Няма да откажа и ще разкажа заради теб и вашия град, а най-вече заради Богинята [Нейт/Атина – б. В.Й.], която е получила в дял, отгледала и възпитала вашия и нашия град – най-напред вашия с хиляда години преди нашия, **като е получила зародиша му от Гея и Хефест** [в случая става дума за Уран – к. и б. В.Й.]... Така че ще ти разкажа накратко за законите на твоите съграждани **отпреди девет хиляди години**, а от делата им най-хубавото. **Всички подробности ще разгледаме по-точно и поред** по-късно на спокойствие, **като вземем самите текстове** [к. В.Й.]...

Предмет на възхищение са много и велики дела на вашия град, **записани у нас**, но от всички особено едно се отличава по величие и доблест. **В нашите хроники** [к. В.Й.] се говори каква голяма сила е унищожил някога вашият град, отправила се едновременно срещу цяла Европа и Азия [Мала Азия – б. В.Й.], тръгвайки от Атлантическото море... Именно на този остров Атлантида царе установили голяма и чудна сила, която владеела целия остров, много други острови и части от континента, а освен това владеели отсам и Либия до Египет, и Европа до Етрурия. Тази именно

сила събрала военната си мощ в едно и предприела с един напор да зароби вашата страна, нашата и цялата територия отсам протока [Гибралтар – б. В.Й.].”

/**Платон**. Тимей, 23: c – 25: b. – **в посоченото издание**, с. 474-476./

Подчертах части от текста, за да се види ясно, че египетския жрец Сонхис не разказва митове или устни предания, а действителна история, фиксирана в древни исторически хроники, които били пазени в храма на гр. Саис. Тези хроники са съдържали конкретна информация от 9 600 г. пр.Хр., когато богиня Атина е придобила във владение града на Кекроп, „като е получила зародиша му от Гея и Хефест [Уран]”.

С други думи градът бил основан много по-рано, още по времето на Гея и Уран (XXII$^{-ро}$ хилядолетие пр.Хр., както знаем от други източници) – от сина на Гея, Кекроп. В продължение на хиляди години потомците на първия Кекроп се назовавали все с неговото име, подобно на Критската династия Минос. През X$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр. град *Кекропол* бил предаден от последния Кекроп на богинята-войн, преименуван на нейното име *Атина* и реорганизиран, за да води коалицията на озирийците срещу агресията на атлантите.

Че Зевс/Озирис е живял в епохата на XI$^{-то}$-X$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр. се потвърждава и от други източници, например Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.):

„Твърди се, че годините от Озирис и Изида до царуването на Александър [Македонски (336-323 г. пр.Хр.) – б.а.], който основал в Египет града, носещ неговото име [гр. Александрия – б.а.], са повече от десет хиляди...”

/**Диодор**. Историческа библиотека…, кн. I, 23./

Между другото богиня Атина донесла в кошница Ерихтоний, уж „роден от Земята [Гея]“, но според мен син на самата Атина, когото богинята отгледала в своето светилище в *Акропола*, наречено сетне *Ерехтейон*; на него и неговите потомци тя предала властта на града. На *мраморната стела* от о. *Парос* по повод на Ерихтоновото царуване е записано:

„10. … Ерихтон впрегнал колесница на първите Панатинеи, учредил състезанията и дал [на местните жители] името атиняни...”

/**https://ald-bg.narod.ru/biblioteka/anticni/Marmor_Parium/IzgCast.htm./**

Така че през продължителното си управление Ерихтоний утвърдил по името на своята майка *Атина* топонима на града, дал нов етноним на неговите жители – *атиняни*, и въвел за главен празник в чест на богинята – *Панатинеите*, а на всяка четвърта година – *Големите Панатинеи*. В течение на неколкодневните тържества се провеждали състезания по бягане, борба, хвърляне на диск и копие, надбягване с колесници и пр., а отделно имало творчески турнир на поети, певци и музиканти. Участниците в спортните състезания носели пълно въоръжение /**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове…, с. 169/ – отглас от военните упражнения на гражданите, изисквани на времето от богиня Атина във връзка с подготовката за антиатлантската военна кампания.

По-нататък Платон съобщава (предавайки казаното от египетския жрец), че озирийците успешно отразили нападението и прогонили нашествениците, като освободили народите „отсам Херакловите стълбове”, т.е. Европа, Африка и въобще цялото Средиземноморие. В чест на победата бил издигнат „трофей” – стълб, на който окачили пленени неприятелски оръжия.

Египетският жрец Сонхис завършил разказа си за войната така:

> „По-късно, в резултат на необикновени земетръси и наводнения в продължение на един ден и една нощ на ужаси цялата ви войска [на Озирийската коалиция – б. В.Й.] била погълната от земята, а Атлантида също така потънала в морето и изчезнала.”
>
> /**Платон**. Тимей, 25: b, c, d. – **в посоченото издание**, с. 476./

Явно бойните действия са били водени по вода и суша. След прогонването на агресорите-атланти, озирийските сили се съсредоточили по крайбрежието и малките острови от двете страни на Гибралтар, с ограничаваща цел, а може би и готвещи се за нападение на главния остров *Атлантида*. Но невероятно силен катаклизъм погълнал и двете противостоящи групи, заедно със сушата, на която те се били разположили.

В книгата си „Тайните на Атлантида“ австрийският изследовател Ото Мук развива тезата, че гибелта на божествения остров е дошла от небето. Дъното на Атлантическия океан в зоната на *Бермудския триъгълник*, където според Атанасий Кирхер била разположена западната част на *Атлантида*, е осеяно с около 3000 кратера, четири от които са по-големи. Това са всъщност четири океански падини, очертаващи огромен ромб в Атлантика. Северната, при *Бермудските острови*, е дълбока 4 556 м.; южната, при *Пуерто Рико* – 8 742 м.; източната, *Нарска падина* – 6 671 м.; западната, при *Бахамските острови* – 5 508 м. Към всяка падина има по дъното образуван канал, което означава, че сблъсъкът на идващите от космоса обекти със земната кора е станал под ъгъл. Континенталният ландшафт на Северна Америка също е покрит с различни по размер кратери.

Вероятно гигантски астероид се е разпаднал на четири големи и множество по-малки късове при навлизането си в земната атмосфера, може би след експлозия. От ударите може би се е образувал Атлантическият разлом, а големият древен остров *Атлантида* потънал след серия от мощни земетръси и вулканични изригвания.

Екип от канадски учени е открил източно от остров Куба, на дълбочина около 700 м., четири пирамиди, сфинкс и други структури, може би останки от цивилизацията *Атлантида*, които предстои някога да бъдат изследвани.

Такава мощна катастрофа неминуемо се е отразила на цялата планета. Точно по това време в Северна Америка и Северен Сибир били изтръгнати от корен милиони 60-метрови дървета и измрели мамутите и другите едри животни. Радиовъглеродните анализи на мамутски кости дават X-то хилядолетие пр.Хр. Откритите в хранопроводите и стомасите им растения доказват, че са загинали внезапно, а наситеността на кожата им с червени кръвни телца – че смъртта им е причинена от удавяне или задушаване с газове. /**Дейвид Хатчър Чайлдрес**. Изгубените градове на Атлантида…, с. 25-27/.

Към X-то хилядолетие пр.Хр. е датирана, по метода С-14, старата брегова линия на сладководното езеро *Евксински понт*, която се намирала на ниво със 120 м. по-ниско от

съвременното равнище на водите на *Черно море*. В дълбоките води има отложен сапропелен утаечен слой с дебелина 2 м. – продукт на екологичната катастрофа, настъпила в резултат на скъсването прага на *Тракийския Босфор* и нахлуването в сладководното езеро на океанските води на Атлантика, размесени с тези на Средиземно море със соленост 380/00. По онова време равнището на Средиземно море било с 40 м. по-ниско от сегашното, но същевременно с 80 м. по-високо от тогавашните води на *Понта*. /**Петко Димитров, Димитър Димитров**. Черно море, потопът и библейските митове. Институт по океанология при Българска академия на науките, гр. Варна. – В: **https://www.sarakt.org/proizhod2.htm/**.

В информацията за гибелта на *Атлантида*, записана в Египет от Солон и преразказана от Платон, събитията са отнесени именно към 9 600 г. пр.Хр. *

Потъналата земя около *Гибралтар* (Геб-Ра-Ал-Та-Ра, т.е. „Боговете Атон-Ра и Геб-Ра [Кронос]") днес е под водата като шелф. В онази епоха проливът явно е бил тесен и преминаването на плавателните съдове можело да бъде контролирано от брега.

В ирландски митологични текстове неочаквано откриваме, че Британските острови и в частност *Ирландия* (*Eire*, Ei-re – т.е. „Окото на Ре"), също са били стратегическа точка на противоборство между *Озирийската* и *Атландската империи*. Летописът от XII век „Лебор Габала" („Книга за нашествията") разкрива пет последователни етнически вълни на заселване на острова: племето *партолон* („Дошлия от морето", а може би това са *партите*?); племето на *Немед* („Свещения"); племето *фир-болг* („Богове-мълнии"); племето *Туата де Данан* (на келтски „Народът/потомството на Данан", като зад името Данан се крие навярно майката на келтите Тевет/Хестия); *гойделите* („Храбрите бикове"), наричани още „синове на Мил" – професионални войни, дошли от Пиринеите. /**Джон Маккормак**. История на Ирландия. Хората и събитията, оформили облика на страната. Превод Марин Загорчев. С., Изд. „ЖАР", 2006, с. 9-17/. *Мил* може да е *Милита* – Богинята-майка, наричана в Египет *Хатор* („Кравата").

Туата де Данан (народът на Тевет/Хестия) доплували на кораби от „островите на Севера на света". Племето имало три кралици – Ейре, Банба, Фодла, – които са дали трите названия на страната /**пак там**, с. 10/. Вероятно това били три от деветте дъщери на Хестия, майки и лидерки на своите племенни кланове. Те предизвикали на бой предишните владетели на

---

* Обаче в хронологията на маянския „Codex Vaticano-Latino 3738" (IL MANOSCRITTO MESSICANO VATICANO 3738) се твърди, че потопът, включително потъването на *Атлантида*, са станали в края на епохата на Първото слънце, към 13 133 години преди написването на кодекса, т.е. към 11 600 г. пр.Хр. /вж. **https://archive.org/details/manoscrittomess00loub/page/n39/mode/2up/**; **Зекария Сичин**. Изгубените царства. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2004, с. 42, 43/.

Дали това е по-точният източник? От него научаваме също така кога е възникнала цивилизацията на остров *Посейд*/*Атланд*, създадена според нас от титана Океан, наричан в онзи момент Посейдон („На всички морета господар"). Това е стартовото начало на събитията, зафиксирани в маянската хроника, а именно 17 141 години преди написването на кодекса, т.е. 15 608 г. пр.Хр.

Така че, ако се доверим на *маите*, носещи името на атлантидата Мая (последната принцеса на остров *Атланд*) и вероятно потомци на спасили се атланти, следва да приемем, че прочутата цивилизация *Атлантида* е съществувала от 15 608 г. пр.Хр. до 11 600 г. пр.Хр. – точно 4 008 години.

народа *Фир Болг*, победили ги и поели управлението на острова. Но като всички свои предшественици трябвало да отстояват властта си в борба с гигантски, уродливи и зли демони – *фоморите*. Междувременно *Фир Болг* потърсили убежище в далечна провинция.

От европейската си родина *Туата де Данан* донесли в *Ейре* магия (знание) и чудни талисмани, получени от четирима мъдри друиди: *котела на Дагда*, засищащ цялата войска (вж. сн. 348); *копието на Луг*, нанасящо неизлечими рани; *меча на Нуаду*, чийто носител не можел да бъде победен; *камъка на Фал*, който посочвал правилния претендент за властта над страната. Големите празници на култа се провеждали в столицата *Тара*.

Управлявали трима царе, синове на Дагда и представители на трите касти: Мак Греине, „син на слънцето"; Мак Куил, „син на леската"; Мак Кехт, „син на ралото". /История на религиите. Т. II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. С., Изд. Gallimard & Прозорец, 1996, с. 393-395/.

Свещеният „хълм на кралете" Тара се намира в Източна Ирландия, графство Мийт, край долината на река Бойн (**сн. 2**). В долината на реката са разположени 10 мегалитни съоръжения, датирани към края на IV-то хилядолетие пр.Хр. Всички те имат еднакъв архитектурен план, състоящ от два свързани елемента: камера (толос, символ на Земната утроба) и коридор (дромос, символ на Земната вагина), през които на 21 декември прониква фалическият лъч на Отеца-слънце и осветява/оплождa камерата-утроба на Земната майка. В резултат върху каменния олтар се „раждат" три спирали, символизиращи трима синове-змии на Дагда (Зевс): Дианцехт (Аполон), Нуаду (Арес) и Луг Семилданах (Хермес/Меркурий). Съоръженията били ползвани като некрополи от владетелите на легендарното кралство Тара.

Снимка 2. Свещеният „хълм на кралете“ Тара. – Hill-of-Tara-Aerial-View – **https://heritageireland.ie/places-to-visit/hill-of-tara/**.

Отбелязвам, че топонимът *Тара* съвпада с *Тангра*; *Тара* е кратката форма на едно от ползваните в Азия имена на троичния български бог *Тангра*. А *камъкът на Фал* очевидно е аналог на *свещените каменни омфалоси* в Стария свят, които имали форма на заоблен отгоре пресечен конус или цилиндър. Терминът *Омфалос*, Ом-Фалос = „Утроба + Фалос“, е символизирал *Двуединното начало на Сътворението*, съчетавайки в една свещена форма Утробата на Майката и Фалоса на Отеца.

Келтската митологична версия, записана през XII век в Уелс, Южна Британия, е удивително идентична със *скитската митологична версия*, записана в Скития от Херодот в V век пр.Хр. /**История**, кн. 4, § 5, 6/. Седемнадесет века отделят едната от другата, което показва колко устойчиви във времето са изворите от сакрално естество. Двете версии съпоставям в **следната таблица**:

Начало, царе и съсловно деление на скитите по Херодот	**Начало, царе и съсловно деление на келтите по ирландските извори**
Зевс родил Таргитаос (Тар-Гати, т.е. „Порта към Тара“), а той – трима синове:	Дагда (келтският аналог на Зевс) родил трима синове:
Цар Колаксаис, родоначалник на племето Паралати; свещен родов символ – златна чаша	Мак Греине, „син на слънцето“, родоначалник на съсловието на царете-жреци
Цар Липоксаис, родоначалник на племето Аухати; родов/племенен символ – сагара (двойна брадва)	Мак Куил, „син на леската [боздугана]“, родоначалник на военното съсловие
Цар Арпоксаис, от когото произхождат: племето Катиари, символ ярем; племето Траспии, символ рало	Мак Кехт, „син на ралото“: съсловие на скотовъдците; съсловие на земеделците

Обръщам внимание на характерния съвременен ирландски антропонимен префикс *Мак* (стара форма *Маг*). Според нас неговата етимология е свързана с древната дума *магия*, с която е било обозначавано свещеното знание, достъпно само за жреческата каста. В епохите на неолита, бронза и античността с *магия* са се занимавали жреците на траките, скитите, келтите и другите древни племенни общности. Очевидно в случая се подразбират *келтските друиди*, които в Ирландия са били постепенно изместени след V век от първите католически свещеници. Според нас префиксът *Мак* е останал като антропонимен маркер върху фамилните имена на потомците на старите езически друидски родове.

Ето как изглежда в няколко индоевропейски езика думата *магия*, имаща корен „маг”: на античен тракийски и съвременен български език – *магия*; античен пеласго-елински език – μαγεια; античен латински език – *magia*; съвременен английски език – *magic*; съвременнен

френски език – *la magie*; съвременен немски език – *magie* и пр. Същия корен има думата *majesty* („величество"), от което следва, че в езическо време ирландските и англо-сакските крале са ползвали магически практики.

Значение на древната дума *магейа*: Ма-Гейа, Ма-Гея, т.е. „Майка Гея".

Логично на Майка Гея са наименувани по целия свят места, където са функционирали нейни светилища, например *Мадара*, *Мадрас*, *Мадейра*, *Мадрид* и пр. От израза „Майка Гея" и производния сакрален термин **магия** (свещено знание) произлизат халдео-персийската дума **маг** – жрец, мъдрец; гръко-латинската дума **magus** – магьосник, вълшебник; латинската титла **magister** – върховен жрец, водач, пастир и научна титла в нашето съвремие; латинския длъжностен термин **magistratus** – висш държавен пост, управител; епитета за превъзходство в романските езици **magnificus** – великолепен, разкошен, блестящ, възвишен, благороден, горд; **majesty** – величество (крал); **Магнаура –** висшата школа в Константинопол.

В друг ирландски митологичен цикъл, по специално в разказа „Cath Maighe Tuireadh" или „Битката на Маг Туред [Великия Бик]", се описват усилията на *Туата де Данан* да отхвърлят съперничещите им *фомори*, които живеели на острова в съседство с *Фир Болг*. Още по време на първата битка срещу *Фир Болг*, Нуаду („Героят"), богът-цар на *Туата де Данан*, загубил дясната си ръка. Причиненият му физически недъг (изгубване на съвършенството) налагал той да се оттегли от властта. *Туата де Данан* трябвало да сключат с *фоморите* съюзен договор, като приемат за общ цар фоморския принц Брес.

Брес обаче демонстративно не почитал културата традиция на бога-друид Дагда, защото бащата на Брес – Балор – враждувал с Дагда. Междувременно богът-лечител Дианцехт изработил на Нуаду протезна сребърна ръка с отлични качества. Недоволството на населението към Брес, поради неуважението му към култа на Дагда, принудили насилника-цар да избяга при баща си Балор, владетеля на *фоморите*. А Нуаду Айргетлам („Нуаду сребърноръкия"), като си възвърнал естествената телесна цялост, се възкачил отново на трона си.

В по-следващия абзац изяснявам, че аналог на келтския Нуаду е трако-елино-латинския Арес/Марс. Именно богът на войната Арес/Марс е изобретил специфично извития тракийски меч *махайра*, като го посветил и нарекъл на своята майка Хера. Названието *махайра* е образувано от словосъчетанието Мах-Хера, т.е. „Великата Хера". Може би повод му е дал властният и неотстъпчив характер на майка му, която често влизала в спорове и кавги с различни богове и богини.

Туата де Данан зачакали ответния удар на следващата фоморска армия. Тогава в столицата *Тара* се появил младият блестящ войн Луг Семилданах – „изкусен във всички умения". Той научил занаятчиите как да въоръжат войните, войните – как да победят враговете, лечителите – как да лекуват ранените, магьосниците – как да попречат на противника да се защитава. Всичко било направено така добре, че *Туата де Данан* спечелили битката и пленили водача на нашествениците Брес. Самият Луг собственоръчно, с удар на прашка, убил Балор, страшния великан с поразяващ поглед.

И тук в епоса излиза един факт, който помага да се разкрие идентичността на божествата от келто-ирландския пантеон чрез съпоставката им с тези от трако-елинския пантеон. Става дума за това, че Етне (Етна), майката на всестранно развития Луг (Меркурий) се явява

дъщеря на великана Балор. Етне усърдно помагала на съпруга си Дагда в борбата му срещу собствения ѝ баща. /**История на религиите**…, т. II, с. 358-361, 363/.

Нека разплетà тази благодатна нишка. Естествено великанът Балор е келтският аналог на титана Атлант/Атлас; дъщеря му Етне е атлантидата Мая; Дагда е Зевс; Дагда (Зевс) и Етне (Мая) имали син Луг (Хермес/Меркурий); Дианцехт е Аполон; Нуаду, идентичен с Огме („Бичето”) /**пак там**, с. 365/, е богът на войната Арес/Марс; народът *фомори* са жителите на *Атлантида*.

Новото, което се научава от горепосочените текстове е, че докато Зевс, Посейдон, Хадес и Атина са ръководели анти-атлантската кампания на озирийските армии в Южна Европа и Северна Африка, Зевсовите синове Хермес, Аполон, Арес и Хефест (Гойбниу – „Ковачът”; **пак там**, с. 372), подпомагани от Мая, майката на Хермес, са удържали фронта на Британските острови и може би въобще в Северо-Западна или Западна Европа. Може би топонимни следи от тези подвизи на Меркурий Луг са названията *Londinium* (дн. гр. *Лондон*) в Британия и *Lugdunum* (дн. гр. *Лион*, т.е. „Лъв”, в Южна Франция). Луг-Дун, Луг-Тун, означава „Луг [като] Атон”, или „Луг [смел като лъва] Атон”, съгласно лъвската ипостаза на отеца Атон в неговата войнска роля.

Макар да не е споменат в текстовете, изглежда изкусният божествен майстор *Луг* е изобретил още едно оръжие, освен *копието*, нанасящо неизлечими рани – оръжието *лук/лък*, изстрелващо бързо и точно стрела след стрела.

След катаклизъма, потопил *Атлантида*, Зевс предал контрола на Пиринейския полуостров на своя брат и съюзник Хадес, който построил крепостта *Кадис* на най-южната точка на крайбрежието откъм *Атлантика*. Там, на шелфа под водата се виждат мегалитните основи на огромни стени, които са сигурен знак за солидно божествено творение. Може би тогава Зевс/Озирис, показвайки благодарност и добро разположение, омъжил дъщеря си Персефона/Нефтида за брат си Хадес/Сет. Персефона също оставила името си в района, където е пребивавала известно време. Това е прочутата със своите стенописи и рунни символи пещера *Алтамира*. За щастие това нейно зооморфно име – *Ал-Таймър*, или „Богинята Яребица”, е едно сред многото, запазени в летописния свод на волжките българи „Джагфар тарихи” /**Зент-Бурджан колобър [Иван Митев]**. Накратко за тенгрианската религия и митология, с. 3, 4 – **https://www.voininatangra.../**.

Оцелелите след катастрофата атлантски острови, познати днес като групите *Азорски острови*, *Канарски острови и Мадейра*, Зевс/Озирис благоволил да повери на другия си верен съюзник и брат Посейдон. Последният поставил там за царица една от съпругите си – Медуза Горгона с нейните деца. Тя била внучка на Понт и Гея от сина им Форкис и дъщеря им Кето. Медуза и Посейдон родили Пегас (**сн. 3**) и Хрисаор, а Хрисаор родил Герион и Ехидна. Именно триглавият великан Герион поел охраната на протока при *Хераклoвите стълбове* (*Гибралтар*) от малкия остров *Еритея*. /**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове…, с. 147, 148/. Явно целта на победилите *Крониди* била да се попречи на разпръсналите се *Атланти* да се съберат отново на бившите им острови и да се консолидират в опозиция на господстващия клан на Кронос.

Снимка 3. Бог Пегас се превъплътявал в крилат кон, назован с неговото име. Тук представяме изработено от античен майстор протоме на ритон с образа на Пегасовата метаморфоза, намерено в с. Вазово, Разградско, Североизточна България. Реплика, изработена от Димитър Германов. Фото автора, 2018 г.

Малка част от атлантите, може би водени от своя господар Атлант/Атлас, се добрали с лодки до африканското крайбрежие. Уплашени от преживяното, те се установили в Северозападна Африка, в планината, не случайно наречена *Атлас* (4167 м.).

Как съдбата се повтаря! Хиляди години преди това, когато потънал континентът *Му* (*Лемурия*), малцина богове успели да се спасят на високите Анди, а сега, при потъването на остров *Атлантида* оцелелите атланти потърсили утеха във високата конусовидна планина *Атлас*!

Ако е вярна версията, че бог Атлас е оцелял при колапса на *Атлантида*, то такъв опасен противник не би могъл да бъде забравен от Зевс и да не бъде застигнат от неговата дълга ръка. Отглас от подобно забавено отмъщение е легендата за Персей и Атлас. Според нея Зевсовият син Персей посетил африканските владения на Атлас, вманиачен от желанието да получи от златните ябълки, които давало едно от Атласовите дървета в разкошните му градини. Персей видял възхитителна пасторална картина:

„Хиляди стада тънкорунни овце и витороги крави и бикове пасели по Атласовите полета. Разкошни овощни градини се простирали в неговите владения, а **всред градините имало едно дърво със златни клони и листа; и ябълките, които давало това дърво били също златни. Атлас пазел като зеницата на окото си това дърво,**

то било най-голямото му съкровище [к.а.]. Богиня Темида му предсказала, че един ден ще дойде при него син на Зевс и ще му открадне златните ябълки..."

/**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове…, с. 103, 104./

Между другото в храмовия комплекс на град Куско също е имало земеделска нива и овощна градина, „засадени" с кукуруз, киноа и плодни дървета, ювелирно изработени от сребро, злато и скъпоценни кристали. Там е бил провеждан древен култов ритуал на почит към боговете, които са дали на хората първите културни растения и са ги научили на земеделие. Разбира се, от „свещената градина" в Куско нищо не е останало, защото испанските конкистадори и придружаващите ги фанатични падрета я ограбили най-безцеремонно.

В уелския текст „Kat Godeu" („Битката на дръвчетата") е описано чудното място *Инис Афалах* („Ябълковата градина") на остров *Авалон*, чийто плодове давали вечна младост, безсмъртие и мъдрост. Не случайно крал Артур дирил там спасение след тежкото му раняване. /**История на религиите**…, т. II, с. 383, 384/.

Несъмнено *Дървото на познанието – Ябълката* – е присъствала като задължителен свещен атрибут в храма на остров Атлантида и впоследствие в храма на планината Атлас, за който говори легендата.

Когато Атлас разбрал кой е неговият гост, реагирал съобразно предсказанието, като се опитал да прогони Персей извън високите стени на богатата си градина. Тогава обиденият Персей извадил от торбата си главата на Медуза Горгона, която бил убил преди това, и я показал на своя домакин. Вследствие на това титанът Атлас се вкаменил и се превърнал в планина висока „до самото небе", която започнала да „поддържа целия небесен свод с всичките му съзвездия". /**Николай А. Кун**, пос.съч., с. 104/.

Според мен поддържането на небесния свод е една митологична алегория, идваща да каже, че Атлант/Атлас е загинал при защитата на *Атлантида* от Зевсовата атака или при потъването на големия остров. Именно в резултат на такава насилствена смърт и неизвършено ритуално погребение, неговото *ка* не е могло да се възнесе в *Дуат*, а е останало да витае пред небесните порти, затварящи пътя през свода, т.е. да го подпира. Реминисценция на тази древна представа е запазената в българската фолклорна традиция дума *таласъм*, с която било означавано разбирането за витаещ дух. Разбира се, *талас* е метатеза на *Атлас*.

За гибелта на бог Атлант споменава финикийският жрец Санхуниатон:

„ ... Подозирайки собствения си брат Атлант, Крон [подразбирай двойката Кронос-Зевс – б.а.], по съвета на Хермес, го хвърлил в дълбината на земята и го засипал."

/**История на Финикия**, I, 20. – В: **Санхуниатон Беритски,** [преведен на гръцки от] **Филон Библский**. Финикийская история. Перевод Бориса Александровича Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К. Мюллера. Библиотека Якова Кротова, в: **https://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html./**

Днешните далечни потомци на атлантите в Северозападна Африка, доколкото ги има, обитават потайни места из Сахара и Мароко. Може би това е загадъчният войнствен народ *масаи*, носещи синьо-червено облекло, цветовете на Майката и Отеца, с каквото се е пременявал в древността елитът на *Атлантида* /**Платон**. Критий, 120: b/.

Групи атланти, заварени от природното бедствие на западното крайбрежие на остров *Атлантида*, доплували с лодки до *Америка*. Извършвайки през следващите няколко хиляди години поредица от миграции, и консервативно съблюдавайки традицията на слънчевия култ, те накрая се установили в днешно Мексико. Там потомците им създали империята *Мая*. Това название на държава, както и етнонима *маи* са, разбира се, отглас на името на тяхната божествена майка – *Мая Атлантида* (дъщерята на Атлант). Древната атлантска цивилизация на *маите* западнала към IV хилядолетие пр.Хр. Открита е тяхна стела с надпис от 3133 г. пр.Хр. На тяхна земя дошли последователно племената *олмеки*, *сапотеки*, *толтеки* и преди испанската инвазия в 1519 г. – *ацтеки*. През IV-XIII век сл.Хр. *Маянската цивилизация* преживяла нов разцвет.

Не е сигурно къде се е заселила самата богиня *Мая Атлантида*. От митологията знаем, че тя родила на Зевс неговия прочут с острия си ум син Хермес (египетския Тот), в една пещера на планината Килена в Аркадия /**Николай А. Кун**. Старогръцки легенди и митове..., с. 46/. Египетските източници пък твърдят, че това раждане е станало в делтата на река Нил, а келтските – край вулкана Етна на остров Сицилия.

III. САКРАЛНАТА ПРАКТИКА НА АТЛАНТИТЕ

На върха на планината в центъра на остров *Посейд*, там където Океан и Клейто родили петте двойки близнаци-принцове, впоследствие князе, които управлявали колективно големия и богат остров, се издигал свещен и неприкосновен храм. Там в определен ден от годината десетимата князе, а след тях синовете и потомците им, извършвали установените жертвоприношения.

Отделно имало храм на родоначалника Океан (По-Сей-Дон), дълъг един стадий (185 м.) и широк три плетра (90 м.), облицован със злато и сребро; а вътре стените, колоните и пода – с орейхалк (естествена сплав, добита от златно-медна руда); тавана – със слонова кост. В средата на храма се възвисявала чак до високия таван огромна златна статуя на титана Океан, прав, каращ колесница с шест крилати коня, а около него сто океаниди, яхнали делфини. /**Платон**. Критий, 116: c-e; 117: a/.

Тук проличава голямото обаяние и авторитет на родителската институция в древността. Родителят като биологичен и духовен създател на множество деца, внуци и правнуци бил възвеличаван и обожествяван. Към него се породил култ, съставен от сложни ритуали, спазвани дълги хилядолетия, на него се посвещавали величествени сакрални съоръжения.

Край свещената гора и ливадите около храма пасяли свободно пуснати бикове. Когато настъпело жертвено време, десетте князе отправяли молитва към бога да си избере животно. Хващали го и го заколвали над законодателната плоча, за да потече кръвта по надписа. Напълвали един кратер с кръв, от която се поръсвали, а тялото на бика изгаряли.

„След това, **почерпвайки се от кръвта в кратера със златни чаши и правейки възлияние в огъня**, се заклевали, че ще съдят според написаните на плочата закони,... нито ще издават, нито ще изпълняват разпоредби, които не са съобразени със законите на баща им. След като всеки се заклевал за себе си и за рода си, пиел от чашата и я поставял в храма на бога... **и когато настъпвал мрак и жертвеният огън угаснел, всички се обличали в най-красива тъмносиня роба** и насядали на земята при клетвената пепел. **През нощта, изгасили всяка светлина около храма** [к. В. Й.], те се подлагали на съд и съдели, ако някой от тях е обвинявал другиго, че е престъпвал в нещо законите. Свършвали съда, когато съмвало, те написвали присъдите на златна плоча и я посвещавали като дар на бога, заедно с дрехата си."

/**Платон**. Критий, 119: е; 120: а, в, с./

Вижда се, че бикът/кравата, жертвеното животно на Богинята-майка и Бога-отец, играело водеща роля в култовата церемония на атлантите. Оттам навярно е било пренесено в Европа и Азия названието *Туран* – хороним на голяма древна обитаема територия.

Този извор дава информация, че преди виното, което изпълнявало в по-късните тайни мистерии ролята на *свещена кръв*, е била използвана бича кръв. Вместо вино, участниците в церемонията пиели кръвта на пожертваното животно и с нея правели възлияние в свещения огън. (Гроздето било селекционирано и виното било изобретено като напитка няколко хилядолетия по-късно от бог Дионис.)

Бичата кръв замествала в ритуалите свещената кръв на Сина в Гея – Майката на всички богове. Майката била подразбирана като *съдина* („чаша-утроба"), вместяваща свещената кръв (Сина). Самата кръв, червена на цвят, символизирала слънчево-огнения ѝ син Уран (*Ур*, *Тур*, *Таур*, *Taurus* – „бик") – Отеца на всички богове. Ето защо, когато десетте князе се поръсвали и пиели кръвта на жертвените биволи от златна чаша (предметен символ на *утробата*), те изпълнявали церемония, чрез която се благославяла, осветявала и узаконявала властта им, дадена им по силата на наследственото право.

Възлиянието на кръвта в огъня освобождавало душата на *Отеца-Син*, а изгарянето на бика в огъня – смъртта на физическото му тяло. „Клетвената пепел" от тялото се връщала във вечната утроба на *Майката-земя* и именно насядали край нея, облечени в сини тоги, потомците-царе се заклевали да спазват законите на баща си, обсъждали земните си дела, искали опрощение и давали обещание за по-достойна бъднина. В замяна очаквали благослов, т.е. продължение мандата на властовия договор.

Такъв вид жертвоприношение символизира чрез смъртта на свещеното животно затваряне на изтеклия жизнен цикъл и отваряне на новия – този на добрите потомци-следовници, удостоени с чисти преродени души, водещи към хармония, радост и благополучие.

Друг интересен момент, който съзирам в този текст е, че при настъпването на нощта князете сменили тогите, с които били през деня; „всички се обличали в най-красива тъмносиня роба" (предполагам от атлазен плат), и загасили огньовете и факлите. Тъмносиният цвят (на дълбоката вода) бил цветът на земно-водната Богиня, а нощта, хладината, тъмнината и липсата на светлина (или студената лунна светлина) се възприемали за нейна физическа среда и енергийно състояние. Не е споменато каква тога са носили

князете през деня, при наличието на слънце, огън, топлина и светлина – все превъплъщения на бога-отец Уран. По пътя на сакралната логика се подразбира, че дневното им облекло е било червено, цветът на слънчево-небесния отец Уран.

IV. СВЕТОВНАТА ПАРИЧНА ЕДИНИЦА ТАЛАНТ

1. Поява на таланта и употреба в различните цивилизации

В епохата преди войната съществували три цивилизационни центъра, в които били съсредоточени неголеми популации богове, предимно като управляващ елит:

Озирийска империя, обхващаща *Малък Рум* (Европейска Тракия), *Голям Рум* (Анатолия и Малоазийска Тракия), Левант, Египет и Месопотамия;

Морската империя Посейд/Атлантида, включваща, освен централния си остров (метрополия), всички острови в *Атлантическия океан*, в това число днешните Британски острови, Гренландия и Исландия, както и Европа до Етрурия и Африка до Либия, а също крайбрежията на Северна и Южна Америка;

Уйгурска империя в Азия, с центрове пустинята Гоби и Тибет, създадена още от лемурите при тяхна колонизаторска експедиция.

* * *

Уйгурската империя съществувала уединено и независимо от другите две. В нея животът бил устроен съгласно *трите пътеводни принципа на Майката и Отеца*:

хармония със земната природа и космоса;

хармония в обществото на боговете и хората;

създидание и творчество посредством пластичната материя на обкръжаващата среда: на първо място в името на красотата и усъвършенстването на *духа*, и на второ място в името на неговия биоматериален носител *тялото*.

Щастливата и мирна идилия на *Уйгур* била прекъсната от цивилизационната мисия в *Индия* и *Тибет* на Азар/Озирис (Зевс) към края на неговото господство, както и от пристигането на брат му Посейдон на река *Амур* и езерото *Байкал*, където последният устроил поредната своя държава – *империята Хон* (позната сетне като *Хунска империя*).

Противоречието с *Уйгур* възникнало, защото другите два световни центъра – *Озирийски* и *Атлантически* – изменили на горепосочените управленски принципи. Ръководещите ги богове подвели с негативния си пример своите подопечни, които се увлекли прекалено в преработването на материалните субстанции, за да ги ползват лесно и хищнически, и това се превърнало в цел, а не в средство за духовно развитие. Започнали да се строят грандиозни пирамидални, конусовидни, камбановидни и други мегалитни структури, красиви градове с представителни обществени сгради, големи пристанища и всевъзможни битови условия, подчинени на удобството, лукса и лекия начин на живот. Парите и богатството били

издигнати в култ, което означавало, че величествените храмове и голямата почит към *създателите* предстояло в бъдеще да бъдат занемарени и постепенно пренебрегнати и забравени. С времето положението се влошавало все повече и повече.

Издигането на статута на материята в ценностната система огрубило душите и подкопало устоите на морала. Появил се стремеж към забогатяване, алчност, ламтеж за земя, природни суровини, метали, стада от домашни животни и какво ли още не, който породил пороците лъжа, подлост, коварство, корист, кражба, грабеж, убийство, война и пр. С една дума била отворена „кутията на Пандора". Светът тръгнал по пътя на злото, на възвеличаване на бездушната, опорочаваща и разблудна *материя*, за сметка на духа – животворен, облагородяващ, обогатяващ – наистина, а не ефимерно.

Ето как се появили първите пари. Необходимостта от тях назряла, когато *Атлантида* засилила чрез търговската си флота своя контрол върху световната търговия. Дотогавашната *натурална размяна* се оказала неефективна при търгуване с големи количества стока и то на значителни разстояния. Атлантите измислили заместващ *универсален еквивалент на стойността – парите*.

Първа целево изработена разменна парична единица бил *талантът*, посветен на бог *Атлант*. Очевидно втората дума е метатеза на първата: *Атлант = талант*. Носейки в себе си смисъла „Богът на земята и небето [Атлант]", чрез вездесъщите кораби на атлантските търговци, *талантът* бързо се разпространил в тогавашния цивилизован свят и скоро се утвърдил като удобна *основна парична единица* – световна валута.

Като материал *талантът* представлявал метален слитък от мед/бронз, злато или сребро (**сн. 4, 5, 6**), а по форма – опъната за сушене бича кожа, което е свързано както със сакралните жертвоприношения, така и с първоначалната *натурална размяна*, в която животните са служили за *паричен еквивалент*. Прави впечатление, че на външен вид *талантът* наподобява *двойната брадва*.

Снимка 4. Бронзов талант – слитък с форма на разпъната бича кожа от с. Черково, Бургаско, II хил. пр.Хр. РИМ – гр. Бургас. Фото автора, 2013 г.

Снимка 5. Златен/електронов талант, намерен през 1973 г. от Сергей Куприянов при подводно археологическо проучване в залива при нос Калиакра. Фото автора, 2024 г.

Снимка 6. Египтянин осъществява сделка, заплащайки с един сребърен талант.

Българската археология и в това отношение може да се похвали с уникална находка. През 1973 г. при подводно археологическо проучване в залива при нос Калиакра Сергей Куприянов извади от морското дъно златен/електронов талант (вж. сн. 4). Слитъкът с форма на опъната волска кожа (но и на лабрис) има размери 25 х 12 х 1.4 см. и тежи 1.455 кг., при съдържание: 32 % злато, 18 % сребро, 43 % мед, а останалите 7 % са съставени от сяра, никел и др. Находката се съхранява в археологическия музей на гр. Каварна и е датирана към XIV-XII в. пр.Хр.

Според мен за датирането на този уникален и безценен артефакт може да помогне неговото тегло. През VIII век пр.Хр. Фидон, тиран на гр. Аргос, направил поредната метрична реформа, валидна за Пелопонес и Средна Елада, където добивът на благородни

метали бил по-оскъден. Той премахнал ползваното дотогава съотношение злато-сребро 1:13 и въвел ново – 1:15. Аргоската система, наречена малко по-късно Аргоско-Егинска, функционирала и през VII век пр.Хр., но и тя била реформирана в 594 г. пр.Хр. от атинянина Солон, чиято система получила названието Евбейско-Атическа.

Именно мерките на Фидон са най-близки до нашия златен талант, защото 1.455 кг. х 15 дава 21.825 кг. сребро, отговарящо на ½ сребърен талант (лека норма). В случая целият сребърен талант (тежка норма) излиза 21.825 х 2 = 43.650 кг. сребро, отговарящо на стандартния талант в ползваната от Фидон финикийската мерна система (вж. по-долу Таблица 2). Което определя времето на създаване на таланта от Калиакра: VIII или VII в. пр.Хр.

* * *

Защо кожа на бик/крава? Защото и тук е търсено покровителството на Богинята-майка Гея и на Бога-отец Уран. Бикът бил основният техен тотемен образ и свещен символ в *Тракия*, *Анатолия*, *Египет*, *Месопотамия*, на о. *Крит*, и разбира се – в *Атлантида*.

В*ънш*ният *облик* (форма) на *таланта* бил животински, а неговият *тегловен еталон* – божествен/човешки. Последният се основавал на една от антропоморфните линейни мерки – *пирамидалната педя*, измервана в позиция на ръката, при която палецът, показалецът, безименният пръст и кутрето образуват основата на пирамида (четирите ъгъла), а свитата длан и китката – нейния връх. Древната педя отговаряла на 7 палеца (инча), което според съвременните мерки за дължина се равнява на 17.78 см. Обемът на куб със страна 1 педя (17.78 см.) е 5 613 см.^{3} Тежестта на този обем, изпълнен със сребро, определяла тежината на един *талант*, съгласно относителното тегло на метала. Т.е. обем 5 613 см.^{3}, умножен по относителното тегло на среброто (10.5 г./см.^{3}), дава 58.9365 кг. – *стандартният Вавилонски сребърен талант*, който бил използван като еталон при създаването на следващите тегловни системи (вж. по-долния абзац).

Известно е, че наличното количество на една стока, както и нейното търсене/предлагане, определят цената ѝ. Така древните са установили какво да бъде съотношението между златото и среброто като тегло и цена, а именно 1:13. Следователно Вавилонският златен талант е тежал 4.534 кг.

От архаичната епоха до античността тегловният стандарт на сребърния талант се променял в зависимост от изменението на стойността на благородните метали. Хронологично са били ползвани *вавилонски*, *финикийски*, *евбейски*, *атически* (Солонов), *персийски* и *македонски талант*, вариращи между 60.4 и 25.9 кг. сребро, с производните от тях *парично-тегловни системи*.

Естествено по-древните таланти са по-близки до стандарта на боговете. Ето колко тежат, отнесени към съвременната мерна единица *килограм*, най-използваните от III$^{-то}$ хилядолетие пр.Хр. до Христово време таланти (за по-старите няма запазени данни) (**Обр. 1**):

Сребърен талант

(основна парична единица)

Вавилон, стара версия	60.40 кг.
Вавилон, нова версия	58.94 кг.
Финикия	43.6 кг.
Евбея	44,8 кг.
Атина (Солон, 594 г.)	36.15 кг.
Персия	33.60 кг.
Евбейско-Атически талант	26.19 кг.
Македония	25.90 кг.

Образец 1. Развитие на древните мерни и парични единици /по **Христо Божков и Венцеслав Пейков.** Монети и монетосечене през вековете. С., Държавно издателство „Народна просвета“, 1988, с. 9-19/.

Основната парична единица вършела много добра работа при големите търговски операции, но не и за сделки на дребно. Затова тя била теоретично разделена на по-малки тегловни номинали *мина* и *сикла*, и на още по-малки, на които тук няма да се спирам. Съотношението между *талант*, *мина* и *сикла* било следното: 1 *талант* = 60 *мини* = 3600 *сикли*. Сега можем да се изчисли теглото на малките единици (**Обр. 2**):

	Вавилон стар	**Вавилон нов**
1 талант	60.40 кг.	58.94 кг.
1 мина	1.0066 кг.	0.982 кг.
1 сикла	0.01677 кг.	0.01637 кг.
1 дарахмана (драхма)	0.00419 кг.	0.00409 кг.

Забелязва се, че старите мерки, които хората наследили от боговете, са с по-голямо тегло спрямо по-новите, които хората започват да променят все по-динамично и хаотично. От консервативността на божествените мерки следва извода, че те имат сакрално естество и се

основават на точни астро-антропономични изчисления; затова са строго спазвани и непроменяни хилядолетия наред. *Шестдесеттичното съотношение* между *таланта*, *мината* и *сиклата* очевидно кореспондира с орбиталните цикли на движение на планетите *Юпитер* и *Луна* спрямо *Слънцето* и *Земята*.

От друга страна втората единица *мина* е твърде близка до *съвременния еталон за тегло 1 килограм*, което ни навежда към предположението, че съвременният килограм не е случайна, а древна величина. Аргумент в полза на последното е основната единица в *египетската парично-тегловна система*. Тя се наричала *утен*, имала тегло 94 грама и се подразделяла на 10 *ката*. Т.е. 1 *утен* = 10 *ката*, а 10 *утена* = 0.940 кг. /**Монети и монетосечене през вековете**…, с. 13/. Ако се предвиди прогресивното намаление на мярката през Династичната епоха, то в предходните хилядолетия, по времето на боговете, 10 *утена* вероятно са се равнявали на тегловната равностойност на *един килограм* – съвременната мерна единица за тегло. Май ще се окаже, че и тази мярка е взета от *Египет*, вероятно по време на Наполеоновата кампания там през 1798-1799 г. Известно е, че в експедицията участва екип от 167 френски учени, а еталонът за тегло *един килограм*, изработен от платина, е официално приет на 10 декември 1799 г.

В *Египет* съотношението между тегловните стандарти не е базирано на *шестдесетичния принцип – Юпитерово-Лунния*, а на *десетичния – Слънчевия.* Египетските жреци са работели с дроби, които записвали посредством дробна черта или чрез десетична запетая. /**Иван Яковлевич Депман**. Разкази за математиката. Превод от руски език Н. Пчеларова. С., Държавно издателство „Народна просвета“, 1960, с. 6-8/. Древността на абстрактното математическо знание, което днес и ние ползваме, разкрива факта, че божествените учени са притежавали съвършени способности и умения от най-висок порядък. Такива постижения са можели да постигнат само мъдри и водещи богове като Гея/Маат (Богинята на Истината), Уран/Атон, Кронос/Ра, Хермес/Тот. Това знание било грижливо съхранявано от египетското жречество. Същевременно в *Месопотамия* водно-лунният бог Япет/Енки е въвел *шестдесетичната мерна система*.

През III$^{-то}$-II$^{-ро}$ хилядолетие пр.Хр. *Слънчево-десетичният принцип* в математиката, съчетан с *Лунно-шестдесетичния*, е бил пренесен, заедно с божествения език и писмо *версия санскрит*, от учени умове в *Индия*, в свещеното средище на *махатмите* („учителите”), закътано във високопланинските дебри на *Джаму и Кашмир*. За да изчисляват големи величини, те ползвали свободно *позиционната бройна система*, т.е. числените редове, които чрез самата йерархия на своето подреждане притежават стойност – единици, десетици, стотици и пр. През I хил. пр.Хр. от *Индия* (през *Персия*) и в *Египет* знанието е усвоено и пренесено поетапно от *арабите* и *гърците*, чрез които по-късно, пропътувайки търговските пътища, то достига до Европа. /**пак там**, с. 5-15/.

По повод на *позиционната система* френският математик Пиер-Симон Лаплас (1749-1827 г.) пише: „Мисълта да се изразяват всички числа с малко знаци, давайки им, освен значение по форма и значение по място, е толкова проста, че именно заради тази простота е трудно да се оцени колко чудна е тя. Колко трудно е да се стигне до това, виждаме ясно от примера на великите гении на гръцката наука – Архимед и Аполоний, за които тази мисъл е останала скрита.”

От своя страна бих добавил, че боговете – духовни същества, а същевременно и отлични демиурзи – са сътворили и ползвали тези знания, но и методи за познание, отличаващи се едновременно с простота и водещи до „чудни" резултати. Ала само една нищожна част от тези знания е стигнала до нашето съвремие, заради пораженията, които, заради неспособност и невежество, религиозни и етнически противоречия, нашите предци са нанесли на древните носители на информация (книгите).

И така в продължение на хиляди години *талантът* (бичите пари) шествал победоносно по света. Колективни находки с таланти се откриват предимно в ареала на *Средиземноморието*, *Беломорието* и *Черноморието*, във връзка с морските пътища, но понякога и навътре в сушата. Има обаче и находки отвъд *Атлантика* – в *Северна Америка*, – на силно корозирали медни таланти, очевидно от епохата на *Атлантида*.

Представа за мащабите на древната финансово-икономическа система, или, казано по друг начин – за паричния оборот в онова време, измерен в *таланти*, – можем да добием например от размера на ежегодния данък, събиран от персийският цар Дарий I (549-486 г.пр.Хр.) от двадесетте сатрапии на неговата империя. Приравнен към евбейско-атическата система, данъкът възлизал на 14 560 сребърни таланта /**Херодот**. История, III, 94, 95. – В: **Херодот**. История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Държавно издателство „Наука и изкуство", 1986, с. 205-206/, равни на 381.472 тона сребро, или 29.344 тона злато.

2. Наследниците на таланта

Като название, но с намалено тегло, съответстващо на *двойната сикла*, *талантът* продължил своето съществуване и през средновековието. Това е разпространеният в Средна Европа *талер*, чийто наследници по света са руската *ефимка*, холандският *даалдер*, полският *таляр*, прибалтийският *толар*, италианският *таляро*, американският *долар*; съществувал е популярен аналог в *Етиопия*, *Османската империя*, *арабските страни* и пр. Дори в изолираната от останалия свят *Китайска империя* също ползвали подобна парична единица с название *таел* и тегло 39 гр., като имало номинали от 5, 10, 20, 50 *таела*. Китайският сребърен *таел* не бил монета а кюлче с разнообразни форми, една от които копирала *древния талант* (**сн. 7**).

Първите европейски талери били отсечени в *Тирол* в края на XV век. Те били въведени в обращение през 1484 г. от Сигизмунд, ерцхерцог на *Тирол*. Тежали 29.232 гр., при сребърно съдържание 937.5/1000. В 1519 г. графовете Шлик, собственици на *Бохемските* сребърни мини *Йоахимсталер*, започнали да секат сребърен гулден с тегло 35 гр., получил названието *йоахимсталер*, накратко *талер*. /**Христо Божков, Венцеслав Пейков**. Монети и монетосечене през вековете. С., Държавно издателство „Народна просвета", 1988, с. 104/.

От 1526 до 1564 г. същия тип монети, под названието *толар* (**сн. 8 а-б**) и с тегловния стандарт, въведен от Сигизмунд Тиролски, ползвал Фердинанд I – ерцхерцог на Австрия от 1521 г., крал на Бохемия и Унгария от 1526 г., император на Свещената римска империя от 1558 г. /**Simek, Eduard**. Tolary, Prazske grose, drobne mince Ferdinanda I (1526-1564). Narodni museum – Chaurova sbirka. Svazek IV/1. Praha, 2009, p.15-115/.

Снимка 7. 50 *таела* = 1,9522 кг. на анонимен владетел 1115-1234 г., от династията Сун (960-1279 г.). Това сребърно кюлче е от типа, наподобяващ древния *талант* – с вид на разпъната бича кожа или лабрис. Освен това названията *талант* и *таел* са близки.

Снимка 8 а-б. Лице и опако на монетата толар, отсечена от бохемско-унгарския крал Фердинанд I в монетарницата на гр. Прага, Бохемия (Чехия), през 1535 г. Сребро, диаметър 35 мм, тегло 31, 481 г.

От наследниците на *таланта* в обръщение днес е единствено паричната единица на *Съединените американски щати – доларът* (**сн. 9 а-б**). Така че названието на американските пари е донесено в *Америка* от европейски емигранти, произхождащи от чешкия град *Толар* (топоним, възникнал на основата на средновековния *талер*).

Снимка 9 а-б. Лице и опако на сребърен долар на Съединените Американски щати (USA), отсечен през 1804 г., по време на управлението на Томас Джеферсън, трети президент на САЩ. Фото автора, 2024 г.

Ето фонетичната съпоставка на коментираните термини:

Талант – **Тал**ер – **Даал**дер – **Тал**яр – **Тал**яро – **Тол**ар – **Дол**ар

Между другото върху банкнотата от един долар е изобразена *пирамида*, от златния пирамидион на която свети окото на бог Ра/Озирис/Хор.

3. Двойната брадва като средство за размяна и царска инсигния

В дълбока древност са били ползвани разнообразни домонетни средства за размяна: добитъкът, солта, охлювите и мидите, напр. *Spondilos gaederopus* (**сн. 10**), палешниците за рало, сърповете, гривните, върховете за стрели (**сн. 11**), двойните брадвички и други /**Ставри Топалов**. Принос към проучване използваните и вероятно използваните предметоподобни форми на средства за размяна от земите на древна Тракия през първото хилядолетие пр. н. е. Лятите монети-стрели на Аполония Понтика (VII-V в. пр. н. е.). С., Изд. „Майнд Принт“, 2013/.

Снимка 10. Нанизи от миди и охлюви (възстановка). Среден неолит. Археологически музей на гр. Лариса, Тесалия, Гърция. Фото автора, 2018 г.

Снимка 11. Кремъчни върхове за стрели. Късен палеолит. Колекция Топалов. Фото автора, 2021 г.

В настоящия параграф ще обърна по-обстойно внимание на *двойната брадва* в ролята ѝ на пари, макар основната ѝ функция да е била друга.

Бал-та = Лаб-рис – двойната брадва, – символизираща *раздвоения андрогин*, е била един от сакралните предметни символи на Майка Гея и Отеца Уран. Видяхме, че друг подобен образ е *талантът* – метален слитък с вид на разпъната биволска кожа. Символи, идентични на *лабриса* са *пеперудата* (Пи-Пер-Ут, т.е. „Ут [Уран] – Отецът, [роден в Небесната] сфера/овал/пашкул"), разрязаната на две *ябълка*, рогата на *Минотавъра* или на свещената крава *хатор*, *двете змии в кадуцея* на Хермес – все образи на идеалната симетрия.

Двете половини на *лабриса* представят *двете творящи начала* – родоначалниците на божествената, а впоследствие и на човешката раса. Те – Майката и Отецът – са се съединявали многократно с цел да наплодят съвършени същества, които да оживят красивата вселена и да я изпълнят с положителната енергия на *Светия дух*. Дори символизиращата ги двуединна вещ, каквато е двуострата брадва, е служела като съзидателно оръдие в грижовните ръце на техните потомци-демиурзи, преобразяващи по целесъобразен и красив начин материята в природата.

В колекцията на световно известния български нумизмат Ставри Топалов има един уникален бронзов лабрис-андрогин, върху двете половини на който са изрязани схематично две лица. Това очевидно е работа на посветен в тайните на Слънчевия култ тракийски жрец, познаващ символиката на Свещения лабрис (**сн. 12 а-б**).

Снимки 12 а-б (лице и опако). Уникален бронзов лабрис-андрогин, на двете половини на който са изрязани схематично две лица. Това очевидно е работа на посветен в тайните на Слънчевия култ тракийски жрец, познаващ символиката на Свещения лабрис. Колекция Топалов. Фото автора, 2021 г.

Понятието на древните богове и хора за *Мистерията на Творението* ги е мотивирало да изберат, освен *таланта*, също така и *двойната брадва* за универсален разменен еквивалент (пари). Подобно на друг символ, *хранителния казан-утроба* на Богинята-майка, *чашата* (*кратера*, *делвата*, *амфората*, *питоса*, *граала*, *менчето*) – вместилище на „свещената кръв" (Сина), хранилище, което го защитава и храни, *двойната брадва* е оръдие за придобиване на храна и други блага, а при необходимост – оръжие за защита. *Брадвата* е задоволеност, сигурност, дори богатство. Тя е подходяща да бъде използвана, освен като царски скиптър – инсигния на властта, също така и като парично средство.

Двойните брадвички, употребявани в култовите ритуали, в бита, като оръжие, но и като пари, са били изработвани от палеолита до желязната епоха, от камък (**сн. 13, 14**), мед, бронз (**сн. 15-18**) и желязо.

Снимка 13. Полирани оръдия от камък и кремък. IX-то-VI-то хилядолетие пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Нова Загора. Фото автора, 2010 г.

Снимка 14. Каменни оръдия. Неолит. Арх. музей – гр. Лариса, Тесалия, Гърция. Фото автора, 2018 г.

Снимка 15. Малки бронзови двойни брадви с култово предназначение. IV-III хилядолетие пр.Хр. Колекция Топалов: обнародвани в **пос. съч.**, с. 37-40, образци 31 и 32. Фото автора, 2018 г.

Снимка 16. Каменни калъпи, намерени в Новозагорско, за отливане връх на пика и куха бронзова брадва. III-II хилядолетие пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Нова Загора. Фото автора, 2010 г.

Снимка 17. Бронзови кухи брадви от с. Градешница, Тетевенско. III-II хилядолетие пр.Хр. Регионален исторически музей – гр. Враца. Фото автора, 2009 г.

Снимка 18. Ритуални лабриси, които били използвани и за размяна, направени в различни епохи от различни материали: камък, мед, бронз и злато. Колекция Топалов. Фото автора, 2021 г.

Част от колективните находки в България: край с. Калугерово, Пазарджишко са намерени 7 бронзови и 1 желязна брадвичка, вместени в гърне, от XVI век пр.Хр.; с. Семчиново, Пазарджишко – находка на бронзови двойни брадви от XII век пр.Хр.; с. Върбица, Плевенско – съкровище от 32 бронзови брадвички и 52 бронзови сърпа, също от XII век

пр.Хр.; с. Суворово, Варненско – находка от 16 бронзови сърпа от VII в. пр.Хр.; на п-в Атия край гр. Бургас – колективна находка на 1000 медни върхове за стрели, заедно с глинения калъп за отливането им. /**Христо Божков, Венцеслав Пейков**. Монети и монетосечене през вековете…, с. 10/.

Освен посочените, няколко десетки екземпляри (над 70 броя) от колективни и единични находки е обнародвал отделно в специални публикации един от водещите български нумизмати и изследователи Ставри Топалов /**Ставри Топалов**. Принос към проучване на двойните брадви от земите на североизточната част на Балканския полуостров в периода от VI до I хил. пр.н.е. С., Изд. „Mind Print“, 2017. 67 с.; **Същият.** Принос към проучване използваните предметоподобни форми и средства за размяна от земите на древна Тракия през първото хилядолетие пр. н.е. Лятите монети-стрели на Аполония Понтика (VII-V в. пр.н.е.). С., Изд. „Mind Print“, 2013, с. 24-62/.

Преди около 45 години имах шанса да фотографирам фина каменна брадва-чук, открита в останките на наколно селище от IX-VII хилядолетие пр.Хр., намиращо се в землището на гр. Бяла черква, област Велико Търново (**сн. 19**). Този артефакт е изработен от сиво-черен доломит, като вещият майстор, вероятно жрец, ръчно и с много старание, е постигнал изключително качество на формата и блясъка. Променящите се равнини и овали на предмета са правилни и оразмерени в точна пропорция, превръщайки го в ювелирен шедьовър на ранно-неолитното изкуство. Тази брадва-чук е идеално запазена, без най-малка драскотинка: неизползването ѝ в бита означава, че представлява сакрална вещ, употребявана в ритуалите на Слънчевия култ.

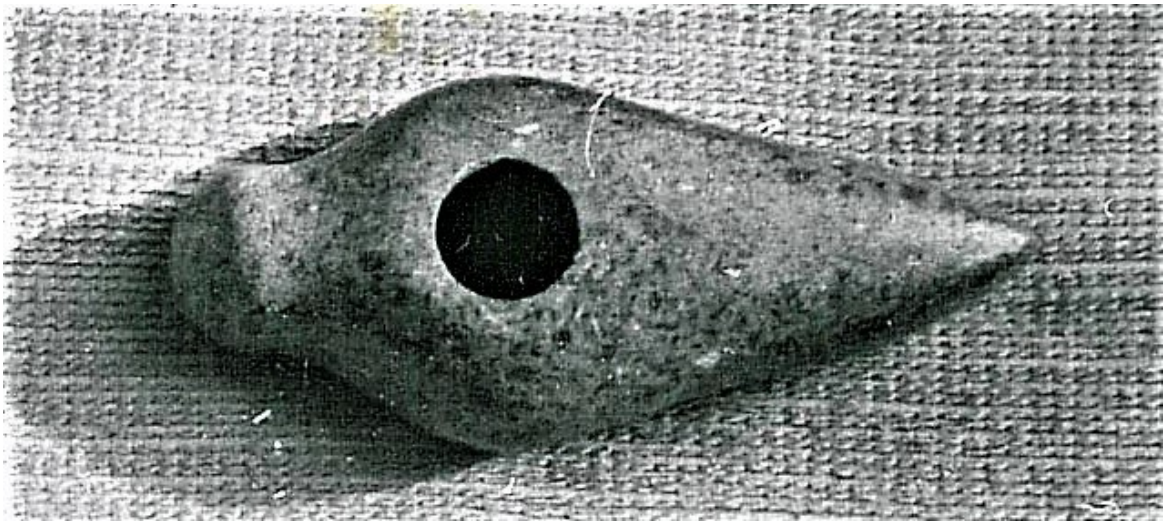

Снимка 19. Ритуална каменна брадва от магическия сив доломит, отлично оформена и полирана, открита в района на наколно селище край гр. Бяла Черква, Великотърновско. Епипалеолит. Частно притежание. Фотоархив на автора, 1976 г.

* * *

Владетелите на древните цивилизации винаги са подчертавали своя божествен произход от Богинята-майка и Бога-отец (Слънцето). Това е ставало по време на херметичните ритуали (мистерии), в които царят, царицата, принцът и жреците участвали в ролева игра – възстановка. В нея те възпроизвеждали сътворяването, раждането или пък инициацията на Божия син (царя или принца), който по силата на наследственото право е бил задължен да изпълнява мисията на водач-пастир на своя народ.

Двойната брадва или *лабрисът* имали още една функция – на свещен жезъл на царя-пастир. Каква по-подходяща инсигния за произход от Майката и Отеца, и произтичащата от този произход власт? (вж. сл. абзац, а също сн. 11 а-б).

По целия свят съществуват данни за такива царски регалии. Но най-добре е да покажа скиптри на балкански владетел. Например скиптърът от царския гроб № 43 в халколитния некропол, разположен на възвишение над пристанищния град Варна и датиран в периода 4 600 – 4 200 пр.Хр. Артефактите от некропола се съхраняват в Археологическия музей на гр. Варна (**сн. 20, 21**).

В гроба лежи прототракийски цар (неговият скелет), който „носи“ в отвъдното властовите си атрибути. Неговият златен жезъл е увенчан с един от вариантите на двойна брадва-чук, изработена от камък. В случая чукът символизира Богинята-земя, а коничното острие – Всепроникващия слънчев отец.

Предполагам, че този древен цар е потомък на Нерей, син на Понт. Родът на Понт и Нерей е господствал над Тракия преди и след потопа в Евксинския понт (Черно море), който се е случил в края на VII-мо или началото на VI-то хилядолетие пр.Хр. Древните крайбрежни градове се намират днес в морските дълбини.

Снимка 20. Гроб № 43 на Варненския халколитен некропол. Дата: 4 600 – 4 200 пр.Хр. АМ на гр. Варна.
Източник: **https://commons.wikimedia.orgwindex.phpcurid=2447839. By I, Yelkrokoyade, CC BY-SA 3.0.**

Скелетът на прототракийския цар, „носещ“ в отвъдното властовите си атрибути. Предполагаме, че е потомък на Нерей, син на Понт. Родът на Понт и Нерей е господствал над Тракия преди и след потопа в Евксинския понт (Черно море), случил се през VII-мо или VI-то хилядолетие пр.Хр. Древните крайбрежни градове се намират днес в морските дълбини.

Снимка 21. Находките от Гроб № 4 на Варненския халколитен некропол (V хил. пр.Хр.): 348 златни предмета с общо тегло 1554,7 г., сред които 50 апликации, 19 спирални ленти, 7 обковки, 7 халки, 5 тръбички, 2 наконечника, 3 златни гривни, пекторал, 1 апликация, 1 пластинка и 1 сфероид. АМ – Варна.

Фотография: **I. Yelkrokoyade, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.orgwindex.phpcurid=2485890**.

Източник: **https://bg.wikipedia.org/wiki/Варненски_халколитен_некропол/**.

Царско-пастирски атрибути. Златният жезъл е увенчан с един от вариантите на двойна брадва-чук, изработена от камък. Чукът символизира Богинята-земя, а коничното острие – Всепроникващия слънчев отец.

Запазени са артефакти с лабриси и от I-во хилядолетие пр.Хр. Тогава Тракия е била под властта на одриската династия. При потомците на цар Терес I (управлявал в периода ~526/521~464 г. пр.Хр.) династията се разделила на два клона, което е демонстрирано с отпечатването на различни монограми (хералдични знаци) върху монетните им емисии. Спарадок (~464~444 г.) възприел генеалогично-царствения символ на Богинята-майка – кратер, чаша, граал, който представял *утробата*, *вместилището* на *свещената кръв* – божия син, защото тракийските царе са се считали за негови потомци. Ситалк (~444~424 г.) и наследниците му употребили също толкова древния родов знак на Майката и Отеца – *двойната брадва*. /**Ставри Топалов**. Племена и владетели от земите на Одрското царство и граничните му югозападни територии от края на VI до средата на IV в. пр.Хр. С., 1998, с. 315, 316; снимки на образци с описанието им: с. 223-226, 234-246, 317-335/.

* * *

Царският жезъл във вид на *брадва* е бил атрибут и на владетелите на Велика България (IV-VII век сл.Хр.). За илюстрация на този исторически факт тук ще изброим ***кановете от рода Дуло***, които носели титлата *балтавар* – Балта-Вар, или „Бойна брадва", за които има сведения в „Глава 3. Времето на булгарски балтавари" на българския летописен свод „Джагфар тарихи", с. 19-25 /вж. също **www.bulgarya.byethost10.com/KANOVE.html/**:

1. Булюмар/Баламбер (~340-378 г.). Баща неизвестен. Двете форми на името произлизат от неговия специфичен царски щандарт – кълбо с цветни ленти, символизиращо слънцето, закрепено на високо копие. Името буквално означава: „Кълбото [Слънцето] на Дракона [Ра]". Отначало под властта на кан Баламбер били няколко хуно-български и масагетски племена. Комбинирайки война с дипломация и династични бракове, той бавно и методично покорил племената, обитаващи долините между планината Кавказ и река Днепър: рус-алани/роксолани, меря, мурдаси, анти, склавени, голтескити, бастарни и др. През 375 г. на р. Днестър се състояла решителната и победна битка на Хуно-българското племенно обединение на Баламбер срещу Остготския племенен съюз на крал Ерманарих (~345-375 г.). Така и остготите били подчинени и включени в империята на Баламбер, която достигнала на югозапад до р. Дунав. Вестготите побягнали панически и своевременно се спасили от завладяване, като поискали от император Валент и получили убежище в Долна Мизия, т.е. в територията на Източната римска империя. На основата на изтъкнатите исторически факти, може да се каже, че кан Баламбер е талантливият владетел, подготвил условията за последвалия възход на неговите потомци – хуно-българските *канове-балтавари* (изброени по-долу), сред които особено се отличават Атила, Кубрат и Кий/Самбат.

2. Кан Алип-би/Алатей (378-387 г.), син на Булюмар/Баламбер и предводител на *Западно-Хонския съюз*. Прочул се през 378 г. в *битката при Адрианопол*, участвайки в разгрома на 30-хилядна тежко въоръжена римска армия. След сражението Алатей преследвал с конницата си и обсадил в една вила край Адрианопол императора на Изтока (Византия) Флавий Юлий Валент (364-378 г.), заедно с охраняващия го отряд гвардейци. Императорът и хората му загинали при възникналия пожар, след което Алатей лично завладял като трофей императорската корона.

3. Кан Улдин (~387~409 г.), втори син на Булюмар/Баламбер.

4. Кан Донат (~409~412 г.), първороден син на Алип-би/Алатей.

5. Кан Каратон/Шаратон (~412~422 г.), втори син на Алип-би/Алатей. По време на управлението на Каратон, негов велик таркан (премиер-министър) бил братовчед му Айбат, наричан още Муенчак (Мундзук).

6. Кан Мундзук (~422-434 г.), син на Улдин. По негово време велик таркан (премиер) бил братовчед му Урус-Ружа Бургас, известен още като Роа (Роас), син на Алип Би от масагетска принцеса от рода Урус-Ружа.

7. Кан Бледа (434-445 г.), в съуправление с по-малкия си брат Атила. Бледа и Атила били синове на Мундзук.

8. Кан Атилле Айбат (434-453 г.), по-известен като Атила, по прозвище Аудан Дуло. Постигнал много военни победи на *Българо-Хонската империя* над *Византия* и *Рим*, над Ост- и Вестготските крале. При него *Хунската империя* се простирала от *Урал* до днешна *Франция*.

9. Кан Бел-Кермек или Ирник (463-489 г.), при който *Дуло* и *българо-хоните* изпаднали под временна зависимост от народа *сабари* (букв. „пастири”), известни още като *сабани*, *баджанаци* (*пацинаки* или *печенеги*). Бел Кермек успешно преодолял сабарския натиск чрез политически брак с царя на *масагетите*. Първоначално при Ирник държавата се свила в пределите на *Бесарабия* и *Малка Скития*, но сетне той набрал сила и възстановил цялата северо-източна половина на Българо-хунската империя на баща си Атила.

10. Кан Джураш Масгут (489-505 г.), син на Ирник/Бел-Кермек от масагетска принцеса.

11. Кан Реан или Татра-Банат/Мундо (505-536 г.). Отнел от *Византия* северо-западните области на *Балканския полуостров* и я принудил да му плаща данък.

12. Забер-кан (531-563 г.), син на Джураш-Масгут.

13. Кан Боян-Челбир, или Сандилх (563~580 г.), син на Татра-Банат/Мундо. Победил в *Далмация* легионите под командването на Тиберий, след което император Юстин II започнал да му плаща данък. При него обаче родът *Дуло* изгубил своята равнопоставеност с аварските хакани, приемайки длъжността на помощник-хакани в Обединения аваро-български хаганат (563-622 г.).

14. Кан Тубджак (~580-605 г.), син на Сандилх.

15. Кан Арбуга Бу-Юрган, или Органа (605 г.), първороден син на Тубджак. Оттеглил се заради конфликт с аварския хакан. В периода 606-618 г. със свой боен отряд е служил като скъпо платен наемник (*варяг*) на *Византия* във византийския анклав на *Крим*.

16. Кан Албури (605-618 г.), втори син на Тубджак. Коварно убит в стана на аварския хакан Баян. Албури имал псевдоним *Худ-бард*, означаващ „Изтънчен певец“, придобит очевидно заради неговите изяви по време на традиционните тангристки култови ритуали.

17. Отново кан Бу-Юрган, или Органа (618~622 г.). Издигнат за *балтавар* (военен вожд) от *българите* и веднага вдигнал въстание срещу *аварите*. Признат от *Византия* за цар на независимата държава *Кара Булгар*. Отстъпил властта на племенника си Курбат и се оттеглил в духовна служба като *боил* (жрец) на Тангра; тогава получил прозвището *аскал*, т.е. „прорицател”.

18. Кан Корбат/Кубрат (~622~668 г.), първи син на Албури/Худ-бард. Разширил своята държава до империя под името *Велика България*, която заела днешната европейска територия на *Русия*.

19. Кан Шамбат/Самбат/Само (623-658 г.), с прозвища *Кий* и *Чек* („Отцепника”), втори син на Албури. През 622 г. поставил основите на града Киив, именуван по едното от неговите прозвища. В периода 623-628 г. провел военна офанзива в *Панония* и разгромил *Аварския хаганат*, освобождавайки поробените от аварите 12 славянски племена. От 628 до 658 г., в продължение на 30 години, Само/Чек управлявал в *Средна Европа* своя отделна империя под името *Дулоба* („Страната Дуло”), със столица *Прага*. Тя включвала съвременните държави *Украйна*, *Полша*, *Унгария*, *Моравия*, *Словакия*, *Чехия*, *Австрия*, *Словения*, *Хърватия* и др.

20. Кан Бат-Баян (първороден син и съуправител на баща си Корбат през 660-668 г.; самостоятелно 668~695 г.), бил последният български кан, притежавал титлата *балтавар*.

/**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи (Историята на Джагфар). Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под ред. на проф. Андрей Пантев. С., ИК „Кама“, 2005, с. 19-25; вж. също

Валентин Йорданов. Генеалогия на българските канове от Баламбер до Кубрат и Кий 340-668 г. Второ допълнено издание. С., Изд. „Хелиопол“, 2024/.

През разгледания период от 340 до 695 г. *българските канове-балтавари* имали за главна резиденция и столица, един от бившите си военни станове: *Хорисдан*, наричан също *Батавил* или *Балтавар*, край днешния гр. *Полтава*. На 29 май 1912 г., в отстоящото на 13 км. село *Малая Перешчепина* случайно било открито пребогатото погребение на *Великия балтавар* кан Кубрат /**Вера Николаевна Залеская и др**. Съкровище на хан Кубрат. Култура на българи, хазари, славяни. Издание на: Комитета за култура на НР България, Националния исторически музей, Министерството на културата на СССР, Държавния Ермитаж в Ленинград. С., 1989, с. 39-53 – каталог на царските инсигнии и личните вещи на кан Корбат/Кубрат/.

Ще добавя, че от държавно-военната титла *балтавар* са възникнали хидронимът *Балтийско море* и топонимите *Балтика* и *Прибалтика*. С тях е означавана зависимата територия, граничеща северозападно с империята *Стара Велика България.*

За мен разбира се е по-съществено, че дори след Христово време българските канове от рода *Дуло* – преки божествени потомци, са имали хорически имена, кланяли са се на върховния троичен бог Тангра и са носели като владетелски знак древния свещен жезъл *балтавар* – „бойна брадва”, разновидност на *двойната брадва*.

НАЧАЛОТО НА ЧОВЕШКАТА НАУКА ИЛИ ЗА ЕЗИЧЕСКИТЕ ПРОТОТИПИ НА САТАНАТА, ЛУЦИФЕР И АНТИХРИСТА *

Трите образа на злото, сътворени от езическата демонология, били доразвити от християнската църква през периода на нейното утвърждаване в късноантичното и ранносредновековното обществено съзнание. До днес обаче няма яснота кои божествени персонажи са послужили за прототипи на тези негативни олицетворения. Съществуващите още в античността представи, както и съвременните хипотези, най-често ни отклоняват от историческата истина.

Да вземем за пример *Луцифер*. В античен Рим *Луцифер* погрешно е смятан за син на звездата Аврора (планетата Венера), може би умишлено - с цел запазване на неговата тайна. Латинският антропоним Lucifer означава „Правещ светлина". За гръцки аналог на *Луцифер* е възприет Φώσφορος (*Фосфорос*: „Носещ светлина") – синът на Εωσφόρος (*Еосфорос*: „Утринна звезда/светлина"), т.е. богинята на зората *Еос* (римската Аврора или българската Зорница). По вавилонската традиция *Утринната звезда* (Зорница) се появява сутрин на източния хоризонт, за да роди *Изгряващото слънце* (Фосфорос).

В Египет посредством същия митологичен сюжет е обясняван *хелиакалният изгрев* през първия ден на *Сотическата година*, когато богиня Изида, превъплътена в звездата *Сотис* (*Сириус*), ражда в утринното небе своя син-слънце *Хор*. Ако обаче повдигнем булото на тайната на *Луцифер*, ще разберем, че той няма нищо общо с *Фосфорос*. Звездната ипостаза на *Луцифер* (Меркурий Луг/Луц или Хермес) е планетата *Меркурий*, а на *Фосфорос* – слънцето. Майка на *Фосфорос* е *Еосфорос*, с ипостаза планетата *Венера*, а майка на *Меркурий Луг/Хермес – Мая Атлантида*.

В Стария завет, в юдейски, еврейски, апокрифни и други текстове, *Луцифер* се описва като верен слуга на *Бог*, стоящ до трона му. В един момент обаче *Луцифер* се разбунтувал и *Бог* го низвергнал от небето. Така светлият божи ангел се превърнал в паднал ангел или тъмен демон, който започнал да тласка хората към подчинение на *Сатаната*.

* * *

Настоящото изследване има за цел да даде отговор на въпроса кои са трима богове, които по време на *Златния век* на Кронос и Зевс са участвали в строежа на земната цивилизация, но в следващите епохи политико-религиозните промени ги низвели до най-коварните врагове на човека.

Как се е стигнало до такова изкривяване на информацията, довело до днешната наша неосведоменост за древността?

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство", кн. 1, 2016, с. 33-55.

Проблемът на хилядолетното знание е неговото огромно напластяване, опорочено, профанизирано и объркано, първо, заради *нетрайността на носителите на информация* – метал, камък, кожа, папирус, второ, заради *динамиката на древните езици и писмена*. Нетрайните носители водят до многократно възпроизвеждане (преписване) на текстовете. От друга страна географското диференциране на човешките общности и разделението на езиците предпоставило етнически войни, грабежи, рушене на културни паметници, палежи на библиотеки. Първа жертва по правило ставала жреческата общност – носител на етническата памет и пазител на древното знание и писмо.

Когато войната отминела и книжовниците на победителя откриели някои древни книги на победения, оцелели по чудо в пожарите, оказвало се, че няма кой да разчете тези книги, че знанието в тях е изгубено безвъзвратно.

Великото дело на боговете трябвало да бъде изтрито от страниците на историята и да мине в езотеричната зона на митологията. Хората лесно „забравили" кой ги е създал като раса и постепенно започнали да вярват, че божествените постижения – култов ритуал, писменост, наука, архитектура (храмово и градско строителство), земеделие, скотовъдство и др. – са човешко дело.

Погледнете етническата карта на света. Колко от старите народи са изчезнали (поголовно изтребени) и колко архаични езици са мъртви?! Тук би могло да се изведе още едно правило: дивият погубва цивилизования, варваринът – културния, безскрупулният – моралния, злият – добрия. Примери: геноцидът срещу културните паметници на Египет от страна на персите (VI-V в. пр.Хр.), гърците (IV-VII в.) и арабите (VII в. и след това); „треската за злато" на испанските конкистадори в Мексико и Перу, избиването на жреците и ограбването на храмовете на маите и инките (XV-XVI в.); поголовното изтребване на племето пруси от тамплиерите (XIII в.) и пр. Особено знаков геноцид е този срещу племето Уру – божествени потомци, – обитатели на тръстиковите острови в езерото Титикака: те били принесени в жертва в собствените им храмове, посветени на бога-слънце Инти.

Как биха могли да се защитят от злото божествените потомци – светли градивни личности, извисени души, – които живеели в хармония с природата и помежду си, по нормите на хуманността, алтруизма и емпатията? Не са могли.

Те ни сътвориха с любов и ни учеха на любов: към себеподобните, към природата – жива и нежива, и дори към Космоса, от който *Творецът*, *Светият дух*, е спуснал към нас частица от себе си – искра нетленна.

Но ние не отвърнахме на създателите си със синовна любов. Не обичаме себеподобните. Отравяме земната природа, която поддържа живи телата ни. Нехаем как ни влияят планетите и звездите, камо ли да ги гледаме и да мислим за тях с възхита и любов, и да вярваме в постоянството им да посредничат за здраво и надеждно прераждане на душите ни.

Нали Хермес Трисмегист ни учи: „Каквото горе, това и долу!" В симетричната хармония между Небето и Земята, между хората – духове в земно тяло – и небесните духове, двете страни си влияят взаимно: както звездите на хората, така и хората на звездите. Не бива да нарушаваме равновесието, защото това ще доведе Вселенската система до разпад и гибел. Ако всеки един от нас не вярва в своята индивидуална сила, нека оценим общото сборно

количество: ако една човешка душа няма значителен енергиен импулс, дали тази оценка ще важи за десет милиарда души на планетата ни?

Заради невярата в своите възможности ние сриваме естествения кръговрат на душите. Те стават все по-слаби, а телата ни все по-груби. Потъваме в материята, не търсим духовни изяви в безбрежното поле на изкуствата и науките, изпадаме до положението да мислим само за пари, облекло и храна. Богатите се борят за власт и предмети на лукса, а бедните стигат дъното, търсейки единствено храна и топлина – крайните нужди на биологичното тяло. И двете категории хора са подвластни на материята.

Каква е перспективата, ако продължим да следваме пътя на инволюцията? Мрачна. Упадък на нашата цивилизация, изгубване качествата на расата ни, дарени нам щедро от *Създателя*. Ще се превърнем в още един деградирал хуманоиден вид, който ще допълни семейство Hominidae (Човекоподобни маймуни).

Това ли искаше за човеците и проповядваше в притчите си Исус Христос, поредният божи син, който се жертва за доброто на света? За това ли се бореха учениците на Исус – Петър и Павел? За това ли страдаха хилядите християни-мъченици? За да могат неколцина гръцки владици, овладели чрез коварство църквата на *Византия*, да въведат църковен канон, чрез който на практика се извършва подмяна на Христовото учение?

Християнството е въведено за държавна религия от основателя на *Византия*, императора-тракиец Константин Велики (306-337 г.; **сн. 1**). Посредством своя *Милански едикт* от 313 г. за равнопоставеност на всички култове в империята, той мъдро прекратил религиозните раздори. Тази политика е продължена от неговите наследници.

Обаче първият грък, седнал на византийския престол – Теодосий I (379-395 г.), – саботирал градивното развитие на християнската държава от Константинов тип. Инспирираният от Теодосий *Втори вселенски събор* в Константинопол през 381 г. взел решение за даване на първенство на Цариградския епископ пред другите епископи в империята, както и за преследване на християнските течения и на ересите, несъгласни и противоречащи на оформящия се християнски ортодокс в неговата прогръцка форма. Задкулисната идея била налагане на гръцко културно превъзходство и влияние, посредством формални средства – език, писмо, книжнина – над съседните етноси (траки, българи, египтяни и др.), въпреки тяхната древност и самобитна култура. /**Д-р Ганчо Ценов.** Кроватова България и покръстването на българите. Трето издание. С., Изд. „Хелиопол”, 2004, с. 78-145/.

Снимка 1. Константин Велики и майка му Елена, прегърнали троен християнски кръст. Стенопис от XIV век в черквата „Св. Георги Победоносец" на едноименния манастир над с. Кремиковци, Софийско. Фото автора, 2007 г.

През 391-392 г., в изпълнение забранителна заповед на императора на *Изтока* и *Запада* Теодосий, римските и византийските центуриони затворили езическите храмове в Рим, Тракия, Елада, Анатолия, Леванта и Египет. Прогонили жреците и избили съпротивляващите се; за упражняващите езическия култ императорският едикт предвиждал смъртно наказание. Вървящите с войската групи от християни, следвани от мародери, разрушили храмовете, натрошили прекрасните антични статуи, ограбили култовия инвентар, изгорили свещените книги. Ще посочим най-величествените храмове, погубени от безумната тълпа: *храмовете на Веста и на Юпитер* в Рим; *Партенона* в Атина, *светилището на Аполон* в Делфи и *храма на Зевс* в Олимпия, Елада; *храма на Артемида* в Ефес, Анатолия – тук е изгорена и библиотеката; *храмовете на Зевс, Атина и Хермес* в Баалбек, Ливан (**сн. 2, 3**); *Серапеумът* в Александрия, Египет, заедно с прилежащата *Академия* и *Библиотека* – тук са изгорени стотици хиляди папируси, преписи на древни книги не само от Египет, но и от Месопотамия, Индия и други части на света. Така било погубено знанието за началото на цивилизацията!

Снимка 2. Руините на *Храма на Слънцето* в Баалбек, Ливан.
Снимка 3. Блок, с тегло над 1000 тона, изоставен в древната кариера край Баалбек.

След време страстите се уталожили. Християнските попове, новите господари на вярата, трябвало да поемат верските дела. По примера на езическите храмови комплекси, църквата станала попечител на науките и изкуствата. Част (оцелелите в погрома) от *четиридесет и осемте книги на Хермес/Тот*, *съдържащи системата на научното знание*, легнали в основата на християнската наука. Ала знанието, разработено и синтезирано по съвършен начин от Хермес Трисмегист, се оказало несмилаемо за шаблонираните умове на книжниците-черноризци. Особено непонятно било то в езотеричните му аспекти, преплетени с по-достъпните за ума материално-количествените величини и обяснения. Именно на материалната част от знанието преднамерено е дадено предимство: природните дисциплини почти не претърпяли ограничения в развитието си, докато *хуманитарните били цензурирали по въпросите на сакралността, човешката личност и психология*.

Разбира се езическата езотерика трябвало да бъде отстранена главно заради нетърпимия й антагонизъм с духовната доктрина на християнството – монотеизма. Ще дадем пример с *Херметичната дисциплина астрология*.

В продължение на хиляди години специална подкаста на жреческото съсловие наблюдавала планетите и съзвездията на небесния свод. Календарът бил съставен на база времевото измерване на цикличните орбитални движения на слънцето и планетите по

звездната карта. Сводът бил разделен на дванадесет дома или зодиакални знака, които съобразно временно-пространствения континиум, влияят върху хората и събитията на земята. Хермес/Тот успял да систематизира в своя „учебник” по астрология това огромно и сложно знание, събрано може би за цели 52 000 години.

Във философски план християнският монотеизъм брутално отричал идеята за древния божествен пантеон, съставен от седем богове-планети. Нямало как да се изучават звездите и планетите, които са ипостази и носят имената на основните езически богове: Слънцето – на бог Дионис/Хор/Митрас (Sol Invictus); Луната – на богиня Селена/Луна; планетата Марс – на бог Арес/Марс; планетата Меркурий – на бог Хермес/Меркурий; планетата Юпитер – на бог Зевс/Юпитер; планетата Венера – на богиня Афродита/Венера/Ищар; планетата Сатурн – на бог Кронос/Сатурн. Главната звезда Сириус/Сотис съответствала на богиня Изида (Хатор), майката на Хор.

Антропоморфните божества трябвало да бъдат забравени завинаги, изключая техните рогати зооморфни превъплъщения – бикове, овни и козли. Последните придавали страховит вид на *Сатаната*, *Луцифер* и *Антихриста* – образи, с които църквата плашела населението. Така астрологичното знание потънало в дълбоките тайни на окултността. *Светата инквизиция* изгаряла на кладите практикуващите го „вещици”: за назидание на онези, които питаели естествен стремеж към душевна свобода.

Ето защо едва през XV-XVII век Николай Коперник и Галилео Галилей, в спор с инквизиторите, „открили” *Слънчевата система* и съставящите я планети. Дори в съвремието ни астрологията не е наука, за разлика от „точната наука” астрономия.

Освен това в античния свят *дните на седмицата* също носели имената на седемте богове и техните планетни ипостази. За да се забравят боговете от езическия пантеон, наложило се неделята да бъде преименувана от „Ден на Слънцето” в „Ден на господаря/господа” (т.е. на Исус Христос), а останалите дни просто да се номерират: първи, втори, трети и пр.

Ще илюстрирам чрез промяната в Рим, от езическо към християнско название на деня:

Solis dies („Ден на Слънцето”) станал Dies Domenica („Ден на Господ”);
Lunae dies („Ден на Луната”) – Prima feria („Пръв празник”);
Martis dies („Ден на Марс”) – Secunda feria („Втори празник”);
Mercurii dies („Ден на Меркурий”) – Tertia feria („Трети празник”);
Iovis dies („Ден на Йови/Юпитер”) – Quarta feria („Четвърти празник”);
Veneris dies („Ден на Венера”) – Quinta feria („Пети празник”);
Saturni dies („Ден на Сатурн”) – Sabbatio dies („Ден на Саббат” или „Събота”).

Вижда се, че единствено за последния ден е запазено елинистическото име *Сабазий* на бог *Дионис/Хор*.

Във *Византия* и *България* също била наложена поредна номерация на дните. Трябва да се отбележи, че европейските народи, подвластни на Рим и на Римо-католическата църква (готи, гали, франки, келти, англо-сакси и др), не възприели тази промяна и запазили езическите названия на дните. /**Д-р Ганчо Ценов**. Произходът на българите и началото на българската държава и българската църква. С., Изд. „Хелиопол”, 2005, с. 322-333/.

Друг подходящ пример за пренебрегване на древното знание е медицинската наука. Тук няма да навлизам в подробности, само ще посоча, че за разлика от древната фармация, която правела лекарства от естествени билки, днешните фармацевтични компании произвеждат лекарства, синтезирани от химически препарати. Последните са насочени към лечение на определено заболяване или орган, за сметка обаче на останалите органи и на целия организъм, които биват отравяни. Накратко казано, съвременната медицина има три основни гряха: бори се със симптомите на болестта, а не с нейния причинител; лекува орган или част от тялото, а не цялото тяло; използва хирургията неоснователно много. Холистичната медицина прави точно обратното.

* * *

И така, прототип на *Сатаната* е владетелят на *Долната земя*, царството на сенките, тъмнината и смъртта – *Хадес/Сет* (**сн. 4**). Името *Сатана* произхожда от египетското име на бога *Сет*. От трако-гръцкото му име *Хадес*, *Адес* или вавилонското *Адад* е произлязла думата *Ад*. В „Книга на мъртвите" *Ат* е земята, населявана от хората, а *Дуат* – небесните селения на душите. От египетското му име *Себек* произлиза арабското име на дявола *Шебек* или *Шейтан*. Идентично със *Сатана* е финикийското му име *Танат/Танас* (гръцката форма на това име е *Танатос*). Латинското му име *Плутон* разкрива неговата материално-упадъчна същност на почитател на златото, парите, богатството, разкоша – измамните земни блага, които отдалечават от духовността.

Снимка 4. Хадес/Адес (Сет), въоръжен с двузъбец, държи на верига триглавото куче Цербер – пазителят на Ада. Пластика от алабастър. Фото автора, 2014 г.

Зооморфните образи на *Хадес/Сет* – на животни, които се крият в земята или под водата – подчертават неговата хтонична същност: змията *Усой*, скорпиона, крокодила *Себек/Собек* (**сн. 5**), хипопотама, глигана, африканския тръбозъб (*Orycteropus afer*). Гледайки нощното небе, древните вярвали, че ако скорпионът, т.е. едноименното съзвездие, ужили с отровата си божествените персонажи от съседните съзвездия, например ловеца от съзвездието *Орион*, с това ще настъпи краят на Вселената.

Снимка 5. Подземното царство, наблюдавано от бог Сет (Хадес), който е представен едновременно в превъплъщенията му на хипопотам и крокодил (вдясно). Част от стенописа върху овалния купол на погребалната камера в гробницата на Сети I, под № KV 17. Долина на царете, Египет. /Photo **Araldo De Luca** – **https://egypt-museum.com/burial-chamber-of-the-tomb-of-seti-i/**.

В реален исторически план *Сет* управлявал *Долната земя*, т.е. Северен Египет, където боговете и сетне фараоните погребвали мъртвите. Мумифицираните тела били отнасяни в долина край Мемфис, наречена *Елисейски полета*, *Полята на блажените* или *Ахерусия*.

В мита за слизането на Орфей в подземното царство на Хадес, пазено от триглавото куче Цербер, се твърди, че пътят на душите към него започвал с прекосяване на река *Стикс* в „прогнилата лодка" на *Харон.* /**Николай Албертович Кун**. Старогръцки легенди и митове. Трето издание. Преведе от руски Никола Мънков. С., Изд. „Наука и изкуство", 1967, с. 197-200/. Не става ясно, че това подземно царство всъщност е владяният от Хадес/Сет Долен Египет, а река Стикс е Нил.

Диодор Сицилийски (~90~30 г. пр.Хр.), който е творил в библиотеката на египетска Александрия, разказва как гръцките митове за „подземното царство" са просто една фантазна преработка на действащия дори по негово време „египетски погребален ритуал" на река Нил (Стикс) край град Мемфис:

„ ... **Орфей например донесъл** [в Елада – б. В.Й.] **повечето мистерии, оргиите, свързани с неговото скитане и разказа за преживяванията си в отвъдното...** [к. В.Й.]. Наказанията на грешниците в отвъдното, Полята на блажените и измислените представи, на които вярват мнозина, са подражание на египетския погребален ритуал.

Например Хермес, Водачът на души [*Психопомпос* – б. В.Й.], според древната египетска традиция докарва тялото на Апис до едно място и го предава на човек, който носи маска на Цербер. **След като Орфей въвел това при гърците, Омир в съгласие с него казва** [к. В.Й.]:

> ... Минаха покрай вълни океански, край Белия камък,
> близо до Сънни полета, а после край Слънчеви порти
> плаваха; стигнаха бързо поля с асфодели обрасли,
> дето живеят душите, които са сенки на мъртви.

Той говори за реката Океан, защото египтяните на своя език наричат Нил Океан, Слънчевите порти е град Хелиопол, а се споменават полята, митичния дом на покойниците, защото до езерото има място, наречено Ахерусия, близо до Мемфис, а около него има прекрасни поля, с блатиста почва и обрасли с лотос и тръстика. Заради това и се казва, че мъртвите живеят по тези места, тъй като повечето и най-големите египетски гробници се намират там, а мъртвите биват пренасяни както през реката, така и през Ахерусийското езеро, а телата им се полагат в гробниците, които са там. **Също и много от другите неща, които елините разправят за отвъдното, съвпадат с това, което и сега се случва в Египет; защото лодката, която пренася телата, се нарича *барис*, на лодкаря се дават пари** [*Харонов обол* – б. В.Й.], **а самият лодкар се нарича на местния език *харон*** [к. В.Й.]**.** Близо до тези места, казват, има и „сенки", което е светилище на Хеката, порти на Кокит и Лета, опасани с бронзови ленти. Има и още едни порти на Истината, а близо до тях – статуя без глава на Справедливостта."

/**Диодор Сицилийски**. Историческа библиотека, I, 96; вж. и I, 92./

По Диодоровия текст, за да стигне до свещената долина, процесията с мумията трябвало да преодолее река *Нил* (*Океан*) на ладия, управлявана от лодкар, наричан нарицателно *харон*. В трако-гръцкия мит реката е назована с древното ѝ име *Стикс*, а лодкарят – с лично име *Харон*. Ха-Ра-Он, т.е. „Великият Ра – Слънцето" в египетската традиция е небесният лодкар и пазителят на *небесната порта* към *Аменти*.

Зоната на гробниците на телата е смятана за *земния Аменти – скрито място*, *убежище на Ка* (астралните двойници) и *Ба* (душите, блуждаещи около тялото до 40-я ден). Там душите се представяли със земните си дела пред съда на *Озирис* (*Зевс-Амон*) и *Анубис*. От името *Амон/Амен* е дошло названието *Аменти*, тъй като *Амон* се явява господарят на зоната. Когато душите излезели от състоянието си на телесна съпричастност, означавано с термина *Ба*, и преминели в свободното си състояние *Ху*, те можели да отлетят към *небесния Аменти*, където да се пречистят и подготвят за прераждане. **/Книга на мъртвите на древните египтяни.** Второ преработено издание на български език. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. „Хелиопол", 1994, глави 1, 4, 8, 9, 13, 18, 26 и др./.

Хадес/Сет се е сдобил със зловещия си образ още в епохата на боговете, не само защото управлявал царството на сенките, а защото погубил собствения си брат *Зевс/Озирис* по особено жесток и подъл начин. Подлъгал го на уж шега да легне в един красиво изработен

саркофаг, запечатал го със смола и *Озирис* се задушил. Сетне разрязал тялото му на 14 части, които разхвърлял на различни места из Египет. Така се случило първото ритуално убийство в света. Нарушаването целостта на тялото преди 40-я ден от смъртта, целяло освен физическа гибел, гибел и за душата – осуетяване на възможността тя да отлети от тялото и да се прероди. Затова *Изида*, вярната жена на *Озирис*, силно желаейки да спаси душата на любимия си съпруг, бързо обиколила страната, намерила частите на тялото, съшила ги, приготвила мумията и извършила достойно погребение. /**Плутарх**. За Изида и Озирис, 13, 20. – В: **Πλουταρχοσ**. Ισισ και Οσιρισ. Εισαγωγη-Μεταφραση-Σχολια: **Αθανασιος Α. Τσακνακης**. ΒΙΒΛΙΟ ... βαρδια. Εκδοτικη Θεσσαλονικησ, 2005/.

* * *

Прототип на *Луцифер* е трако-елинският *Хермес* (**сн. 6**), египетският *Тот* (**сн. 7, 8**), римският *Меркурий*, келтският *Меркурий Луг*. Именно формата *луг* („светлина”), идентична с *лукс* (ср. *Луксор*) и оттам с *луц*, ни отвежда към *Луцифер* („Правещият светлина”; има се предвид „Който отваря ума за знанието”, „Просветителя”).

Снимка 6. Додекадрахма = тетрастатер на тракийското племе *дерони*. Анепиграфно монетосечене от началото на V век пр.Хр. Лице: *бог Хермес* с шапка петасос и камшик на двуколка, теглена от вол надясно, а над вола – орел носи гущер. Огледален надпис: ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΝ.

Колективна находка Величково, Пазарджишко. НАИМ-БАН, фото Красимир Георгиев.

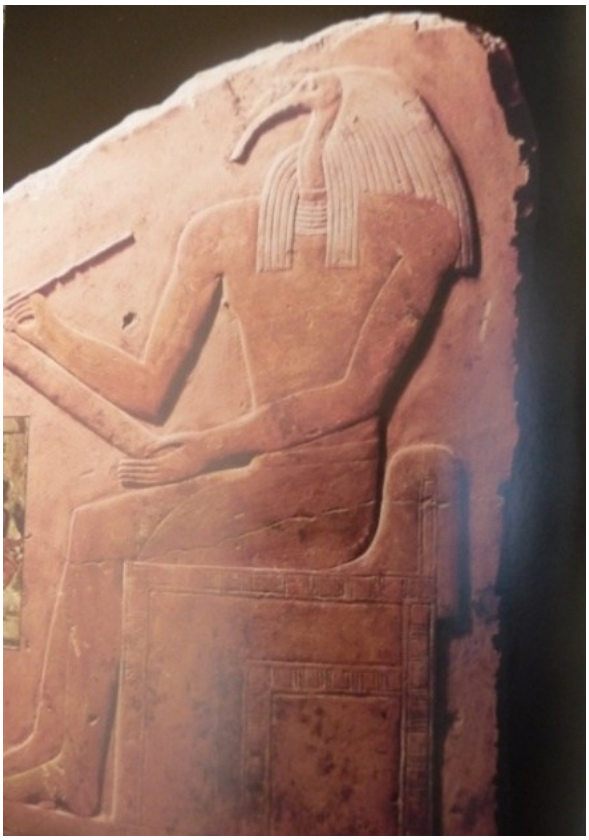

Снимка 7. Барелеф на бог *Тот*, представен с глава на *ибис*, отдаден на научни и книжовни занимания /**История на света в 20 тома**. Т. I. Превод от английски Владимир Германов. „Абагар холдинг" – София, „Тайм лайф" – Амстердам, 1994, с. 66/.

Снимка 8. Бог *Тот* на трон в тяло на човек и с глава на *ибис*, държащ пастирски жезъл и кръст анкх, а пред него на масичка е поставен присъщият му *рабош*.

Гробница на Нефертари в Долината на цариците. Photo **Onceinawhile** 2022. – **https://commons.wikimedia.orgwiki/Category/Tomb_of_Nefertari/**.

По същия начин (с рабоши) са работили българските дюлгери (строители) чак до XIX в. По-известен е майстор (уста) Кольо Фичето (1800 – 1881) от Дряново, проектирал и построил 26 големи обекта: църкви, конаци, ханове, къщи, фабрики, мостове, които функционират до ден днешен. Фичето е записвал по този древен начин архитектурните и финансовите сметки за всеки строителен обект върху един единствен рабош.

След епохата на титаните, в ерата на боговете, египетският *Тот* поел тежкото дело на маг на *знанието*. През IV век теургът Ямблих видял запазени в Египет 42 книги на Тот (Хермес) /**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Т. I. Наука. Кн. 1, с. 50/. Според египетските жреци самият Тот е дал на огромния си научен труд общото название „Душата на Ра". Християнският апологет и неоплатоник Климент Александрийски (~150~215 г.) твърдял, че свещенослужителите в Египет са ползвали 48 канонични за *слънчевия култ* книги: 36 книги по религия и философия, 6 книги по медицина, 2 книги с музика и химия, 4 книги за звездите (вероятно синтез между астрономия и астрология).

Възможно ли е *Хермес* да бъде *Луцифер*? В гностическите апокрифи *Луцифер* стои до трона на *Бога*, но нима в трако-гръцките митове бързоногият *Хермес* (**сн. 9**), обут в крилати сандали, не е вестоносец на *Зевс*?

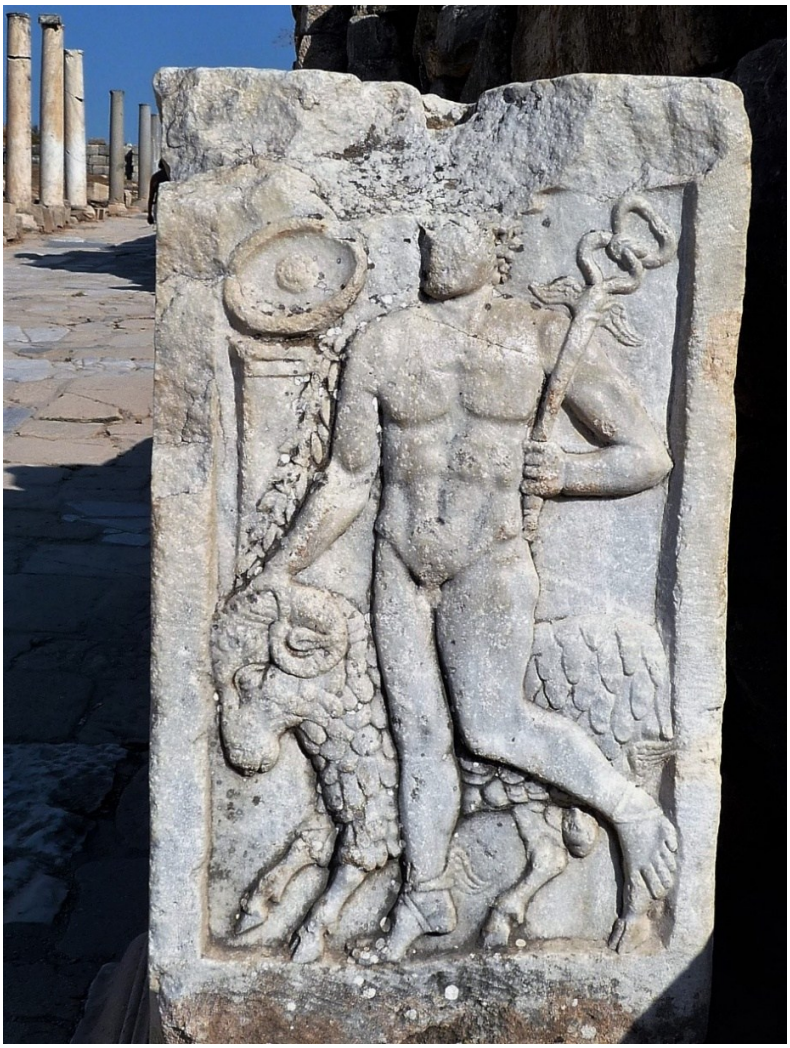

Снимка 9. Стела, изправена на главната улица на античния град *Ефес*, с изображение на *Хермес*: богът е гол, на краката си носи *крилати сандали*, а в лявата си ръка – *кадуцей*. Дясната си ръка е положил върху главата на *овен* – ипостаза на баща му *Зевс-Амон*. Върху колона пред *Хермес* е поставен знакът „кръг с точка" на дедите му *Атон-Ра* или *Тан-Ра* (*Уран-Кронос*). Фото автора, 2011 г.

Според Диодор, *Хермес/Тот* служел като главен съветник и писар на *Дионис/Хор*:

„От всички той [*Озирис*, т.е. *Хор* – б. В.Й.] най-много почитал Хермес, който бил надарен с отличаващи се способности по отношение на откриването на неща, които да са от полза за обществения живот.
Тъкмо от него [от *Хермес/Тот* – б. В.Й.] **общият език бил направен членоразделен и много от безименните неща получили названия, били открити буквите и били определени почестите и жертвите на боговете; той пръв обърнал внимание на**

подредбата на звездите и на природата и хармонията на звуците; той изобретил училищата по борба [палестрите – б. В.Й.] **и се погрижил за ритмичното движение на човешкото тяло и подобаващото му развитие** [к. В.Й.]. Направил лира с три струни, подражавайки на трите сезона на годината, и извличал три тона: остър, тежък и среден, острия от лятото, тежкия от зимата, а средния от пролетта. Научил и елините да изразяват словесно мислите си, поради което те го нарекли Хермес. Изобщо Озирис [т.е. *Хор* – б. В.Й.] го взел за свещен писар, съобщавал му всичко и изключително много се съветвал с него. Той също бил открил маслината, а не Атина, както твърдят гърците."

/**Диодор Сицилийски.** Историческа библиотека, I, 15, 16./

Всъщност името *Хермес/Ермес* не е измислено от елините, както твърди Диодор. То е сътворено от родителите на бога – Зевс и Мая – и крие в себе си дълбока тайна. Ще опитам да я разгадая, като потърся значението на корена *ерм* в производните от него думи и названия.

Една група думи в староелинския език е свързана с понятието *тайна*: ερμητικος (*ермитикос*) – „херметичен"; ερμηνεια (*ерминея*) – „обяснение"; ερμηνευτης (*ерминевтис*) – „тълкувател". Други гръцки думи, с добавени префикси *sp* и *t/d* са: σπερμα (*сперма*) – „мъжко семе"; θερμοτητα/ θερμοτης (*термотита/термотис*) – „топлина"; δερμα (*дерма*) – „кожа".

В латинския език, освен думата *hermae* (*херма*) – стълб, увенчан с главата на *Хермес/Меркурий*, – има група думи със значенията *граница*, *предел*: *Terminus* – *Термин*, бог на границите; *Terminalia* – празник на бог *Термин* (23-ти февруари); *terminus* – „граничен камък", „граница", „предел"; *terminatio* – „поставяне на граници". Можем да споменем и снежнобялото животно от семейство порови *Хермелин* (*Mustela Erminea*), думите *ферма*, *фермент*; топонимите *Хермопол*, *Палермо*, *Перм*; хидронимите *Hermus* – *Херм*, река в древна *Лидия* и *Jerma* (*Ерма*) – приток на река Нишава в Сърбия.

В „Именника на българските канове" (VII век), между българските благороднически (боилски) родове Дуло, Угаин, Вокил и др., е споменат и родът *Ерми*. В един от надписите на кан Омуртаг този род е именуван *Ермиар*.

Според мен името *Ерм*(*ес*) на бога е съставено чрез разместване (метатеза) на звуците/буквите на свещената дума *Мер*. *Мер/Меру/Мерика*, с тайно значение „Утробата" или „Майката", било едно от названията на *Голямата пирамида* в древен *Египет*, както и на цялата страна. Отражение на този древен хороним е по-късният хороним *Меройски Куш* – държава на територията на днешен *Судан* през IX-IV век пр.Хр. Впрочем *куш* или *кош* също е един от синонимите със значение „утроба".

Коментираните понятия носят идеята не за физическо, *а за духовно раждане* – раждане или освобождаване на душите от телата на починалите богове, по-късно фараони. Вярвали са, че душите напускат телата и излитат към небесните си селения (*Дуат*) през върха (вулвата) на пирамидата. Затова тя е смятана за мистично място; вътре в нея се случвали тайнства, невидими и непонятни за разума. В пирамидата, освен погребенията, били извършвани и посвещенията на царете-пастири.

Вероятно младият бог е получил името си *Ерм*(*ес*) когато е достигнал зряла възраст, при ритуала на посвещението му в пирамидата *Мер*. *Целта на това посветително име е да заплоди юношата с особена духовна способност – да управлява и манипулира привичното на живата и неживата материя свойство за преобразуване*, *преминаване в различни качества и състояния*. Защото именно такова е значението на звукосъчетанието *ерм*. И действително *Хермес/Тот* посветил живота си на изследване и систематизиране на научното знание, посредством което духът да овладее материалната среда, за благото на божественото и човешкото общество.

В диалога „Федър" на Платон философът Сократ разказва стар мит за египетския бог *Тойт* (*Тот*), който „пръв изобретил числото, смятането, геометрията, астрономията, заедно с тях играта на шашки и на кости, а също и писмеността". *Тойт* показал своите открития на царя на Египет *Тамуз* (в случая става дума за *Хор*), „управляващ във великия град на горната област, който гърците наричат египетска Тива, а неговия бог – Амон", и му предложил божественото знание да бъде освободено от свещеното табу на херметизма и предадено на хората:

> „Изкуството [писмото – б. В.Й.], о царю, ще направи египтяните по-мъдри и по-паметливи, защото е намерено средството за разума и паметта."

Но цар Тамуз (т.е. *Хор*), настроен скептично за възможностите на младата и неузряла още човешка раса, отговорил по следния разумен начин:

> „О, изкусни Тойт, **един умее, и то е изкуство, да ражда от светлина; друг да прецени каква вреда и полза то ще донесе на тези, които ще го използват. Затова сега ти, като баща на буквите, от любов казваш обратното на това, което те ще предизвикат** [к. В.Й.]. Защото това откритие ще влее, заради занемаряването на паметта, много повече забрава в учените души, тъй като в доверието си към писмеността те ще могат да си спомнят само с помощта на чужди знаци, но не обаче вътрешно в самите себе си или непосредствено. Ти следователно не си открил средство за паметта, а за спомнянето."
>
> **/Платон**. Федър. – **https://www.gumer.info/ bogoslovBuks/Philos/Platon/fedr.php.**/

С други думи царят не приел предложението на своя писар и книжовник, защото такова средство, използвано за припомняне, по-скоро би разпуснало паметта и мисленето, и би довело до обедняване на вътрешния духовен свят. Информираността на такъв човек, дори ако допринесе за външната му промяна да изглежда по-умен, едва ли ще го направи по-полезен, а това е всъщност нейната роля. Прозорливият цар премълчал за по-голямата опасност, че знанието в ръцете на неизградения морално човек може да бъде опасно за всички.

Смятам, че в Сократовия мит *Тот* разговаря не с *Тамуз* (живял няколко поколения по-късно), а със своя полубрат, владетеля *Хор*.

Възможно ли е *спорът за предоставяне херметичното слово на хората* да е предизвикал разрив и конфликт между близките съратници *Хор* и *Тот*, т.е. между *Бог* и *Луцифер*, за който конфликт се споменава в Стария завет /Исая, 14: 12/?

Може би предпоставката за този спор се крие в самия произход на *Хермес/Тот*? По линия на баща си *Зевс* той принадлежал към клана на *Кронос*, но по линия на майка си *Мая Атлантида* – към клана *Океан-Атлант*. Цивилизацията *Атлантида* била световна морско-търговска империя; там парите и материалното богатство давали авторитет и власт. Такова развитие било възможно само след сваляне на култовото табу над *знанието*, неговото изваждане от храмовете и освобождаване от опеката на жреческото съсловие. Така че *Хермес*, бидейки наполовина атлант, е имал примера на атлантската наука, а може би е ползвал нейни достижения, за да настоява пред *Хор знанието* да се даде на хората.

Освен това, като син на *Мая* и внук на *Атлант*, *Хермес/Тот* е свързан кръвно с клана на *Япет*, тъй като *Атлант*, *Прометей*, *Менетей* и *Епименетей* били синове на титана *Япет* и океанидата *Климена*. А *Япет* (месопотамския *Енки*), *Прометей* и *Епименетей* не само създали чрез генетичен експеримент човешката раса, но ѝ предоставили част от божествените постижения, в това число – *херметичното слово*.

Ако *Хермес/Тот* се е съюзил с *Прометей* и неговият брат *Епиметей*, за да подобрят несретното тежко битие на първите хора, като ги научат да ползват огъня, писмото и другите божествени благини, той *несъмнено е донесъл светлина на хората, за да го нарекат Луцифер*. С това присъединяване към *Прометей* и другите врагове на *Зевс* и *Хор* обаче, *Луг/Луцифер* (*Хермес/Тот*) се е самоотлъчил от своя *Бог* (*Зевс-Хор*).

В мита за *Пандора* се казва как *Зевс* дарил на *Епименетей Пандора*, човешка жена направена от кал и вода. В дома на мъжа ѝ имало съд, захлупен с тежък капак, под който били скрити ужасни сили и тя не бивало да го отваря в никакъв случай /**Николай Кун.** Старогръцки митове и легенди…, с. 93, 94/. Да допуснем, че този съд е бил специален сандък за съхранение на книгите на *Хермес/Тот* – систематизираното от него *божествено знание*, предназначено за хората, но тайно, без съгласието на Зевс Амон и Дионис/Хор. *Знанието* е прекрасно, когато се използва за добро от морално изградени личности. Но попадне ли в ръцете на неподготвени хора, то става извънредно опасно; мощта на знанието, въплътена в оръжия, болести, опиати и аморални социални дейности, би повела обществото към самоунищожение.

Хермес/Тот, наричан още *Меркурий Луг* (*Луцифер*), е дал с много любов на хората своята наука и изобретения, постигнати с огромен труд може би за цели две или три столетия. Ала Бог (Зевс-Хор) в крайна сметка се оказал прав. Тогавашните хора не били дорасли и достойни за *великото знание*. Любопитната *Пандора* неволно обърнала живота им с невъобразимите проблеми на ускореното чрез знанието развитие, на които днес и ние, техните потомци, сме свидетели и от които страда светът.

И все пак, каква е съдбата на *Хермесовите книги*, изработени от *златни ламини* и защо тези благородни творения не са запазени, за да придобием чрез тях с трепетно вълнение съпричастност към знанията на божествената раса?

Когато *Зевс* приковал *Прометей* на планината *Кавказ*, заради провинението му че дал на хората *огъня*, братята му *Менетей* и *Епиметей* се спасили в царството на *Хадес – Долната земя*, т.е. Северен Египет. В този мит *огънят* е алегория, подобно на *светлината* в името на

Луцифер, зад която именно се крие *херметичното знание*. По-горе обърнахме внимание на обстоятелството, че *Хермес/Тот* (*Луцифер*), *Прометей*, *Епиметей* и *Менетей* са закриляли заедно младата и несъвършена човешка популация, тъй като тогава божественото общество се колебаело дали да не прекрати нейното съществуване.

Пандора, ставайки жена на *Епиметей*, отишла да живее при него в Египет. Значи там е било местонахождението на забранения съд – сандъкът, който не трябвало да се отваря. Освен тежкия капак, той бил съоръжен и с друга магическа защита, която не позволявала достъпа на непосветени до свещените книги на *Хермес/Тот*. Когато отминала епохата на *Хермес*, *Епиметей* и *Пандора*, жреците навярно са прибрали този специален сандък в храма на *Птах* в *Мемфис*, за да ползват *знанието* в своите култови практики.

Няколко хилядолетия по-късно се случили събитията, свързани с „Изхода" на евреите:

„Около среднощ Господ порази всички първородни в Египетската земя, от първородния син на фараона, който седеше на престола си, до първородния син на пленника, който беше в тъмница, и всичко първородно у добитъка. И стана фараонът през нощта, той и всичките му служители, и цял Египет; и дигна се голям писък по (цялата земя на) Египет, защото не остана къща, дето да нямаше мъртвец. Тогава повика (фараонът) Мойсея и Аарона през нощта и им каза: станете, излезте изсред народа ми, както вие, тъй и синовете Израилеви, … вземете и дребния и едрия си добитък … И египтяните нудеха народа [еврейския народ – б. В.Й.], за да го изкарат по скоро от земята си; защото казваха: всички ще измрем." /**Изход**, 12: 29-33/.

„И синовете Израилеви сториха според Мойсеевата дума и поискаха от египтяните сребърни и златни вещи и дрехи. А Господ показа милост към народа (Си) пред очите на египтяните: и те му даваха …" /**Изход**, 12: 35-36/.

След направените магии – превръщане на речните води в кръв, нашествие на жаби, нашествие на мухи, мор по добитъка, градушка и наводнение, нашествие на скакалци и накрая смърт на първородните деца /**Изход**, гл. 7-12/, – египтяните започнали да дават мило и драго, дори най-ценните си неща, само и само да се оттърват от еврейските жреци, заедно с цялото еврейско племе, за да напусне то египетската земя.

Смятам, че в нощта на страх и паника, *Мойсей* не се посвенил да вземе от храма най-ценния артефакт на Египет – *сандъка с книгите*, *завещани от Хермес/Тот* (*Луцифер*) *за просвещението на хората*, т.е. *кивота със златните скрижали на завета*, дадени ужким от безименния, тайнствен и невидим юдейски бог: „лицето Ми не можеш видя, защото не може човек да Ме види и да остане жив" /**Изход**, 33:20/.

Според мен от една страна *съдът на Пандора* (идентичен със *сандъка на Хермес*), а от друга – *юдейския кивот* – са един и същ предмет, описан в две различни версии: мита за Пандора, разкриващ събития от IX-то хилядолетие пр.Хр., и втора книга „Изход" от „Петокнижието" на Мойсей от XIII век пр.Хр.

Въпреки че в глава 25-та на „Изход" са описани наставленията на юдейския господ към *Мойсей* за изработване ковчег/кивот, в който да се пази „откровението, което Аз ще ти дам". Ковчегът трябвало да се изработи от дърво и да се обкове със злато, да бъде покрит с тежък златен капак, представляващ очистилище, на което да се поставят един срещу друг два

херувима с разперени криле, изковани от злато. „Там, над очистилището, между двата херувима, които са над ковчега на откровението, Аз ще ти се явявам и ще говоря с тебе за всичко, каквото ще заповядам чрез тебе на Израилевите синове.” /**Изход**, 25: 10-22/. А в глава 37-ма се разказва накратко за самото изработване на кивота.

Мойсей изкачил Синайската планина, за да получи от своя господ закон и заповеди, както и относно подготвянето на скиния (шатра) и ритуални предмети за упражняване религиозния култ на новия юдейски бог. Обаче срещата и подробните наставления продължили цели 40 денонощия. /**Изход**, гл.24-31/. Тогава народът решил, че *Мойсей* няма да се върне и поискал от брат му *Аарон*: „направи ни бог, който да върви пред нас”. Събрали златните бижута на жените (всъщност *взели от кивота златните скрижали на Тот*), *изляли от златото телец* и извикали: „Ето, Израилю, твоя бог, който те изведе от Египетската земя!” Връщайки се от планината, *Мойсей*, разгневен, хвърлил в празничния огън златния телец, остатъците стрил на прах, изсипал го във вода, която наредил на съгрешилите да изпият. /**Изход**, 32: 1-9; 19-20/.

Не е ли „изпиването” на златния телец ритуално действие, разкриващо отчаянието на вожда-жрец *Мойсей* заради провала на неговия план: еврейският народ да се обогати със знанието, съдържащо се в *златните скрижали*, да го приеме в себе си? Ако телецът бе излят от женски бижута, както се твърди в „Изход”, едва ли Мойсей би приложил това странно наказание върху неверните си съплеменници.

Каква ирония! *Знанието на Хермес/Тот*, записано на *златни ламини*, се превърнало в прах, защото в онзи исторически момент хората не са имали нужда от него. Не са се борели за *духовност* и *истина*, а за обикновено битово съществуване. Макар че *Мойсей* се опитал да възстанови *божествения закон* или *откровение* върху *каменни скрижали*, написани уж с „Божия пръст” /**Изход**, 31:18; 34:1-5/.

Налице са легендарни данни за съдържанието на *кивота на завета* след около три века, когато той бил скрит в подземието на новопостроения храм на юдейския цар Соломон в *Йерусалим* (средата на X век пр.Хр.). Освен каменните скрижали, жезъла на Аарон, скъпоценните камъни и перли, в него лежали *77 златни таблички*, *покрити с текст*. Сведението е записано на иврит в „Трактат на корабите”, поместен в книгата „Emek Halachah”, отпечатана в Амстердам, Холандия, през 1648 г. Споменатите златни таблички произхождали уж от *Едемската градина*, но може би всъщност са останки от свещените книги на *Хермес/Тот*.

Нека обобщя казаното за *Луцифер*. Египетските жреци съхранявали благоговейно цели седем хиляди години *съкровеното знание*, събрано през IX-то хилядолетие пр.Хр. от великия *Хермес Трисмегист/Меркурий Луг* (*Луцифер*) в 48 златни книги. Труда на неговия живот, който той дарил с любов на хората, за да прогресира бързо и резултатно човешката раса. Един истински водач-закрилник-просветител на човечеството!

За съжаление, през II-ро хилядолетие пр.Хр., по-точно през XIII век пр. Хр., по време на „Изхода” на евреите, тези безценни книги били претопени в *златен телец* (божествен идол), който на свой ред се превърнал в прах, за да изчезне *знанието* в небитието на забравата. За мен това деяние е предвестник, уви, на края на човешката цивилизация.

* * *

Езическите богове смущавали спокойствието на християнските попове чак до XII век, че и след това. Главният им смутител – *най-почитаният езически бог* тракийският *Дионис* (**сн. 10**), египетският *Хор* (**сн. 11**), римският *Митрас* (**сн. 12, 13**) – *бил набеден за антихрист* по две причини: първо, заради преследването в негово име на ранните християни през I-III век от римските езически императори и второ, заради трудното отлъчване през IV-XII век на населението от любимите му *Дионисови* (*кукерски*) *празници*. Рогатият образ на звяра се породил логично от зооморфните превъплъщения на *Дионис/Хор/Серапис* в черния козел *Пан* и петнистия бик *Апис*.

Снимка 10. Статуя на *Дионис/Хор* като *буколос* (жрец-книжовник). На гърдите си е прегърнал малък *овен* – ипостаза на правнука му *Тасос*. Арх. музей на град Тасос, столицата на остров Тасос. Фото автора, 2010 г.

Снимка 11. Бронзова статуя на Хонсу (малкия Хор). Египет, XIV век пр.Хр. Изложена е в Лувъра, Париж. Фото автора, 2012 г.

Това изображение на младия бог с гладко обръсната глава и чумбас – плитка, падаща надясно, – е било възприето по-късно от българската аристокрация (кастата на буилите).

Човешка глава с коси, разпръснати радиално, символизира слънцето и неговите лъчи. Когато косите са вързани в опашка, това е събран сноп от лъчи, а обръснатата до блясък глава имитира самото слънце. Такъв бил външният вид на „синовете на слънцето”.

Снимка 12, 13. Двоен релеф на *Митрас-Колад*, намерен в античния Рим, II-III в. Музей Лувър, Париж.

Самото египетско име *Хор/Гор* е анаграма на думата *рог*. В *България* има селища с названия ***Гор**убляне*, ***Пан**чарево* (***Пан**-Царево*), ***Пан**агюрище* (***Пан**-Наг-Ур*), ***Каз**ичане*, ***Ро**гозен* и др., в които са намерени ритуални комплекти от благороден метал на тракийски царе-жреци (**сн. 14, 15**).

Снимка 14. Съкровище от *Казичане*, *Софийско*. Състои се от три съда (златен, глинен и бронзов), поставени един в друг, изпълняващи ролята на погребална урна. Златният е изкован под формата на полусфера и тежи 1050 гр. X-VIII век пр.Хр.

Снимка 15. Съкровище от *Рогозен*, *Врачанско*. Състои се от 165 сребърни съда: 108 фиали, 54 кани и 3 чаши, с общо тегло 20 кг. Ритуален сервиз на *Трибалската династия*, събиран в периода VI-IV век пр.Хр.

В посочените селища очевидно са действали храмове на *Дионис*, обаче важно е в случая, че *рогът* е божествен символ, запазен дори в топонимията на тези места. Името *Кронос* (*Κρόνος*) на дядото на *Дионис/Хор*, също е възникнало заради рогатата му ипостаза на бик. *Кронос* означава „Рогатият" или „Рогът". Това проличава от латинската форма *cornus* – „рог", трако-елинските форми *керас*, *корнас* (*κέρας*, *κόρνας*) – „рог" и келтското име на този бог *Кернунос* – „Рогатия". В Тракия и Елада младежите били наричани *куроси* (*κοῦρος*, т.е. *коурос*/*хоурос*), подразбирай – потомци на божия син *Дионис/Хорос*.

Ще приведа критика на *кукерските празници* в словото „На святые светы явлении господних" на християнския апологет Григорий Богослов (Назиански), архиепископ на Константинопол (378-390):

„ … Стыжусь выставлять на свет ночные их обряды, и стыдные дела обращать в таинство. Это знают Елевзис и зрители того, что предается молчанию, и действительно достойно молчания. Здесь не Дионис, не бедро раждает недоношенный плод как прежде голова произвела нечто другое [раждането на *Атина* от главата на *Зевс* – б. В.Й.]… **Здесь не оргии Фракиян, от которых, как говорят, ведет начало слово τὸ θρησκεύειν, то есть богослужение; не обряды и таинства Орфея, мудрости которого столько дивились Еллины, что и о лире его выдумали баснь, будто бы она все увлекает своими звуками** [к. В.Й.]; не справедливые истязания, положенный Мифрою для тех, которые решаются приступить к таковым таинствам; не растерзание Озириса (другое бедствие чтимое Египтянами); не несчастные приключения Изиды…"

/**Григорий Богослов.** На святые светы явлении господних. – В: Летописи русской литературы и древности, издаваемыя **Николаем Тихонравовым**. Том IV. Москва, 1862, с. 96-105. – **https://ru.wikipedia.org/wiki/Летописи_русской_литературы_и_древности**; също Източники славянской мифологии. Древнерусские поучения против язычества: **https://ebooks.grsu.by/slav_miphol/pr_1.html./**

Цитираното слово на Григорий Богослов е ползвано през XII век в *Русия* за целите на християнската антиезическа пропаганда, и по-конкретно при съставянето на „Слово святаго Григория изобретено в толцех о том, какое пьрвое погани суще языци кланяшеся идолом и требы им клали", накратко „Слово Святого Григория об идолах". Съдържа се в *Паисиевия сборник*, открит през 1850 г. Ето как е представен *Дионис* в посочения църковно-славянски текст:

„Кто беснуется, принося жертвы матери беса богине Афродите, Коруне – Коруна же является матерью антихриста…, рождению проклятой Диомисии из ягодицы [т.е. раждането на Дионис от бедрото на Зевс – В.Й.]. И недоношенный плод (почитают) и Гермафродита … Тем же богам требу кладут и творят и славяне: вилам, Мокоши-деве, Перуну, Хорсу-Роду и Рожанице…" /**пак там**/.

Тук майката на *Божия* син носи името *Коруна* („Корова"/„Крава"/ Хатор или „Хоровата [майка]"; **сн. 16**), свързано с *Кор/Хор* – египетското име на божия син (младия бик *Апис*). По-долу тя (*Коруна/Изида*) е назована *Рожаница*, т.е. „Раждащата" или „Родилката", а синът ѝ – *Хорс-Род*, т.е. „Хор, родения", или „Хор, родилия се".

Снимка 16. *Тиванската триада*: *Зевс-Амон* (*Озирис*), *Кхонсу* (*Хор*) и *Мут* (*Изида/Коруна*). Артефакт от храмовия комплекс в Карнак, Южен Египет. *Хор* носи короната на владетел на света, а *Изида/Коруна* – короната на *Хатор*, свещената крава или майка на божия син-слънце *Хор*. Черният оникс, от който е изработена пластиката, е смятан за камък на пастирите и водачите, закриля от зли сили и магии, и освен това е защитник на родените под знака на Козирога, какъвто именно е бил *Дионис/Хор*.

Реплика. Фото автора, 2014 г.

Защо такова голямо внимание на раждането на *Дионис*, та дори се е стигнало до наричането му *Род*? Т.е. причастието „родения” се е превърнало в личното име *Род*.

Едно, защото той е синът, когото *Зевс* посочил за свой наследник на върховната власт над света. Второ, защото той се родил седмаче на 21 срещу 22 декември (*Игнажден*) в извънредно трудни зимни условия на високия връх (*Ниса*) в масива *Родопи* (*Пангея*). Бебето било толкова малко и слабо, че дори не можело да суче. Затова византийският и славянският книжовник го определят като „недоношенный плод”; дори споменават, че бил поставен в бедрото (на баща си *Зевс*), версията, която добре познаваме от „Метаморфозите” на Овидий.

И още един абзац от „Слово Святого Григория об идолах”, в който се вижда, че египетското име *Хор* и славянското име *Род* се отнасят до един и същ бог:

„ ... проклятого же Осирида рождение. Мать же, рождая его, впала в безумие, и потому его стали почитать как бога… А от тех обычай издревле переняли халдеи и начали требы творить двум своим богам Роду и Рожанице после рождения проклятого и скверного бога их Осирида. О том же Осириде повествует книга лживая и скверная сарацинского жреца их Мохамеда и Бохмита проклятого, что он родился через нелепый проход, чего ради его и назвали богом… Оттуда же начали эллины ставить трапезу Роду и Рожаницам, также египтяне, также римляне, также и к славянам дошло: вот и славяне начали ставить трапезу Роду и Рожаницам – ещё до Перуна [Дий или Зевс – б. В.Й.], бога их; а прежде того клали требы упырям и Берегиням.” /**пак там**/.

Осирид значи „Син на Осирис” – подразбира се Хор Осирид; подобно на Кронид – „Син на Кронос”, – в съчетанието Зевс Кронид. Формите Осирид и Кронид могат да се приемат за бащини имена. В цитирания абзац се говори точно за раждането на Хор Осирид, който е отъждествен с Род, а неговата майка (Изида) – с Рожаница („Родилката [на Род]”).

Раждането на *Дионис* по *Коледа* се доказва безапелационно от традиционното провеждане на големите всенародни празници на населението в провинциите Тракия и Мизия, познати в римско и византийско време като *Коледни Календи*. Любимият и най-радостен езически празник е дразнел християнските свещеници чак до 680 г., когато е бил окончателно забранен от *Турланския събор* в Цариград. Решението е в канон 62 на събора:

„Бихме желали да отстраним напълно от обществото на вярващите така наречените Календи... Отхвърляме също така тайнствата [мистериите – б. В.Й.] и танците, които се правят в името на тези, които гърците наричат погрешно богове, от мъже и жени, по някакъв стар обичай, чужд на начина на живот на християните, като забраняваме който и да е мъж да се облича в женски дрехи и жена да наподобява мъж. Да не се поставят нито трагически, нито комически, нито сатирически маски [тук очевидно става дума за култови театрални сцени – б. В.Й.]. **Да не се призовава името на проклетия Дионис**... [к. В.Й.]”

/**Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. I. Медното гумно на прабългарите. С., Изд. „Наука и изкуство”, 1983, с. 147, 148. Електронна версия: **https://www. promacedonia.org/iv_gumno/iv_gumno_9.htm**./

Определени са и наказания – клириците да се лишават от сана им, а пасомите да се отлъчват от църквата. А това показва, че населението, включително и свещениците, са *изповядвали едновременно Дионисовия и Християнския култ*, което, както споменахме, било разрешено от *Миланския едикт* (313 г.) на Константин Велики, но възпрепятствано от следващите прогръцки императори на *Византия*. Трако-българите обаче съвместявали двете религии без духовни угризения, най-вече защото техните свещенослужители са им разяснявали простата истина, че Християнството е дете на Дионисовата соларно-земна доктрина.

По темата пише анонимен християнски автор от IV век:

„**Причината отците да поставят празника на 25 декември беше, че езичниците имаха обичай да празнуват раждането на Слънцето** [бог *Дионис/Хор/Митрас* – б. В.Й.] **на 25 декември и на него палеха огньове в знак на веселие. Християните също вземаха участие в тези тържества и веселби** [к. В.Й.]. Затова, когато сановниците на Църквата разбраха, че християните харесват този празник, размислиха и решиха на този ден да се празнува Рождество Христово...”

/**Иван Венедиков.** Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 119./

Друг източник е съставеното в V век житие на Свети Дазий, християнски мъченик през III век от гр. *Дуросторум* (дн. *Силистра*):

„В деня на януарските Календи [1 януари – б. Ив.В.] **суетни хора, които следват обичая на езичниците, макар че се наричат християни, правят много големи тържества, като променят външността си и се обличат в лика и образа на дявола. Те се обличат в кози кожи и като променят лицето си** [к. В.Й.], напущат доброто, в което са се преродили [християнството – б. Ив.В.], и се връщат в злото, в което са се родили [езичеството – б. Ив.В.].”

/**пак там**, с. 315, 316./ (**сн. 17**).

Снимка 17. Кукерски маски на базара на Международния кукерски фестивал „Сурва” в гр. Перник – януари 2011 г. Фото автора.

В случая е важно, че на *Коледните Календи* гражданите на Тракия „призовавали името” на новородения *Дионис* и изразявали радостта си от великото събитие на раждането на бога като танцували маскирани със „сатирически маски”. С други думи те възпроизвеждали апломба на сатирите и вакханките през онази древна *Коледа*, когато *Изида* родила своето бебе и го нарекла *Дионис* (Дио-Ниса, т.е. „Богът от Ниса”).

Впрочем *Турланският събор* не можал да промени религиозното статукво в Мизия и Тракия, защото в същата 680 г. кан Аспарух преминал река Дунав и основал *Дунавска България*. Промяната, пожелана в решенията на събора, била изпълнена цели два века по-късно, когато е репресивно наложена от българския цар Борис I / Михаил, Кръстителя (852-889; 893).

РОЗЕТАТА ОТ ПЛИСКА, БЪЛГАРИЯ – МОДЕЛ НА СЛЪНЧЕВАТА СИСТЕМА. СИМВОЛИКА И ЗНАЧЕНИЕ В КОНТЕКСТА НА ТРАКО-СКИТСКАТА МОГИЛА, БЪЛГАРСКИЯ КУРГАН, БУДИСТКАТА СТУПА, ЕГИПЕТСКАТА ПИРАМИДА И МЕСОПОТАМСКИЯ ЗИКУРАТ *

Розетата е намерена при редовни археологически разкопки през 1961 г. в дворцовия квартал на ранносредновековната българска столица Плиска от екип на професор Станчо Ваклинов. Датирана е към VII век. /**Станчо Ваклинов.** Формиране на старобългарската култура VI-XI век. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1977, с. 154/.

Това е сакрален предмет от бронз с кръгъл център, от който излизат радиално седем лъча, с общ диаметър 38 мм. На всеки лъч са щамповани чрез удар по две руни, като външната руна се явява монограм на божество-планета: Слънце, Луна, Марс, Меркурий, Юпитер, Венера и Сатурн. Земята липсва, навярно защото е съвместена с Луната. Върху лицето на централния кръг има ухо за окачване (при гадаене), а на опаката му страна не много сръчно е гравиран руническият знак IYI на върховния бог Тангра (**сн. 1, 2**).

Снимка 1. Розетата от Плиска: лице. Артефактът се съхранява в постоянната експозиция на Националния археологически институт с музей при Българска академия на науките – гр. София. Фотограф Красимир Георгиев. Изказвам благодарност на специалистите в НАИМ-БАН за предоставените снимки.

Снимка 2. Розетата от Плиска: опако. В средата е издълбана тройната руна (триглиф) на бог Тангра/Троян.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 3, 2019, с. 48-76.

Качествено отпечатаните върху лицето на *розетата* руни са художествено стилизирани: нанесени са посредством щамповане със закалени железни матрици, които може би са били част от пълен азбучен комплект. Предварително изработените матрици със стандартизирани руни вероятно са били ползвани за запис и на други надписи с официален или религиозен характер, но, доколкото ми е известно, досега не е открит надпис с такъв тип руни.

В породилата се дискусия относно функцията на този интересен артефакт натежава хипотезата на професор Веселин Бешевлиев, че седемте лъча и знаците върху тях се отнасят до седем божества, съответстващите им планети от *Слънчевата система* и седмичните дни. /**Веселин Бешевлиев.** Прабългарски епиграфски паметници. С., Изд. „Отечествен фронт", 1981, с. 23/.

Според мен *розетата*, като прорицателско пособие на *българските колобри*, е идентична по съдържание с *Дървото на живота*, по-скоро с раннокабалистичния му модел, познат като *Седемте палата*. /вж. **Гарет Найт.** Практическо ръководство по кабалистичен символизъм. Т. I. С., Изд. „Аратрон", 1995, с. 178, 182/.

В космогоничен план *Седемте палата*, т.е. седемте мундиални (планетни) чакри на *Дървото на живота*, а по-късно *Десетте сефири* представляват един завоалиран образ на *Слънчевата система*. В средата стои *Тифарет* (Слънцето), най-близо до него са подредени *Ход* (Меркурий), *Нецах* (Венера), *Гвура* (Марс) и *Хесед* (Юпитер), а в следващ орбитален кръг – *Малкут* (Земя-та) и *Йесод* (Луната), *Хохма* и *Бина* (двете под знака на Сатурн). *Кетер* и *Даат* отразяват духовната страна на Вселенското Творение, като последната има за звезден аналог звездата *Сотис/Сириус* – астрално превъплъщение на богиня Изида **(сн. 3).**

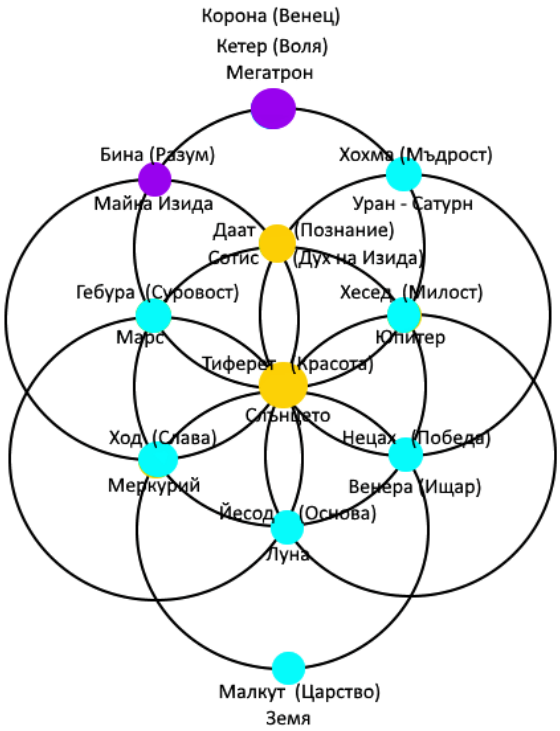

Снимка 3. Графична схема на Десетте сефири (сфери), в това число – Седемте палата (сферите, оградени във вътрешния кръг), представящи божествата от Пантеона, техните планетни ипостази в Слънчевата система и функциите им според Кабала.

В светло-синьо са изобразени планетите Уран-Сатурн, Юпитер, Марс, Меркурий, Венера, Луна и Земя; в жълто – звездите Сотис (Сириус) и Слънцето; във виолетово – духовните еманации на Великата небесна майка/крава (кхатор/кетер) Земун и на Небесната майка/крава (кхатор) Изида. Названието „Кабала“ е дошло от името на едно от зооморфните превъплъщения на Изида – кобилата, майката на божия син Дионис/Хор във вида му на конче/жребец. Видовото животинско име кабалос („кон“) / кабала („кобила“) се е съхранило в елинския и латинския езици.

При пресичането на кръговете в средата на фигурата се образува шестлистна розета, наричана в Азия „цветето на живота“, или „белегът на Тангра“. Знакът на Тангра, разкриващ се тук, ни подсказва, че висшият бог е синкретирал в себе древното понятие за небесните богове от Светото семейство, египетският аналог на което е Великата Хелиополска Енеада.

Бидейки култов планетарен модел на *Слънчевата система*, *Десетте сефири* съответстват на *жизнените центрове* (*дискове или чакри*) *на човешкото тяло*, произвеждащи негова обвивка от съответния брой енергийни пластове или етерни тела, вследствие на това, че то се явява еволюционен енергийно-материален продукт на тази система. Освен това същият планетарен модел е послужил като първооснова при създаването на *Звездната октава* (вж. по-долу), комплектована от излъчваните от планетите звукови вълни или музикални тонове.

Също така трябва да отбележа принципното сходство между *Хелиополската* и *Кабалистичната догматични системи* (вж. **Гарет Найт**, пос.съч., с. 69), доста консервативни и устойчиви във времето, когато засягат въпроса за сътворението на света и праотците на човечеството.

Казаното дотук за *древната космогония* е било съблюдавано при изграждането и ползването на *големи и прочути земни сакрални съоръжения*. Ето защо по този въпрос се налага да направя проучване съгласно достоверните египетски, месопотамски и други писмени извори, ползвайки също така достиженията на археологията.

* * *

Един от начините за молитва към бога е като поставим пред гърди насочени нагоре двете си ръце, с допрени пръсти и раздалечени длани – образуващи пирамидална форма. Чрез така нагласената форма на ръцете тялото на молещия се дава път/канал на душата за връзка с нейния създател – *Светия дух*. Ето как за вярващия индивид „портата на Ра“ се оказва на върха на неговите пръсти.

Оказва се, че *коничните могили* на траките и скитите, *курганите* на българите, *будистките ступи* (*ступа* – в Индия и Непал, *дагоба* – в Шри Ланка, *чеди* или *пранн* – в Тайланд, *чортен* – в Тибет и Непал, *суварга* – в Монголия, *субурган* – в някои републики на Русия, *бао та* – в Китай, *пагода* – във Виетнам), *пирамидите* на египтяните, *зикуратите* на шумерите и вавилонците, са служели като порти между нашия и отвъдния свят, през които душите преминавали, за да претърпят цикъла на своето *прераждане* (*реинкарнация*).

Изброените земни съоръжения били изкуствено създавани като *свещени утроби* на богинята-майка Гея, земята, в които трябвало да се приютяват след смъртта мумифицираните тела на боговете, а в следващата епоха – на царете. На четиридесетия ден техните невидими етерни тела *ка* се „раждали" от върховете на тези съоръжения и, политайки към небето, се превръщали в *ху*, или *саху* – безсмъртната съставка на душата, искрицата от *Светия дух*, с цел да стигнат в *Дуат* – „Оня свят", светът на душите. Ето защо посочените съоръжения

имали формата на чаша (кратер, граал, capis), или купа, обърната надолу, към снагата на майката-земя. По този начин погребаното в тях физическо тяло *хат* („дом“) на душата на починалия бог/цар/жрец оставало при глината, от която е възникнало. Обратно, върхът на съоръженията, съответстващ на дъното на чашата и на раждащата част на утробата (вулвата), е насочен нагоре към небето, за да улесни освободилата се от тленното тяло *хат* душа-дух *ху* да се устреми свободно към света на душите, изпълнявайки волята и всемирния план на *Твореца* (*Светия дух*).

По данни на археологическата статистика ареалът на надгробните могили се простира в Европа, Мала Азия и Азия, като най-голяма концентрация се наблюдава в България (Мизия и Тракия), Румъния (Дакия), Молдова, Украйна и Южна Русия.

Продължавам своето изследване на нелесната тема за пътя на душите. „Според арабски описания всяка от седемте стаи в египетските пирамиди, тези велики космически символи, носи името на планета... Душата трябва да премине през седемте стаи, символизиращи планетите, преди да излезе през символичния връх.“ /**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. I. Наука. Книга втора. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм“, 2005, с. 11/.

Тялото и *ка* – етерният двойник-душа, който можел при нужда да се въплътява във физическия двойник *ба* (сърцето-душа с вид на зелен сокол; **сн. 4**), – чакат в саркофаг, положен във вътрешната камера на излъчването, която е „като вулва" /по **Зекария Сичин.** Войните на боговете и хората. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард", 2003, с. 147, 148/.

Снимка 4. Ефирната невидима душа *ка* на Ани, материализирала се в *ба* на Ани – зелен сокол с неговата глава и лице, лети над мумифицирано му тяло в неговата гробница. Илюстрация към йероглифния текст на „Книга на мъртвите“, версия „Папирус на Ани“, XVIII в. пр.Хр., съхраняван в Британския музей – Лондон.

В „Пирамидните текстове“, на погребания в пирамидата фараон се казва:

„Ти [има се предвид астралния двойник на фараона, неговото *ка* – б. В.Й.] чакаш пред вратата, която спира хората [каменната стена – б. В.Й.], докато онзи, който отговаря за това, дойде при теб. Той те хваща за ръка и те отвежда на небето при твоя баща.“

С помощта на небесния придружител Ра, *ка* на фараона, трансформирало се вече в *ху* на фараона, излита към небето. Жреците напяват:

„Царят се отправя към небето! Царят се
отправя към небето! По вятъра, по вятъра.
Нищо не го спира.
Никой не го спира.
Царят е сам, син на боговете.
Хлябът му ще се издигне нависоко при Ра,
жертвоприношението му ще се издигне на небето."

Предстояло му дълго пътуване през просторното *Тръстиково езеро* – алегория на *Небесните води*, качен на ладията на божествен лодкар. Оказва се, че лодкарят е отново Ра; в елинския мит лодкарят е Харон – Ха-Ра-Он, или „Великият Ра, Слънцето":

„Портата на небето се отвори пред теб,
портата на прохладното място се отвори пред теб.
Ти ще завариш Ра да те чака.
Той ще те хване за ръка,
той ще те заведе при **двойното светилище на небето** [к. В.Й.]...“

Крайната цел бил *Дуат* – „двойното светилище на небето“, света на душите, в мистичните „селения на изгряващите звезди". /**Зекария Сичин.** Стълба към небето. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2003, с. 52-55/.

Придружаван от „великия зелен божествен сокол“ Ра, фараонът влиза в „небесния Двоен дворец“, чиито земни проекции са *лабиринтите* в Египет и на остров Крит – дворците на двойната брадва *лабрис.* Вътре в небесния дворец той намира *полето на живота* – родното място на Ра, и търси *дървото на живота*, което трябвало да се намира насред *мястото на жертвоприношението.* Тогава Ра му казва:

„Щастлив живот ти се дава,
вечността е твоя.“ /**пак там**, с. 82/.

В красиво илюстрирания *папирус на Ани* (Инах/Енох) входът на *Аменти* е очертан с две колони *тат* (или *джед*), увенчани вместо капител с по 4 напречно поставени плочи.

/**Джеимс Чърчуърд**. Свещените символи на изгубения континент Му. Превод от английски Татяна Иванова. С., ИК „Шамбала“, 2008, с. 140, 141; Първо издание: Ню Йорк, 1933/.

Тази специална колона се явява прототип на египетски йероглиф и на финикийски знак, наречен *самекх* . По-древна обаче е тракийската идеограма *стълб/опора* на света , изразяваща идеята за *небесната стълба*: съоръжението, което свързва *земния Аменти* с *небесния Аменти*. Всъщност двете колони *тат* и мястото около тях образуват *татту* – предверието на обширната зона *Аменти*, – а същинската *стълба към небето*, осигуряваща изхода/входа за душите, е *могилата*, *пирамидата* (гладка или стъпаловидна) или *зикуратът*.

И така, в *Аменти ху* най-после се явява пред *висшата същност*, която е тайнствена, защото текстът не говори за нея открито, както за „небесния Двоен дворец“ и някои от неговите забележителности. Тази *висша същност* се подразбира от посветените, както се казва, между редовете. Защо ли? Защото тя касае самия *Творец – Светия дух*, – който съществува, но без да е проявен, и чието име е непроизносимо.

Все пак ние можем да добием частична представа за *Него/Нея* от мистерийните космогонии на офитите, халдейците, брахмите или гностиците. В техните диаграми за *Сътворението* е нарисувано онова, което се самопоражда в лоното на *Аменти*, *Адити*, *Битуса* или *Дълбината*.

И каква изненада! Пак *пирамидион*, изглеждащ като дом, в който е затворена *София/Ейн-Соф* – непроявеният, непознаваем и непроизносим *Свети Дух*! /**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Ключ към тайните на древната и съвременната наука и теология. Т. II. Теология. Книга първа. Нов превод на Любомир Чолаков. С., Изд. „Пентаграм“, 2005, с. 310-323/.

Но нали *пирамидионът* увенчава върха на пирамидата (**сн. 5**), от който *ка* на починалия фараон излита към небето? Именно! Защото земната пирамида е копие на звездната пирамида, криеща се между тройната звезда *Сириус А, В и С* (вж. по-долу). Земните *пирамиди*, както и стотиците хиляди конусообразни *могили* – царски некрополи по света, са *свещените утроби*, които, след смъртта на биологичните тела *хат*, „раждат“ етерните им двойници *ка/ху* и ги насочват към небето, където ги очаква звездната пирамида.

Звезденият пирамидален дом на *Светия дух* е великата изначална *утроба*, която постоянно „ражда“ пречистени души *ху/саху* и ги насочва обратно към Земята, за да се въплътят в новородени биологични тела *хат*. Между двата типа *пирамиди* – небесната на *Сириус* и тези на *Земята* – са се извършвали тогава, а може би продължават и сега, *циркулирането и кръговратът на душите* в името на живота.

Пазителите на *небесната порта*, духовете на Сокар/Ра/Мардук, Кронос/Геб/Ел, Зевс/Озирис, Дионис/Хор, може би все още продължават да слизат на земята, ако понякога възникне сериозен проблем около енергийния проход, свързващ *Дуат* и *Ат*. Прочутата българска пророчица Ванга е казвала, че вижда като светулки „малките сили“, т.е. душите на родните на дошлите при нея хора с молба за помощ. Но понякога в дома ѝ се явявали „големите сили“ – могъщи духове, енергийното въздействие на които понасяла трудно, дори болезнено.

Снимка 5. Златен пирамидион върху обелиск на Рамзес II, намерен в Луксор. Подарен през 1833 г. от Египет на Франция и монтиран на площад Конкорд в Париж. Фото автора, 2012 г.

Свещената утроба (чаша/конус) на Богинята-майка, поставена с върха нагоре – пирамида (**сн. 6**), зикурат, могила (**сн. 7**), – била считана за дом, убежище, храм на душите преди отпътуването им към *Дуат*.

Снимка 6. Трите най-древни пирамиди на платото Гиза, Северен Египет.
Фото: **Солуво**. **https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egypt_2012_n121.jpg/.**

Снимка 7. Четиньова могила над с. Старосел, във върха на която е скрита празната гробница-мавзолей на тракийски цар. В по-близкото възвишение, зад зъбера на свещената скала, е позициониран гробът на тленното тяло, погребано там след 40-я ден. Фото автора, 2013 г.

Има обаче идентично по форма съоръжение, но обърнато с върха надолу. Това съоръжение е ползвано за изява на духа приживе, преди физическата смърт на тялото, когато то е здраво, активно и изпълнено с био-енергия. Иде реч за *амфитеатъра* (**сн. 8, 9**), мястото за волна творческа изява на божесттвения дух, въплътен в тялото.

Ам-Фи-Теа-Та-Ра, Ма-Фа-Дея-Та-Ра, т.е. „Боги-нята-майка и Тан-Ра [Тангра или Атон-Ра]“, – в този термин неизменно е съчетана свещената двоица (или троица) на *утробата* и *фалоса*, на *Майката* и *Отеца-Син*, в тяхното двуединство или триединство.

Снимка 8. Амфитеатърът в античния град Милет, Турция. Фото автора, 2011 г.

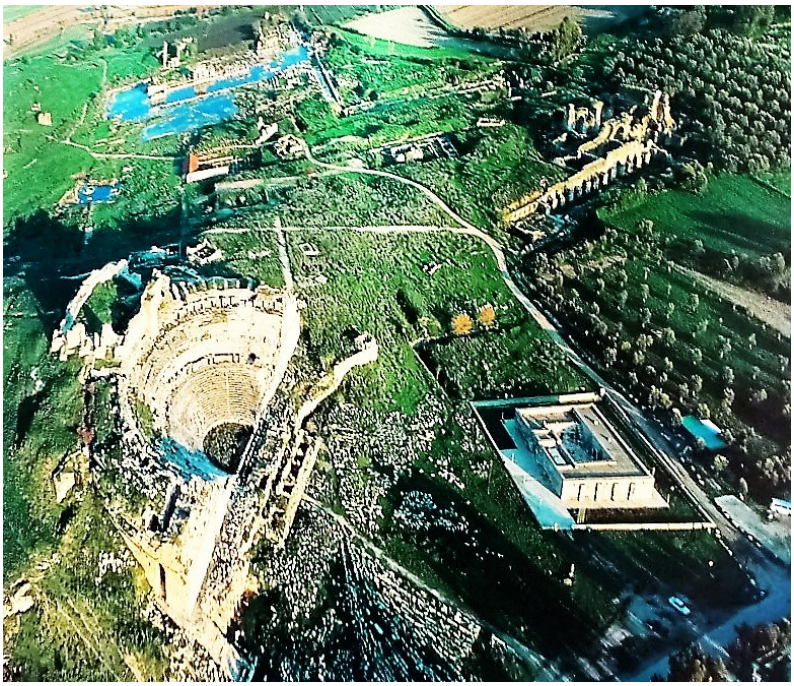

Снимка 9. Амфитеатърът в Милет: въздушно-панорамна снимка. Тук добре се вижда земната утроба-конус (полуконус), обърнат с върха надолу.

Когато хорът и актьорите разиграват на *арената* – в *лоното на конуса* – мистерийния спектакъл с деянията на слънчевите богове, освободената духовна енергия не отлита към небето, нито потъва в земята. Тя се приема от зрителите, седнали по скамейките на коничната фуния на *амфитеатъра*. Колективната душевна сила, изразена чрез древното синкретично театрално изкуство, остава при живите хора, раздвижва и обогатява тяхното съзнание, укрепва тяхната психика, сплотява общността им.

* * *

В хода на казаното дотук се разбира, че *тялото-утроба* на земната богиня-майка Гея, както и на следващите богини-майки, е било виждано като прототип на езическото *светилище*, *капище*, *оброчище*, а впоследствие по неговата символна форма са моделирани езическият и християнският *храм*. *Овалът* (яйцето), *окръжността*, *ъгълът* и *триъгълникът* били знаковите символи за *утроба*. Но двойният триъгълник образува *ромб*, а двойният правоъгълен триъгълник – *квадрат*. *Свещеният кръг*, *ромб*, *квадрат* или *меандър* (лабиринт) украсяват културовата керамика на неолита, но също така чак до наше време чрез мотива на *елбетицата* (**сн**. **10, 11, 12**) – традиционните килими и носии, като в центъра на тези фигури неизменно е отбелязана *точката* (Слънцето) – знакът на първородния син Ра, породен в *утробата-храм*. Както отбелязах по-горе, именно тези геометрични форми, но не в плоското им измерение, а като обемни фигури – *квадратен тетраедър* (*пирамида*), *двоен квадратен тетраедър* (*двойна пирамида*), *куб*, *конус* (*могила*), *двоен конус* (*двойна могила*), *сфера*, *полусфера* (*купол*), са се превърнали в основни елементи на архитектурния канон на храмовото строителство.

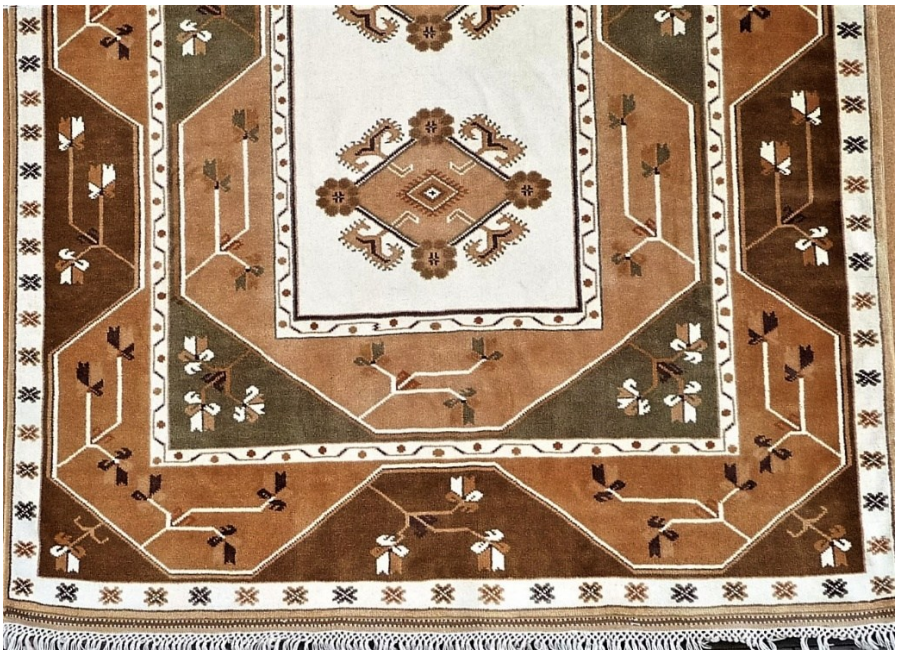

Снимка 10. Елбетица или свещен ромб с четири „роджета“ в центъра на традиционен килим (тракийско наследство), ръчно тъкан в гр. Кушадасъ, Турция. Фото автора, 2011 г.

Снимка 11. Традиционен български килим от гр. Чипровци, България: https://chiprovski-kilmi.alle.bg/. Тук основен мотив е геометричната фигура ромб с четири главни израстъка – елбетица. Вътре в централните ромбове е показана сглобка откъм основата на два триъгълника/пирамиди: нагледен образ на коментираната в свещените текстове идея за двойната пирамида, могила, курган, юрта и пр. В периферните стилизирани фигури, украсени с по четири рога, са вписани хексаграми, а в тях – сдвоени, обратно, откъм върховете им, два големи и два малки триъгълника; получава се нещо като обърнати ромбове (лабриси).

Символиката на ромба, т.е. на двойната пирамида, могила, юрта, вигвам, във вертикален план, касае, най-общо казано, свързаността между световете – небесен, земен, хтоничен – и съответните етапи на жизнения цикъл – свободна душа, душа в живо биологично тяло, мъртво тяло (мумия). Когато не са сдвоени, триъгълникът, пирамидата, конусът, или аналогичните по форма предмети – чаша, рог, ритон, амфора, кратер и др., – били виждани като предметно изражение на Свещената Утроба, в която освен чудото на зачатието на биологичното тяло (плод) се извършва и тайнството на вселяването или отлитането на божествената искра – душата.

В хоризонтален план ромбът, или подобните му фигури – квадрат, правоъгълник, трапец – носят друго символно значение: земята, територията, родината на потомците на Отеца и Майката. Затова в дълбока древност Тракия е имала синонимно название Ром, Рум, което по-късно било трансформирано в Румелия, Рум-Милети. Следователно всеки един килим, постлан на пода на тракийската къща, е създавал единение с общия дом – родната земя Тракия. Оттук този основен битов атрибут – килимът – бил пренесен по време на миграции в Европа, Азия, Америка; затова навсякъде по света първичните мотиви върху него са идентични.

Снимка 12. Още една версия на мотива елбетица, срещан в традиционните български килими, тъкани в гр. Чипровци, Северозападна България, както и в гр. Котел, Източна България. На върха на пирамидата (портата към Дуат) е кацнало „пилето", т.е. соколът Ра, който пропуска душите. Надземната пирамида и подземният ѝ огледален двойник образуват заедно сакралния ромб, невидимо обвит във Вселенското яйце, от което се е пръкнал първородният син Пуруша (Ра). Ясно се открояват стълбището и тъмната стая (камерата на фараона) – светая-светих на Пирамидата, – в която проблясва всевиждащото око на Ра.

Фото Цеца Иванова. – **https://old-news.bnr.bg/hristobotev/post/100501726/feeria-ot-zvezdi-muzika-i-bagri**.

Защо *тялото на майката* да е *храм*? Едва ли само защото в него се сливат женското и мъжкото начало, за да се роди дете (както е при животните). Тук по-скоро води идеята, че върху вътреутробния зародиш от небето се спуска преродена душа и се извършва тайнство, необяснимо за нас, хората. Душата прави новия организъм одухотворен индивид, което означава обичащ, свободен, търсещ, създаващ и развиващ се.

В *майчиното тяло* се извършва мистерийно сливане между духа и материята: то е „Домът на Ка на Всевишния“, както е записано в гробницата на Нефертари (XIII век пр.Хр.). Ето защо *светилището* и *храмът* уподобяват *свещената утроба*: в тях създанията, притежаващи души, търсят връзка със своя бог-творец чрез молитва, пеене, обричане, принасяне на жертви и други ритуали.

* * *

И така, след като изясних идейното съдържание на древния светоглед, отразено в символиката на материалните артефакти и знаците върху тях, необходимо е да изследвам възникването на цивилизацията с характерните за нея сакрални съоръжения в т.нар. *Стар свят*: Египет, Месопотамия, Левант, Анатолия, Тракия, Елада.

При разкопки през 1959 г. в гр. *Хермополис* – градът на Тот – е намерен модел на т.нар. „прахълм“ – заоблен при върха конус, направен от пясъчник и висок 60 см. Египтологът Гюнтер Рьодер превел изсечения върху този паметник надпис:

„Голямата вода на Острова на пламъците направи каквото желаеше, когато негово величество (Ра) бе хубаво дете, докато зад него бяха божествата, боговете на правремето на хълма; Найт великата небесна крава, която роди Ра от Нун.“

/по **Петер Краса и Райнхард Хабек**. Светлината на фараоните. Висока технология и електрически ток в древния Египет. Превод от немски Ани Здравкова. С., Изд. „Литера прима“, 2005, с. 89/.

Ако египетската Велика богиня Найт е майка на първородния син Ра, тя съответства на трако-елинската богиня Гея. Обаче името Найт означава „нощ“. Никта, на староелински Нюкс („нощ“), е считана за богиня различна от Гея (двете са сред първото изначално поколение богове). И все пак изглежда Никта е идентична с Гея, защото в горния египетски надпис „великата небесна крава“ Найт се съчетала с праокеана Нун, бога на „небесните води“, който пък силно наподобява трако-елинския Уран, небето, а също така месопотамския небесен бог Ану. Явно Найт, Никта, Гея и месопотамската Анту/Ана (съпругата на Ану) са просто различни имена на изначалната богиня-майка.

От краткия, но твърде информативен надпис, се разбира, че първородният син Ра бил роден от Найт и Нун на „Острова на пламъците“ – остров (прахълм), разклатен от земетръси и вулкани, обхванат от пожари, и накрая потопен от „голямата вода“, която „направи каквото желаеше“.

Според мен каменният модел на прахълма, намерен в *Хермополис*, не може да е друго освен ритуален предмет, пресъздаващ *Тихоокеанския континент Му* (*Лемурия*) – родината на божествената раса. Надписът върху него носи спомена за трагичната му гибел. Този древен катаклизъм е отразен в перуанските митове за древния бог-герой Манко Капак (или Римак, Ре-Маг, т.е. „Магът Ре“), който съумял да спаси и изведе на лодки от потъващия континент *Му* малцина оцелели богове. /Первая часть Хроники Перу, рассказывающая об установлении границ и описании ее провинции, о закладке новых городов, об обрядах и обычаях индейцев, и о других достойных упоминания вещах. Составлена **Педро де Сьеса де Леоном**, жителем Севильи, 1553 год. (С привилегии Короля). Перевод с испанского оригинала А. Скромницкий, В. Мелников, О. Дьяконов. Киев, 2008, с. 217-238; вж. и **Зекария Сичин.** Изгубените царства. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2004, с. 130-134/.

Някои митологични сюжети за *прекрасния хълм Бену*, наричан още *Острова на пламъците*, издигащ се сред *праморето Нун*, наричано също *Езерото на ножовете*, върху който хълм лежало още от правремето тайното яйце на „големия крякащ“ (т.е. сокола Ра), от което за пръв път се появил богът на слънцето, се съдържат в „Пирамидни текстове“ №

446, № 1466, папирус „Харис 54“, надписа на първожреца Пет-Озирис и други източници **/Петер Краса и Райнхард Хабек**. Светлината на фараоните…, с. 127/.

Сред дългите и сложни текстове, открити на стените на *Храма на сокола* (*Ра-Хор*) в древния град Едфу има и описание на началото на свещената земя Египет. По време на прилив на „западните води“ се появили „седемте мъдреци“ – „божествените зелени соколи“, които със стъпването си на египетска земя свършили първото си полезно дело като посяли ценната тръстика по бреговете на река Нил и езерата. /по **Ердоган Ерчиван.** Забранената египтология. Загадъчните знания и високите технологии на фараоните. Превод от немски език Светослав Коев. С., Изд. „Дилок“, 2006, с. 101, 155/.

„Соколът на хоризонта“ е птичият образ на Ра (**сн. 13, 14**). Явно той и братята му – „божествените зелени соколи“ – са основателите и цивилизаторите на Египет и съседните Шумер и Левант, където издигнали първите пирамиди, зикурати и градове. Това се е случило много отдавна: началото било поставено през XXII-ро хилядолетие пр.Хр., като тази цивилизация продължила съществуването си до VIII-мо хилядолетие пр.Хр.

Снимка 13. Ра-Хор като сокол, с двойната корона, закрилящ фараона Нектанеб II (360-343 г. пр.Хр.). Каменна статуя висока 72 см. – The Metropolitan Museum of Art: Отдел Египетско изкуство.

Фото **Анна-Мари Келън**. – **https://www.metmuseum.org/art/collection/search/544887/**.

Снимка 14. Пекторал на Тутанкамон (1332-1323), представящ Хор-Ра в ипостазата на соларната птица сокол. Злато, лазурит, тюркоаз, карнеол, синьо стъкло. Находките от гробницата на младия фараон, открита в Долината на царете, се съхраняват в Египетския музей – Кайро.

Източник: **https://egypt-museum.com/falcon-pectoral-of-tutankhamun/#google_vignette**.

Минали хиляди години, в които се изредили да царуват Отецът Уран/Атон и първороденият близнак, титанът Хелиос I / Ра, който построил в Египет *Голямата пирамида*. Съпругата му Рея/Тефнут – втората поред богиня-майка – станала нейна стопанка и тогава получила ново име. Започнали да я наричат *Нин Хар Саг* – „Стопанката на Великата планина [пирамидата]“.

И така, от египетските източници разбираме, че божествените соколи Хелиос/Ра/Мардук и Кронос/Кеб/Енлил, заедно с техните синове, навлезли в Египет през делтата на Нил, на своите лодки. Проучвайки географията на непознатата им страна, те се спуснали на юг, плавайки нагоре срещу течението на реката. Достигнали до Южен Египет в земя, която нарекли Нубиру (Нубия). Отецът им Уран/Атон/Ану разделил новоусвоената територия на

две: *Долна* (*ниска*) *земя* или Северен Египет, която предоставил на Ра/Мардук и неговите потомци; *Горна* (*планинска*) *земя* или Южен Египет, плюс Нубия и Судан – на Геб/Енлил/Кронос и неговите потомци.

* * *

Междувременно Енки/Еа (Си/Япет) проникнал още на юг и колонизирал *Абзу* (*Абисиния*) и *Земята на рудниците* в Югоизточна Африка, които станали негови владения. По-късно Енки преплавал с лодка Червено море и основал в блатата край устието на Тигър и Ефрат своя град Ериду – първия град в Месопотамия. Делата на „водния бог“ Енки били записани с клинопис върху специфичните за региона глинени плочици. /по **Зекария Сичин.** Дванадесетата планета. Превод на Крум Бъчваров. С., ИК „Бард“, 2002, с. 292/.

Докато божествените зелени соколи усилено благоустроявали Египет под вещото ръководство на Атон, прозван тогава за уменията си Птах, Си/Енки станал пионер-първопроходец и цивилизатор на Южна Месопотамия. Той издигнал в града си Ериду първия *зикурат* (стъпаловидна пирамида) и го посветил на своя отец Ану (Уран/Атон).

Последното проличава от морфологията на сложносъставния термин *зикурат* – Зи-К-Ур-Ат, Си-К[а]-Ур-Ат, или „Си – син, потомък на Ур[ан]“. По-късно шумерската дума *кур* (К-Ур – „Синът на Ур[ан]“) придобила смисъла на *храм-пирамида*, *свещена планина*.

В шумерския текст „Мит за Енки и Ериду“ се казва: „Господарят на водните дълбини, царят Енки... построи своя дом... В Ериду построи Дома на водния бряг... като планина го издигна от земята; на хубаво място го построи.“ /по **З. Сичин**. Дванадесетата планета…, с. 272-273/. Малко по-нататък в текста става ясно, че домът-зикурат на Енки бил наричан Е.АБЗУ /**пак там**, с. 274/.

За разлика от Египет, в Месопотамия няма планини и каменен материал, затова от глина били изработвани здрави тухли, по технология на изобретателния воден бог Енки/Еа. Отговорник за „калъпите и тухлите“ бил „Кула, тухларя на страната“. /**пак там**/ (**сн. 15**).

Снимка 15. Енки/Еа – господарят на водата и водните твари (рибите и патиците) – дава указания на своя майстор-строител Кула как да построи неговия замък в Ериду. Цилиндричен печат от серпентин и съвременен отпечатък върху глина. Акад, 2300 г. пр.Хр. Cylinder seal depicting Enki, ca. 2300 BCE, via the British Museum, The Trustees of the British Museum (CC BY-NC-SA 4.0):
https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1891-0509-2553?selectedImageId=32572001/.

Представите на шумерите за духовната функция на свещения *зикурат* били идентични с представите на египтяните за тяхната пирамида (*мер*). Идеята за свещената *утроба/фалос* – двата символа на *Сътворението* в една фигура, – синът Енки въплътил в своя *зикурат* в *Шумер*, а синът Хелиос/Ра/Мардук в своята *пирамида* в *Египет*. Подобно на названието *зикурат*, названието *пи-рамида* (Пи-Ра-Мид = „Планината-утроба на Ра“) също съдържа името на стро-ителя на съоръжението – Ра, слънцето. Дори в сакралната област виждаме съревнование между двамата братя.

В хоронима *Шумер* обаче липсва името на първопроходеца Енки. Този хороним е даден от синовете на Ра/Мардук, които впоследствие се настанили в *Южна Месопотамия*. Това станало след война за трона между близнаците Енлил/Кронос и Ра/Мардук. Енки подкрепил Мардук (Мар-Дук = „Господаря на Пирамидата [мар/мер]“), ала Енлил победил и заграбил Мардуковия *Долен Египет*. Изгубвайки *Долен Египет*, Ра/Мардук трябвало тепърва да усвоява *Урал*, *Средна Азия*, а след време част от потомците му мигрирали оттам към *Месопотамия*.

Потомците на Ра – *шумерите* – нарекли новата си земя като използвали другото му египетско име – Шу, бог на вятъра и въздушните стихии. Така е със-тавено името *Шумер* – Шу-Мер, т.е. „Шу [син на] Майката“. Предполагаме, че името възпроизвежда образа на *чашата-утроба на Майката*, която слива-щите се реки *Тигър* и *Ефрат* изрисуват върху земята на *Месопотамия*. Точно вътре в „чашата“ и близо до нея са възникнали най-ранните шумерски градо-ве. Ако водата и земята били приемани за елементи на Майката, то именно земеделците-потомци на Шу, се виждали породени в нейната *чаша-утроба*, която при това ги и хранела. Ето ви народът *Шу* в чашата на *Мер* – образува се *Шумер*.

Мит/мид и *мер/мар* са били тогавашни словесни форми, означаващи „май-ка“, но освен „майка", тези думи са значели и „пирамида“/„зикурат“. Чрез *кону-са* (*тракийската могила/курган*), *гладката пирамида* или *стъпаловидната пирамида* (*зикурат*) – нарочно построени изкуствени съоръжения, – била из-образявана *идеята за свещената чаша-утроба на Майката*, както казахме в единство с *фалоса на Отеца*. По същата причина били обожествявани пла-нинските върхове, имащи естествен коничен или пирамидален вид. Например централната зона на *Хималаите*, обхващаща връх *Еверест* и околните върхо-ве, в най-древно време е носела името *Мерру* – Мер-Ру, Мер-Ур, т.е. „Майката и Ур [Отеца]“.

И още един термин. Най-голямото число, ползвано от вавилонския жрец Берос и сетне от персите и гърците, е *мириада* (1 *мириада* = 10 000 единици). Правилната форма на тази дума е *мериада*, с етимология Мер-Ат, т.е. „Светът на Мер [Майката]“. Има се предвид, че светът на Великата майка е голям като пространство и продължителен като време; затова числото *мериада* носи ней-ното име.

Шумерският *зикурат* представлявал *стъпаловидна пирамидална структу-ра с квадратна основа*. Имал седем етажа, свързани с външен полегат серпен-тинообразен път (стъпала), който извеждал при култови церемонии жреците до върха. Обширната площадка на върха била увенчана с храм на отеца Ану (Небето), обзаведен със златна маса, златно легло и „обитаван“ от масивната златна статуя на бога.

В текста „Литургии на Тамуз“ стопанката на *Долната земя* Ерешкигал (дъ-щеря на Нанар-Син/Посейдон, сестра на Уту-Шамаш и Инана/Ищар; съпруга на Нергал) не успяла да отиде на пир на висшите богове, състоял се именно в храма на връхната площадка на *зикурата*. Ерешкигал изпратила там своя верен съветник Намтар:

„Качи се, Намтар, по **дългото стълбище на небето** [к. В.Й.], вдигни съда
от масата, вземи моя дял,
каквото ти даде Ану, донеси ми го тук.“
/превод на **П. Маурус Вицел** – В: Дванадесетата планета, с. 293/.

По-долу представям в таблица едно описание на много по-късния *зикурат* във *Вавилон*, за да илюстрирам нагледно какво по принцип е представлявал *зикуратът*. Всеки негов етаж бил боядисван в различен цвят, според това на кой бог е посветен.

И тъй като боговете-лидери са притежавали и *планетни образи*, т.е. иден-тифицирали са се с планетите от *Слънчевата система* (**сн. 16**), проследявам подреждането на *седемте планети* в дните на *седмицата*, които са една сравнително устойчива и консервативна календарна величина, която е била синхронизирана със *седемте етажа* на *свещения зикурат* във *Вавилон*.

Снимка 16. Енлил (Кронос), на трон, държащ жезъл на върховен господар и съдия, приема синовете си. Нинурта (Зевс) води за ръка брат си Зу/Нанар-Син (Посейдон), когото е победил на склона на зикурата на върховния небесен бог Ану (Уран). Пленениият Зу носи и връща на баща си откраднатия перун (оръжието за светкавици) и „плочката на съдбите“, съдържаща данни за небесните тела, служещи за управление на времето. Именно „плочката на съдбите“ е показана между главите на двамата братя. Вижда се схема на слънчевата система: слънцето като шестлъчева звезда, заобиколено от единадесет планети в мащаб според големината им.

Сцената е изобразена върху цилиндричен печат от серпентин, а това е негов съвременен отпечатък. Акад, средата на III-то хилядолетие пр.Хр. Съхранява се в Държавни музеи на Берлин, Музей на древния Близък изток под сигнатура Cylinder seal VA 00243. Staatliche Museen zu Berlin, Vorderasiatisches Museum – Olaf M. Teßmer – CC BY-SA 4.0.
https://recherche.smb.museum/detail/1744422/einf%C3%BChrungsszene?language=de&question=Cylinder+seal+VA+00243&limit=15&sort=relevance&controls/.

Представям в колонки (**Таблица 1**): названията на седмичните дни на латински, немски, английски, френски и гръцки език; седемте планети; отговарящите им български руни от седемлъчевата *розета от Плиска, България* (руните върху седемте лъча на *розетата* не се четат поред, а през два лъча, насрещно дясно); етажите на *зикурата*; съответните им богове; оцветяването на всеки етаж:

Седмичен ден на Латински език	Седмичен ден на Немски език	Седмичен ден на Английски език	Седмичен ден на Френски език	Седмичен ден на Гръцки език	Планета	Български руни на *розетата от Плиска*	Етаж на зикурата	Бог в епохата на ранен Вавилон	Цвят
Dies **Sol**is	**Sonn**tag („Ден на Слънцето")	**Sun**day	Dimanche („Слънцето Анишър")	Κυριακη („Ден на Господ")	Слънце		VII	Хелиос/Сол/ Уту-Шамаш	Злато
Dies **Luna**e	**Mon**tag („Ден на Луната")	**Mon**day	**Lun**di („Богиня Луна")	Δευτερα („Втори ден" = пон.)	Луна		VI	Селена/Луна/ Инана/Ищар	Сребро
Dies **Mart**is („Ден на Марс")	Dienstag	Tuesday	**Mar**di	Τριτη („Трети ден" = вт.)	Марс		V	Арес/Марс	Червен
Dies **Mercurii** („Ден на Меркурий)	Mittwoch	Wednesday	**Mercre**di	Τεταρτη („Четвърти ден" = ср.)	Меркурий		IV	Хермес/Тот/ Меркурий	Розов
Dies **Jovis** („Ден на овена")	Donnerstag („Ден на гърма")	**Turs**day („Ден на бика")	**Jeu**di	Πεμπτη („Пети ден" = четв.)	Юпитер		III	Зевс/Юпитер/ Азар/Нинурта/Ваал	Бял
Dies **Veneris** („Ден на Венера")	Freitag („Ден на Фрея")	Friday	**Ven**dredi („Богиня Вендре")	Παρασκευη („Параскеви" = петък)	Венера		II	Афродита/Венера/ Лилит ?	Син
Dies **Saturni** („Ден на Сатурн")	Samstag („Ден на Самар")	**Satur**day	Samedi („Бог Самар")	Σαββατο („Саббато" = събота)	Сатурн		I	Кронос/Сатурн/ Ра/Енлил/Ел	Черен

Таблица 1. Символиката на Вавилонския зикурат и дните на седмицата, съгласувани с Розетата.

Повечето от божествените персонажи (и планети), символизирани посредством етажите на *зикурата*, са от второто и третото поколение богове и богини. Но *първият зикурат* на Енки е имал друго символно оцветяване, свързано с първото поколение богове от неговото обкръжение (титаните). Предполагам, че върхът е бил в злато – посветен на бога на небето Ану (Уран), който е и „Слънцето на света“ Атон. Под него – етажът на съпругата му Анту/Ана (Гея), – вероятно е бил облицован в сребърни плочи или с нейния камък лазурит. Надолу следвали етажите на синовете и дъщерите Енки/Япет, Ра/Шу/Хелиос, Енлил/ Кеб/Кронос, Суд/Нут/Рея и т.н.

След време сакралното съоръжение *зикурат* започнало да се нарича с по-кратката дума Е.КУР, днес превеждана обикновено „като планина“. Според мен терминът *кур* съдържа словосъчетанието К[а]-Ур, което означава „[Планината/пирамидата на] сина на Ур[ан]“. Явно храмът с вид на изкуствена планина се превърнал в място за почитане на небесния бог-отец и неговия син.

Има и други любопитни подробности, заради които ще цитирам едно по-късно сведение – на Херодот, от средата на V в. пр.Хр. От него се разбира за промени в сакралната конюнктура и храмовата символика, извършени от жреците, поради нова политическа необходимост. Само по себе си е удивително дълголетието на културовата традиция. През V в. пр.Хр. все още функционирал *зикуратът* във *Вавилон*, макар на върха му вместо Уту-Шамаш да стоял Зевс-Белос (Бел се явява внук на Дионис/Хор и правнук на Зевс-Амон):

„ ... Храмът с медни врати, посветен на Зевс Белос, който и по мое време още съществуваше, беше квадратен, отвсякъде два стадия [370 м. – б. В.Й.] дълъг. В средата се издигаше кула от здрави камъни по един стадий [185 м. – б. В.Й.] дълга и широка. А върху тази кула се издига друга кула и върху нея пак кула и така до осем кули. Направен е отвън нагоре към тях път, който обикаля в кръг около всички кули. Някъде към средата на пътя има място за почивки със седалки, където сядат да си починат изкачващите се. В последната кула има голям храм. А в него се намира голямо легло, богато застлано, и до него масичка от злато. Вътре не е издигната никаква статуя, но през нощта има една жена от околността, избрана измежду всички от бога, както разправят халдейците, които са жреци на този бог. Те твърдят, но на мене не ми се вярва, че сам богът идвал в храма и си почивал на леглото... В светилището във Вавилон, отдолу, има и друг храм, където се намира голяма златна статуя на Зевс, седнал, а до нея има голяма златна маса; седалката и тронът също са от злато. Както разказваха халдейците, всички тези работи били изработени от осемстотин таланта злато [около 47 тона – б. В.Й.]. Извън храма има златен олтар. Има и друг, голям олтар, върху който се принася в жертва отраснал добитък, защото върху златния олтар е позволено да се принасят в жертва само сукалчета... В това свещено място имало още по времето на Кир статуя, висока дванайсет лакти, от масивно злато. Аз не съм я виждал – това разправят халдейците, това ви казвам. Дарий, синът на Хистасп, въпреки че ѝ бил хвърлил око, не посмял да я вземе. Но Ксеркс, синът на Дарий, я взел и убил жреца, който забранявал да се мести статуята. Така било уредено това светилище...“

/**Херодот**. История, кн. I, § 181-183: в изданието **Херодот.** История. Кн. I-III. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1986./

Предполагам, че първият етаж на *късния Вавилонски зикурат* е бил посветен на бог *Сабатай* – Саб-Бат-Тай, т.е. „Планината на великия Сабазий“, който заменил дядо си Сатурн/Кронос – обитателя на първия етаж на *ранния зикурат* (*Шумер*). Вместо това име на Дионис/Хор – *Сабатай* – евреите по време на вавилонското робство произнасяли *Шабатай*. А вместо *сабат* („събота"), евреите казвали *шабат*. Дионис е заел етажа на своя дядо Кронос/Сатурн, отговарящ именно на съботния ден (вж. горе Таблица 1).

* * *

Стъпаловидният зикурат е очевидна *стълба към небето*, така е определен той и в шумерските текстове. Например в цитирания по-горе абзац от „Литургии на Тамуз“ съоръжението е назовано „дългото стълбище на небето“. Именно през „вулвата“ (върха) на *могилата/пирамидата/зикурата*, наричана в Египет „портата на Ра“, душата излита по посока на небесния си дом *Дуат* в тройната звезда *Сириус* с цел реинкарнация. Когато напусне Земята, тя следва маршрут, повлиян от магнитните полета на космическите тела.

И тук трябва да задам въпроса: по какъв критерий са подредени етажите на *зикурата*, явяващ се земна проекция на *Слънчевата система*? Тази подредба не следва естественото орбитално разположение на планетите в космическото пространство около Слънцето, а по-скоро звездния път на устремената нагоре душа: Луната, Марс, Меркурий, Юпитер, Венера, Сатурн (и оттам към Сириус). Полетът на душата не е линеен, поради нейното естество на фина и лека еманация, а лъкатушен, подобен на реенето на пеперуда (наистина подходящо сравнение). На пръв поглед душата прави неколкократен странен зиг-заг ту към центъра, ту към периферията на системата, обаче истината за този феномен навярно се таи в необходимо изчакване на определено благоприятно разположение на планетите върху техните орбити, за да може душата да преодолее могъщите сили на огромните небесни тела с тежка гравитация и да излезе от *Слънчевата система* в посока звездата Сириус.

Данни за това намирам в „Книга на мъртвите на древните египтяни“. Както вече поясних, *египетската пирамида* е другото съоръжение, което изпълнявало ролята на земен модел на *стълбата към небето*, подпомагайки възхода на душата:

„О, думите ми, богове, да можете да чуете!
Да можех аз да дойда и в лодката на Ра да седна! …
Ето, **започвам аз на стълбата по стъпалата да се качвам**,
която Ра, божественият ми баща, е предварително подготвил [к. В.Й.]…“

/Книга на мъртвите на древните египтяни. Второ преработено издание. Превод от френски език **Йордан Ватев.** С., Изд. „Хелиопол“, 1994, глава 153./

Душата се стреми към „небесните селения“ на Дуат, но за целта трябва да премине през „портите небесни“, или „орбитите на небесния Абидос“, да се въздигне по „йерархиите на небето“ или „седемте етапа на Аменти“ (планетите), представляващи за нея мистериозната „небесна стълба“ /вж. **Книга на мъртвите**, глави 64, 65, 68, 83, 153, 169, 174, 178, 180 и др./.

Тази задача не е лесна и душата, макар да знае заклинания и тайни думи, изчаква определено време пред всяка небесна врата (планетна орбита) съответната планета да се придвижи в благоприятна точка, за да може да премине. Например в глава 64 „Възлизането

на душата към светлината на деня“ душата иска съдействие от управителя на системата Ра, като освен това изчислява движението си – „пресмятам дни, часове благоприятни“:

„О, Ра, стори ти нежни и приятни със слънчевите си лъчи преминатите пътища!
За мене разшири пътеките си светнали в деня, в който от земята аз излитвам
към небесните селения…
в мига, когато на брега отвъден, аз мойто друго Аз ще видя
да преминава орбитите на небесния Абидос!
И стълбовете четири на четирите селения на пространството
с техните врати и с техните резета…
… о, духове безплътни, които в отвъдното безчислени години обитавате,
в този момент да действам ме оставете, като **пресмятам дни,**
часове благоприятни,
звездите на Орион и божества дузина, които ги ръководят.“

В глава 65 се говори за Слънчевата система – за вечно въртящите се, около себе си и по своите орбити, планети-духове, под надзора на Ра, слънцето:

„Ра седнал е на трона си в жилището на милионите години,
пред него се нареждат небесните йерархии и духовете с образи забулени,
които в царството на ставането [съзиданието – б. В.Й.] работят вечно.
Те определят хода на нещата… Те карат небесата в своя огнен кръг да се въртят,
и те въртящи се на свой ред в това движение.“

От глава 98 „За да можеш да водиш лодка в отвъдното“ става ясно, че планетите „отнасят“ душата (може би посредством своите магнитни сили):

„Поздрав, о, звезди от Мечката голяма…
Представям се пред вас, вратата на смъртта преминал…
Крилата ми могъщи ме носят по-далеко…, като сокол над облаците плувам…
Ето, светещите духове [Хор и Сет – б. В.Й.] от две страни
на **стълбата небесна** прави
на мен посочват пътя, а **планетите в бяг отнасят ме далеко** [к. В.Й.]…“

В глава 102 „За да се качиш в лодката на Ра“ се казва, че служителите на Ра, наречени тук „старейшините на планетите“, определят посоката на лодката, пренасяща душата:

„Здравей, велико божество [Ра – б. В.Й.], което с лодката си плаваш!
Дотук пренесен, аз пред тебе се явявам! Пусни ме ти на мостика
команден да застана,
посоката на лодката да определям, тъй както правят твоите служители, старейшините на планетите [к. В.Й.]…“

Ще завърша този непълен обзор на текстове, касаещи небесното пътуване на душата с извадка от глава 180:

„Сега пътуването ми към своя край отива. Преминах пътищата на отвъдното,
проникнах чак в областите най-отдалечени на Дуат… в красивата Аменти,
поднесох своя жезъл аз на Сириус, на духа звезден…
О, вижте ме! Като ме гледате, бъдете радостни!
Да мога аз да съм въздигнат като този бог [Озирис – б. В.Й.],
който цикъла на своите превъплъщения изминава!
За моята душа божествена открийте пътищата на небето,
да мога в Аменти, красивата, аз да живея!
Издърпайте резетата на портите небесни!...“

Козирогът – един от важните зодиакални символи – извежда душите към Царството небесно, а Ракът, обратно, ги въвежда преродени в Слънчевата система. /**Спас Мавров.** Учението на Танг-Ра. Колобър. Велико Търново, Изд. „Абагар“, 2019, с. 12-17/.

Действително, след като премине край Сатурн – първият етаж на зикурата, но и последното най-високо стъпало на *небесната стълба*, – душата напуска *Слънчевата система*. Това обаче може да стане само когато слънцето се намира в съзвездието Козирог – в най-ниската част на еклиптиката. Преди 2000 години това е било в дните около зимното слънцестоене 21-25 декември. В нашето съвремие, поради прецесията, това е в дните около 16-20 януари. Следователно планетата Сатурн и съзвездието Козирог – астрални превъплъщения на Ра-Хор – са свързани и поддържат невидимата енергийна нишка или „портата небесна“, осигуряваща пътя на реинкарнацията.

* * *

Символиката, криеща се в мистичната *розета от Плиска*, има още един аспект, свързващ я със *Слънчевата система* и звездите. Тук ще разкрия информация за *Звездната октава* и възникването на *музиката* като изкуство във връзка с мистериите в Тракия, Египет и Елада.

Случайно ли е вниманието на древните жреци и магове към звездата *Сириус* (лат. Sirius) в съзвездието *Голямо куче* (лат. Canis Major)? Случайно ли е съвпадението в названията *Осирис* и *Сириус*? И не е ли именно *Сириус* „Оста на небесната вода“, т.е. центърът на *Вселената*, седалището на *духа*, който я ръководи и движи ? Не е ли той точката, в която се е зародила *Материята-майка*? Сетне, за милиони години еволюция или пък чрез един мигновен взрив, тази *Материя-майка* (сърцевина) да се е разширила и увеличила до настоящото си състояние от галактики, звездни системи и планети?

Акадското име на *Сириус* било *Мул-лик-ут*, т.е. „Кучешката звезда на слънцето“; Вавилонското – *Какаб-лик-ку*, т.е. „Кучешка звезда“; халдейското – *Как-шиша*, т.е. „Звезда-водач“; семитското – *Хасил*; еврейското, взето от Египет – *Сихор*, т.е. „Ис[ис]-Хор“; а в Япония и Китай наричали *Сириус* „Звездата на Небесния вълк [Хор]“.

Един откъс от „Книга на мъртвите на древните египтяни“, глава 174, ще помогне да се разбере още по-добре древното понятие за свещената звезда:

„Аз [Хор – б. В.Й.] бях заченат от Секхмет богинята [Изида – б. В.Й.],
и на света ме даде тя до **Сириус, този велик дух звезден** [к. В.Й.],
който с големи крачки по небето преминава,

показва пътя всеки ден на лодката на Ра [слънцето – б. В.Й.].“
/**Книга на мъртвите на древните египтяни**... С., 1994./

Хор разказва, че майка му Изида го поставила на небето, като поредно слънце (след Атон, Ра и Азар), до себе си – звездата *Сириус* – пътеводител на слънцето по небосвода. Какво още се крие зад думите на Хор „Сириус, този велик дух звезден“?

Според съвременните астрономи *Сириус*, най-ярката звезда на небосвода, е бинарна звездна система (двойна звезда), състояща се от главна бяла звезда *Сириус А* и бледо-бяло джудже *Сириус В*, с огромна плътност. Това вече е прието за доказано, но магическата звездна система май ще се окаже тройна и към нея ще трябва да се добави и *Сириус С*. По въпроса има дискусия в астрономическата общност.

Резултатът от дискусията изглежда обаче предизвестен от древната астрологическа традиция на племето *догони*, обитаващо днес страната Мали, в периферията на Судан, Африка. Те разказали за тройната звезда на френския антрополог Марсел Гриол още през 20-те години на XX век, когато астрономите още спорели за наличието на *Сириус В*. Гриол, който живял няколко десетилетия сред *догоните*, бил приет за член и жрец на племето и посветен в неговата хилядолетна тайна традиция. Спазвайки клетвата си, той публикувал през 1931 г. ограничена информация в първоначалния си отчет, озаглавен „Суданската система на Сириус“. Десет години след смъртта му, в 1965 г., неговата сътрудничка Дитерлен публикувала ръкописа му „Le renard pale“ („Бледата лисица“). /**Друнвало Мелхизедек.** Древната тайна на цветето на живота. Т. I. Редактиран запис на семинара „Цветето на живота“, провеждан на живо от 1985 до 1994 г. и посветен на Майката Земя. Превод от английски Светлана Николова. С., Изд. „Аратрон“, 2006, с. 37-45; **Сергей Трофимов**. Загадки Сириуса, с. 1. – **https://dreamhacker.narod.ru/trofimov2/**.

Жреците на *догоните* разказали на Гриол, че около големия ярък *Сириус А* се върти малка *Po tolo* („звезда-зърно“) с име *Дигитарий* (*Сириус В*). Смятали я за „звездно око“ и я изобразявали като човешко око. Твърдели, че тя прави пълна орбита около *Сириус А* за 50 години, а около собствената си ос за една година. Гриол записал:

> „По хода на движението си Дигитарий прави за година пълен оборот около своята ос, и това събитие догоните отбелязват с празника Бадо. В деня Бадо [т.е. в „Големия ден“ – б. В.Й.] от системата Сириус на Земята идват важни сигнали. Жреците на догоните ги приемат и предават „нарежданията на боговете“ на своите съплеменници.“ /**пак там**/.

Догонският термин *Po tolo* („звезда-зърно") се връзва със старобългарската и съвременна руска дума *потолок*, означаваща „таван". Изглежда тя е възникнала от изображенията на звездно небе върху таваните на храмовете. В случая интересно е, че се попада на сакрален термин, идентичен в старобългарския и древноегипетския език, от който несъмнено са го взели жреците на *догоните*. По-нататък ще коментирам и други подобни термини, доказващи системната връзка между свещения *бохаирски диалект* в Египет и старобългарския, дори съвременния български език. Сега ще дам за пример синонимната дума *таван*: Та-Ван е композиция от Атон (Та – „небе“) и Майката (Ван, Уан, Уон, т.е. Ева).

Няма да пропусна да разтълкувам и името *Дигитарий*: Ди-Ги-Та-Ри, Ди[ос]-Ги[я]-Та[н]-Ре, т.е. „Боговете Гея, Атон и Ра“. Изглежда името *Дигитарий* датира от времето на първите

богове (титаните), преди раждането на Анубис. Възможно е тогава *Сириус В* да е бил отъждествяван с първата *Света Троица* – трите богове-контактьори, които можели да осъществяват връзка между света на душите *Дуат* и материалния свят *Ат*, тъй като именно неговото енергийно поле осъществява предаването на особени важни сигнали от сакралната тройна звезда Сириус към Земята.

Видният български езотерик Николай Дойнов също споменава за дискусията сред френските астрономи, породена от сведенията на догоните за *Сириус*. Той коментира техните данни за втората звезда *Дигитарий*:

„ ... Знаят също и за необикновената плътност на веществото му, като твърдят, че малка бучка от него тежи колкото 480 магарешки товара, което е около 35 тона. А учените изчисляват плътност от 150 килограма на кубически сантиметър, което е същото. Звезди с такава плътност на веществото си се наричат сега „Бели джуджета“.

/**Николай Дойнов.** Науките на първата човешка раса. Ръководство по Астрология, Френология и Хиромантия. Варна, Изд. „Роял 77“, 1993, с. 35./

Третата звезда от тази система – *Сириус С* – догоните наричали *Emme ya* („Звездата-око [вода]“). Според тях тя свети четири пъти по-ярко от *Дигитарий*, движи се в същото направление с по-голяма орбита и за същия период – 50 години /**пак там**/.

Тук трябва да вметна, във връзка с казаното по-горе относно пирамидите, че *Голямата пирамида* в Долен Египет е „врата на смъртта“ за телата, но и „раждаща утроба“ за душите, които, отделяйки се от мумифицираните тела, се устремяват нагоре – към своя свят, през *Даат/Дуат*, в лоното на *Кетер*, за да влязат в небесната утроба – космическия триъгълник, очертан от тройната звезда *Сириус*.

Според английския изследовател Леърд Скрантън *догоните* са потомци на египетски жреци, които мигрирали в древността поради някоя от чуждите инвазии в Египет. Той намира прилики в езика, сакралните символи и в твърде специфичното познание за *Сириус*. /**Леърд Скрантън.** Еретикът Великовски. С., Изд. „НСМ-Медиа“, 2013, с. 76/.

В херметичната египетска традиция *Сириус* бил отъждествяван и считан за астрално проявление на Изида. В „Историческа библиотека“ на Диодор е записано: „Аз съм Изида, царица на цялата земя..., аз съм тази, която изгрява **в звездата в съзвездието Куче** [к. В.Й.].“ Тези, на пръв поглед обикновени думи, са неочаквано верни; чрез тях Диодор, случайно или не, е успял да предаде важна херметична информация. Защото изглежда не цялата тройна звезда е била смятана за звезден аналог на Изида, а само *Сириус А*, тъй като *Сириус В* съответствал на Анубис, а *Сириус С* – на Нефтида.

Защо да е така? Плутарх (~46~120 г.) подчертава:

„След като Нефтида родила Анубис, Изида приела детето като свое, защото **Нефтида** [Персефона – б. В.Й.] **е онова, което е под земята и е невидимо, а Изида е онова, което е над земята и е явно, а онова, което е обща кръгова граница между тях и се нарича хоризонт, носи името Анубис** [к. В.Й.] и се изобразява под формата на куче; защото кучето вижда еднакво добре и денем, и нощем. И египтяните смятат, че Анубис има тази способност..., тъй като е едновременно и подземен, и олимпийски бог.“

/**Πλουταρχοσ.** Ισισ και Οσιρισ. Εισαγωγη-Μεταφραση-Σχολια: **Αθανασιος Α. Τσακνακης**. ΒΙΒΛΙΟ ... βαρδια. Εκδοτικη Θεσσαλονικησ, 2005, p. 27./

Отнасям земните божествени образи към небесните им съответствия. Видимият *Сириус А* и невидимият *Сириус С* са разделени и същевременно „държани“ от могъщата гравитация на *Сириус В*, чието мощно магнитно поле има форма на кръгла или овална плоскост – „звездно око“. Могъщото магнитно поле се поражда от невероятната скорост на въртене на плътното бяло джудже (с маса равна на 4 слънца) около оста му – 23 оборота в минута. Енергийно-гравитационното взаимодействие между трите родствени звезди, оплетени в своите колебливи, не съвсем правилни, орбитални и осови движения, поражда в определени моменти звезден пулс, вибрация, която „окото“ на *Сириус В* усилва и изпраща в близкия *Космос*. Един път на всеки 50 години, когато е перигеят в тяхната орбитална обиколка, *Сириус А* и *Сириус В* се сближават и предизвикват шеметни магнитни бури. Излъченият магнитен поток винаги се насочва към Слънцето, което го отразява към своите планети. Именно това са сигналите, улавяни от боговете на Земята, а в по-късните епохи – от жреците на *египтяните и догоните*.

Относно разбирането за *Сириус* като „звездно око“ има текст в 163 глава на „Книга на мъртвите на древните египтяни“. Там Зевс-Амон (Озирис/Азар) е назован „господарят на Уджата двата [очите две – б. В.Й.], със зеницата ужасна“. В коментарната рубрика след този текст се дава наставление: „Да се произнесе над фигурка на змия, която има два крака и чиято глава е украсена със слънчев кръг между двата рога...“ Видно е, че „Уджата двата, със зеницата ужасна“ визират слънчевото око на отеца Амон и звездното око *Сотис/Сириус* на майката Изида, в тяхната семейна божествено-космическа двойка, която се наблюдава по време на хелиакалния изгрев на *Сотис*.

Интересно е да се каже, че едно от латинските имена на Юпитер – *Iovi* (*Йови*), както и тракоелинското име на Изида – *Йо*, са възпроизведени във френските думи *oeil* (ьой) и *yeux* (йьо) означаващи съответно „око“ и „очи“. Английската форма на думата „око“ се е видоизменила до *eye* (ай). Тази фонетика кореспондира с посоченото по-горе догоново название *Emme ya* („Емме иа“ – „Звездата-око“) на *Сириус С*. Разбираме, че *Сириус В* (*Дигитарий*) бил смятан от древните египтяни и догони за звездно око, но такова око е фиксирано и в самото догоново име на *Сириус С*.

Що се касае до енергийното излъчване, по терминологията на съвременната физика, трите звезди на *Сириус* представляват огромен генератор на сигнали, а свръхмощното магнитно поле на средната от тях – предавател на тези сигнали. Досещате се, че антената-приемник не би могла да бъде нещо друго освен трите древни пирамиди (вж. сн. 6), които били построени още от първите богове като точна земна проекция на *Великия троен Сириус*.

Бих надзърнал още малко в тази мистерия, за да отбележа, че в *Голямата пирамида* е постъпвала някаква фина енергия или вибрация, която е идвала от *Сириус*. Но как е била улавяна и овладявана и за какво е служела тя? Казано другояче когато тази енергия е долитала до Земята, тя се е чувала в *Пирамидата* като музикален тон: основният тон на звездната „музика“.

Спазвайки херметичните забрани, някои антични автори споменават завоалирано за космическия произход на тоновете, от които се изгражда музиката. Ето например Страбон:

„ ... Обичайно е както за елините, така и за варварите, да извършват свещените си ритуали във връзка с отпускането по време на празненство, ... отпускането отвлича ума от човешките занимания и насочва истинския ум към онова, което е божествено; ... музиката, която включва танц, както и ритъм и мелодия едновременно, с удоволствието, което тя предлага и с художествената си красота, ни дава възможност за съприкосновение с божественото...
10. И по тази причина Платон, а дори и преди неговото време **питагорейците, са нарекли философията музика** [Федон, 61 – к. и б. В.Й.], **и казват, че космосът е съграден съобразно с хармонията** [на небесните сфери, т.е. планети, чието отражение е системата от музикални тонове, т.е. нотната стълбица – к. и б. В.Й.], **приемайки, че всяка форма на музика е дело на боговете** [т.е. на боговете-планети – к. и б. В.Й.].“

/**Страбон.** География, Книга Десета, III, 9, 10. – В: Поредица „Антични извори“ към изворите за Тракия и траките. Т. VIII. Превод от старогръцки Валерий Русинов. С., 2008, с. 119, 120./

Какво се знае за музикалните тонове? Нотната стълбица, която се ползва днес, е древната херметична *Звездна октава*. Още първият *натурален строй* съдържал осем звукови степени. Седем от тях възпроизвеждали естествените тонове на планетите от *Слънчевата система*, а осмият – вибрацията на звездата *Сириус*. Известно е изречението на Хермес, че първите богове (титаните) устроили своя свят на земята като аналог на звездното небе (вж. по-долу). Те разположили своите храмове и прилежащите им селища прецизно в онези точки на земната повърхност, които съответстват пространствено и резонансно на седемте небесни планети-богове. Умеели да сторят това благодарение на мощната си енергетика (превъзходството на душата над биологичното тяло) и съвършени сетива: качества, изгубени от наследилата ги човешка раса.

Съществуват хипотези за географското местоположение на окултните пунктове, приемници на тоновете (нотите) на *Звездната октава* /**Сергей Трофимов.** Октавы оракулов, с. 1, 2. – **https://dreamhacker.narod.ru/trofimov4/,** но сигурни според мен са окултните центрове *Додона*, *Делфи* и *Делос* в Елада и *Канопус* („Кормило“) – днес с. *Аль Бекур*, на североизточното крайбрежие на Египет. Твърди се, че е имало и други допълнителни октави, поне още две. Тази тема – че цялата ни музикална култура се основава на периодично и системно повтарящи се космически звуци – тепърва ще бъде изследвана и разработвана.

Важен култов предмет в „музикалните“ храмове бил *омфалосът* – издължена каменна полусфера, върху която чрез врязване била изобразявана небесна координатна мрежа (*Делфи* и *Милет*) или направо звездна карта (*Вавилон*). Като основен символ върху всеки отделен *омфалос* била отбелязвана неговата звезда-патрон. За съжаление вследствие на невежеството и на непрекъснатите религиозни конфликти древните *омфалоси* били разрушени и заместени с прости каменни имитации.

Има едно сведение на сатирика Лукиан (~120~192) от Самосата, Сирия, че Орфей пръв запознал елините с *Тракийските мистерии* – поезията, музиката, хора, театъра и астрологията, а освен това седемте струни на неговата лира, поставена на небето като съзвездие „Лира“, отговаряли на седемте планети. /**Лукиан**. За астрологията, § 10. – В:

Лукиан из Самосаты. Об астрологии. Перевод Николай Николаевич Залесский. – В: https://annales.info/ant_lit/lukian/astrologia.htm/.

Следователно тоновете на *октавата*, извличани от божествените инструменти на Аполон и Орфей, са възпроизвеждали космическите вибрации на седемте планети: Слънце, Меркурий, Венера, Земя/Луна, Марс, Юпитер, Сатурн. Осмата вибрация на звездата *Сириус*, която въздействала особено на нашата планета, била ползвана в звукосъчетание при култовите музикални изпълнения на боговете, а по-късно на жреците им, като звуково изражение на самия *Бог-творец*. Този специален тон е *Си*; вплетен в мелодия, той влияе затрогващо (минорно) на душата.

Така че основа на музиката са музикалните тонове на *Звездната октава*. Какво конкретно означава това? В **Таблица 2** представям тоновете на *октавата* и съответстващите им: планети (и звезди), числа, сефири в „Кабала“ и богове.

Тон (Нота)	Планета	Число	Сефира (Сфера)	Съответстващ бог
До	Земя и Луна	1	Малкут и Йесод	Гея/Мот/Ана (в матер. аспект)
Ре	Сатурн	27	Хохма (и Бина)	Кронос/Ра/Енлил
Ми	Меркурий	4	Ход	Хермес/Тот/Меркурий
Фа	Юпитер	9	Хесед	Зевс/Азар/Юпитер
Сол	Слънце	2	Тифарет	Дионис/Хор/Консу
Ла	Венера	3	Нецах	Афродита/Венера/Ищар
Си	Сириус/Сотис	16	Даат	Изида/Сотис (в духовен аспект)
До	Марс	8	Гебура	Арес/Марс

Таблица 2. Богове, сефири, планети, музикални тонове.

В диалога си „Тимей“ Платон, дискутирайки как *демиургът* е създал *космоса* и *вселенската душа*, построява една геоцентрична структура на сферите/планетите, която е организирана на принципа на *музикалната хармония* (с пропорция 1 : 1 1/3 : 2). Той ползва тезата на Питагор за специалните количествени отношения между музикалните тонове. Платон смята, че *космосът* се състои от неопределено (тъждествено на себе си, непреходно) и определено (различно и преходно) битие, които съжителстват в необходим комплект. Неопределеното битие той белязва с поредицата числа 2, 4, 8 – изражение на планетите Слънце, Меркурий и Марс, а определеното с поредицата 1, 3, 9, 27 – кодове на планетите Земя/Луна, Венера, Юпитер и Сатурн.

Към първия ред числа аз добавям 16 – кода на звездата Сириус, египетска тайна, пропусната от Платон.

Редът числа 1, 3, 9, 27 характеризира категорията определеност на материята като пространство/време: 1 е абсолютно неделимо, 3 – страната на квадрата, 9 (3x3) – лицето на квадрата, 27 (3x3x3) – обемът на куб със страна 3. /**Платон.** Тимей, 33-39. – В изданието: **Платон.** Диалози. Т. IV. Превод от старогръцки Георги Михайлов, Богдан Богданов, Цочо Бояджиев, Донка Марковска. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1990/. Заедно тези числа (подразбираните планети) образуват обемното пространство (куб) на триизмерния космос.

Другият ред числа в прогресия 2, 4, 8, 16 дава групата космически тела, чиито взаимодействия пораждат и зареждат с енергия неопределеното битие или *вселенската душа* – духовният порядък на света.

Повтарям: двете групи планети/звезди, макар антагонистични по своята същност, са подредени от *демиурга* в необходимо-обвързана система, която вибрира в хармония.

При композирането на музикалния съпровод на ритуалите в *мистериите*, комбинациите от вълшебни тонове трябвало да бъдат разположени последователно във времето на музикалната композиция, а това метрично подреждане наложило употребата на ударни инструменти. Техните удари създавали *ритъм*, или монотонно повтарящ се *звуков алгоритъм*, който допринасял съзнанието на участниците в ритуала да се освободи от тежненията на материалното и доближи до божественото чрез изпадане в транс.

Ползвайки календара, базиран на хилядолетни наблюдения на звездното небе, хората всъщност почитали своите създатели – боговете – в планетните им образи. По време на календарните празници, човешките жреци изпълнявали предписаните ритуали в съпровода на определена музика, оказваща необходимото специфично въздействие върху участниците. Тези музикални композиции били сътворявани по строги критерии. Именно религиозната музика, наричана в древността „музически представления“, се явява първоначалната проява на музикалното изкуство въобще. /вж. изследването „За мюзите, мизите и музиката“ – в настоящия сборник/.

* * *

Има и други интригуващи данни за звездната октава, които няма как да пренебрегна.

„Според арабски описания всяка от седемте стаи в египетските пирамиди, тези велики космически символи, носи името на планета... Душата трябва да премине през седемте стаи, символизиращи планетите, преди да излезе през символичния връх.”

/**Елена Блаватска**. Разбулената Изида. Т. I. Наука. Книга втора. С., 2005, с. 11/.

В Голямата пирамида са открити засега три камери и стълбището към тях:

камерата на царя, отговаряща предполагаемо на планетата Юпитер;
камерата на царицата – на планетата Венера;
камерата над тази на царя (засечена с уреди) – на планетата Сатурн.

Останалите четири планетни камери плюс една звездна (посветена на Сириус) навярно ще бъдат открити в бъдеще. Размерите им, предполагам, са математически съотносими с

големината на съответните небесни сфери. Що се отнася до съвършено изработеното стълбище, то вероятно е модел на коментираната „стълба на Сбагу“.

В камерите, както и в нишите на стълбището са били монтирани *големи и различни по вид кристали*, които явно са възпроизвеждали планетните вибрации (тоновете на октавата), в унисон с казаното от Елена Блаватска „Душата трябва да премине през седемте стаи, символизиращи планетите, преди да излезе през символичния връх.”

Сведения за тези кристали има в шумерските текстове за т.нар. „Пирамидна война“.

Преди нея обаче имало друга война между продължително царувалия Атон/Уран и неговите наследници. Тя избухнала в XII-то хилядолетие пр.Хр., когато, Гея, раздразнена от потентността на Уран и безразборните му връзки с други богини, дала на сина си Кронос остър железен сърп и го подбудила да скопи собствения си баща /**Хезиод**. Теогония, § 6, 7. – в изданието **Хезиод**. Теогония, Дела и дни, Омирови химни. Превод от старогръцки Станка Недялкова. С., Изд. „Народна култура“, 1988; **Аполодор**. Митологическа библиотека, кн. I, I, 4. – **Аполлодор**. Мифологическая библиотека. Перевод, заключительная статья, примечания, указатель Владимира Григорьевича Боруховича. Ленинград, Наука, 1972. Електронна публикация: **https://ancientrome.ru/antlitr/apollodor/apo1101.htm**/.

Подразбира се, че за награда Кронос трябвало да получи бащината власт. Финикийският жрец Санхуниатон предава тези събития по-детайлно:

„ ... Крон направил от желязо сърп и копие. След това Хермес казал на съюзниците на Крон магически думи и вселил у тях страстно желание да се сражават с Уран заради Гея. Тогава Крон повеждайки война с Уран, го лишил по такъв начин от власт и овладял царството... Ел, т.е. Крон, залавяйки посредством засада, устроена от него в едно място сред земята, своя отец Уран, отрязал му детеродния член близо до изворите на реките [Тигър и Ефрат – б. В.Й.]. Тук е бил обоготворен Уран. И се разсеял неговият дух, а кръвта от раната капела в изворите и водата на реките, и това място се показва до днес... Когато се случил смъртоносен мор, Крон принесъл в жертва на своя отец Уран единородния си син, обрязал се и накарал своите съюзници да направят същото.”

/**Санхуниатон**. История на Финикия…, I, 18, 28, 29, 34. – В: **Санхуниатон Беритски,** [преведен на гръцки от] **Филон Библский**. Финикийская история. Перевод Бориса А. Тураева по изданию: Fragmenta Historicorum Graecorum К.Мюллера. Библиотека Якова Кротова: **https://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html**./

За последвалите събития има разказ, по провидение към древното минало, на *сивилата* на вавилонския жрец Берос. От него става ясно, че след кастрирането на Уран и оттеглянето му от живота, властта е била колективно наследена от синовете му Хелиос/Мардук, Кронос и Япет. Очевидно Мардук и Япет, братя на Кронос, са били неговите съюзници в акцията. В един момент обаче между тях избухнал конфликт, който можел да прерасне във война, но за щастие сестра им Рея/Нут (Астлик) съумяла да ги помири. В онзи момент трите братя титани се споразумели второроденият Кронос да започне да управлява сам, но с условие синовете му да бъдат убивани. Берос пише:

„Преди построяването на Кулата [зикурата във *Ур Халдейски* – б. В.Й.] Земята била управлявана от Зеру-ан [Кронос – б. В.Й.], Титан [Хелиос – б. В.Й.] и Япетосте [Япет – б. В.Й.]. Зеру-ан искал да бъде господар, но двамата му братя се възпротивили. Тогава сестра им Астлик [Рея – б. В.Й.] ги успокоила. И се съгласили, че Зеру-ан трябва да царува, но децата му от мъжки пол да бъдат убивани. За изпълнението на тази договорка трябвало да бдят силните титани."

/**Беросс**. Вавилонская история. Фрагменты. – Сайт Античная литература. Перевод Юрий Павлович Митин: **https://ancientrome.ru/antlitr/berossos/fragments-f.htm**./

Но защо Хелиос/Мардук да участва в преврат срещу баща си и срещу самия себе си, бидейки по онова време съуправител на остарелия Уран/Атон, като негов първороден син? Явно Хелиос нямал търпение да чака доброволното оттегляне на дълголетния си отец, за да царува сам. Обаче като физически изпълнител на преврата, Кронос/Енлил вече взел в свои ръце инициативата – властта трябвало да му се даде. Ето защо Хелиос/Мардук и Япет/Енки поставили жестокото условие Кронос да убива синовете си. Защото се надявали, те, или пък техните синове, да се изредят на трона след Кронос, но това щяло да стане, разбира се, ако той няма мъжки потомци.

Споразумението неминуемо е съдържало териториални клаузи. Тримата царствени титани разпределили помежду си усвоените и цивилизирани места на Земята. Мардук управлявал Долен Египет и Леванта; Кронос взел в свое владение Горен Египет и Северна Месопотамия; Япет/Енки – Южна Месопотамия и Абисиния. Разбира се върховното ръководство било отстъпено на Кронос, който оглавил *Съвета на боговете*, а Гея запазила известна независимост в старата си обител – Тракия.

Цитираният вавилонски извор изяснява необичайния трако-елински мит, според който Кронос „изяждал" децата си; в действителност той криел мъжките си рожби Посейдон, Зевс и Хадес в пещерата Ида на планината Ида на о. Крит, а козата Амалтея (Ма-Ал-Дея, или „Богинята майка на Бог [Зевс]" Рея) тайно ходела да ги кърми.

След няколко десетилетия обаче, низвергнатият и обиден Ра/Хелиос все пак решил да поведе война за трона (споменатата Пирамидна война) срещу своя брат-близнак (второродения) Геб/Кронос. Към Хелиос се присъединил Япет/Енки, на основание горецитираното споразумение между тримата титани, а може би защото научил, че Кронос не е убил синовете си, а ги е криел като деца на остров Крит. Разбира се за това време те възмъжали и се превърнали в енергични и борбени личности.

Конкретни данни за Пирамидната война съдържат няколко шумерски клинописни паметника – химни за геройските подвизи на Нинурта (Зевс/Озирис), псалмът „Като Ану ти си направен" и др. Главният и най-фактологичен източник е епически текст, озаглавен по първия му стих. Ето неговото начало:

„Царю, велика е славата на деня ти;
Нинурта, пръв притежател на божествените сили,
който насред планинските земи [Египет – б. В.Й.] навлезе.
Като потоп, който не може да бъде спрян,

вражеската земя като с пояс ти здраво опаса.
Велики, който в битка свирепа се хвърля,
героични, който в ръката си божественото блестящо оръжие носи,
господарю: планинската земя ти покори.
Нинурта, царски сине, чийто баща мощ ти даде,
героични: от страх от теб градът се предаде...
О, могъщи –
великата змия [Ра/Хелиос/Мардук – б. В.Й.], героичния бог,
ти от всички планини [пирамидите на Гиза – б. В.Й.] прогони."

/по превод, публикуван от **Самуел Гелер** –
В: **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 161, 162/.

Главните противници в тази война били Енлил (Кронос) и Азаг („Великата змия"), наричан още Ашар („Слънцето") или Мардук. Впрочем името „Велика змия" е аналогично на Барадж, дракон със змийска опашка, който е ипостаза на алпа Мардукан в българския свод „Джагфар тарихи". Най-дейните бойци в битките били младите синове на Енлил и Мардук, подпомагани от роднини и приятели, богове от двата враждуващи рода. Енлил ръководел от тила действията на своя отряд, оглавен от Нинурта (Зевс) – „първия войн на Енлил". Другите участвали по-видни богове били Адад (Хадес), Нанар Син (Посейдон), неговият син Уту-Шамаш и дъщеря му Инана/Ищар.

Както казах, към Ра/Мардук се присъединил Енки (Япет) със синовете си, от които споменат по име е само Нергал.

Отначало Нинурта и Адад нападнали областите Абзу (Абисиния) и съседната Арали („Земята на рудниците"), като предизвикали наводнения и опустошили хранителните запаси във вражеския тил: „В Абзу Адад тъй стори, че водата рибата да отнесе, ... добитъка той разпръсна". Бил разрушен и Меслам, главният град на Нергал.

След това Нинурта атакувал фронтално централната зона на Египет – столицата Он и „Екур" – Голямата пирамида в Гиза, „с оръжието, което убива, хвърли огън връз планините [пирамидите – б.а.]; божественото оръжие на боговете, чийто зъб е безмилостен, народа погуби". Войната не била масова, ала поради мощта на божествените гръмотевични оръжия, мирното население дало много невинни жертви, земята била овъглена, а водата в реките почервеняла от кръв. /**пак там**, с. 164, 165/.

Ужасен от жестокостта на Енлиловите синове, за да спре страданията на населението, Мардук, придружен от своите привърженици, се оттеглил и укрил в светая-светих – Голямата пирамида. Там „мъдрият майстор" изявил своите научни знания и умения, като задействал изключения преди това „несравним блясък", навярно невидим енергиен щит под формата на сакрален овоид (яйце) около Пирамидата, през което не можели да проникнат страховитите лъчи на гръмотевичните оръжия.

Следващите плочки, V-VIII на епическия текст „Царю, велика е славата на деня ти" са твърде повредени; от тях са разчетени малки несвързани фрагменти. За щастие можем да разберем каква е била развръзката на войната от други текстове, възхваляващи героите в противниковия лагер – Енки и неговия син Нергал.

Изглежда Нергал тайно е отишъл в родната му страна Арали, за да набави от рудниците определени кристали, необходими за подсилване защитата на Пирамидата. Изпълнявайки тази задача, през една нощ той се промъкнал обратно до свещения комплекс на платото Гиза. Изненадвайки обсадителите в гръб, пробил техния кордон и влязъл в обсадената Пирамида:

„Божественият Нергал,
господарят, който през нощта се измъкна,
в битката дойде!
Той плющи със своя бич, звънтят оръжията му...
Той е добре дошъл, могъществото му е велико;
като сън на прага той се появи.
Божественият Нергал, който е добре дошъл,
победи врага на Екур [Пирамидата – б. В.Й.],
разгроми дивия от Нипур [Нинурта – б. В.Й.].”

/по превод на **Й. Боленрюхер** –
В: **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората…, с. 166/.

Чрез донесените от Нергал кристали Пирамидата се превърнала в непреодолима крепост. Ала Нинурта (Зевс/Озирис) прибягнал към друга тактика. Наредил на племенника си Уту-Шамаш, син на брат му Нанар-Син (Посейдон), да прекъсне водоснабдяването на съоръжението. Затворени без храна и вода, обсадените богове започнали да изпитват затруднения.

Един от по-младите синове на Енки, изпратен навън с мисия, се опитал да преодолее обсадата, но бил улучен от гръмотевичното оръжие на Нинурта и изгубил зрението си. Когато раненият бог бил предаден на неговата майка, жалните ѝ писъци огласили околността. Чула това, Великата богиня Нинхарсаг (Нут/Рея), жена на Енлил и майка на Нинурта, Адад и Нанар-Син, се намесила, за да сложи край на сраженията:

„В дома, където започва мерене с въже [Пирамидата – б. В.Й.],
където Ашар [Мардук] към Ану [Атон – б. В.Й.] вдигнал е поглед, ще ида аз.
Въжето ще прежа,
за доброто на воюващите богове.” /**пак там**, с. 167, 168/.

Последвалите събития са запазени в шумерския извор „Пея песента на майката на боговете”. Това е поема, възхваляваща Нинхарсаг/Нинмах, същата Нут/Рея, в ролята ѝ на Велика майка. Тя се заела с тази задача, защото увлечените и възбудени в битките млади богове, нямайки опит, не подозирали че са се изложили на смъртна опасност.

С одобрението на нейния отец Ану (Атон/Уран), дядо на воюващите младежи, Нинхарсаг се натоварила с миротворческо посредничество и предала на брата/съпруга си Енлил предложението за капитулация на обсадените богове – нейните и негови братя Мардук и Енки. Обаче един от синовете на Енлил – Адад (Хадес/Сет), нетърпеливо и гневно се противопоставил на мирното решение:

„Адад се представи на Майката и тъй рече:
Ние очакваме победа.
Враговете са обезсилени.
Той [Мардук – б. В.Й.] не ще издържи разтърсването на земята.”

Тук се загатва, че Нинурта и Адад са възнамерявали и подготвяли да употребят оръжие, което да разтърси земята и евентуално да срути Пирамидата. Мъдрият, благоразумен Енлил обаче дипломатично приел капитулацията:

„Енлил уста отвори; в Съвета на боговете тъй рече:
„Щом Ану на планината боговете е събрал,
войната да прекрати, мир да установи,
и праща Майката на боговете мен да моли –
нека Майката на боговете е посредничка...
Иди, успокой моя брат! Подай му ръка за живот;
от заключената си порта нека излезе!”
/по превод на **Едуард Пол Дорм** – **пак там**, с. 168-170/.

Нинхарсаг извела победените, които се изтеглили от опасната зона. Победителят Нинурта влязъл в опразнената пирамида. „Сияйното място” трябвало да бъде лишено от източниците на могъщите му сили – специално подредените кристали, които изпълнявали различни функции. Той ги разглеждал и определял съдбата им – да бъдат отнесени в неговия дом в град Нипур, или разбити.

Отново се връщаме към епоса „Царю, велика е славата на деня ти”. В плочки X-XIII се описва как Нинурта се изкачил до разклонението за *Голямата галерия*, тръгнал по хоризонталния проход и стигнал до *Тъмната камера* (на царицата) със стъпаловиден таван, наречена „вулва”. Нейното „излияние, което е като лъв, който никой не смее да нападне”, идвало от монтирания в специална ниша камък *Шам* („съдба”). Той бил нещо като сърце на Пирамидата, излъчвал червено сияние, което Нинурта „виждаше в мрака”.

Богът продължил обиколката си. Докато в ниските и тесни проходи поставените там кристали изпускали „мътнозелена светлина”, то високата *Голяма галерия* сияела с пъстри светлини, „сводът ѝ е като дъга, мракът там свършва”. Това вълшебство се дължало на двадесет и седем двойки различни кристали, равномерно подредени от двете страни – в ниши, изсечени в гранитните рампи.

После Нинурта се изкачил в *Горната камера* (на царя), за да види пулсиращия камък *Гуг* („магия”) и наредил да го разбият. Дошъл ред на камъните *Су* („вертикален”), *Ка. Шур.Ра* („страшен, чист, който отваря”) и *Саг.Кал* („здрав, който е отпред”). Последен бил връхният камък на Пирамидата – *Ул* („висок като небето”). Мятайки го отвисоко, богът-победител възкликнал: „Нека потомците на Майката вече не го виждат!”

Легендата обаче говори, че небесният светещ кристал *Ипет-Сол* е бил скрит в подземията на храма на Зевс-Амон в Карнак. И тъй като в него се съдържала генерираната от Пирамидата енергия, той носел още името *Мер-Ка-Ба*, т.е. „Сърцето-душа на Мер

[Пирамидата]“. Думата *Мер-Ка-Ба* се изписвала с три йероглифа: „окото на Хор в триъгълник“ (*Мер*); „скарабей“ (*Ка*); „кръст Анкх“ (*Ба*).

За подобни светещи кристали пише сирийският сатирик Лукиан (120-192). В подробните си пътеписи той съобщава, че видял сияещ скъпоценен камък на челото на статуята на богиня Хера, който нощем осветявал целия ѝ храм, в град Хераполис, Сирия. Грандиозния храм на Слънцето в Баалбек също бил осветяван от „светещи камъни”.

* * *

В заключение мога да отбележа, че *Розетата от Плиска*, макар да представлява малък артефакт, е служела като ценно пособие в ритуала на *Слънчевия култ*, заредено с основна информация на древното познание. Намирането ѝ в дворцовия квартал на българската столица *Плиска* означава, че тя е била ползвана от *български колобър с висок ранг*, който е служел лично на Канас Ювиги (Великия Кан), или дори е бил член на неговото семейство.

Розетата от Плиска е едно от важните материални свидетелства за *единна култова практика* на българските колобри, египетските неофити, вавилонските маги, тракийските мисти, келтските друиди и на останалите жречески колегии в древния свят.

ДРЕВНИЯТ КАЛЕНДАР.
МЕСЕЦИТЕ В ГОДИШНИЯ ЦИКЪЛ *

Титаните са възложили отговорността за измерване и управление на времето на Кронос/Хронос, наричан от келтите Кернунос, а от славяните – Сварог. В трако-елинския език са съхранени термини за време, произлизащи от имената на божества: *μερα* – „ден“; *χρονος* – „време“, „година“; *χρονια* – „година“; *μηνας* – „месец“; *ωρα* – „час“.

Мар/Мер е едно от имената и названията на богинята-майка в прото-индоевропейския език, нарицателното *хронос* е дошло от името Кронос, нарицателното *минас* – от египетското име на Зевс – Амон/Амен/Амин, а нарицателното *ора* – от египетското име на Дионис/Бакх – Хор.

Върху античния сребърен котел, намерен в Гундеструп, Дания, Кронос или Кернунос (славянският Сварог) е представен да върти своето *колело на времето* (**сн. 1**). Терминът *колело на времето* – *Свароже коле* – се е утвърдил при древните българи/славяни като название на годишния цикъл, състоящ се от 365 дни.

Снимка 1. Кернунос (Кронос), в позата „пси“ и също „стълб-опора“ на света, върти „колелото на времето Калачакра“, чрез което управлява цикличните процеси във вселената, а първородната му дъщеря Хестия му асистира. Около тях тичат митични животни. Сцена върху сребърния котел от Гундеструп, Дания.

По стил и техника се предполага изработка между III-I век пр.Хр. в Тракия, по поръчка на келтски владетел.

Артефактът се съхранява в Националния музей на Дания – Копенхаген /Silver_cauldron By Rosemania – https flickr.com photos rosemania 4121249312, CC BY 2.0, https://commons.wikimedia.org wiki index.php curid=9404289.

* Това изследване е обнародвано като отделна публикация в: „Горгони. Списание за митология, история, литература и изкуство“, кн. 2, 2017/2018, с. 33-43.

Защо колело? Защото планетата Земя прави една орбитална обиколка около слънцето за 365 дни. Окръжността, описвана от нашата планета за една година е именно *Свароже коле*. За същия период от време планетата Юпитер, смятана за астрологичен образ на бог Зевс/Юпитер, син на Кронос/Сатурн, описва двоен кръг, или осмица, около небесния меридиан, пресичайки го 4 пъти – на двете слънцестояния и двете равноденствия. Това небесно явление, наблюдавано от древните богове, разделяло годишния цикъл на четири равни сезона от по три месеца: пролет, лято, есен, зима.

По отношение на управлението на времето Кронос/Сварог бил наследен от неговия внук Дионис/Дажбог/Божич, който царувал над света в края на божествената епоха. Поемайки от дядо си *колелото на времето*, т.е. отговорността за контрола над времевите процеси, Дионис приел и името Колад, като празникът по повод на неговото рождество получил същото название *Колада/Коледа* (25 декември). А първият ден от новата година придобил названието *Сурва* – ведическото име на *Колад*, син на бог Зевс/Перун/Индра.

С божественото име Колад са свързани названията на обредните хлябове, играещи важна роля в ритуалите на празника: *колак* (кравай) или *кули́ч* (гр. κουλλίκι(ον) от κόλλιξ „хляб с кръгла или овална форма“) и *боговица* – питата, на която било изобразявано слънцето, както и *коледарите* – групите младежи, които обикалят къщите с пожелания за здраве и берекет през новата година.

Любопитно е сведението на Херодот, че съсловието на скитските царе-жреци произхожда от митичния царски син *Колаксаис*: име, зад което най-вероятно се крие самият божи син *Колад*. Според Херодот *Колаксаис* бил внук на Зевс. /**Херодот**. История, IV, 5, 6. – В изданието: **Херодот**. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки Петър Димитров. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1990/.

След появата на *Божия син* на белия свят, времевата граница между старата и новата година била поставена именно на неговата рождена дата. Известно е, че в хилядолетията преди това *годината започвала през март* – началото на пролетта (вж. **Таблица 1**), или *през юли* – средата на лятото (вж. **Таблица 2**).

Новият управител на времето Колад разделил годината на 12 равни лунни периода от по 29/30 дни – месеците. Остатъкът от 11 дни (за година) давал натрупване до 30 дни за всеки 2 години и 9 месеца, когато бил добавян тринадесети месец за изравняване на лунната година със слънчевата. Така се появил лунно-слънчевият календар.

Реформата за въвеждането на месеците се наложила поради увеличаването на популацията на създадената от боговете човешка раса, а оттам – усложняването на стопанската и културна дейност на земната цивилизация. Своята почит към Дионис/Колад хората изразили като му дали името Дажбог, защото в трудното им начало той ги наставлявал с много търпение като *грижовен пастир*: как да си построят градове и храмове, как да отглеждат зърнени култури (предоставяйки им семена), как да живеят в разумно общество (давайки им закони), и не на последно място – *дарил им календара*.

Думата *календар* означава точно „Дар от Колад“. Терминът е леко променен при ползването му в латинска говорна среда. Той е свързан точно със споменатата месечна реформа на бога. В Римската империя месецът, бидейки малък времеви цикъл, или 1/12 част от годината, е също така подразбиран като *кръг/колело/коло*. Затова първият ден на всеки месец бил наричан *kalendae*/*calendae*: например *Kalendae Ianuarius*, *Kalendae Februarius*,

Kalendae Martius и пр. Този ден отграничавал всеки един месец от предишния. Така от думата *календа* е произлязъл терминът *календар*, но разбира се най-първата етимология трябва да се търси в божието име *Колад*.

Таблица 1. Годишен цикъл с начало пролетното равноденствие.

Съвременен календар	Шумер	Вавилон	Юдея	Рим	Празнувано божество
Март-Април	Бараг-заг-га-ра „престол на светилището“	Нисану	Нисан	Martius	Ану; Матер/Марта; Mars/Martis
Април-Май	Гуд-си-са „извеждане на воловете [на оран]“	Айру/Айар	Зив/Ияр	Aprilis	Енки/Еа; Венера/Venus/ Фрея; Хестия/ Vesta
Май-Юни	Сиг-у-шуб-ба-гар „поставяне кирпича във формата“	Сивану	Сиван	Maius	Мая Атлантида; Умай
Юни-Юли	Шу-нумун-а „месец за сеитба“	Дуузу/Дуз	Тамуз	Iunius	Думузи; Junona (Matrona)
Юли-Август	Изи-изи-гар-ра „месец на палене на огньовете“	Абу	Ав	Quintilis V от 44 г.пр.Хр Iulius	Изис/Сотис (Йо)
Август-Септ.	Кин-Инанна обряд на богиня Инана	Улулу/Елул	Елул	Sextilis VI от 27 г. August	Инана; Ищар; Mercurius; (Хермес/Тот)
Септ.-Окт.	Дул-Куг „Свещеният хълм [могила]“	Ташриту/ Ташрит	Етаним/ Тишри	September VII	Уту-Шамаш
Окт.-Ноем.	Апин-ду-а „оставяне на плуга“	Архасамна/ Арахсами	Вул/ Мархесван	October VIII	Мардук
Ноем.-Дек.	Ган-ган-ед „излизане на убиеца [Нергал]“	Кисливу/ Кислим	Хаслев	November IX	Нергал; Saturn
Дек.-Януари	Аб-ба-ед „излизане на отците“	Тебету/ Тебет	Тевет	December X	Bacchus/ Mitras/ Cons
Ян.-Февруари	Зиз-а „двойното зърно [спелта]“	Шабату/ Шабат	Сабат	Ianuarius	Janus/Янкул; Jovis/Juppiter; Нинурта
Февр.-Март	Ше-гур-куд „месец на жътвата“	Аддару/ Аддар	Адар	Februarius	Februo/Pluton; Адад/Адес „пречистване“

Шумерите ползвали отделни, но сродни календари, в големите си градски центрове. Най-пълни данни има за календара на град Нипур, датиран към началото на III-то хилядолетие пр.Хр. От началото на II-ро хилядолетие пр.Хр. Нипурският календар бил възприет за всеобщо ползване в цяла Месопотамия. Именно него показвам в **Таблица 1**.

Календарът е лунен: състои се от дванадесет месеца по 30/29 дни (с редуване), които сумарно дават 354 дни. Той обаче изоставал от орбиталния период, необходим на земята да обиколи слънцето, извършван за 365 дни и 6 часа, и използван като мярка за време – една година. За изравняване с реалното астрономическо време, в края на всяка трета година бил добавян, както споменах, тринадесети месец. Така лунният календар се превърнал в лунно-слънчев. От *Шумерския календар* се възползвали *Асирия* и *Вавилон*; съответно от *Вавилонския календар – Юдея*.

Календарът на Рим няма нищо общо с календара на Шумер, Вавилон и Юдея, освен пролетното начало на годишния цикъл. В епохата на царете Рим имал неточен календар, затова през 44 г. пр.Хр. Гай Юлий Цезар извършил календарна реформа, със съдействието на жреци от Египет. Този календар бил наречен *Юлиански*. В последния месец на годината – февруари, – посветен на царя на отвъдния мир бог Februo или Плутон (Хадес/Сет), се правели ритуали за пречистване от извършените през изтеклата година грехове.

Таблица 2. Годишен цикъл с начало средата на лятото.

Съвременен календар	Египет Александрия	Елада Атина	Македония	Празнувано божество
Юли-Август	Mesore 25.07.-28.08.	Хекатомбайон жертва на 100 бика	Лой	Мут/Сотис; Изида/Йо
Август-Септ.	Thot	Метагейтнион 29.08.-27.09.	Гореай	Тот/Хермес (Меркурий)
Септ.-Окт.	Phaophi 28.09.-27.10.	Боедромион	Хиперборетай	сев. Вятър Борей
Окт.-Ноем.	Hathyr 28.10.-26.11.	Пианепсион	Диос	Нефтис/Персефона влизане в цикъла на смъртта
Ноем.-Дек.	Choiak 27.11.-26.12.	Маймактерион	Апелайос	Геб/Кронос (Сварог/Сатурн)
Дек.-Януари	Tybi 27.12.-25.01.	Посейдеон	Ауднайос	Хор/Дионис (Колад); Посейдон
Януари-Февр. (Голям Сечко)	Mecheir 26.01.-24.02.	Гамелион	Ферити́й	Мишор/Озирис/Амон/ Зевс
Февр.-Март (Малък Сечко)	Phamenoth 25.02.-26.03.	Антестерион	Дистрос	Сет/Нил; Хадес
Март-Април	Pharmuthi 27.03.-25.04.	Елафеболион	Ксандик	Maat, Mater, Марта, Мара (Гея) „Майката на слънцето/ светлината“
Април-Май	Pachon 26.04.-25.05.	Мунихион	Артемисий	от „пахать“ („ора“)
Май-Юни	Payni 26.05.-24.06.	Таргелион	Дайсий	Таргелии: празници на Аполон и Артемида
Юни-Юли	Epeiph 25.06.-24.07.	Скирофорион	Панем	Скирофории: празници на Атина Скирада

От съпоставката на годишните цикли в **Таблица 2** се вижда, че в Египет, Елада и Македония годината е започвала от средата на лятото – 25 юли. В петте последни дни на старата година (19-24 юли), започвало явлението *Хелиакален изгрев* (звездата Изис/Сотис ражда слънцето Хор) и постепенно завършвало в петте първи дни на новата година (25-29 юли). Тези именно пет първи дни са влизали в първия лунен месец, който ставал 30 + 5 = 35 дни; плюс 11 лунни месеца х 30 дни = 330; така в годината се получавали 365 дни. Разбира се в последните пет дни на старата и първите пет дни на новата година протичали тържествата в чест на *небесното раждане на сина-слънце от звездната богиня-майка*.

Последната и най-точна календарна версия, създадена от Дионис/Колад през IX-то-VIII-мо хилядолетие пр.Хр., съхранена от неговите жреци в Тракия и Средна Азия, е българският календар: той започва от януари и завършва с декември. Само че българските названия на месеците били други: те за жалост не са запазени, с изключение на фолклорните *Голям Сечко* (Януари) и *Малък Сечко* (Февруари).

Днес целият свят ползва българския календар. Това се дължи на *календарната реформа на папа Григорий XIII-ти* влязла в сила от 15 октомври 1582 г. и наложила се поради нарастващата във времето *неточност на Юлианския ка лендар*: през XX век разликата между стария и новия стил достигна 13 дни.

Какво знаем за началото на годишния цикъл при трако-българите? Основополагащи са дните 21-24 декември – зимното слънцестоене – в които *богът-слънце се е родил в антропоморфното му въплъщение под името Дионис*, ставайки родоначалник на жреческото съсловие. 21 декември се явявал нулев ден в българския календар: наречен е *Игнажден*, т.е. „Ден на Пастиря“, или *Божич* (Малкият бог). Пастирът разбира се е Дионис, а Божич и Колад са разновидни негови имена.

В Древен Рим и сетне в цялата Римска империя „Денят на раждането на непобедимото слънце“ (Dies Natalis Sol Invictus) е празнуван също така на 25 декември. Митрас бил още едно разновидно име на Дионис/Бакхус. Както *Бакхус/Вакхус*, така и *Митрас*, означават, съответно на латински и гръцки, едно и също: „Родения от Утробата [Изис]“.

Очевидно на 25 декември в древния езически свят било чествано *земното раждане на Божия син*: в Тракия, Елада и Рим на Дионис/Бакхус/Митрас (Ко лад); в Египет – на божия син Хорос (сетне Серапис); в Индия – на Харе Криш на; във Вавилон – на Мардук. По време на празника се провеждали кукерски маскарад, шумно и весело улично шествие (карнавал), даряване на подаръци. Всички тези действия се отличавали с пълна освободеност и бурна вакханалия в чест на Дионис-Либер.

През IV век обаче, християнството поставило на тази дата *Рождество Христово*, за да измести от съзнанието на народите по света спомена за техния последен главен езически бог Дионис/Бакхус/Митрас. Един анонимен християнски автор от IV в. пише:

> „Причината отците да поставят празника на 25 декември беше, че езичниците имаха обичай да празнуват раждането на Слънцето [бог Дионис/Хор – б. В.Й.] на 25 декември и на него палеха огньове в знак на веселие. Християните също вземаха участие в тези тържества и веселби. Затова, когато сановниците на Църквата разбраха, че християните харесват този празник, размислиха и решиха на този ден да се празнува Рождество Христово...“

/по **Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. III. Раждането на боговете. Второ издание. Стара Загора, 1997, с. 119./

Раждането на Дионис по Коледа се доказва безапелационно от традиционното провеждане на големите всенародни празници на населението в провинциите Тракия и Мизия, познати в римско и византийско време като *Коледни Календи*. Любимият и най-радостен езически празник е смущавал спокойствието на християнските свещеници чак до 680 г., когато е бил окончателно забранен от *Турланския събор* в Цариград. Инквизиторското решение е поместено в канон 62 на събора:

„Бихме желали да отстраним напълно от обществото на вярващите така наречените Календи... Отхвърляме също така тайнствата [мистериите – б. В.Й.] и танците, които се правят в името на тези, които гърците наричат погрешно богове, от мъже и жени, по някакъв стар обичай, чужд на начина на живот на християните, като забраняваме който и да е мъж да се облича в женски дрехи и жена да наподобява мъж. Да не се поставят нито трагически, нито комически, нито сатирически маски [тук очевидно става дума за култови театрални представления – б. В.Й.]. **Да не се призовава името на проклетия Дионис**... [к. В.Й.]“

/по **Иван Венедиков**. Митове на българската земя. Кн. I. Медното гумно на прабългарите. С., Изд. „Наука и изкуство“, 1983, с. 147, 148. Електронна версия: **https://www.promacedonia.org/iv_gumno/iv_gumno_9.htm./**

Подчертавам, че на *Коледните Календи* гражданите на Тракия и Елада „призовавали името“ на новородения Дионис и изразявали радостта си от *великото събитие на раждането на Божия син* като танцували маскирани със „сатирически маски“. С други думи те възпроизвеждали апломба на сатирите и вакханките през онази древна *Коледа*, когато Изида родила на връх Сутка/Ниса в масива Пангея (Западни Родопи) своето бебе и го нарекла Дионис („Бога от Ниса“).

На 25 декември – *Коледа* – завършвала старата година. Следвали шестте „нечисти“ или поганови дни (26-31 декември). От 1 януари започвали да броят времето на новата година. Запазен е източник, илюстриращ този момент от обществения живот в провинция Мизия на Римската империя. Това е съставеното в V в. житие на Свети Дазий, християнски мъченик през III в. от гр. Дуросторум (дн. Силистра), в което празникът е назован *Януарски Календи*:

„В деня на Януарските Календи [1 януари – б. Ив.В.] суетни хора, които следват обичая на езичниците, макар че се наричат християни, правят много големи тържества, като променят външността си и се обличат в лика и образа на дявола. Те се обличат в кози кожи и като променят лицето си, напущат доброто, в което са се преродили [християнството – б. Ив.В.], и се връщат в злото, в което са се родили [езичеството – б. Ив.В.].“ /**пак там**, с. 315, 316/.

На 1 януари в България се чества празникът *Сурваки* или *Сурва* (от *Суря* – друго име на бога, запазено също така в Индия): малки *момчета-сурвакарчета* сурвакат за здраве

възрастните със *сурвакници*. Те влизат в ролята на новородения божи син-слънце, защото от *Сурва* денят започва да нараства, а слънцето да се засилва, което, разбира се, ни зарежда с енергия и здраве.

Денят 1 януари е имал още едно езическо название: *базил*, *базилеос* (**сн. 2**; вж. и сл. абзац) или *василевс* – „цар“, заместено на свой ред с името на християнския светец Василий (Васильов ден).

Снимка 2. Сребърните октодрахми/тристатери (около 28 грама) на владетеля на тракийското племе едони Гета (края на VI – началото на V в. пр.Хр.), са надписани: ΝΟΜΙΣΜΑ ΕΔΟΝΕΟΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΙΤΑ, или ΓΕΤΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΔΩΝΕΩΝ, или пък, както е на представения тук екземпляр: ΓΙΤΑ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΔΟΝΕΟΝ /**Ставри Топалов**. Племена и владетели от земите на Одриското царство и граничните му югозападни територии от края на VI до средата на IV в. пр. н. е. Приноси към проучване монетосеченето и историята на Древна Тракия. С., 1998, с. 29-31/.

Във връзка с титлата *базилеос*, ще кажа накратко нещо за тракийския принос при поставяне началото на античното монетосечене. Първите малки метални слитъци с вид на монети се появили в Лидия (ок. 680 г. пр.Хр.), Егина (ок. 650 г. пр.Хр.), Йония (600 г. пр.Хр.). Първоначално елинските полиси произвеждали малки номинали: от обол (0,6-0,72 гр.) до драхма (3,65 – 4, 36 гр.), и по-рядко тетрадрахма (ок. 16 гр.).

Ранни монетни емисии, с начало около 530 г. пр.Хр., имали и тракийските племена дерони, едони, орески, ихни, бизалти, тинтени, чиито владетели от самото начало започнали да секат от сребро високи номинали: додекадрахма = дванадесет драхми (около 48 гр.), декадрахма/тетрастатер (ок. 40 гр.) и октодрахма/тристатер (28-33 гр.), при разнообразие на монетните типове и голям тираж на монетните емисии. Резонно, защото траките познавали рударството и металообработката от дълбока древност: в техните земи влизал Родопският масив, богат на благородни и цветни метали. Не случайно основните пера от износа на тракийските царе към източните и южните им съседи се падали на металите (сребро, мед и бронз), както и на иглолистния материал, необходим за тогавашното корабостроене.

Важно е да се подчертае, че още първите серии монети на тракийските племена притежават оригинални иконични изображения, които нямат аналози сред монетите, изработени в гръцките полиси през този период (VI-V в. пр.Хр.). Извън това, всеки тракийски цар се стремял към уникалност на своите монети.

Така например владетелят на едоните, пръв между съвременниците си, наредил на своя гравьор да замени върху монетите му мирния образ на бога на търговията Хермес/Меркурий със собственото му изображение на войн, държащ две копия (символизиращи власт и военна мощ), като освен това в надписа да гравира личното му име ГЕТА и титлата му ΒΑΣΙΛΕΩΣ (отново за пръв път в монетното дело). /**пак там**, с. 22-78/.

През архаичния етап на монетното дело (680-490 г.пр.Хр.) малоазийските и гръцките гравьори правели изображения на божество, животно, растение или култова вещ само от едната страна на монетата, без надпис, или само с отделни букви. По същото време тракийските гравьори изработвали монетните си образци двустранно, като те съдържали портретните изображения на тракийските владетели, сакрални детайли от тяхното обкръжение, изпълнени с красива графика изчерпателни надписи с името и титлата им и пр. Тези характеристики започват да се наблюдават в малоазийските, гръцките и македонските монети едва през следващите два етапа на монетното дело: класическия (490-334 г. пр.Хр.) и елинистичния (334-30 г. пр.Хр.). /**Христо Божков и Венцеслав Пейков**. Монети и монетосечене през вековете. С., Изд. „Народна просвета“, 1988, с. 20-23/.

Според мен тенденциите в античното монетосечене са били задавани съвсем резонно от тракийските майстори, защото те произхождали от жреческото съсловие на траките (бесите), което, както беше споменато, от древни времена се занимавало с рударство и металообработка, а освен това добре познавало сакралната символика, използвана в херметичните практики на *Дионисовите мистерии*.

И така, царските титли *базил/базилеос*, *базилея и василевс*, антропонимът *Васил*, името *Басар* на бога в превъплъщението му на лисица, както и на рицателните *база* (основа), *базилика* и *пастир*, произлизат от името *Сабаз/Сабазий* на божия син, наследника на Зевс/Азар (Osiri). Името *Саббас* е със тавено от древни жреци-езикотворци чрез тафтология на думата *саб* с нейната анаграма *бас*. Така се получава палиндром: *Саббас* или *Сабас* се чете еднакво отляво-надясно и отдясно-наляво.

От морфемата ***саб***, влизаща в състава на божественото име ***Саб****азий*, про излизат думи като ***сайб****ия* (перфекционист), ***сабя***, ***сап*** (дървена дръжка на земеделски инструмент), ***сап****фир*, ***Саб****ини* (италийско племе), ***съб****ор* (съставе на от две имена на бога: тракийското *Саб* и египетското *Ор*), ***сов****а* (мистична птица на бога, виждаща нощем), ***соб****а* (стая-спалня в българската къща), ***соп****а* (синоним на дървения тирс на бога) и др.

При ромите празникът *Сурва/Васильовден* се нарича *Банго Васил*, т.е. Пан-Го-Базил – „Козел-бик-цар“. Очевидно подчертава се, че *Божият син*, превъплъщаващ се в козела Пан и бика Апис, ще управлява времето и през новата година: здрава и благополучна за всички. Малките ромчета също *сурвакат* възрастните за здраве, което показва че празникът *Банго Васил* е идентичен с българския *Сурва*. Възрастните колят *петел* (на старобългарски „кур“ – превъплъщение на Хор), птицата която кукурига от тъмни зори, за да възвести изгрева на слънцето (Хор) и идващия нов хубав ден/година.

По селата в Странджа планина, както и в градчетата по Южното Черноморие сурвакарите пеят специално посветена на празника песен „Сурва, сурва, Василе“ /**Стоян Райчевски.** Календар и обредност в Странджа и Източна Тракия. С., Изд. „Захарий Стоянов“, 2016, с. 24, 25/. Считам, че в езическо време названието на тази песен е било „Сурва базиле“, т.е. „Базиле [царю] Сурва“.

При съвременните гърци празникът е *Свети Василий* (*Айос Василис*). Интересно е, че в Гърция този светец раздава новогодишните подаръци. Изземването тук на ролята на дядо Колада от Свети Васил е в реда на нещата, защото, както видяхме по-горе, Банго Васил е идентичен със Сурва/Суря, т.е. Дионис/Хор/Колад.

В началото казах, че според славянската митология *Колад* (*Дажбог*) е властелин на „Колелото на Сварог“ (*Свароже коле*) – израз за обозначаване на годишния цикъл. Поясних, че славянският Сварог е аналог на трако-гръцкия Кронос/Хронос, измерител на времето и дядо на Дионис. Когато Дионис поел тази важна функция от своя дядо, той получил името *Колад*, от *коло* – „колело“, тъй като Сварог/Кронос измервал времето с мистичното си колело. *Колад* през зимните месеци бил считан за студено слънце (през летните той се променял в *Ярило* – горещо слънце), оттам е дошла етимологията на думите *хлад*, *холод* и *cold*, т.е. „студ“, със синоним *мраз/мороз*.

Възможно е в първоначалния календар, който хората получили от бог Дионис/Колад, годината да е започвала на 26 декември, първия ден след *Коледа* и зимното слънцестоене – празникът *Сурва* или *Васильов ден*. Защото в египетската *Сотическа година*, ползвана от жреците при изпълнение ритуалите и празниците на *Слънчевия култ*, месец *Choiak* (отговарящ на днешния *декември*) е разположен в дните 27 ноември-26 декември, а месец *Tybi* (отговарящ на днешния *януари*) – в дните 27 декември-25 януари. От **Таблица 2** се вижда, че Елада, Македония, а вероятно и Тракия, са ползвали същия календар. В такъв случай 26 или 27 декември се е явявал, образно казано, 1 януари.

Ако горната хипотеза е вярна, излиза, че през IV век сл.Хр. празникът *Сурва/Базил* е изместен от църковните отци със седем дни по-късно – на 1 януари. През XVI век реформата на папа Григорий потвърдила неговото местонахожде ние в календара. Причините за изместването на *Сурва/Васильовден* са религиозни, свързани с отминаването на т.нар. „нечисти“, „поганови“, или „куруконджови дни“ на *Божията майка* Мария (в езическия аспект – Изида) /**пак там**, с. 11/, в които уж бродели духовете на древните богове (демони) – Кур/Кор (Хор) и неговите сатири и менади.

* * *

Споменах, че през 1582 г. папа Григорий провел календарна реформа, поради неточността на ползвания дотогава Юлиански календар. След реформата Католическата църква започнала да чества християнските празници по новия Григориански календар, но Православната църква се обявила категорично против инициативата на папата и продължила да спазва Юлианския.

Обаче увеличаването на времевото несъответствие на православните празници с реалното астрономическо време проличало в разминаването им с аналогичните католически празници (точният Григориански календар постепенно се наложил в гражданския живот на

Европа). Ето защо на събор в Цариград през 1923 г. Православната църква е принудена да приеме т.нар. Новоюлиански календар (всъщност по съдържание Григориански). Названието „Ново юлиански“ е византийски дипломатически ход за освобождаване на православните архиереи от неудобството да признаят предимствата на Григорианския календар.

Но руската православна църква, считаща се за истински приемник и последна опора на византизма и старото православие, продължила и продължава да работи по античния Юлиански календар. Той е следван и от сръбската, арменската и други църкви.

Какво се е случило в България? През 1944-1945 г. ръководството на Българската православна църква е овладяно от комунистическата власт. Дейността на църквата е сведена до минимум и формализирана. Населението, особено младежта, не е допускано в храмовете. „Реакционната“ християнска религия е оставена на „доизживяване“, но все пак датите на малкото запазени християнски празници са преместени в съответствие със съветската система, например честването на Рождество Христово отишло на 7 януари.

Българите обаче си искат любимите родни традиции, а годините на комунистически терор полека отминават. В тези условия, на 2 януари 1960 г., народният глас се проявил посредством пробудената съвест на писателя-комунист Димитър Осинин, който е учил като дете в духовна семинария. Осинин написал писмо до партийния лидер и държавен ръководител Тодор Живков относно възстановяването на традиционния български празник *Коледа*:

> „Защо… се отказваме от едно изключително богатство?... Коледата няма нищо общо с Рождество Христово. Тя и по име, и по съдържание е чисто новогодишен празник. Черквата нарочно го е свързала с Рождество Христово, с надежда да го обезсили. За щастие не е успяла… **Празникът си е останал величание на възраждащия се живот с издигането на слънцето** [к. В.Й.]. Празник на народ земеделец и скотовъдец. Нашият народ не е създал нищо по-бодро, жизнерадостно и поетично от тоя празник. Това е единодушна оценка от всички, които познават добре празника… Трябва да възстановим коледуването, като очистим песните от християнски остатъци и пренесем празника срещу Нова година, където си е мястото му. **Бъдни вечер е новогодишната нощ, не Рождественската** [к. В.Й.]. Възстановяването на коледуването ще има голям, необикновен ефект у народа. То ще запълни и оживи новогодишната нощ на село.“
>
> /**Иван Бутовски**. Битката за Коледа. – вестник „168 часа“, 24.12.2016: **www.168chasa.bg/Article/5951891./**

Писателят Димитър Осинин много точно подчертава факта, че *езическият празник Коледа* е различен от християнското Рождество. Че *Коледата* е жизнерадостен и поетичен празник на българите: „величание на възраждащия се живот с издигането на слънцето“. Т.е. след зимното слънцестоене, по време на което е роден божият син-слънце Дионис/Хор/Колад, денят започва да се увеличава, времето да се стопля, идва цикълът на „възраждащия се живот“.

Най-добрата находка на Осинин се крие в изреченията: „Коледата… и по име, и по съдържание е чисто новогодишен празник… Бъдни вечер е новогодишната нощ, не Рождественската.“

За какво става дума тук? За това, че от древни времена на *Бъдни вечер/Коледа* (24 срещу 25 декември) е празнувана новогодишната нощ, а следващият ден (26 декември) се явявал **първият ден от новата година** – празникът *Сурва* или *Базил* (за който писах по-горе).

Само че през 60-те години на XX век не е било възможно връщането назад на първия календарен ден на новата година (*Сурва*) и той си останал на 1 януари. Възможно било единствено връщането с тринадесет дни на празника *Коледа* (от 7 януари на 25 декември). С тази цел на 22.12.1967 г. Българският Свети синод, в синхрон с властта, взел решение от месец декември следващата 1968 г. *Рождество Христово* да се чества вече не на 7 януари, а на 25 декември /**пак там**/.

Ето как празниците *Коледа* и *Сурва*, празнувани в продължение на хиляди години комплектно в два последователни дни, били изкуствено разделени един от друг. Ето докъде е довела забравата на времето и оттам неразбирането, че празниците **Коледа и Сурва носят имената на единосъщия бог-родоначалник на българите Дионис/Хор**. Името *Коледа* е свързано *с раждането на Божия син – студено слънце* (*Колад/Холод/Хлад/Cold/Мороз*) в дните на зимното слънцестоене, а името *Сурва/Суря* или *Ярило – с бързия растеж на младия бог към топло пролетно и горещо лятно слънце*, когато той под името *Дажбог* възражда отново и отново живота в природата и цялата вселена.